

TEKA

GRONA KONSERWATORÓW

GALICYI ZACHODNIEJ

TOM I

Z 122 ILLUSTRACYAMI W CYNKOTYPII
I 3 TABLICAMI W HELIOGRAWURZE

Biblioteka Jagiellońska



1001329430

W KRAKOWIE
NAKŁADEM GRONA KONSERWATORÓW GALICYI ZACHODNIEJ
MCM

TEKA

OPRACOWANIE WYKONANE PRZEZ

BIURO WYDAWNIWA

42058

IV



KRAKÓW. — DRUKARNIA UNIW. JAGIELL, POD ZARZĄDEM J. FILIPOWSKIEGO.

Dot. L. Reprego
alt. nr 533 / 37/38
B

UNIWERSYTETOWI JAGIELLOŃSKIEMU

KTÓRY PRZEZ PIĘĆ STULECI
MYŚL POLSKĄ ŻYWIŁ
I KONSERWOWAŁ

SKŁADAJĄ W HOŁDZIE
KONSERWATOROWIE ZABYTEKÓW SZTUKI
I POMNIKÓW HISTORYCZNYCH

VI

Podstawowy dział niniejszej publikacji odnosi się do inwentaryzacji pomników sztuki Galicyi zachodniej. Jest to tylko wstęp i początek do spełnienia tego wielkiego zadania, ale sam przez się wymagający tyle skrzętności, zabiegliwości i pracy, że się nim konserwatorowie tej części kraju słusznie jak sądzę poszczycić mogą. Na posiedzeniu z d. 5 maja 1898 r. Grono Konserwatorów Galicyi zachodniej, któremu miałem zaszczyt wówczas przewodniczyć, na mój wniosek, sformułowany wspólnie z sekretarzem Grona, postanowiło z powodu zbliżającego się jubileuszu Uniwersytetu poświęcić najznacniejszą część funduszków przez Wysoki Sejm mu udzielonych, na wydawnictwo Teki, która obecnie opuszcza prasę. W pierwotnym projekcie chodziło tylko o przedrukowanie wszystkich dawniejszych komunikatów konserwatorskich, które w luźnych i dorywczo pojawiających się zeszytach były ogłaszane, o uzupełnienie tychże i opatrzenie ich ilustracyami, których przedtem nie posiadały, a obok tego o pomieszczenie razem z nimi materiałów do inwentaryzacji zabytków kraju, o ileby takowe się zebrać i opracować dały. Na posiedzeniu z d. 18 czerwca tegoż roku, myśl ta przybrała konkretniejsze formy i została rozszerzona do tych rozmiarów i tego zakresu, który obecnie treść Teki stanowi. Dzięki pracom konserwatora Dra Stanisława Tomkowicza, tudzież p. Juliana Pagaczewskiego, inwentaryzacja pomników sztuki miasta Krakowa rozpoczęła się w tej publikacji, a inwentaryzacja zabytków z dwóch powiatów gorlickiego i grybowskiego, którą p. Tomkowicz wyłącznie opracował, szczęśliwie przeprowadzona została w całości do skutku, tak że Grono Konserwatorów Galicyi zachodniej jest obecnie w stanie uczcić jubileusz Uniwersytetu Jagiellońskiego i ten owoc pracy swych członków i ich pomocników złożyć w hołdzie naszej Wszechnicy. Redakcyę niniejszej teki, przy ogólnym kierunku przewodniczącego, przeprowadził z niezmierną energią i wielką zabie-

gliwością czynny zawsze sekretarz Grona prof. Stanisław Krzyżanowski, któremu dokonanie ostateczne dzieła i nadanie mu odpowiedniej, a warunkom ścisłym odpowiadającej formy, na pierwszym miejscu zawdzięczamy.

Inwentaryzacja zabytków artystycznych, archeologicznych i historycznych, jest obecnie wogóle uważana za jedno z najważniejszych stojących na porządku dziennym zadań europejskich. Przeprowadziła ją w swój sposób Francya, kończą ją Niemcy, a zabierają się do niej Włochy; w Austrii rozpoczęły ją już Czechy. W Prusach, żeby mówić tylko o państwach ościennych i tych, pod których zaborem znajduje się znaczna część ziem polskich, wraz z jej pomnikami, przeprowadzona już nieledwie w całości została inwentaryzacja Śląska ¹⁾, księstwa Poznańskiego ²⁾, tudzież Prus zachodnich ³⁾ i wschodnich ⁴⁾. Wszystkie te inwentaryzacje dokonane zostały funduszami publicznymi i kosztowały stosunkowo dość znaczne sumy. W jednych krajach koszta te pokrywa bezpośrednio rząd, w drugich częściowo lub całkowicie woluja na nie odpowiednie subwencje sejmy prowincjonalne. Można powiedzieć, że prawie wszędzie przeprowadzenie inwentaryzacji jest niezależne od urzędów konserwatorskich i stanowi zadanie samo dla siebie. Władze krajowe wybierają odpowiedniego specjalistę, robią z nim ugodę na szereg lat i ten inwentaryzację przeprowadza. Jest

¹⁾ Hans Lutsch. *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien*, in 8^o, T. I. *Die Kunstdenkmäler der Stadt Breslau*, 1886, str. XIV i 260; T. II. *Die Kunstdenkmäler der Landkreise des Reg.-Bezirks Breslau*, 1889, str. XX i 670; T. III. *Die Kunstdenkmäler des Reg.-Bezirks Liegnitz*, 1891, str. XVIII i 791; T. IV. *Die Kunstdenkmäler des Reg.-Bezirks Oppeln*, 1894, str. XVI i 444; T. V. ma objąć dopełnienie, indeksy i mapy; oprócz tego zapowiedziany jest osobny *Atlas rysunkowy*.

²⁾ Julius Kothe, *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Posen*. T. I. *Uebersicht der Kunstgeschichte der Provinz Posen*, 1898, str. XVII i 174, z mapą oznaczającą miejscowości badane; T. II. *Die Kunstdenkmäler des Stadtkreises Posen*, in 8^o, 1896, str. 100, fig. 67, tabl. 5.; T. III. *Die Kunstdenkmäler des Landkreises des Reg.-Bezirks Posen*, 1896, str. VI i 342, fig. 207, tabl. 2; T. IV. *Die Kunstdenkmäler des Reg.-Bezirks Bromberg*, 1897, str. VII i 195, fig. 138, tabl. 6.

³⁾ Joh Heise. *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen*, in 4^o. T. I. *Die Bau- und Kunstdenkmäler Pommerns mit Ausnahme der Stadt Danzig*, 1884—1887, str. X i 462, karta geograficzna i 46 tablic, nie mówiąc o wielkiej ilości figur w tekście; T. II. *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kulmerlandes und der Löbau*, 1887—1895, str. X i 710, karta geograf. i tablic 75, figury w tekście.

⁴⁾ Adolf Boetticher. *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreussen*, *Das Samland*, 1891, str. 132, fig. 76 i tabl. 4.; Heft II. *Natangen*, 1892, str. 195, fig. 135, tabl. 5.; Heft III. *Das Oberland*, 1893, str. 122, fig. 97, tabl. 1.; Heft IV. *Das Ermland*, 1894, str. 296, fig. 216, tabl. 15; Heft V. *Litauen*, 1895, str. 158, fig. 100, tabl. 2.; Heft VI. *Masuren*, 1896, str. 124, fig. 68; Heft VII. *Königsberg*, 1897, str. 396, fig. 251, tabl. 4; Heft VIII. *Aus der Kulturgeschichte Ostpreussens, Nachträge*, 1898, str. 81, fig. 48.

to zwykle albo architekt, obeznany z pomnikami przeszłości, lub też zawodowy historyk sztuki, i jeżeli obejmiemy całość n. p. inwentaryzacji niemieckich, dotąd ogłoszonych, to zmuszeni jesteśmy przyznać, że najlepiej i najbardziej wszechstronnie prace te dokonane zostały przez historyków sztuki, chociaż te, których autorami są architekci, mają swoje wysokie dodatnie strony, ze względu zwłaszcza na pomniki budownictwa. W każdym razie do najlepszych inwentaryzacji dotychczasowych, należą inwentaryzacje zabytków Alzacy i Lotaryngii¹⁾, prowincyi nadreńskich²⁾ i Meklemburga ze Szwerynem³⁾, które zostały dokonane wyłącznie przez zawodowych historyków sztuki. Każdy z tych specjalistów, czy uczonych, ma swe własne urzędowe biuro, zorganizowane wyłącznie ad hoc, z odpowiednim personelem, złożonym z płatnych pomocników, fundusze na objazdy i zdjęcia rysunkowe i fotograficzne, w granicach objętych kosztorysem. W Czechach inwentaryzacją zajmuje się komisya archeologiczna Akademii czeskiej Franciszka Józefa w Pradze, która rozporządzając częściowo własnymi tak znacznymi funduszami, współudziałem pojedynczych miast prowincjonalnych i znaczną subwencją sejmową, rozdzieliła pracę pomiędzy rozmaitych specjalistów, między którymi znaczną rolę grają i właściwi konserwatorowie zabytków⁴⁾. W naszym położeniu i w naszych stosunkach musiało się stać inaczej. Akademia Umiejętności, która publikuje tak kosztowne wydawnictwo, jak »Sprawozdania komisji do badania historyi sztuki w Polsce«, jakiego Akademia czeska na barkach swych nie dźwiga, nie jest w stanie przy swych znacznie szczerzejszych środkach, zająć się taką inwentaryzacją i poświęcić na jej koszta sum odpowiednich. Fundusze przez sejm gronom

¹⁾ F. X. Kraus. *Kunst und Alterthum in Elsass-Lothringen, beschreibende Statistik*, T. I. 1. Abth. in 8°, 1876, str. XVI i 208, fig. 109, tabl. 1, T. I. 2 Abth. 1877, str. 704, fig. 68, tabl. 2 i 3 karty; T. II, 1. Abth. 1883; 2. Abth. 1895, tabl. i karty.

²⁾ Dr. Paul Clemen. *Die Kunstdenkmäler der Rheinprovinz*, dotąd wyszły cztery wielkie tomy in 8°. T. I. fig. 250, tabl. 25; T. II. fig. 150, tabl. 13; T. III. fig. 319, tabl. 37; T. IV, fig. 361, tabl. 50.

³⁾ Schlie. *Die Kunst- und Geschichtsdenkmäler des Grossherzogthums Mecklenburg-Schwerin*, dotąd trzy grube tomy in 8°.

⁴⁾ *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX století, vydave Archeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovenskost a umění, řízením svého předsedy Josefa Hlávky*, in 8°. Toż samo po niemiecku: *Topographie der historischen und Kunstdenkmale im Königreiche Böhmen*, 1899—1900 wyszło ośm zeszytów, każdy opracowany przez innego specjalistę. Złożyli się na to pp. Podlacha i Sittler, Bohmil Matějka, Vaněk, Hosteš, Borovsky i J. Braniš.

konserwatorskim udzielane, przeznaczone są i przeznaczone w istocie rzeczy być powinny na utrzymanie biur i zaspokojenie wydatków z działalnością tak pojedynczych konserwatorów, jak tych biur związanych. To wszystko sprawia, że w naszym kraju i przy naszych stosunkach inwentaryzacja mogła się jedynie rozpocząć dzięki prywatnej ofiarności tak samych konserwatorów, jak tych młodych uczonych, którzy im przyszli w pomoc i na ten cel swą bezinteresowną pracę poświęcili. Używamy w tym wypadku liczby mnogiej, chociaż to co mówimy, odnosi się wyłącznie do p. konserwatora Tomkowicza i p. Juliana Pagaczewskiego, sądząc i mając nadzieję, że, jeżeliby się nawet stosunki nie zmieniły, to i w dalszym ciągu, chociaż żółwim krokiem, inwentaryzacja ta pójdzie i w przyszłości naprzód przy współdziałaniu czy to tych samych, czy też innych podobnych sił. W tym stanie rzeczy leży i z niego wynika znaczna część stron ujemnych, dokonanej w tece niniejszej i tutaj publikowanej inwentaryzacji, zwłaszcza o tyle, o ile się ta odnosi do oddalonych i mniej lub zupełnie nieznanymi prowincjonalnymi miejscowościami. Ilość ilustracji, stanowiąca część zasadniczą takiej publikacji, musiała być z natury rzeczy ograniczona, nie wszędzie i nie zawsze znalazły się plany budynków, których zdjęć bez użycia architekta za to wynagrodzonego, otrzymać było niepodobna. Liczba samych wycieczek, koniecznych nieraz do sprawdzenia tego lub owego faktu i uzupełnienia takiej lub innej notaty, musiała być, jak się domyślać z łatwością można, ograniczona, nareszcie nacisk główny, a w takiej pracy przedewszystkiem obowiązujący, na autopsję pomników, na ich stan dotychczasowy i na miejscu dochowany z tem wszystkim, co się z taką autopsją i wynikającą z niej determinacją i opisem bliższym wiąże, osłabiony być musiał dodatkowym w takim wypadku materiałem rękopiśmiennym i literackim, uzupełniającym jej braki i grającym w skutek tego stosunkowo może w tym wypadku zbyt wielką rolę. W każdym razie przyznać należy i przyznać każdy musi, który o spełnieniu takiego zadania ma chociaż przybliżone wyobrażenie, zważywszy zwłaszcza, że przedsięwzięcie tego rodzaju, jak to zresztą nieraz przez głośnych i uznanych specjalistów podniesionem zostało, nigdy za ostateczne i zamknięte uważane być nie może, iż rezultaty obecnie przez nas osiągnięte mają niepospolitą doniosłość i że wdzięczność winniśmy tym, którzy je w tej tece na użytek nauki i kraju przed naszymi oczyma rozłożyli. Dowiadujemy się z naszej inwentaryzacji, że

taki na pozór mało znaczący kościół jak ś. Mikołaja w Krakowie, posiada wysokiej wartości artystycznej i archeologicznej pomniki, że w kościele ś. Tomasza mieszczą się zabytki barokowe nie ustępujące wartością swą tym, jakie się gdzie indziej w Europie publikują. Znaczenie takiego środowiska, jak Biecz ze swymi pomnikami, których zbadaniu p. Tomkiewicz poświęcił tak skrzętną pracę, jak miasteczka i osady podgórskie powiatów gorlickiego i grybowskiego, ze swymi drewnianymi, a tak interesującymi kościółkami, z tryptykami i rzeźbami średniowiecznymi, nabiera określonego charakteru i upoważnia do pozytywnych wniosków dla naszej kultury i jej dziejów znaczących.

Na jedną jeszcze stronę niniejszej inwentaryzacji i części składowych naszej teki pozwalam sobie zwrócić uwagę. Jeszcze w r. 1891 na kongresie historyków polskich we Lwowie podniosłem ważność nagrobkowych i innych epigraficznych napisów i wykazywałem potrzebę wydania ich zbioru w osobnem corpus inscriptonum, któryby opatrzony indeksem, mógł oddać nieocenione usługi we wszystkich historycznych badaniach, nawet takich, które się bezpośrednio z kulturą i sztuką nie wiążą¹⁾. Otóż w innej formie teka niniejsza temu życzeniu częściowo przynajmniej czyni zadość. Dr. Stanisław Tomkiewicz ogłasza w niej napisy na domach krakowskich w całości zadanie prawie że wyczerpującej, a tak p. Tomkiewicz zresztą, jak p. Julian Pagaczewski na napisy przy inwentaryzacji kościołów i kościółków, w skład ich prac wchodzących, kładą szczególniejszy nacisk i z wielką ścisłością epigraficzną zbierają je i tutaj ogłaszają. Interesująca a tak uczona notatka prof. Sternbacha wykazuje doniosłość takiego zbioru nawet ze stanowiska literatury i jej historii, niezależnie zatem od tych rezultatów, których się po nim w moim dawnym wniosku spodziewałem. Dodać należy, że przedruk dawniejszych komunikatów, dający wyczerpujący obraz działalności Grona, od czasów jego powstania pozbawiony być musiał ilustracji, raz ze względu na koszty, następnie z powodu, że daje on tylko przyczynki do inwentaryzacji późniejszej, która jako taka sama przez się bogato ilustrowana być musi. Dokładniejsze sprawozdania archiwalne odłożone również zostały do publikacji następnych, już dla tego samego, żeby i tak znacznych rozmiarów niniejszej teki nie powiększać.

¹⁾ Zob. *Pamiętnik drugiego Zjazdu Historyków polskich we Lwowie*, II. *Obrady i Uchwały*, Lwów, 1891, str. 133—135.

Z tego, co się dotąd i w ten sposób uskutečniło, wynika program dalszej działalności na przyszłość. Na pierwszym miejscu podnieść należy konieczność zinwentaryzowania zabytków ruskich w cerkiewkach tych powiatów, które przez p. Tomkowicza w całości wprowadzie, ale jedynie ze względu na pomniki zachodnie, zinwentaryzowane zostały. Zabytki te stanowią integralną część monumentalnej spuścizny kraju i nie tylko z powodu zadań z dziejami i charakterem budownictwa drewnianego związanych, ale z uwagi na ikonograficzny interes ruskiego malarstwa, niekiedy snycerstwa i licznych a w cerkiewkach tych doehowanych tkanin, zasługują na bliższe zdefiniowanie, określenie i opisanie. Tem większy mają one dla nas interes, że pochodzą z tej części Galicji, w której bezpośrednio zetknięcie dwóch cywilizacji, zachodniej i wschodniej, najwcześniej nastąpiło i o wpływie pierwszej na drugą powinnyby świadczyć i że same przez się są niezbędne do poznania całej naszej kulturalnej przeszłości. Inwentaryzacja pomników Krakowa nie powinna ustać i zgodnie z tem, co w niniejszej tece rozpoczętem zostało, życzyć wypada, aby się zajęła z kolei kilkoma mniejszymi kościołami, jak kościół ś. Marka, ś. Floryana, ś. Krzyża lub Misyonarzy. Poznanie bowiem dokładne mniejszych kościołów i pomników mniejszego stosunkowo znaczenia, przygotować powinno pracownika, który się nimi zajmuje, tak do opracowania większego materiału, jak do determinacji najważniejszych zabytków, jakie posiadamy czy to w wielkich naszych klasztorach, czy w kościołach takich jak Panna Marya lub Katedra na Wawelu. Jest to zasada, której się trzymała znaczna część tych badaczy, którzy się inwentaryzacyą w Niemczech zajmowali, wynikająca ze zrozumienia, że jedyną miarą słusznej oceny i ścisłej determinacji każdego pomnika jest znajomość gruntu, na którym się dany pomnik wznosi, i są właściwości kraju i że tej znajomości nabyć można tylko przez doświadczenie. Pożądaną byłoby rzeczą nakoniec, aby nie tylko dalsze powiaty tegoż samego konserwatorskiego okręgu, do którego należą powiaty gorlicki i grybowski, obecnie zinwentaryzowane, stały się najprędzej przedmiotem takiej samej pracy, ale by powiat krakowski, którego pomnikowa spuścizna nie mało rzucić światła powinna na zabytki samego Krakowa, doczekał się inwentaryzacji w jak najbliższym czasie. Sądząc z tego i z tych rezultatów, które w niniejszej Tece Grono konserwatorskie składa — wnosić należy, że sił do przeprowadzenia tego zadania nie zabraknie. Nie tylko, że

liczy ono wśród swych konserwatorów i korespondentów, uzdolnionych i ukwalifikowanych do spełnienia tej pracy architektów, ale Uniwersytet Jagielloński wydał w ostatnich latach, jak tego i obecna Teka dowodzi, kilku młodych historyków sztuki, którzy posiadają wszelkie warunki, aby wymaganiom w takiej pracy niezbędnym w zupełności odpowiedzieć. Chodzi tylko o fundusze i o ogólniejsze przeświadczenie w kołach, mogących mieć na postanowienia sejmu i władz krajowych wpływ decydujący, o ważności takiego przedsięwzięcia, o jego pożyteczności dla kraju i o konieczności przeprowadzenia go do skutku. Ludzić się bowiem nie można, że inwentaryzacja dalsza, a której na przyszłość odkładać nie podobna, już dla tego samego, że zabytki z każdym rokiem niszczeją i giną i zasób ich tak niespostrzeżenie z powierzchni ziemi znika i taje jak śnieg na wiosennem słońcu — nie da się na dłuższą metę przeprowadzić bez większych i specjalnie na ten cel przeznaczonych środków. Mamy nadzieję, że publikacja nasza się do tego przeświadczenia przyczyni, obudzi wiarę w możliwość spełnienia tego zadania naszymi własnymi siłami, otworzy oczy i że co zatem idzie, takie fundusze się znajdą. Konserwator zabytków miasta Krakowa, który w niniejszej pracy wziął tak przeważny udział, jako obecny po mojem ustąpieniu przewodniczący Grona, weźmie bez wątpienia tę sprawę do serca i nie ulega wątpliwości, że tyle o ile to będzie w jego mocy, z odpowiednią energią przeprowadzić ją w tej lub innej odpowiedniejszej formie stosownie do środków potrafi.

Byłoby wszakże pożądanem, aby zakres pracy się na przyszłość rozszerzył i aby w program inwentaryzacji weszły z jednej strony zabytki sztuki ludowej, a z drugiej ślady przedhistorycznej przeszłości. Obecna inwentaryzacja obejmuje już ze względu na samo nasze położenie i na warunki, w których się znajdujemy, o wiele szersze granice, niż znaczna część prac podobnych w innych krajach. Kiedy inwentaryzacja Czech, Śląska a nawet Prus zachodnich odnosi się wyłącznie do tych pomników, które powstały przed początkiem naszego stulecia — uważaliśmy za właściwe zamknąć ich opis rokiem 1850 t. j. połową XIX w. Nie mówiąc bowiem już o tem, że t. zw. styl «cesarstwa», rozpoczynający rozwój artystyczny wieku, pozostawił wiele drogocennych i coraz bardziej cenionych zabytków, których ewidencya ma i mieć z czasem musi coraz większą wartość, to zważyć należy, że epoka porobiorowa naszych dziejów z właściwym sobie charakterem i z tymi

zabytkami, pamiątkami, wspomnieniami i napisami, które o niej świadczą, z połową dopiero stulecia właściwie się kończy i ma dla naszego wewnętrznego rozwoju szczególniejsze znaczenie. Kończymy naszą pracę później od wielu innych prac tego rodzaju w ościennych krajach; do rozszerzenia jej w kierunkach wyżej wytkniętych powinniśmy jak najrychlej się zabrać. Archeologia przedhistoryczna, która się tak świetnie gdzieindziej rozwija, jest jeszcze u nas niestety w pieluchach. Spisanie mogił, nasypów i cmentarzysk kraju z tem wszystkiem, co się do przedhistorycznych czasów odnosi i tyle, o ile to jest w dzisiejszych warunkach możliwe, miałyby pierwszorzędną i podstawową ważność dla przyszłych badań i stać by się mogło i powinno punktem wyjścia do rozjaśnienia początków rodzimej kultury. Zabytki sztuki ludowej nakoniec, na którą wiele inwentaryzacyi niemieckich zwraca szczególniejszą uwagę, dopełniłyby w programie tylko ten materiał, który się i obecnie w nim mieści. Mamy tu przedewszystkiem na myśli budownictwo drewniane, chaty, świronki, domy miejskie z ich charakterystyczną czasami konstrukcją i niekiedy i ornamentacją, której ślady z każdym rokiem giną i coraz bardziej się zacierają. Jeżeli słusznie przywiązujemy wagę do naszych drewnianych kościółków, to powinniśmy pamiętać również i o budowlach ludowych świeckich.

Skoro zrab się dźwignie, skoro praca w tym zakresie w szeregu lat i przyszłych tek konserwatorskich lub innych publikacyj, opatrzonych dokładnymi indeksami, będzie dokonana, to odda ona krajowi tak pod względem praktycznym jak naukowym nieocenione usługi i stanowić będzie epokę w naszym wewnętrznym i krajowym życiu. Władze znajdą w niej ewidencję zabytków znaczących, niezbędną do wszelkiej kontroli, restauracye zabytków oprzeć się będą mogły na pewnej podstawie, nie szukając omackiem drogi i dopełniających motywów, ale znajdując je gotowe przed sobą. Nareszcie dzieje kultury i sztuki polskiej będą miały materiał źródłowy, pozytywny i pewny do przyszłych badań, bez którego wszelkie wnioski są zawsze hipotetyczne i chwiejne. Pod zaborem pruskim inwentaryzacja zabytków dokonana została przez Niemców; w granicach państwa austriackiego przeprowadzimy ją naszymi własnymi siłami, nie wątpimy bowiem, że Grono konserwatorów Galicyi wschodniej pójdzie za naszym przykładem. W państwie rosyjskiem poruszona już została myśl utworzenia urzędów konserwatorskich w Warszawie i na prowincyi, a w guberniach zachodnich obudzi się ona z czasem; jest

zatem nadzieja, że kiedyś zinwentaryzują się pomniki przeszłości polskiej na całym obszarze dawnej Rzeczypospolitej, aby stworzyć podstawę do wielkiego i całość naszych dziejów obejmującego obrazu kulturalnego życia i rozwoju. *Almae matri anno jubilaei sacrum!* Pod tem hasłem rozpoczęliśmy naszą cywilizacyjną i o starej cywilizacji w swój sposób świadczącą pracę. Ufajmy, że w myśl tego hasła i naszej dedykacji się ona również ukończy.

Maryan Sokołowski.

NAPISY DOMÓW KRAKOWSKICH.

Jeżeli znikają nieraz napisy kościołów i gmachów publicznych, to napisy domów mieszkalnych na daleko większe narażone bywają niebezpieczeństwo. Padają one ofiarą ciągłych przeróbek i reparacyj nieuniknionych tam, gdzie wygoda mieszkańca najważniejszy wzgląd stanowi. Często nieopatrność mało oświeconych robotników zaciera na bramach i gmachach nawet ślady liter, które należą do starego napisu. Tynkując domy niejednokrotnie zakrywa się warstwą wapna i pobiałki nawet tablice ozdobne w ściany wmurowane. Z tego powodu zanotowanie istniejących jeszcze dziś napisów może nie jest bez znaczenia. Przy tem trzymałem się zasady jak najściślejszej wierności. Każdy wiersz odpowiada wierszowi rzeczywistego napisu, zachowane są, o ile tylko się dało, kształty liter, ich odmiany, wzajemny do siebie stosunek wielkości i rodzaje pisma. Uwzględniono też użyte w oryginale skrócenia i znaki. Spis niniejszy obejmuje wszystkie znane mi napisy zewnątrz i wewnątrz domów Krakowa i przedmieść. Jeden napis, ostatni w szeregu, pochodzi z dawnego pałacu biskupiego na Prądniku a jest dziś przechowany w Katedrze na Wawelu. Do napisów zaliczyłem daty i monogramy lub litery początkowe dodawane do herbów i znaków. Jako granicę końcową przyjąłem r. 1850. Wyjątek, dla kilku późniejszych napisów uczyniony, zdawał się koniecznym ze względu na ich znaczenie ogólnie dziejowe, lub ważność dla historii miasta albo budynku. We właściwych też miejscach zamieściłem napisy zagubione, o których doszła mi wiadomość, odznaczając je drobniejszym drukiem, i podając, z kąd tekst zaczerpnąłem. — Na kilka nieznanych mi inskrypcyj zwrócili uprzejmie moją uwagę pp. Dr Klemens Bąkowski, adwokat w Krzeszowicach i Adam Kajzy, urzędnik Magistratu krakowskiego, którym na tem miejscu wyrażam szczere podziękowanie.

Napisy zgrupowałem według placów i ulic, przed każdym zaznaczyłem dzisiejszą liczbę orientacyjną budynku, na którym jest umieszczony lub do którego się odnosi.

W Krakowie, w grudniu 1898 r.

Dr Stanisław Tomkowicz.

Rynek.

— L. 1. Wieża ratuszowa. Tablica, zdaje się drewniana, od strony wschodniej ku Sukiennicom:

EX MUNIFICENTIA
CELSISSIMI PRINCIPI
CAJETANI SOLTYK
EP. CRACOVIENSIS DUCIS SEVER.
TURRIS ISTA NON MODICO SUMPTU
RESTAURATA FUIT A. 1784¹⁾

— Napis z izby pańskiej dawnego ratusza, patrz Bibl. Jag.

— L. 3. Sukiennice. W przejściu czyli ramieniu poprzecznym od ul. Szewskiej, w sklepieniu krzyżowym, kartusz rzeźbiony



kamienny; wśród skrętów, u góry i u dołu powtórzony znak mieszczański, a w środkowej tarczy napis:

F. RO
TE CLAUSI
ET FORO ME PAR
SPLIS D. IOACHIMVS
CZIEPIEŁOWSKI CO
SVL CRAC. SVMPTV
PROPRIO CLAVSIT
A. D. 1601

Wiadomość, że był w Sukiennicach i stanowił zamknięcie sklepienia bocznego pawilonu od strony wieży ratuszowej (a więc Syndykówki?): Łepkowski, *Drobiazgi archeologiczne, Gaz. codz. Warsz. 1855 Nr 285*). Łepkowski czyta początek: »Foro te clausi et foro me parsi».

¹⁾ Dwa ostatnie wiersze dziś nieczytelne, według zapiski Grabowskiego (Kraków i jego okolice wyd. 5-te str. 330). Nie tak dawno tablica ze ściany południowej na wschodnią przeniesioną została.

— W kancelaryi Muzeum Narodowego na I. piętrze nad drzwiami kartusz rzeźbiony z kamienia pinczowskiego. W tarczy znak cechu szewców a w otoku napis:

15 FRATERNITAS 99 CONTVBERNII

oczywiście, że rozdzielone cyfry stanowią datę, która w tem położeniu wygląda na 1566; czytać ją trzeba w odniesieniu do środka tarczy. Kamień przeniesiony tu ze zburzonych jatek szewskich.

— W wieżycze od ul. św. Jana, w ścianie zwróconej ku podsieniom, tablica marmurowa:

BUDOWLA TA
ZE SKLEPÓW SUKIENNICZYCH
I TOWAROWYCH W R. 1257 PRZEZ
BOLESŁAWA WSTYDLIWEGO
USTANOWIONYCH
W R. 1306 PRZEZ
WŁADYSŁAWA ŁOKIETKA ZATWIERDZONYCH
NASTĘPNIE W R. 1358 PRZEZ
KAZIMIERZA WGO KRÓLA POLSKIEGO
DWIEMA POSTRZYGALNIAMI POMNOŻONYCH
POD KONIEC W. XIV ZA PANOWANIA
WŁADYSŁAWA JAGIELŁY
PRACĄ MISTRZA
MARCINA LINDINTOLDEGO
W JEDNĄ CAŁOŚĆ UJĘTA
STAŁA SIĘ POD NAZWISKIEM SUKIENNIC
SKŁADEM TOWARÓW I OGNISKIEM HANDLU
W R. 1555 POŻAREM ZNISZCZONA
A W CZTERY LATA PÓŹNIEJ SZUKĄ I PRACĄ
JANA MARYI Z PADWY
ODNOWIONA
PO POWTÓRNYM POŻARZE W R. 1589
WZNOŚI SIĘ NA NOWO W R. 1601 I 1602
STARANIEM RAJCÓW KRAK.
JOACHIMA CIEPIEŁOWSKIEGO
I
STANISŁAWA CYRUSA
W SROGICH NASTĘPNIE CZASACH
DLA OJCZYZNY I MIASTA
CHYLĄCĄ SIĘ PRZEZ DWA WIEKI
CORAZ BARDZIEJ DO UPADKU
RADA MIASTA KRAKOWA
POD PRZEWODNICTWEM
JÓZEFA DIETLA
W R. 1869 Z GRUNTU ODNOWIĆ POSTANAWIA
PO SZCZĘŚLIWEM ZAŚ Z POMOCĄ BOŻĄ
W CIĄGU TRZECH LAT POD PREZYDENTEM MIASTA

MIKOŁAJEM ZYBLIKIEWICZEM
WEDŁUG POMYSŁU I POD KIERUNKIEM BUDOWNICZEGO
TOMASZA PRYLIŃSKIEGO
W D. 1. PAŹDZIERNIKA R. 1879
DOKOŃCZENIU DZIEŁA
NA UŻYTEK SZTUK, PRZEMYSŁU I HANDLU
W CAŁOŚCI ODDAJE

— W wieżycze od ulicy Brackiej, w ścianie zwróconej ku podsiem-
niom, tablica marmurowa:

AEDES HAE
EX CAMERIS PANNARIORVM
ET INSTITORVM
A. 1257
A BOLESŁAO DICTO PVDICO FVNDATIS
A. 1306
A VLADISŁAO LOCTICO CONFIRMATIS
ANNO DEMVM 1358 DVOBVS PANNORVM
TONSORIIS
A CASIMIRO MAGNO REGE POLONIAE
AVCTIS
SVB FINEM SAECVLI XIV REGNANTE
VLADISŁAO IAGELLONE
ARTE ET OPERA MAGISTRI
MARTINI LINDINTOLDE
TRASFORMATAE PANNITHECARV̄ NOINE ACCEPTO
IN VNVM COALESCVNT
EMPORIVM MERCATORVM
A. 1555 INCENDIO CONSVPTAS
QVATVOR ANNIS POST INSTAVRAT
ARTE EXIMIA
IOANNES MARIA PATAVINVS
A. 1589 ITERVM CONFLAGRATAS
INTERIECTO TRIENNIO
IOANNES (sic) CIEPIEŁOWSKI
ET STANISŁAVS CYRVS
CONSVLES CRAC. DENVO RESTITVNT
TEMPORVM DEIN INIQVITATE
IN PATRIAM ET VRBEM SAEVIENTE
PER DVO FERE SAECVLA
MAGIS MAGISQVE COLLABESCENTES
COLLEGIVM CONSVLVM CRACOVIĒ.
A. 1869
PROCONSVLE IOSEPHO DIETL
RESTAVRANDAS DECERNIT
QVO QVIDEM OPERE TRIVM ANORVM SPATIO
PROCONSVLE
NICOLAO ZYBLIKIEWICZ

ARTE VERO ET CVRA ARCHITECTI
THOMAE PRYLINSKI
D. 1 OCTOBRIS A. 1879 DEO INVANTE
FELICITER CONSVMMATO
ARTIVM, INDVSTRIAE ET MERCATVRAE
VSVI DEDICAT.

— L. 7. Na fryzie nad bramą główną:

TECUM HABITA

— L. 9. W sieni nad podestem w pół schodów do I. piętra:



— L. 17. Na pierwszym piętrze stropy belkowane; na jednej z belek ma być data 1613, której nie odszukałem.

NAPISY ZAGUBIONE

na różnych budynkach mieszkalnych.

In foro cracoviensi:

— Non bene si domus haec cuiquam fabricata videtur;
Sic sinat hanc nobis, corrigat ipse suam.

— Ni Deus aedificet, frustra domus ulla paratur.
Felicis cives datque facitque Deus.

— Infelicitas nemini objicienda.

— Bona opinio, dulcis pecunia.

— Adsit quisquis amicus.

— Mors deridet curas.

— Est Jupiter omnibus idem.

— Nescia torporis virtus.

— Desperata ne tentes.¹⁾

— Perficienda aggredere.¹⁾

— Ubi opes, ibi amici.

Vana mundi curiositas.

— Necessitas probat amicitias veras, fictas detegit.

— Instar si flammae arderent corda invida, sane
Non tanto in pretio ligna cremanda forent.

Wenn der Neid brennte wie feuer

So wer das holz lang nicht so tewer.²⁾

¹⁾ Porównaj ul. Kałonicza Nr 18.

²⁾ Niemieckie tłumaczenie w Apophthegmatach Zinkgrafa.

- Vetus hic et usitatus hypocritarum mos est, quod impietatis,
Cui ipsi maxime obnoxii sunt, alios eosque innocenter
Ac eo quoque nomine trucident. [accusent,
— Curiosum genus hominum ad cognoscendam vitam alienam,
Desidiosum ad corrigendam suam.

In aedibus Lihuaniae ducis Razeuilii:¹⁾

- Minus in parvis fortuna furit.
— Rebus parvis parva laetitia.
— Sola sub occiduo virtus manet orbe perennis
Omnia mortali coetera sorte cadunt.

(Z dzieła Bruin: »Praecipuae totius mundi urbes« Kolonia 1617. Księga 6 k. 43).

Ulica Floryańska.

- L. 9. Na dole, na fryzie drzwi kamiennych między dwoma izbami od dziedzińca, napis malowany:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM

- L. 14. Hotel »pod Różą«. Na fryzie nad bramą:

STET DOMVS HÆC DONEC FLVCTVS FORMICA MÆIOS
EBIBET ET TOTVM TESTVDO PERAMBVLET ORBEM

- L. 15. W sieni głównej na parterze nad drzwiami do sklepu:

REMINISCERE

- L. 19. W sieni na dole wmurowany fragment tablicy z napisem:

. . . TI QVÆ
. . . . NI 1597
. . . SE SEPTEMBRI
O CV . POSE
PARARE

- Na I piętrze w sieni tablica marmurowa z napisem zniszczonym:

PETRVS DE ZAKLICZIN IORDAN
CAÑCIS CRACOVIEÑ. DOMVM
HANC VETVSTATE CONSVPTAM
ET RVINAM PROPE IAM INEVNTEM
AB IPSA RVINA VINDICAVIT ET IN
FORMAM MELIOREM COMPOSITAM
ESSE VOLVIT AC DEMVM SVÆ

¹⁾ Nie wiadomo gdzie był ten dom; w wydaniu francuskim wymieniono: »en la maison du Duc Albert Razeuillius«.

SVORVMQVE SVCCSSORVM
COMMODITATI SERVIRE IVSSIT
ANNO DNI 1674

Oba napisy mają pochodzić z dawnego domu zburzonego przy ul. Poselskiej L. 8.

Plac Maryacki.

— L. 2. Nad wejściem do domu tabliczka marmurowa z napisem:

*R. R. Penitentiarum
Esiae Archipetris B. V. Mariae
Sumptu Communitatis
eorundem restaurata
Anno Dni MDCCCXVIII*

— L. 4. Probostwo N. P. Maryi.
Nad bramą frontową:

PATEAT
AMICIS ET MISERIS

W sieni głównej na parterze na tabliczkach marmurowych:

I CHRISTOPHOR⁹ TRZCIENSKY
ARCHIP⁹TER INFVLAT⁹ CRAC.
HANC PORTAM EREXIT
FORNICES CSTRVXIT TOTAQVE
DMVM REFORMIT D. XX OCTOBR.
A. D. 1618

II POST DUO SAECULA ELAPSA
DOMUM HANC SUO SUMPTU
IN MELIOREM ORDINEM INTRA ET EXTRA
REDEGIT ET ORNAVIT
IOS. VINCENT. ŁANCUCKI ARCHIP. INF.
SCHOLASTICUS CATHE. CRAC.
A. D. 1832

— L. 7. Nad bramą tabliczka marmurowa:

DOMVS RESIDENTIONALIS
RR. PP. MANSIONARIORVM ECCLESIAE
ARCHIPRSBLIS B. M. V. ANNO CHRĪ IA 70 ERECTA ⁴⁾
INSIGNI DEINDE MVNIFICENTIA ILLVSTRSSMI
OLIM ET RNDSSMI DNI PETRI GEMBICKI EPĪ CRAC.
DVCIS SEVERIÆ PRÆSULIS ÆTERNA MEMORIA
DIGNISSIMI EX ORDINAŌE VLTIMAE VOLVNTATIS
ANNO DNI 1660 RESTAVRATA DEMVM NOVO
HOC OPERE A. D. 1675 EXTERIVS DECORATA

⁴⁾ Daty, widocznie później popsutej, dziś inaczej odczytać nie można.

Ulica Sienna.

— L. 5. Kamienica Arcybractwa Miłosierdzia. Zewnątrz nad bramą, na tabliczce marmurowej:

LAPIDEA
CONFRATERNITATI
MISERICORDIE
DONATA LIBERTATA ¹⁾
A. D. 1634

Ulica Grodzka.

— L. 1. W dziedzińcu pierwszym, mniejszym, w mur graniczny wmurowany kamień z napisem, który niegdyś był zewnątrz na odrzwiach bramy głównej:

FVRCHTE GOTT SO WIRDT DIRS

I	herb 3 gwiazdy	C
R	na belce poziomej	K

 WOL GEHEN HIER VND DORT. A. D. 1646

Litery prawdopodobnie oznaczają: Jan Celesta rajca krakowski.
Nad tem na środku tabliczka marmurowa z napisem:

*Po zupełnem zniszczeniu przez pożar
w dniu 18 lipca 1850
Dom ten z gruntu na nowo odbudował
Roku 1852 W. W.*

— L. 43. Na dolnej płaszczyźnie marmurowego zwornika odrzwi bramy głównej wjazdowej znak:



— L. 52. Gmach sądowy przy ś. Piotrze. W dziedzińcu głównym w skrzydle wschodniem, w fasadzie zwróconej ku zachodowi między oknami I piętra, tablica marmurowa czerwona z napisem:

IMMORTALE
BENEFICENTIAE MONVMENTVM
ILLVSTR. ET REVERENDI D.
ANDREÆ TRZEBICKI
EPISCOPI CRAC. DVVIS SEVER.
GRATA ANIMI
CONTESTATIONE REPOSITVM
A SOCIETATE IESV
ANNO GRATIAE MDCLXX (?)

h. Łabędź

¹⁾ Wyraz ostatni wyraźnie później dodany.

Pod herbem tablica szeroka a niska z marmuru czarnego z napisem:

NON OPVS EST PLACIDO MORTI PRAELVDERE CANTV
VIVET IN HIS SAXIS TRZEBICIANVS OLOR

— Napis z Bursy Długosza, patrz Bibl. Jag.

— L. 54/56. Klasztor PP. Franciszkanek ś. Andrzeja. W dziedzińcu nad furką do klasztoru, ozdobną w odrzwia marmurowe rzeźbione, barokowe, w kartuszu eliptycznym marmurowym nad rytym orłem polskim napis wyryty:

D. O. M.

HAS MARMORIS VMBRAS B. SALOMEÆ REGINE (sic)
HALICLÆ SPLENDOR SERENAT QVÆ IMA NIVEO VIRTVTVM
CANDORE HAVSTO EX ALBO LESCO RE. POL. ET GRMISLA' A
PRIŃ. RVSS' PARENTIBVS IN LECHIA D. CLARAM ILLUSTRAVIT NVPTA
COLOMANO HVNG. REGIS FILIO SEMPER VIRGO 5 LVSTRA CONVIXIT: EO
MORTVO A PRANDOTA EPIS. CRA. AMICTV SACRO D. CLARÆ IN CLAVSTRO
A SE ZAWICHOSTI ERECTO CONSECRATVR DEO, SED VAGANTIBVS PER REGNVM SCIT
HIS ABIIT IN EREMVM VBI AD LAPIDEM VIR. MATRIS 7TENNIO SOLIDÆ SANCTIMONIÆ
RELIQVIT VESTIGIA CVM MORITVR CÆLO NOVA ACCEDENTE SIDERA EXTIN
CTA EST A. 1268 17 9BRIS CORPVS ELVS QVOD REGNI METROPOLIS TENVIT A SA
CRARVM CÆTV VIRGINVM HVC EAM SECVTO IN AED. D. FRANCISCI PONEN
DVM NISI PARENDO AVELLITVR BEATORVM ASSERTA NVMERO AB INNO
CÆNTIO (sic) X PON. MAX. A. 1673 CVRA MICHAELIS ET IOANNIS III
REGVM POL: SACRAM HANC CAVSAM PROMOVIT LIDVINA SA
LOMEA ZAMOISKA CONVENTVS ABBATISSA
SVB A. 1693 4) QVO ANNO HIC ERECTVS LAPIS
CVM PERENNI BSMÆ PRINCIPIS MEMORIA.

— L. 57. Tak zwany Dom ś. Jacka, później Malarnia, dziś biura woj-
skowe. W dziedzińcu, w ścianie korpusu od pl. ś. Magdaleny, wysoko pod
gankiem I piętra, tablica wmurowana, która według Hoszowskiego »Ży-
wot Trzebieckiego«, była niegdyś nad dwoma oknami dolnego mieszkania
w podwórzu. Napis na niej:

D. O. M.

STANISLAVS A BRZEZIE WOIENSKI
CANONICVS CRACOVIENSIS ARCHIDI
ACONVS PILECENSIS DOMVM HANC
BELLO SVETICO VASTATAM AC PER
ANNOS SEPTEM PLANE DERELICTAM
EVECTIS RVDERIBVS IMMENSA IM
MYNDICIE PVRGATA REFECTIS PARIE
TIBVS REPARATIS AEDIFICIIS ET OPERTIS
EFFOSSO PVTEO COMMODITATE OMNI
INTVS AC SECVRITATE FORIS PROSPECTA
VSVI VENERABILIS CAPITVLI RESTITVIT
ANNO SALVTIS MDCLXIV

4) Przerobione z pierwotnej daty 1673.

Na I piętrze w sali narożnej, w ścianie między oknami, wychodzącymi na ul. Kanoniczą (według Hoszowskiego »Żywot Trzebieckiego«, niegdys w ścianie naprzeciw okien, wychodzących na ul. Kanoniczą obok drzwi) tablica czarna marmurowa z monogramem z liter S A R i napisem:

STANISLAI AVGVSTI
Regis Poloniae Benevolen
ultro hic adesse dignati
unū cum Spe Primate Rni
Fratre Svo Michuele
OSBEIN POTIAWOSKI
Nullisque Proceribus
Diamti Musico CANTATA
dicto de Titolo
SALOMON na TROJNE
per Vene. entm. Sierakowski
Canonicum Cathr. Crae:
Lingua Nativā adornato
MDCCLXXXVII XII kalendas Julias
Monumentu ad Perentate
Idem gratus hospes poouit.

Tamże **NAPISY ZAGUBIONE.**

W sali pierwszego piętra (?), przy oknie wychodzącym na plac ś. Magdaleny, pierwszym od ul. Kanoniczej licząc, na tablicy marmurowej:

AD PERPETVAM REI MEMORIAM
ANTIQUISSIMAE AMICITIAE INTER POTENTISSIMOS POTENTISSIMOSQVE
POLONIAE ET PERSIAE REGES INCREMENTVM EXCELTISSIMI VIRI
HOSSEIN BEK SOLTANI GIUANENSIS FILII, PERSARVM REGIS LEGATI
EXTRAORDINARIJ IVCVNDAM RECORDITIONEM. QVI INTROITVM
AVGVSTISSIMI IOANNIS III POLONIAE REGIS AD HANC METROPOLIM
PRO CORONATIONE SVA VENIENTIS DIE XXX MENSIS IANVARIJ AN. DNI
MDCLXXVI
EX HAC FENESTRA ASPEXIT
AC DIE ALTERA FVNVS GLORIOSISSIMORVM IOANNIS CASIMIRI ET MI-
CHAELIS POLONIAE REGVM DEDVCTVM
VIDIT
LAVTE AB HERO DOMVS HVIVS STANISLAO A BRZESIE WOJENSKI CANONICO
CRACOVIANSI COLLATIONEM EXCEPIT, BIBIT, COMEDIT, LETABATVR (sic)
POSITVM

(podług nieścisłej kopii w Hoszowskiego »Żywot Trzebieckiego« z poprawkami z Grabowskiego teki »Cracoviensia«).

Przy schodach:

Quid Jovis ales vult? et eques quid? quid vitellus?
Stemmata sub trino splendet imago sacra
Et patris et Lechiae regis, ducisque Litavum
Cui similem nobis saecula nulla dabunt.
Hospes hic Augustus recreando moenia Craei
Viserat has aedes: sit memor iste lapis.

Cedite festivis ludentes ignibus Arcus,
Hic canitur Salomon, hinc domo iste Sion.

(Podług Grabowskiego teki »Cracoviensia«).

Na narożniku ozdobnym od ul. Kanoniczej i placu ś. Magdaleny,
na parterze, pod medalionem ś. Jacka, na tablicy marmurowej:

DIVO HIACYNTHO
CRACOVI. CATH. CANONICO
POSTEA
ORDINIS PRAEDICANTIVM COLLABORATORI
PATRONO REGNI POLONIAE
FECIT T. A.
ANNO 1716

(Podług Hosszowskiego »Żywot Trzebickiego«).

Na narożniku od ulicy Grodzkiej i placu ś. Magdaleny, podobna
ozdoba, medalion z popiersiem ś. Bronisławy i tablica z monogramem
MARIA, reszta napisu zatarta.

(Podług Hosszowskiego »Żywot Trzebickiego«).

— L. 64. Dawny Arsenał Królewski. Nad zamurowaną bramą środ-
kową od ulicy Grodzkiej tablica marmurowa czarna w kształcie kartusza
otoczonego emblematami wojny z napisem:

SERENISSIMVS VLADISLAVS IV POLONIE ET SVECIE
REX POTENTISSIMVS
ARMAMENTARIVM HOC A FVNDAMENTIS ERIGI CVRAVIT
NOVOQ9 MACHINARVM BELLICARVM APPARATV
ORNAVIT ET AVXIT ANNO SALVTIS
1643

Wewnątrz gmachu, w sali parterowej środkowej, w ścianie wscho-
dniej naprzeciw dawnej bramy środkowej, nad oknem, tablica marmurowa
czarna prostokątna z napisem:

HOSPES
MARTIS DOMVM QVAM VISITAS
HANC
ORDINANTE REPVBLICA EIVSDEMQUE IMPENSIS
FIERI AC PERFICI CVRAVIT
PAVLVS GRODZICKI ARTILLERIE REGNI PRÆFECTVS

NAPISY ZAGUBIONE.

W arsenale dawniejszym pod Wawelem miał być napis:

Sigismundus rex Poloniae pace
Sapiens bello tam strenuus quam felix, Pater
Patriae merito appellatus, armamentarium
Hoc exstruxit et bombardis tam a se factis
Quam a Valacho devicto creptis replevit
A. D. MDXXXIII

(Według Grabowskiego »Kraków« wyd. 1866, str. 10, oraz jego teki »Craco-

viensia« jest ten napis między wierszami Krzyckiego w rękopisie bibl. Jag. D. D. XVIII 17 p. 207, z uwagą »in armamentario sculptum«).

Miał być inny jeszcze napis, ale nie wiadomo czy tu, czy na jakimś arsenale na samym Wawelu:

Divus Sigismundus primus Poloniae Rex aedificium hoc reconden
dis tormentis a se factum condidit A. D. 1533

Niepewne też, czy był wryty, czy tylko projektowany, zapewne do tego arsenału królewskiego na Wawelu, napis:

Arx majestatem Sigismundi
Religionem templi probant
Et probat haec martia facta domus.
Pacis amor bellum metuat nam solvitur orbis
Arma ferunt pacem, pace pacanda tamen.

(Według Grabowskiego teki »Cracoviensia«, z rękop. bibl. Jagiel. wierszy Krzyckiego D. D. XVIII. 17 p. 206. wypisane przez Bandtkiego).

Ulica ś. Anny.

-- L. 8 i 10. Biblioteka Jagiellońska.

W dziedzińcu na I piętrze.

W ścianie skrzydła południowego płaskorzeźba kamienna, ma w otoku napis, biegnący, jak wskazuje schemat obok:



- I Ad honore oipotet dei salute aiaru
- II et rei publice pfectu R. i. r. pr dus Sbigneus
miseratio. divia et. sete
- III prisce sete Rone ecclie presbit. cardinalis et
- IV Epus crac. anno dni mmocccc^o quinggesio tercio
me fecit

(Tablica ta cała przeniesiona ze zburzonej bursy Jeruzalem).

W ścianie skrzydła wschodniego tablica kamienna, tarcza herbowa z Wieniawą, pod nią napis:

Iohanes longini Canoic9 cracovien
ad honore dei et pfectu study cracovici (sic)
pauper9q. canoistar. me fecit an^o d. m^occcc^olxxi

W ścianie północnej nad drzwiami, w pobliżu narożnika wschodniego tablica marmurowa z napisem:

KALENDAE IULIAE
QUEIS
STANISLAUS AUGUSTUS
REX SAPIENS
OB CIVIUM INSTITUTIONEM IN PARTEM REI PUBLICAE PRIMUM ADSUMPTAM
A XII VIRUM (sic) COLLEGIO FELICITER CURATAM ET GENTI PERPETUO SALUTAREM
POTISSIMUM PATER PATRIAE
ANNO REGNI SUI XXII
PRINCIPIS REGNI LYCAEI VOTA CLEMENTISSIME EXCEPIT
STUDIA ET MONUMENTA CONSPEXIT
NOMENQUE SUUM AUGUSTUM HEIC AETERNUM RELIQUIT
COAEVIS POSTERISQUE ACADEMICIS
FERIAE LUDIQUE LITTERARII SUNTO
ET AUGUSTALES DICUNTOR.

W środku ściany w dolnej części tablicy z herbami, z nad bramy przeniesionemi, napis nowszy:

insignia virorum de academia cracoviensi bene meritorum

Nad drzwiami, najbliżej schodów głównych, tablica marmurowa:

ANNO A CHRISTO NATO MDCCCLX SENATUS POPULUSQUE
CRACOVIENSIS REFERENTE
IOSEPHO BRODOWICZ MED. DR. PROFESSORE RECTORE MAGNIFICO UNI-
VERSITATIS CURATORE OMNIUM REI PUBLICAE CRACOVIENSIS INSTITUTORUM
QUAE IUVENTUTE EDUCANDA ET LITTERIS COLENDIS VERSANTUR
PRAEPOSUIT REFIENDIS HIS AEDIBUS
CAROLUM KREMER PHIL. DR. FABRUM AEDIUM PUBLICUM
QUAE REFECTIO RERUM PUBLICARUM COMMUTATIONE PER ALI-
QUOT ANNOS TURBATA ET ABIECTA DENUO INSTITUTA EST
AUSPICHS LAETISSIMIS ET SALUBERRIMIS
FRANCISCI IOSEPHI
AUGUSTISSIMI IMPERATORIS REGISQUE SERENISSIMI
HAS AEDES BENE EXAEDIFICAVIT ANNO MDCCCLXX
RECTORE MAGNIFICO FREDERICO CASIMIRO SKOBEL MED. ET CHIR. DR.
ET PROFESSORE
USUS AUCTORE ARMINIO BERGMANN A CONSILIIS ARCHI-
TECTONICIS FELIX KSIĘŻARSKI FABER AEDIUM PUBLICUS.

Na parterze kaplica ś. Jana Kantego, na prawo wchodząc do sieni głównej. Ohok ołtarza z obrazkiem średniowiecznym »P. Jezus w studni«, tabliczka marmurowa z napisem:

†
HANC ANTE IMAGINEM NOCTV IN SOMNIS (!)
ORANS BEATVS IOANNES CANTIVS C.ELESTI
VOCE AB EA REDDITA VISITATVR.

EADEM IMAGO POST OBITVM EIVS
IN ECCLESIAM S. ANNÆ TRANSLATA
MIRACVLOSE AD EVM IN QVO IAM
CONSPICITVR REMEAVIT LOCVM IN
TESTIMONIVM ^{SANCTITATIS} CVLTORIS SVI VT
HVIC GYMNASIO PATROCINARETVR.

DESVMPTVM EX PROCESSV BEATIFICATIONIS ¹⁾
EIVSDEM BEATI.

W mieszkaniu ś. Jana Kantego, z sieni wchodowej na lewo, wewnątrz na filarze pozostałym z muru, który niegdyś dzielił przestrzeń na dwa pokoje, tabliczka marmurowa z napisem:

**Locus hic incolatu Beati Joannis Cantij
felix, Deiparae Virginis apparitione clarus
quae ei coram sua hac Imagine oranti aliquo-
ties locuta pallium quo prope nudum pau-
perem contexerat, manibus proprijs re-
stituit. Renovatus et adornatus A. D.
1714**

W głębi za tym filarem przy ścianie pomnik ś. Jana Kantego z jego figurą, leżącą na sarkofagu marmurowym. Na ścianie frontowej sarkofagu niegdyś złożone litery napisu malowanego tylko:

TVMBAM HANC OLIM IN ECCLESIA D. ANNÆ
SACRIS MAGNI CANTII RELIQUIIS BEATA
IN DOMVM ISTAM IN QVA SIBI DVM VIVERET
CÆLVM MERVIT PIA POSTERITAS TRANSTVLIT
ANNO DOMINI 1714

Pod sarkofagiem rodzaj kartusza marmurowego, jakby z płachty, której rogi pozwijane, a dół oparty o dwie łapy zwierzęce ze szponami, z napisem:

IOANNES III REX

POST LIBERATAM OBSIDIONE VIENNAM ASSERTVM LEOPOLDO ROMANŌ IMPERATORI
INGENTI CLADE TVRCARV STRIGOIV SETIV ET COMPLVRA IN VNGRIA LOCA AMPLIFICAT
NOMINIS SVI POLONÆq GENTIS GLORIA MEMORANDIS EX TVRCA VICTORYS
INCLITŏ DEFENSI (sic) CHRISTIANI ORBIS TITVLO AVCTIOR IN REGNV SVVM
PATRIAMq REDVX HAS OTTOMANICAS MANVBAS SVPREMI DOMINY SIGNA
DEO EXERCITVM (!) DOMINO AD CINERES B. SERVI DEI IONNIS (!) CANTY CONSECRAT
MEMOR NVTRITÆ FAVSTIS SVB PENETRALIBŏ IN VNIVERSITATE
CRA. ALTRICE STVDIORV (!) REGNI SVÆ INDOLIS ÆTERNV (!) GRATI
ANIMI IN DEV (!) SVPEROS ET HANC ALMA (!) REGNI SCHOLA (!) MONVMENTV (!)

Na I piętrze, nad wejściem z sionki do czytelni kartusz rzeźbiony, a w nim tabliczka okrągła marmurowa z napisem, który dawniej był nad drzwiami jednej ze sal Coll. majus. (Łepkowski: »Zabytki Krakowa, Gniezna i Kruszwicy« str. 295):

¹⁾ Pierwotnie było: »BEATIFICATORIS«, i na tem samym później poprawiono drugą połowę wyrazu.

NON OMNEM
HOMINEM INDUCAS
IN DOMVM TVAM
MVLTAE ENIM SVNT
INSIDIAE DOLOSI
ECCL. XI

Nad drzwiami z kancelaryi dyrektora do sali Obiedzińskiego, w architekturze szczytu kartusz eliptyczny marmurowy z napisem:

VBI CHARITAS ET AMOR
IBI DEVS EST

całe odrzwia te przeniesione z ratusza, ze sali Pańskiej.

Tamże **NAPISY ZAGUBIONE.**

Lektorya dla filozofów, których było 6 nader szczupłych i które znajdowały się na dole, miały swoje nazwiska, jak świadczą jeszcze nad trzema z końca XV w. ocalałe napisy:

L. Socratis, L. Aristotelis, L. Maronis

Trzy inne nazywały się: Galeni, Ptolemaei, Platonis.

(Muczkowski »Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich« 1842 str. 9).

Na drzwiach mieszkania Leopolity, zmarłego 1582, Stanisław Marennius napisał wiersze następujące, które również jak i dwa dalsze może tylko były tam przeznaczone, ale nigdy w rzeczywistości nie umieszczone:

Fores herum plorate vestrum et hospitem
Bonum, bonis viris semper charissimum.

.....
Habebitis parem sero, scientia,
Favore multitudinis, prudentia,
Laboribus pro publico perceptis bono,
Integritate vitae, castimonia
Et eloquentiae stupendum dotibus,
Bonumque civem publicae rei suae
Fleat domus Jagellonis ardua
Virum dolens fatis perisse maximum,
Et Virginis Mariae tecta clamitent,
Ut orbitate se querantur aspera
Premi: nec esse quem cathedra nobilis
Pari salutet dignitate splendidum.

Na drzwiach kolegium:

Dolore moesta, ferte, quaeso, pectora.
Musa Leopoliensis obit, clarissima Clio,
Sui gregis decus, columna, lux, jubar.
Dotibus eximiis nulli, mihi crede, secundus.
Loquendi, consulendi magnus artifex.

Vir pietate gravis, doctor quoque maximus idem,
Deique servus et magister ingenii.

.
Nestoris annosi superasses saecula Joannes
Manu mea ciendum stamen si Dii ferant.
Phoenicis et cervi vicisses tempora vitae,
Situm meis fuisset hoc si in viribus.
Quos tibi pro meritis referam nunc tristis honores!
etc.

Na innych wreszcie drzwiach *Collegii* umieścić wiersz, w którym *Umbra lectori* mówi, że Leopolda skończył bieg życia, że był zawsze na śmierć przygotowany, i że każdy człowiek nie wiedząc dnia i godziny, w drogę wieczności przysposobionym być powinien.

(Według M. S. bibliot. Jag. 8-vo, Marennii Stanisłai poemata p. 157 f. r. Józef Muczkowski: »Rozmaitości historyczne« Kraków 1845, str. 184 i nast.).

— L. 11. Probostwo ś. Anny. Zewnątrz obok wejścia głównego, na lewo wchodząc, tabliczka marmurowa z napisem:

HAEC UTRAQUE COLLEGIATAE S. ANNAE DOMUS
VETUSTATE COLLAPSA A. D. MDCCCLXXXVI
SERVATIS ANTIQUI SUI CHARACTERIS VESTIGHS
RECONSTRUCTA AMPLIATAQUE EST CURA
H. T. PRAEPOSITI JULIANI BUKOWSKI.

— L. 12. Gimnazjum ś. Anny, Władysławsko-Nowodworskie. Nad głównem wejściem od ulicy tablica marmurowa z napisem:

REGNANTE STANISLAO AUGUSTO SAPIENTE
GYMNASIUM ISTUD
QUOD
A VLADISLAO IV
GABRIELIS PREMANCEVICH VLADISLAVSCHI PRÆCEPTORIS SUI
ULTIMÆ VOLUNTATIS EXECUTORE
ANNO MDCXLIII
FUIT ERECTUM
CUM NOVA DOCENDI METHODUS
PRO UTRAQUE NATIONE
SUPREMO COLLEGII INSTITUTIONIS PUBLICÆ PRÆFECTORUM
DECRETO PRÆSCRIBERETUR
EIUSDEM COLLEGII IUSSU
AUCTIS PRO CLASSIUM NUMERO AEDIBUS VETERIBUSQUE
IN MELIOREM FORMAM REDUCTIS
ANNO ÆRÆ VULGARIS MDCCCLXXVII
RESTAURATUM.

Na I piętrze, nad wejściem głównem do amfiteatru, od zewnątrz:

FRIDERICVS AVGVSTVS
REX SAXONIÆ DVX VARSOVIENSIS
POLONIARUM REGVM AVGVSTI II PRONEPOS AVGVSTI III NEPOS
REDIVIVÆ PATRIÆ PATER

QVI

DVM PROVINCIAM VINDICIBVS ARMIS RECYPERATAM LVSTRARET
VI IDVS MAIAS MDCCCX
REGIAM CASIMIRI MAGNI ET IAGELLONVM INSTITVTIONEM
ALMAM STVDIOSORVM VNIVERSITATEM
CONSESSVI ACADEMICO MAIESTATIS PRÆSENTIA AFFVLGENDO
BIBLIOTHECAM MVSEA OBSERVATORIVM HORTVM BOTANICVM VISITANDO
CLEMENTER EXCEPT ET PATERNE ANIMAVIT
QVAMDIV LOCVS SENSVSQVE MVNIS HEIC CELEBRATOR

Na ścianie części zachodniej, nad schodami prowadzącymi na piętro
tablica czarna marmurowa z napisem:

FRANCISCUS IOSEPHUS
AUSTRIÆ IMPERATOR
ARTIUM LITTERARUMQUE PATRONUS
VETERI GYMNASIO AMPLIFICANDO
HANC ACCESSIONEM CLEMENTISSIME
ADIUNXIT
A. D. MDCCCLX

Ulica Sławkowska.

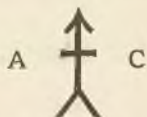
— L. 3. Hotel Saski. Nad bramą wjazdową na małej tabliczce marmurowej:

*Ulteriori Civitatis Decori
Publicaeque Commoditati
Matthias Kmetz Hungarus
Anno Christi MDCCCXVIII ¹⁾*

— L. 4. Nad bramą główną, na obramieniu od ulicy, dokoła figurki
Matki Boskiej, na brzegu nży:

MALA NOSTRA PELLIT — BONA CUNCTA POSCIT

Na płaszczyźnie archiwolty zwróconej ku dołowi:



Na węgarkach od frontu pod impostami:

SVSTINE ABSTINE

Na kracie żelaznej w górnem oknie bramy, na belce tworzącej podstawę półkola:

PAN BÓG Z NAMI

¹⁾ Porównaj ul. św. Jana L. 6.

— L. 17. Gmach Akademii Umiejętności.

W sieni głównej na dole tablica marmurowa z napisem:

FRANCISCVS WĘŻYK
 MDCLXXXV—MDCCLXII
 SENATOR . CASTELLANVS . REGNI . POLONIAE
 SOCIETATIS . LITTERARIAE . CRACOVIENSIS . PRAESES
 AEDES . HAS . EXSTRVENDAS . CVRAVIT
 EX . COLLATICIA . PECVNIA
 PROPRIAE . TAMEN . ET . LARGAE . IMPENSAE
 NON . PARCENS
 FVNDAMENTA . IACTA . SVNT
 D . IV . IVNII . A . D . MDCCLXII.

W klatce schodowej, w ścianie naprzeciw wejścia do przedsionka I piętra, tablica marmurowa z napisem:

FRANCISCVS IOSEPHVS I
 DIVINA . FAVENTE . GRATIA
 AVSTRIAE . IMPERATOR . APOSTOLICVS . REX . HVNGARIAE
 REX . BOHEMIAE . DALMATIAE . CROATIAE . SLAVONIAE . GALICIAE
 LODOMERIAE . ILLYRIAЕ . ARCHIDVX . AVSTRIAE . MAGNVS . DVX
 CRACOVIAE . ETC . ETC.
 ANNO . DOMINI . MDCCCLXXII
 SOCIETATEM . LITTERARIAM . CRACOVIENSEM
 IN . ACADEMIAM . LITTERARVM
 COMMVTAVIT
 VT . SCIENTIAE . POLONORVM . EXSTARET . RECEPACVLVM
 IN . QVO . STVDIA . AD . RES . PATRIAS . PERTINENTIA . COLERENTVR
 ANTIQVAE . SOCIETATIS . DOMVS . INDE . AB . HOC . TEMPORE
 IN . VSVM . NOVAE . ACADEMIAE . CONCESSIT.

— L. 24. Dom XX. Emerytów, dawny klasztor braci *de poenitentia*
bb. Martyrum albo *s. Mariae de Metro*.

Przy głównym wejściu od ulicy, obok drzwi tabliczka z napisem:

DOMUS SACERDOTUM EMERITORUM
 RESTAURATA
 ANNO MDCCCLXI

NAPISY ZAGUBIONE.

Beluarda czyli barbakan przed bramą Sławkowską, rozebrany roku 1822, mурowany r. 1683 według »ułożenia« (prot. obrad magistratu) Jana Gaud. Zacherli. miał w jednej swej ścianie, od strony wschodniej, wprawiony wielki kamień z napisem na tablicy marmurowej:

Immensas acies Turcarum
 Quando Joannes
 Lechiadum vicit Rex,
 Patriaeque parens
 Hosteque prostrato dum liberat
 Ille Viennam,

Surrexit moles haec nova

In urbe Craci.

A. D. 1683 die 12 7bris.

Ambroży Grabowski nabył ten kamień z napisem i r. 1823 odstąpił go ks. Henrykowi Lubomirskiemu do Przeworska.

(Grabowskiego »Dawne Zabytki« str. 74 i teka »Cracoviensia«).

Tuż obok znajdowała się płaskorzeźba kamienna z orłem polskim i drugi napis również na tablicy marmurowej:

Gratia quod statuit tua, Rex invicte Joannes,

Urbs Regni sedes hoc Tibi debet opus.

Hic clypeus portae est: sed Tu fortissime Regum,

Esto diu Patriae cor clypeusque Tuae.

(Grabowski »Dawne Zabytki« str. 75).

Ulica ś. Jana.

— L. 6. Hotel Saski. Nad bramą w parapecie między parterem a I piętrem w przestrzeni międzyokiennej tablica czarna marmurowa:

*Istas InstrVXlt Mathias KnołVs aeDes
patRICIIs Urbis CIVibVs atqVe aLIIs*

Jest to chronostych, który zawiera datę 1802 r.¹⁾

— L. 12. Na górnem oknie nad bramą (Oberlicht) w blasze ozdobnej wycięta data:

1 6 4 7

— L. 14. Na zwornika łuku bramy głównej tarcza bez herbu, otoczona literami:

II D
D Ł (lub L)
C F (lub P lub B)
166. (?)

— L. 16. Nad bramą główną na raucie, stanowiącym zwornik:

A. D
1746

NAPIS ZAGUBIONY.

— L. 3. W sieni głównej, która była dawniej od Rynku, tam gdzie wejście do Banku hipotecznego, na parterze był medalion rzeźbiony portretowy z napisem w otoku:

D. SIGISMVNDVS I REX P.

(J. L[ouis] »Przechadzka kronikarza po rynku krak.« str. 185).

¹⁾ Porównaj ul. Sławkowska l. 3.

Plac Szczepański.

— L. 10. Na rogu domu narożnego, ul. Szczepańska L. 11, tablica duża kamienna pomalowana czarno, z literami rytymi i złożonemi:

PLAC GWARDYI NARODOWEY
OGŁOSZONY
DNIA 3 SIERPŃIA 1811 ROKU

Ulica ś. Marka.

— L. 20. (Róg ul. Floryańskiej). Na odrzwiach wejścia głównego, które do r. 1891 były od ul. Floryańskiej:

POCCI WIEM NASWI TO MO RANYo WR.CZ PoRvcZoM
SXEL ECZYE YE STA STATER ETW OIE MoY PANYE

Co się czyta:

Pocciwiem szel (sic) na swieczye to moye starany (sic)
Ostater (sic) w ręcze twoie poruczom moy panye

— L. 24. Róg ul. Szpitalnej. Nad oknami parteru oficyny (porównaj ul. Szpitalna L. 21):

I VTINAM SAPERENT
II ET INTELLIGERENT
III
IV ET NOVISSIMA
V PROVIDERENT

Prócz tego ślady napisów malowanych na fryzach okien I piętra i pod gzemsem koronującym budynek, nie do odczytania; widoczne były w maju 1898 r. podczas bielenia fasady.

Ulica Reformacka.

— L. 4. Klasztor OO. Reformatów. W ścianie od ulicy wysoko pomiędzy oknami parteru tablica marmurowa:

DZWONEK
ZA KONAJĄCYCH (sic)
Z ODPUSTEM
CZTERDZIESTODNIOWYM
OD STOLICE ŚWIĘTEY
RZYMSKIEY
APOSTOLSKIEY
POZWOLONYM
WYSTAWIONY
R. P. 1750.

— L. 5, Stacye Męki Pańskiej, należące do klasztoru OO. Reformatorów. Od lewego ku prawemu, między ołtarzykami stacyj tablice marmurowe z napisami.

Między I a II stacyą:

D. O. M.
IGNACY RADOMYSKI PODCZASZY
WOŁYŃSKI ROKU 1792
DNIA 18 WRZEŚNIA TU POGRZE
BIONY PROSI O WESTCHNIENIE

D. O. M.
Elżbieta Trzebińska
prosi o westchnienie
do Pana Boga
1762

Między II a III:

D. O. M.
Benedykt Ignacy
MIEJZEWSKI
Kupiec i Obywatel Krakowski
przeżywszy lat 73 dnia 17 Maja
1825 roku życie zakończył.
Boże daj mu wieczny odpoczynek.
Pozostała Wdowa Magdalena
z Dzianettych ten pomnik poświętyła
Magdalena Mierzejewska
Łicząc lat 94 w dniu 12 Września
1841 r. życie zakończyła.

D. O. M.
Apollinara
Remokowa
Grzeszna prosi
o pozdrowienie
Anielskie
Objłt die 13 Aprilis
1767

Między III a IV:

D. O. M.
Tekla z Morstinów Michałowska
† 25 Stycz. 1828 R.
w tutejszych grobach złożona

i

Józef Michałowski
 Sen. Rżp. Kr.
 † 9 Kwiet. 1837 R.
 na Cmentarzu w grobie leżący
 Proszą o Zdrowaś Marya
 Requiescant in Domino

ZA DUSZĘ MARYANNY
 NAPIORKOWSKIEY
 PROSZĘ O TROIE PO
 ZDROWIENIA D. 3 DEceb.
 A. D. 1785

Między IV a V:

D. O. M.
 Anna z Trzebińskich
 Kownacka
 obijt die 15 Martii
 Anno 1760
 oretur pro Anima ejus

Między V a VI:

D. O. M.
 VRSZVLI NIEGDY ALEXANDRA
 Y KRYSZYNY Z DEMBIŃSKICH REMEROW
 CÓRKI
 A
 ANTONIEGO NIEMIRYCZA WOYSKIEGO
 WOIEWODZTWA SANDOMIRSKIEGO
 NAYVKOCHAŃSZEY ŻONIE
 TV
 W KRAKOWIE
 DNIA XV LISTOPADA 1787 ROKV
 ZMARLEY
 KTÓRA
 O SERDECZNE PROSI
 WESTCHNIENIE

Między VI a VII:

D. O. M.
 Kajetan Hrabia
 BYSTRZONOWSKI
 Kasztelan Małogoski
 Orderów Orła białego
 i S. Stanisława Kawaler
 zmarły R. P. 1807 Dnia 12 Maja
 prosi o westchnienie

Między VII a VIII:

Nieczytelny napis, u dołu data 1767.

D. O. M.
MARYANNA Z BONTANICH
DEMBINSKA
PROSI O WESTCHNIENIE
UMARŁA
9 D. STYCZNIA
R. 1796

Między VIII a IX:

BOG WIDZI, CZAS UCIEKA
SMIERĆ GONI WIECZNOŚĆ CZEKA.

*Cy który nie wiesz dnia ani godziny
Do której zejść musisz z przechodniej krainy
Ratuj tych co się inoż z tąd oddalili
By i tobie w czasie tem się odplacili.
Prosi Corka dla Cyca
o pobożne westchnienie
za Duszę Adama*

D. O. M.
ZOFIA SZEMBEKOWA Y
KAZIMIERZ MICHALCZEWSKI
PROSZĄ
O ZDROWAŚ MARYA.

Między IX a X:

DUSZE BRACI Y
DOBRODZIEJÓW
PROSZĄ O RATUNEK
KTORYCH TU POGRZEBIONE
KOŚCI R. P. 1795 D. 2
GRUDNIA

Między X a XI:

Czyń dobrze Panie dobrym y tym
którzy prawego Serca. Psal. 124
Niechay będzie Pokoy w mocy
Twoiey. Psal. 121

MARYANNIE Z LIGEZÓW NIEWIARO
WSKICH KIETLIŃSKIEJ STAROŚCINY (sic)
Niechorowskiey Dnia 25 Marca zmar
łej Roku 1767 tu pogrzebioney
Pater et Ave.

Za Duszę Katarzyny
Czerznickiey
proszę o pozdrowienie

Między XI a XII:

D. O. M.
ZA DUSZĘ
MARCINA NAPIERKOWSKIEGO
PROSZĘ O WESTCHNIENIE
DO BOGA
VMARŁ R. P. 1768

D. O. M.
JOZEF KAROL REMER
GRZESZNY PROSI
O POZDROWIENIE ANIELSKIE
1745

Między XII a XIII:

D. O. M.
MARYANNA Z IAWORSKICH
DEMBIŃSKA
PROSI O WESTCHNIENIE
UMARŁA D. 6 MARCA
1803 R^u.

D. O. M.
Sewerynowi Kisielewskiemu Puthownikowi
Wojsk Austryackich pozostała Matczonka
Magdalena z Kencow (sic) Kisielewska
ten Pamiętnik wystawiła prosząc
o westchnienie za Duszę Jego.
Był lat 45 poległ pod Deutch-Wagram w Batalii
R. P. 1809 6 Lipca.

Między XIII a XIV:

D. O. M.
P. Marygorzata z Tichyfeckich
STACHTSCHEN
prosi odwiedzających te Św. Mięjsca
o Westchnienie do Boga za Jej
Duszę. Umarła dn. 13 Grudnia
1822 Roku.

D. O. M.
FRANCISZKI
REMEROWEY PROSI
O POMOC DUSZY P. P.
ZEZ¹⁾ POZDROWIENIE
ANIELSKIE
OBYT 18 7BRIS 1757

¹⁾ Zapewne miało być »przez«.

Ulica Szpitalna.

— L. 21. Szpital ś. Rocha, dziś kościoła N. P. Maryi, dawniej scho-
larzów. Na fasadzie od ul. Szpitalnej tabliczka marmurowa z napisem:

SZPITAL UBOGICH
KOŚCIOŁOWI ARCHIBRESBITER.

Ś. P. Maryi
SŁUŻĄCYCH

da lepszego stanu podniesiony

R^o 1834.

BŁOGOSŁAWIONY KTÓRY MA WYROZUMIENIE NAD
POTRZEBNYM I UBOGIM. PS. 30 (sic)¹⁾

W izbie parterowej od dziedzińca, tablica przeniesiona prawdopo-
dobnie z rozebranej kaplicy ś. Rocha, która stała obok:

D. O. M.

ANNO DOMI MDXCIII HOSPITALE
HOC OLIM NEGLECTV̄ DEMV̄ OPERA
DOMINI ANTONII FRANCKOWICZ LE.
POLITÆ CON. CRAC. PROVISORIS RENO
VATV̄ Q. CENSVS A. 30 ANTE RETEN
TOS ZELO PIETATIS DVCTVS IVRE
MEDIANTE RESTITVI CVRAVIT NON
SINE LABORE ET MOLESTIA VNDE SA
CELLVM REBVS DIVINIS ORDINAVIT
PROVENTIBVSQVE HOSPITAL. .

AVXIT

DEVS BENEDICATVR PRO EO Q. ORETVR

Napisy na oficynie od zewnątrz, patrz ul. ś. Marka L. 24.

— L. 26. Na kracie górnego światła bramy głównej w blasze żela-
znej wycięta à jour data:

1 6 3 8

NAPIS ZAGUBIONY.

— Na zewnętrznej ścianie zachodniego skrzydła Szpitala ś. Ducha,
zwróconej ku placowi ś. Ducha, była tablica czarna marmurowa w kształ-
cie kartusza eliptycznego z napisem:

ANDREAS TRZEBICKI EPISCOP. CRAC.

DVX SEVERLE

INDIGENTIE PAVPERVM SVBVENIENS DOMVM HANC
AB ANTECESSORE SVO IVONE VRBIS ISTIVS ANTISTITE

OLIM FVNDATAM RESTAVRARI FECIT, ORPHANORVM

ALIMONIAM AVXIT, HABITATIONEM AMPLIAVIT

ET COMMODIORI HVIVS HOSPITALIS

VSVI PROVIDIT ANNO DOMINI

MDCLXXXIII (sic)²⁾

¹⁾ Powinno być PS. 40.

²⁾ Trzebiecki zmarł 1679 r.

Po zburzeniu szpitala w r. 1891 kamień ten złożony został jako własność miejska w zbiorze fragmentów z różnych budowli w Rondlu bramy Floryańskiej, gdzie go później rozbito na części.

Ulica Mikołajska.

— L. 5. Na zworniku łuku nad bramą główną od zewnątrz:

IHS

A. D. 1675

— L. 10. Nad bramą główną od ulicy, na placie gzymsu głównego napis:

DE MANU DEI BONA VELLE SUSCIPERE NON AUTEM MALA REBELLIO

Poniżej w miejscu fryzu:

SIBI AMICO ET POSTERITATI

Pod tem herb Jednorożec na polu przedzielonem skośnie.

— L. 14. Nad bramą wjazdową na zworniku wyryte:

1805

Mały rynek.

— L. 6. Ztąd pochodzić ma nadproże z gotyką rzeźbą i napisem (patrz ul. Kolejowa L. 10).

— L. 7. Fryz nad bramą główną ma wyryty napis:

AD MAIOREM
DOMVS HÆC AB ANNO DNĪ
MDCXXIII ET PĒNITENTIARIORVM

DEI GLORIAM
MCCC P. P. ALTARISTARVM
ECCLÆ B. M. V. RESTAVRATA MDCLXXXV

Plac Wszystkich Świętych.

— L. 3 i 4. Magistrat, dawniej pałac Zborowskich, potem Wielopolskich.

Nad bramą wjazdową od strony klasztoru Franciszkanów, zewnątrz:

MORIBVS ANTIQVIS

REGEM HONORA DEVM COLE LIBERTATE TVARE

W dziedzińcu nad bramą do sieni głównej napis nowszy:

PRAESTANTIBUS VIRIS
NEGLIGERE VIRTUTEM
CONCESSUM NON EST

Tamże **NAPISY ZAGUBIONE.**

Przed pożarem 1850 r. na obramieniach okien (I. piętra?) od placu Wszystkich ŚŚ. były napisy;

- I. Magni animi magnis fiunt honoribus.
- II. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus.
- III. Imprudensque¹⁾ alceus urget et uxor.
- IV. Nulla bestia nocentior adulate.

Na I. piętrze, od dziedzińca, w łuku okiennym wychodzącym na wewnątrz wielkiej sali, malowana fresco tarcza z h. Wielopolskich, na około niej napis:

Aliis conserviando consumor in te qui sperat non confunditur²⁾.

(Pobudkiewicz: »Opis Krakowa« 1872).

— L. 5. Klasztor OO. Franciszkanów. Nad głównym wejściem od placu WW. ŚŚ. pod przybudowanym portykiem kartusz kamienny eliptyczny, nad gzemsem w szczycie obramienia kamiennego, z napisem:

D. O. M.
DEIPARAE VIRGINI LAVRETANAE
D. D. IO. BAPTISTAE ET FRANCO TVTELARIBVS
ITALA NATIO
D. D.

Ulica Franciszkańska.

— L. 3. Pałac biskupi. W dziedzińcu:

I. Nad portalem bramy sieni głównej:

PETRVS GEMBICKI
D: G: EPISCOPVS³⁾ CRACOV^VIEN:⁴⁾ DVX SEVERIÆ
DOMVM HANC SEDEM EPOR: VETERI AC INFORMI MOLE DEIECTA
NOVAM NOVO APPARATV ET SVMPTV
SVÆ SVCCESORVMQVE SVORVM
COMMODITATI
EREXIT AVXIT ORNAVIT
M. DC. XL. VII

¹⁾ »Imprudens quem« itd.

²⁾ Nad jednym oknem w okół tarczy herbowej: »Aliis inserviando consumor«. Nad oknem drugim w tejże sali: » te qui sperat non confunditur«.

(Poprawki według *Dziennika literack.* z r. 1865 Nr 54 z d. 7 lipca).

³⁾ Małe S końcowe oplata cienką laseczką od V.

⁴⁾ W zgłosce COV małe V wpisane jest w O.

II. Nad drzwiami parterowemi skrzydła zachodniego na fryzie obramienia:

IOANNES MALACHOWSKI
EPISCOPVS CRACOVIENSIS DVX SEVERIÆ
FABRICAM DOMVS EPISCOPALIS HAC EX PARTE DIV NEGLECTAM RVINEQ₃
[PROXIMAM
VT E RVDERIBVS SITV SQUALOREQVE SVO AD HANC IN QVA NVNC CERNITVR
[QVI OPERIS STRVCTVRAM ASSVRGERET
OPPORTVNIORI ANTISTITVM CRACOVIENSIVM VSVIA FVNDAMENTIS INSTAV
[RARI AMP. IARI EXORNARIQ₃ CVRA ET SV. PTV PROPRIO FECIT
ANNO DOMINI M. DC. XC. II

Tamże **NAPISY ZAGUBIONE.**

W salach I. piętra były częścią malowane częścią wryte napisy z czasów odnowienia za Woronicza (1816 r.) i odnosiły się do przedmiotów dekoracji, pędzla Stachowicza.

Sala krakowska (największa, po dwóch przedpokojach):

Targ zbożowy na Kleparzu.
Spław wiślany na Kazimierzu.
Kopalnie żelaza na Siewierzu.
Kopalnia marmurów w Dembniku.
Kopalnie ołkuskie (na ścianie oknami przeciętej).
Kopalnie soli w Wieliczce.
Kopalnie siarki.
Kopalnie miedzianej góry.
Obchód Strzelców krakowskich.
Sobótka świąteczna (nad kominem).

Sala trzech monarchów (od poprzedniej oddzielona Pokojem towarzysztwa). »Naddźwiernik« od wejścia ma napis z traktatu wiedeńskiego:

La ville de Cracovie avec son territoire sera envisagée à perpétuité comme cité libre, indépendante et strictement neutre.

»Naddźwiernik« przeciwległy, również z traktatu świętego — la Ligue sainte:

Nous gouvernerons nos peuples en Pères de famille, pour conserver la foix, la paix et la vérité.

W zwierciadle naprzeciw okna środkowego odbija się Wawel, który za sztucznym spadkiem liter, w zwierciadło padających, zdaje się przemawiać:

Sacra suosque tibi commendat Troia Penates.

Sala czwarta kolumnami jońskimi przedzielona, narożna.

Pierwsza ściana między oknami nosi napis pod obrazem podłużnym, przedstawiającym koniec panowania Stanisława Augusta:

Fuit Ilium et ingens gloria Teucrorum.

Druga ściana przeciwnie, pod obrazem zaprzysiężenia aktu powstania krakowskiego 1794 r. ma napis:

Qui profugi, quae terra patet petiere Penates.

a w części poświęconej legionom polskim:

Exoriare heu! post tot funera Troia lugubris!

Drugi przedział tej ściany poświęcony Księstwu Warszawskiemu:

Quaeis materna novo praefulsit lumine tellus.

Trzecia ściana, wstępowymi drzwiami środkiem przecięta, poświęcona nowo utworzonemu Królestwu kongresowemu:

Aquila nigra biceps alba pereunte sequetur juncta Lechis.

Na prawym przedziale ściany, obok sceny pierwszego sejmku r. 1818:

Qui rediviva manu posuerunt Pergama forti.

Ostatnia ściana, obok obrazu alegoryczno-mitycznego:

Venturae soboli saeculorum nascitur ordo.

Na kolumnadzie dzielącej salę wyryty jest napis:

Antiquam exquirite matrem.

Cały przedział za kolumnami poświęcony jest dziejom Polski, i ma następujące napisy.

Za kolumnami na gzymsie:

Erepti salvete Penates.

Na pierwszej ścianie:

Quaeis pietas et prisca fides et gloria legum.

Na drugiej:

Qui duram inventas vitam excoluere per artes.

Na trzeciej:

Quique pii vates et Phoebos digna locuti.

Na czwartej:

Qui caram ob Patriam pugnando vulnera passi.

Tamże pod trofeami Sobieskiego:

Turcia prostrata — Europa liberata.

Na kolumnadzie wyryty napis, który widać, opuszczając tę salę:

Quae regio in terris nostri non plena laboris!

Forte dabit vobis haec patria fama salutem.

W kaplicy na ścianie »przedoknowej« obok łodzi Piotrowej na skale napis:

Iussa tumere tumet, iussa silere silet.

(Z opisu Woronicza, wciągniętego w Grabowskiego »Kraków i jego okolice«, wyd. I z r. 1822).

Ulica Gołębia.

— L. 14. W dziedzińcu na I piętrze nad gankiem h. Junosza i litery:

B	II
K	K
C (?)	N

— Napis ze zburzonej Bursy Jeruzalem (patrz: Biblioteka Jagiell. na str. 13).

Ulica Poselska.

— L. 8. Ztąd mają pochodzić tablice znajdujące się obecnie w domu ul. Floryańska L. 19 (porównaj str. 7).

Tamże **NAPIS ZAGUBIONY.**

Na tym domu była tablica z napisem, że za panowania Zygmunta Starego Jan Chojeński biskup krak. posiadłość dla kapituły na dawnych fundamentach wystawił. Nie wiedzieć, gdzie się podziała.

(Hoszkowski: »Rezydencya Jana Chojeńskiego i Jędrzeja Lipskiego« Kraków 1884).

— L. 14. Nad bramą w tynkowym nadprożu od zewnątrz:

M. B.
ANGELI TVI SACTI (HABITENT IN EA
ANGELI SANCTITVI $\frac{Z}{T}$ T. 1871 R. P.)¹⁾

Ulica Senacka.

— L. 1. Sąd karny, dawny klasztor śś. Michała i Józefa.

W małym dziedzińcyku (widzialnym z przejścia do izby konferencyjnej przysięgłych), nad zamurowanymi drzwiami parterowymi, we fryzie obramienia kartusz marmurowy czarny z napisem:

¹⁾ Ująłem w klamry litery, które w miejscu zatartego końca napisu, zapewne według znalezionych śladów, dopełnione zostały w r. 1897.

+

CAPELLA HAEC IN HONOREM S. CRVCIS EX SIN
GVLARI PIETATE ET DEVOTIONE ERGA PASSIONEM CHRISTI
A PERILLVSTRI RNDMO DNO STANISLAO A ROZDRAŻEW
COMITE ROZDRAŻEWSKI CVSTODE CRAC. ERECTA SVOQVE AP
PARATV EXORNATA AC PERENNI FVNDATIONE DOTATA
ANNO DNI 1.6.76.

Ulica Kanonicza.

— L. 7. W fasadzie, między oknami I piętra, tabliczka kamienna:

IOANNES + DE + KARNKOW + CANONICVS
CRACOVIEI + DIVI ¹⁾ + IOANNIS ALBERTI
OLIM + POLONIE + &C + REGIS
SECRETARIVS + PRO + SVA + ET
SVORVM + GLORIA + ATQVE
SALVTE + DOMVM HANC + SV
MPTIBVS + NON + MODICIS ²⁾ + INSTA
VRAVIT + AC + DECORAVIT
ANNO + DOMINI + M504

W sieni głównej na parterze, nad wejściem do dziedzińca, tablica kamienna z napisem bardzo zniszczonym, pierwszy wiersz od góry przez pół obciosany:

IOANNES + DE + KARNKOW + CANONICVS + CRACO
VIEN . . . + DIVI + OLIM + IO . ALBERTI + POLONIE . . . GIS
SECRETARIVS + CVI . . . IENS ERE E
ECCLESIASTICA . ³⁾ + Q + MORTI . M . E RI
ET + NON + TAM + SIBI + Q . . M⁴⁾ POSTERITATI
CONSVLENS + HANC + DOMVM ⁴⁾ + A + SVIS + VOTA
PATRIBVS + ET + DO ⁵⁾ . . . NIS + SVIS + BENIGNE + CONCE ⁶⁾
SSAM + NON + PARVIS + SVMPTIBVS + RESTA
VRAVIT + ATQVE + INTVS + EXTRAQVE
PLVRIMIS + COMMODIS + AC + ORNAME
NTIS + ADAVXIT + DECORAVITQVE
ANNO + DOMINI ⁷⁾ + MILLESIMO + QVING
ENTESIMO + QVARTO M504

Drzwi ze sieni do izby parterowej tylnej mają w okuciu żelaznem, wśród ornamentów, datę z blachy wyrzynanej:

15 (h. Junosza) 23

¹⁾ Wyraz napisany w ten sposób, że pierwsze I wpisano w D a drugie w V.

²⁾ W wyrazie tym pierwsze I wpisano w D a drugie w C.

³⁾ W pierwszej zgłosce drugie C wpisano w pierwsze.

⁴⁾ W pierwszej zgłosce O wpisane w D.

⁵⁾ O wpisane w D.

⁶⁾ W pierwszej zgłosce O wpisane w C.

⁷⁾ W pierwszej zgłosce O wpisane w D.

— L. 16. Na fryzie nad główną bramą od zewnątrz:

G ✱ MANSVETIORIBVS CAMCENIS 1554 G

— L. 18. Nad oknami I piętra na fryzach wyryte, licząc od lewego:

- I. OPEROSV E CVCTIS PLACERE
- II. COSCIA MENS RECTI OA RIDET
- III. DESPERANDA NE TENTES¹⁾
- IV. VIRTVTIS PREMIV GLORIA
- V. PERFICIENDA AGGREDERE¹⁾
- VI. VIRTVS LABORE NITESCIT
- VII. DVRVM A IOCVNDIS ARCERI²⁾

Tamże **NAPIS ZAGUBIONY.**

R. 1625 X. Andrzej Szyszkowski scholastyk krak. posiada tę kamienicę (między kamienicami X, Grochowskiego [L. 16] a X. Baranowskiego [L. 20]). Tył jej dziedzińca odgradzony jest, w głębokości 42½ łokcia od ul. Kanoniczej, ścianą drewnianą od dworu p. Męczyńskiego, który leży na ul. Grodzkiej naprzeciw kościoła ś. Marcina (a więc Grodzka L. 63). W murze należącym do kamienicy X. Szyszkowskiego, obok tej ściany drewnianej, jest tablica kamienna, na której świadczy napis, »w którym roku ta ściana wymurowana i przez kogo«. Służy ona za dowód w sporze granicznym.

(Archiwum m. Krakowa: »Revisions Quartaliensium« II. p. 374—376).

— L. 19. Na II piętrze, od dziedzińca, w rodzaju osobnej przystawki wieżowatej, kaplica z wejściem dziś przebitem z domu sąsiedniego L. 21. W ścianie północnej, a cornu epistolae, dwie tablice marmurowe brunatne. Wyżej umieszczona ma rzeźbioną renesansową oprawę z kamienia pin-czowskiego i napis:

ORATORIV HOC EX FACVLTA TE ILLMI ET R9SSMI IN CHRO
PATRIS DNI PETRI MYSSKOWSKI EPISCOPI CRACOVIEŃ
ILLMVS ET R9SSMVS IN CHRISTO PATER DNVS IOANES
DEMETRIVS SOLIKOWSKI ARCHIEPISCOPO LEOPOLIEŃ
REVERTENS A SVMMO PONTIFICE SINTO PAPA V APVD
QVEM SERESSMI STEPHANI POLONLÆ REGIS ET
REGNI OBEDIENTIÆ CAUSA FVIT ORATOR CERIMONIIS
ORATORIO CONGRVIS AD DEI OMNIPOTENTIS GLO
RIAM ET SANCTISSIMÆ VIRGINIS MATRIS ATQVE OB
INCLITI MARTYRIS CHRISTI ET PONTIFICIS DIVI
STANISLAI EPISCOPI CRACOVIEŃ HVIVS DOMVS OLĪ
INHABITATORIS MEMORIAM PROCVRANTE RŃDO DO
MINO STANISLAO CRASSINSKI ARCHIDIACONO CRA

¹⁾ Porównaj »NAPISY ZAGUBIONE« str. 6,

²⁾ Tak było w r. 1890. Przed kilku laty napis VII przemieniono na: DEO DANTE
NIL NOCET INVIDIA.

COVIEN A QVO IDEM SACELLV A FVNDAMENTIS ERE
CTV EST BENEDIXIT ET CONSECRAVIT IN DIE MESIS
OCTOBRIS ANNO SALVTIS NOSTRÆ MDLXXXVI

Pod tą tablicą druga podobna w ramie skromniejszej, z napisem:

ANNO DNI 1596 DIE 20 MENSIS NOVEMBRIS HOC
ALTARE CONSECRATV EST IN HONORE SANCTI
STANISLAI EPI ET MARTIRIS ET RELIQVÆ HORV
SANCTORV INCLVSÆ SVT S. STANISLAI ET S. FLORI
ANI PER ILLV ET REVERM IN CHRO PRÆM ET DNVM
D. GEORGIV MISERATIONE DIVINA TITV. S. SIXTI
PRESBYTV CARDINALE RADZIVILV NVN
CVPATV (sic) PERPETVVM ADMINISTRATORE EPATVS
CRACOVIEN ET SEVERIEN DVCATVS OLCIÆ ET
NIESWIESZ DVCEM AC SACR ROMI (sic) IMPERY PRINCI
PEM SINGVLIS CHRÏ FIDELIBVS IN DIE IP SO CÔ
SECRATIONIS HVIVSMODI ALTARE HOC VISITANTIBV CE
TV DIES DE VERA INDVLGENTIA IN FORMA ECCL. COSVETA COCE.

W framudze, obrazem M. Boskiej zakryta, tablica czarna marmurowa:

IOANNES SCHINDLER C. C. CANONICUS SS. DOMINI PRAELATUS
DOMESTICUS S. T. J. U. ET PH. DOCTOR SENATUS REGENTIS REI
PUBLICAE CRACOVIENSIS PRAESES RESTAURAVIT A. 1840.

Na ścianie południowej, a cornu evangelii, w listewce kamiennej
tablica marmurowa z napisem:

AD PERPETVAM REI MEMORIAM DEI OMNIP. GLORIAM S. STANISLAI EPI ET M.
HONOREM QVONIAM LOCVS ISTE IN QVO STETERVNT PEDES EJVS SACER EST NE
SILENTIO LAVDIS SVI TVTELLARIS DOMVS HÆC FIAT VNQVM (sic) DE
SERTA ZELO ET PIETATE DVCTI PIE DEFVNCTVS REMIGIVS SVSZYCKI ARCHID
VLTIMIS SVIS TABVLIS ET ANDREAS OLSZOWSKI CANCVS (sic) CRAC EXECVTOR
TEST ETIAM DE SVO AD ID CONTRIBVENS QVALIBET SEPTIMANA PER AN
NVN VNAM MISSAM DE EODEM SANCTO ET DVAS DIEBVS CONSECRATI
ONIS HVJVS CAPELLÆ ET ALTARIS INCIDENTIBVS ADDITA COLLECTA SVB
VNA CONCLVSIONE PRO AABV FVNDATORVM MEMORATORVM IN
EADEM CAPELLA ABSOLVENDAS DISPOSVERVNT QVAS LIBERALITATE PIA
EORVNDEM FVNDATORVM OBLIGATI RR. VICARII ECCLESIÆ CATHED HVJVS
IN SE ET SVCCEDANEOS SVOS PERPETVIS TEMPORIBVS VIGORE DECRETI SVI
DIE ET ANNO INFERIVS SPECIFICATIS LATI ET AVTHE PVBLICA FIRMATI
ASSVMPSERVNT LIBENTER VT AVTEM VNA CVM CONSCIENTIA LAPIS ISTE
DE PARIETE CLAMET AD ILLOS ET MONEAT OFFICIJ AD IPSVM ET IN MARMO
RE HOC EXECVTOR GRATVS EXARARI FECIT DIE 14 MARTII A. D. 1724

— L. 21. Nad bramą od ulicy na fryzie napis:

PROCVL ES (h. Leszczye) TE PROFANI

Na I piętrze wewnątrz, nad ozdobnemi rzeźbą odrzwiami ze sieni
do pokoju frontowego, tablica marmurowa z napisem:

SIBI AMICIS ET POSTERI
TATI STANISLAVS SKARS
CHEWSKI CRACO PLOCEN
CANONICVS DOMVM HANC
EXÆDIFICAVIT MDXCII

— L. 25. Nad bramą na fryzie gżemu koronującego napis:

NIL EST IN HOMINE BONA MENTE MELIVS

W sieni na parterze w sklepieniu h. Jastrzębiec i w ofoku napis:

DOCTOR IACOBVS MONTANVS CANONICVS CRACOVIEŃ ENSTVXIT (sic) A. D. MDLXXI

Zewnątrz między oknami I piętra od strony Podzamecza tablica kamienna, wyjęta ze zburzonego 1856 r. domu psalterzystów, z rzeźbą i napisem u jej spodu:

Pro Collegio psalteristarū eccle cracovi
 en per Vladislau secundū regē et Hedvi
 gim regina polonie fundato iohan
 nes longini Canonicus CracovieŃ ad
 honores dei omnipotentis fabricavit
 me anno mille^o cccc^o octnagesimo

Pod tą tablicą druga mała z napisem:

Diruta domo Collegii Psalteristarum in monte
 Wawel mdccliii olim a Ioanne Długosz Can
 Ecclesiae Cath Cracov. fundata lapis hic unicus
 ex illa superstes quatuor saeculis post huc trans
 latus est anno domini mdcclxxx.

Na prawo, bliżej ulicy Kanoniczej, trzecia mała tablica:

TA CZĘŚĆ DOMU DOBUDOWANA
 PRZEZ BRACI DŁUGOSZÓW ROKU 1450
 TU JAN DŁUGOSZ MIESZKAŁ LAT 30
 TU PISAŁ DZIEJE POLSKI
 TU UMARŁ 1480 R.

NAPIS ZAGUBIONY.

— L. 17. Był tu do r. 1840 h. Drya i pod nim napis:

Erasmus plocens. Epus Deo suaeeque posterit. comodi. (sic) erexit A. D. MDV.

Herb bez podpisu przeniesiono do biblioteki Jag.

(Grabowski: »Staroż. wiadom.« str. 4).

Ten herb jest w Bibliotece Jag. ale to Sulima Gamrata.

NAPIS ZAGUBIONY Z DOMU NIEOZNACZONEGO.

W Krakowie miał kamienicę Marcin Leśniowolski, kasztelan podlaski; gdy wpadł w niełaskę króla Zygmunta III, zamieszkał w niej po oddaleniu od dworu królewskiego i kazał na kamienicy tej namalować dwa wieńce, z napisami:

pod jednym: Ipsa sibi virtus
pod drugim: est meruisse satis

(Kronika Piaseckiego pod r. 1591 str. 107, przytoczona u Niesieckiego wyd. Bobrowicza).

Leśniowolski, a potem jego spadkobiercy posiadali w początku w. XVII kamienicę (pl. Maryacki L. 2) t. zw. »malowaną« obok prałatówki P. Maryi.

Plac Groble.

— L. 1. Róg ulicy »nad Wisłą«. Przy samym narożniku domu w znacznej wysokości, tabliczka marmurowa z napisem:

PAMIĘTNIK
WYLEWU WODY Z RZEKI WISŁY
W ROKU 1813 DNIA 26 SIERPNIA
DO PUNKTU WSKAZUJĄCY (sic) RĘKI
UMIESZCZONY PRZEZ KUPCÓW
POD TENCZAS TRUDNIĄCYCH
SIĘ HANDLEM DRZEWA



Ulica Zwierzyniecka.

— L. 47. Koszary artylerii, gdzie dawniej była rogatka, za wiaduktem kolejowym. Tabliczka marmurowa w ścianie frontowej dość wysoko, z napisem w obwódce rytej z liści wawrzynowych:

PAMIĘTNIK
KAZIMIERZ I JÓZEFA SKRZYŃSCY
WŁAŚCICIELE TEGO DOMU UMIESZCZAIĄ
PAMIĄTKĘ NINIEYSZĄ NADZWYCZAJNEGO
WYLEWU WODY WYSOKOŚCI ŁOKCI TRZY

CALI DWADZIEŚCIA
W ROKU 1813 DNIA 26 SIERPNI
DO PUNKTU WSKAZUJĄCYCH RĄK

Ulica Wolska.

— L. 10. Przy burzeniu dawnego domu, na tem miejscu do r. 1896 stojącego, znaleziono w murze przy wejściu do piwnicy tablicę marmurową czarną prostokątną, o brzegach nadłuczonych z napisem: 1)

IO VS
RAC CANON
NEN SS SIGIS III
ET SVECIÆ REGIS S
TARIVS AC CANCELLA
MAIORIS REGENS LITTE
RARVMQVE SVÆ MAI AD
EXTEROS PRINCIPES
SCRIPTOR STANISLA . .
KARNKOVII ARCHIEPI . C
GNEZNEŃ CANCELLAR . .
OBIT XXX APR A D M
ÆTATIS LV

Tablica ta znajduje się w zbiorze hr. Czapskiego, ul. Wolska L. 12.

Ulica Loretańska.

— L. 1. Klasztor OO. Kapucynów. W ścianie wychodzącej na dziedzińczyk zakratowany, przed wejściem do kościoła, tablica kamienna z napisem:

PAMIĘCI
ANTONIEGO I IGNACEGO
KRYSZKIERÓW
PIERWSZEGO W KRAKOWIE W
DNIU 15 CZERWCA 1806 R. URO-
DZONEGO A W DNIU 15. PAŹ-
DZIERNIKA 1831 W TORUNIU
ZMARŁEGO
DRUGIEGO W KRAKOWIE W DN
30 STY 1805 URODZONEGO ZMAR-
ŁEGO W LWOWIE 7. GRUDNIA 1833.
MATKA KATARZYNA Z ZAWADZKICH
KRYSZKIEROWA POŚWIĘCA

1) Na ten napis uwagę moją zwrócił prof. Maryan Sokołowski.

Na tym samym dziedzińcu pod ścianą kaplicy Loretańskiej, na przeciw poprzedniej tablicy, ustawiona figura ś. Jana Nep. (podobno przeniesiona tu z nad mostku na Rudawie na ulicy Karmelickiej, gdzie stała w pobliżu fasady domu L. 20). Na postumencie rokokowym tablica o płaszczyźnie wypukło wygiętej, z jasnego marmuru niepolerowanego, na niej ryty napis:

IN ECTVS FVNDIS;
FVNDOS
PATRONVS AB VNDIS
PROTEGAT ILLESOS
VT PLA
VOTA PETVNT

Jest to chronostych. Większe litery zesumowane dają datę: 1746.

— L. 14. Dom narożny, ul. Kapucyńska L. 7. Zewnątrz, niedaleko narożnika, w fasadzie tablica marmurowa z napisem:

PRZED TĄ TABLICĄ W ODLEGŁOŚCI 3 METRÓW
ISTNIAŁA
W MURZE OGRODOWYM PALACYKU WODZICKICH
FURTKA KTÓRĄ
TADEUSZ KOŚCIUSZKO
RANO 24 MARCA 1794
UDAŁ SIĘ DO KAPLICY LORETAŃSKIEJ
W CELU POŚWIĘCENIA PALASZA

Ulica Krupnicza.

— L. 18. Na ścianie wschodniej, na I piętrze, tablica drewniana, oko w promieniach na przestrzeni trójkątnej (Opatrzność), pod niem napis:

HOC SIGNUM TRANSLATUM EST
EX DOMO LIGNEA HOC LOCO
A. D. 1796 AEDIFICATA
A. D. 1880 DESTRUCTA

Ulica Karmelicka.

— L. 19. Klasztor OO. Karmelitów na Piasku. Nad wejściem, na fryzie odrzwi:

PER ANGVSTA AD AVGVSTA

W budynku furty, w ścianie frontowej zwróconej ku wschodowi, obok narożnika wmurowana tablica z czarnego marmuru, w rzeźbionem obramieniu, skądś tu przeniesiona (może z kościoła ś. Szczepana) z napisem:

D. O. M.

STANISLAVS CZAPLIC KLECEN: I. V. D. ET
PROFESSOR S. MICHAELIS, IN ARCE CRACO.
VIEN: ET HVIVS ECCLLĒ CANCVS, VIR INSIGNĒ
IN DEVM CVLTV, PRVDENTIA, MORVM GRA
VITATE, INNOCENTIA VITĒ, PRISCO CADORE
EXTERIBVSQ; VIRTVTIB9 ORNAT9 PRINCIPIBVS
ET ERVDITIS, OB INGENII DOCTRINĒ MO
DESTLĒ FAMAM CONSILIORVM PROMPTI
TVDINEM, FELICITATEMQ; COMMENDATVS
IX APRILĪ (sic) AÑO CHRISTI M. DC. XLVIII.
ETATIS SVĒ LVIII PLENVS MERITORVM
DECESSIT

EXECVTORES TESTAMENTI AMICO ET
CONFRATRI DESIDERATISSIMO POSVERVNT

Ulica Biskupia.

— L. 24. Nad główną bramą do klasztoru PP. Wizytek, na fryzie pod gzemsem:

. . . V. VISITATIONIS B. MARLĒ VIRGINIS
A. D. 1693 DIE 16 *Obris*

Ulica Długa.

— L. 36. Narożnik ul. Słowiańskiej. W szczycie zwróconym ku ulicy Słowiańskiej, dość wysoko, tabliczka marmurowa z napisem:

†
NA TEM MIEJSCU STAŁ KOŚCIÓŁ SŁOWIAŃSKI Ś⁶⁰ KRZYŻA
WRAZ z KLASZTOREM BENEDYKTYNÓW R. 1390 PRZEZ JADWIGĘ
I JAGIELLĘ NA PAMIĄTKĘ CHRZTU JAGIELŁY ZBUDOWANY
A W R. 1817 ZBURZONY.
W 500 LETNIĄ ROCZNICĘ TEGO CHRZTU OBCHODZONĄ
DNIA 4 LUTEGO 1886 R.

TEJ TABLICĘ KLADĄ OBYWATELE MIASTA KRAKOWA.

Ulica Pędzichów.

— W samej granicy realności L. 1 i 3, nad brukiem w murze głąz nieforemny, od przodu nieco ogładzony, z wyrytym napisem:

ZNAK GRANIC
MIĘDZY KLEPA
RZEM Y PĘDZICHO
WEM 1782

Ulica Basztowa.

— Rondel bramy Floryańskiej. Wewnątrz, na murze ganeczku przetrzonego łukiem przez szyję, prowadzącą ku bramie Floryańskiej, tablica kamienna z wypukłemi literami:

SENAT RZĄDZĄCY
ODNOWIŁ
R. P. MDCCCXLI

Zewnątrz, na wschodniej ścianie szyi, tablica marmurowa nowa z napisem:

DNIA 22 CZERWCA 1768 ROKU
MARCIN ORACEWICZ
MIESZCZANIN I PASAMONIK KRAKOWSKI
STRZAŁEM Z MURÓW MIASTA ZABIŁ
PUŁKOWNIKA ROSYJSKIEGO, SKUTKIEM
CZEGO ROSYANIE DNIA TEGO OD MIASTA
ODSTĄPIŁ.

1897

— Wieża nad bramą Floryańską. W kaplicy na I piętrze wewnątrz, u wejścia na lewo, tablica marmurowa jasna z napisem:

IN HONOREM
BEATAE MARIAE VIRGINIS
FIERI CURAVIT
LADISLAUS
E PRINCIPIBUS CZARTORYSKI
A. D. MDCCCLXXXVI.

Na prawo także tablica z napisem:

ALBINUS
PRINCEPS EPISCOPUS
CRACOVIENSIS
CONSECRAVIT
A. D. MDCCCLXXXIX.

Ulica Kolejowa.

— L. 11. W sieni na parterze odrzwia dorobione do nadproża gotyckiego, które niegdyś było na Małym rynku L. 6 i ma płasko wyrzeźbiony napis:

ave maria

Ulica Kopernika.

— Słup przydrożny murowany, pod murem okalającym ogród PP. Karmelitanek bosych. Od przodu tabliczka marmurowa z napisem:

*Ta figura postawiona
przez Insygniarza służącego z Obserwa-
toryum Niwakauskiego roku 1812.
Odnowioną przez A. A. Czastkiewicza
w sierpniu roku 1861.*

Ulica Wielopole.

— L. 16. Nad bramą wjazdową domu pod figurą ś. Floryana tablica marmurowa czarna z napisem:

R. P. 1823
*Święty Floryanie
miej ten Dom w Obronie
Niechaj płomieniem
od Śguia nie chłonie*

Ulica Stradomska.

— L. 6. Seminaryum duchowne XX. Misyonarzy. Nad główną bramą od ulicy, kartusz marmurowy czarny z napisem:

HAS CLERO PLEBIQVE DICAT MALACHOVIVS ÆDES
SIC STUDET ÆTERNUM PASTOR ADESSE GREGI


Ulica Koletek.

— L. 5. W ścianie frontowej domu dość nisko wmurowana tablica marmurowa z napisem:

*Anno Domini 1813 die 26 Mense Augusto
 Vandalus abundantia inbrium horas 72 cadentium
 ad huius Lapidis lineam infumam intumuit
 Marmor in Horto opposito¹⁾
 minorem exundantiam memorat 1671^{mo}
 Hoc infelix Monumentum ob strages horrendas
 Nominibus Acoribus Cedibus Segetibus Pontibus
 factas quas nemo satis ploraverit
 Matheus DMBSCM Cancellarius Cathedr. Cracov.
 Domus et Horti Haeres posuit
 Ut modernis damnis edocti plus Posteris sapiant*

Rybaki.

— L. 2. Zewnątrz wystawki przed wejściem frontowym, nisko wmurowana tabliczka marmurowa z napisem: ²⁾

*Znak  wylewu Wisły
 na dniu 26 sierpnia 1813 Rⁿ
 Położony przez Jucentego
 Gotęberskiego właściciela domu
 Ręka ludzka wskazuje zgubny
 wysław Wody
 Ręka Boska nas ochroni od
 podobnej szkody*

Ulica Dietłowska.

— L. 34. W murze granicznym, w narożniku tylnym ogrodu Tow. Dobroczynności, a więc rzeczywiście w ogrodzie przeciwległym domowi L. 5 ul. Kołetek ³⁾, niski słup monolitowy, cylindryczny, z grubsza ociosany, częściowo obmurowany ceglami. Na górnej płaszczyźnie uciętej, częściowo widocznej, ślad kompasu; od przodu dwie daty wyryte, niewyraźne: ²⁾

1813

1671

Są to daty dwóch wielkich wylewów Wisły. Z rodzaju pisma przypuszczać można, że obie są współczesne powodziom, o których świadczą mają.

¹⁾ Patrz ul. Dietłowska.

²⁾ Na napisy te uwagę moją zwrócił p. Adam Kajzy, urzędnik Magistratu.

³⁾ Patrz ul. Kołetek.

Kazimierz.

Ulica Krakowska.

— L. 10. Na fasadzie płaskorzeźba, a nad nią na wstędze gipsowej:

**DAŁEŚ MI PANIE Z TWOIE (sic) OPATRZNOŚCI
DAIZE I TEMU KTÓREN MI ZAZDROŚCI**

Pod rzeźbą podpis: »Pod baranem«. Oba te napisy, niegdyś malowane, niedawno wryto i zmieniono nieco podczas przebudowy fasady.

— L. 13. Na fryzie nad bramą:

OSTIA CVR CLAVDIS CVM VOCEM PAVPERIS AVDIS
FAC QVOD CHRVS AMAT DVM PAVPER AD OSTIA CLAMAT

A. D. 16 . .

— L. 17. W izbie parterowej tylnej, z wejściem od dziedzińca, strop belkowany, a na belce środkowej, na płaszczyźnie zwróconej ku dołowi wryte:

A. 16 A W
 B Rozeta R 38

Na jednej płaszczyźnie bocznej:

IHS

Na drugiej zaś kaligraficzny znak:

M

— L. 20. Na I piętrze w pokoju od ul. ś. Józefa, komin marmurowy czarny, u góry h. Habdank, pod tem napis:

IOSEPHUS II
Romanorum Imperator
Regna Galiciae et Sodomariae perlustrando
Libem Cracoviam visurus
Anno 1772 Mense Septembri
Hic Hospes steterat

— L. 30. Izba parterowa od tyłu ze stropem belkowanym. Belka środkowa ma obok gwiazdy po jednej stronie wryte:

A. D. 1775

i ślady mało czytelne reszty napisu¹⁾.

¹⁾ Wiadomości o tym napisie udzielił mi p. A. Kajzy, urzędnik Magistratu.

Plac Wolnica.

NAPIS ZAGUBIONY.

— L. 9. Róg ul. Przesmyk L. 1. Gdy w maju 1897 r. burzono dom, przeniesiono zeń do Archiwum miejskiego belkę, z biegnącym napisem:

*DIR (sic) 30 אֲדֹמָהּ שָׂא זֶה דֹּמֶם וְשֶׁשְׁטֵטִים דַּאִיעַ שֵׁי
W BOSKIE RECE SZYMON R P 17 (gwiazda) 77 BRZDZINSKI POIE
CAMSIECAIN SIE (sic) IEZUSOWEY MECE.*

Ulica Szeroka.

— L. 40. Wejście do bóżnicy Izraela i do starego obmurowanego cmentarza żydowskiego, na którym są grobowce rabinów i uczonych od XVI wieku począwszy. Nad bramą od ulicy napis w tynku wyryty:¹⁾

שַׁעַר הַצַּדִּיקִים מִבְּהַר
הַגָּאֹן הַרְמִיָּא זצ"ל
נְתִיבַת מִקּוּפַת הַצְּדָקָה דַּח"ק וּבַה"ב
ע"י הַגְּבֹאִים דַּח"ק ג"ח ש"א
לִפְרֵט שִׁמְחָתִי בְּאוֹמְרֵם בֵּית ה' נֶלְךְ.

(W tłumaczeniu polskim):

Brama wewnętrznego dziedzińca synagogi genialnego REMU²⁾, pamięć jego niech będzie błogosławioną, wystawiona z funduszu skarboney pobożnego stowarzyszenia i synagogi przez przełożёнство pobożnego stowarzyszenia »gemilat hasodem szel emet«³⁾.

Liprat⁴⁾ »Uradowałem się tem co powiedziano: pójdziemy do domu Pańskiego«⁵⁾.

¹⁾ Uwagę na ten napis zwrócił mi Dr Klemens Bąkowski, przepisał go zaś i przetłumaczył p. F. H. Wettstein.

²⁾ »REMU«, skrócenie powstałe z początkowych głosek wyrazów: Rabi Moses Iserls.

³⁾ Nazwa ta znaczy: Stowarzyszenie prawdziwej dobroczynności. Jest to stowarzyszenie zajmujące się pogrzebami ubogich, a zatem pełniące miłosierdzie bezinteresownie, gdyż od umarłych zapłaty nie można się spodziewać.

⁴⁾ Wyraz ten znaczy: »podług liczby« albo »w liczeniu« i stwierdza, że oznaczone litery następującego cytatu z pisma ś., uważane jako cyfry, dają rok, w którym napis położony. Ta data tutaj z powodu zatarcia znaków jest nie całkiem jasna, prawdopodobnie oznacza r. 1816.

⁵⁾ Psalm 121 (Vulg.) w. 1 (z opuszczeniem wyrazu jednego).

Ulica ś. Wawrzyńca.

NAPIS ZAGUBIONY.

Za kościołem ś. Wawrzyńca ku Bożemu Ciału w okolicy ogrodzenia, do Kanoników lateran. należącego (gm. VI liczba 313/137), są szczęty warownych murów, a zarazem w ścianie umieszczona tablica marmurowa z r. 1627 zaznacza, gdzie się żydowskie siedziby kończyły, a kościół i plebańskie budowle parafii ś. Wawrzyńca wznosiły.

(Łepkowski: »O Zabyt. Kruszw. Gniez. i Krak.« 1866 r., str. 271).

Tablica ta była podobno jeszcze do niedawna w pobliżu muru obwodowego cmentarza kościelnego przy Bożem Ciele, w przedłużeniu ul. ś. Wawrzyńca ku ul. Dajwor. Usunięto ją przy rozbieraniu muru przed kilkunastu laty. Na szczęście przechowała się w klasztorze Bożego Ciała, gdzie leży w ciemnym składzie na parterze, w pobliżu wejścia, za furką. Jest to tablica z marmuru brunatnego, prostokątna, o wys. 0,52 m. szer. 0,62 m. Napis brzmi:

AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS MA
 IORI CVM DECORO ET QUIETE IN HAC
 EDE GLORIOSO CHRI MARTYRI LAV
 RENTIO SACRA IN EIVS SOLENNITATE
 PSEPTIM AGEN¹⁾ OCCONEMQ₃ TVMVLTVI²⁾
 QVI AD PROSPECTV HEBREAE GENTIS
 A MINVS CIRCVMSPECTIS MAGNO CVM
 PERICVLO NON SOLV HEBREORV (sic) VERV
 ETIAM ET IPSORV CHRISTIANORV EXCI
 TARI CONSVEVERAT TOLLENDAM MAR
 TINVS KLOCZYNSKI PRÆPTVS (sic) CVM SVO
 CONVENTV CAN. REG. SS. CORPORIS³⁾ CHRI
 A FVNDAMENTIS⁴⁾ MVRVM HVNC EREXIT EIVS
 Q₃ VSVM HEBREIS (sic) PRO PARTE ILLA⁴⁾ QVE (sic) EST VER
 S₉ VICV EORV SVB ANVO (sic) CENSU PPETVO (sic)
 CONCESSIT ANNO DNI MDCXXVII⁵⁾

¹⁾ Tak; zapewne miało być skrócenie zam. »agendam«.

²⁾ W L przedostatniej zgłoski wpisano mniejsze r.

³⁾ Male s oplecione około większego I.

⁴⁾ W L wpisano A tych samych rozmiarów, stawiając je na beleczce poziomej, jako na podstawie.


⁵⁾ Uwagę moją na tablicę z tym napisem zwrócił p. Fr. Bartynowski.

Półwsie Zwierzynieckie.

— Klasztor PP. Norbertanek. W dziedzińcu przed klauzurą, na budynku, gdzie piekarnia i kuchnia obok głównej furty, tablica z kamienia piaskowego w ramie rzeźbionej barokowej, z ozdobnym herbem u góry:

WIELEBNA W PANIE CHRISTV
SIE PANNA DOROTHA KANT
SKA PRZESWIETNEGO ZAKO
NV PRAEMONSTRATENSKIEGO
XIENI MIEISZCZA TYTECZNEGO
BYDOWANIE TIO ZA VRZE
DY SWEGO Z GRV HV POSTA
WIA ROKV PANSKIEGO 1600


Przed bramą wjazdową do tegoż dziedzińca, zewnątrz klasztoru obok wieży zegarowej, w ścianie tabliczka marmurowa czarna:

Sufemia z Saxow
СѢТІНІОУСНІО
Хієні Конвєнту
Звєрзынєцкєго
Потомносі
Із вылєв Вїслы днєа 26
Сєрпнєа 1813 R^н
был до тєго пунктѹ —  (2 m. nad poziomem bruku).

Druga tabliczka z marmuru czarnego, o 0⁵⁵ m. powyżej kreski tablicy poprzedniej:

Dla wiadomości
Rⁿ 1593 w Mєsїєcu Сїпсѹ
i w Rⁿ 1697 w Mєsїєcu Сєрпнїѹ
wylєw wody был вїєкшєй
o 20 cali nad wylєw
Днєа 26 Сєрпнєа Rⁿ 1813
здєрзѹнѹ Пѹмнїкїєм понїзєй
положѹнѹм опїсанѹ

— Szkoła w Półwsiu Zwierzynieckim, przy samym klasztorze, nad Wisłą, ma w ścianie od strony Wisły obok wejścia tabliczkę marmurową z napisem:

ZNAK  — WYLEWU
WISŁY PRZYPADŁEGO NA
DNIE 26 SIERPNIА 1813 R.
POŁOŻONY PRZEZ KAZIMIERZA
СѢТІНІОУСНІО

Prądnik.

— Na pałacu biskupim w Prądniku była tablica marmurowa z napisem, którą przeniesiono do katedry na Wawelu. Wmurowana w dawnej kaplicy, gdzie dziś schody do kapitularza (Hoszowski: »Andrzej Trzebicki« 79—80) znajduje się w ścianie wschodniej; u spodu dodano dopisek nowszy.

DOMVM HANC EPISCOPALEM SVBVRBANAM
SVETICO BELLO DIRVTAM AC DESTRVCTAM
SVO AC SVCCESSORVM SVORVM EPISCOPORVM
CRACOVIENSIVM AMENIORI SECESSVI
IN HANC FORMAM RESTITVIT ANDREAS
TRZEBICKI EPISCOPVS CRACOVIENSIS
DVX SEVERIÆ A. D. MDCLXIX

(herb)

SAXUM HOC POST ABRVPTA BONA EPI
SCOPALIA (:PARCAT DEVS SI VVLT:) TAM
QVAM TESTEM VICISSITVDINIS TEMPO
RUM MATHEVS DVBIECKI CANCELL. CATH.
CRACOV. REHABERE CURAVIT ET 1829 RE
VERENDISSIMO CAPITVLO OBTVLIT



Tablica rzeźbiona erekcyjna ze zniesionej bursy Jeruzalem, fundacyi Zbigniewa Oleśnickiego z r. 1453 (Por. str. 13, Bibl. Jag.).



ERRATA I DOPEŁNIENIA.

Na str. 21 (ul. ś. Jana L. 6) zam. „*KnoIVs*“ czytaj *KnotsIVs*.

Na str. 24 opuszczono, między stacyą VII a VIII, następujący napis, w którym z powodów atmosferycznych czytelną w czasie druku była tylko końcowa data:

S. P. Pani ZOFIA DĄBYSZCZAK
m.zka prosi o wstchnienie.
Wtch będzie pochwalona Przenay
. WNOVA y w Najstszym (sic) Sakram
cie Pan M. SŁO Chrystus
Ktora onczyła zyci
Dnia 17 (?) Lutego Roku 1767.

Na str. 25. Między stacyą IX a X należy dodać, pod napisem tam przytoczonym, drugi napis, na tabliczce czarnej marmurowej:

D. O. M.
Janowi i Maryannie
WŁODKOWSKIM
Stanisław Lubowiecki
w dowód wdzięczności
pamiętkę poleżył 1874 Pi^{nu}
prosząc o wstchnienie do
B.C.S.A.¹⁾

Na str. 27 (ul. Szpitalna L. 21) zam. »ARCHIBRESBITER« czytaj ARCHIPRESBITER.

Na str. 32 opuszczono:

Ulica Gołębia L. 20. Wyższa szkoła przemysłowa (dawniej Technika).
W klatce schodowej, wśród balustrady II piętra, na podstawie filaru dźwigającego sklepienie, widzialna ze schodów tablica czarna marmurowa z napisem:

¹⁾ Odpisu obu tych inskrypcyj udzielił mi p. Julian Pagaczewski.

Inventary
d. 18^o Lipca 1850
odbadowany
n. 1852

Ul. Gołębia L. 24. Uniwersytet, Collegium novum. W gabinecie archeologicznym — umieszczone na otwartym korytarzu — znajdują się kamienie z napisami, pochodzące z różnych zniesionych budynków:

Nr. inwent. 5455. Płyta marmurowa czarna prostokątna, na środku napis, niewielkimi literami trzy wiersze, od góry i od dołu dużo miejsca pustego. »Przy rozbieraniu murów Bursy Jeruzalem znaleziona w węgle, od ul. Gołębiej i razem z następną była niegdyś w ramie z piaskowca z h. Korab u góry« zapisał Łepkowski w inwentarzu.

HABITACVLVM . ALVMNORVM . DOMVS
ET FAMILIE ILLM D. IACOBI
ZADZIK EPISCOPI CRACOVIE.

Nr inwent. 5831. Płyta marmurowa szaro-czarna tych samych rozmiarów co poprzednia — por. Nr 5455 — potrząskana na 4 części, ale kompletna. »Pochodzi z bursy Jeruzalem, dar bar. Rastawieckiego« zapisał Łepkowski w inwentarzu. Napis brzmi:

DEI . OPT . MAX . GLORIE .
ECCLESIE ET PATRIE VTLITATI.
INSTAVRATO AC CENSV AVCTO HOC
CONTVBERNIO ILLVM AC RENDM IACOBVS
ZADZIK, EP. CRAC, DVX SEV. HOCCE ET
ILLI ¹⁾ OPPOSITVM HABITACVLVM
SVIS SANGVINE IVNCTIS, DE
CONSILIO ET PLENO CONSENSV
ACADEMICO, DESTINAVIT
A . D . M . DC . XLII

Nr. inwent. 8186. Głaz z marmuru czarnego, wąski, podłużny, jakby z fryzu jakiegoś; koniec ma odłamany. »Z Collegium majus« zanotował Łepkowski w inwentarzu. Znaczy to, że był w składach tego gmachu; ale pochodzi zapewne z ul. Kanoniczej L. 17. (Por. str. 36—37). Napis urwany brzmi:

ERASM⁹ PLOCEN ÊPS DE
POSTER. COMODITATI E.

Nr. inwent. 8184. Głaz z wapienia wąski, podłużny, jakby z fryzu, koniec odłamany. »Ze składu w Colleg. majus zapewne z jakiejś bursy« zapisał Łepkowski w inwentarzu. Wśród listówki napis urwany:

¹⁾ Przez środek tego wyrazu przechodzi znaczniejsze pęknięcie, które zniszczyło środkowe litery.

ADSIT QVISQV

Nr. inwent. 8185. Dwa ułamki głazu z wapienia obrobionego w równoległością wazki, podłużny. Na dwu dłuższych ścianach [ślady zepsutych wypukłych napisów minuskułami gotyckimi i ornamentów. Może kawałki nagrobka starego, po raz drugi użyte jako gład do napisów. »Z Colleg. majusc. zanotował Łepkowski w inwentarzu. Napisy zepsute nie dadzą się złożyć w wyrazy zrozumiałe.

Na str. 42, ul. Stradomska L. 6, opuszczono: W głębi ogrodu XX. Misyonarzy, na domku ogrodnika przy narożniku, niewysoko, mała tabliczka z marmuru czarnego z napisem:

*1813 dnia 26 Sierpnia Wisła wzniósłszy się
na Łok. 8 Cali 12 Ogrod pod brzeg dolny tego
Namienia zalała. Plon Roku zgubiła iż z za
murow prętko (sic) wypuszczona być nie mogła.*

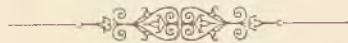
Spis alfabetyczny osób, miejsc i rzeczy.

	Str.		Str.
Akademia Umiejętności	20	Bryliński Szymon	45
Aleksander król pol.	14	Bukowski Julian, X.	18
Altarystów N. P. Maryi kolegium	28	Bursy 50 (czterokrot.), 51, por. Jeruzalem.	
Anny ś. kolegiata 16 (dwukrotnie),	17	Bystrzonowski Kajetan, kaszt. małop.	24
Arcybractwo Miłosierdzia	9		
Aristotelis lectorium	17	Celesta Jan rajca krak.	9
Arsenał królewski	12—13	Chojeński Jan bisk. krak.	32
August II król pol.	18	Ciepielowski Joachim, rajca krak.	
August III » »	18	3 (Syndykówka); 4, 5 (Sukiennice)	
		Ciolek (patrz Erazm bisk.)	
Baranowskiego Xa. kamienica	34	Cmentarz żydowski	45
Benoë (patrz Kisielewska)		Collegium majus (patrz Bibliot.)	
Bergmann Herman budowniczy	15	Coll. novum	50, 51
Biblioteka Jagiell., dawne Coll. majus		Cyrus Stanisław, rajca krak.	4, 5
Uniw. Jag., 13—18, 19, 37, 50 (trzykr.),	51	Czaplic Stanisław X. dr. praw	40
Biskupi pałac	29—32	Czapskiego hr. zbiór	38
» » na Prądniku (patrz Prądnik)		Czartoryski Władysław książę	41
Bolesław Wstydlivy	4, 5	Cząstkiewicz A. A.	42
Bontani (patrz Dembińska Maryanna)		Czerznicka Katarzyna	25
Botaniczny ogród	19		
Bożego Ciała klasztor	46	Dajgenowa	49
Brama floryańska	41 (trzykr.)	Dembińska Maryanna z Bontanich	25
Brodowicz Józef prof. U. Jag.	15	Dembińska Maryanna z Jaworskich	26

	Str.		Str.
Demińska (patrz Niemiryczowa, Re- merowa).		Józef II cesarz	44
Dietl Józef burmistrz krak.	4, 5	Junosza herb	32, 33
Długosz Jan historyk 13. 36 (3 krotnie)		Karmelitów klasztor	39—40
Długosza bursa	10, 13—14	Karukowski Jan, kan. kr. 33 (dwukrotn.)	
Długosza dom	36	» Stanisław arcyb. gniezn.	38
Drya herb	36	Kazimierz W. król	4, 5, 14, 19
Dubiecki Mateusz kanclerz kat. kr.	43, 48	Kazimierz III Jagiell.	14
(Dunajewski) Albin bisk. kr.	41	Kąska Dorota ksieni Norbert.	47
Dzianotty (patrz Mierzejewska)		Klecensis (patrz Czaplic)	
Erazm bisk. płoc.	37, 50	Kietlińska Marya z Ligezów Niewia- rowskich.	25
Floryana ś. figura	42	Kisielewska Magdalena z Benoów	26
» » relikwie	35	Kisielewski Seweryn	26
Franciszek Józef cesarz	15, 19, 20	Klara ś.	10
Franciszek ś.	10, 29	Kleparza granica	41
Franciszkanów klasztor	10, 28, 29	Kloczyński Marcin przełoż. kan. reg. Bożego Ciała.	46
Francowicz Antoni rajca krak.	27	Knotz Maciej	19, 21
Fryderyk August. książę warsz.	18	Koloman król węg.	10
Galen lectorium	17	Kościesz herb	19
Gamrat bisk. krak.	37	Kościuszko Tadeusz	39
Gembicki Piotr bisk. krak.	8, 29	Kownacka Anna z Trzebińskich	24
Gimnazjum ś. Anny	18—19	Krański Stanisław archid. krak.	34
Gołęberski Jacenty	43	Kremer Karol architekt	15
Grabowski Ambroży	21	Kryszkier Antoni	38
Grochowskiego Xa. kamienica	34	» Ignacy	38
Grodzicki Paweł komend. art. król.	12	Kryszkierowa Katarz. z Zawadzkiej	38
Grzymisława książę. ruska, król. polska	10	Krzyckiego Andrzeja wiersze	12, 13
Habdank herb	44	(dwukrotnie)	
Handlarze drzewa	37	Krzyża ś. kościół słowiański	40
Henryk Walezy król. pol.	14	Książarski Feliks architekt	15
Hossein Bek, syn sultana gilańsk.	11	Leopolda Jan	17—18
Innocenty X. papież	10	» (patrz Francowicz)	
»Jaska ś. dom«	10—12	Leszek biały	10
Jadwiga królowa	14, 36, 40	Leśniowski Marcin. kaszt. podl.	37
Jan Chrzciciel ś.	29	Ligezianka (patrz Kietlińska)	
Jan Kanty ś.	15, 16 (trzykrotnie)	Lindintolde Marcin architekt	4, 5
Jan Kazimierz król	11, 14	Lubomirski Henryk książę	21
Jan Maria z Padwy, architekt	4, 5	Ludwik węg. kr. polsk.	14
Jana Nepomucena ś. figura	39	Łabędź herb	10
Jan Olbracht król	14, 32 (dwukrotnie)	Łancucki Wincenty archipr. kościoła P. Maryi.	8
Jan III Sobieski	10, 11, 16, 20, 21, 31	Malarnia	10—12
Jastrzębiec herb	36	Małachowski Jan bisk. krak.	30, 42
Jatki szewskie	4, 5	Mansyonarze kośc. N. P. Maryi	8
Jaworska (patrz Dembińska Maryanna)		Marenniusa Stanisława wiersze	17—18
Jeruzalem. bursa Oleśnickiego 13. 32, 48, 50		Maronis lectorium	17
Jezuici	9	Maryi N. P. kościół archipresb.	27
Jordan z Zakliczyna Piotr. kan. krak.	7	Męczyńskiego dwór	34

	Str.		Str.
Michalczewski Kazimierz	25	Remerowa Franciszka	26
Michała ś. kościół na zamku	40	» Krystyna z Dembińskich	24
Michała i Józefa śś. klasztor	32	Remokowa Apolinara	23
Michał Korybut król pol.	10, 11	REMŹ, skrócone nazwisko dawnego	
Michałowska Tekla z Morstinów	23	rabina	45
Michałowski Józef	23	Rozdrażewski Stanisław kustosz kr.	33
Mierzejewska Magdal. z Działotych	23	Salomea królowa hl.	10
Mierzejewski Benedykt Ignacy	23	Salomon na tronie, kantata	11
Misyonarzy klasztor	42, 51	Schindler Jan, kan. krak.	35
Montanus Jakób kan. krak.	36	Seminaryum duchowne (patrz Misyo-	
Morstinówna (p. Michałowska Tekla)		narzy klasztor)	
Myszkowski Piotr bisk. krak.	34	Setinum bitwa pod	16
Napierkowski Marcin	26	Sierakowski Wacław kan. krak.	11
Napiorkowska Maryanna	24	Skarszewski Stanisław kan. krak.	35
Niebylecka (p. Stachiewiczowa)		Skrzyńscy Kazimierz i Józefa	37
Niemirycz Antoni, wojski sandom.	24	Słowiański kościół (patrz Krzyża ś.)	
Niemiryczowa Urszula z Dembińskich	24	Socratis lectorium	17
Niewiarowska (patrz Kieflńska)		Solikowski Jan Dymitr arcyb. lw.	34
Nowakowski Kazimierz	47	Sołtyk Kajetan bisk. krak.	3
Obserwatoryum	19, 42	Stachiewiczowa Małgorzata z Nieby-	
Oleśnicki Zbigniew kard.	13, 48	leckich.	26
Olszowski Andrzej kan. krak.	35	Stachowicz malarz	30
Oraciewicz Marcin	41	Stanisław August król	11, 15, 18, 31
Ostrzyhom (patrz Strigonium)		Stanisław ś. bisk. krak.	34, 35 (dwukr.)
Ofińska z Jaxów Eufemia, ksieni		» Stanisława ś. domo	34—35
Norbertainek	46	Stefan Batory król	14, 34
Padovano (patrz Jan Maria)		Strigonium bitwa pod	16
Penitencyarze kościoła N. P. Maryi	28	Sukiennice krak.	3—6
Pędzichowa granica	41	Sulina herb	37
Platonis lectorium	17	Suszycki Remigiusz archid. krak.	35
Poniatowski Michał prymas	11	Sykstus V papież.	34
» (patrz Stanisł. August)		Synagoga na Kazimierzu	45
Pożar Krakowa	9, 50	Syndykówka (przy Sukiennicach krak.)	3
Prandota bisk. krak.	10	Szczepana ś. kościół	39
Prądnik, pałac biskupów krak.	48	Szembekowa Zofia	25
Praemonstrateński zakon (patrz Zwie-		Szkoła przemysłowa	49—50
rzyniecki klasztor)		Szpital ś. Ducha	27, 28
Pryliński Tomasz architekt	5, 6	» ś. Rocha	22, 27
Przemankowski (patrz Władysławski)		Szyszkowski Andrzej, schol. krak.	34
Przeworsk	21	Technika (patrz Szkoła przemysłowa)	
Psalterzystów kolegium	36 (dwukrotnie)	Trzebieński Krzysztof archipresb. ko-	
Ptolemaei lectorium	17	ścioła N. P. Maryi	8
Radomyski Ignacy podczaszy wołyń.	23	Trzebiecki Andrzej biskup krak.	9—10
Radziwiłł Albert książę	7, także nota	27, 48	
» Jerzy kardynał	35	Trzebińska Elżbieta	23
Radymiński Marcin prof. U. Jag.	14	» (patrz Kownacka)	
Reformatów klasztor	22—23	Uniwersytet Jag. (patrz Biblioteka,	
Reiner Aleksander	24	Coll. novum).	
» Józef Karol	26	Wawrzyńca ś. kościół	46

	Str.		Str.
Wężyk Franciszek kaszt., prezes Tow. Naukow.	20	Wojeński z Brzezia Stanisław, kan. krak.	10, 11
Wiednia odsiecz	16, 20	Woronicz bisk. krak.	30
Wielopolscy	28—29	Zacherla Jan Gaudenty	20
Wieniawa herb	13	Zadzik Jakób bisk. krak.	50 (dwukr.)
Wikaryusze katedr. krak.	35	Zamoyska Lidwina Salomea, ksieni Klarysek	10
Wisły wylewy 37, 37—38, 43 (trzykr.) 47, (trzykr.) 51		Zawadzka (patrz Kryszkierowa)	
Wizytek klasztor	40	Zawichost, klasztor Klarysek	10
Władysław Łokietek	4, 5	Zborowscy	28
» II Jagiełło	4, 5, 14, 36, 40	Zwierzyniecki klasztor	47
» III Warneńczyk	14	Zybkiewicz Mikołaj burmistrz krak.	5
» IV	12, 14, 18	Zygmunt I Stary	12, 13, 14, 21, 32
Władysławski z Przemankowa Gabr.	18	» August	14
Włodkowsy	49	» III król pols.	14, 37, 38
Włoska nacya	29	Żydowskiego miasta granica	46
Wodzickich pałacyk	39		

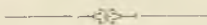


I.

KOŚCIÓŁ POD WEZWANIEM Ś. MIKOŁAJA.

OPRACOWAŁ

JULIAN PAGACZEWSKI.



* Gwiazdka oznacza przedmioty, mające większą artystyczną lub archeologiczną wartość.

Przedmieście: Wesoła.

Ulica: Kopernika.

Prawo patronatu posiada Uniwersytet krakowski.

Do parafii należą wsie: Beszcz z Głubinowem, Dąbie, Grzegórzki, Olsza, Piaski, Prądnik czerwony, Rakowice, część Łęgu, oraz przedmieście Wesoła.

Parafia liczy przeciętnie 13.000 dusz.

Data erekcyi nieznana, nieznany również fundator. Pruszcz (*Kleynoty, wyd. z r. 1745, p. 152*) utrzymuje wprawdzie, że ten »od królów i książąt polskich fundowany« kościół oddał Kazimierz I Benedyktynom tynieckim, ale tak on, jak i Essenwein, który fundacyę przypisuje Duninowi, twierdzenia dowodami nie popierają.

Kościół wybudowali najprawdopodobniej sami Benedyktyni na gruntach prądnickich, oliarowanych im przez Bolesława Chrobrego, jak o tem świadczy dokument z r. 1105, mocą którego kardynał Idzi zatwierdza posiadłości przez tego króla opactwu tynieckiemu nadane, a między niemi wymieniona jest wieś Prądnik¹⁾ z karczma; brak jednak wiadomości, świadczących o istnieniu kościoła już w tym czasie. (*Kod. dypl. klaszt. tyn. I, 1 i Mon. Pol. hist. I, 516*).

¹⁾ Pola, na których rozłożyło się przedmieście Wesoła, należały pierwotnie do Prądnika.

Najstarszym dokumentem, wymieniającym kościół św. Mikołaja a zarazem stwierdzającym jego przynależność do tynieckiego klasztoru, byłaby bulla Grzegorza IX z d. 26 maja 1229 r. (*Kod. dypl. klaszt. tyn. I, 21*), gdyby dotyczącego ustępu, począwszy od słów: »villas cum ecclesiis, hominibus etc.«, aż do słów: »usum fluvii... Skawina... tam in piscationibus quam etiam in castoribus«, nie należało uważać za interpolację z pierwszej połowy XIV w. (Dr. F. Papée: *Najstarszy dokument polski. Rozpr. wydz. hist. filozof. Akad. Um. r. 1888, t. XXIII, p. 268*). Wobec tego pierwszą autentyczną wiadomością o kościele zawiera — nadająca mu odpusty — bulla Bonifacego VIII z d. 28 marca 1298 r. (*Cod. dipl. univ. crac. II, 172*). Dnia 14 maja 1456 r., aktem spisany na Tyńcu, Benedyktyni odstępują kościół św. Mikołaja wraz z przysługującym im prawem patronatu (jus patronatus) — uniwersytetowi krakowskiemu, a ówczesny biskup Tomasz Strzemiński, zatwierdzając tę darowiznę pismem d. 12 czerwca 1456 r. w Borzęcinie wydanem, przyznaje prawo patronatu rektorowi z gronem doktorów i mistrzów. (*Cod. dipl. univ. crac. II, 172, 177 i Kod. dypl. klaszt. tyn. p. 397*). Papież Kalikst III zmarł jednak przedtem, zanim ta uchwała stała się prawomocną — toteż na prośbę uniwersytetu i z polecenia Piusa II, podjęto sprawę na nowo (*Cod. dipl. univ. crac. II, 213*) i dlatego uniwersytet wszedł urzędownie w posiadanie tego prawa dopiero d. 11 maja 1467 r.¹⁾ (*Cod. dipl. univ. crac. II, 252 i Kod. dypl. klaszt. tyn. p. 480*). W r. 1528 miał kościół paść ofiarą pożaru. (Pruszcz l. c. p. 159). Biskup Piotr Tomicki eryguje w r. 1529 prepozyturę z ośmioma mansyonaryami (mansionarias collegiatis). Fundusze na utrzymanie mansyonarzy ofiarowała Zofia Tarnowska, córka Jana Amor Tarnowskiego, kasztelana krakowskiego. Dnia 25 września 1655 r. Szwedzi rabują kościół, a w następnym roku d. 24 kwietnia zamieniają go w ruinę²⁾. Na dawnym zrębie stanęła nowa świątynia, którą konse-

LITERATURA.

1) Essenwein: Die mittelalterlichen Kunstdenkmale der Stadt Krakau. Leipzig 1869, p. 124.

2) Ks. Piotr Strzelichowski: Wiadomość o kościele św. Mikołaja. Kraków 1895.

3) Tenże: Mansyonarya w kościele św. Mikołaja w Krakowie. Kalendarz krak. Józefa Czecha na r. 1899, p. 67—73.

4) Tenże: Kościół św. Mikołaja (Obszerna historyczna monografia — dotąd w rękopisie).

5) A. Grabowski: Starożytności hist. pol. t. I, 160.

6) Tenże: Kraków i jego okolice; wyd. z r. 1866, p. 196.

7) Józef Mączyński: Pamiątka z Krakowa. Kraków 1845. II, 230—232.

¹⁾ Długosz (*Liber. Ben. II, 27, 28*) cofa ten fakt do r. 1400...., ale kropki, umieszczone po dacie, zdradzają, że sam nie uważa jej za pewną.

²⁾ W prowadzeniu metryk nastaje równocześnie przerwa, trwająca do d. 3 marca 1662 r. (Arch. kościel.: Liber baptisatorum 1629—1681). Chrzty odbywały się przez ten czas w różnych kościołach: »Varii in variis ecclesiis pueros baptisabant, praecipue in circulo B. M. V. Crac. et ad aedes s. Floriani«. Tamże — krótkka, współczesna notatka, dotycząca zrujnowania kościoła przez Szwedów.

krowano za czasów prepozytury ks. Jana Kopciowicza, 1677—1684. (Epitafium w prezbiterium). W r. 1768, podczas oblężenia miasta przez Moskali, spłonęło prawie całe archiwum¹⁾ a kościół zrabowano. Senat rządzący uchwalił w 1824 r. naprawę; roboty rozpoczęto w tym samym roku — były to jednak drobne przeróbki. Wreszcie w 1893 r. za staraniem

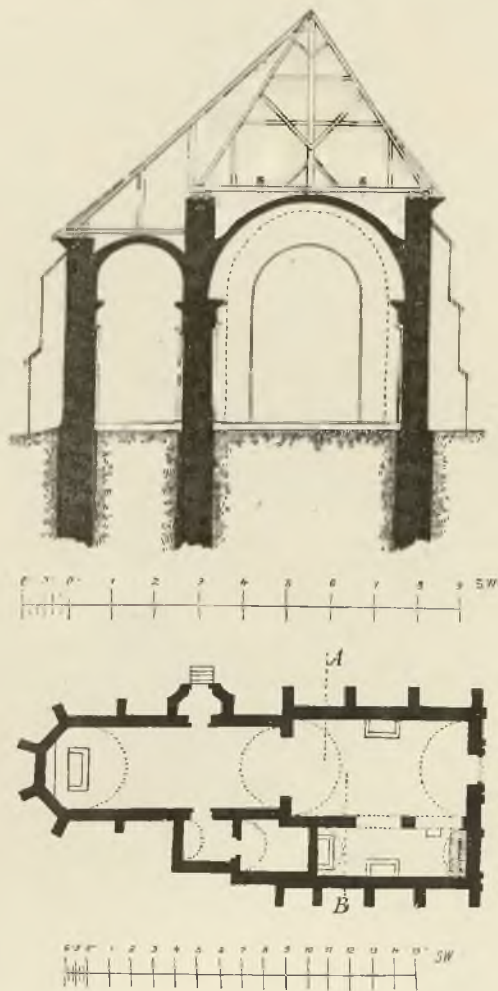


Fig. 1. Kościół św. Mikołaja. Rzut poziomy i przekrój poprzeczny po linii $AB^2)$.

prepozyta ks. Piotra Strzelichowskiego, pokryto wewnątrz polichromią, wykonaną w stylu odrodzenia przez artystę-malarza p. Piotra Nizińskiego.

Kościół stanął na nieznanym wzniesieniu w pobliżu lewego brzegu Wisły, płynącej niegdyś przez pola, które obecnie zajmuje ulica Dietla, a jeżeli istniał, jak chce Pruszczyk, już w wieku XI i co jest zresztą

¹⁾ Najstarsza księga metryk (niekompletna) obejmuje lata 1612—1624.

²⁾ Podług planów zdjętych w r. 1873 przez ś. p. inżyniera Andrzeja Zarzyckiego.

bardzo prawdopodobne — to wtedy mógł być tylko drewniany. Niewiadomo dokładnie kiedy drewnianą¹⁾ budowę zamieniono na ceglana, ale musiało to nastąpić jeszcze w epoce gotyckiego stylu, bo rażący brak proporcji w częściach składowych, nieforemność układu, a przedewszystkiem plan i charakter prezbiterium — uzasadniają przypuszczenie, że podczas przebudowy zniszczonego przez Szwedów kościoła zużytkowano gotycki zrąb dawnej świątyni, co — wobec innych wymagań barokowej epoki — musiało spowodować owe błędy i niekonsekwencje. Wobec dzisiejszego stanu kościoła, który oprócz przebudowy w w. XVII i później jeszcze ulegał drobnym przeróbkom, niepodobna już oznaczyć do jakiego stopnia gotyckie mury weszły w skład nowszych, zwłaszcza, że układ lichej cegły i testowanie nigdzie — o ile można było zbadać — nie wykazują cech, właściwych średniowiecznej architekturze.

Budowa w obecnej formie (Fig. 1), pochodzącej niemal w zupełności z lat mniej więcej 1656—1684, składa się z trzech części: z nieproporcjonalnie długiego, wykreślonego z sześcioboku i na wschód zwróconego prezbiterium, z nieco szerszej, ale bardzo krótkiej nawy, oraz z jednej tylko bocznej (po stronie północnej) kaplicy, prawie tak długiej jak nawa, a oddzielonej od niej dwiema okrągłolukowymi arkadami, wspartymi na wspólnym filarze. Prezbiterium i nawę nakrywa, na tej samej wysokości, transversalne beczkowe sklepienie z lunetami, rozpięte na szerokich gurtach. Znacznie niższa kaplica, poświęcona św. Annie, ma także beczkowe sklepienie, ale bez gurtów, a wierzchołki płytkich lunet spotykają się w środkowym punkcie każdego przęsła. Kaplicę skrócono w 1824 r. przez wybudowanie pruskiej ściany w celu ukrycia nowozakończonych schodów na strych, wskutek czego zdeformowano do reszty i tak już niekształtną budowę. Podczas układania posadzki w nawie (prepozyt ks. Marxen, 1767—1808) zrównano poziom kościoła z otaczającym go terenem. Pod posadzką mieszczą się groby prepozytów.

Artykulacja ścian wewnątrz jest dorycko-toskańska: każde przęsło ujmują cztery pilastry, dźwigające szeroki gzyms z fryzem, który łączy się wraz z nim i wysuwa ponad pseudo-doryckimi kapitelami pilastrów, a więc w miejscu podparcia. (Das verkröpfte Gebälk). Fryz zdobią rzadka umieszczone tryglify. Okna zasklepione spłaszczonym, właściwym barokowej epoki łukiem, mieszczą się w lunetach nad gzymsem.

Kościół ma dwa wejścia: główne w fasadzie, boczne — z wsuniętym między dwie szkarpy przedsionkiem — w południowej ścianie prezbiterium. Do północnej ściany chóru przylega zakrystya, składająca się z dwóch nierównej wielkości ubikacyi: każda nakryta sklepieniem beczkowym z lunetami. Do zakrystyi prowadzą piękne kamienne odrzwia (Fig. 2), w stylu późnego gotyku z ostatnich lat XV lub pierwszych XVI w., zdo-

¹⁾ Nie jest wykluczone, że kościół mógł być w XII w. z kamienia wystawiony i kto wie, czy nie ograniczał się do rozmiarów obecnego, zagadkowo długiego prezbiterium.

bne u góry herbem Grzymała¹⁾. Wysokość 2·56 m., w świetle 2·12 m.; szerokość 1·43 m., w świetle 1·03 m. Współczesne drzwi o jednym skrzydle, obite są żelazną blachą i zaopatrzone antabą; uwagę zwraca także wielki zamek ze skombinowanym mechanizmem.

Kościół opięty jest zewnątrz szkarpami, przeważnie o trzech ustępach.

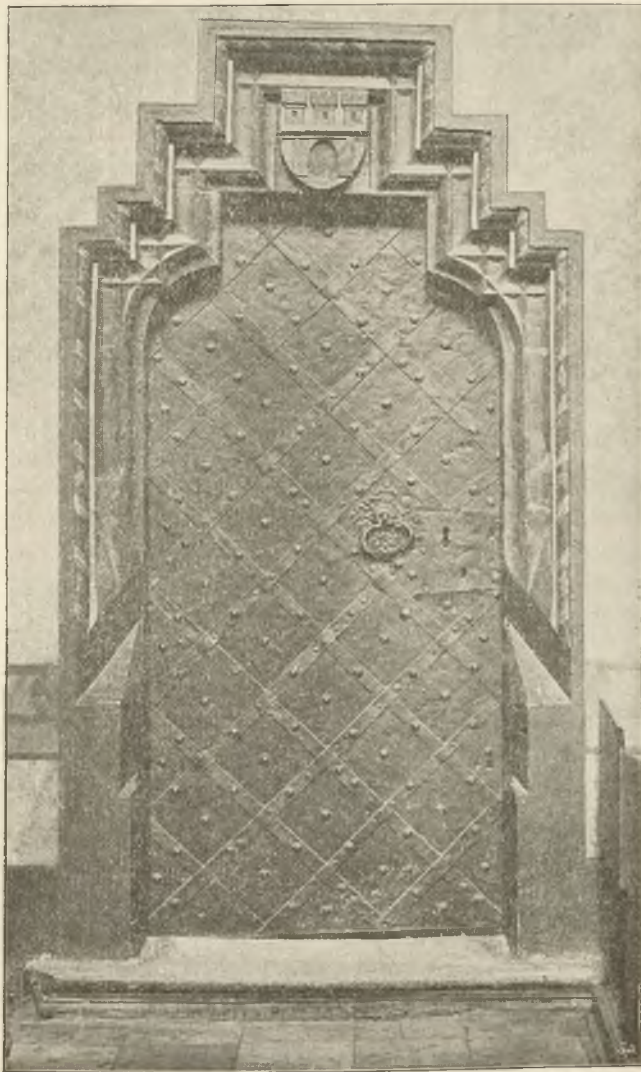


Fig. 2. Kościół św. Mikołaja. Drzwi do zakrystyi.

¹⁾ Odrzwia — sądząc po stylu — wykonane zostały pomiędzy 1490—1505 r., a wobec tego budzi pewną wątpliwość ów herb Grzymała, który mógłby się odnosić tylko do ks. Andrzeja Grzymały, zarządzającego kościołem znacznie wcześniej, bo od 1463—1466 r. Odrzwia wykonano zatem najprawdopodobniej dopiero pomiędzy 1490—1505 r., ale z funduszów, pozostawionych przez ks. Grzymałę. W motywach i technice zachodzi wybi-

Dokoła prezbiterium biegnie kamienny cokół; mają go także tylko szkarpy nawy i kaplicy.

Fasada dzieli się horyzontalnie na trzy piętrzące się nad sobą kondygnacje, z których dwie są równej szerokości, a trzecia, znacznie węższa, łączy się z poprzednimi za pomocą esownic. Podział zaznaczony gzym-sami, skonstruowanymi podobnie jak wewnątrz, z tą tylko różnicą, że fryzy są gładkie — bez tryglifów. Całość wieńczy szczyt, w kształcie ogzysowanego trójkąta.

Toskańskie, w środku parami ustawione pilastry dzielą fasadę pionowo na trzy części, mające uwydatniać trzy nawy, co jest nielogiczne wobec tego, że za nią kryje się tylko jedna.

Dodać należy, że kapitele pilastrów najwyższej kondygnacji są wyjątkowo jońskie, oraz, że po obu stronach portalu stoją w niszach nowe, kamienne posągi śś. Piotra i Pawła.

Kaplica św. Anny nie łączy się organicznie z fasadą; w celu złagodzenia tej dysharmonii przeprowadzono pierwszy podziałowy gzym-sady przez całą frontową ścianę kaplicy i podparto go na końcu dwoma obok siebie umieszczonymi pilastrami. Kaplicę i nawę nakrywa wspólny dach siodłowy; podobnie pokryte jest, na zewnątrz nieco niższe, prezbiterium, natomiast obie ubikacje zakrystyi mają wspólny dach pulpitowy (wszędzie dachówka).

Sygnaturę wystawiono podług projektu Feliksa Księżarskiego w 1883 roku. Naprzeciw głównego wejścia, w odległości 14 kroków, stoi kwadratowa dzwonnica, wybudowana z cegły w drugiej połowie XVIII w.

Cała budowa (tynkowana), której stan jest bardzo zły, pod względem artystycznym nie przedstawia wartości.

Ołtarze.

Wielki ołtarz z czarnego dębnickiego marmuru, w stylu późnego baroka, sprawiony przez prepozyta ks. F. Wilkoszowskiego (1754—1762), jak świadczy napis wykuty na cokole.

M. ANTONII FRANCISCI= de WILKOSZOWICE
 WILKOSZOWSKI SARIUS= HUIUS TOTIUS
 ALTARIS FUNDATORIS= MEMENTOTE AD MISSÆ
 SACRIFICIUM= ANIMÆ.

Ołtarz sięga do sklepienia prezbiterium; konstrukcja poważna i szlachetna.

tnę powinowactwo z odrzwiami, które się znajdują w gmachu Bibl. Jag. (zupełnie identyczne opublikował Essenwein: l. c. Tab. LIX, w środku) — toteż nasuwa się przypuszczenie, że odrzwia z kościoła św. Mikołaja wyszły z pod dłuta kamieniarzy, zatrudnionych podczas przebudowy — zniszczonego przez pożar (1492 r.) — Collegium Jagellonicum. Domysł ten nabierze większego prawdopodobieństwa, gdy się uwzględni stosunek zachodzący od połowy XV w. pomiędzy kościołem św. Mikołaja a uniwersytetem.

Silnie łamany, przerwany w środku i naprzód wysunięty gzyms, wspiera się na pilastrach i dwóch występujących kolumnach o kompozytowych, połączonych kapitelach. Trzony kolumn są w $\frac{1}{3}$ wysokości od dołu przedzielone pierścieniami i żłobkowane: żłobki wypełnione w całości laskami. Ołtarz obejmują z obu stron czarne drewniane skrzydła w kształcie rokokowych esownic z połączoną ornamentyką, a po bokach, na postumentach, stoją drewniane figury czterech ojców wschodniego

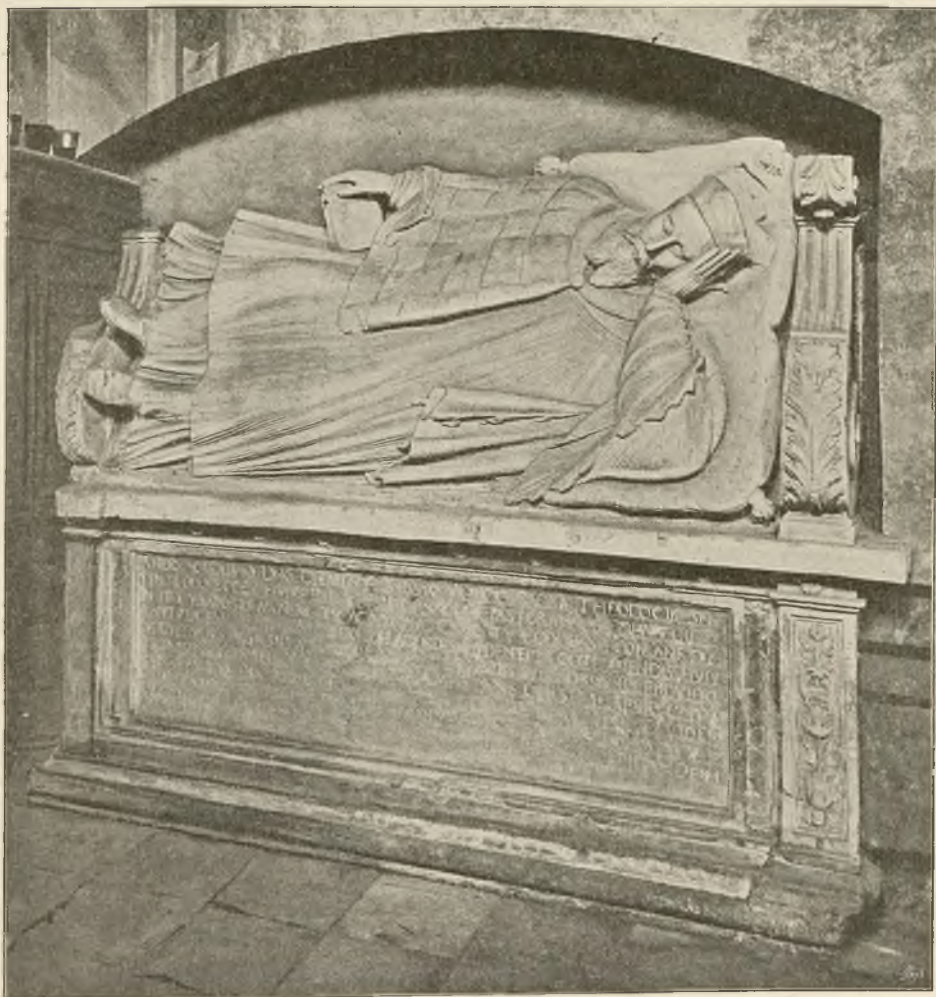


Fig. 3. Kościół św. Mikołaja. Nagrobek prepozyta Klemensa Krupki.

kościółu św. Bazylego, Grzegorza z Nazyanzy, Jana z Damaszku i Jana Złotoustego. Ozdoby te dodał prepozyt ks. Marxen, 1767—1808 (Strzelichowski — rękopis).

Na mienie zgrabne, rokokowe cyboryum z drzewa, pociągniętego czarnym lakierem, z wyłaczaną ornamentyką. Balustrada z czarnego marmuru datuje z lat 1825—1831; sprawił ją ówczesny prepozyt ks. M. Janowski. (Arch. kościel.: Protokół przybytków, spisany d. 24 października 1831 r.).

Siedem małych, drewnianych ołtarzy, w stylu barokowym, z XVII i pierwszej połowy XVIII wieku. (Bez wartości).

Rzeźby z kamienia.

I. Nagrobek prepozyta ks. Klemensa Krupki (Fig. 3.), zmarłego w 1604 r., wykuty z kamienia, odnowiony około 1880 r. staraniem prepozyta ks. Jana Drożdżewicza. Do inkrustacyi cokołu użyto oszczędnie (w dwóch miejscach) brunatno-czerwonawego marmuru. Cokół o liniach prostych, ujęty jest po bokach we dwa wązkie (0·15 m.) filunki z liściastym, stylizowanym ornamentem. Nagrobek wykonany w stylu późnego odrodzenia, nie przedstawia większej artystycznej wartości, jakkolwiek technika zdradza rękę pewną i wprawną w obrabianiu materiału. Obecnie wmurowany w niszę południowej ściany prezbiterium, obok wielkiego ołtarza. Wysokość 1·73 m., szerokość 2·10 m.; wysokość cokołu 84 cm. Na cokole napis¹⁾:

D. O. M.

R̄N̄DO AC EXIMIO D̄NO CLEM̄ENTI KRUP̄IO VILICIO SACR̄E THEOLOGIE SENTENTIARIO ECCL̄E HVIVS PR̄EPTO VIRO IN CVRA PASTORALI OBEV̄NDA VIGILATI IN PROCVRATORIO MVNERE TV̄ ACAD̄EMLE CRAC̄ TV̄ ECCL̄E S. FLORIANI DILIGENTI IN FAMILIARIBVS NEGOTYS PERAGENDIS PRVDENTI IN COTEMNENDIS HVIVS S̄ECVLI VANIS PROMISSIS MAGNANIMO IN DISPENSANDIS SVIS FORTVNIS PROVIDO ATTAMEN LIBERALI. QVI HVIVS VITAE TEMPORALIS CVRSV SIC PEREGIT VT NON SIBI SED DEO EIVSQ3 ECCL̄E MINISTRIS PAVPERIBVSQ3 VIXISSE VIDEATVR. EXEQV̄TORES ET DISCIPL̄I MONVMENTV̄ AETERN̄E PIETATIS ET AMORIS M̄ESTI POSVERVNT. VIXIT ANNOS LVIII OBIT ANO D̄NI MDCIII DIE XXIII AVGVSTII.

Rzeźby z drzewa.

I. *Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem, rzeźba z drzewa lipowego, z pierwszej ćwierci XV w. (Fig. 4). Wysokość 1·40 m. Polichromia nowa (z r. 1898). Korony, berętko Chrystusa i prawa ręka Matki Boskiej — dodane później. (Publikowana »en face« w *Sprawozd. kom. hist. sztuki Akad. Um.*, t. VI, z. II i III, p. LXXX, fig. 45).

II. Figury ojców wschodniego kościoła — str. 61.

III. Festony i baldachim — str. 65.

IV. Świecznik — str. 68.

¹⁾ Starowolski (*Monumenta Sarnatarum. Cracoviae 1655, p. 183*) przytacza cały napis wraz z nieistniejącą już sentencyą:

»Non est quid in morte metuas, si nihil timendum vita tua commisit, disce bene mori. O quam beatus ille, qui horam mortis suae semper ante oculos habet«.

Sentencya była wykuta zapewne w górnej części niekompletnego dziś nagrobka. Za Starowskim, który napis nieco błędnie odczytał, powtarza Wurzbach: *Die Kirchen der Stadt Krakau. Wien 1853, p. 288, nr. 871.*



Kościół św. Mikołaja. Ołtarz składany.

Obrazy.

I. *Ołtarz składany o 2 parach skrzydeł (pentaptyk), malowany temperą na drzewie, powleczonem warstwą gipsu (Tablica I). Pentaptyk złożono — z luźnych przedtem skrzydeł — za czasów prepozytury ks. Jana Drożdżewicza (1871—1888). Wysokość 1·72 m., szerokość (po zamknięciu) 1·42 m. Brak predelli i części szczytowej. Tła złożone i wyłaczane w sko-



Fig. 4. Kościół św. Mikołaja. Drewniany posąg Matki Boskiej.

śną kratkę z rozetami a niektóre w liście: wyjątek stanowią tylko tła (niezłożone) obrazów, umieszczonych na odwrotnej stronie zewnętrznych skrzydeł. Na tłach, w górnej ich części, późnogotyckie maswerki, rzeźbione z drzewa i pozłacane. Dobry okaz krakowskiego cechowego malarstwa z lat mniej więcej 1490—1505. Obok sumiennego rysunku zwraca uwagę liryczny nastrój i szlachetność typów, zwłaszcza kobiecych. Przemalowany częściowo w r. 1617, jak świadczy napis umieszczony na środkowym obrazie:

ANNO DNI 1617
 PICTURA HÆC IMAGINIS
 Æ. RENOVATA PROPRYS IMPEN
 SIS FAMATI DÑI VALENTINI
 ROZGA VXORIS93 SVÆ REGINÆ
 STVDIO AVT' R: P: SIMONIS
 GERLACHOWSKY SACRIST. . . .

W środku »Koronacya N. M. P.« a na skrzydłach 30 świętych, stojących (z małym wyjątkiem) parami.

A) Wewnątrz — na prawo:

- 1) Św. Bartłomiej i św. Norbert (?). 2) Św. Jakób z Composteli i św. Mateusz.
 3) Św. Mikołaj i św. Wacław. 4) Św. Jerzy i św. Marcin.

Tamże — na lewo:

- 1) Św. Katarzyna aleksandryjska i św. Dorota. 2) Św. Jan Chrzciciel i św. Jan Ewang. 3) Święta w purpurze z książką w ręce i św. Wiktorya (?). 4) Dwóch męczenników z mieczami.

B) Zewnątrz — na prawo:

- 1) Św. Małgorzata i św. Barbara. 2) T. zw. msza św. Grzegorza. 2) Św. Agnieszka i św. Helena. 4) Św. Leonard i św. Wawrzyniec.

Tamże — na lewo:

- 1) Św. Paweł i św. Piotr. 2) Św. Hieronim na tle krajobrazu — w głębi kościoł¹⁾.
 3) Św. Władysław i św. Stanisław. 4) Św. Szczepan i św. Eustachy.

Dodać należy, że ołtarz przeniesiono ze zburzonego kościoła św. Gertrudy²⁾ (T. Żebrawski: *Rozmaitości*, p. 32, przy pracy „*O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*“.
Kraków 1865).

II. *N. M. Panna z Dzieciątkiem pomiędzy śś. Stanisławem i Mikołajem. Wysokość mniej więcej 2·80 m., szerokość 2·10 m. Obraz malowany jest techniką pośrednią pomiędzy olejną a »al tempera«, na drzewie, powleczonem warstwą gipsu. Pierwotnie znajdował się w głównym ołtarzu. (Pruszczyk: l. c. p. 153). Uroczysty nastrój, śmiały i z małymi wyjątkami poprawny rysunek obok delikatnego nakładania farb (zwłaszcza w karnacjach), stawiają to dzieło w szeregu najwybitniejszych utworów miejscowego malarstwa, sądząc po stylu, z lat mniej więcej 1515—1520. (Sokołowski Maryan: *Sprawozd. kom. hist. szt. Akad. Um., t. VI, z. II i III, p. LX*).

W środku stoi Matka Boska naturalnej wielkości. Twarz lekko owalna, ciemne oczy w pięknej oprawie, nos prosty, drobne, subtelnie narysowane usta, oraz ciemnoniebieskie włosy, spadające z pod czarnej, perłami naszytej przepaski — składają się na typ pełen wdzięku i świeżości, na typ raczej słowiański, niż germański. Głowę otacza złoty, okrągły nimbus z wyciśniętym w otoku napisem:

☉ AVE ☉ SANCTISSIMA ☉ MARIA

¹⁾ Pagaczewski Julian: *Sprawozd. kom. hist. sztuki Akad. Um. VI, z. II i III, p. LXXIX*.

²⁾ Inwentarz z r. 1837 — pomiędzy przedmiotami, przeniesionymi z kościoła św. Gertrudy — wymienia »Obraz M. Boskiej z r. 1617«. Zważywszy daty przemalowania (1617) i złożenia w pentaptyk luźnych przedtem obrazów (1871—1888), przypuścić należy, że zapiska odnosi się do środkowego obrazu z tego ołtarza i potwierdza wiadomość podaną przez Żebrawskiego.

Z ramion spada ciemno-niebieski płaszcz, podszyty mieniącą się materią, barwy czerwonawej w światłach a zielonej w cieniach. Z pod płaszcza widać część w półkole wyciętego stanika, którego rąbek zdobi pod szyją czarna, perłami naszyta taśma. Madonna trzyma na prawej ręce Dzieciątko, a lewą podaje mu kiść winogron. Chrystus jest ślicznym typem jasnowłosego dziecka o ciemnych, rozumnie patrzących oczach i wysokim czole. Ubrany w koszulkę z przezrzystej gazy, ma na szyi sznureczek koralu, a na prawej ręce, którą urywa winne grono — koralową bransoletkę. Dwa bujające w powietrzu aniołki unoszą nad głową Madonny zgrabną koronę o wytłaczanym i pozłacanym ornamentem. Po obu stronach Matki Boskiej — na tym samym planie — stoją św. Stanisław i Mikołaj w uroczystych strojach biskupich; ornaty wytłaczane we wzory o motywach granatu. Typy są polskie. W głębi rozciąga się malowniczy, rodzinny krajobraz: wśród zielonych pól wije się srebrzysta Wisła, a w perspektywie — jakby przez mgłę — widać łańcuch skalistych gór (niezawodnie Tatry). Za św. Stanisławem rysuje się niewyraźnie sylweta Skalki(?).

Obraz pęknięty jest w dwóch miejscach, a w dodatku gdzieś nieumiejętnie przemaalowany. Obecnie wisi wysoko na północnej ścianie nawy — toteż zdjęcie fotografii w takich warunkach okazało się niemożliwe.

III. Św. Mikołaj (główny ołtarz), obraz malowany temperą (?) na drzewie, powleczonem warstwą gipsu. Tło złożone i wytłaczane w skośną kratkę. Święty ubrany jest w strój biskupi, wykonany z posrebrzanej blachy kosztem ks. M. Janowskiego (1825—1831), co utrudnia dokładne zbadanie obrazu. Wiek XVI (?).

Nad ramami — zgrabne rokokowe festony z kwiatów i muszli, rzeźbione z drzewa w drugiej połowie XVIII w., oraz dwa aniołki, trzymające infulę i pastorał. Ponad obrazem — między kolumnami ołtarza — zgrabny, rzeźbiony z drzewa i posrebrzany baldachim w stylu rokoko. Ornamentyka pozłacana. Baldachim podtrzymują dwa unoszące się w powietrzu aniołki.

IV. W niebowzięcie N. M. P., obraz z r. 1662, malowany olejno na płótnie, naklejonem na drzewo. Wysokość 1.66 m., szerokość 1.18 m. Obraz interesujący tylko ze względu na mieszczańskie kostyminy fundatorów, pochodzi z kościoła św. Ciertrudy. (Inw. z r. 1837 i Żebrawski: l. c. p. 32). U dołu napis:

NA CZEŚĆ I NA CHWAŁĘ P. B. WSZECIMOĞACEMV I PANNIE NASZWIĘ:
GIERTRVDZIE¹⁾ S. PATRONCE KOŚCIOŁA TEGO. ŚLACHETNY P. MICHAŁ
POPIOLKOWIC MIESZCZANIN KRAK: TEN OBRAZ P. M. NA PAMIĄTKĘ SPOL⁷
NEI MIŁOŚCI WYMALOWAĆ DAŁ, KTORA PODCZAS GNIEWV PAŃ⁷
SKIEGO POWIETRZEM VMARŁA I TV NA TYM MIEYSCV ODPOCZIWA. R. 1662.
KTOREI P. BOŻE RACZ DAĆ WIECZNY POKOY.

V. Wieczera w Emaus, obraz malowany olejno na płótnie. Wysokość 1.02 m., szerokość 1.80 m. Figury widoczne do połowy. Koniec XVII w.

Obraz przedstawia chwilę, w której uczniowie Kleofas i Łukasz dowiadują się ze zdziwieniem, iż są w towarzystwie Chrystusa. Wartość malowidła przeciętna, zastanawia jednak realizm typów i chęć wyzyskania efektów światłocienia. Zdaje się, że artyście posłużył za wzór jakiś obraz holenderski. U dołu napis:

ET COGNOVERVNT EVM IN FRACTIONE PANIS. LV.CÆ 24.

¹⁾ Pierwsze I wpisane jest w literę G.

VI. Niepokalane Poczucie N. M. P. (nawa, ołtarz po prawej ręce przy tęczy), obraz malowany olejno w pierwszej ćwierci XVIII w., na płótnie, naklejonym na drzewo. Półksiężyc i wzorzysta sukienka Matki Boskiej — rzeźbione z drzewa i pozłacane.

VII. Św. Hieronim w grocie i św. Jan Chrzciciel, dwa obrazy tego samego pędzla, malowane olejno na płótnie. Rozmiary jednakie: wysokość 1·27 m., szerokość 92 cm. Kopie z utworów włoskich eklektyków, wykonane — jak się zdaje — w pierwszej połowie XVIII w.

VIII. *Św. Rodzina (Tablica II), obraz dużych rozmiarów, bez podpisu, malowany olejno na płótnie w drugiej ćwierci XVIII w. (w ołtarzu kaplicy św. Anny).

Matka Boska trzyma na kolanach Dzieciątko, które wyciąga rączki do klęczącej przed niem św. Anny. W głębi stoją dwaj nad Dzieciątkiem pochyleni aniołowie, a po obu ich stronach w półkolu: śś. Wawrzyniec, Katarzyna aleksandryjska, Joachim i Józef. Obok Matki Boskiej — opierając rączkę na baranku — stoi młodzietki św. Jan Chrzciciel. W obłokach ukazują się: Bóg Ojciec, Duch św. i aniołek.

Sentymentalny, ale zarazem głęboko religijny nastrój, sumienny rysunek (zwłaszcza rąk), blady, harmonijny koloryt, delikatne różowe karnacje, typy, a wreszcie wyraźny wpływ szkoły włoskich eklektyków — pozwalają przypisać ten utwór uczniowi Carla Maratty, Szymonowi Czechowiczowi (1689—1775), który przebywał w Krakowie około 1740 r. (Dr J. Kieszkowski: *Malarz Czechowicz. Przegląd pow., r. 1898, maj, czerwiec i lipiec, p. 39—41*). Obraz jest dosyć zniszczony.

IX. Św. Rodzina, obraz dużych rozmiarów, malowany olejno na płótnie przez Michała Stachowicza (1768—1825), w pierwszej ćwierci XIX wieku. Fundowali Gąsiorowscy. (Arch. kościel.: Protokół odebrania inwentarza w r. 1825, p. 3).

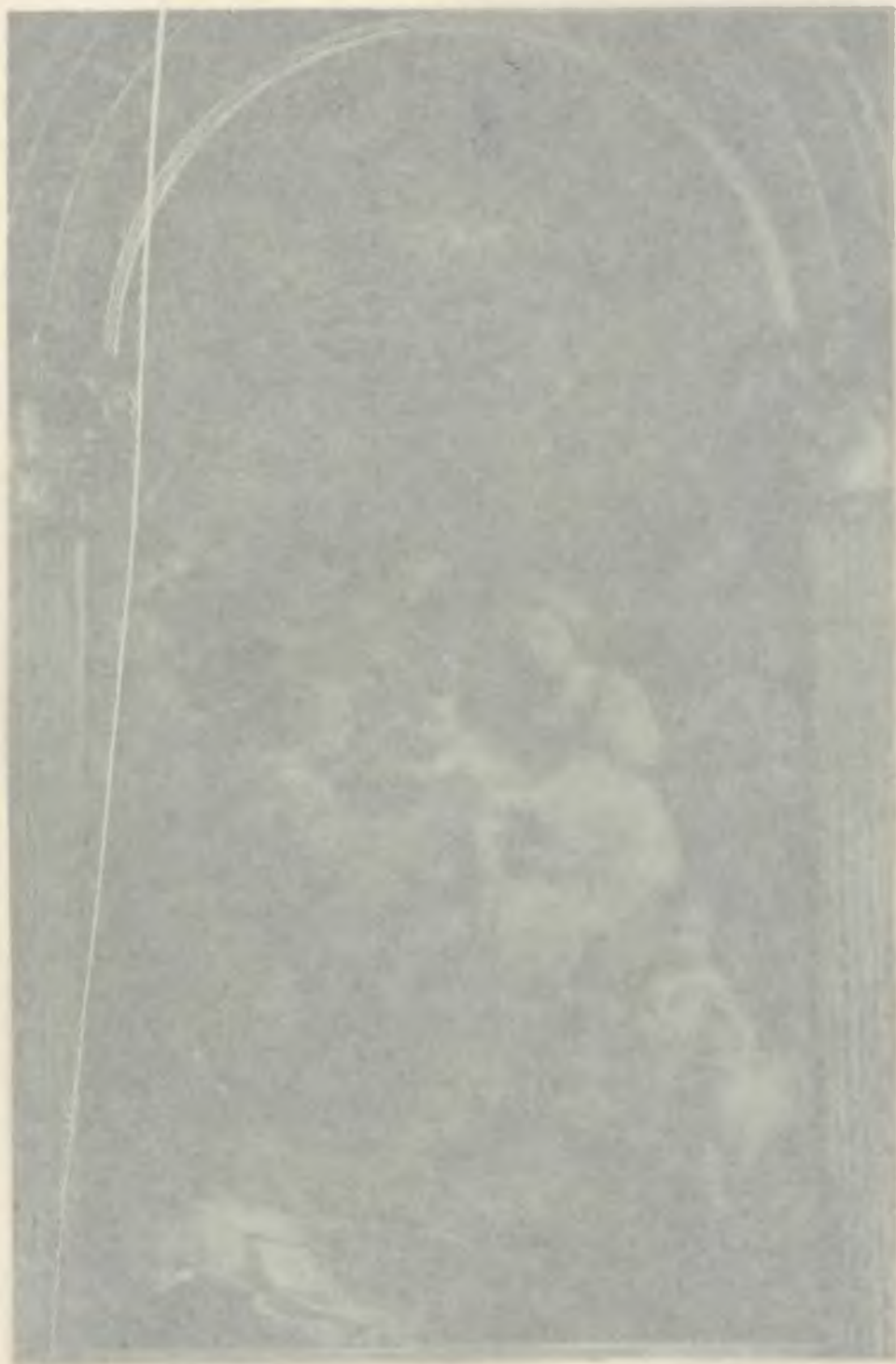
N. M. P. trzyma na kolanach Dzieciątko, które wyciąga rączki do siedzącej obok św. Anny. Kompozycję zaokrąglają: śś. Józef, Joachim, Wawrzyniec i młodzietki św. Jan Chrzciciel, bawiący się z barankiem u stóp Matki Boskiej. Nieco w głębi stoją dwaj aniołowie. Z obłoków błogosławi Bóg Ojciec, unoszący się wśród aniołków. — Brudny koloryt i wadliwy rysunek (zwłaszcza rąk), wynagradza udatna, chociaż nie wolna od maniery kompozycya. Obecnie zawieszony w nawie; pierwotnie znajdował się w ołtarzu kaplicy św. Anny na miejscu usuniętego — później znowu wprawionego — obrazu Czechowicza.

*Chrzcielnica¹⁾ z bronzu, w kształcie kielicha, w stylu odrodzenia (Fig. 5). Wysokość (bez nowej pokrywy) 83 cm., średnica czary 61 cm., grubość odlewu 3 cm. — Napis:

⌘ FONS § ISTE § AD § HONOREM § DEI § OMNIPOTENTIS § ET § EIVS § GENITRICIS
§ VIRGINIS § MARIE
⌘ ET § S § NICOLAI § EST § FABRICATVS § IM § PENSIS § STANISLAI § CZAYKA §
ET § CATE²⁾

¹⁾ Prawdopodobnie z tego samego warsztatu wyszła identyczna chrzcielnica (z r. 1534), znajdująca się w Szczepanowie. (*Sprawozd. kom. hist. sztuki Akad. Um. t. VI, z. II i III, p. XXXVIII, fig. 3*).

²⁾ Litery mają jeszcze nieznaczące gotyckie zacięcia.



BOSCHI DE' SERRAJA SWIETA. ITALIA.

Disegnato e Inciso da G. B. P.



KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA. ŚWIĘTA RODZINA.

Malowanie R. Paulussen w Wiedniu

W środku, pomiędzy pasami, na których znajduje się powyżej przytoczony napis — r. 1536.

Pokrywa mosiężna z figurką św. Jana Chrzciciela, u którego stóp spoczywa baranek; w otoku napis: Factum Anno Domini 1874.



Fig. 5. Kościół św. Mikołaja. Chrzcielnica bronzowa z 1536 r.

Świeczniki (zawieszane w prezbiterium).

I. Mosiężny, sześcioramienny; średnica = 1 m. (Fig. 6). W zwojach ramion, giętych zgrabnie w kształcie litery S — męskie główki w okrągłych kapeluszach. Na małej kuli, pod pierścieniem do zawieszania, stoi anioł z rozpostartymi rękoma, a poniżej zwieszają się esownice w kształcie delfinów z męskimi główkami. Koniec XVII w. Na dużej bani punktowany napis:

Salmea i Jan Librowci (sic) Fundowali ¹⁾ 1855 Roku.

II. Mosiężny, sześcioramienny; ramiona gięte w kształcie litery S. U góry orzeł dwugłowy, wycięty z blachy i rytowany. Średnica 86 cm. Koniec XVII w.

III. Mosiężny, sześcioramienny, o średnicy 75 cm. Ramiona gięte

¹⁾ Wyraz »fundowali« użyty w znaczeniu »ofiarowali«.

podobnie. Na szczycie dwugłowy orzeł a u spodu maskaron w kształcie ludzkiej głowy z owalnym pierścieniem w zębach. Wiek XVII.

IV. *Rzeźbiony z drzewa i pozłacany (Fig. 7). Niezwykle subtelna i piękna robota w stylu »empire«, z pierwszej ćwierci XIX w. Średnica 92 cm. Dwanaście giętych ramion zwiesza się z krawędzi płytkiej czary, której środek zdobi liściasty kwiaton. Czara łączy się za pomocą 6 łańcuchów z dwunastopalkową koroną, umieszczoną pod pierścieniem do zawieszania (w nawie).



Fig. 6. Kościół św. Mikołaja. Świecznik mosiężny.

Hafty.

I. *Stuła (Tablica III) haftowana na jedwabnym, czerwonym aksamicie (bordeau). Długość bez frendzli 2:29 m., szerokość w środku 8 cm. a przy końcach (pendulae) 10 cm. Frendzla z różnobarwnego jedwabiu, długa 3,5 cm. Podszewka z grubego, ciemno-niebieskiego płótna. Haft przedstawia 12 apostołów: ośmiu stoi w ozdobnych niszach, a popiersia czterech mieszczą się w czworoliściach (Vierpass) środkowej kondygnacji. Szereg figur zamykają u dołu dwaj klęczący aniołowie ze świecami w rękach. Apostołowie trzymają książki — tylko św. Paweł ma miecz. Zdaje



KOŚCIÓŁ ŚW. MIKOŁAJA. STUŁA Z XIII WIEKU.

Wydrukowano w Warszawie w 1880 r.

się, że i św. Piotr był odpowiednio wyróżniony, ale z kluczów — z powodu zniszczenia stuły — ani ślad nie pozostał. Nisze są jednakże: każda utworzona z dwóch romańskich kolumniek o attyckich bazach i kielichowych, zdobnych odchylonym liściem akantu kapitelach (Knospenkapitell), które dźwigają na nasadnikach okrągły łuk a nad nim wznosi się gotycka wim-

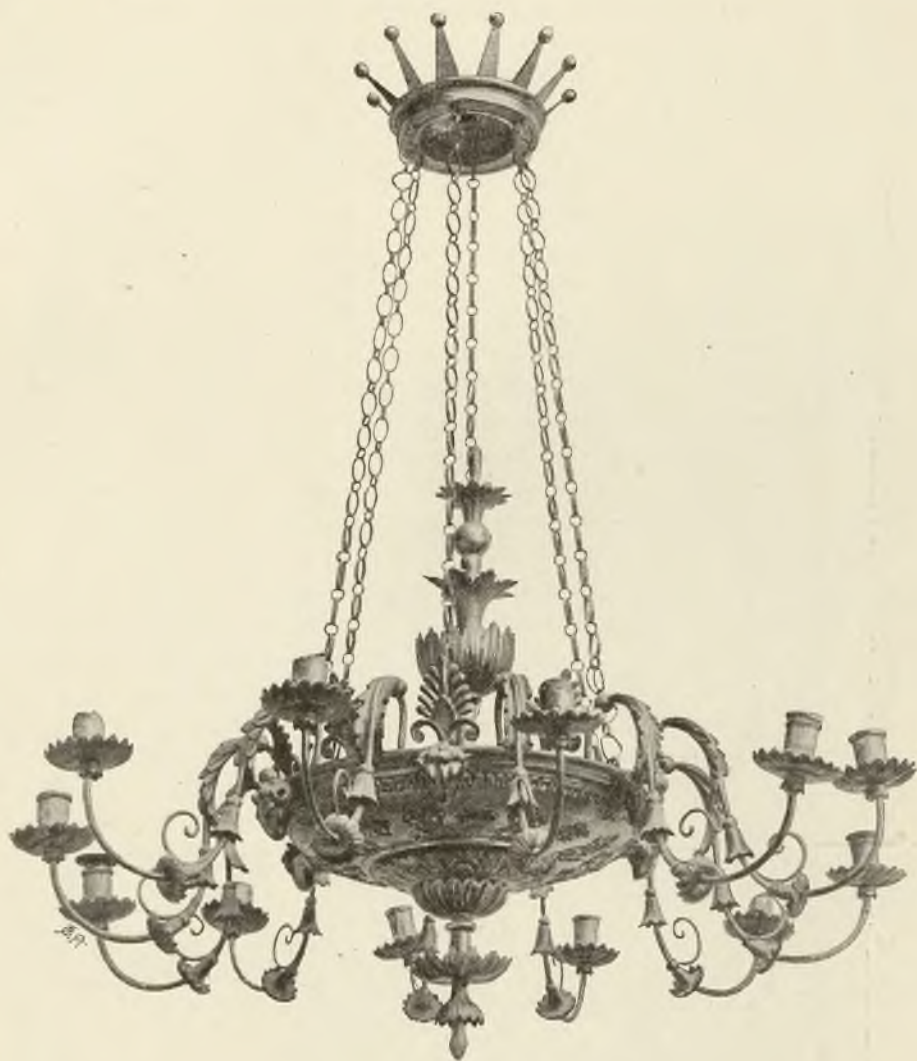


Fig. 7. Kościół św. Mikołaja. Świecznik w stylu »empire«.

perga, zakończona kwiatonem i urozmaicona na spadzistych krawędziach żabkami (Krabben). Nimbusy, płaszcze apostołów i aniołów, oraz wypukłe ozdoby architektoniczne, były wyszyte złotą nitką, którą niemal do szczytu wypruto; reszta haftowana jedwabiem, ścięciem »au petit point«. Dobrze dochowane barwy ograniczają się do: cielistej, jasno-zielonej, ciemno-zielonej, piaskowej i blado-niebieskiej, Dodać należy, że stuła musiała być

pierwotnie mniej więcej o 13 cm. dłuższa; później wycięto ją w środku pomiędzy dwoma czworoliściami w ten sposób, że dwa uszkodzone popiersia apostołów znalazły się — po zeszyciu — razem w jednym, nieforemnym czworoliściu.

Szerokość w traktowaniu figur, naturalizm liści i ozdoby architektoniczne, w których obok romańskich reminiscencji (kolumny), zjawiają się już gotyckie motywy (czworoliść, żabki na wimpergach i t. d.) — pozwalają odnieść ten rzadki, niezwykle piękny i bogaty, a kto wie, czy w kraju nie jedyny tego rodzaju zabytek, do pierwszej połowy XIII w.

II. Kolumna z ornatu, 98 cm. długa, 19 cm. szeroka (Fig. 8). Haft jedwabny »au petit point« na osnowie z grubego płótna. Kolumna dzieli się poprzecznie na trzy pola, które zawierają następujące sceny: 1) Narodzenie Chrystusa, 2) Hołd Trzech Królów, 3) Ucieczka do Egiptu. Kontury fałdów na płaszczach i nimbusy uwydatniono wypukłym, złotym haftem; podobnie wykonano także architektoniczne ozdoby, jak: późnogotyckie łuki, dach stajenki i t. d. Tła złote w skośną kratkę. Robota krakowska z ostatnich lat XV lub pierwszych XVI w.

III. Ornat z ostatnich lat XVII w. U spodu kolumny — w zgrabnym, złotą i srebrną nicią haftowanym kartuszu — herb, który należy do kategorii herbów profesorskich Uniwersytetu krakowskiego¹⁾, oraz litery A. C. A. S. (Fig. 9).



Fig. 8. Kościół św. Mikołaja.} Haftowana kolumna z ornatu.



Fig. 9. Kościół św. Mikołaja. Herb z ornatu.

¹⁾ Na podstawie przywileju Zygmunta I z d. 11 sierpnia 1535 r. (Cod. dipl. Univ. Crac. IV, 138), profesorowie Uniwersytetu krakowskiego po odbyciu 20 lat służby nabywali szlachectwo i wtedy komponowali sobie dowolne herby, które często — zwłaszcza w epoce baroka i rokoka — stylu heraldycznego zupełnie nie posiadają. (Podług informacji prof. Dra Fr. Piekosińskiego).

IV. Pięć ornatów z XVIII w. Kolumny haftowane jedwabiem na srebrzystych łożach, ścięciem »au petit point«. Ornament tworzą pięknie stylizowane kwiaty o bladych, niezdecydowanych barwach. Oprawy przeważnie nowe.

V. Kilkanaście jedwabnych (przeważnie zniszczonych) ornatów z XVIII w. a między tymi dwa z kościoła św. Gertrudy: pierwszy sprawiony w 1777 r. przez prepozyta tegoż kościoła, X. Andrzeja Skalskiego; drugi z napisem (na podszewce):

*Memento Illustrissimae Familiae
WISŁOŁOŻYŃSKICH (sic)
Annò 1763 Diò 16 Aprilis
Pro Ecclesia S. Gertrudis.*

VI. Pięć kap jedwabnych, przeważnie z XVIII w.

Wyroby złotnicze.

Monstrancje:

I. Późnogotycka, z pierwszych lat XVI w. (Fig. 10). Wysokość 62 cm., średnica podstawy 15,3 cm., szerokość w środku 19 cm. Cała monstrancja jest lana i połączana: stopa i trzon aż po galeryjkę, z mosiądzu, reszta ze srebra. Pola sześciolistej stopy są naprzemian gładkie i ozdobione wypukłymi kwiatami. W niszach, ujętych we fiale i wypełnionych w górnej części maswerkami — trybowane figurki Matki Boskiej i św. Jana Ewang. Na szczycie nowy, mosiężny krucyfiks. Obrobienie grube. Monstrancja pochodzi z kościoła św. Gertrudy. (T. Żebrawski l. c. p. 33 i litogr. na tabl. IV).

II. Barokowa, z końca XVII lub pierwszej połowy XVIII w. Mosiądz posrebrzany a częściowo połączany. Wysokość 64,7 cm., średnica podstawy 24,5 cm., szerokość w środku 31,5 cm. Dokoła owalnej podstawy biegnie pas z laurowych liści, zwróconych wierzchołkami na dół. Liście są trybowane. W środku promienistego słońca mieści się owalna puszka na hostyę z »lunulą«, obramiona laurowym wieńcem, gałązkami winogrodu i kłosami pszenicy (wycięte à jour z blachy i trybowane). Pod puszką unosi się Duch św. w postaci gołębia. Na szczycie korona a poniżej popiersie Boga Ojca, otoczone obłokami. Obrobienie grube.

III. *W stylu empire (Fig. 11), sprawiona przez prepozyta ks. M. Janowskiego, pomiędzy 1825—1831 r. Wartość podana na 252 złp. (Arch. kościel.: Protokół przybytków, spisany d. 24 października 1831 r.). Wysokość 73,5 cm., średnica podstawy 24 cm., szerokość w środku 34,5 cm. Monstrancja jest połączana: stopa z miedzi — reszta z mosiądzu. Część środkową tworzy kartusz w kształcie serca, otoczony wieńcem z gałązek winogrodu i sznurkiem mosiężnych, posrebrzanych perełek. Z poza kartusza strzelają promienie, tworzące okrągłą aureolę. Puszka na hostyę, obwiedziona sznurkiem pereł, mieści się w wieńcu, uwitym lekko z kło-

sów pszenicy; poniżej pełna figurka, przedstawiająca św. Mikołaja w stroju biskupim. Na szczycie wychyla się z pomiędzy obłoków krzyż, zatknięty ukośnie, a nieco niżej leży na książce baranek, z którego biją promienie. Ornamentyka wykonana techniką »au repoussé« i wybornie cyzelowana.



Fig. 10. Kościół św. Mikołaja. Gotycka monstrancya i kielichy.

Monstrancę ze względu na formę i niezwykle staranne obrobienie zaliczyć należy do najlepszych tego rodzaju zabytków.

Kielichy:

I. W stylu późnego gotyku, srebrny, pozłacany (Fig. 10 — na lewo). Wysokość 19,2 cm., średnica podstawy 12,4 cm. Stopa ma kształt

sześcioliścia (Sechspass), którego pola wypełnia grawirowany roślinny ornament (Rankenwerk). W zwoje ornamentu wpleciony na jednym polu grawirowany herb Leliwa a na sąsiednim przylutowana tarcza z herbem Korezak. Na rombowych kostkach, zdobiących obwód ujęcia (nodus) — rytowany napis:

MARIA IHS¹⁾

Na ściankach sześciobocznego słupca — pod i nad ujęciem — rytowane nisze w formie okien, zakończonych wysmukłymi łukami w kształcie płomieni (Flamboyant). Dolną część czary — pod liściastą galeryjką — pokrywa rytowany, wijący się ornament o podobnych jak na stopie motywach. Na wardze kielicha — prostokątny (3×2 mm.) znaczek CE. Pod podstawą napis, który może pozostawać w związku tylko z naprawą:

Joannes B. Schindler C. C. C. S. U. & S. S. D. Univers. Jagell. C. S. S. D. ni. Prac. Domes. C. S. Nicolai Praep. S. U. Cracov. Senator. MDCCCXXXIX.

Na patynie: rytowany krzyż w wieńcu laurowym i tensam znaczek. Obrobienie staranne.

Herby odnoszą się zapewne do Zofii Leliwa Tarnowskiej, córki Jana, kasztelana krakowskiego i Zygmunty z Gorajskich, herbu Korezak. Kielich ofiarowała prawdopodobnie w 1529 r., gdyż wtedy wyposażyła przy kościele ośm mansyonaryi.

II. W stylu przejściowym z gotyku w odrodzenie, srebrny, połączany, ofiarowany w 1536 r., a odnowiony w 1834 roku (Fig. 10, na prawo). Wysokość 22,5 cm., średnica podstawy 15,2 cm. W polach sześciolistnej stopy, zręcznie grawirowane figury śś.: Elżbiety Turyngskiej, Jana Ewangelisty, Chrystusa »w studni«, Jakóba z Composteli, Stanisława i Anny Samotrzejcej. Wolne przestrzenie pól wypełnia grawirowany ornament o motywach roślinnych. Owalne ujęcie zdobią liście winogrodu (au repoussé), które zwieszają się wierzchołkami ku obwodowi. Na sześciobocznym słupcu — pod i nad ujęciem — rytowane nisze z późnogotyckim maswerkiem. Dolna część czary, odcięta galeryjką z wygiętych i łodygami ze sobą powiązanych liści winogrodu, dzieli się na sześć pól o formie trapezu, ożywionych grawirowanym, roślinnym ornamentem.

Pod podstawą dwa napisy:

1. MATHIAS & OSMAN ◊ DE ◊ BRONOWICZE ◊ CVM ◊ HEDVIGI ◊ VXORE ◊ SVA ◊
COMPARAVIT ◊ 1536 ◊
2. *Joannes Schindler C. C. C. S. S. D. S. S. D. Gregorii XVI. Proclatus D.
reparavit Anno 1834.*

Na patynie: św. Weronika z chustą, otoczona laurowym wieńcem (grawirowane) i prostokątny (3×2 mm.) znaczek CE.

III. W stylu późnego odrodzenia z końca XVI lub pierwszej ćwierci XVII w., srebrny, połączany (Fig. 11). Wysokość 23,4 cm., średnica

¹⁾ Litery mają jeszcze gotyckie zacięcie.


podstawy 13,2 cm. Na polach sześciolistej stopy trybowane są naprzemian główki aniołków (putti) i zwinięte liście akantu. Główki aniołków zdobią także ujęcie, które ma kształt gruszki, zwróconej cieńszym końcem ku podstawie. Dolną część czary nakrywa koszulka à jour, utworzona z liści akantu, wyciętych z blachy i cyzelowanych. Na kryzie podstawy i na patynie — prostokątny (3×2 mm.) znaczek CE. Obrobienie staranne.



Fig. 11. Kościół św. Mikołaja. Monstrancja w stylu empire i kielichy.

IV. W stylu późnego odrodzenia, z pierwszej połowy XVII w. (?), srebrny, pozłacany. Srebro bardzo liche. Wysokość 22,3 cm., średnica podstawy 14 cm. Na stopie trzy owalne medaliony, wypełnione wiązkami z kłosów pszenicy i liści winogrodu (au repoussé). W trzech

medalionach, zdobiących koszulkę czary, mieszczą się trybowane główki aniołków. Czara ze srebra 13 próby, jest nowa. Obrobienie dosyć staranne.

Puszka na komunikanty, barokowa z r. 1650, srebrna, pozłacana (Fig. 11). Trzon z pozłacanego mosiądzu jest późniejszym dodatkiem. Wysokość 36 cm., średnica podstawy 14,5 cm., średnica czary 10,5 cm. Stopa wykonana techniką »au repoussé«. Na dolnej części czary koszulka à jour, utworzona z połączonych ze sobą kartuszków, które wycięte są z blachy i trybowane. W kartuszkach narzędzia Męki Pańskiej. Koszulka, trybowana pokrywa i krzyżyk, wysadzone imitacjami (szkło) drogich kamieni w liczbie 20. Na kryzie podstawy, wardze czary i na krzyżyku — prostokątny (3×2 mm.) znaczek . Obrobienie dosyć staranne. Pod podstawą napis:

HON. MARGARETHA OLECKA HVNC CALICEM ORTVLIT ECCLESIE PARCHLI S. NICOLAI.
ANNO DOMINI 1650 DIE 20 IANVARY.

Srebrne ampułki z tacą, z r. 1751. Jedna z ampułek dorobiona w 1844 r.

Relikwiarze.

I. W kształcie monstrancyi, posrebrzany a częściowo pozłacany: stopa z miedzi — reszta z mosiądzu. Wysokość 53,2 cm., średnica podstawy 16,7 cm. W puszcze relikwie śś. Mikołaja i Franciszka Ksawerego. Obrobienie nieudolne. Wiek XVIII.

II. W kształcie małej monstrancyi. Miedź posrebrzana. Wysokość 35,5 cm., średnica podstawy 11,7 cm. W puszcze partykuła relikwii św. Anny. Wykonanie nieudolne. W motywach i technice zachodzi podobieństwo z poprzednim relikwiarzem; zapewne ten sam warsztat.

Wota umieszczone na krucyfiksie, przymocowanym do łuku tęczy.

I. Srebrna (?) plakieta (au repoussé), przedstawiająca męczeństwo św. Sebastyana. Dwaj łęcznicy strzelają do świętego, który przymocowany jest do drzewa; poniżej, po obu stronach kartusza, klęczą fundatorowie. Napis na kartuszu niemożliwy do odczytania z powodu oddalenia. Plakieta pochodzi — jak się zdaje — z XVII w.

II. Srebrne (?) serce. Wiek XVIII.

Stalle (drewniane) z drugiej połowy XVIII w. Ornamentyka rokokowa, pozłacana. Na szczycie, w kartuszu, herb Uniwersytetu Jagiellońskiego. Długość 6 m.

Ambona w stylu rokoko, z wyłaczaną ornamentyką, sprawiona przez prepozyta ks. Marxena (Strzelichowski — rękopis). Drzewo, druga połowa XVIII w.

Chór i organy w stylu rokoko, z r. 1787. (Bez wartości). W kartuszu, umieszczonym na parapecie, napis:

*Laudate Eum
in tympano
et choro;
Laudate Eum
in chordis
et organo.
G. D. 1787.*

Dzwony.

I. »Mikołaj«, sprawiony w r. 1549 przez ówczesnego prepozyta ks. Jana ze Sanoka, przelany za czasów prepozytury ks. Jana Chrz. Schindlera w r. 1837. Pod festonami z kwiatów i owoców: św. Mikołaj, św. Tomasz, Chrzest Chrystusa i Ukrzyżowanie (en relief). Średnica 1:06 m. Odlew nieudolny. Napis:

- 1) HANC CAMPANAM IOANNIS DE SANOK PRÆP: A. 1549
FUSAM TEMPORE RUPTAM SPECTAB: IOANNES DZIEDZIC REFUDI CURAVIT.
- 2) FRAN: XAV: ZGLENICKI EPISCOPUS CORTINNEN: ARCHIDIAC: AC:
ADMINISTRATOR DIÆCES: CRACOV: BAPTISAVIT IMPOSITO NOMINE S. NICOLAI
A. DNI. 1836.
- 3) F: IOANNE SCHINDLER: PRÆPOSIT: C: C: C: SS. D. N. PRÆL: DOMEST: IN
UNIVERSIT: STUDIOR: IAGELLON: PROFESSOR P. O. GEORGIUS BAGINSKI CIV:
CRAC: ET PODGORZENSIS.

II. O średnicy 38,5 cm. En relief: popiersie św. Mikołaja i Opatrzność. Odlew czysty.

Napis:

VOX TUA DULCIS. ME FECIT SAMUEL SCHOLTZE CRACOVIAE.
CUSTODI NOS DOMINE
UT PUPILLAM OCULI.

Ao. DNI. 1763. M. ANTONIUS WOYCIECHOWSKI S. T. P. ECCLESIE S. NICOLAI
PRAEPOSITUS TRANSFUDIT.

III. O średnicy 51 cm.

Napis:

ET VERBUM CARO FACTUM EST.
SUMPTU A. R. D. ANTONII WOLNIEWICZ CAN. REG. CUST: SEPUL: CHR:
S. THEL. MAG. PRÆP. AD S. NICOLAUM GEORG BAGINSKI ME FECIT A: D: 1845.

Na dawnym cmentarzu stoi gotycka *»Latarnia zmarłych« (Todtenlaterne, Laterne des morts), wykonana z kamienia w XIV wieku (Fig. 12). Na cokole, wysokim 30 cm., wznosi się ośmiokątny słupek, zdobny w górnej części ślepem rozetowaniem. Wysokość słupa wraz z cokołem aż po krawędź daszku = 3:53 m. Wysokość całej latarni mniej więcej 6 m. W jednej ze ścianek trzonu mieści się prostokątny otwór (9×16 cm.), służący niegdyś do windowania kaganka w wydrążonej szyi słupa. Całość nakryta piramidalnym daszkiem: na szczycie nowa figurka Chrystusa. Latarnia stała do r. 1871 przy ulicy Długiej (na przecięciu z ulicą

Słowiańską), przed szpitalem św. Walentego dla trędowatych. W ściankach dachu mieściły się pierwotnie otwory, przez które światło wydostawało się na zewnątrz; zamurowano je w r. 1871. (Wł. Łuszczkiewicz: *Stare cmentarze krakowskie. Rocznik krak. Kraków 1898, p. 29—33*).



Fig. 12. Kościół św. Mikołaja. »Latarnia zmarłych«.

Napis:

NA PAMIĄTKĘ SWEJ FAMILIJ TU PRZESTAWIŁ ¹⁸⁷¹_{S. T.} JAN LIBROWSKI PRZENOSIWSZY (sic) TEN POMNIK Z CMEN TARZA S⁶⁰ WALENTEGO Z KLEPARZA.

EPITAFIA. ¹⁾

A) Wewnątrz.

Prezbiterium — ściana północna.

I. Tablica z czarnego marmuru, z barokowym obramieniem i portretem, malowanym olejno na blasze (medalion). Wysokość 1·65 m., szerokość 1·27 m.

D. O. M.
ET
PERENNI MEMORIÆ
PERILLVSTRIS OLIM ET ADMODVM REVERENDI DOMINI
D. M. IOANNIS KOPCIEWIC
I. V. DOCTORIS ROMANI, PROTONOTARIJ APOSTOLICI
COLLEGIATÆ NEOSANDECENSIS ET ECCLESIE HVIVS PRÆPOSITI
CVI
MAGNVS EX VIRTVTE ET ERVDITIONE SPENDOR
EXIMIA IN DEVM PIETATE ANIMI MANSVETVDINE
VITÆ PROBITATE ET HVMANITATE ERGO (!) OMNES SINGVLARI
DIVTVRNO INTER PHILOSOPHOS, ET IN COLLEGIO IVRISPERITORṼ
CONSTANTER ET GLORIOSO EXACTO LABORE
OBTENTA ROMÆ IVRIS VTRIVSQ; DOCTORALI CORONA
NEOSANDECENSIS ET TANDEM ECCLESIE HVIVS PRÆPOSITVRA
NOMEN CLARISSIMVM ET IMMORTALE PEPERIT
AD QVAM
POST AMPLISSIMA IN ECCLESIAM DEI ET VNIVERSITATEM MERITA
POST EFFVSAS IN NEOSANDECENSEM ET ECCLESIAM HANC
VSQ; AD SACRAM EIVS POST SVECICAS RVINAS DEDICATIONEM
GRATISSIMAS DEO IMPENSAS
(P)OST EXACTAM SVMMA CVM LAVDE NOMINIS SVI ÆTATEM
RELICTASQ; PIAS FVNDATIONES, MORTE FELICI EVOCATO
EXECVTORES TESTAMENTI MONVMENTVM HOC P. P.
OBIIT ANNO DÑI 1.6.84. 15. DIE MEN. MARTIJ, ÆTATIS SVÆ ANNO 63.

¹⁾ Nieistniejące już epitafia przytacza Starowolski (*Mon. Sarmat. Cracoviae* 1655, p. 179—184), a za nim powtarza Wurzbach (*Die Kirchen der Stadt Krakau. Wien 1853, p. 285—289*).

Tamże — ściana południowa.

I. Tablica z czarnego marmuru z portretem, malowanym olejno na połączanej blasze (medalion). Wys. 1·50 m., szer. 1·16 m.

D. T. O. M.
 E C C L E S I Æ
 AD HONOREM S. NICOLAI
 D I C A T Æ
 TVRBVLENTI VIGINTI ANNORVM TEMPORE
 P R Æ P O S I T V S
 M. ZACHARIAS THESZNAKOWICZ
 IVRIVM IN ALMA VNIVERSITATE CRACOVIENSI
 PERVSINVS DOCTOR & PROFESSOR
 MVLTORVM IN MATHESI & IVRISPRVDENTIA SVBIECTORVM
 P A R E N S.
 CVIVS VELLE TOTVM ERAT OBSEQVI DEO CVRARE ORNAMENTVM DOMVS DEI
 AVGERE INCREMENTA STVDIORVM ALMÆ MATRIS ACADEMIÆ
 NVNC VOTA LVCIS PERPETVÆ EXPOSTVLAT
 OBIIT ANNO ÆTATIS SVÆ LXIV DIE XXIV OCTOBRIS.
 ANNO CHRISTI MDCCXII.

W łuku tęczy.

I. Tablica z czarnego marmuru.

D. G. M.
Tekli z Chmielowskich
Skrzyżanowskiej
Wiecznego żalu Pamięć
Jan Kanty Mąż
Dożył.
Smarka D. 25 Augusti 1804. Roku
. Maja lat 30.
Czytających prosi o Wstęchnienie
za Duzzo icy.

II. Pilastry z czarnego marmuru; na szczytach płonące urny. Wyso-
 kość 1·60 m.

II. D. O. M.
Jan Kauty
 KRZYŻANOWSKI
Obywatel M. H.
6. Sędzia Polceju
a niegdys Radca
Municypalny
ur. d. 4. Marca
1765. r.
życie pełne cnót
i postug Obywatelskich z żalem
 powszechnym
zakwiczyl d. 28.
Września 1845. r.
Pozostate dzieci
kladąc ten napis
proszą o pobórne
wstehnienie do
Boga.

III. D. O. M.
 6 9 9 7 6
 z Krzyżobiel
 H. K. Ż. U. Ś. 6 9 7 6 2 1 8 4 5
Obywatelka Mias:
Małkoma przeży-
wszy lat 51 wieku
swego pełnego cnót
i pobórności z ża-
lem Męza, pozosta:
tych dzieci i wnuków,
rozstała się z tym
Światem dnia 15.
Stycznia 1829. r.
Pozostaly Matczonok
wraz z dziećmi
pamiętkę ty
wiecznego żalu
i przypięzania
umarłej oddaję
proszę Czytelnika
o pobórne
za Jej Duszę
wstehnienie.

Nawa — ściana północna.

I. Tablica z czarnego marmuru, ujęta w wypukły, barokowy kartusz. U góry medalion z popiersiem, malowaniem olejno na blasze. Wys. 1.86 m., szer. 1.11 m.

D. O. M.

ÆTERNA LEGE

INEVITABILIS FATI NECCESSITAS

ID NOBIS SALTIM SOLATI AD SEPVLCHRALEM¹⁾ RELIQVIT LAPIDĒ

QVOD CVM PROFVNDO SILENTIO

TENE BROSO TELLVRIS ANTRO SAXE AVE MOLE OSSA ET ORA PREM (sic)

OS TAMEN POSTHVME FAME RESOLVIT

VOCALIS POST FVNERA VIRTVS

VBI ETIAM ELINQVE MARMOR LOQVITVR PRO NOBIS IDIOMATA

ET CENSORI NOS CHARACTERES QVIBVS VERICVS²⁾ QVAM ÆGI

PTIIS NOTIS VITA FVNCTORVM MERITA ADVMBRANTVR

AD MEMORIAM VEL IMITATIONEM POSTERORVM

HAC SORTE LVGEMVS HAC FELICITATE VENERAMVR

PERILLVSTREM OLIM ET ADMVVM RNDVM DNVM DNVM M

¹⁾ R ma wspólną laseczkę z literą H, oraz zachodzi nieco na literę A.

²⁾ C wiąże się z Y.

FRANCISCVM KACZOROWIC ECCLESIE SANCTI NICOLAI PREPOSIT
 QVI PER OMNE VIRTVTIS SAPIENTIE MERITORVMQ³ ITER CVM PROCESISSET
 INSIGNIS PRVDENTIA PIETATE MODERATIONE ANIMI ET CONSTANTIA
 IN ALMA VNIVERSITATE CRACOVIENSI [CVSTOS
 ARTISTARVM TOTIES DECANVS S. THEOLOGIE PROFESSOR AD S. FLORIAN
 TANDEM IN CORONAMENTVM MERITORVM SVORVM DESTINATIONE SVPERVM
 ET VO
 TO SVO EX COLLEGIO MAIORI PREPOSITVS ECCLESIE SANCTI NICOLAI
 VBI NON NISI EXACTO QVADRIGENNIO AD SEDEM BEATORVM IN QVA-
 DRO POSITAM PROPERAVIT
 TVM BREVI TAMEN SPATIO
 OMNEM MENSVRAM BONI PASTORIS IMPLEVIT
 [PROVIDIT
 ECCLESIAM HVIC BONO LATERICIA TEGVLA ET INTERIORIBVS ORNAMENTIS
 VERE FRANCISCVM DIXERIS
 OMNIA BONA SVA PAUPERIBVS ET ECCLESIE EROGAVIT IN TERRIS
 SOLAM ANIMAM INTVLIT CÆLIS
 ANNO DNI 1689. DIE MENSIS 9 IANVARI ÆTATIS SVÆ 49
 CREDE ET CEDE
 VIATOR.

II. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 32 cm., szer. 26 cm.

D. G. M.
Tu leży Tekla z Kromerow
Polowska Ławnikowa
Miasta Krakowa która
żyła z Mężem Lat 17.
wydatwszy na Świat Syna
pożegnała się z tem Światem
D. 2 Pazdziernika R. 1796.
Prosi o Zdrowas Marya.

III. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 56 cm., szer. 43 cm.

Tu leży
CJ&L6
Maryi Magdaleny, z Eichbergierów,
Bienkiewiczowej,
która
D. 18. Lipca R. 1770. młodzią,
D. 2. pazdzier: R. 1790. Zaślubiona,
Cnotliwa y stała, dobra Zona y Matka,
w chorobie duchot, D. 26. Maja, R. 1800,
dług Smierleności wyptacika.
Matzonek Jej pamiątkę tę polezył.

IV. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 39 cm., szer. 22 cm.

D. O. M.
 PAMIĄTKA
 ŚMIERCI WINCENCYI Z BOGDANICH
 BIRONOWY
 KTORA UMARŁA DNIA 20 LIPCA R^{KU} 1805
 MAIĄC LAT 20.
 CZYTAJĄCEGO PROSI O WESTCHNIENIE.

V. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 35 cm., szer. 35 cm.

D. O. M.
*Elzbieta z GEBELD 1^o Fryderyka
 KROGERSKA G. K. 2^o Marcina BE.
 WIKERSKIEGO Fil Doct Pro Zona docze-
 kawszy 2^o Chukow i Prawnukow zyla
 Lat 73. umarla w R^u P^m 1810 D. 6 Lutego
 Smutni Synowie KROGERSKIS
 w raz z pozostała Familia pobo-
 znego Czytelnika proszą
 o westchnienie do Boga*

VI. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 43 cm., szer. 38 cm.

D. O. M.
 KONEGONDA Z SZREDNICKICH
 PIERWSZEGO MEŻA BRANECKA
 POWTORNIEGO BUGAYSKA
 ZMARŁA DNIA 17. LISTOPADA 1812. R :
 MIESZKAŁA Z POWTORNEM MEŻEM
 LAT 20. I MIESIĘCY DWA
 WIEKU SWEGO MAIĄCA LAT 63.
 MAŁŻONEK POWTORNY
 PAMIĄTKĘ TE DLA NIEY ZOSTAWUJE
 ŁASKAWYCH CZYTELNIKOW
 O WESTCHNIENIE PROSI.

VII. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 60 cm., szer. 45 cm.

D. O. M.
*Maciej Piszki
 Obywatel W. M. Krakowa Wójt
 Gminy VIII. przeżywszy lat 72. wieku
 swego rozstał się z tym światem
 d. 13^o Lipca 1858 r^u zostawiając*

*w smutku pogrążoną Matronkę
 Joanne z Janikowskich
 która kładąc pamiętkę nieukojonego
 żalu wraz z dziećmi wnukami i
 prawnukami swemi prosi czyta-
 jących o pobożne westchnienie
 za duszę Jego do Boga.*

VIII. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 32 cm., szer. 31 cm.

D. O. M.

SZYMON GIERSZA

przeżywszy lat 62.

zmarł w d. 22. Grudnia 1856 r.

**Maryanna z Różańskich
 GIERSZOWA**

przeżywszy lat 69. zmarła

w d. 21. Listopada 1842 r.

*Resztali Synowie kładąc
 ten pomnik, proszą o westch-
 nienie do Boga za Jej duszę.*

Tamże — ściana południowa.

I. Tablica z czarnego marmuru, z barokowem obramieniem. Wyso-
 kość 156 m., szerokość 99 cm.

D O M

FERALES EXVVLÆ, DIRO LIBITINÆ ICTV DEPOSITÆ
 CLŔMI OLIM ET ADM R. D. M. FRANCISCI TOKARSKI
 PHLÆ D. COLLEGÆ MAIORIS ECCLÆ HVIVS PRÆPOSITI
 ET IN POBIEDRZ PAROCHI.
 EXIMIÀ ERVDITIONIS LAVDE, ET SACRA PANEGYRI,
 IN EXEDRIS ECCLÆIS CONSPICVI.
 NE BVSTO HOC ABSORBERENTVR;
 PERENIS MEMORLÆ LVCE, IN ÌMORTALI VIRTVTÛ ET MERITORÛ
 VITÀ.
 POST EXACTVM MORTALITATIS TRIBVTVM,
 FELICIORI CONSIGNANTVR MONVMENTO.
 VT NIMIRVM
 À TVMVLO MORTALIS SARCINÆ, AD SPĚ ÆTERNÆ ASSVRGANT
 RETRIBVTIONIS
 QVAM PRECARÈ PIO AFFECTV HOSPES, QVI PORTÛ
 TRANQVILLÆ CVPIIS, ET IPSE CONSEQVI
 FELICITATIS,
 OBIT A. D. 1693. DIE 30 MARTIJ.
 ÆTATIS SVÆ XXXXVII.

II. Tablica z czarnego marmuru, wys. 39 cm., szer. 33 cm.

D. O. M.
PAMIĄTKA
SMIERCI MARYANNY Z LELONKOW
BIRONOWY
KTORA UMARŁA D. 20 LISTOPADA R. 1803
MAIĄC LAT 22.
CZYTAIĄCEGO PROSI O WESTCHNIENIE.

III. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 55,5 cm., szer. 49 cm.

D. O. M.
Maryszka (sic) z Wesolawskich
Piatkowska
Umarła Roku 1803 Dnia 4 Lutego.
Prosi o Westchnienie. 52. L.

(Poniżej, na tej samej płycie):

WOYCIECH PIĄTKOWSKI OBYWATEL KRAKOWSKI UMARŁ
D. I. SIERPNIA R. 1826. WIEKU ŻYCIA SWEGO 88
W DOWÓD PRZYWIĄZANIA TEN POMNIK KŁADĄ
POZOSTAŁE DZIECI PROSZĄC O WESTCHNIENIE
DO BOGA.

IV. Tablica z czarnego marmuru. Wys. 43 cm., szer. 55 cm.

D. O. M.
APOLONII LIBROWSKIEY
w 54. Roku życia swego
dnia 17. Lutego 1815.
zmarłej
w smutku pozostały Matzonek
w dowód prawdziwego przywiązania
i nieukojenego żalu
pamiętkę zostawia prosząc
o pobożne westchnienie za J&Y Duszę
do B&G&A.

V. Tablica z czarnego marmuru; w narożnikach alabastrowe rozety.
Wys. 60 cm. szer. 45 cm.

D. O. M.

Bazyli Fiałkowski

*D^r. Medic. i Chirurgii Anusar i Operator,
były Fizyk Szpitala S^z. Łazarza Emeryt
Ov: M. Kⁿ.: prożywszy lat 58. wieku swego,
w dniu 2. Czerwca 1846. r.*

rozstał się z tym Światem.

*Pozostała małżonka Józefa z Warkyckich
wraz z Córka Józefa Fiałkowska*

w dowód wdzięczności i nieubojawego żalu

pomnik ten poleżyły,

prosząc czytających o wstąpienie

za Duszę Jego do

Boga.

B) Na zewnątrz.

Fasada.

I. Tablica z czerwonego marmuru, wysoka 48 cm., szeroka 65,5 cm.

W nawiasach umieszczono litery nieistniejące już albo bardzo zniszczone; uzupełniono je na podstawie poniżej cytowanej pracy Żebrawskiego.

(R)NDO EGREGIO, ET CLAR(I)SSIMO DÑO
M. MARTINO PILSNEŃ PHILO(SO)PHLE ET
S(AC)RÆ THEOLOGI(AE) DOCT(O)RI C(A)THE
DRALIVM ECCLESIAŃ CRACOVIEŃ ET
WRA(T)ISLAVIEŃ CANONICO, (H)VIVS ECCLESIE
PRÆPOSITO ET CRACOVIEŃ ACA(D. X)V CÕ
MV. RECTORI ETC¹⁾ VIRO DOCTISS. DE ECCLE²⁾
(S)I(A ET) ACAD. BENE MERITO ETC EXEC(VT)O
RES HOC PIGN, AMORIS ET (H)ONORIS PO(SVE)RVT.
OBIIT, (A)NNO DÑI 159(I.) DIE 23 AV(GV)STI
(Æ)TATIS V(ERO) SVÆ ANN(O) 63 HIC IACET ŠPVLTV,
ORETVR PRO EO

(IN) OMNIB. OP(Æ)RIB. TVIS MEMORA(R)E NOVISS. TVA ET IN AETERNV NO(N)
PECC(A)RIS.

(Pochodzi z kościoła Wszystkich ŚŚ. Żebrawski: *Rozmaitości „O kościołach
ubytych w Krakowie“*, przy pracy *„O pieczęciach dawnej Polski i Litwy“*. Kraków
1865, p. 17).

¹⁾ ETC w formie paleograficznego skrócenia na ET (ZC).

²⁾ Drugie C wpisano w pierwsze C.

II. Tablica z czerwonego marmuru, wysoka 29,5 cm., szeroka 55 cm.

R. MICHAELI LIDZBINSKI CAN. S. GEOR.
 IN (A)RCE CRAC: VIRO OPTIO PIETATE RE
 L(IGI)ONE, LIBERALITATE ERGA DEŪ ECCLESIA¹⁾
 (PAUPER)ES INSIGNI, AC BNE MERITO DE HAC ECCLĒ
 SIA, SACERDOTIB₂ ILLI₂ QB₂ MENSĀ COEM
 FVNDAVIT ET HAC CAPELLA IN SPLEDOREM
 HVNC REDVXIT, EAMQ₃ APPARAMENTIS ET
 ORNAME²⁾ NECERIS (!) DOTAVIT, EXEC: TEST: POS:
 VIXIT A: LX, OBIT NXX MAR: A: D: M: DC: V.

(Pochodzi z kościoła Wszystkich ŚŚ. Żebrawski: l. c. p. 20. Starowolski:
Mon. Sarmat. p. 66).

III. Tablica z czarnego marmuru z barokowym obramieniem, wy-
 soka 1·84 m., szeroka 1·11 m.

(Przeniesiona z kościoła Wszystkich Świętych. Żebrawski l. c. p. 11).

[h. Prus I.]

D. O. M.

LAPIS HIC SEPVLCHRALIS
 ALTI DOLORIS SILENTIO PERENNĒ MEMORIA¹⁾ LOQVITVR
 PERILLVSTRIS OLIM ET ADM²⁾ RNŌI DOMINI
 HYACINTHI THOMASZEVICZ I. V. DOCTORIS
 PROTHONOTARIJ APŁIČI ECCLĒ HVJ₂ ARCHIDIACONI
 S. MICHAELIS IN ARCE CRAC: CVSTODIS CVRATI KONIVSZEN²⁾
 QVI
 POST OBTENTAM ROMĒ DOCTORALEM IVRIS LAVREAM,
 DIV CONSISTORII CRAC: CVM LAVDE ASSESOR,
 EX COLLEGIO IVRIDICO, COLONĒ POSNANIEN: DIRECTOR
 XIAZNICEŃ PRIMVM, POSTEA KONIVSZEN. ECCLĒSĒ,
 OPTIMVS ET ZELANTISSIMVS PASTOR,
 EXEMPLE VITĒ INTEGERRIMĒ. INSIGNI IVRIS SCIENTIA
 PRĒSTANTI IN COMMISSIONIB₂ ECCLĒSIATICIS OPERA
 DIVINI CVLTVS AMORE, CHARITATE PROXIMI,
 CANDORE, HVMANITATE,
 MAGNĀ APVD OĒS ĄESTIMATIONĒ SVI CVM MERVISET
 SPECTATISSIMĒ VIRTVTI, NON CONCESSO LONGIORIS VITĒ SPATIO,
 BREVI COMPENDIO MERITORŪ, AD MELIORĒ VITĀ TRANSLATVS²⁾,
 CORONAM MERVIT IMMORTALEM.
 OBIT ANNO DNI I. 6. 82. DIE VERO 27. NOVEMB.
 ĄĒTATIS SVĒ 46.
 CVI MONVMENTVM HOC EXEC: TESTAM: P.

¹⁾ Drugie C wpisano w pierwsze C.

²⁾ Mniejsze R ma wspólną łaseczkę z literą T.

IV.

D. O. M.
 TU LEŻY
 IAN GIRTLER K. i O. M. K.
 URODZIŁ SIĘ W TYROLU
 DNIA 16 GRUDNIA 1729 ROKU
 UMARŁ NA PRĄDNIKU W. W. O. O. DOMINIK.
 DNIA 18 SIERPNI 1800 ROKU
 MAIĄC WIEKU SWEGO LAT 70 MIESIĘCY 8 I DNI 3
 PRZECHODZĄCEGO PROSI
 O NABOŻNE O (sic) WESTCHNIENIE.

V.

D. O. M.
Tu leży J. X. Kasper Zawadzki
Wikaryusz katedralny krakow
ski Umarł w Lutym 1802.
J. Katarzyna z Zawadzkich Swiderska
siostra jego Umarła w Czerwcu 1806
smutna Matka ich od przechodzą
cych prosi żaniami (sic) o West
chnienie.

VI.

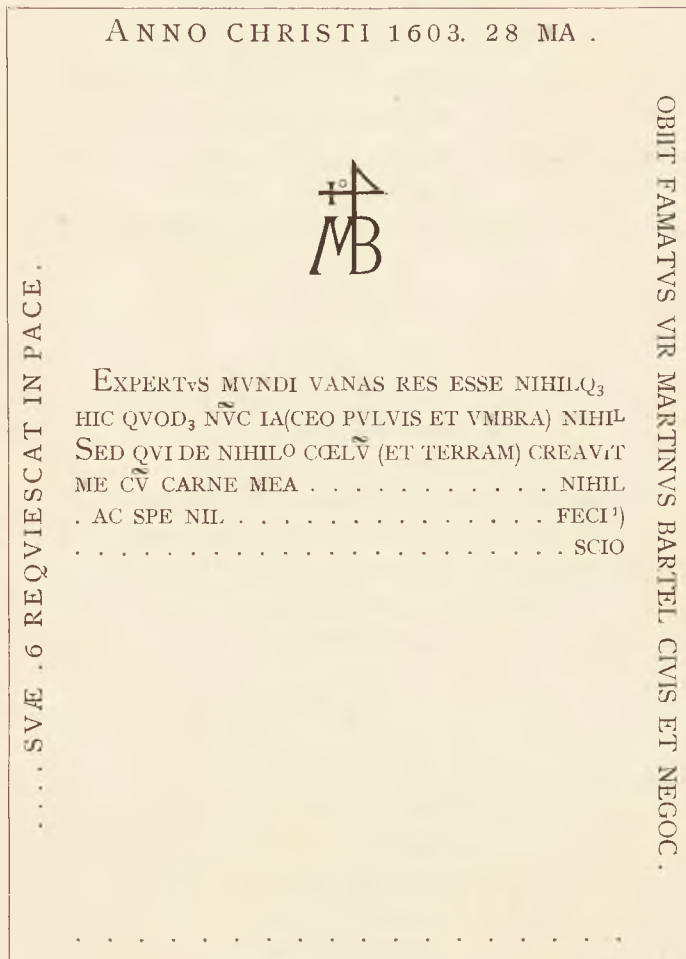
D. O. M.
Stanisław Zabrzecki
Młodzion (sic) Prosi
Za siebie o jedno pozdrowienie.
Umarł N. P. 1802.
Dnia 25 Szwietnia
Miał Lat 25.

VII.

D. O. M.
Franciszka Sucharska
maiąca lat Wicku swego 64.
Umarła N. P. 1804. dnia 7. Grudnia
Płna Religii, dobra matka
i cnotliwa Gbywatelka
prosi o westchnienie.

Ściana północna kaplicy św. Anny.

I. Tablica z piaskowca, bardzo zniszczona. Wys. 2·08 m., szer. 1·06 m. W nawiasach umieszczono wyrazy, które odczytano na podstawie bardzo niewyraźnych śladów.



II. Tablica z czarnego marmuru.

**Za Duszę IANA y ZO
Flj, przy tym Kosciele
zpczywaiących, pro
szę o trzy Zdrowas
MARYA.**

¹) I wpisane jest w literę C.

Sciana południowa prezbiterium.

I. Tabliczka z czarnego marmuru.

MARCINA AGNESZKĘ POZDROW
PRZECHODZĄCY,
ROWNEGO RATUNKU TY SAM
CZEKAJĄCY.
BY BOG ZGASIŁ OGNIE W CZY
SZCZU ICH DRĘCZĄCE,
DAŁ POKOY W NIEBIE POCIE
SZYŁ IĘCZĄCE.
AMEN 1773.

II.

KOŚCIÓŁ POD WEZWANIEM ŚW. TOMASZA APOSTOŁA.

OPRACOWAŁ

JULIAN PAGAGZEWSKI.

Śródmieście (Dz. I), narożnik ulicy Szpitalnej i św. Tomasza.

Kościół wystawiono ze składek w r. 1618¹⁾ na miejscu zboru aryańskiego (Pruszc: *Klęmoty*: wyd. z r. 1647, p. 31) i osadzono przy nim OO. Karmelitów *ant. observ.*, którzy jednak już w r. 1787 powrócili do głównego klasztoru na Piasku. Prawdopodobnie od r. 1788 należy kościół wraz z klasztorem do Kanoniczek św. Ducha de Saxia²⁾, których pierwotny klasztor mieścił się naprzeciw kościołów św. Ducha i św. Krzyża, w kamienicach pod l. or. 28 i 30 od ul. św. Marka, a 18 i 20 od ul. św. Krzyża. Zaintabulowanie P. P. Duchaczek jako właścicielek w księgach

¹⁾ Z tą datą, podaną przez Grabowskiego (*Kraków etc. 1866, p. 172*) bez cytowania źródła, zgadza się architektura kościoła, przerobionego prawdopodobnie ze zwykłej kamienicy, w której mieścił się zbor aryański.

²⁾ Pierwszy wspomina o nich Albertus Basaeus Scabresinensis w *Epitome Xenodochii* (Kraków 1570, p. 21); wzmianka dotyczy darowania wsi Kurdwanów (w r. 1425) klasztorowi Duchaków przez przełożoną żeńskiego oddziału szpitala św. Ducha — Martę Grzymalinę. (Dr Stanisław Tomkiewicz: *Szpital św. Ducha*, p. 23 i 53).

hipotecznych, nastąpiło jednak dopiero d. 16 października 1828 r., skoro w terminie do regulowania praw własności wyznaczonym, nikt ze stosownymi prawami do klasztoru się nie zgłosił. (Arch. hipoteczne: Księga wykazów gminy V. Wol. M. Krakowa, p. 314).

LITERATURA:

- 1) Pruszczyński: Stoł. m. Krakowa kościoły y klejnoty; wyd. z r. 1647, p. 31 i z r. 1745. p. 50.
- 2) Mączyński Józef: Pamiątka z Krakowa. Kraków 1845. t. II, p. 371.
- 3) Opis Krakowa i jego okolic. Kraków, nakładem Józefa Czecha 1862, p. 98.
- 4) Grabowski Ambroży: Kraków i jego okolice; wyd. z r. 1866, p. 172.
- 5) Essenwein: Die mittelalterlichen Kunstdenkmale der Stadt Krakau. Leipzig 1869, p. 121.
- 6) Dr Tomkiewicz Stanisław: Szpital św. Ducha. Kraków 1892, p. 53.

Kościół, mający kształt wydłużonego prostokąta, jest budową jednonawową, o trzech przęsłach, z wejściem od wschodu, nakrytą sklepieniem beczkowym z lunetami, rozpiętem na wązkich gurtach, z których środkowa jest zdwojona (węższy pas na szerszym). Długość w świetle 21·32 m., szerokość w świetle 7·09 m. Ściany wnętrza rozcłonkowano toskańskimi pilastrami, podtrzymującymi szeroki, nieznacznie wysunięty i skromnie oprofilowany gzyms gurtowy, który wraz z gładkim fryzem załamuje się i występuje ponad nasadnikami pilastrów. (Das verkröpfte Gebälk). Małe okrągłolukowe okna mieszczą się w lunetach nad gzymsem. Na wschodniej ścianie — po lewej ręce od wejścia — dochowały się resztki pierwotnej polichromii (2×1·58 m). Kompozycya włączona jest w kilka pól, odciętych paskami. Środkowy kwadrat (największy) zajmuje Św. Rodzina: M. Boska i św. Anna trzymają pomiędzy sobą Dzieciątka, poniżej św. Jan Chrzciciel a w głębi św. Józef, rąbiący drzewo. Za tło służą tej scenie gospodarskie zabudowania, otoczone parkanem. Naokoło środkowego kwadratu mieszczą się małe prostokąty z poszczególnymi scenami, z których dadzą się jeszcze rozróżnić tylko trzy tj. Narodzenie Chrystusa, Ofiarowanie w świątyni i Hołd Trzech Królów, interesujący ze względu na miejscowe typy i stroje wschodnich władców. Malowidło wykonane klejowymi farbami, bardzo zniszczone i nie przedstawiające większej artystycznej wartości — odnieść należy do pierwszej połowy XVII w.

Fasada, zakończona trójkątnym frontonem, składa się z dwóch kondygnacji, z których górna jest w stosunku do dolnej za wysoka a w dodatku przeprowadzona niekonsekwentnie. Wertykalny podział dolnej kondygnacji na trzy części uskutecznił za pomocą czterech toskańskich pilastrów, dźwigających gzyms z fryzem, który załamuje się ponad ich nasadnikami. Nad skromnym portalem, wykonanym w stylu późnego odrodzenia z czarnego dębnickiego marmuru, a zakończonym półkolistym szczytem — stoi w niszy mały kamienny posąg Chrystusa ze «światem» w ręku. Boczne nisze fasady wypełniają również kamienne figury Apostołów Piotra i Pawła. W górnej kondygnacji, rozcłonkowanej pila-

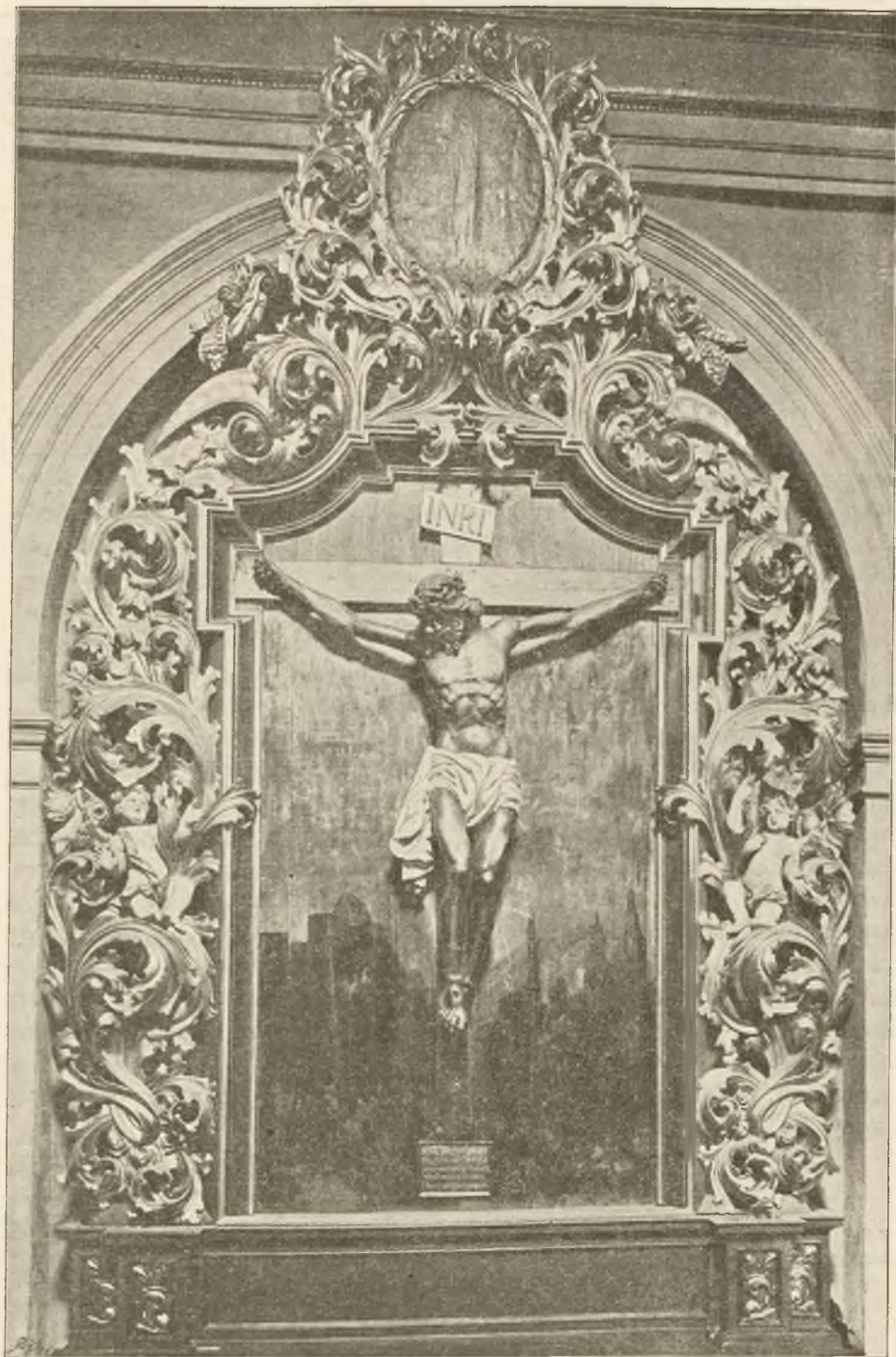


Fig. 13. Kościół św. Tomasza. Boczny ołtarz z krucyfiksem.

strami o jońskich kapitelach, mieści się większych rozmiarów okno, za-
sklepienie okrągłym łukiem. Do południowej i zachodniej ściany kościoła,
zwróconego frontem do ulicy Szpitalnej, przylega klasztor, mieszczący się
w dwóch kamienicach pod l. or. 12 od ul. Szpitalnej, a 23 od ul. św. To-
masza. Gładka północna ściana kościoła ożywiona jest czterema lizenami
(szerokość 1·20 m.), wspartymi bezpośrednio na cokole, oraz trzema oknami,
które wybito w $\frac{1}{3}$ wysokości od góry. Siodłowy dach i sygnatura po-
kryte są cynkową blachą.

Budowa (tynkowana) — pod artystycznym względem bez wartości —
należy do najmniejszych w Krakowie.

Ołtarze.

I. Wielki ołtarz w stylu późnego baroka, z pierwszych lat XVIII w.,
wykonany z drzewa, pociągniętego białym lakierem. Kolumny i orna-
mentyka wyzłacane. W środkowej interkolumnii obraz M. Boskiej z Dzie-
ciątkiem, w górnej obraz św. Tomasza Apostoła. Konstrukcja nieorga-
niczna, proporce wadliwe, całość ciężka; uwagę zwracają jednak dwa
dobrze rzeźbione posągi aniołów, ustawione po obu stronach ołtarza.

II. Ołtarz boczny drewniany, w stylu późno-barokowym, z pierw-
szych lat XVIII w. W środku nowożytny obraz św. Marty.

III. *Dwa boczne ołtarze snycerskiej roboty, w stylu późnego ba-
roka, umieszczone w przeciwległych niszach środkowego przęsła.

W ołtarzu ustawionym po stronie południowej, zawieszony jest kru-
cyfiks na tle olejnego obrazu z widokiem Jerozolimy (Fig. 13). Około
ram wiją się szeroko stylizowane i wybornie rzeźbione liściaste sploty,
ożywione gdzieniegdzie kwiatami oraz zręcznie pomiędzy liście wplecio-
nymi aniołkami. Liście są pozłacane a kwiaty posrebrzane. Zakończenie
tworzy kartusz o podobnych motywach. Połączenie kartusza z dolnym
kompartymeniem przeprowadzono trochę niekonsekwentnie. Przeciwległy
ołtarz jest prawie identyczny i wyszedł niezawodnie z tego samego war-
sztatu. W środkowym kompartymencie obraz M. Boskiej, otoczonej przez
Karmelitów. Obydwa ołtarze, zarówno pod artystycznym, jak i techni-
cznym względem niepośpolite, mogą pochodzić — jak się tego domyślać
pozwala przybita na jednym z nich tabliczka — najpóźniej z pierwszej
połowy XVIII w., może nawet z lat 1730—1740.

Ambona (drewniana) w stylu barokowym, z pierwszych lat XVIII w.,
z rzeźbioną i wyzłacaną ornamentyką. Na szczycie figurka anioła. Całość
skromna i wcale zgrabna.

Rzeźby z drzewa.

I. Chrystus na krzyżu (Fig. 13), rzeźba dużych rozmiarów, wy-
konana z małymi wyjątkami poprawnie. Zabytek ten datuje prawdopo-
dobnie z pierwszej połowy XVII w.

Do ujemnych stron zaliczyć należy: zanadto silne uwydatnienie żeber, błędny rysunek i sztywny modelunek prawego uda oraz brak węzła przy perisonium, które wskutek tego pozbawione jest odpowiedniego i lekkiego zakończenia; do dodatnich: szlachetny i niepozbawiony siły wyraz twarzy Zbawiciela (Fig. 14), lekkie rozpięcie ciała na krzyżu a wreszcie sumienne traktowanie kończyn. Krucyfiks, rzeźbiony nie wcześniej, jak w pierwszej połowie XVII w., może pochodzić z ołtarza »uprzywilejowanego za zmarłe«, o którym wspomina Pruszczyk w edycji z r. 1647 (p. 31). Obecny ołtarz jest — sądząc po stylu — dziełem pierwszej połowy XVIII w., a kto wie, czy nie datuje z czasów papieża Klemensa XII (1730—1740), który podniósł znaczenie krucyfiksów przez nadanie odpustów za dusze zmarłych, o czem świadczy nowożytny napis na wspomnianej powyżej tabliczce.

Ołtarze snycerskiej roboty — patrz wyżej.

Obrazy.

I. N. M. Panna z Dzieciątkiem (pół figury), obraz olejny (?), malowany — jak się zdaje — w pierwszej połowie XVII w. Dokładne zbadanie utrudnia blaszana sukienka i czerwone sukno, naklejone na tle. (W głównym ołtarzu, za szkłem).

II. Św. Rodzina, obraz sporych rozmiarów, malowany olejno na płótnie w końcu XVII lub na początku XVIII w. Wartość przeciętna; karnacye sine, rysunek rąk wadliwy, wykończenie niedbałe.

III. M. Boska z Dzieciątkiem na tle obłoków, poniżej w półkolu klęczą Karmelici i święci tego zakonu. Jeden ze zakonników trzyma model kościółka, podobnego do kościoła św. Tomasza. W obłokach unoszą się aniołki. Obraz średniej wartości, malowany jest olejno na płótnie w pierwszej połowie XVIII w. (Ołtarz po prawej ręce, w niszy).

Wyroby złotnicze.

I. Kielich w dosyć dobrych formach późnego odrodzenia, srebrny, pozłacany. Wysokość 24 cm., średnica podstawy 12,2 cm. W trzech polach stopy: podwójny krzyż Duchaków, gałązka winogrodu i kłosa pszenicy. Kupa (z wyjątkiem koszulki) i obwódka podstawy są nowsze.

II. Kielich późno-barokowy, z pozłacanej miedzi, wysoki 26,3 cm. Stopa »au repoussé«, nodus gładki w kształcie gruszki, zwróconej cieńszym końcem ku podstawie.

III. Monstrancja rokokowa z drugiej połowy XVIII w. Miedź posrebrzana a częściowo pozłacana. Wysokość 61,5 cm., szerokość w środku 30 cm., średnica podstawy 21,5 cm. Na kartuszach, około puszek, 19 imitacji drogich kamieni (szkło). Całość ciężka, obrabianie surowe.

Ornaty.

I. Czerwony jedwabny; kolumna aksamitna (bordeau), wytłaczana w liście, z których niektóre haftowane są złotą nicią. Wiek XVII. Oprawa nowsza.

II. Cztery ornaty z XVIII w., z tych biały jedwabny ma kolumnę haftowaną »au petit point« w rogi obfitości, napełnione różami i tulipanami. Tło przetykane złotą nicią a rogi obfitości srebrną. Koloryt mdły.



Fig. 14. Kościół św. Tomasza. Głowa Chrystusa.

I.

POWIAT GRYBOWSKI

OPRACOWAŁ

Dr STANISŁAW TOMKOWICZ.

Niniejszy inwentarz zabytków artystycznych i historycznych jednego powiatu politycznego jest początkiem inwentaryzacyi okręgu, w którym przez lat ośm (od 1887—1895) byłem urzędowym konserwatorem; cały okrąg obejmuje 7 powiatów południowych Galicyi zachodniej, mianowicie w następstwie geograficznem licząc od zachodu ku wschodowi: nowotarski, limanowski, nowosądecki, grybowski, gorlicki, jasielski i krośnieński. Okolica to górską, nader posunięta w cywilizacyi, granicząca z Węgrami, z ziemią Spiską. Ruch tu oddawna był ożywiony, handel kwitnął. Wzbogacały się miejscowości na pograniczu dwóch królestw i nad ważnemi drogami handlowemi leżące. Niejedno dzisiejsze miasteczko (Biecz, Krosno, oba Sącze, Dukla) było niegdyś sporem miastem, posiadającym zamożne mieszczaństwo. Dobrobyt podnosił poziom potrzeb, ułatwiał wykształcenie i wytwarzał życie artystyczne. Była np. epoka kiedy N. Sącz dostarczał artystów i produkował dzieła przemysłu artystycznego dla samego nawet Krakowa i dla dalekiego Gniezna. Poszukiwani byli w kraju tutejsi snycerze, malarze, organmistrze i t. d. Zresztą wszystkie niemal miasteczka i nawet wsi tej okolicy korzystały niemało z tego, że leżały na drodze między jednym z ognisk sztuki, Krakowem, a Spiżem, który z krakowskiemi szkołami cechowego malarstwa i rzeźbiarstwa, ściśle zachowywał stosunki. Korzystały z tego nietylko miasta, w których znajdujemy takie muzea sztuki, jak kościół w Bieczu, albo w mniejszym stopniu, jednak zawsze znaczące kościoły w Starym Sączu, Krośnie i t. d., gdzie spotykamy reszty ciekawych domów mieszczańskich, — ale także i wioski, te podgórskie gniazda możnych

i kulturalnych rodów szlacheckich i wielkopańskich: Leliwitów Tarnowskich, Pilawitów Kamienieckich, Jordanów, Odrowążów, Strzemieńczyków, Starychkoni, Gryfitów. Fundowali oni i zdobili kościoły i klasztory, stawiali sobie nagrobki, budowali dwory i zamki, których szczątki, niekiedy dość okazałe, jeszcze się dochowały. Było to pogranicze, więc i królewskie wznosiły się zamki, sięgające czasem bardzo odległego średniowiecza. A górzyste położenie znów stanowiło w wielu wojnach ochronę, która niejedną zabytek uratowała od zniszczeń, pustoszących równiny.

Wszystko razem sprawia, że ten okręg, choć to tylko prowincya, pod względem zabytków niemałe przedstawia dziś jeszcze zajęcie.

Inwentaryzacya jego była połączona ze znacznymi trudnościami. Złożyły się na nie nietylko rozległość obszaru, ale i brak poprzednich opracowań przygotowawczych. Wyjątek stanowią Biecz z okolicą, Sądeczyna i część Nowotarszczyzny, a w pewnej mierze też Krosno; zabytki ich już oddawna zwracały uwagę miłośników przeszłości. Wszystkie jednak od 60 przeszło lat ogłaszane »Podróże« i »Listy«, zajmujące się temi ciekawymi okolicami, są poniekąd korespondencyami z wycieczek turystów. Wydane nawet monografie kilku miejscowości i jednego całego powiatu traktują zabytki sztuki bardzo niedostatecznie i niefachowo. Początek umiejętnej inwentaryzacyi niektórych miejscowości tego okręgu konserwatorskiego dał dopiero niezbyt dawno prof. Władysław Łuszczkiewicz kilku pracami monograficznymi, tudzież ogłaszanymi w publikacyach Akademii Umiejętności sprawozdaniami z wycieczek dziesięć lat temu odbytych z uczniami szkoły Sztuk pięknych. Podobne wyjazdy profesora Juliana Zachariewicza i prof. Sławomira Odrzywolskiego, dorzuciły trochę materiału rysunkowego. Wreszcie na niektóre zabytki tego okręgu zwrócili pierwsi uwagę dwaj gorliwi konserwatorowie, śp. Karol Rogawski i śp. Mieczysław Potocki.

Łepkowskiemu trzeba jednak przyznać zasługę, że, choć to co w tym przedmiocie w różnych czasopismach ogłosił niegdyś drukiem rzeczy wcale nie wyczerpuje, on pierwszy zaczął zachodnią Galicyę objeżdżać systematycznie w celach inwentaryzacyi. Żegota Pauli objeżdżał ją wprawdzie przed nim, ale w swoich opisach więcej miał na oku budzenie w czytelnikach historycznych wspomnień przeszłości i zamiłowania stron ojczyстых. I Łepkowskiego drukowane sprawozdania są dość pobieżne, autor w nich zanadto liczy się ze smakiem szerokiej, powierzchownie czytającej publiczności. Byłem jednak tak szczęśliwym, że jeszcze za życia autora uzyskałem odeń oryginalne książeczki notatkowe z owych podróży, z prawem zrobienia z nich użytku. Materiał w nich zawarty był dla mnie nieoceniony. Przedewszystkiem obejmuje daleko więcej niż to, co drukiem ogłoszono. Pokazuje się, że Łepkowski częściowo sam, częściowo z Jerzmanowskim zdołał objechać — około r. 1850, kiedy nie było kolei, a dróg również tak jakby nie było — większą część zachodniej Galicyi, a gdzie był, ponotował co widział w kościele, w magistracie, we dworze; z wyjątkiem tkanin, na wszystko zwracał uwagę, a nieraz i archiwum

przejrzał i wyszedł na wieżę zobaczyć dzwony. Istotnie gorliwość i wytrwałość podziwiania godna, zważywszy olbrzymią przestrzeń kraju, którą tak zlustrował.

Wspomniane notatki, były dla mnie co do kilku powiatów znakomitą wskazówką, ale wskazówką jedynie. Z zapisek takich jeden tylko ich autor może całkowity pożytek wyciągnąć; są to jakby znaki mnemoniczne, którym w pomoc musi przyjść pamięć widzianych przedmiotów. Zresztą zapiski robione były około 50 lat temu. Od tego czasu zmieniło się znacznie wiele pojęć naukowych, znajomość historii sztuki poszła naprzód, wydano mnóstwo źródeł i dokumentów historycznych, ustalających daty. A w końcu przez pół blisko wieku musiał niestety uleść zmianom sam inwentarz naszych zabytków.

Więc wypadło z temi wskazówkami w rękę podjąć pracę na nowo. Zinwentaryzować kilkaset miejscowości, rzecz to mozolna i niełatwa. Nie mówię tego dla podniesienia własnej zasługi, lecz dla usprawiedliwienia licznych niedostatków niniejszej pracy. Niemal wszystkie miejscowości w inwentarzu okręgu całego wymienione objechałem osobiście i sam je inwentaryzowałem, w niewielu tylko wypadkach przyjmując pomoc kogoś z miejscowych mieszkańców w odczytaniu napisu na dzwonie, do którego naprędce dostać się nie mogłem, w uzyskaniu jakiegoś wymiaru lub odpisu dłuższej inskrypcyi, na której skopiowanie czasu mi brakło. Gdzie tylko mogłem nie poprzestałem na notatkach, ale zdejmo wałem fotografie z zabytków. Nie będąc architektem posługi wałem się w tej pracy planami budynków ogłoszonymi, lub istniejącymi w teках rysunkowych, jakie tylko udało mi się uzyskać. W wielu wypadkach korzystam z tek szkiców z wycieczki naukowej p. Wypiańskiego i p. Mehoffera, a także z kilku fotografij przez amatorów łaskawie mi udzielonych.

W tych warunkach sporządzić wyczerpujący spis zabytków przechodziłoby podobno siły jednego człowieka, a w każdym razie przechodziło siły moje. Inwentarz niniejszy z natury rzeczy musi być niedoskonały. Sądzę jednak, że i to co do skutku doprowadziłem przydać się może na coś, jako pierwszy krok na drodze leżącej bez mała całkiem dotąd odłogiem.

Oby inni pospieszyli postawić dalsze na niej kroki i uzupełnić braki mojej pracy. Wobec ułatwionej już i ulepszonej ciągle komunikacji, staje się to z każdym rokiem łatwiejszem. Ale i z dniem każdym uniejsza i kurezy się majątek narodowy, złożony w zabytkach dawnej sztuki i przemysłu artystycznego, uzbieranych przez wieki; niszczej ą one przez starość i przez niedbalstwo ludzkie; nierzadko przyczynia się do tego zbyt gorliwość restauratorska, połączona z prostą niewiedomości ą. Na miejscu typowych starych kościołów drewnianych powstają nowe murywane, do których mania nowatorska nie pozwala wprowadzać nawet pięknych starych ołtarzów, chrzcielnic i ławek z dawnego kościoła. Przy przebudowach gmachów kościelnych i świeckich nieraz cenne portale i rzeźby id ą do fundamentów lub murów, jako materiał budowlany. Tryptyki wy-

rzuce się jako stare graty na strych, artystyczne średniowieczne obrazy daje się bazgraczom prowincjonalnym do odnowienia i przemaalowania barbarzyńskiego. Kosztowne tkaniny, dywany, ornaty, prześliczne hafty znikają z zakrystyi, jako szmaty bez wartości, ustępując miejsca prawdziwym szmatom fabrycznym spekulantów nowoczesnych. Reszty zamków z ciostu budowanych zamienia się na gorzelnie i stajnie, a charakterystyczne dwory murowane z XVI w. pustoszeją bez dachu, bo obok nich powstały dworki i domki, więcej odpowiadające potrzebom dzisiejszego pokolenia i łatwiejsze do utrzymania.

Spisanie istniejących jeszcze zabytków przeszłości nie tylko uratuje dla nauki wiadomość o nich, ale przez utrzymanie ewidencji może się przyczynić do ocalenia zabytków samych, zwracając na ich ważność uwagę odpowiedzialnych za ich całość czynników dobrej woli, a ułatwi zadanie władz duchownych i świeckich, powołanych do czuwania nad temi rzeczami.

Wreszcie słów parę co do zakresu i zasad kierowniczych niniejszej pracy.

Będąc konserwatorem sekeyi II, już z zawodu i obowiązku zwracałem głównie uwagę na zabytki sztuki i pomniki historyczne. O wykopaliskach przedhistorycznych i o archiwach mogłem się dowiadywać tylko okolicznościowo i niejako mimochodem. Ile razy jednak zdarzyło mi się przekonać o istnieniu zabytków tego zakresu, nie zaniedbałem tego zapisać, przytaczając także, z podaniem źródła, wiadomości otrzymane z drugiej ręki, wyczytane w opisach, dziennikach i t. p.

Również nie objąłem właściwie tym inwentarzem zabytków ruskich, znajdujących się w południowej połowie kilku z opisanych tu powiatów; nie należały bowiem do obszaru mego działania. Są dla nich wyznaczeni osobni konserwatorowie. Nie posiadając dostatecznej znajomości języka ruskiego i źródeł ruskich, nie włączyłem tych miejscowości wcale w program mych objazdów, tem więcej, że nie spodziewałem się spotkać tam wiele dawnych zabytków. Niemniej uważałem za obowiązek zaznaczyć i z tego zakresu, to o czem przypadkiem sam się przekonałem, lub o czem wzmiankę znalazłem w poważnych źródłach.

Co do systematycznej strony, co do układu, oczywiście korzystałem ze wzorów, jakich nam dostarczają dobre inwentaryzacje innych krajów, zwłaszcza bardziej do naszych stosunków zbliżonych Niemiec. Tych wzorów jest kilka; żadnego niepodobna ślepo naśladować. Najlepszym bywa ten system, który wynika z właściwości samego materiału, z wewnętrznej konieczności przedmiotu. Inwentarze krajów bogatszych w zabytki od naszego, mogą pozwolić sobie na pewną wybredność i wyłączość, na pomijanie mniej ważnych zabytków. We Francyi np. istnieją spisy najważniejszych, tak zwanych »monuments classés«. Nad temi państwo rozłącza opiekę, o resztę drugorzędnych mniej się troszcząc. U nas dzieł wielkiej sztuki tak mało, że mniej ważnych zabytków niema, wszystko jest godne zapisania, co tylko jakkolwiek łączy się ze sztuką, bo wszystko ma zwią-

zek z historią naszej dawnej kultury. — Tam gdzie istnieje mnóstwo prac przygotowanych, można w inwentaryzacji być zwięzłym i krótkim, powołując się na opracowania specjalne i dzieła monograficzne. U nas trzeba niemal wszystko szeroko opisywać, bo często niema do czego odeśłać czytelnika, chcącego bliższej informacji. Zład wynika pewna drobiazgowość i nieuniknione długości.

Dalej uważałem, że nieposób ograniczyć się, jak niektóre inwentaryzacje zagraniczne, do dzieł architektury, tem mniej do samych zabytków budownictwa kamiennego lub ceglanego. Pominąwszy, iż spis ich wypadłby ubogo, byłaby to krzywda dla budownictwa drewnianego, którego posiadamy jeszcze, a dawniej mieliśmy tak liczne i zajmujące przykłady; pominięcie tych ostatnich, albo pominięcie dzieł przemysłu artystycznego, dzwonów, tkanin, haftów, przedmiotów drobnej sztuki, dałoby niedokładny i niewierny obraz inwentarza kraju, którego bogactwo w tym właśnie kierunku było i jeszcze dziś jest wcale znacznem.

Te wszystkie względy wpłynęły na wytworzenie pewnego właściwego, *ad hoc* ułożonego systemu, który od obcych wzorów nieco odstępuje.

Przechodząc do szczegółów, wyjaśniam, że każdy powiat polityczny traktuję jako całość osobną. Miejscowości do niego należące następują po sobie w porządku alfabetycznym. Przy każdej podana jest odległość w linii idealnej, czyli powietrznej, dla ułatwienia znalezienia jej na mapie. Części miejscowości, mające własną nomenklaturę, wymienione są w rozdziale noszącym nazwę miejscowości (miasta lub wsi).

Na początku każdego ustępu, noszącego osobny tytuł, przytoczona jest zaraz pod nagłówkiem literatura przedmiotu. Wziąłem tu w rachubę jedynie literaturę odnoszącą się do historii sztuki i w pewnym stopniu mającą cechę monograficzną. Nie wymieniam powszechnie znanych dzieł historycznych i obejmujących cały kraj lub wielką część jego. Ile razy jednak z nich korzystałem, zaznaczam to wśród tekstu samego. Dalej streszczona jest w głównych datach historia miejscowości, podana drobniejszym drukiem, podobnie jak krótkie wstępy z datami historycznemi do opisów pojedynczych przedmiotów. Przy każdej miejscowości, którą osobiście zwiedziłem i sam inwentaryzowałem, wyrażona jest w nawiasie przed rozpoczęciem samego opisu szczegółowego data, kiedy tam byłem na miejscu, a więc czas, do którego odnieść należy opis. Jest to o tyle ważne, że objazd mój trwał przez cały szereg lat. Jeżeli doszła do mojej wiadomości jaka zmiana, zaszła od owej chwili, zaznaczam to na końcu opisu. Tam też dodaję drobniejszym drukiem wiadomości o dawnym stanie zabytku, o ile ten stan różny jest od dzisiejszego, o przedmiotach, które niegdyś się znajdowały, a których już na miejscu nie zastałem. W tym względzie nadzwyczaj cennem źródłem była mi odkryta przez p. Karola Potkańskiego w archiwum konsystorskiem krakowskiem księga, zawierająca wizytę dekanatów Bobowskiego, Nowotarskiego, Starosądeckiego

i miasta Nowego Sącza, odbyta w r. 1608 z polecenia biskupa Tylickiego, przez X. Januszowskiego. Ówczesne zabytki, szczególnie dekanatu Bobowskiego, opisane tam są ze zdumiewającą drobiazgowością.

Przy wzmiankach o zabytkach o których naocznie przekonać się nie mogłem lub przypadkiem zaniedbałem, podaję zawsze źródło, z którego wiadomość zaczerpnięta.

Co do porządku przestrzeganego w inwentaryzacji nadmienić wypada, że jeżeli jaka miejscowość zawiera kilka budynków objętych inwentaryzacją, pierwszeństwo mają zawsze gmachy kościelne; wśród świeckich na czele stoi ratusz lub gmachy publiczne, po nich następują domy prywatne, wreszcie pomniki luźno stojące, figury przydrożne.

Objęte są tym inwentarzem dzieła sztuki i przemysłu artystycznego do końca XVIII wieku, późniejsze tylko wyjątkowo.

W ważniejszych napisach starałem się najwierniej zaznaczyć rodzaj pisma, skrócenia, przypadkowe nawet właściwości. W niektórych wszakże wypadkach było to niemożliwem. Uzupełnienia napisów zamknięto klamrami [], wyjaśnienia lub uwagi nawiasem (). Cyfry rzymskie wyrażonymi znakami gotyckimi, lub niezwykłym średniowiecznym, dodano w nawiasie liczby nowożytnie arabskie.

Ogłaszając drukiem owoc kilkuletniej pracy, pozuwam się do miłego obowiązku wyrażenia szczerego podziękowania tym wszystkim, którzy mi w niej byli pomocni, a więc przede wszystkim: Wielebnemu Duchowieństwu i Obywatelom, zwłaszcza wiejskim, którzy mi ułatwiali wycieczki na prowincyi, udzielali uprzejmie gościny i podwód, dalej tym wszystkim, który chętnie wspierali mnie wskazówkami, z niemałym nieraz trudem towarzyszyli przy badaniach zabytków, odpisywali inskrypcye i w korespondencyach przesyłali wyjaśnienia; wreszcie i tym, którzy, jak Akademia Umiejętności w Krakowie, Komisya centralna konserwatorska w Wiedniu, Towarzystwo numizmatyczno-archeologiczne, prof. Łuszczkiewicz, architekci pp. Stryjeński i Odrzywolski, p. Stanisław Wyspiański, pozwolili mi korzystać ze zbiorów swoich rysunkowych, lub użyzyli klisz, wykonanych dla ich publikacyj. Bez ich życzliwej, a w tak szerokiej mierze doznanej pomocy, doprowadzenie przedsięwzięcia do skutku nie byłoby możliwem; tych wszystkich więc nazwać z wdzięcznością muszę współpracownikami niniejszego dzieła.



Powiat grybowski.

(Miejscowości wymienione: Banica, Berest, Bieliczna, Binczarowa, Bobowa, Bogusza, Brunary, Bruśnik, Bukowiec, Ciężkowice, Czarna, Czerłyżne, Czurna, Florynka, Gródek, Grybów, Izby, Jastrzębia, Jeżów, Kamiana, Kamionka wielka, Korzenna, Królowa ruska, Krużłowa, Lipnica wielka v. niemiecka, Mogilno, Mystków, Piorunka, Polany, Polna, Ptaszkowa, Siedliska, Śnietnica, Wilczyńska, Wojnarowa, Zborowice).

1. Banica.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 18 $\frac{1}{2}$ kil. Paraf. gr. kat. w miejscu. Dyec. ruska przemyska. Łacinników niema.

Cerkiew par. śś. Kosmy i Damiana. Patron: Cesarz.

Budynek jest z r. 1797. (Schemat. łac.). Przyw. erekcyjny Andrzeja Trzebieckiego bisk. krak. z r. 1659 wspomina, iż cerkiew banicka z przywilejem na popostwo i wikaryą zgorzała. (Schemat. rusk. z r. 1879). Do r. 1885 była tu kapelania. (Słown. geogr.).

Reszty obrazów ruskich z XVII w. podobnych jak w wielu cerkwiach okolicy (Łepkowski, noty ręk. z r. 1851).

2. Berest.

Wieś, oddal. połud. od Grybowa 13 $\frac{1}{4}$ kilom. Paraf. gr. kat. w miejscu. Dyec. ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

Cerkiew par. śś. Kosmy i Damiana. Patron: Cesarz.

Budynek z r. 1842. (Schemat. łac.). Przywilej erekcyjny zginął w czasie konf. barskiej. Przywileje na uposażenie probostwa, jakoby z lat 1647 i 1662 wspomniane w wizycie z r. 1780. (Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek drewniany.

Reszty obrazów ruskich z XVII w. podobnych jak w wielu cerkwiach okolicy (Łepk. noty ręk. 1851 r.).

3. Bieliczna albo Biliczna.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 23 kil. Filia parafii gr. kat. Izby. Łacinników niema.

Cerkiew ś. Michała arch.

Budynek murowany. (Schemat. ruski).

4. Binczarowa albo Bilczarowa albo Bilcarewa.

Łepkowski, Ruś sandecka. Dodat. tygodn. *Gaz. lw.* 1855, Nr 40.

Wieś, oddal. połud. od Grybowa 6 $\frac{1}{2}$ kil. Kapelania gr. kat. w miejscu. Dyec. rusk. przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

Wieś należała niegdyś do star. niegrad. Grybowskiego (Słown. geogr.). R. 1365 »villa nostra *Bibyczareban*« wspomniana w przyw. Kazimierza W. dla Grybowa (Piekosiński, Kod. dypl. Małop. III 187). Wieś nadana na prawie wołoskiem w r. 1531 (Stadnicki, O wsiach wołoskich). Ludność stanowią Wołosi, dołacza cerkwi jest z początku XVII w. (Łepk.).

Cerkiew ś. Demetryusza. Patron: gmina.

Cerkiew przebudowana r. 1797. Odnowiona wewnątrz 1879 r. Najdawniejsze akta z r. 1700. (Schematyzm ruski z r. 1879).

(¹²/₉ 1888).

Budynek drewniany. Niema nic ważnego.

5. Bobowa.

Sprawozdania Kom. hist. szt. Akad. Um. Tom IV, str. XCI—XCII. Wycieczka prof. Łuszczkiewicza z r. 1889.

Miasteczko, oddal. półn. od Grybowa $9\frac{3}{4}$ kil. Par. łac. dyec. tarnowska.

Miasto powstało z osady wiejskiej. Gniazdo rodziny Bobowskich. (Sprawozdania).


R. 1339 Jadwiga, żona Łokietka, dozwala »Paulo Benedicto Hungaro« założyć wieś, w miejscu lasu Jakubkowickiego »juxta consuetudinem oppidi Bobowa«. (Rzyszez. Muezk. Cod. dipl. Pol. III, 201). R. 1889 w lecie pożar zniszczył prawie całe miasto.

Miejsce urodz. X. Ludw. Łętowskiego, bisk. joppejsk. ur. 1786 † 1868.

(¹²/₉ 1893).

Kościół parafialny WW. Świętych. Patron: Bolesław Długoszewski.

Rok założenia niewiadomy. R. 1412 stnieje »eccl. paroch. in oppido Bobowa«. (Piekos. Kod. dypl. katedr. kr. II, 363). W »Liber documentorum«, jak się zdaje kościoła ś. Zofii, kopia aktu oryg. Piotra Tomickiego, b. krak., który r. 1529 utwarza kollegiatę z Siedlisk, Chodorówki (!) i Bobowej, dotuje 3 kanoników, 5 wikarych i proboszcza dziekana. Achacy Jordan był wtedy właścicielem Bobowej. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851). »Kasper Podlewski był 1529 pierwszym proboszczem kollegiaty nowo założonej. Achacy Jordan, kaszt. biecki łożył na to. Drugim fundatorem był mój dziad, podkomorz krak., starosta bocheński i wielicki (Stanisław Łętowski † 1775), dzwignąwszy kościół z upadku i domurowawszy kaplicę. Kościół wiele ucierpiał od Aryanów«. (Łętowski, Katal. bisk. krak. III, 463). Pożar r. 1889 zniszczył cały kościół zewnątrz i wewnątrz, z wyjątkiem kaplicy.

Budynek jest orientalny murowany, jednonawowy, nawa szersza. Prezbiterium węższe, gotyckie, zakończone trzema bokami ośmioboku, ma szkarpy zewnętrzne. Wewnątrz, prezbiterium ma sklepienie późno gotyckie, dwupolowe, którego żebra krzyżowe wyrastają z kamiennych kroksztynów arkadkowych, podobnych do tych, co są w kościele Klarysek w Starym Sączu. Na okrągłych tarczach zworników kamiennych wyrzeźbione herby: Dębno i Lis odwrócony  Trzeci klucz za-

kryty przez ołtarz wielki. Odrzwia wejścia głównego do nawy kamienne, późnogotyckie, łuk ostry, okrój płaski, już renesansowy. Z kościoła prowadzą do zakrystyi i do kaplicy portale barokowe, niebrzydkie. Z boku kościoła dobudowana kaplica centralna, barokowa, zasklepiiona.

U frontu zachodniego wieża dzwonna, przerobiona w ostatnich czasach.

Obrazy. W prezbiteryum portret olejny lichego pędzla na płótnie przedstawia X. Jakóba Kurka, fundatora kościoła, zmarłego r. 1529, jak świadczy napis i tarcza herbowa z h. Kur. Naprzeciw portret olejny na płótnie z napisem, że to X. »Gaspar Pedlanckie, pierwszy proboszcz kolegiaty bobowskiej 1529 r.

Rzeźb, ołtarzy, nagrobków starszych niema wcale.

Przedmioty metalowe. Pacyfikał duży srebrny z w. XVI (?) płaszczyny zdobią rytowane liście renesansowe. W środku krzyżyk złoty z drzewem Krzyża ś. — Kielich srebrny, napis łaciński świadczy, że fundował go chłop »Joannes Kukułka« r. 1713.

Ornatów kilka z kolumnami w haft jedwabny kolorowy na tle brokatu, wiek XVII.

Dzwony dawne na wieży podobno się stopiły.

O dawnych metrykach kościelnych nikt na miejscu nie wie.

Dawniejsze opisy.

»In ipso ingressu ex parte anteriori est turris incepta aedificari pro campanis; »in porticu ecclesiae camera murata« przedtem mieszkalna, lecz proboszcz obecny usunął z niej piec.

W nawie sufit z desek malowanych. W tęczu belka z Męką Pańską. Przed belką wisząca figura Matki Boskiej. Konfesyonał malowany. Tabernaculum w kształcie szafki w murze po lewej stronie w. ołtarza. Prowadzą doń 3 stopnie. Chrzcielnica cała spiżowa, na stopniu okrągłym drewnianym. Ołtarze cztery.

Niezmiernie bogaty skarbiec zawiera osobno wyliczone przedmioty, sprawione »ab annis 89, ab avo dni moderni, M^o Dno Achacio Jordan theloneatore«. Należy tu 12 ornatów z przyborami, bogatych i ozdobnych. Między nimi jeden »złotogłowy z perłowym krzyżem, pereł uryńskich... habet cruceum cum imaginibus B. V. M., in ecel. Deductione, Annuntiatione, Visitatione, Nativitate Dni, Circumcisionis, Assumptionis B. V. M. cum s. Christophoro et Sebastiano. Omnes istae imagines sunt acupictae more antiquo, et olim margaritis ornatae, nunc autem ante biennium spoliatae per M. Dnam Annam Jordanowa¹⁾ nescitur in quem usum». Inny ornat zielony złotogłowy wzorzysty »habet cruceum in dorso cum imagine Dei, Salutatione angelica, s. Georgio, Andrea et Michaele archang. ungarici operis«. Dalej kilka bogatych kap, między nimi: kapa złotogłowa cała w perłach, in dorsali habet imag. B. V. M. cum margaritis». »Dwie kapie pstre intonańskie (?) z galkami«. — Te wszystkie przedmioty zgodne z inwentarzem r. 1589 — odtąd przybyło wiele przedmiotów sprawionych przez p. Achacego Jordana, obecnego właściciela Bobowej, między nimi antependya złotogłowe, jedwabne, wzorzyste, kilka »namiotków« »ze skrzydłami« »ex tribus partibus compositum« na ołtarze, »dalmatyeczki dwie pstre lazurowe dla chłopiąt« »dwie kapie dla tychże chłopiąt«. — Dalej cztery obrazki ruskie na drzewie malowane i piąty mały ś. Hieronima, w heban wprawiony; tablica P. Maryi, druga Trzech Królów.

Srebra kościelne spisane według dawnego inwentarza z r. 1589, zawierają: jeden kielich złocisty, jeden srebrny, łańcuch złoty ogniwi 316, pierścionek złoty z łańcuchem, monstrancya, którą dał p. Achacy Jordan, waży złotych 481, srebrne krzyże, czary, dwie głowy, korony, ampulek para wysokich, turybularz, nogi srebrne na łańcuchu.

¹⁾ Ta Anna Jordanowa mieszkała w Siedliskach, w których opisie z roku 1608 (patrz niżej) jest też wzmianka o smutnem położeniu, w jakim wówczas znajdował się kościół w Bobowej.

Przez tego wzmianka o skradzionej przed 40 laty monstrancyi srebrnej i dwóch kielichach. Te srebra, z wyjątkiem kilku sztuk są przechowane nie przy kościele, ale »in secretiori quodam loco, ob terrores militum sabatorum(?), a M^{co} D. Achacio Jordan«, w którego nieobecności »nullo modo supellex ista revideri poterat«.

(Wizyta rękop. Tylickiego z r. 1608).

Od zachodu wysoka wieża. W oltarzu wielkim, rzeźbionym i złożonym, kilka pięknych rzeźbień XVII w. (Sprawozdania).

Po prawej stronie wielkiego oltarza pomnik marmurowy bez rzeźb z napisem: »Joannes de Laskowa Jablon Laskowski, cap. Cieszkov. ultimus haeres domi sue † 1698«, żona Maryanna de Zinnawoda Laskowska pomnik kładzie; napis paucyryczny. Herb jego Dąbrowa i jej Półkozie.

Dzwony. 1 wielki z r. 1523 »posandecki«.

2-gi średni z napisem:

Istam campanam Achacius Jordan comparavit. 1529.

3. Najmniejszy »A. D. 1634«.

(Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Metryki parafialne od r. 1424. (Schematyzm).

Kościół ś. Zofii (fig. 1) w północno-wschodnim końcu miasta, opodal od zabudowań; filia parafii, z przywilejem na msze.

R. 1475 »capella s. Zophiae in Bobowa« ma nadane odpusty, ad quam Stanislaus eiusdem ecclesiae (kollegiaty) rector, guesn. diae. spiritualem gerit devotionem«. (Wizyta z r. 1608, str. 103).

R. 1528 nadane odpusty »fraternitati in eccl. s. Zophiae in opp. Bobowa sub vocabulo litteratorum seu pauperum«, bractwu już od dawniejszego czasu istniejącemu. (Tamże).

Budowa gotycka, oryentowana z kamienia łupanego, starannie murywana. Dach gontowy. Lica szkarp, obramienia okien, niektóre ościeże, gzems cokołowy, ciosowe. Budynek niewielki jest jednonawowy, nawa główna, podłużny prostokąt, jest szersza, prezbiterium węższe zakończone 3 bokami ośmioboku. U ośmioboku i w narożnikach nawy szkarpy z odsadzkami na rzucie poziomym ukośnym. Zachodnia fasada ma pośrodkiem szkarpe, dzielącą ją na dwie nierówne części. Gzems koronujący, który obiega cały budynek u góry i gzems cokołowy obiegający ściany i szkarpy, mają prosty okrój gotycki, u gzemsów spławowych szkarp i ich odsadzek starannie wyrobiony. Okna wszystkie wązkie, długie, ostrym łukiem zamknięte, bez rozetowania, mają pierwotny otwór i grubo profilowane obramienia. Wejście główne (fig. 2) w fasadzie zachodniej ma obramienie ciosowe ostrołukowe, w zęby, utworzone z przecinających się pod kątem prostym lasek, bez nosów (por. portal w Wielogłowach, pow. sądecki), ozdobnego okroju gotyckiego, o oryginalnem przejęciu węgarów u dołu w profilowanie. Wejście boczne w ścianie północnej nawy, i wejście z prezbiterium do zakrystyi po stronie północnej, mają odrzwia ciosowe z fazą gotycką o rysunku jak obok.



Przy drzwiach frontowych głównych, zewnątrz na lewo w narożniku u szkarpy środkowej, kropielnica, właściwie sama czara kamienna, obrabiona na wzór chrzcielnicy gotyckiej w Wilezyskach i innych z okolicy,

na podmurowaniu. Motyw stanowią gotyckie trójliście i rodzaj rozetek wypełniających węzły wielokąta.

Wnętrze kościoła ma sufit płaski. W prezbiterium na ścianie ośmioboku po lewej ręce patrząc na ołtarz, wysoko, hierogram gotycki **Ih̄us**



Fig. 1. Bobowa. Kościółek ś. Zofii, widok strony południowej.

namalowany czarną farbą na tynku, czyli pierwsza połowa napisu gotyckiego niżej podanego w podobiznie. Przedmiotów wartości zabytkowej niema żadnych.

Dawniejsze opisy.

Na ścianie na lewo ołtarza malowany napis:

Ih̄us̄ xp̄us̄

Kościół posiadał *Liber documentorum* z odpisami dawnych przywilejów.

(Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

»Chorus maior latericius. Ecclesia ab intra habet lacunar planum ex asseribus colorisatum«. W ołtarzu wielkim »habet imaginem elegantem et venustam, s. Zophiae

Teka Grona Konserwatorów.

cum filiabus, et cum b. Anna mettertia in sumitate eleganter depicta, ab octo vel novem annis per modernum Dnm Achacium Jordan comparata«. Obraz ś. Zofii bardzo zniszczony, podobnie jak cały kościół. W tęczy belka z małą pasyjką. »Olim erat multo maior, sed a 20 annis mater moderni D. Achacii Jordan, haeretica, mandavit excindere trabem cum Passione, quae erat catenis ferreis muro affixa«, i krzyż spaliła. Są 2 dzwonki »in sumitate ecclesiae«. Były dwa większe, lecz »pater moderni Dni Achacii donavit eas fratri suo ad ecclesiam Ilmanoviensem«. (Wizyta rękop. Tylickiego z r. 1608).



Fig. 2. Bobowa. Portal główny kościółka ś. Zofii, od zewnątrz.

»Tradycya miejscowa była, iż Aryanie wiazali w tym kościele konie, a jeden z Aryanów pokazał język obrazowi, i nie mógł włożyć go nazad. Za moich czasów była ta głowa czarno namalowana z językiem na brodzie, po stronie małych drzwi w kościele. Przy restauracyi kościoła w r. 1820 nie wiem, czy tej głowy nie zabilono«. (Łętowski, Katalog bisk. krak. III. 463).

Inne szczegóły z dawniejszych opisów miasta:

Synagoga, o której wzmianka już w r. 1756 w *Liber documentorum* kościoła ś. Zofii

Zamek murowany w XVII w. nad rzeką Białką, po prawym brzegu, tuż obok kościoła, zapewne parafialnego. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1851).

Miasto, zabudowane z drzewa. Rynek przedstawia się niezwykle malowniczo. Każdy dom ma z przodu podsienia drewniane, charakterystycznie zbudowane i wy-

robione; podsienia te wzdłuż domów łączą się w kryty chodnik jednolity, a domy rozdzielają się dopiero w górze swymi osobnymi szczytami. Na środku rynku dom stylowy był dawnym ratuszem. (Łuszczkiewicz, Sprawozdania I. c.).

Dziś tego wszystkiego niema śladu.

6. Bogusza.

Wieś, oddal. połud. zach. od Grybowa 7 kilom. Filia gr. kat. par. w Królowej ruskiej. Łacinnicy należą do Ptaszkowej.

Wieś stanowiła niegdyś część starostwa niegr. grybowskiego. (Słown. geogr.).

Cerkiew ś. Demetryusza.

R. 1627 przywilej Stanisława Lubomirskiego, woj. rusk., star. spisk. itd. wspomina o funduszu złożonym na plebanię Boguszycką obrz. gr., nie wiadomo, czy istniejącą czy założyc się mającą. (Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek z r. 1858. (Schemat. łac.).

7. Brunary (wyżne).

Łepkowski, Ruś sandecka. Dod. tyg. *Gaz. lw.* 1855, Nr. 40.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 12 kil. Paraf. gr. kat., dyec. przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

Cerkiew par. ś. Michała. Patron: Cesarz.

R. 1642 Jakób Zadzik, b. krak., potwierdza przywilej Kazimierza W. z r. 1335, nadający uposażenie dla parochia obrz. gr. w Brunarach. Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek drewniany z r. 1831. (Schemat. ruski).

W carskich wrotach Mojżesz i Aaron, malowanie Stachowicza (Łepk.) Reszty obrazów ruskich XVII w., podobnych jak w wielu cerkwiach okolicy. (Łepk. noty ręk. 1851 r.).

8. Bruśnik.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 14 $\frac{1}{4}$ kilom. Parafia łacińska. Dyec. Tarnów.

R. 1370 w dziale między braćmi Klemensem i Piotrem Rożnami z Rożnowa przypada Piotrowi »villa dieta Brussnyk«. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. I, 368).

($\frac{21}{7}$ 1893).

Kościół parafialny Wniebowzięcia N. P. Maryi. Patron: Spadkob. Eugeniusza Fihauzera.

Rok założenia niewiadomy, poświęcenia 1785. (Schematyzm). Podanie o wielkiej starożytności kościoła. (Łepkowski noty rękop. z r. 1851). Kościół zbudowany podobno r. 1555 (Słownik geograf.). Kościół był sprofanowany przez Aryanów. Odbudowuje go Stanisław Rożen za naleganiem żony Anny Chełmskiej, córki chorążego krak. (Wizyta Radziwiłłowska 1596—1598 — Bukowski, Dzieje Reformacyi). Stanisław Rożen, właściciel Bruśnika (Niesiecki).

Budynek jest bardzo lichy murowany. Prezbiterium zakończone zewnątrz wielobocznie, szkarpy przy nim całkiem nowe. Nawa później dobudowana. Bez żadnej stylowej wartości. Boczne wejście ma odrzwia kamienne proste ostrołukowe. Wewnątrz prezbiterium zakończone absydą

na rzucie poziomym półkolistym. Wnętrze całe bez sklepienia ubogie — kaplica boczna rodziny Filhauzerów nowa, z grobami pod posadzką.

Obraz olejny: Złożenie Chrystusa do grobu, zniszczony i przemałowany, w kaplicy Filhauzerów, podobno pochodzi z wielkiego ołtarza.

Nagrobki:

Stopnie ołtarza wielkiego zrobione z kamieni nagrobkowych. Dolny w części zakryty, ma w części widzialnej starte ślady napisu grubej roboty minuskułami gotyckimi:

bad vroj roten lafael de losu (...bad viro rosen rafael de losu...?).

Stopień górny ma napis starty, widać jeszcze tylko:

..... TVVS ANNO DNI I...

Dzwony w wieży dzwonnej:

Mały bardzo wydłużony, z wypukło odlanym krucyliksem, zdaje się bardzo stary — większy ma dokoła górnej krawędzi napis:

LAUDETUR SANCTISSIMUM SACRAMENTVM A. D. 1670

na ścianach przeciwległych herby wśród liter:

Z	K	A	W
<small>h. Gryf</small>		<small>h. Habdank</small>	
Z	S	Z	S

nad dolną krawędzią obiega w jednym wierszu:

DEVS HOMO FACTVS EST VERVM CARO FACTVS EST CHRISTVS VENIT IEZUS
CHRISTVS REX GLORIE VENIT IN PACE

Kielich z XVIII w. niesrebrny, stopa jego wykuwana w wypukły ornament roccoco.

Tkaniny:

Ornat z kolumną na tle srebrnem kwiaty haftowane jedwabiami kolorowymi, źle włóczkami naprawiony, XVII w.

Ornat o bokach z czerwonego aksamitu wytłaczanego we wzór, może XVII w.

Dawniejsze opisy.

»Ecclesia de muro lapideo, non magna sed satis elegans; ambona non inelegans stalla et confessionale colorata in choro inferiori (w przeciwieństwie do choru anterior). Tabernaculum penes altare maius a parte sinistra, ex lapide integro excisum, parieti affixum; baptisterium lapideum antiquum«. Portatile off. wielkiego konsekrowane 1596 r. »Altare maius structuram habet tabulam eleganter depictam cum Assumptione B. V. M. et lateribus Assumptionis, Visitationis, Nativitatis Dni et Trium regum, non inelegantem. Alterum altare a parte sinistra cum imagine s. Catharinae medioeris latitudinis sed elegantis picturae«. Prócz tego są »imagines beatiss. V. M. Loretanae, Abrahami s. ex alabastris albo cum extremitatibus deauratis, itd. Pięć pięknych ante-

pendyów sprawionych przez panią Rożnową. Wśród ornatów jeden »ex zlotogłow antiquo«, drugi »cum cruce ex zlotogłow viridi«, inny cum cruce ex zlotogłow rubeo«. (Wizyta rękop. Tylickiego z r. 1698).

Kościół mały murowany; drzwi od zakrystyi mają być ze zamku w Bukowcu sąsiednim. Metryki od końca XVIII w. Zresztą aktów żadnych. (Łepkow. noty rękop. z r. 1851).

Dwór państwa Fihauzerów. Dom zwykły drewniany.

Dawniejszy opis notuje: »Curia amplissima et elegans«, której »haeres M. D. Stanislaus Rozen, olim haereticus maximus ibi manet cum uxore Anna«. (Wizyta rękop. Tylickiego z r. 1698).

Srebra. Garnitur na kawę, na ocet i oliwę, 4 lichtarze, puszka na cukier, bardzo ładne empire — było więcej ale rozdzielono w rodzinie. Talerz na owoce ażurowy rokoko.

Koszyczek filigranowy, z 1 kameą z masy porcel. — drugiej brak.

Puchar, orzech kokosowy w srebro oprawny, wyobraża ptaka; h. Trąby, wiek XVII. Ma być po Strojnowskich. Był dawniej we dworze w Jazowsku.

»Starożytny puchar rodzinny srebrny złożony, wyrobiony w kształcie sroki, jako znamię herbu rodzinnego Słepowron. Mieści w sobie kwartę płynu«. (Zegota Pauli, Wyimki z podróży po Galicyi r. 1831, *Rozmaitości lwowskie*, 1835, str. 418, opis Jazowska).

Zegary. Jeden zapewne gdański, wiszący, oprawny w dużą blachę kutą mosiężną barok., jak tarcza — duży dzwonek.

Stojący drewniany z bronzami empire.

Srebrny stojący empire.

Stojący empire.

Stojący brązowy z XVIII w.; napis: »Joseph Weigart à Tarnów«.

Obrazy. Kilka portretów dobrych z tego wieku, kilka dobrych kopij z obrazów galeryjnych włoskich; portret Chomętowskiego w zbroi z buławą i h. Lis z XVIII w., ale przemaalowany przez Eliasza.

Porcelana. Serwis cały, stary Wiedeń, wazy, półmiski, salaterki, talerze.

Dokumenty rodziny Fihauzerów, pergaminy:

1) 1626 r. Ferd. II potwierdza szlacheństwo Sigismundo Viehuser, w środku miniatura, h. wielki cesarski, pieczęć majest.

2) 1638. Władysław IV mianuje Konrada Fihauzer »haeredem in Miaczów« sekretarzem król. — pieczęć majest.

Była jeszcze niegdyś *Chronica gestorum* pochodząca z Jazowska, czy też księga sądów ławniczych ze Sącza, zabrana do Krakowa. Część powyższych przedmiotów była około r. 1831 w Jazowsku, gdzie wówczas właścicielami dworu byli Fihauzerowie — por. Jazowsko pow. sądecki.

9. Bukowiec.

Wieś i góra między Braśnikiem a Jasienną. Oddalenie półn. zach. od Grybowa 17 kilom.

R. 1370 w dziale między braćmi Klemensem i Piotrem Rożnami na Rożnowie »villa dicta Bukowiec« przypadła Piotrowi. (Piekosiński, Kod. dypl. Małop. I, 368).

Na górze Bukowiec miejsce zwane »Zamczysko«. Są tam ślady piwnie i pieczar. Mieli tu przebywać Aryanie i jest legenda o skarbach aryańskich. Złąd zabrano drzwi do zakrystyi kościoła w Bruśniku. (Łępkowskiego noty rękop. z r. 1851).

W XV wieku mieli tu przechowywać się rozbójnicy. (Słownik geogr.).

10. Ciężkowice.

Historia cudownego obrazu i kościoła w Ciężkowicach. Kraków 1895.

Miasteczko, oddal. półn. od Grybowa 18½ kilom. Parafia łacińska, dyecezya Tarnów.

Założył miejscowość Cieszek, stąd pierwotnie Cieszkowice. (Hist. cud. obr.). Około 1240 należą do Wydzgi kaszt. sądeckiego. (Morawski Sandecyzna I. 119). R. 1348 Kazimierz W. nadał prawo magdeb. i pozwolił braciom Minardowi i Mikołajowi ze Starego Sącza wieś tę zamienić na miasto. (Piekosiński, Kod. dypl. Małop. III, 71). Mylnie więc Schematyzm i Słown. geogr. założenie miasta kładzie w r. 1324 i przypisuje Łokietkowi. Pożar znaczny 1720 r. W r. 1830 pożar zniszczył połowę miasta i kościół paraf. (Hist. cud. obrazu).

(²⁷/₇ 1892).

Kościół parafialny ś. Andrzeja. Patron: Anna z Fibauzerów Trzecieska.

Był pierwotnie kościół drewniany. Rok rozpoczęcia budowy kościoła, muranego z cegły, 1336, stwierdza dokument Kazimierza W. przechowany w archiwum kościelnym (Schematyzm) »Erekcya Kazimierzowska« zniszczała w pożarze. (Łępkowskiego noty rękop. r. 1851). W pożarze 1830 r. bardzo znacznie kościół ucierpiał, runęło sklepienie, dzwony się stopiły. Wkrótce odbudowany. W ostatnich czasach wystawiono nową zakrystyę i przebudowano wieżę frontową, rozebraną w znacznej części po pożarze. 1893 r. wieża zapadła się w gruzy, niszcząc też facyatę kościoła. (Hist. cud. obr.). Odtąd znów go odbudowują.

Budynek murowany z kamienia i cegły, jest orientowany, dość znacznych rozmiarów. Prezbiterium zamknięte wielobokiem. W kątach wieloboku i przy ścianach prezbiterium szkarpy ciosowe, z odsadzkami w połowie wysokości i gżemsami okapowymi o profilu gotyckim. Na szkarpie ściany południowej najbliższej nawy głównej wysoko w kamieniu wyrzyta data 1528. Nawa szersza, na rzucie podłużnego prostokątu, szkarpi niema. W prezbiterium i nawie okna wydłużone ostrołukowe, z obramieniami kamiennymi gotycko profilowanymi, grubej roboty, bez rozetowań ani lasek. Wieża facyaty zachodniej, z kwadratu przechodzi w ośmiobok, u góry urwana. W wysokości I piętra ma okienko ostrołukowe z obramieniem gotycko profilowanym. Cały budynek obiega cokół kamienny, o gżemsie grubo okrojonym. W południowej ścianie wejście główne, odrzwia ostrołukowe ciosowe, o pięknie członkowanym okroju. (fig. 3), Wejście



Fig. 3. Ciężkowice. Kościół parafialny.
Okrój węguru wejścia głównego.

w ścianie zachodniej, z kruchty pod wieżą do nawy, ostrołuk kamienny prosty bez profilowania.

Wewnątrz budynek nie przedstawia interesu. Sklepienia niema, tylko sufit.

Obraz P. Jezusa Miłosiernego w ołtarzu wielkim słynący cudownością.

Według podania przywieziony z Rzymu, gdzie go błogosławił i dał dwom kapłanom polskim Urban VIII papież r. 1632. (Schematyzm). Obraz ten pierwotnie umieszczony był na plebanii w Ciężkowicach, potem także w kaplicy zamkowej, później w kościele parafialnym w ołtarzu bocznym. W r. 1710 przewieziony do Krakowa, gdzie podobno był zamurowany w skrytce kościoła N. P. Maryi. W r. 1753 wzięto go stamtąd i umieszczono w kaplicy mansjonarzy na Wawelu. 1795 napowrót przeniesiony do Ciężkowic i 1798 umieszczony w wielkim ołtarzu. W czasie pożaru 1830 r. wyniesiono go z kościoła i uratowano.

Rzeźba. Zewnątrz absydy kościoła powieszony na ścianie krucyfiks drewniany, bardzo pięknej snycerskiej roboty, prawdopodobnie XVI w. Postać Chrystusa, wielkości natur., realistycznie pojęta. Górna część czaszki od wilgoci spróchniała.

Ornatów kilka z kolumnami o hafcie wypukłym jedwabiami kolor. na brokacie złotym i srebrnym, XVII w.

W aktach kościoła zachowuje się ciekawy Pamiętnik rękop. Franc. Lassatowicza z XVIII w. (Hist. cud. obrazu).

Dwie kaplice na ementarzu kościelnym z przywilejem do odprawiania Mszy. (Schematyzm).

Dawniejszy opis.

Kościół zbudowany w stylu gotyckim, odznaczał się wieżą wysoką, ośmioboczną. Szkarpy zewnątrz ścian wieńczyły piękne pinakle. Okna były ozdobnie obramione, oszklone barwnymi szybami. Wejścia trzy, od zachodu jedno i od południa dwa, były kunsztownie ozdobione. Chór muzyczny wspierał się na ciosowych słupach. Sklepienie kościoła było ostrołukowe. Zakrystya i skarbiec bogato uposażone jeszcze od Kazimierza W. w cenne przybory kościelne. Na ementarzu kościelnym było parę kaplic. (Historya cud. obr.).

Zamek stał w pobliżu kościoła i mieścił kaplicę zamkową. (Hist. cud. obr.).

Archiwum miejskie zawierać ma znaczną liczbę przywilejów królów polskich od końca XIV w. począwszy.

11. Czarna.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 14½ kil. Filia par. gr. kat. Brunary wyżne.

Cerkiew ś. Demetryusza.

Budynek z r. 1764 (Schemat. ruski). R. 1641 Jakób Zadzik b. krak. wieśla Czarną z kaplicą także będącą do parafii gr. kat. Brunary (Schemat. ruski z r. 1879).

12. Czertyżne.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 19 kil. Filia par. gr. kat. Banica.

Cerkiew ś. Michała arch.

R. 1589 Piotr Myszkowski b. krak. zakłada wieś Czertyżne «zwyczajem wołoskim» i uposaża popostwo. R. 1659 Andrzej Trzebiecki b. krak. potwierdza zgorzały dawny przywilej na paralię w Banicy i wikaryę w Czertyżnem. (Schemat. ruski z r. 1879).

Reszty obrazów ruskich z XVII w. podobnych jak w okolicznych cerkwiach (Łepkowski, noty ręk. z 1851 r.).

13. Czyrna.

Łepkowski, Ruś Sandeeka. Dod. tyg. *Gaz. lw.* r. 1855 Nr 35.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 16 $\frac{1}{4}$ kil. Parafia gr. kat. w miejscu.

Dycecyza ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

R. 1580 w przywileju na arendę Piorunki wzmianka o wsi Czarna (s.) odnosi się do Czyrnej. (Schemat. ruski z r. 1879).

Cerkiew par. ś. Parascewii. Patron: Cesarz.

Reszty obrazów ruskich z XVII w. podobnych jak w cerkwiach okolicznych (Łepk. noty ręk. z r. 1851). Dzwony wielkie i piękne, lat Grzegorz Wierd z Eperies r. 1650 (Łepkowski).

14. Florynka.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 7 $\frac{3}{4}$ kil. Par. gr. kat. w miejscu. Dycecyza ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

R. 1574 Franciszek Krasiński b. krak. potwierdza zgorzały przywilej na soltystwo we wsi Florentki (sic). (Schemat. ruski z r. 1879).

Cerkiew par. ś. Michała arch. Patron: Cesarz.

Budynek murowany z r. 1875. (Schemat. łac.).

Dawniejszy opis notuje: Mała cerkiewka z r. 1625. (Łepkowski, Ruś sandeeka. Dod. tyg. *Gaz. lw.* 1855 Nr 40).

15. Gródek.

Wieś, oddal. wschod. od Grybowa 5 $\frac{1}{2}$ kil. Należała dawniej do starostwa grybowskiego. Nazwa pochodzi od gródka może jeszcze przedhist., który według podania miał stać na szczycie góry w lesie. (Słown. geogr.).

16. Grybów.

(Sprawozdania Kom. hist. szt. Akad. Um. Tom IV str. XV, XLVI, LX—LXI Wycieczka Łuszczykiewicza z r. 1889. — Łepkowski, Listy z Galicyi, *Czas* 1851 Nr 220).

Miasto powiatowe. Parafia łac. Dycecz. Tarnów.

Nazwa w różnych czasach przybierała prawdopodobnie formy: Grinberg, Grymberk, Grymbark, Grimbach, Grebow, Grzybów, Hribow. (Noty rękop. Łepkowskiego z r. 1851). -- R. 1340 Kazimierz W. nadaje Hankowi mieszczaninowi sądeckiemu przywilej na założenie miasta nad Białą, na prawie Magdeburkiem z nazwą »Tymberch«; błędna nazwa ta powstała w późniejszym transumpcie zapewne przez błąd przepisywacza, i niewątpliwie odnosi się do Grybowa. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III. 37).

W r. 1365 w przywileju Kazimierza W. już spotykamy »civitas nostra Grybowa vulgariter dicta« (tamże str. 187). Siedziba niegdyś starostwa niegrodowego (Słownik geogr.). Były tynfy grybowskie. (Łepkowski, Noty rękop. z r. 1851).

(¹⁹/₇ 1893).

Kościół parafialny śś. Katarzyny i Mikołaja. Patronowie: 1) Magistrat grybowski, 2) Tekla Fleckenberg, 3) Emma baronowa Brunicka, 4) Aniela Hickl, 5) Franciszek Paschek, 6) Spółka mieszkańców Białej, Kąclowej i Siolkowej.

Założenie podobno w r. 1340. (Schemat.). W r. 1555 proboszczem był »Jacobus in Grebów et Korzenna plebanus«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

W XVI wieku już istniał obecny budynek; r. 1655 zniszczył go pożar. (Łepkowski). Wieża, stanowiąca wchód do kościoła, runęła, dolna jej część pozostała i dziś jest nakryta jednym dachem z kościołem. (Łepkowski, noty ręk.). R. 16 8 proboszczem był »Joannes Gładysz nob. de armis Griffonum«. (Wizyta Tylickiego).

Budynek dość duży, oryentowany, murowany, cały otynkowany. Prezbiterium zamknięte połową ośmioboku, zewnątrz szkarpy. Wewnątrz gotyckie sklepienie na żebrach. Nawa szersza, barokowa, o sklepieniu beczkowem. — Skarbiec na piętrze. Oryginalna budowa stanowiąca jedną całość z kościołem, przejście doń ze schodów wewnętrznych przez balkon otwarty zewnętrzny. Zresztą nie ważnego ani w szczegółach budowy, ani w sprzętach kościelnych.

Do czerwca 1899 r. stał w kruchcie posąg drewniany, o polichromii zepsutej późniejszym przemalowaniem olejnym, M. Boskiej z Dzieciątkiem Jezus na ręku, wys. 1,34 m. (fig. 4). Według komunikatu p. Ludwika Puszeta na posiedzeniu Kom. hist. szt. Akad. Um. d. 22 czerwca 1899, materiałem jest drzewo lipowe, klejnoty ubrania są z masy kitowej jakby inkrustowane. Rzeźba powstała pod wpływem szkoły Wita Stwosza, może z warsztatu jego syna w Krakowie, obecnie posąg jest w Muzeum nar. w Krakowie.

Dawniejsze opisy.

W początku XVII wieku wnętrze kościoła, tchnące starożytnością murów, zawierało wiele dzieł sztuki, zwłaszcza rzeźby. W nawie jedna ściana boczna okryta była



Fig. 4. Grybów. Posąg drewniany M. Boskiej z Dzieciątkiem Jezus (Rys. Stan. Wyspiański).

ścieniami obrazami scen Męki Pańskiej. Pod chórem muzycznym, w narożniku lewym znajdowała się »historia Christi baiulantis cruce, tota sculpta et coloribus depicta, ad instar imagium sculptarum in ecclesia Corporis Christi, Casimiriae, cum personis ex integro sculptis«. W środku kościoła na belce Chrystus na krzyżu, między dwoma krzyżami »elegantia structura«. — »Ambona non inelegans ex fadro«. — W pięciu ołtarzach były tryptyki. Ołtarz wielki »structuram habet triplicem, primam internam cum imaginibus sculptis et depictis Assumptionis B. V. M., s. Nicolai et s. Catharinae; latera cum historia s. Nicolai ex una, ex altera vero partibus cum historia s. Catharinae. Haec interna structura clausa, apparet altera, scilicet in medio ex una parte historia depicta s. Nicolai, ex altera s. Catharinae. Latera habet cum imaginibus depictis ss. Hedvigis, Helizobethae, Agnetis ac Dorotheae ex una, ex altera vero partibus ss. Stanislai, Floriani, Barbarae et Margarethae. His duobus lateribus denuo clausis, apparet tertia structura depicta, quadragesimalis, scilicet: Annuntiatio, Nativitas Dni. et Passio Christi. In summate huius altaris est Coronatio B. V. M. sculpta«. W pobliżu tęczy po lewej stronie są dwa ołtarze obok siebie, jeden »structuram habet planam deauratam, cum imagine B. V. M. more ruthenico depictam« (sic) a nad tem Wniebowzięcie M. Boskiej; na skrzydłach małych zamykanych: śś. Piotr i Paweł. Drugi w samym narożniku ołtarz zwany pospolicie Przemienienia, poświęcony jest »in honorem Dei omnipotentis et OO. Sanctorum Apostolorum nec non SS. Evangelistarum, vdl. Joannis, Mathaei, Lucae et Marci, qui omnes sunt in eodem altari depicti«. Po tejże lewej stronie bliżej drzwi ołtarz, konsekrowany w r. 1505 przez Jana Amicina sufrag. krak.¹⁾, ma na środku »Passionem Christi sculptam«, na skrzydłach zaś zamykanych malowane obrazy: Oczyszczenia M. B., Chrystusa 12-letniego między doktorami, zdradę Judasza, dźwiganie Krzyża, złożenie Chrystusa do grobu, śś. Mikołaja, Katarzynę i Bernardyna. »Et ad hoc altare spectat Baiulatio crucis Dni nostri, sculpta, cuius superius mentio facta est circa descriptionem ecclesiae«. Fundatorem ołtarza tego, który nazywano też ś. Krzyża, albo 5 ran P. Jezusa, był Stanisław de Kleparz, rector eccl. par. in Grebow. — Po prawej stronie nawy kościoła, naprzeciw ołtarza M. Boskiej, ołtarz ś. Stanisława »structuram habet planam et simplicem et antiquam« z malowanym obrazem śś. Stanisława, Grzegorza i Hieronima, a na skrzydłach podobnie malowanych śś. Symeona biorącego Dziecię Jezus na ręce, Sebastjana i Fabiana, Trzech Króli, Wawrzyńca i Szezepana. — Z innych przedmiotów, były wówczas dwie »tabulae imaginum cum reliquiis Sanctorum«. Srebra kościelne zawierały między innymi monstrancję »solem et cherubinos, et imaginem B. V. M., Salvatorem et Passionem in summate et manubrium habens deaurata«. — Między 8 ornamentami lepszymi: jeden biały atlasowy »habens imaginem Crucifixi elegantem«, drugi »ex złotołowo rubeo, habens cruce acupictam cum imaginibus«, inny zielony »cum cruce acupicta et imaginibus B. V. M. et aliorum Sanctorum«, inny »fasci coloris cum cruce acupicta et imaginibus B. V. M. et aliarum Sanctarum ungarici operis; — sunt et aliae easulae decem antiquitate consumptae, sed habent cruce acupictas satis elegantes« — Pluviale złotem przetykane »habens dorsale acupictum cum imaginibus Sanctorum duorum«. Miały też w kościele swoje »candelabra hastilia« różne bractwa: »melliferariorum, pelliorum, sutorum, textorum«. (Wizyta bisk. Tylickiego r. 1608).

Kościół ś. Bernardyna Sieneńskiego, opodal miasta nad brzegiem Białej, filialny.

Założenie 1455 r. Kościół kilka razy był odnawiany; ostatni raz w r. 1865.

Spyryt budyneczek drewniany, jednonawowy, oryentowany, budowy prostej. Zewnątrz nie ma starego typu. Wejście główne w ścianie zachodniej jest, zdaje się, jedyną zachowaną częścią pierwotnej budowy. Są to po-

¹⁾ Amicinus był sufraganiem od r. 1511 do 1526, więc zachodzi tu jakaś niedokładność.

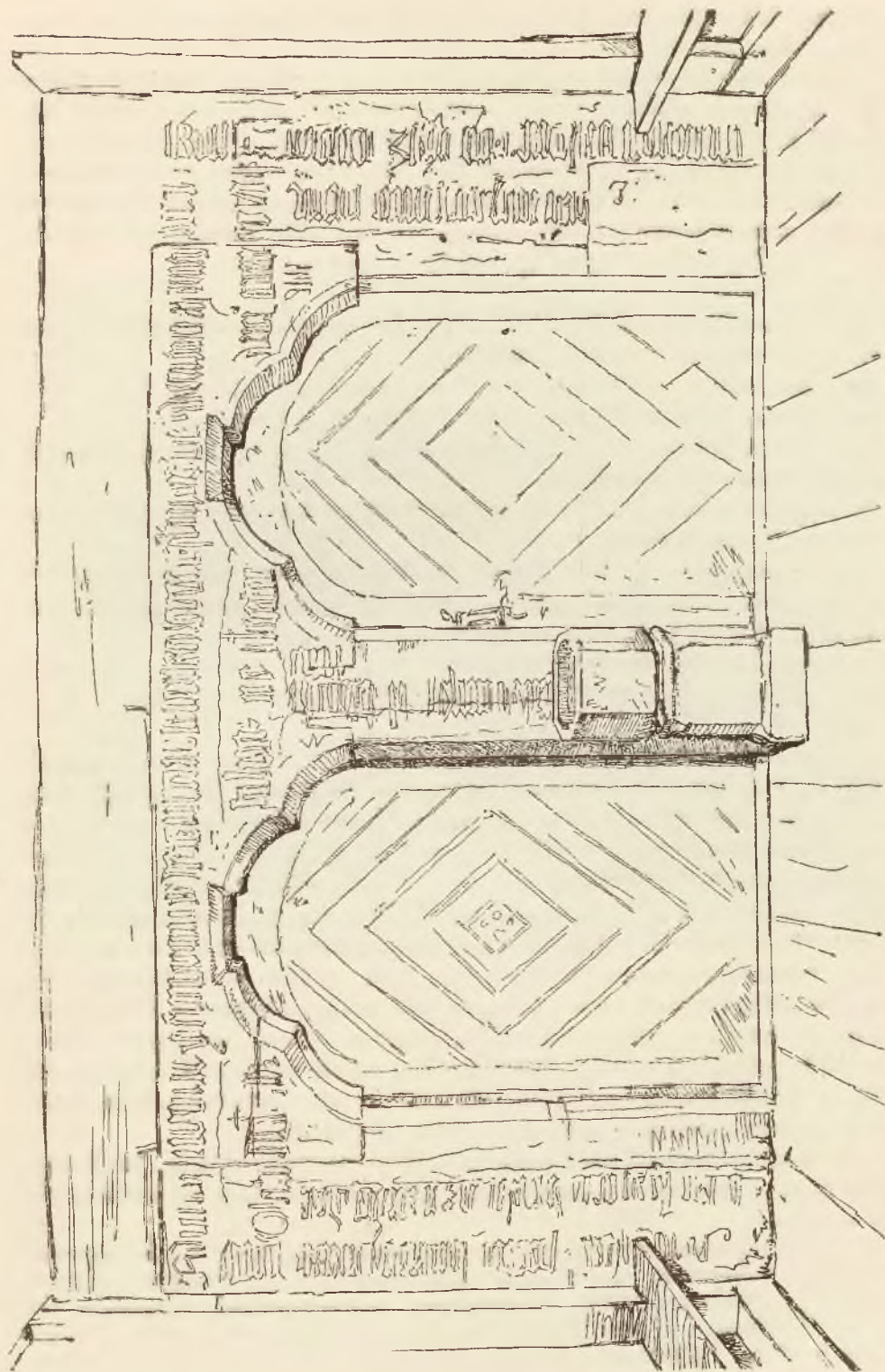


Fig. 5. Grybow. Kościół ś. Bernardyna. Golyckie odzwia drewniane wejścia głównego z r. 1455 z napisem cerekcyjnym. (Rys. Wyspiański).

dwójne odrzwia bliźnie, z bali drewnianych, o formach późnogotyckich, z fazą (fig. 5).

Słup dzielący środkowy, nadproża i boczne węgary okryte są rzezanym w drzewie napisem, minuskułami gotyckimi, w dwóch a nawet częściowo trzech wierszach. Litery duże, ok. 007 wysok. Technika wyrzynania płaska. Litery są na wysokości lica ściany, łożo między nimi wybrane na parę milimetrów. Napis miejscami błędny lub nieczytelny. Węgar po prawej stronie drzwi popsuty wstawionym od dołu kawałkiem drzewa.

Prawdopodobnie czytać go należy w tym porządku:

Na słupie środkowym (wiersz I): ...ciam hoc templu¹⁾ beat (s.) fundatu²⁾ et c

Na słupie środkowym (w. II): difīcatu³⁾

Na nadprożach (w. I): Ad honorem corporis ihu⁴⁾ rpi⁵⁾ visitacois⁶⁾ pntacois⁷⁾ unis⁸⁾ marie de rethec barbare apellenic XJ milia (s.) virginu⁹⁾

Na węgarze prawym (w. I): Bernardini leonardi Sophie cu¹⁰⁾ filiabus suis per me Branirium ptuc¹¹⁾

Na węgarze lewym (w. I): Anno dni¹²⁾ milles^o CCCC^o quinto die lune XXVJJJ mensis marcij

Na węgarze lewym (w. II): ...plebem benedicat deus et edem sta¹³⁾ decere¹⁴⁾

Na nadprożach (w. II): Obsecro ... yhu¹⁵⁾ tibi sit laus glorie (s.) yhu¹⁵⁾ et mairie (s.) dignē fili qso¹⁶⁾ o bernar-

Na nadprożach (w. III): dne¹⁷⁾

Na węgarze prawym (w. II); ut sine graui pena datur hic gracia.

Odrzwia powyższe obecnie ochronione są kruchłą, w kształcie niskiej budy drewnianej, dostawionej do fasady zachodniej. Pułap jej składa się z desek malowanych żywymi kolorami klejowymi (na białym tle, ciemno-niebiesko i czerwono, częściowo czarno) we wzór jednostajny, częściowo rozety i meandry w kwadratach lub kołach, częściowo rodzaj motywu z liści stylizowanych w sześciobokach podłużnych ze skrętów uformowanych. Malowanie to przypomina polichromię kościoła w Dębnie i w śladach pozostałą kościoła w Harklowej (obu w pow. nowotarskim). Na środku pułapu kruchty duży krąg w ozdobnem malowanym obramieniu, a w nim półfigury: Zbawiciel świata, pojęty na sposób bizantyńsko-ruski. Deski te pochodzą z sufitu, który dawniej zdobił wnętrze kościoła (patrz niżej). Kruchta wówczas nie istniała. Fig. 6 przedstawia część malowanego pułapu kruchty z zawieszonymi w niej obrazami.

Wnętrze kościoła zachowało jeszcze w głównych rysach typ dawny. Jest tęczą; nawa szersza od prezbiterium. W rozszerzeniach sufit niższy

1) Podług odczytania Piekosińskiego (Sprawozd. kom. hist. szt. I. c.) skrócone: templum. 2) fundatum. 3) edificatum. 4) Skrócone: Ihesu. 5) Monogram częściowo napisany z grecka zam. Christi. 6) visitacionis. 7) presentacionis. 8) Skrócone: virginis. 9) virginum. 10) cum. 11) Skrócone: profune. 12) Skrócone: domini. 13) Skrócone: sanctam. 14) Skrócone: decenter. 15) Skrócone: Ihesu. 16) Skrócone: quaeso. 17) Skrócone: bernardine.

niż na środku, obity deskami (zaskrzynienie). Dwie belki podłużnie podtrzymujące po bokach nawy deski zaskrzynienia, polichromowane tak jak pułap w kruście, są resztą malowania, które niegdyś zdobiło wnętrze kościoła.

Obrazy. W kruście wiszą na ścianie dwa obrazy, pochodzące zapewne z tryptyków z początku XVI wieku, zabytki malarstwa cechowego, niezbyt dobrze zachowane (fig. 6).



Fig. 6. Gaybów. Kościół ś. Bernardyna. Część malowanego pułapu kručky wejścia głównego, oraz wiszące tamże obrazy ś. Zofii i ś. Anny samotrzeciej.

I. Ś. Zofia z fałdzistem, jakby zakonem ubranie, siedzi na tronie mającym kształt skrzyni z wysokimi bocznymi ścianami. Fałdy draperyi kanciaste, postać sztywnie wyprostowana. Na kolanach trzyma 3 córki, małe dziewczątka, symetrycznie usadzone i mające w ręku emblemata: miecz, kamień młyński, ruszt(?). Tło stanowi rodzaj makaty o motywie granatu na tle złotem; wyżej w powietrzu unosi się 7 koron. Malowanie farbami klejowymi na drzewie. Ramy stare proste. Obraz ten był w ołtarzu bocznym kościoła ś. Bernarda.

II. Ś. Anna i M. Boska siedzą na ławie, między sobą trzymając Dziecię Jezus, za nimi, oparci o zapleczek ławy 4 święci, należący do ś. Rodziny. Jeden z nich ma na piersiach napis: Cleophas. Malowanie

klejowe na drzewie. Tło złożone w wyciskany wzór rozet liściastych w kwadratach. Malowanie cechowe. Ramy oryginalne z wyciskaną perłkową ozdobą. Obraz ten prawdopodobnie był w ołtarzu zniesionej dziś kaplicy ś. Anny.

W kościele na belce tęczy zawieszony obrazek nagrobkowy, oprawiony w ramce grubej barokowej. Po jednej stronie przed M. Boską, unoszącą się w obłokach, postaci klęczące: dziewczęcia w rodzaju korony na głowie i chłopaczka; oboje w charakterystycznych ubiorach polskich mieszczańskich z XVII w. Malowanie olejne na drzewie, nieźle. Na odwrotnej stronie deski malowany napis:

D. O. M.

Jadwiga Lichoniowna w tym tu leży grobie
Cnotami pamiątkę wieczną zasłużywszy sobie.
W dwunasty swój roku zesza z tego świata
Tysiąc sescet (s.) czterdzieste^o czwarte^o lata.
Niedługo potyn (s.) Marcin brat iey rodzony
Wzięty w dziewiąty roku od srogiei Persephony.
I społem z siostrą tu leży którym wystawił
Marcin Lichoń smutny oiciec y znak zostawił.
Miłości święty ten nagrobek. Z Bogiem tedy życie
Dziatki miłe a w niebie wieczne mieście mieicie.
Córka Jadwiga ultima Decemb^o
Anno 1644. Syn Marcin umarł 21 Ianuarij
anno Dni 1645.

Dawniejsze opisy.

W XVII wieku kościół ś. Bernarda znajdował się »in suburbio«. Posiadał »lancinar planum ex asseribus pietis«, już wtedy na belce w tęczy zwracała uwagę »Passio parva«. Przy wielkim ołtarzu po lewej stronie do ściany przytwierdzone było »ciborium antiquum, pyramidale, non inelegans«, nieużywane. Były dwa tryptyki; ołtarz wielki »tituli s. Bernardini structuram habet planam, cum imagine ss. Nicolai et Catharinae et historia illorum«. Ołtarz po lewej stronie nawy »structuram habet planam, parvam, cum imaginibus s. Zophiae et filiabus, et s. Helena«. Jest także wzmianka o głównym wejściu »fores duae simul compostae«. (Wiz. bisk. Tylickiego z r. 1608)

Na tym samym ementarzu znajdowała się też »ecclesia per modum capellae« ś. Anny, konsekrowana, jak świadczyła znaleziona w r. 1608 w ołtarzu kartka pergaminowa., w r. 1517. W ołtarzu miała obrazy ś. Anny samotrzeciej i ś. Jana Jarmużnika. (Wizyta bisk. Tylickiego z r. 1608).

Był wreszcie kościół ś. Krzyża »instar capellae, in suburbio«, drewniany »cum passiuncula in medio ecclesiae, supra trabem«, konsekrowany r. 1577. Ołtarz wielki »structuram habet ligneam, planam, misericordiam in sumitate, et historiam exaltationis Crucis, pietis« (sic). (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

W kościele »ś. Bernardae« sufit malowany w deseń jak w Ludzimierzu (pow. nowotarski); według legendy na środku kościoła jest z XIV wieku (!). Tegoż kształtu zniszczony napis nad drzwiami głównymi. O kruście z sufitem przy tych drzwiach niema wzmianki. Wyżej wspomniane obrazy ś. Zofii i ś. Rodziny »z XV wieku« wisiały jeszcze wówczas w kościele »obok tęczy« — nadto w kruście gł. »takiż trzeci«,

lecz zniszczony, z życia ś. Bernarda. Obok wielkiego ołtarza pniak w węgle kościoła modrzewiowy, »na którym siedział ś. Bernard«. (Łepkowski, noty rękop. 1851 r.).

Kościół Podwyższenia Krzyża ś. był na ementarzu powszechnym. (Schemat.).

Plebania. Obok kościoła ś. Bernardyna stary budynek drewniany, o ścianach wysokich. W głównej sieni wchodowej wmurowane w ceglana ścianę wewnętrzną 2 kafle polewane dużych wymiarów z h. Korz-bok wypełniającym całą powierzchnię (3 ryby żółte w polu niebieskiem [sic]). Obramienie tarczy jest barokowe, białe. Nad tem kapelusz pra-łacki czarny ze sznurami czarnymi. Na tle kafła niebieskiego, dokoła tarczy, litery żółte:

A	Z
P	A
P	G
C	M
S	
1699	

W izbie narożnej na lewo od sieni, na siestrzanie powały wyrzynięty wkłęsło napis w jednym wierszu, którego koniec zaślōnięty:

CVRAVIT EXTRVI ANDREAS ZIEBROWSKI PROTONOTARIVS APLICVS PRAEPTVS GREBVIENSIS ET MISLICENSIS CVRATVS IN MAKOW ET IN SIDZINA. AD. 1699 DIE 9

Archiwalia. Na plebanii znajduje się duża księga fol. oprawne w niej razem różne rękopisy, pisane od początku XVII w.:

- a) inwentarz parafii z r. 1607, w nim opis kościoła paraf.,
- b) opis konsekracyi kościoła paraf.,
- c) inwentarze z lat 1702 i następnych, opis bogatych sreber kościel.,
- d) kopiarz przywilei kościelnych, wpisanych przez X. Ziebrowskiego,
- e) jura et proventus Płaskowoy (jest to lilia Grybowa),
- f) memoriale misyj odbytych r. 1766 i 1776.

Przy kościele paraf. mają być metryki ślubów od 1717 r. (Schemat.).

Dawniejszy opis notuje:

W magistracie kopia stara przywileju Kazimierza W. z roku 1340 na założenie miasta i inne dokumenty późniejsze. Księgi sądowe od r. 1596, czy 1598. W księdze hipotecznej zapisano, iż oryginał przywileju Kazimierza W. z roku 1340 zatracił się w czasie napadów nieprzyjacielskich.

W ogóle dużo oryginalnych starych dokumentów w magistracie, na probostwie i u właściciela obszaru dworskiego. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

17. Izby.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 21½ kil. Parafia gr. kat. w miejscu. Dyecezya ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Tylicz.

Cerkiew par. ś. Łukasza. Patron: Cesarz.

R. 1682 Małachowski b. krak. pomnaża uposażenia prezbitera ruskiego w Izbach. (Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek murowany z r. 1886. (Schemat. ruski).

Dawniejszy opis notuje:

Cerkiew drewniana bez wybitnego typu.

Obrazy w ikonostacie niezłego malowania.

Kapliczka Opieki M. Boskiej cudownej, stanowiąca na planie cerkwi jedno ramię krzyża, ma wewnątrz malowanie klejowe, liche, przedstawiające Pułaskiego naturalnej wielkości — z boku widać obóz.

Dzwony trzy ładnego odlewu.

Największy ma napis: »Johan Schneider in Caschau 1699«.

Ś. odni, z napisem: »Georg Wierd Eperies 1631«.

Mały z datą 1781.

Archiwum kościelne. *Consignatio documentorum* z r. 1799 (twierdzi, że »rectio hujus ecclesiae ab antiquitate temporum existens«. Tamże wyliczenia cudów Matki Boskiej Izbiańskiej, a na str. II czytamy: »Hujus B. Mariae V. expertus est gratiam Illmus Dnus Casim. Pułaski marschaleus confederationis Lomżimensis a. dom. 1771, dum de villa Izby egressus esset contra Moschos prope oppidum Pilzno, ibi undequaque circumdatus existens a Moschis, cum nullum evadendi modum haberet ad B. V. Mariam in ecclesia Izbeni existentem suspirium fecit« i natychmiast z rąk prawie moskiewskich cało wyszedł, co publicznie oświadczył. Tenże Pułaski »dum in sylvis Swiątkowiensibus contra Moschos et Kazakos vigilias ageret, ad ortum solis correptus somno, vix paululum obdormire coepit, miles moschovilius repenter eum invasit et dispersa ejus militia vivum capere conabantur (sic) et fere in manibus habebant« (sic) — lecz znów polecił się M. Boskiej i na szybkim koniu uciekać zaczął, a wpadwszy na pień zleciał z koniem »in forcam (s.) profundam« tak szczęśliwie, że z koniem wyszedł cały z rąk nieprzyjacielskich, za co fundacyę uczynił d. M. Boskiej izbiańskiej. (Lepkowski, noty rękop. z r. 1851).

† 18. Jastrzębia.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 18 kil. Par. łac. Diece. tarnowska.

R. 1412 Władysław Jagiello nadaje wieś tę Sulisławowi Rożnowi (Słown. geogr.). Stanislaus Rozen collator primus ecclesiae in Jastrzębia. Przed r. 1600 »possessor« wsi jest hon. Joannes de Opoczno. R. 1608 wieś należy do Mateusza Taszyckiego, heretyka. (Wizyta Tylickiego r. 1608).

Kościół ś. Bartłomieja a p. Patronowie: Wacław Kral, Franciszek Spieszny i Wacław Fadhrons kolejno, mieszkańcy tej wsi.

Kościół już istniał dawno przed r. 1529 (Schematyzm). Budynek drewniany r. 1606 z nowa wystawiony. Jeden z dzwonów zabrany był przez heretyków do Lusławie, lecz odzyskany. Kościół przez heretyków ogołocony ze wszystkiego. Inwentarz spisany »ex scripto nob. Stanisłai Rozen, collatoris primi ecclesiae« zawierał dużo pięknych sreber, monstrancję niemałą, aparatów cudnych niemało — lecz przedmioty te zabrane zostały przez Stanisława Taszyckiego, ojca dzisiejszego właściciela. Różne drobne naczynia kościelne i bielizna sprawione są z nowa przez p. Zofię Rożnową z Kaśni. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

(²¹/₃ 1893).

Kościół drewniany, jednonawowy, o typie XVI w., lecz przedłużony w późniejszym już czasie, tak że stara dzwonnica przedtem osobno stojąca, została doń przyłączoną.

Wewnątrz sufit płaski, zaskrzynienie nad bokami szerszej od prezbiterium nawy głównej.

Obraz w wielkim ołtarzu: P. Jezus w cierniowej koronie, niezłe malowanie z XVII w.

Dzwon może z XVI w. z literami alfabetu, jako napisem, w porządku częściowo zmylonym:

A B C D E F G H R L M N O P S T V X

Okiennica żelazna w zakrystyi, utworzona z kratki przeźroczej, wziętej z dawnego »Sakramentschrank«.

2 stołki typowe z XVII w.

Ornaty.

a) boki niebieskie we wzór, kolumna biała wzorzysta, cenna tkanina wełniana stara, zamiast galonu frendzelka kolorowa.

b) dwa stare, zielone, obszyte frendzelką kolorową.

c) zielony z kolumną w kwiaty haftowane jedwabiami kolorowymi na tle brokatu srebrnego wiek XVII.

d) czarny, przerabiany. Stara kolumna podobna do poprzedniej.

19. Jeżów.

Łuszczkiewicz, Przyczynek do historii architektury dworów szlach. w Polsce XVI w. *Pamiętnik Akad. Umiej. w Krakowie. Wydziały filolog. i hist.-filoz. Tom VIII. 1890.*

Wieś, oddal. półn. od Grybowa $6\frac{3}{4}$ kil. Należy do parafii w Wilczyskach.

Rodzina Jeżowskich, w XV w. znana, jest h. Strzemię. W r. 1400 Jeżów przechodzi jako wiano w ręce rodziny Bobowskich Gryfitów; w latach 1525—1527 przypada dział majątności Jeżowa i Wilczysk na trzy schedy pomiędzy rodziną Bobowskich i dwa domy Szalowskich. W akcie z r. 1527 jest mowa o »fortalitium Jezow«, który odgrywał rolę dworu szlacheckiego. Miał on obwód murowany a zabudowanie mieszkalne z drzewa. Posiadał bramę warowną i »antecastrum alias przygrodek«. Wspomniane jest »in antecastro observaculum alias sambotha quod est supra valvam«. Prawdopodobnie mowa tu nie o zamczku na miejscu, gdzie stoi do dziś dnia zachowany dwór obronny, lecz o innym dawniejszym, który istniał niegdyś na terytorjum tejże majątności po drugiej stronie rz. Białej, w miejscu folwarku zwanego po dziś dzień »Zamezysko«. Dwór dzisiejszy zbudowany był r. 1544, jak świadczyć się zdaje napis zachowany nad jego wejściem. W tym czasie przejść musiał w ręce Ogończyków. (Łuszczkiewicz l. c.).

W r. 1608 mieszkał tu »Albertus Rozen, haereticus«, Gryfita, właściciel Wilczysk. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

($\frac{12}{9}$ 1893).

Zamczek czyli dwór w Jeżowie znajduje się w pobliżu toru kolejowego pomiędzy stacyami Bobową a Stróżami, po stronie wschodniej, położony na płaszczyźnie lekko schodzącej ku południowemu zachodowi. W ogrodzie są ślady fos, które go otaczały. Budynek sam również ma ślady pewnej obronności, choć z typu nie jest bynajmniej zamkiem, tylko małym dworkiem szlacheckim (fig. 7). Zbudowany z kamienia łupanego i cegły, pokryty tynkiem, jest on kamieniczką jednopiętrową, wznoszącą się na podstawie prostokąta, którego dłuższa ściana mierzy 16·50 m.

Spodem są obszerne piwnice raczej sutereny, jasne, zasklepione beczkowo, których okna o obramieniach kamiennych, wychodzą dość wysoko ponad



Fig. 7. Jeżów. Widok dworu szlacheckiego z pierwszej połowy XVI w. (Z teki rysunków Stan. Wyspiańskiego).

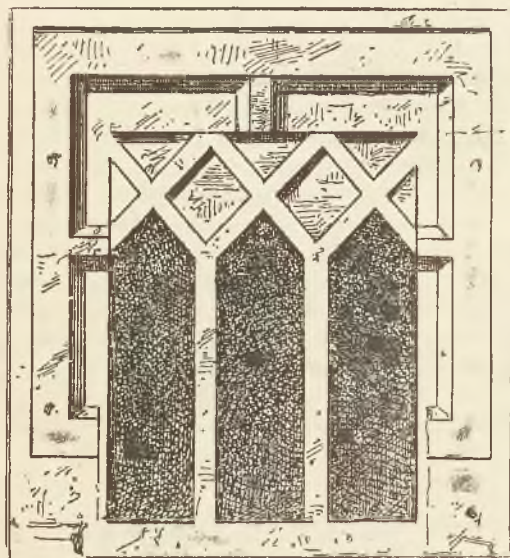


Fig. 8. Jeżów. Dwór szlachecki z XVI w. Okno I piętra.
(Rys. Stan. Wyspiański).

w nowszych czasach, a otwory okien wypełniono pseudo-gotyckim maswerkciem ceglanyą prostą mularską robotą. Pod występem dachowym dochowały się reszty ozdobnych wsporników. W narożniku północno-

teren otaczający. Jedne odrzwia kamiennie łukowe z fazą. Wejście do wzniesionego parteru od strony północnej po schodach murywanych zewnętrznych, przez ganeczki na arkadach. Okna parteru wysoko umieszczone, powiększono w późniejszych latach. Okna pierwszego piętra zachowały pierwotne obramienia. Są to dość duże, niemal kwadratowe prostokąty (fig. 8). Obramienia kamiennie są szerokie, o profilu płaskim, złożonym z płatek i karnesów, których część przechodziła na ramiona kamiennego krzyża. W pewnej wysokości nad każdym z tych okien mieści się poziomy kamzams kamienny, bez ozdoby. Krzyże wyjęto

zachodnim jest przystawka, w kształcie niewielkiej baszty, o rzucie poziomym kolistym, wysokości ścian domu. Od dołu pełna, rozszerza się ona zapomocą kroksztynów kamiennych na I piętrze i ma kilka otworów strzelniczych.

Nad wejściem do parteru wmurowana tablica kamienna, przeniesiona tu około r. 1890 z wewnątrz domu, ma grubo rzeźbiony h. Ogończyk wśród liter na tarczy: A. S. z napisem :

GDI. PAN BOG S NAMY
WSZTKO (sic) MIECZ BĘDZIEMY
I 5 4 4

Wnętrze na parterze podzielone jest na 4 lokalności sklepione. Ze sionki prowadzą schody na piętro wprost do dużej sali (15 m. długości a 7 szerokości) i dwóch mniejszych pokoi. Jeden z nich łączy się z alkierzem w baszcie narożnej. W tych dwu pokojach zachowała się ozdoba dawna. Łącząca je ściana ma odrzwia kamienne, o dość bog-



Fig. 9. Jezów. Dwór szlachecki z XVI w. Herb rzeźbiony nad drzwiami. (Rys. Stan. Wyspiański).

tym profilu renesansowym. Nad nimi była jeszcze w r. 1889 płaskorzeźba, dziś znajdująca się zewnątrz domu (fig. 9). U dołu węgarów wykuty grubą kamieniarską robotą ornament: kwiat w wazonie. Nad innymi odrzwiami kamiennymi reszta płaskorzeźby zatynkowanej z napisem: VI (ornament) VIS. W obu tych pokojach są reszty ozdobnych kominków, murowanych, znacznych rozmiarów. Jeden z pokoi zachował malowanie dekoracyjne ścian, jak się zdaje, odświeżane później nieudolnie (fig. 10). Układ jego jest wdzięczny. Są to ponad malowanym cokołem

motywy pejzażowe (drzewa, mosty, łodzie żaglowe, fantastyczne budynki, postaci ludzkie), jakby naśladowujące kobiercowe szpalery. Szeroki fryz ma na tle kamiennej barwy zielone festony rytmiczne, rozdzielone konchami zwieszonymi na wstęgach u guzów.

Wszystkie komnaty I piętra miały pułapy; że były niegdyś ozdobne, świadczą zachowane belki przyścienne profilowane. Framugi okien są głębokie, pozostały w nich ślady murowanych siedzeń.

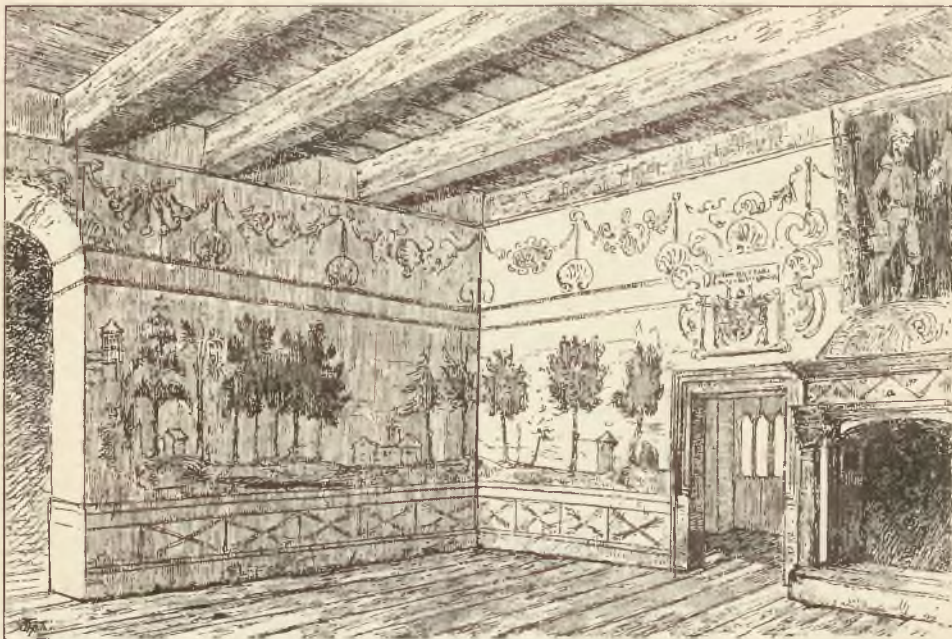


Fig. 10. Jezów. Dwór szlachecki z XVI w. Wnętrze izby I piętra, z dawnym malowaniem ścian.
(Rys. w r. 1889 Stan. Wyspiański).

»Zamczysko«, folwark opodal po lewym brzegu rzeki Białej. Tu miał stać pierwotny zamek, o którym mowa w akcie podziału Jezowa r. 1527. (Por. Wojnarowa).

+ 20. Kamiana albo Kamienna.

Wieś, oddal. połud. od Grybowa 10½ kil. Par. gr. kat. w miejscu. Dyecezya ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

R. 1577 Myszkowski b. krak. dał przywilej na założenie wsi Kamiany. (Schemat. ruski z r. 1879).

Cerkiew ś. Parascewii. Patron: Cesarz.

R. 1637 Zadzik b. krak. zakłada popostwo i uposaża je. Cerkiew już wówczas jest. (Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek drewniany, odnawiany r. 1892 (Schemat. ruski).

21. Kamionka wielka.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 12 kil. Par. łac. w miejscu Dyecezya tarnowska.

R. 1336 Jadwiga, żona Łokietka, Mikołajowi, wójtowi sądeckiemu, daje przywilej na założenie wsi, na prawie magdeburskiem w pobliżu Nigra Kempnicia, w miejscu spływu trzech potoków, zwanych Schenkempnicz (? Piekosiński, Kod. dypl. Małop. I. 241). Wieś zwała się pierwotnie Kempnicia albo Schenkempnitz. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851 i Schematyzm). Od r. 1400 już nazywa się Kamionka. (Łepkowski, tamże). Wiadomość, że wieś należała do dóbr starostwa sądeckiego (Słown. geogr.), wydaje się być mylną, albowiem posiadaczami jej bywali kustoszowie koll. sądeckiej: r. 1602 X. Stanisław Grabseius, r. 1608 X. Bartłomiej Fusorius, »villa proprietatis et domini R. Dni Custodis Sandecensis« (Wizyta Tylickiego z r. 1608).


Kościół parafialny ś. Bartłomieja ap. Patron: Dr Edw. Korezyński.

Od r. 1336 był tu kościół mały drewniany. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Budynek obecny postawił X. Bartłomiej Fusorius, kustosz kolegiaty sądeckiej około r. 1630.

(²⁸/₇, 1892).

Budynek murowany, orientowany, dosyć duży, jednonawowy. Architektura bezstylowa. Nad głównym wejściem w ścianie zachodniej wmurowany kamień z barokową tarczą herbową grubo rzeźbioną, w niej kula z przepaską i krzyżem (jabłko świata, por. h. Ślizień) i napis:

B		F
C		C
O		S ¹⁾

LAVS DEO
PAX VIVIS
REQVIES AETERNA
SEPVLTIS
ANNO DOMINI
1630

Wnętrze kościoła bez interesu. Nawa ma sufit; wyższe prezbiterium bezkowo płasko zasklepione.

Obrazy.

W wielki ołtarz nowszy wprawiono 2 skrzydła tryptyku starego i 4 medaliony proroków. Malowania te są na drzewie, zapewne z XVI w. Wszystkie na tle złotem. Malowanie wcale dobre, delikatniejsze od cechowego, ale nadto odświeżone. Tła odzłocono; figury jakoby nietykające, tylko werniksem przeciągnięto. Skrzydła, podzielone każde na 2 kwadraty, przedstawiają sceny z męczeństwa ś. Bartłomieja, figury drobnej miary, wykończenie znaczne: 1) Bartłomiej przed królem Frygii, 2) cud ze złamaną kolumną i dyabłem, 3) ścięcie, 4) łupienie skóry. Podobnego pędzla są medaliony z głowami proroków; każdy trzyma w ręku bande-

¹⁾ To znaczy zapewne: Bartholomeus Fusorius Custos Collegiatae Oppidi Sącz.



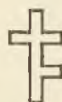
rolę z podpisem minuskułami gotyckimi: 1) . . remias propheta, 2) David propheta, 3) Esdras propheta, 4) Daniel propheta.


Obrazy te około r. 1851 były jako szczątki tryptyku ś. Bartłomieja porzucone w dzwoniicy. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851). Niedawno była jeszcze jakaś predella z półfigurami dobrego malowania: Chrystus, M. Boska, ś. Jan i 2 Święte. (Wyspiańskiego noty z wycieczki 1889 r.).

Chrzcielnica kamienna grubej roboty wiejskiej, o niezgrabnie wydłużonym kształcie zbyt wąskiego gotyckiego kielicha, którego rzut u samej zaraz podstawy przechodzi z kwadratu w ośmiobok. W miejscu węzła występ stanowiący obwódkę z 8 polami płaskimi. Na nich napis:

IHS NRS § REZ IVDEORꝰ LVTAS^S M J ◊ M¹)

Nad tem na ośmiu wydłużonych polach czary herby i znaki na tarczach herbowych:

1) i 2) Sreniawa, 3)  4)  5) Turzyna czyli Prus
1^o z połową krzyża
z prawej strony 

6) znak  7) znak z 7 kostek czyli Dryj, ułożonych skośnie jak w po-

przednim, 8) napis gotycki jakby »Stanic albo »Staur«, a nad tarczą para rogów niejednakich, jakoby Rogala z rogami na odwrót zamienionymi. Starożytność herbów (3 pierwotny Awdaniec czyli Abdank, 4 Obuch Pałuków XIII w.) oraz kształt średniowiecznych bardzo wydłużonych szeptów bojowych, dany niektórym tarczom n. p. 6 i 7, jak obok, zdawałyby się wskazywać na wielką starożytność roboty. Natomiast kształt liter odnieść należy raczej do początku XVI w., przypisując ich nieforemność i niejednostajność jedynie nieudolności kamieniarza.



Dzwon stary pęknięty.

Dawniejszy opis notuje:

Dzwon wielki, piękny, litery legendy gotyckie z XIV w.

(Łepkowski, noty rękop. r. 1851).

Metryki parafialne przechowane przy kościele od r. 1678. (Schematyzm).

Opis dawnego kościoła.

Był cały drewniany, dokoła otoczony sobotami. »Foribus duabus depictis clauditura«. »Campanile maius annexum ecclesiae ante fores anteriores, cum campanis duabus medioeribus«. Wewnątrz ściany malowane. W nawie powała płaska, malowana, podobnie jak chór muzyczny i ambona. W prezbiterium sklepienie z desek, malowane. W tarczy Pasya na belce. Ołtarz wielki »structuram habet antiquam, planam, pictam«, t. j. tryptyk z obrazem śś. Bartłomieja, Jana Chrz. i Piotra apost. w środku, a historią ś. Bartłomieja na skrzydłach. Dwa ołtarze boczne, zdaje się,

1) To znaczy: Ihesus Nazarenus Rex Iudeorum Lucas Marcus Joannes Matheus.

też tryptyki »cum structuris antiquis, depictis« bliżej nie opisane. Srebra zawierały kielich, krzyż »cum passiuacula et insigniis evangelistarum« z relikwiami, monstrancya sprawiona r. 1602, wielka, »duorum cubitorum«, częścią pozłacana, z figurkami M. Boskiej i ś. Bartłomieja, »in pede vero habet 4 angelos cum stennatibus«. Druga monstrancya starożytna nie wiadomo z jakiego materiału. Drewniane »philatorium instar pacificalis, quadratum« z relikwiami. Ornaty różne »cum passamonis«, jeden »ex kamcha rubea cum floribus glaucis et crucibus (sic) acupictis«; inny »ex kamcha glauca cum floribus viridis cum cruce larga acupicta«; inny »ex adamaseo glauco cum floribus aliquantulum lasurinis, cruce arbore passionis Dni«; z tejże materyi kapa.

Kościół nie był sprofanowany, plebanem jest Ven. Joannes Mathiae Biernatowicz.

Reformatio partie. poleca: »casula ex kamcha glauca cum floribus viridis ad normam romanam conformetur«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

22. Korzenna.

Łuszczkiewicz, Obrazy szkół cechowych polskich w Muzeum narodowem w Krakowie. 1896. (Odbitka z *Wiad. num. arch.*). — Łepkowski, Listy z Galicyi. *Czas* 1851 Nr 220.

Wieś, oddal. półn. zach. od Grybowa 9½ kil. Par. łac. w miejscu. Dyecezya tarnowska.

R. 1383 Staseo de Corzenna podpisany jako świadek na akcie sprzedaży Bielowie w Sądeckiem (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. II, 100). W XV w. wieś należała do Klemensa z domu Strepów (Liber ben. II, 302). Guiazdo Korzeńskich Strzemińczyków (Słown. geogr.). R. 1608 właścicielem Andrzej Korzeński; arendator Krzysztof Krobicki. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

Kościół parafialny ś. Urszuli z towarzyszkami, lecz tytuł dawniej był inny. Patron: Kajetan Cudek, w miejscu.

Kościół założony r. 1348 przez Kazimierza W. (Schemat.). Ma odpusty nadane r. 1472 przez legata apost. kard. Marka, patr. akwilej. i 1494 przez kard. Fryderyka Jagiell. Na początku XVII w. nosił tytuł ś. Jana Chrzc. (Wizyta Tylickiego z r. 1608). Przebudowany 1768 r. (Łepkowski, l. c.).

(²⁹/₈ 1894).

Budynek drewniany, jednonawowy, nawa szersza od prezbiterium, oryentowany, pomimo przebudowania zachował typ stary. Zakończenie połową osmioboku, dokoła niskie podścienia czyli soboty; wieża frontowa luźno dostawiona, od dołu szeroka, zwęża się ku górze, najwyższe piętro rozszerzone fortyfikacyjnie (fig. 11). Ołtarz wielki, piękny drewniany, barok., cały okryty bogatą rzeźbą, nakształt bramy tryumfalnej wznosi się dwupiętrowo. Oryginalne ślimacznice urwanego gżemsu szczytowego nad bocznemi kolumnami. Część główna przypomina kompozycyą wielki ołtarz ś. Marka w Krakowie, podobny też jest z r. 1620 w Łącku (pow. sądecki). Górne piętro stylowo gorsze, może później dodane. Niedawno dobrze odrestaurowany; tła niebieskie, rzeźbione ornamenta złożone (fig. 12).

Nagrobki kamiennne. Przed w. ołtarzem w posadze, częściowo zastąpiona balustradą, płyta piaskowcowa. W środku wryto nieudolnie postać kobiety z h. Odrowąż i Strzemię w nogach. (Strzemię kształtem jak obok). Dokoła biegnie płaski napis gotyckimi minuskułami dość niezgrabnemi, utworzonemi przez wyłobienie tła:



(od góry) ...iacet nob
(z prawego boku) ilis Katherina cōiur Generoci Cl
(od dołu) meris hedis
(z lewego boku) de Korżena orate p ca JQ □

Miejsce próżne na drugą połowę daty jest wzniesione nad płaszczynę tła, tak że wyraźnie dokończenie daty zostawiono na później, zapewne więc pomnik robiony jeszcze za życia.



Fig. 11. Korżenna. Kościół par. Widok od strony południowo wschodniej. (Według fotografii).

Przed wejściem do zakrystyi w prezbiteryum w posadzce płyta z marmuru brunatno-fioletowego, bardzo starta, ze śladem herbu jakiegoś, może był Gryf (patrz niżej).

Chrzcielnica kamienna z piaskowca, gotycka, w kształcie kielicha, na rzucie poziomym ośmioboku, zdaje się, wykonała ją ta sama ręka



Fig. 12. Korzenna. Kościół parafialny. Wielki ołtarz.

kamieniarza, co chrzcielnice w Krużlowej i Wilczyskach, chociaż są drobne odmiany w rysunku maswerków na czarze i w herbach. Nawet data 1486 jest ta sama, co w obu tamtych. Jest ona tutaj kształtem podobnym jak na chrzcielnicy w Krużlowej (patrz niżej) wyrzeźbiona na pionowej ścianie stopnia ośmiobocznego, służącego nodze chrzcielnicy za



podstawę. Na grubo skręconym sznurze w miejscu »węzła« kielicha ośm tarcz małych, a na nich h. Odrowąż, Poraj, Leliwa, Topór skombinowany z Abdankiem (jak obok na lewo), Odrowąż, Sreniawa, Strzemię (jak obok na prawo) i po raz drugi Sreniawa.



Fig. 13. Muzeum nar. w Krakowie. Cbraz z Korzennej z XV w.

Kropielnica przy wejściu, z piaskowca, na rzucie ośmioboku, wykonana płaszczynami bez ozdób, jakby schemat kształtu chrzcielnicy gotyckiej.

Misa bronzowa w zakrystyi, ze Zwiastowaniem pięknie kutem, z XV wieku.

Dzwony dwa z datą jednakową 157. (?) i napisami z liter renesansowych.

Dawniejsze opisy.

Kościół drewniany cały, miał strop drewniany malowany, również malowany chór muzyczny. Chrzcielnica kamienna »habet pyramidem ligneam non inelegantem, antiquae sculpturae«. — Ołtarz wielki »cum imaginibus B. V. Mariae, s. Joannis Bapt. et s. Ursulae«. Na ołtarzu znajduje się mały obrazek M. Boskiej »satis venusta, coloribus et auro ornata«. — Ołtarz jeden boczny (może tryptyk) »cum structura antiquae sculpturae B. V. Mariae, Joannis Bapt., et ss. Stanislai, Catherinae et Barbarae«. Ołtarz drugi boczny »cum imagine Passionis J. Chr.«. Prócz tych luźny obrazek M. Boskiej, na tle złotem, z relikwiami przeważnie pochodzącymi z Ziemi ś. W zakrystyi między ornatami 7 sztuk z krzyżem haftowanym i postaciami z Męki Pańskiej. (Wiz. Tylick. z r. 1608).

W posadzce kościoła szczątki kamienia z h. Gryf, pod nim groby. (Zapewne ta sama płyta marmurowa znajduje się obecnie u wejścia do zakrystyi).

Obrazy. Ukrzyżowanie, w rodzaju staroniemieckim, malowane na gruncie gipsowym, dobrze zachowane. Podobną techniką obraz podłużny, podzielony na dwie części, jedna przedstawia ś. Stanisława z Piotrowinem przed Bolesławem Śmiałym, druga podniesienie zwłok ś. Stanisława. Dalej obraz »bizancki« podzielony na dwie części, jedna z śś. Katarzyną i Barbarą, druga z ś. Rodziną. — Wreszcie ś. Franciszek ładnie malowany olejno na płótnie. (Łepkowski, noty rękop. z lat 1851 i 1852).

W Korzennej szczególnie pięknym jest obraz Ukrzyżowania, przypominający obrazek w Chelmcu pod Sączem. (Łuszczkiewicz w referacie z wycieczki 1889 r. Sprawozdania kom. hist. szt, Akad. Um. Tom IV str. XCII). W r. 1889 obrazy malowane na drzewie z XVI wieku, znajdowały się częścią obok wielkiego ołtarza, częścią wyrzucone do kruchty pod wieżą. (Noty ręk. Wypiańskiego).

Obrazy te (prócz olejnego na płótnie) i jeszcze inne z Korzennej od r. 1890 znajdują się w Muzeum nar. w Krakowie. Stanowiły one części kilku tryptyków.

Nr inw. muz. 1106 — 1109. Tryptyk (obraz środkowy ma szer. 1'36, wys. 1'60 m.) był niegdyś wielkim ołtarzem w Korzennej, zachował ramy oryginalne 0'07 m. szerokie, płaskie nieco profilowane, z ornamentem balasowym, złoczone. Obraz środkowy przedstawia N. Pannę z Dzieciątkiem na ręce między ś. Janem Chrzc. a ś. Urszulą. Skrzydła otwarte, podzielone każde na 2 obrazy; lewe mieści w górnym obrazie śś. Katarzynę i Barbarę, w dolnym dwie nieznanne święte; prawe ma w górnym obrazie śś. Małgorzatę i Agnieszkę, w dolnym ś. Zofię z córkami. Ołtarz otwarty ma na obrazach tła złoczone wygniatane w ornament renesansowy, wazony, skrzęty, listki. — Skrzydła zamknięte również podzielone. Prawe w górnym obrazie: ś. Stanisław wskrzeszający Piotrowina, w dolnym: orły pilnują ciała ś. Stanisława. Lewe skrzydło w górnym obrazie: ś. Stanisław z Piotrowinem przed Bolesławem, w dolnym: pogrzeb ś. Stanisława. Tła są pejzażowe i fantastyczne. Wszystkie te obrazy należą do ręki jednego malarza, początku XVI w. i mają cechę wyszlachetnionych tradycyj malarstwa cechowego. Górne zakończenie tryptyku z koronacją Najś. Panny, ma więcej tradycyj gotyckich. Predella na tle srebrzonym przedstawia w półfigurach; śś. Szczepana, Wawrzyńca, dwóch biskupów i Wacława; jest starszą od samego tryptyku i artystycznie doskonalszą. Jest najlepiej zachowaną jego częścią; najgorzej zniszczone jest górne zakończenie tryptyku.

Nr inw. muz. 1011 jest obrazem dwustronnym ze skrzydła tryptyku, ręki tegoż malarza, co skrzydła tryptyku poprzedniego. Na jednej stronie: ś. Stanisław przy stole z Piotrowinem i świadkami, na odwrocie: Chrystus miłosierny wśród pejzażu.



Fig. 14. Muzeum nar. w Krakowie. Obraz z Korzennej z XV w.

Nr inw. muz. 1009 jest skrzydłem maleńkiego tryptyku (szer. 0.11, wys. 0.46 m.), ramki proste złożone. Malowanie olejne zniszczone, przedstawia na jednej stronie: ś. Barbarę, na drugiej: ś. Jana Chrzc., i odznacza się wyższym artystem. Należy do pierwszej połowy XVI w.

Nr inw. muz. 1010, szer. 0.63, wys. 1.15 m., malowany jednostronnie, w ramach złożonych profilowanych, przedstawia na tle złożonym gładkiem Ukrzyżowanie, grupę z 6 osób, przypominającą szkołę sienneńską XIV wieku. Malowany w końcu XV w., odznacza się prostotą form i techniki przy delikatności uczucia. Pochodzenie jego nie jest oznaczone, ale jest on zapewne tym, który w Korzennej zapisał Łepkowski w r. 1851 i który zwrócił uwagę Łuszczykiewicza w r. 1889 (fig. 13).

Nr inw. muz. 1012 fragment bez ram obrazu z półpostacią M. Boskiej Bolesnej; malowanie jednostronne, szer. 0.30, wys. 0.55 m. Tło czarno-ceglas'ce, karnacja nieco brązowa. Wyraz szlachetny. Z końca XV w. (fig. 14).

(Por. Łuszczykiewicz, Obrazy szkół cech. polskich w Muzeum narod.).

Archiwum kościelne posiada metryki urodzin, ślubów i śmierci od roku 1709. (Schematyzm).

23. Królowa ruska.

Wieś, oddal. połud. zach. od Grybowa 8½ kilom. Parafia gr. kat. w miejscu. Diecezja ruska przemyska. Łacinnicy należą do Ptaszkowej.

R. 1544 Zygmunt I dla powiększenia dochodów starostwa sądeckiego pozwala Wołochom osiedlić się we wsi królewskiej Królowa, i oświadcza, że »eos circa ius Wolochicum relinquimus«. (Schemat. ruski z r. 1879). R. 1590 Zygmunt III wieś Królową osiedlił kolonistami wołoskimi i pozwalając innym tu się osiedlić »ius Valachorum relinquit«. (Jest to zapewne tylko potwierdzenie, że wynotowane »z oblaty urzędowej w aktach grodzkich z r. 1801«). Przed r. 1814 parafia była w Boguszy, ale cerkiew i tu istniała. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Cerkiew Narodzenia Matki Boskiej. Patron niewiadomy.

Istnieje od r. 1814, ale przedtem znajdowała się niegdyś stara cerkiew, już wówczas dawno nie istniejąca. Dzwonnica jeszcze starej cerkwi. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Budynek drewniany, dość duży, zwykłej postaci. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Wewnątrz na obórze malowania z XVII w.

Części ikonostasu z XVII w.

Ołtarzyki ś. Mikołaja i Narodzenia M. Boskiej, oraz ambona, są z r. 1685, jak świadczą napisy na nich ruskie. (Noty Wyspiańskiego z r. 1889).

Są stare obrazy z ikonostasu, które były jeszcze w dawnej cerkiewce.

Dzwony trzy lichego odlewu: mały z datą 1638, — większy ma napis: »per Justum Constein«, — największy ma ruski napis, że odlany »staraniem Daniela Herbuta« (sic). (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

24. Krużłowa wyżna.

Wieś, oddal. półn. zach. od Grybowa 5 kil. Par. łacińska. Diecezja tarnowska.

Wieś istnieje już w XIV w. R. 1364 był właścicielem Prokosz. (S. Morawski, I, 237). R. 1370 Jesco i Nieczo są dziedzicami wsi Cruzłowa seu Nova Szmyldno. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III 244). Od pierwszej połowy XV w. było to gniazdo możnej w Sądeczynie rodziny Pieniążków h. Odrowąż. R. 1437 Prokopius P. de Cruzłowa wspomniany w potwierdzeniu aktu zamiany wójtostwa w Jasle na inne dobra. Również Prokop występuje w r. 1464 w akcie lokacyjnym wsi Mszalnica i Cieniawa. (Rzyszez i Muez. Kod. dypl. polski III 410, 441). Na początku XVI w. dzierżył tę wieś Jan P., podstarości nowosądecki; r. 1520 Jan. sędzia ziemski i poborca krak. (Słownik geogr.). Był on też starostą sądeckim i nowotarskim, ożeniony z córką jedynaczką Marka Ratulda na Skrzydlniej; żył jeszcze r. 1532. Synem jego Jan Pieniążek, sędzia ziemski krak. a tego synem Krzysztof, pan na Kruźlowej, którego córka Beata była za Jordanem. (Złota księga szl. pol. Roczn. 1894). R. 1608 właścicielem jest Jan P. (Wizyta Tylickiego), również r. 1625; r. 1674 już Karol Młocki, starosta pinchowski. (Miejscowy »Liber memor.« cytowany w Łepkowskiego notach rękop. z r. 1851).

($\frac{1}{5}$ 1894, $\frac{23}{7}$ 1897).

Kościół parafialny Narodzenia N. P. Maryi. Patron: Spadkobiercy Eustachego Gozdawa Reklewskiego, mieszkają w miejscu.

Tu była siedziba bractwa »s. Spiritus decanatus boboviensis presbyterorum«, albo »confratern. plebanorum circa fluvium Biala consistentium«, które miało odpusty nadane r. 1472. (Wizyta Tylickiego, opis Bobowej), a w własnym skarbcu kielich z datą 1466. (Tamże opis Kruźlowej).

Data założenia kościoła 1486. (Schematyzm). Kościół obecny zbudowany 1520 r. przez Jana Pieniążka, sędziego ziemsk. i poborcę krak. (Słownik geogr.). R. 1629 uposażenie powiększone przez Jana Pieniążka. (Schematyzm). Kościół odnowiony był 1785 r. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1851, zdaje się, że ta data oparta na mylnem odczytaniu napisu Barbary Linzewskiej). Sufit odnowiony i częściowo nowo domalowany w r. 1894.

Budynek orientowany, drewniany, jednonawowy, prezbiterium węższe zakończone połową ośmioboku. Podścieni niema. Wieża szeroka u dołu, zwęża się skośnie odstępami piętrowymi, najwyższe piętro z gankowatym rozszerzeniem; typowa, jak wieże XV w., tylko smuklejsza. Zakończenie nowe, baniaste. Od strony północnej przy prezbiterium zakrystya jeszcze z XVI w. i przy nawie późniejsza kapliczka centralna, obie murowane, dobudowane w ten sposób, że ściana murowana zakrystyi zastąpiła starą drewnianą ścianę północną prezbiterium, a ściana murowana kaplicy zastąpiła część drewnianej północnej ściany nawy. Wnętrze ma sufitu bocznych rozszerzeń nawy niższe, zaskrzynione. W ostatnich czasach podparto je szeregiem słupów po każdej stronie nawy, łącząc je w kierunku długości kościoła łukami arkadowymi, ozdobionymi wyrzynaniem z desek.

Okno w ścianie za ołtarzem wielkim, na osi kościoła, o wydłużonym otworze (szer. 0.70, wys. 1.87 m.), ma piękne obramienie, węgory z beleczek o przekroju kwadratowym, profilowanych ładnie, i nadproże kształtu załamane go ośle go grzbietu (fig. 15). Okna takiego kształtu i wykonania były niegdyś w całym kościele. Przed kilkunastu laty powiększono je, wyrębiając obramienia i dając brzydko wykrojoną szalówkę, zamiast obramienia. Podobnym kształtem były też do niedawna odrzwia boczne go wejścia.

Odrzwia wejścia z kościoła do zakrystyi, szczupłych rozmiarów (szer. 0·83, wys. 1·87 m. w świetle) są ciosowe, prostokątne, z narożnikami górnymi zaokrąglonymi. Otwór obiega dokoła faza; nadproże o liniach wygiętych i przerwanych poziomym członkiem środkowym. W zaokrągleniach narożników z każdej strony w grubości węgaru płaskorzeźbiona półfigura aniołka, jakoby konsola. Na frontowej ścianie nadproża 3 herby płasko kute, niesymetrycznie ułożone, na tle zagłębień kształtu tarczy odwróconej dołem do góry: Odrowąż, Bolesła albo Tępa podkowa i Niesobia (fig. 16).

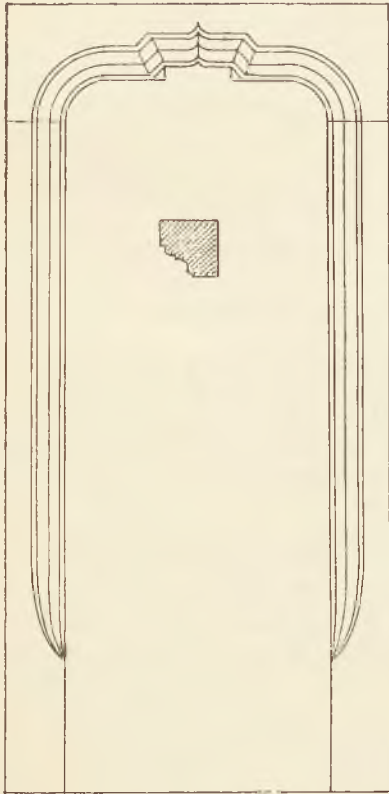


Fig. 15. Krużlowa. Kościół parafialny. Widok i okrój okna drewnianego.

Dawniejszy opis notuje:

Nad drzwiami zakrystyi napis: »Krzysztof Pieniążek wystawił«.

(Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

W tęczy kościoła, mającej kształt ostrego łuku, belka, a na niej duży krzyż, sięgający aż do sulitu i dwie figury świętych, malowane na deskach wyrzynanych. Na kończynach 4 ramion krzyża stare płaskorzeźbione tarcze barokowe z symbolami czterech ewangelistów.

Całe wnętrze było niegdyś polichromowane farbami klejowymi. Najbogatszym w ozdobę jest pułap, zachowany po dziś dzień. Nad prezbiterjum (szer. 6·51, dług. 8·70 m.) jest on podzielony na kasetony w trzech rzędach (w kierunku osi podłużnej kościoła) biegnące. Utworzone one są z listew, układających się w belki i profilowane ramy. W środku każdego kwadratu jest jeszcze ośmioboczne zagłębienie, z którego zwiesza się na dół duża rozeta, złożona z trzech warstw śrubowato zakręconych liści akantu, z gotycka rznionych w drzewie. Rozety te są posrebrzane, tła kasetonów niebieskie, otacza-

jące je ramy i płaskie grzbiety głównych listew przyozdobione malowanym żółto ornamentem groteskowym na tłach różnobarwnych. Wyższy poziom sulitu nawy (szer. 6·21, dług. 10·54 m.) podzielony na duże pola kwadratowe w dwóch rzędach, w kierunku osi kościoła biegnących. Pola te zapełnia pięknie skomponowana dekoracja skrętów liści z gotycka stylizowanych, wśród których występują duże kielichy kwiatów, owoce, grona. W niektórych narożnikach są rozety malowane, naśladujące owe

rzeźbione z prezbiterium. Ornamentacja ta roślinna o różnych barwach żywych odbija od ogólnego tła rudo-czerwonego. Dwa pola przed tęczą kościoła mają wśród tej roślinności kompozycje figuralne, skomponowane w dużym kole: Zwiastowanie i ś. Anna samotrzecia. Pola obwiedzione są lekko profilowanymi ramkami. Listwy główne, dzielące pola,

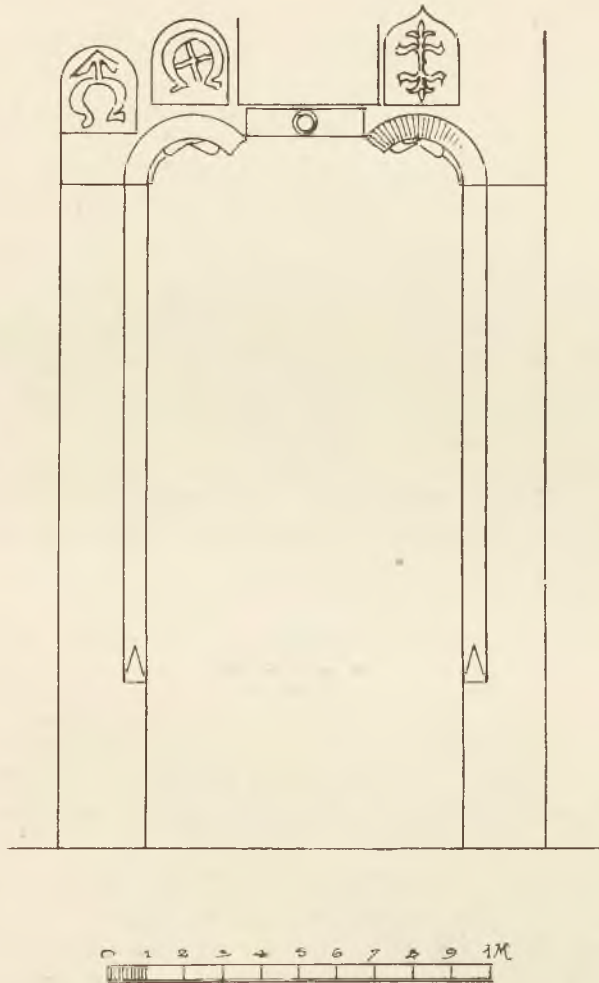


Fig. 16. Krużlowa. Kościół parafialny. Widok kamiennych drzwi zakrystyi.

mają malowany ornament groteskowy. Na każdym skrzyżowaniu głównych listew w obu częściach kościoła jest duży wypukły guz złożony.

Prócz tego dochowała się odpowiednia roślinna, biegnąca wzdłuż jakby fryzowym pasem, dekoracja na zaskrzynieniu południowym (szer. 1.25 m.), a na tegoż pionowej ścianie (wys. 1.20 m.) wśród splotów roślinnych, biegnących wzdłuż, cztery herby, malowane biało na czerwonych tarczach: Ratułd, Odrowąż, Strzemię, Gryf. Poniżej na białym pasie

napis dużemi literami (wys. 12¹/₄ cm.) wczesno renesansowemi, w jednym wierszu od samej tęczy do ściany zachodniej kościoła:

HERMA · PATERNA · GENNEROSE ¹⁾ · BEATE · DE · SCRZYDLNA ·
CONIVGIS · IOANNIS · PYENYĄZEK CX ²⁾ MAR... HERMA MATERNA
o GENNEROSE ³⁾ · BEATE · EX · HEDVIGI · GEZWSKA ⁴⁾ · DE · GE-
ZOW · PAREN... · SVA · RAC...

Sulit ten został w r. 1894, częściowo funduszem konserwatorskim, odnowiony, wiernie podług pierwotnego typu. Brakujące rzeźby kasetonów dodano. Barwy odświeżono. Nad nawą większa część desek była tak spróchniała, że musiano je zastąpić nowemi. Malowanie skalkowano i ściśle co do rysunku i barw skopioowano. Na zaskrzynieniu północnem, gdzie już dawniej stare deski były zastąpione nowemi, dokomponowano odpowiednią ornamentykę i fryz z napisem upamiętniającym datę odnowienia.

Ściany. W prezbiteryum na skośnych ścianach apsydy pod sulitem były wśród wieńców i wstęg wymalowane dwa herby: po stronie ewangelii Rogala (tarcza pionowo podzielona, róg jeleni brunatny na połowie pola białej, róg bawoli czarny na czerwonej, nad hełmem takiż klejnot), po stronie epistoły: Odrowąż biały w polu czerwonym. Tarcza wśród liter WR.

Na ścianie murowanej od strony zakrystyi zniszczony Sąd ostateczny.

Na ścianie tęczy zwróconej ku w. ołtarzowi, kilka herbów i napis, na starych literach później przemalowanych białą farbą, nie na środku:

AEDIFICAT

1520

Dawniejszy opis notuje:

Na tęczy napis »Jan Pieniążek r. 1520«. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Na południowej ścianie nawy, ślady starego malowania; jakiś obraz zatarty nad wejściem bocznem.

W różnych miejscach kościoła, nie wysoko na ścianach zachęszki malowane, nad każdym wstęga z artykułem składu wiary po łacinie, literami takiego kształtu, jak wielki napis na fryzie sulitu, tylko mniejszemi.

Te malowania na ścianach w r. 1897 częściowo odnowiono, częściowo zastąpiono nowemi.

Na ścianie północnej w nawie, między wejściem do kaplicy a chórem muzycznym wymalowany bezpośrednio na drzewie ściany kartusz barokowy, lichego pędzla; na nim 2 postaci kobiece w ubiorach zakonnych i 2 chłopców, w górze h. Strzemię, po dwóch bokach napis:

¹⁾ Tak. ²⁾ C z jakimś znakiem skrócenia. ³⁾ Tak. ⁴⁾ Tak. Tu i wszędzie Z wygląda: Ź, E pisane jest Ć. Oczywiście miało być Gezowska. Co do Jeżowskich, patrz wyżej pod Jeżów.

<i>Pani</i>	<i>Barbara</i>
.... <i>zcwskich</i>	<i>Leszczyńska</i>
.... <i>saszyna</i>	<i>Gostyńska</i>
... <i>konu so</i>	<i>Franciszka Ter.....</i>
<i>kolatorka</i>	<i>..ściola Krużłow..</i>
	1785

Łepkowski (noty rękop. z r. 1851) czytał to: »Pani Barbara z Linezewskich Leszczyńska, podczaszyna Gostyńska, zakonu ś. Franciszka tereyarka, odnowiła kościół Krużłowa 1785«.

Dzieła rzeźby kamiennej.

Chrzcielnica z piaskowca, w kształcie kielicha gotyckiego, ośmiobocznego, dobrej roboty, całkiem podobna do chrzcielnic w Wilczykach (por. niżej) i Korzennej, z tejże daty. Wys. kielicha 1-03, a stopnia ośmiobocznego, stanowiącego jej cokół, 0-20 m. Czara ozdobiona maswerkiem o motywach lilii. Na sznurze w miejscu węzła 8 tarcz małych; na czterech z nich wypukło kute h.: Poraj, Odrowąż, Jastrzębiec, Odrowąż, na czterech

pozostałych rozłożona data **1788** (1486). Na jednej z pionowych

ścian ośmiobocznego kamienia podstawy wyryły w głąb napis **nicola9.**

W krucheie bocznej kropielnica z piaskowca, w typie chrzcielnic, jak kielich gotycki, na rzucie poziomym kwadratu, przechodzącego już w samej stopie w ośmiobok. Zamiast ozdób rzeźbionych proste płaszczyzny. W miejscu węzła wałek, na którym jedna tarcza z h. Odrowąż, w którego zawiasy wpisane **II**

Nagrobkowa tablica z czarnego marmuru w ścianie między drzwiami do zakrystyi a amboną. Napis wyryty lichemi literami:

Niech będzie Jezus Chrystus pochwalony

X F	h. Swinka wryty	Z G
G		K A
W P		L K
dziekan		Bobowski
Oras łaskawego		Czytelnika tenże
X. P. Franciszek		prosi przez miłość
boską za grzeszą		duszę swoją o

słowa nabożnie najsłodszy Jesu zmiłuy się nad nim westchniy

Przenaiswiętsza Maryia Panno ratui dusze iego

Ten nagrobek zostawił X. kanonik Woynicki

Pasterz tuteczny JP. Hieronimowi z

Gawron Gawrońskiemu kochanemu oy

cu swemu za którego Duszę przez

rany boskie uprasza o pozdrowienie

j westchnienie. Pochowany tu
A. D. 1715 die 26 may

Wszystkie dusze żebrzące miłosierdzia boskiego w ciężkich
mękach czyścowych zostające proszą łaskawego czytelnika przez
miłość bosko (sic) o nabożne westchnienia y troje pozdrowienia
Pan Bóg zapłaci.

Pojedyncze litery obok herbu czytać należy: X. Franciszek z Gawron
Gawroński, kanonik wojnicki, pleban l. . . . krużłowski.

Płyta płaskorzeźbiona z czerwono-brunatnego marmuru, luźno
stojąca pod ścianą w kaplicy, z postacią dość wypukłą chłopięcia w polskim
kontusiku, z łańcuchem na szyi. W środku piersi wykuty otwór kwa-
dratowy zapewne oznacza miejsce wypadłej taszli. Chłopię przedstawione
leżące na wznak. Obok nóg tarcza z wykutym wydatnie h. Odrowąż.

Tablica podłużna z brunatno-czerwonego marmuru, wmurowana
w kaplicy, nad drzwiami z tejże do zakrystyi, z napisem startym, trudno
czytelnym, jakby bez początku i zmylonym:

C. . . EGO PA. . . NTI REQUIESCO MORTESOLUT TEMPORE NON MULTO QUI FUIT
[ANTE VIVENS
. VAM POTUI PRIMUM VERBA SONORA LOQUI (AD) HOMINES HODIE FRAGILI
[. . . CORPORE PLUMA
NOMEN PRECLARU(M) DUCENS ABORIGINE PATRIS SERVATI TUMULO LUCE (?)
[SEQUENTI IACENT
STIRPE QUI MAIORUM CARA PROPAGO E VITA . . . LLA FACMONLO (?) SEMPER
[TVA CORDA VOLUTANT
QUI FRAGILIS VITE CRO (?) PRIMORDIA VOVI ET QUE TE MANEANT FATA FU-
[TURA VIDE
CUIPIENS DOMINO COMPLACUISSE MEO . . . GENER QUICQUAM SOLUM ESTIAS
[PEEPES (?)
QUOD VERO DIGITIS FLORE GESTARE . VIVENTEM ET MEMORES (S)EMPER
[MENTE REVO . . VE PRECOR
ME VIDEAS HVIVS CAUSA SIT ISTA TIBI CETERA SUB LUME (?) CONCAVO
[VANA P. . RTE
VERNUS ODORATIS FLOS VI MARCESCIT IN HORT(O) LUCIDA S. . . TANDEM
[SPIRITUS ASTRA PETET

Ten napis był poprzednio razem z powyższą płaskorzeźbą w progu
wejścia do kaplicy. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

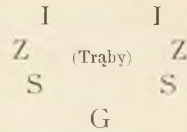
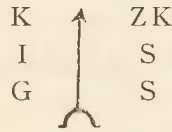
Dawniejszy opis notuje:

Obok ołtarza starty kamień piaskowy, kobieta leżąca, strój długi, na głowie we-
lon; po drugiej stronie takiż drugi, h. Odrowąż, napis gotycki starty. (Łepkowski, noty
rękop. z r. 1851).

Obie te ostatnie płyty nagrobkowe są podobno zasłonięte podłogą
drewnianą późniejszą.

Dzieła snycerstwa.

Dwa boczne ołtarze drewniane po dwu stronach tęczy, barokowe, liche, mają, każdy na stylobatach kolumn, nad samą mensą wyrzeźbione herby z literami:



Ołtarzyk mały z kaplicy przeniesiony do kruchty pod dzwonnica, wcale dobry barok, ornament rzeźbiony i polichromowany, z rodzajem skrzydeł obracających się na kolumnach, jak na czopach lub biegunach, ma na stylobatach kolumn dwie tarcze z herbami skombinowanymi.

Na jednej		Na drugiej	
Drużyna	Ciołek lub Junosza	Drużyna	Belina
Sreniawa	Wczele	Drużyna	Nałęcz

Ołtarzyk ten w r. 1896 lub 1897 zabrano do Muzeum dyecezyjalnego do Tarnowa.

Do czerwca 1899 r. znajdowała się w kościele piękna figura Matki Boskiej, trzymającej na ręku Dziecię Jezus (fig. 17). Rzeźba z drzewa lipowego, wys. 1·17 m. o polichromii zepsutej późniejszym przemalowaniem olejnym, dobre dzieło snycerstwa zapewne z XV w. ale powstałe jeszcze pod wpływem sztuki XIV w. (Komunikat p. L. Puszeta na posiedzeniu komisji hist. szt. Akad. Um. d. 22 czerwca 1899). Posąg ten pierwotnie był w ołtarzu wielkim, później stał na wyżej opisanym ołtarzu w kaplicy, gdzie go rysował w r. 1889 p. Stan. Wyspiański, następnie przeniesiono go do kruchty, wreszcie wyrzucono na strych. Obecnie znajduje się w Muzeum narod. w Krakowie.

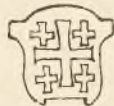


Fig. 17. Kruźłowa. Posąg drewniany M. Boskiej. (Rys. St n. Wyspiański).

Obrazy.

W wielkim ołtarzu „Głowa Chrystusa,” dużych rozmiarów, na desce, zdaje się piękne malowanie z XVI w., ale później przemalowane. Poniżej snycerską robotą herby: Strzemię (?) i Jastrzębiec.

Nagrobek drewniany wiszący: Na desce prostokątnej wys. 0·88, szer. 0·75 m. Ukrzyżowany na tle błękitu gwiazdzistego, u stóp klęczy ksiądz, a przy nim na ziemi książka i herb: Od ust księdza do głowy Chrystusa wstęga z napisem:



Misericordias Dni in æternum cantabo

Malowanie XVI w. dość grube i surowe, farbami klejowemi. Od dołu cokół białą farbą, a na nim napis czarny bardzo zatarty:

Sub hac imagine redemptoris nostri depicta est effigies Benedicti Sci bori ufalem peregrini s. ol. ftici in Rufiecz canonici in Boboua per annos XXXVI in Krużloua plebani qui in Pruchnik morte extintus & ibidem humatus est Anno Domini M.

Die . . . Augufti Aetatis suae

Christophorus Pieniā ek heres in Crużłowa miles Ierofolimitanꝝ moerens pouit oretur p. o eo.

Obraz ten odrestaurowany został w r. 1895 z funduszów konserwatorskich z dodaniem ramki na wzór podobnych nagrobków, znajdujących się w Bieczu itd.

Dawniejszy opis notuje:

Ś. Marcin, obraz w 3 częściach z życia świętego, olejny na płótnie, niezły, podpis na nim: »Opus Felicis Antonii de Ryszerz art. pict. mag. 1776«. (Łepkowski, noty rękop., z r. 1851).

Obrazu tego obecnie nie ma.

W Muzeum narod. krak. znajduje się (Nr inw. 1005) fragment obrazu środkowego z tryptyku, wys. 1·005 m. Z trzech figur pierwotnych pozostały dwie tylko: M. Boska na półksiężycu, trzymająca Dzieciątka Jezus nagie, obok niej ś. Bernard w czarnej sukni, w infule na głowie, trzyma w ręce liliję, w której kielichu maleńki Chrystus błogosławiący. Tło złoczone i wygniatane. Malowanie na drzewie dobre, z XVI w. Obraz ten w r. 1890 przywieziony z Krużłowej, gdzie luźno stał w kruście.

D z w o n y.

Mniejszy, ale dość duży, pięknego odlewu z r. 1456, ma napis:

a. d. mcccclvi o rex glorie veni cum pace tetragramaton (s.)

Większy, gorszego odlewu, ma napis:

Opꝝ hoc A. D. MDCV die XXVIII
 Mai per G: ol̄i Joanem filiū Chry
 stophorii Pieniāzek renovatum
 denuo liberali: M. D. Joanne (sic) a
 Chodakow M. Joannis M. Lgocki
 Capitꝝ Pinscen. Consor. tum G. Fran
 cisci Borowski Gg. Pieniaszkow
 Nepotum J. C. Joan. Michalcowski M. V.
 Mieleca reformatum A. D. MDC
 LXXXI die XXVII Juny.

Drzwi żelazne z kościoła do zakrystyi, starożytne, całe okute żelaznemi sztabami w geometryczne figury, oryginalnej choć grubej ślusarskiej roboty (fig. 18).

Pochodzą z góry Rosohatki (między Płazkową a Krużlową), gdzie jest miejsce zw. »Zameczysko« i utrzymuje się podanie o dawnym zamku.

(Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Ornat w kwiaty haftowane jedwab. kolor., frendzla jedwabna czerwona zamiast galonu, XVII w.

»Liber memorabilium« widziany przez Łepkowskiego i cytowany wyżej, nie istnieje.

Dawniejszy opis kościoła.

W początku XVII w. kościół był dokoła otoczony podścieniami. Kaplicy nie miał. Zakrystya murowana. Wewnątrz miał chór muzyczny podobnie malowany jak strop. Ściany po jednej stronie nagie, po drugiej w niższej części ozdobione malowaniem ściennem »imaginibus et historiis Zuzannae«. »Est tabula parieti affixa eius magnitudinis, quod fere totum illum parietem occupaverit, lata et longa, laeva, habens saltem delineatam Passionem, ad instar epitaphii, cum certis personis, sed nondum coloribus depictam«. Ambona była starożytna, malowana barwami, konfesyonal »elegans non tamen coloratum«. — »Tabernaculum est altare parvum, ad latus sinistrum altaris maioris ex parte posteriori habet ostiolum ligneum, quod aperitur«. Dwa tryptyki zdobiły ołtarze. Ołtarz wielki »structuram habet non inelegantem, picturis Annuntiationis, Visitationis, Nativitatis Dni. ss. Joannis Ev., Joannis Eleemosynarii, Stanislai, Christophori ornatum. In medio autem est imago B. V. M. sculpta«. W szczycie obraz ś. Anny samotrzeciej; na przodzie mensy »in tumba« Wieczera Pańska. — Ołtarz boczny po prawej stronie tyt. śś. Stanisława, Mikołaja, 11000 dziewięć, Sebastjana i WWSŚ.

— »structuram habens planam, decoratam imaginibus ss. Petri, Nicolai, Stanislai et aliorum SS.« — Drugi ołtarz boczny po przeciwnej stronie »habens structuram planam cum pictura graeca antiqua B. V. Mariae«.

Szczególne było bogactwo sreber kościelnych, i to w dwóch odrębnych działach. Jedna część należała do parafii krużłowskiej. W tej znajdowały się 3 kielichy srebrne, złożone, jeden »habet inscriptionem in calice antiquis litteris sculptam: Sub Anno Dni 1459 Nicolans in Bobowa me fecit«. Drugi z napisem rzeźbionym »MARIA«. Była i mała »monstrantiola« srebrna i ampulki, oraz pacyfikał »aereum partim deauratum, partim argentatum, cum Passione depicta in tabella plana lazurina«.

Druga część sreber była własnością bractwa »s. Spiritus decanatus Boboviensis

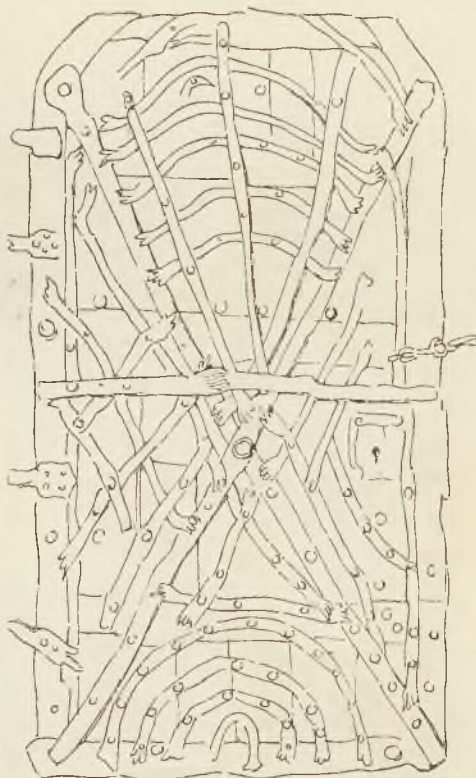


Fig. 18. Krużłowa. Kościół parafialny. Drzwi żelazne do zakrystyi, pochodzące z »Zameczyska«.

presbyterorum«, a w tej znajdował się »calix elegans cum smaleo«, z napisem literami starożytnymi: »In honorem s. Joannis Baptistae Anno Domini 1466«. Drugi »ungarici operis«; monstrancya z cherubinami i passyą u góry, krzyż, 2 pacyfikały, jeden z datą 1528. Ampułki dwie »opere ungarico« złożone. Przechowywano przytem pismo z r. 1575, którem Krzysztof Pieniążek z Kruźlowej, rządcą starosądecki poświadcza, że za pozwoleniem nieb. X. biskupa Padniewskiego »gdyż się to okazało, że postanowienie bractwa ś. około Białej rzeki nie poszło z nikąd innąd z przodku jedno z Kruźlowej«, tedy bractwo postanowiło, »aby ten skarb niebył nigdzie indziej chowan, jedno

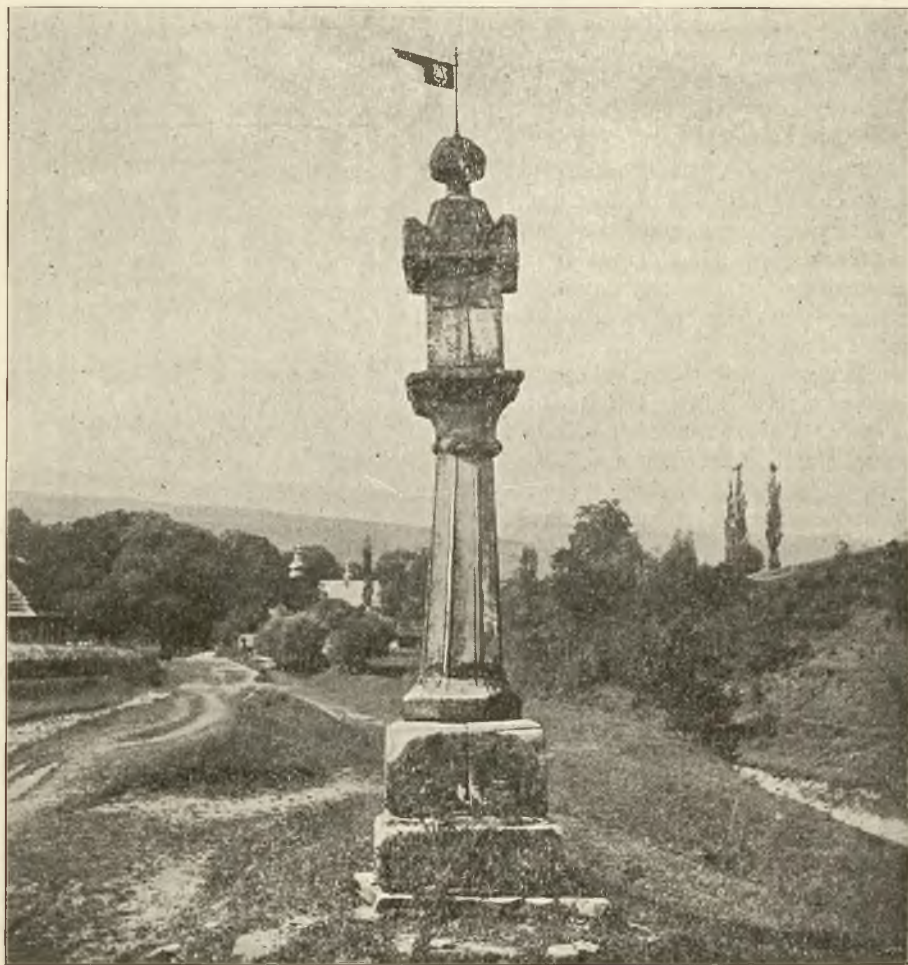


Fig. 19. Kruźlowa. Słup kamienny przy drodze do Starej wsi, postawiony około r. 1550.

przy kościele kruźlowskim«. Prócz sreber należały doń jeszcze: ornat złotogłowy, »dalmatiki jedny«, księgi dwoje. — Przechowywana również »schedula »Andrzeja Marstelli, złotnika krak. z r. 1545, stwierdza, że srebro brackie z robotą warte jest zł. 105 gr. $4\frac{1}{3}$. Marstella, zdaje się, dostarczył tych przedmiotów, gdyż poświadcza, że a conto ich dostał już 80 zł. — Te brackie bogactwa r. 1608 przechowane są we dworze u Jana Pieniążka.

Między ornamentami kościelnymi znajdowały się: jeden złotogłowy »cum cruce lata et imaginibus B. V. Mariae et aliarum 4 sanctarum, ungar. operis«, drugi złoto-

głowy z h. Odrowąż i literami C. P. (Christoph. Pieniążek); te oba należą do bractwa »s. Spiritus«. — Cztery inne ze złotogłowu z h. Odrowąż »acupieto«, i literami C. P., dwa inne »cum Cruce et imaginibus B. V. Mariae et aliarum sanctarum acupietis«. Były też piękne antependya jedwabne, jedno z h. Odrowąż, drugie z takimże herbem i literami C. P., trzecie, razem z »mappą«, z daru pani Pieniążkowej.

Przesłuchani starzy ludzie świadczą, iż za ich pamięci proboszczami byli: Benedictus Seibor, który umarł 1571 r., potem X. Adam, po nim X. Andrzej Luboszowski, wreszcie obecny proboszcz Albertus Jacobi de Rzeczyca.

(Wizyta Tylickiego z r. 1608).

Figura przydrożna (fig. 19), opodal kościoła, przy drodze ku Starej wsi; słup z piaskowca, wys. budowy kamiennej 3·90 m. Składa się z dolnego progu, cokołu kwadratowego w dwóch odstępach; wyższy kamień ma długość boku 0·92 m. a narożniki górne skrojone płaszczyzną wygiętą, podobnie jak u baz filarów kościoła w Bieczu. Następuje baza ośmioboczna z holkelem odwróconym, na której stoi trzon ośmioboczny, zwężający się ku górze. Pionowe krawędzie płaszczyzn zaznaczone listewkami. Astragala w kształcie sznura. Kapitel u wyrostu ośmioboczny przechodzi w górze w kwadrat. Na czterech jego narożnikach zamiast skrętów tarcze, zwrócone skośnie ku dołowi. Na nich herby: Ratuld, Jastrzębiec (bez krzyża w podkowie), Odrowąż, czwarta tarcza utracona. Na abakusie napis obchodzący 4 ściany:

- | | |
|------------------------|--------------------------------|
| 1) IN HOC SIGNO VINCES | 2) CHRISTOPHORVS PYENIAŻ . . |
| 3) HOS | 4) XIT A. D. 155 . . |

Wyżej sześcian wydłużony, pełny, nakryty kopułką pełną, zakończoną rodzajem szyszki. Na czterech rogach rodzaj akroteryfów nieczłonkowanych, między nimi płaszczyzny pionowe w kształcie tabliczki prostokątnej, zakończonej półkolistym szczykiem, jakby tympanonem. Na dwóch polach pionowych sześcianu prosty krzyż, a koło niego u dołu słońce. Na trzecim Chrystus wyrzeźbiony na krzyżu i również u dołu z boku słońce. Nad czwartym polem w tabliczce prostokątnej, płasko-rzeźba grubej roboty, półfigury nagiej, z głową młodzieńczą bez zarostu, w rękę trzyma jabłko świata z krzyżem. Nad szyszką żelazna chorągiewka z wyciętym strzemieniem herbowem¹⁾ i z boku literą P.

Na pionowych płaszczyznach bazy napis:

renovat. A. D. 1825 per Marcu Karucki

Niżej na piedestale:

prosi o zdrowaś Marya.

25. Lipnica wielka (dawniej niemiecka).

Wieś, oddal. półn. zach. od Grybowa 11½ kil. Par. łac. w miejscu. Dyecezya tarnowska.

¹⁾ Krzysztofa Pieniążka żoną była Agnieszka Trzycieska h. Strzemię.



Fig. 20. Lipnica wielka. Kościół parafialny. Nagrobek Stanisława Trzycockiego z r. 1554.

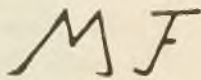
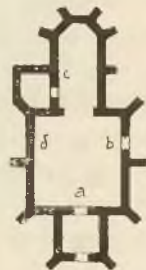
R. 1339 wspomniana jest »Lipnicia« w akcie nadania lasu w Jakubkowicach Paulo Benedicto Hungaro przez Jadwigę, żonę Łokietka, ale zapewne nie o tej Lipnicy mowa. (Rzyszez. Muezk. Kod. dypl. pol. III, 202).

R. 1608 kołatorem kościoła »nob. Auctus Jordan Zbożny«. (Wizyta Tylickiego).
(²⁸/₅ 1895).

Kościół parafialny pod wez. Nawiedzenia N. P. Maryi. Patron: Florian Wieniawa Długoszewski naprzemian z właścicielem dóbr Jasienna w Sądeckiem.

Założenie kościoła i parafii przypisują Kazimierzowi W. w r. 1359. (Schemat.). R. 1378 »Gregorius plebanus de Nova Lipnicia« podpisuje akt ugody w Sączu. (Pieko-siński, Kod. dypl. malop. I, 404). R. 1472 kościół ma nadane odpusty. (Wizyta Tylickiego z r. 1608). Kościół był sprofanowany przez Aryanów, których miał usunąć »quidam Rožen« (Schematyzm), albo też Trzyeieski. (Słown. geogr.).

Budynek orientowany, murowany z kamienia rzecz-nego, tynkowany, jednonawowy, średnich rozmiarów, na rzucie poziomym gotyckim, ze szkarpami. Prezbiterium dwuprzęsłowe, zakończone połową ośmioboku, nawa szer-sza prostokątna. Z przodu początek wieży, przez którą wej-ście główne. U wszystkich narożników szkarpy skośne. Dwa okna w prezbiterium mają obramienia kamienne ostro-łukowe, bez rozetowań, z profilem prostym. Trzecie okno później przerobione. Portal główny (patrz planik obok, przy *a*) dosyć szczupły i portal boczny (przy *b*), ostro-łukowe z obramieniem ciosowem profilowanem. Na ościeży drzwi głównych znaki kamieniarskie:



Wewnątrz prezbiterium ma sklepienie beczkowe, z lunetami. Nad nawą sufit.

Dawniejszy opis notuje:

Prezbiterium gotycko sklepione w części. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Malowanie sklepienia barokowe.

W prezbiterium, przy *c*, w południowej ścianie między ołtarzem a drzwiami zakrystyi, nagrobek (fig. 20), składający się z płyty płasko-rzeźbionej, z dwóch sztuk poziomo spojonych złożonej i skośnie nad po-sadzką wmurowanej, bez ram architektonicznych. Wysokość całości 1.63, długość 2.16 m. U samej góry rodzaj pasu przez całą długość płyty, z rytym napisem, czarno pomalowanego, jakby dla udania marmuru. Pod nim postać rycerza leżącego, półwypukło rzeźbiona, w zbroi, z proporcem, z mieczem w ręku. Nad nogami jego szyszak, a obok niego tarcza kartu-szowo zaginana z wstęgami, na niej h. Strzemię i litery S. T. Rycerz ma na wielkim palcu lewej ręki sygnet z wyrytym h. Strzemię. Na piersiach łańcuch bez insygniów. Robota kamieniarza prowincjonalnego, ale bar-dzo sumienna, w wykonaniu akcesoryów nie bez zalet. Po obu bokach płyty pionowo schodzący, od pasu górnego aż do samego dołu, płasko-rzeźbiony ornament groteskowy, grubej roboty, lecz świadczący o dobrym wzorze renesansowym. Poniżej postaci rycerza, na dolnej płycie pła-

szczyzna prostokątna jakby niezgrabny kartusz, wygładzona i czarno pomalowana z długim napisem w dwie kolumny.

Napis na pasie górnym:

STANISLAO TRZICIESKI A TRZICIES IVVENI GENERE NOBILITATE ET VIRTUTE PRÆS
TANTI, OLĪ LOCI HVĪ₉ DOMĪO, IMATVRA MORTE ANNO 1552 DIE 22 AVGVSTI CRA
COVLE EXTIC
CHRISTOPHORVS PIENIAZEK CRVSLOVIVS AFFINIS ET AGNES SOROR FRATRI CHA
RISSIMO CV
LACHRYMIS MONVMENTVM POSVERVNT. ANNO 1554

Napis na kartuszu dolnym:

O TRISTE, ET MERITO CIVIS MISERABILE FATV̄,	TVNE ETIAM ANTE PILOS OPTIMS (sic) FRATER OB
TAM CITO CVR SEQVERIS MATRĒ QS̄ (s.) FV̄ERE MERSTI.	QVATTVOR ANTE DIES MORS VIOLENTA GRAVI:
TOTA DOMSV (sic) LACHRȲS TE FLET TRICESIA VERIS.	IN QVA DIVITIIS PAR TIBI NEMO FVIT.
ILLE AD GERMANAS IĀ DEVENERE SORORES.	QVANDOVIDE LETV̄ TE SĪE PROLE RAPIT.
IN Q ₃ ALIAS ABIERE DOMOS APLISSIĀ Q ^o NDAM.	PRÆDIA NOSTRORV̄ HAC IN REGIÖE PATRV̄.
CHRYSOPHOR ₉ SOROR HVIC NĀ TERTIA NVPSERAT	AGNES PIENIASC ₉ MAGĒ STIRPS GENEROSA DOMVS.
SINCERV̄ AFFINI, QVO TESTARETVR AMORLM,	HVNC IVMVLV̄ (sic) MAGNA RELIGIONE LOCAT.
TRICESIVS VATES VTRIVSQ ₃ E SĀGVĪE CRETVS.	FRATER HIC EST SĪQDE FRATER VT ILLE FVIT.
ADD. CIT HOC TVMVLO CARNE LACHRȲS Q̄ PARĒTAT.	PERSOLVENS CINERI IVSTA SVPREMA TVO.
SISTE VIATOR ITER SPECTA LACHRȲBILE FATV̄	ISTIVS FATI QVI DOMINATOR ERAT.
TRICES (sic) TACET HIC CV̄ VRIRE ETIAM	LENIV NOSTRÆ STPS QVOQ ₃ TOTA DOM ₉
ME NISI TESTE DOĪVS RESPEXERAT ARCE	ET DEM ASPERA FATA MEÆ. ¹⁾

Jest podanie, iż ten Trzycieski usunął Aryanów z posiadania kościoła. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Chrzcielnica (fig. 21) w nawie (przy *d* na planie) z piaskowca starannie rzeźbiona, typ kształtu kielicha, zupełnie podobna do chrzcielnicy w Brzyskach (pow. jasielski), tego samego fundatora, a daty niezbyt oddalanej. Obie zbliżone do starszego, przejściowego, gotycko renesansowego typu w Libuszy (pow. gorlicki).

Na profilowanym stopniu, przekroju kolistego, stoi noga zgrabnie zwężająca się ku górze, jakby stożek cokolwiek wklęsły i ścięty. Od dołu profilowana, ma dalej pas z napisem okrążającym dokoła w dwóch wierszach:

HOC OPVS LAVACRI COSTRXYIT²⁾ (sic) GNOS₉ DÖIN₉ CRIOPHER PIENI
MILES HIEOSOLITAN₉ (sic) DV CEPIT DOINAR IN HOC PAGO SVB ANIS DÖI 1.5.54

Wyżej żłobkowanie śrubowato skręcone naprzemian wklęsłe i wypukłe.

W miejscu węzła rodzaj przepaski z jajowników odwróconych, a na niej na 2 kartuszkowych tarczach herby: Strzemię i Odrowąż. Nad tem czara konchowato ozdobiona, kształtu półkuli, od górnej krawędzi profilowana.

¹⁾ W napisie tym zwykle połączone są graficznie stojące obok siebie litery ME, NA, AR, HR, a raz nawet MV.

²⁾ W tym wyrazie ostatnie T przerobione z N w ten sposób: 

Zapewne jeden kamieniarz robił tę chrzcielnicę, pomnik Trzycieskiego, figurę przydrożną w Krużlowej a także chrzcielnicę w Brzyskach.

Misa drewniana lipowa, 0.59 m. śred. W środku dna głowa brodata ś. Jana, półwypukła, rzeźbiona (fig. 22). Znakomite dzieło snycerstwa, zapewne z końca XV w. Na misie, z jednej strony odłupanej, duże płyty dawnego złocenia. Polichromia głowy zniszczona. Ze śladów widać, że była klejowemi farbami wykonana, na gruncie kredowym. Czaszka cała owinięta płótnem. Twarz bez płótna. Barwy karnacyi były żywe, jak znać na wągгах i odciętej szyi; na obnażonem drzewie ślady pierwotnego rysunku, przygotowanego dla malarza. W kilku miejscach znać pod farbami złoto.

Kociołek w kruście pod wieżą, wmurowany jako kropielnica, miedziany, pięknej roboty kutej, na nodze i z ruchomym kabłąkiem do trzymania.

Dzwony pięknego odlewu:

Najmniejszy z napisem:

ACHACI TASZYCKI 1123 (1523)

Średni na krawędzi czapki ma napis: VOX MEA VOX VITÆ: VOCAT VOS AD SACRA VENITE A. D. V. N. Z. Q. A. D: 1123 (1523)

Na szyi: STANISŁAW TASZYCKI.

Największy ma napis minuskułami gotyckimi, nieodczytany.

Na strychu mają być stare Fig. 21. Lipnica wielka. Chrzcielnica w kościele parafialnym.
obrazy z tryptyku.

Metryki parafialne od 1690 r. (Schematyzm).

Dawniejszy opis.

Kościół murowany, duży, był w początku XVII w. pusty. Ściany bez malowań »praeter unio divo Christophoro vasto«. Strop z desek malowanych. W łęczy passya na belee. Ławki starożytne po obu stronach. »Tabernaculum antiquitus in muro ex parte sinistra altaris maioris erat exeisum, postmodum in almario quodam ligneo in eodem muro«; rok temu przeniesiono je do ołtarza. Chrzcielnica kamienna »satis elegans, habens pyramidem ligneam antiquam cum cruce in summitate«. Ołtarz wielki Na-



wiedzenia M. B. (zapewne tryptyk) »habet structuram, Assumptionis B. V. M., b. Annae mettertia, Annuntiationis, Nativitatis Dni, Visitationis et Trium regum, pulcherrimis imaginibus ornatam, olim per D. Christophorum Pieniżek, tenutarium istius villae, translatum de ecclesia rokitnensi. Tumba saltem (altaris) referebat enim formam epitaphii cum quibusdam virginibus eleganter depictis, quae sacerdoti sacrum absolventi distractionem faciebant«. W puszcze na hostye »vasculum argenteum comparatum a 10 annis per nob. Auctum Jordan Zbożny, collatorem«. Kielich



Fig. 22. Lipnica wielka. Misa drewniana z głową ś. Jana.

»elegans argenteus deauratus, cum globulo sub cuppa, et parte media sedis decoloratis vulgo szmelcowane«. — Ornaty jedwabne, między niemi 7 z krzyżami haftowanymi, niektóre złotem ozdobione. Wśród różnych przedmiotów kościelnych »Decollatio s. Joannis in disco deaurato«. Reformatio partie. poleca: »pictura in tumba altaris maioris deletura«, również mają być zamalowane »pueri in erumena D. Christophoris depicti« i »monachus capiens pisces sub D. Christophoro«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

26. Mogilno.

Wieś, oddal. półn. zach. od Grybowa $9\frac{1}{2}$ kil. Par. łac. w miejscu. Dyecezya tarnowska.

R. 1299 wzmianka o tej wsi w nadaniu Gryfiny, danem »Joanni dicto Diviti« mieszczaninowi sądeckiemu. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. I, 159—160). R. 1383 Petrus haeres de Mogilno podpisany na akcie sporządzonym w Sączu. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. II, 100). W wieku XV należała do Pieniążków. »Joannes et Procopius haeredes villae Mogilno«, wymienieni w Długoszu Lib. benef. (II, 304). W w. XVI współdziedzicem był Adam Rożen, brat Piotra z Bruśnika. (Słown. geogr.). W Liber legum ac variorum documentorum, przechowywanym przy kościele, wspomniany jest pod r. 1595 Petrus Rozen, jako kolator. (Lepkowski, noty rękop. z r. 1851) i tenże żyje jeszcze r. 1608. (Wizyta Tylickiego).

($\frac{13}{5}$ 1892).

Kościół parafialny ś. Marcina bisk. Patronowie: Wincenty Racieski i Stanisław Głębocki naprzemian.

Długosz mówi już o kościele w Lib. benef. II, 304. R. 1469 nadane zostały odpusty kościelowi par., równie jak i drugiemu filialnemu. (Wizyta Tylickiego z r. 1608). R. 1552 proboszczem jest Jakób Rożen (?) i X. Jakób Kiwek (Słown. geogr.). Kościół dawny spłonął około r. 1558, poczem nowo zbudowany popadł znów w ruinę i został odrestaurowany około r. 1578. (Wizyta Tylickiego z r. 1608). — Z metryk podanie o Aryanach, którzy kościół sprofanowali. (Lepkowski, noty rękop. z r. 1851). R. 1608 oprócz kościoła paraf. była kaplica osobna ś. Anny, oraz drugi kościół poza wsią, ś. Jana Chrzc., »olim filia eccl. parochialis«. W tymże roku proboszczem jest »Ven. Simon Kotulicius«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

Budynek drewniany, nie ma wybitnego typu, bez wieży.

Wewnątrz, w wielkim ołtarzu Chrystus na krzyżu, rzeźba pełna, dobrego wykonania.

O tej figurze podanie takie, jak o Chrystusie w Mogile pod Krakowem. (Lepkowski l. c.).

Za ołtarzem luźno postawiona tablica drewniana, prostokąt podłużny, od prawego końca obcięty widać później; na czarnem tle napis zniszczony b. pięknymi złotymi literami:

ILLEC SALVATORIS NOSTRI JESV CHRITI CRVCI AFFINI
QVI IN ICONOTHECA ISTA DEBITO CVM HONORE ER. . . .
COLLOQVIVM FECL. . . .
(VT MAIORVM HABET TRADITIO) CVM DIVA HEDVIGE (sic) POLONIAE REG. . . .
. . . DOVICI HVNGARORVM ET POLONORVM REGIS FILIA VLADISLAI IAGELLONIS
. . . . ETATE EXQVISITA DVM VIVERAT, POST MORTEM VERO VARIIS MIRAC. . . .
TV ETIAM HOSPEIS SIGNA VVLNERVM EIVSDEM DOMINI TVI SINE VOCE
. . . QVENTIA AVDI ET QVAM GRATVS ERGA EA FVERIS. . . . TECVM

Nagrobki. Przed ołtarzem w. w posadzce trzy płyty prostokątne równoległe do osi kościoła, z pięknie wyrabianymi herbami i napisami, które są starte w znacznej części. Każda płyta podzielona na dwie połowy kwadratowe. W górnej połowie w środku herb, w dolnej napis. Oprócz tego napis obiegał brzegi dokoła każdej płyty.

Nagrobek pierwszy z marmuru brązowego:

P.

h. Gryf

 R.
D.

h. Gryf

 P.

TV LEŻĄ CIAŁA
ROZNOW MOGILNA DZIEDZICY
ZE W SWEJ FARZE
GRÓB MAIĄ PIOTR IM
NIEBA ŻYCZY.

Nagrobek drugi z piaskowca:

HOC MONVMENTVM GE¹⁾

A

herb (?)

 R
A (?)

TU KOSCIO

. . . X

. . . VM

(reszta starta)

Nagrobek trzeci z marmuru brunatnego:

A

Gryf

 R
D

Gryf

 R

GENERO . ADAM ROZEN DE ROZNOW VIR IN PATRIA
CELEBRIS DE RP. ENE MERITVS IVDEX PALAT.
CR. HIC IACET. OBIT ANNO DNI 1615 (?)

Dawniejszy opis.

Napisy tak starte, że ledwie można odczytać, na drugim »... obit in Christo 1515«. Na trzecim początek ostatniego wiersza »erei« (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Przy kościele przechowane są: »Liber legum ac variorum documentorum« — »Series parochorum« od r. 1619« — Metryki. (Łepkowski, tamże).

Metryki od r. 1786. (Schematyzm).

Przy kościele mała kapliczka murowana. Druga nowo odbudowana w Posadowej — obie z przywilejem odprawiania mszy.

Dawniejszy opis.

Kościół parafialny wewnątrz dość pusty był na początku XVII w. Miał krzyż na helce, »praeterea nullas imagines alias, unam saltem prophanam aquilae regni Poloniae«. Chrzcielnica kamienna »non inelegans«. Ołtarz wielki tyt. ś. Marcina, nowo postawiony staraniem obecnych proboszcza i kolatora (Simon Kotulicius i Piotr Rożen), ma w środku rzeźbione Wniebowzięcie N. P. Maryi, oraz apostołów Piotra i Pawła, »tabulas vero pictas collaterales habet 6, cum imaginibus ss. Joannis bap., Joannis evang., Thaddaei, Simonis, Dominici, Francisci. In parte vero superioris structurae est tabula nuda, collaterales vero extant duo patroni regni, ss. Adalbertus et Stanislaus«. — Ołtarz boczny, stawiany staraniem tegoż proboszcza, ma obraz ś. Marcina, darowany przez Adama Rożna, podsędka krak. Ołtarz boczny, po lewej wchodzącej do kościoła, i drugi naprzeciw niego, zdaje się, tryptyki malowane; pierwszy ma w środku Matkę Boską z śś. Wojciechem i Stanisławem, a po bokach: ś. Marcina,

¹⁾ Napis łaciński starty, obiegający dokoła brzeg płyty.

Zwiastowanie, Narodzenie P. J. i ś. Wojciecha, w górze rzeźbę (?). »Tumba vero habet eandem (?) imaginem pictam s. Annae melfertiae; — drugi ołtarz boczny »habet imaginem antiquam B. V. Mariae, cum lateralibus imaginibus« Zwiastowania, Narodzenia Chrystusa, Trzech Króli i Wniebowstąpienia. — Między ornatami jest 5 jedwabnych z haftowanym krzyżem i figuralnymi obrazami, niektóre z tych krzyżów »laboris ungarici antiqui«, jeden czerwony atlasowy, z krzyżem szychowym »a duobus annis comparata per Dnam Helizabeth Tegoborska de domo Roznorun«. Był niegdyś krzyż srebrny, który sprzedano na koszt restauracji kościoła około r. 1578.

Na tymże ementarzu stoi jeszcze kaplica ś. Anny, osobna, wystawiona po pożarze równocześnie z kościołem około r. 1558.

»Extra eandem villam«, jest drugi kościół drewniany, ś. Jana Chrzcic., niegdyś filia kościoła paraf., jak mówią starzy ludzie, starszy niż miasto Nowy Sącz. W ołtarzu głównym ma starożytny obraz Nawiedzenia. Na belce w tarczy krucyfiks. — Może to w miejscu obecnego kościoła filialnego w Posadowej.

Reformatio particularis poleca: »imago aquilae, quae parieti ad altare maius erat affixa, in alium locum rejiciatur. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

— 27. Mystków.

Wieś, oddal. zachod. od Grybowa 11 kil. Parafia łac. w miejscu. Dycieczyna tarnowska.

Wieś powstała w XIV w. jako sołtystwo na prawie niemieckim (Słown. geogr.). Nazwana jest pierwotnie w dokumentach »Misleow«, jeszcze w XVII w. Mystków. Była to królewszczyzna. (Wizyta dycieczyna Tylickiego z r. 1608).

Kościół parafialny śś. Filipa i Jakóba. Patron: bar. Karol Brunicki w Cieniawie.

R. 1339 Jan Grot, biskup krak. uposaża kościół ś. Mikołaja we wsi Misleow w okolicy Sącza. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. I, 216). Długosz w »Liber benef.« wspomina o kościele parafialnym »Mischlkow«. Wizyta dycieczyna Tylickiego w r. 1608 nazywa wieś Mystkowem; zanotowano, że kościół był pod wezw. śś. Mikołaja, Filipa i Jakóba; w drugiej połowie XVI wieku »parochiam hanc olim tenuisse gen. D. Martinum Lutosławski, iudicem castr. Sandee. protunc plebanum in Mystków«, potem nie było plebana, potem przez lat 14 był X. Sebastian Owieczki, a po nim nastąpił obecny, X. Jan Dussius. R. 1555 plebanem był »hon. Andreas«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608 w opisie Płaskzkowej).

Budynek murowany, bez wybitnej cechy stylowej.

Wewnątrz, wejście z kościoła do zakrystyi ma rzeźbione odrzwia kamienne, zapewne z XVII w., ornament renesansowy płaski niby groteskowy, lichego rysunku i grubej chłopskiej roboty. Na środku nadproża:

IHS

Chrzcielnica kamienna, podobnej roboty co odrzwia, na rzucie poziomym kwadratu, szeroka, pękata, ciężkich form. Ornament łuskowy i konchowy, w narożnikach czary główki ludzkie. Na trzech bokach czary napis:

1617

N * W

D * M

Misa cynowa w zakrystyi, okrągła, głęboka; na dnie wygniatały fryz kolisty z główkami cherubinów, w środku N. P. Marya z Dzieciątk-

kiem wśród promieni stoi na księżycu. (Notaty z wycieczki St. Wyspiańskiego z r. 1889).

Metryki parafialne od r. 1786. (Schematyzm).

Dawniejszy opis.

Kościół w XVII wieku był murowany, cały otoczony drewnianymi podścieniami: »ambita ligneo cineta per totum« — a osobno mowa o ogrodzeniu ementarza kościelnego. Wewnątrz nawa prawie cała »parietes habet ex una parte historia Passionis Christi, ex altera divi Christophori imaginibus depictos«. Posiada też »chorum superiorum supra fores anteriores antiquum, coloratum«, i malowany płaski strop. W tęczu jest belka z Passją. Ambona, antiquitus colorata«. Prezbiterjum zasklepione, w niem ławki sprawione przez obecnego proboszcza. — Hostyę konsekrowaną przechowuje się zwykle »in scatula parva in tabernaculo«. Ołtarz wielki »structuram habet elegantem, noviter depictam«. W środku obraz Zdjęcia z krzyża i święci, po bokach posągi św. Piotra i Pawła. W zakrystyi dwa relikwiarze, jeden z nich »efigies humerotonus lignea deaurata«, drugi w kształcie ręki złoconej. Ornaty 2 »cum cruce acupicta elegantia«, jeden »cum columna ungarici operis«. »Pluviale ex materia quadam in forma taxillorum tecta, selt. viridi, glauci et albi coloris«. Wizyta Tylickiego z r. 1608).

28. Piorunka albo Perunka.

Wieś, oddal. połud. od Grybowa 14½ kil. Filia par. gr. kat. Czarna.

Nazwa bardzo starożytna, może z pierwszych czasów zaprowadzenia chrześcijaństwa, ma według podania pochodzić od posągu Peruna, który stał tutaj na wzgórku, gdzie dziś cerkiew. Soltystwo w Piorunce wspomniane w przywileju Myszkowskiego b. krak. z r. 1580. (Schemat. ruski z r. 1879).

Cerkiew św. Kozmy i Damiana.

R. 1763 przywilej Soltyka b. krak. mówi o cerkwi w Piorunce »od dawnego czasu przez kapłany rządzonej i już w r. 1640 gruntem uposażonej«. (Schemat ruski z r. 1879).

Budynek z r. 1798 drewniany. (Schemat. ruski).

Reszty ruskich obrazów z XVII w. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

29. Polany.

Wieś, oddal. połud. od Grybowa 12 kil. Filia par. gr. kat. Berest. Łacinnicy należą do par. Grybów.

Cerkiew św. Michała arch.

Budynek drewniany z r. 1820. (Schematyzm ruski).

Dawniejszy opis:

Cerkiew drewniana z r. 1667. (Łepkowski, Ruś sądecka, Dod. tyg. *Gaz. lw.* z r. 1855 Nr 35).

Reszty obrazów ruskich z XVII w. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

30. Polna.

Wieś, oddal. wschod. półn. od Grybowa 7 kil. Par. łac. Dyecezya przemyska.

R. 1378 Mroczo de Polna podpisany jako świadek na akcie ugody sporządzonego w Sączu. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. I. 406). Właścicielem wsi był za czasów Długosza Stanisław Staszkowski, w r. 1481 Szymon Gładysz. (Słownik geogr.). W początku XVII w. Mikołaj Gładysz. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

(²⁴/₈ 1898).

Kościół ś. Andrzeja ap. Patronowie: Alfred i Rozalia Wysocy.

Jest na miejscu w kopii dokument wątpliwy z r. 1297 (mylnie napisano 1397), którym Vizlaus de Melstein funduje kościół, jako filię Szalowej. W spisach parafij z lat 1326 i 1328 tego kościoła nie ma. (Schemat.) Długosza »Lib. benef.« (II, 254) mówi o kościele parafialnym w Polnej.

Budynek nowszy drewniany, nietypowy. Wewnątrz bez ważnych szczegółów.

Było kilka starych obrazów; wszystkie z kościoła zabrane.

W Muzeum Ossolińskich we Lwowie znajdują się boczne skrzydła tryptyku z Polnej, z malowidłami i ornamentami »niemieckiej szkoły XVII w.«, o których podał wiadomość p. Wl. Rebezyński na posiedz. grona lwowsk. akademickiej Kom. hist. szt. d. 18 maja 1892 r. (Sprawozd. kom. hist. szt. Tom V, str. LXVI). Do niedawna znajdował się na miejscu środek tryptyku, obraz na drzewie, z postaciami M. Boskiej, ś. Wojeiecha, ś. Andrzeja. Również jakieś mniejsze jeszcze obrazy. Posłano je do Muzeum nar. w Krakowie, ale tam nie zostaną. (Relacya X. Proboszcza miejscowego).

Ornaty z XVII i XVIII w., tkaniny jedwabne:

Zielony jasny, okryty haftem białym, skośno na bokach leżącym, zapewne przerobiony z damskiej sukni.

Biały, kolumna na srebrnym tle haftowaniem, haft złoty i jedwabiami kolorowymi w kwiaty, rysunek delikatny, robota gruba; boki tkanin w rzucik kwiatów srebrnych i złotych.

Pająk 6-ramienny, empire, weale ładny drewniany, wyrzucony na strych kościelny.

Monstrancya srebrna (?) wys. 0·90 m., typ XVII w., przypomina relikwiarz u OO. Dominikanów w Krakowie, z daru Władysława IV i Cecylii Renaty. Sploty roślinne, listki koniczyny; z nogi jak z pnia wychodzą dwie gałęzie liściaste, a na nich dwie klęczące figury wys. 0·07 m. W górze na środku N. P. Marya (wys. 0·09 m.) trzyma leżącego Chrystusa, zdaje się, Dziecię J. Na tylnej stronie dokoła Melchizedeku otoczenie barokowe z ozdób srebrnych kutech, i na niem przytwierdzone symbole ewangelistów, 4 medaliony cechy średniowiecznej. Węzeł i noga z rysunkiem barok. rytym. Na nich przytwierdzone ozdoby lane, grubej roboty, zapewne starsze od tła. Pod podstawą ze spodu napis ryty:

A. D. M. G. Ru 1805 dnia 23 września ja Monstrancya iestem w Polny z Gro-madzkiego Daru fundowana w Polmieyskim (sic) kościele postawiona, Przez Antoniego Janusia Plenipotenta I. R. I. B. P. L. zyspoliona (sic) mowic na kościol nie zapisany z Polny nie wyprowadzona.

Dzwony dwa stare bez napisów.

Dawniejszy opis.

W początku XVII w. kościół drewniany, znacznie większy niż w Wilczyskach, miał ściany wewnątrz okryte malowanymi »historiis ecclesiasticis, Passione Christi et

Judicio»; chór muzyczny; w tęczy belkę z Męką Pańską. »Tabernaculum a latere sinistro altaris maioris, pyramidale, colorisatum ligneum, parieti fixum, cum pelicano in sunitate«. Ołtarz wielki »structuram habet cum imagine B. V. M., ss. Andreae, Adalberti, et aliis collateralibus. Tumba depicta cum caena Dom.«. Na ołtarzu bocznym posąg starożytny M. Boskiej. Na drugim mała »structura picta s. Nicolai et Martini«. — Między ornatami trzy bogate »cum imaginibus B. V. Mariae et Sanctarum acupietis«, z tych jeden czerwony »cum cruce aurea et viridi«, drugi podobny starożytny, (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

31. Posadowa.

Kaplica filialna (por. wyżej Mogilno), nowa.

32. Ptaszkowa.

Wieś, oddal. połud. zach. od Grybowa 5½ kil. Filia parafii łacińskiej w Grybowie.

R. 1359 Kazimierz W. zezwala »Nicolao de Mestza« założyć na prawie magdeb. wieś nad rzeczką »Ptaszkow, que suo nomine dici debet Mestza«. Mowa tam też o uposażeniu kościoła. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III, 126). Z niejasnego tekstu aktu lokacyjnego dla Mszalnicy i Cieniawy z r. 1464 zdaje się, iż wieś ta nazwana tam Ptasznikowa. (Rzyszczyk, Muzk. Kod. dypl. Pol. III, 441). Wieś była królewska, należała do starostwa sądeckiego. (Wizyta Tylickiego z r. 1608 r).

(²⁸/₇ 1892).

Kościół filialny pod wezw. Najś. imienia Panny Maryi.

Erekeya Kazimierza W. z r. 1359. (Schematyzm. Czytamy tam mylnie twierdzenie, jakoby kościół był pierwotnie parafialny, a w r. 1608 został jako filia inkorporowany. Z dokumentów przytoczonych w Wizycie Tylickiego, wynika, że oddawna Ptaszkowa należała do par. Grybów, tylko w XVI w. usiłowano ją oderwać). Budynek obecny stanął w pierwszych latach XVI w. (Wizyta Tylickiego). Łepkowski (Noty rękop. z r. 1851) mówi, że r. 1510 zabito proboszcza, poczem do r. 1608 administrowali duchowni nieustaleni, potem zamieniono na filię. — R. 1608 kościół pod wezw. WW. Świętych. (Wizyta Tylickiego).

Budynek drewniany, wskutek przeróbek zewnętrznych stracił typ dawny. Wieża również przerobiona, zwłaszcza w górnej części. Prezbiterium zakończone wielobokiem.

Dawniejszy opis twierdzi, że zakończenie wieży przypomina wieżę Maryacką krak. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1608).

Obrazy. W krucheie części dużego tryptyku z XVI w. Skrzydła zamknięte (fig. 23) przedstawiają sceny z życia N. P. Maryi: 1) Zwiastowanie, 2) Narodzenie P. Jezusa, 3) Trzej Królowie, 4) Śmierć M. Boskiej. Malowanie na drzewie bez złota, bardzo dobre, szczególnie piękne wyrazy twarzy, rysunek niezły, ciekawe sprzęty domowe; przypomina obrazy cechowe ś. Katarzyny w Krakowie; na Narodzeniu tło pejzażowe. Przy otwartych skrzydłach widać 8 scen z Męki Chrystusa Pana: 1) Wjazd do Jeruzalem, 2) Wieczera, 3) Ogrojec, 4) Pocałunek Judasza, 5) Chrystus przed Piłatem, 6) Ecce homo, 7) Pochód na Golgotę z Cyrenejczykiem, 8) Zdjęcie szat przed Ukrzyżowaniem. Malowanie gorsze od scen z życia M. Boskiej.

Dawniejszy opis notuje:

Dwa tryptyki, jeden wielki z 8 scenami Męki Pańskiej, drugiego część ze sceną Trzech Króli. (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Rzeźby.

Zewnątrz kościoła, we framudze ujętej ramami profilowanymi na bocznej ścianie prezbiterium, od strony wejścia do zakrystyi, Ogrojec. Płaskorzeźba, o figurach luźno do tła przystawionych na wspólnym



Fig. 23. Ptaszkowa. Zamknięte skrzydła tryptyku w kruście kościoła.

postumencie; długość postumentu 1·08 m. Chrystus, klęczy, na górze, niżej śpią dwaj apostołowie. Wyrazy pełne głębokości. Rysunek dobry. Draperye bardzo zręczne. »Rzeźba ogrojca przypomina epokę Wita Stwosza«. (Łuszczkiewicz w relacji z wycieczki, Sprawozd. Kom. hist. sztuki Tom IV str. XCIII) (fig. 24 i 25).

Tło framugi później malowane charakterystycznie choć grubo, konturami czerwonymi na białym tle, przedstawia pejzaż i widok Jerozolimy.

W tejże framudze, w narożnikach, rzeźby pełne drewniane: dwóch aniołków klęczących, mniejszej wartości, z późniejszej epoki. W kruście i kościele luźno stoją 4 figurki drewniane (około 0·30 m. wys.): dwaj

biskupi, ś. Barbara i druga święta niewiasta. Dobra snycerska robota z XVI w.

Ławki w kościele w nawie pod chórem muzycznym, nader charakterystyczne, z r. 1777, po trzy z każdej strony, płaskorzeźbione w stylu rokoko i polichromowane. Ławka przodkowa ma klęcznik o ścianie frontowej wybrzuszonej ładnie wyginaną linią. Na niej i na bokach snycerskie dobrej roboty i stylowego rysunku wazony, z których wyrastają łądygi, liście



Fig. 24. Płaskownia. Ogrojec, rzeźba drewniana w framudze zewnątrz kościoła.

i kwiaty, przeplatane linearnymi ramiastymi ornamentami i skrętami. Górne krawędzie klęcznika i bocznych oparć profilowaną ramą ujęte; na narożnikach pulpitu sterczą gałki wazonowego kształtu, ze snycerskimi ozdobami dość misternymi. Wszystko to ubarwione olejnymi farbami na tle błękitnem wypłowiałem, ornamenty białe, łądygi roślin zielone, kwiaty różnokolorowe, przeważnie żółte i czerwone. Na pulpitach dwóch pierwszych ławek, na lewo wchodząc do kościoła, napisy przez całą długość w kilku wierszach, głęboko wcięte, litery spore:

- Ławka I (w. 1) *Nie potostu prziszet abistu dla pruzny chwaly siedział ale stął zbierając dla duszy pozytywek do nieba*
 (w. 2) *druge wiedział uważając pilno sobic coć Bog zgotował tobie w nieskonczonych wiekach Amen.*
 (w. 3) *Módl sie gorąco z głębokom atencją y pokorą patrząc insi przyklat brali aby ku Bogu niele*
 (w. 4) *nistwie z oziblego nabożeństwa diabli s ciebie nieśmiali*
Mysłij i ty o Bogu a Bog lepi o tobie będzie.
- Ławka II (w. 1) *Tu Winnica Chrystusowa owocowu dobrych rodząca Boski*
Miłości każdego do serca swego zbieray acho
 (w. 2) *way na drugę swoy wieczności Tam gdzie Święty spiewają*
nieskonczoną dobroć Boską wyznawają 1777.

Podobne ławki, tylko bez napisów w prezbiterium, po każdej stronie jedna pod ścianą (fig. 26).

Chrzcielnica drewniana dziwnego kształtu, grubej roboty. Na dwóch szerokich kolistych stopniach słup pionowy (0,34 m. śred.) ze śrubowatym żłobkowaniem wypukłym. Ponad złożonym walcem czara płaska, okrągła, 0,49 m. śred. z napisem na pasie pod górną krawędzią:

FRANCIS. GNATOWIC A. D. + 1.706

Metryki paraf. od r. 1766. (Schematyzm).

Opis z XVII wieku.

»Ecclesia non parochialis, filia eccl. paroch. in Grebow... ambitu circumeirca cincta« — są to podścienia, gdyż osobno mowa o ogrodzeniu. Strop drewniany płaski, starożytny, malowany, w tęczy belka z Męką Pańską. —

»Tabernaculum ligneum, instar pyramidis, a latere dextro parieti affixum, transparens«. Ołtarz wielki jest tryptykiem »habet structuram antiquam in medio sculptam, cum imagini (sic) B. V. M. et aliis imaginibus«. W dwóch ołtarzach bocznych znaleziono kartki pergaminowe z napisem, że konsekrował je Andreas Szpot suffr. Crac. w r. 1558. Dwie monstrancje szklane (aerea) niewielkie, jedna bardzo stara. Trzy ornaty »cum cruce acupicta«. »Pluviale cum globo ex filo aureo sine crinili«. Soltys przedłożył przywilej lokacyjny Kazimierza W. z r. 1359, gdzie mowa, iż wieś nowa ma się nazywać Mestea. W przedłożonym protokole z r. 1555 wzmianka, żeby pleban »parochialis villae Ptaszkowa ad eccl. Greboviensem ab antiquo spectantibus in oratorio noviter aedificato sacramenta administraret«, a dalej że »Jacobus in Grebow et Korzenna plebanus... quaestus est quod dieti coloni eo repudiato, et ab ecclesia sua parochiali Greboviensi sese precipientes ad oratorium quinquaginta ab hinc annis in villa Ptaszkowa aedificatum ipsinet sibi praesbyterum praesentant, instituunt«. Nakazano wówczas nie odłączać się od Grybowa.



Fig. 25. Ptaszkowa. Figura Apostoła z Ogrojca.

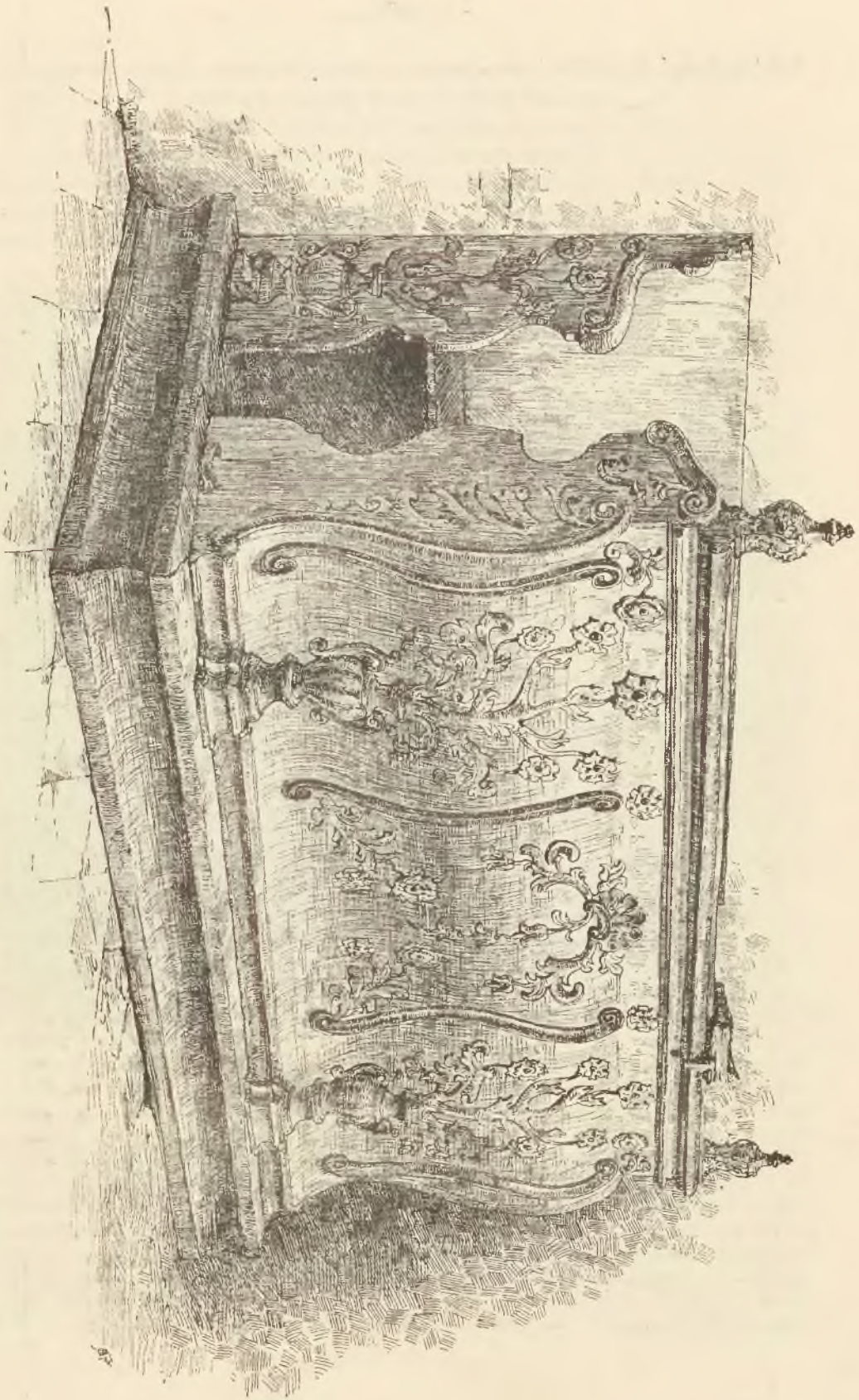


Fig. 26. Płocznina. Ławka i okno, i obłożenie w przeloty i ławki. Później jest kilka w kościele.

Reformatio particularis poleca: »tectum pyramidale ad baptisterium comparatur. Tabernaculum in altari maiori novum collocetur, antiquum vero oleis sacris dedicetur.« (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

33. Siedliska.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 11¹/₂ kilom. Parafia łacińska a właściwie kapelania. Dyecezya przemyska.

R. 1412 w akcie dotyczącym Bobowej mowa o tych zapewne Siedliskach i kościele parafialnym in Siedliska. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. II, 365). W XVI wieku wieś należała do dóbr Jordanów. (Pawiński. Małop. 109 cyt. w Słown. geogr.), w r. 1608 należała do Anny Jordanowej. (Wizyta Tylickiego).

(²⁴/₈ 1898).

Kościół ś. Mikołaja b. Patron: Maciej Jastrzębiec Mączyński.

Kościół już istniał w XV wieku, wspomina o nim Długosz jako o parafialnym (Lib. benef. II, 237, 255 i »Syedlyscza« 249). Zamieniony na filię, gdy w Bobowej utworzono kollegiatę; w r. 1608 kościół był »olim parochialis« i od Bobowej chwilowo odezwany, budynek, a już był starożytny, sprofanowany i w grobach mnóstwo trupów heretyków mieści. (Wizyta Tylickiego). Około r. 1794 utworzono tu kapelanię. Obecny budynek konsekrowany w r. 1850. (Schematyzm).

Budynek orientowany murowany, bezstylowy, dość obszerny jednonawowy. Nawa szersza i węższe prezbiterium na rzucie prostokątnym. Wnętrze niskie bez sklepienia, tylko gładki sufit. W ołtarzu bocznym, w północnem rozszerzeniu nawy, obok miejsca tęczy — w wyższej kondygnacji, obraz mniejszy, kształtu prostokąta (wys. około 0.60 m.) o świętych narożnikach, olejny na płótnie, ś. Marcin na białym koniu, wśród pejzażu. Święty w stroju szwedzkim XVII w., włosy długie blond, wąs podkręcony i bródka, szablą rozcina płaszcz czerwony. Na głowie ma kapelusz filcowy płaski, z brzegami szerokiego randa podgiętymi w górę i czerwoną wysoką kokardą. Na koniu rząd czerwony z pióropuszem¹⁾. Malowanie wcale dobre, przypomina główny obraz ołtarza kaplicy Oświęcimów w Krośnie.

Monstrancya srebrna (fig. 27)

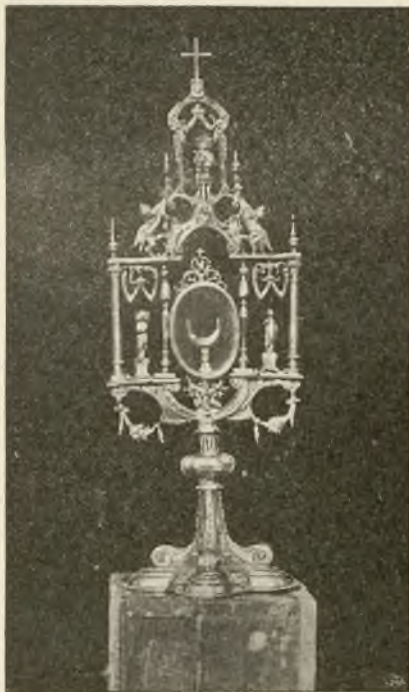


Fig. 27. Siedliska. Monstrancya srebrna.

¹⁾ O obrazie tym wzmianki niema w Wizycie Tylickiego z r. 1608, gdzie jest wyczerpanie wszystkich obrazów kościoła. Być może, iż został tu później przeniesiony z zniszonego kościoła w Wojnarowej, która to wioska, gdy tam kościół stawiano, należała do Marcina Byliny. (Por. Wojnarowa).

wys. 0·57, układ renesansowy, motywy barokowe. Kolumny korynckie, woluty, wisiory, girlandy kwiatów i figurki, odlewane z metalu, pięknego pomysłu i rysunku. U góry figurka ś. Anny siedzącej (wys. 0·032), po bokach między kolumnami dwie święte niewiasty stojące (wys. 0·042); napisu nie ma.

Dzwony trzy. Dwa bez napisów — trzeci najmniejszy (średnica 0·41 m., wysokość niemal równa) ma u górnej krawędzi (czapki) dokoła napis:

ET VERBVM CARO FACTVM EST ET HABITAVIT IN NOBIS

na szyi:

ME FECIT MARTINVS OLSZEWSKI

1822 A. D. (sic)

Nad dolną krawędzią w jednym wierszu:

WE WSI ROZEMBARKV TA SZTVKA VLANA STARANIEM ALBINA LASZKOW-
[SKIEGO KOMISARZA OLPIENSKIEGO

Na cmentarzu kościelnym, w części południowej obelisk kamienny, z napisami z pierwszej połowy tego wieku mocno zniszczonymi:

z jednego boku:

D. O. M.
Tomaszowi i Katarzy
nie z Dubalskich
NOWAKOW
SKIM
Rodzicom
Wdzięczni Synowie
ku czei i pamięci Ich cnót
rodzicielskich i obywa-
telskich pomnik ten położy
li. Zmarli w
dzicznych Biesny
Proszą

z drugiego boku:

D. O. M.
Tu spoczywają
w Bogu Jan † 1792
Wincenty † 1813
Felix † 1825
NOWAKOWSCY
Proszą o Zdrowaś
Marya

Dawniejszy opis.

»Ecclesia ex lapidibus simplicibus constructa. Pars chori interioris (s.) clausa testudine murata, variis imaginibus exornata. Supra altare maius in ipsa concavitate testudinis est imago Christi nudam iudicaturi circa quam extant aliae variae imagines elegantes satis, exprimentes historiam vitae Christi, et iucundum visu et delectabile templum reddunt«. W łączy belka z Męką Pańską w części zachowaną. Chór muzyczny staremi malowaniami ozdobiony, lecz spróchniały. Wogóle kościół bardzo zniszczony wskutek profanacyi, »filia (Siedliska) est desolata, mater vero (Bobowa) vix respirat«. »Tabernaculum in sinistra parte altaris maioris in muro excisum«. Ołtarz wielki równie jak dwa boczne ołtarze rozburzone, obrazy Świętych z nich rozrzucone po kościele. Ołtarza wielkiego »tumba imaginibus apostolorum exornata«. Obrazy ołtarzy bocznych zniszczyła też lejąca się na nie woda. Wśród wyliczonych różnych

obrazów, ś. Marcina nie ma. W prezbiterjum po bokach duże ławy malowane. — O monstrancji nie ma wzmianki. Dzwony dwa, jeden z nich nad dachem kościoła, drugi większy »in frontispicio posterioris partis ecclesiac«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

34. Snietnica.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 14¹/₂ kilom. Parafia gr. kat. w miejscu. Diecezja ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Grybów.

»Snietnica należy do wsi najstarszych tej okolicy, pochodzi z czasów ruskich książąt«. W przywileju erekcyjnym z r. 1604 dla wsi Stawiszy, wspomniana jest jako dawna wieś; biskup krak. Radziwiłł w r. 1596 stwierdza, iż tutejsze sołtystwo istnieje z dawien dawna. O wsi Snietnicy mówi też przywilej Krasińskiego bisk. krak. z r. 1574, potwierdzony przez Tylickiego w r. 1608. (Schemat. ruski z r. 1879).

Cerkiew par. ś. Demetryusza. Patron: Cesarz.

Budynek drewniany. (Schemat. ruski).

Reszty obrazów ruskich z XVII w. (Łepkowski, noty ręk. z r. 1851).

Dzwon wielki i piękny łał Grzegorz Wierd z Eperies w r. 1648. (Łepkowski, Ruś sądecka. Dod. tyg. *Gaz. In.* 1855 Nr 40).

35. Stawisza.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Grybowa 17¹/₂ kilom. Filia parafii gr. kat. w Snietnicy.

R. 1608 Tylicki b. krak. odnawia i roboruje przywilej z r. 1574, którym Krasiński b. krak. ustanowił sołtystwo i wieś Stawiszę »more Valachorum«. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Cerkiew ś. Demetryusza.

Cerkiew w Stawiszy była niegdyś parafialną, dopiero w XVIII w. przyłączona jako filia do Snietnicy. (Schemat. ruski z r. 1879).

Budynek drewniany. (Słownik geogr.).

36. Wilczyńska.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 6¹/₂ kilom. Parafia łaćwińska. Diecezja tarnowska.

Starożytna osada. W połowie XV w. właścicielem był Janusz Jeżowski. (Długosza Lib. benef. II, 255). Jeżowscy są herbu Strzemię. R. 1608 dziedzicem jest Albertus Rozen, mieszkający w Jeżowie, heretyk. (Wizyta Tylickiego).

(Maj 1890 r.).

Kościół parafialny ś. Stanisława b. m. Patron: Kazimierz Ramułt.

Rok założenia niewiadomy; poświęcenie 1641 r. (Schematyzm). Kościół istniał za Długosza (Lib. ben. II, 255). Około r. 1578 spustoszony i sprofanowany, poczem zdaje się pomniejszono go i skrócono. R. 1606 dobudowano doń »structuram altam«. Proboszczem r. 1608 »Ven. Joannes Zuchowski du Zuchow, nob. de armis Prussy« (Wizyta Tylickiego).

Budynek orientowany, drewniany, wskutek przebudowy stracił wszelkie cechy starożytności.

Obraz w wielkim ołtarzu: Opłakiwanie Ciała Chrystusa po zdjęciu z krzyża. Scena o kilku figurach cokolwiek mniejszych niż naturalnej wielkości, silny światłocień, niektóre akcesorya (misa mosiężna w lewym narożniku) wyborne. Malowanie olejne na płótnie mogło być kolorystycznie znakomite, ale przemalowaniem zeszpecone.

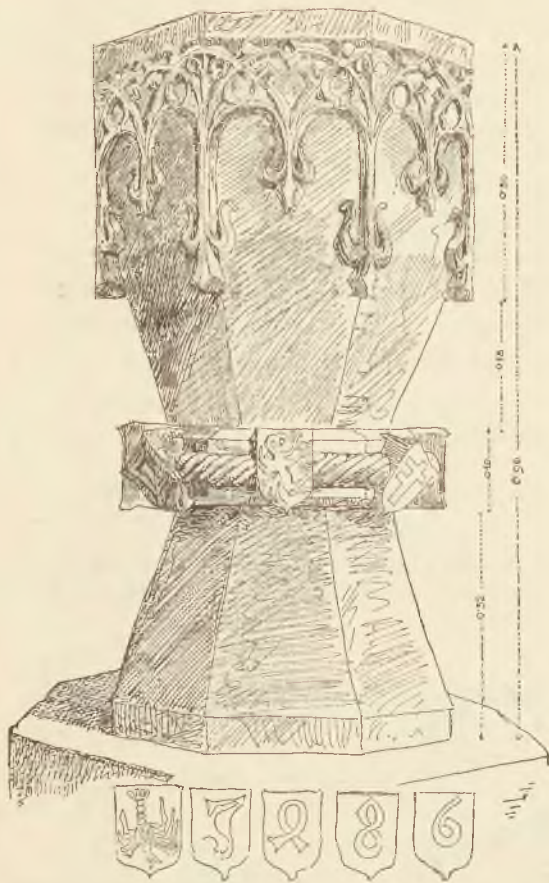


Fig. 28. Wilczyńska. Chrztelnica z piaskowca.
(Rys. Stan. Wyspiański).

2.00, szer. 1.40 m.). Na polu środkowym dwa herby wśród micyałów:

AP (Ogończyk) S¹⁾
OBIIT ANNO DOM
156..

MB²⁾
(Oślna głowa)
ANNO
1570

¹⁾ Por. wyżej napis nad drzwiami w Jeżowie.

²⁾ Może Marcin Borzęcki. Borzęckich h. Pólkozie czyli Oślna głowa było kilku Marciniów w XVI w.: ród ten mieszkał głównie na Litwie.

Dawniejszy opis notuje:

»Obraz Van Dycka, Ukrzyżowanie«. (Łepkowski, noty rekop. z r. 1851). Czyby to odnosiło się do tego obrazu?

Chrztelnica z piaskowca, w kształcie kielicha gotyckiego, na rzucie ośmioboku regularn. (fig. 28). Stopień ośmioboczny wys. 0.20 m. Sam kielich 0.96 m. Długość boku ośmioboku u podstawy 0.20 m., w górnej krawędzi czary 0.22 m., u wyrostu czary nad węzłem 0.12 m. Kształt, ornamentyka i data takie same, jak chrztelnice w Krużlowej i Korzennej; w rysunku i wykonaniu najszlachetniejsza z trzech jest w Wilczyńskich. Na węźle 8 tarcz na przemian prosto lub skośno jakoby nawleczonych na gruby sznur. Na tarczach herby: Strzeмиę, Gryf, Prus I, Warmia i rok 1486.

Nagrobki. W kaplicy M. Boskiej przy północnej ścianie nawy kościoła stopień ołtarza, zrobiony z płyty piaskowca (dług.

Dokoła pola płyty, wyryty napis częścią starty:

HIIC IACET STRENVVS AC NOBILIS
VIR ADAMVS S.....
... SVO POSVIT MARTINVS .ORZEN
SKY¹⁾ DE LIT ET..

Dawniejszy opis notuje:

Zewnątrz kościoła przed drzwiami głównemi płyta z piaskowca na niej rysy rycerza w zbroi, dokoła napis gotykami minuskulami:

hic iacet nobilis nicolaus wojkowski

dalej *et c. ligit. i. e. m. p. palca. al. dxi*

końcowe znaki może znaczą MD44 (?). (Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Piękne anioły-świeczniki z drzewa; barokowe ornamentacye na ołtarzu i malowanie na antependium. (Wycieczka prof. Łuszczkiewicza z r. 1889, Spraw. Kom. hist. sztuki, Tom IV str. XCII).

Dwa ornaty starożytne. (Notatki ręk. z wizyty biskupiej z r. 1890).
Metryki paraf. od r. 1786. (Słownik geogr.).

Opis z XVII wieku:

»Ecclesia lignea parvula, ad instar capellae, structuram habens altam novam, a duobus annis exstructam, ab annis triginta desolata«. Ma strop drewniany malowany. »Apparet, prout etiam relatum est, hanc ecclesiam olim fuisse multo ampliorem et alicuius momenti, nam aliquot fornices subterranei reperiuntur, in quibus pendent sarcophagi nobilium quorundam catholicorum«. »Tabernaculum in altari maiori forma nova rotunda, deauratum et coloribus ornatum«. W niem »scatula lignea quadrata, coloribus glaucis depicta, in qua asservantur hostiae pro infirmis consecratae«. Baptisterium lapideum antiquo exstructum opere, coloratum«. W ołtarzu wielkim tryptyk »structura parva, ex variis imaginibus composita, quarum una Mariae Magdalenaee«. Łużno dwa obrazy »passionis«. O Oplakiwaniu Chrystusa, które dziś w wielkim ołtarzu, niema wzmianki. W zakrystyi krzyż srebrny, »habens globum deauratum et 4 evangelistas ex una parte, ex altera vero passiuncula Christi deaurata, utraque comparata a moderno parcho«. »Casula una ex viridi grabrino cum cruce, ex szycho«.

Reformatio particularis poleca: »curandum est, ut fastigium templi nimis altum deprimatur, ne una cum ecclesia corruat«, tudzież aby przywrócić kościół do dawnej obszerności »cum adhuc fundamenta eius antiqua appareant«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

37. Wojnarowa.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 7 kilom. Kościoła niema, parafia w Wilczyskach.

¹⁾ Zapewne zam. Borzęcki. Byli w okolicy Brzeńscy w XVI w. (por. Wysowa, pow. gorlicki), ale niewiedzieć, jakiego herbu.

Stara osada, r. 1412 wspomniana w dokumencie kościoła bobowskiego. (Piekoński, Kod. dypl. kat. krak. II, 363). Gniazdo Strzemińczyków. W połowie XV w. dziedzicem Jan h. Strzemię. (Długosz, Lib. benef. II, 255). R. 1581 właścicielem Bylina. (Pawiński, Małopolska). R. 1608 właścicielką Helena Sobkowa, kaszt. sandom. (Wizyta Tylickiego).

Do wsi przytyka folwark Zameczysko (por. Jeżów). Wzmianka Słownika geogr. o sąsiedniej ruinie na górze Trzeblin jest błędną i odnosi się do Wojnicza.

Dawniej był kościół i kaplica.

»Ex relatione personarum authenticarum, scilicet ven. Alberti Rzezycza plebani in Krużłowa, septuagenarii, qui ex Magn. Dna Castellana Crae., parente modernae M. Dnae Helenae Sobkowa, castellanae sandom. audivit«, Jordan Spytek, kaszt. krak., mąż owej kasztelanowej krak., będąc chory przejeżdżał tedy »ad thermas« i miał w Wojnarowej widzenie; uczynił ślub, że jeżeli zdrowie odzyska, wybuduje tu kościół śś. Szymona i Judy, na miejscu widzenia. Powróciwszy do domu, nabył grunt od Marcina Byliny, i wystawił kościół, który wcielił do parafii Wilezyska. Odprawiały się tam nabożeństwa. »Iniquitate temporis et haeticorum insolentia ecclesia haec est desolata et devastata, ita quod nunc vix locus apparet, saltem una capella, Passionis Christi, videlicet Boża Męka«. (Wizyta Tylickiego z r. 1608).

38. Zborowice.

Wieś, oddal. półn. od Grybowa 15½ kilom. Parafia łac. Dyecezya przemyska.

W dokumentach Szborowice, Zboroviczi, Sborovicze. Stara osada, zniszczona w czasie napadu Mongołów. R. 1288 Leszek Czarny pozwala opatowi tynieckiemu założyć nową wieś na prawie niem. (Kod. tyniecki I, 56). R. 1345 sołtystwo w Zborowicach zastawia Henryk, opat tyniecki, Piotrowi z Lipnika; r. 1394 klasztor tyniecki wykupuje sołtystwo oddane w zastaw. (Kod. dypl. pol. III 216. 354). W połowie XV wieku wieś klasztorna Zborowice blisko Ciężkowie, wspomniana w Długosza Lib. ben. (III. 200, 219). Wieś pozostała klasztorną do kasaty opactwa tynieckiego. (Słown. geogr.).

(²⁷/₇ 1893).

Kościół parafialny ś. Magdaleny. Prawo prezenty ma biskup przemyski.

Kościół par. drewniany istniał już w połowie XV w. (Długosz, Lib. ben. II, 200). Późniejszy murowany zbudowano i konsekrowano r. 1539 (Schemat.) czy też r. 1541. (Wizyta Tylickiego z r. 1608). Spłonął podobno r. 1724 i odłąd do r. 1790 nie obsadzano probostwa. (Z opowiadań Proboszcza miejscowego r. 1893).

Budynek oryentowany, murowany, jednonawowy, w szczegółach bezstylowy, jedynie plan ogólny wskazuje na wpływy późnogotyckie. Prezbiterium zakończone połową wieloboku. Zewnątrz szkarpy, które w narożnikach nawy stoją skośnie do rzutu poziomego. Okna mają obramienia kamienne ze skromnym profilem renesansowym. Wewnątrz sufit płaski. Odrzwia wejścia z prezbiterium do zakrystyi kamienne z fazą gotycką. Drzwi wejścia głównego zachodniego i bocznego w południowej ścianie nawy mają ładne okucie gałziste.

Sakramentsehrank obok wielkiego ołtarza a cornu evangelii, jako framuga szafkowa w ścianie z obramieniem kamiennem re-

nesansowem, prostem; ława dolna występuje poziomo i ma rodzaj obwódki z wałka przecinającego się w narożnikach pod kątem prostym, jak w gotycyzmie.

W nawie na ścianie północnej zawieszona rzeźba figuralna w ramie barokowej, polichromowanej, robota podobno chłopska, wcale dobra.

Sprzęty w zakrystyi. Stara komoda z ozdobą płaszczyzn w szczyty architektoniczne, zrobione z listew, i z malowaniem patronowem, naśladowującym intarsyę, może z XVI w. Skrzynia z naśladowaniem intarsyi, malowana patronowo. Na niej szafka, roboty chłopskiej z ornamentyką polichromijną, i krenelażem u góry.

Ornaty stare:

Zielony przetykany srebrem.

Kolumna w haft złoty i kwiaty jedwabne kolorowe, boki liche, XVII wiek; zniszczony.

Boki z aksamitu utrechckiego kremowego, zamiast galonu frendzelka jedwabna czerwona, kolumna bez wartości. Jest też takiż welon i manipularz, może z wieku XVI, zniszczone.

Welon z czerwonego atłasu, haft srebrny XVII w.

Ma być jeszcze ornat z kolumną w krzyż, a na niej złotem, srebrem i kolorami haftowane Ukrzyżowanie. Pod krzyżem M. Boska i ś. Jan. (Z opowiadania 1896 r.).

Dzwonów pięć, z tych trzy bez żadnych napisów.

Jeden z datą: 1854 r.

Jeden z napisem:

S. M. MAGDALENA ORA PRO NOBIS 1670 G. K. P. Z.

(Z listu nauczyciela J. W. Wawro z r. 1893).

Książki różne z w. XVII i XVIII, znajdują się w składzie przy kościele. — Metryki od r. 1784. — Jakiś »Liber memorabilum«, mało ważny.

(Z listu nauczyciela J. W. Wawro z r. 1893).

Opis z XVII w.

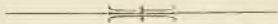
Kościół wewnątrz nagi, »nullas imagines habens, saltem b. Christophorum et Annuntiationis B. V. M. figuram«. W tęczy na belce Męka Pańska. »Tabernaculum in muro excisum clauditur ianua ferrea«. W wielkim ołtarzu tryptyk »structuram habens parvam cum imaginibus B. V. Mariae, ss. Joannis Bapt. et M. Magdalenae in medio, latera vero cum imaginibus ss. Barbarae, Sophiae et duobus episcopis«. Między luźnymi przedmiotami »imago B. V. Mariae lignea deaurata pro exornando altari maiori«.

Ornatów 6 z krzyżami haftowanymi. Między nimi jeden »cum cruce ex passamonis viridis auro intextis«, sprawiony przez p. Jana Brzechwę z Brzostku; dwa »cum imaginibus sanctorum acupietis«; jeden »cum passione Christi acupicta«.

Rękopisy. »Metrica baptisatorum et copulatorum ab a. 1520, alia nova ab a. 1596. — Notandum, inventum esse librum antiquum Joannis Nicolai de Siemichow, in quo missalia et res aliae ab a. 1518 sunt notatae, foliorum citra ultra 20«. Ma być kopia zrobiona dla biskupa, autograf polecono schować »in cistula ecclesiae«.

W reformatio particularis nakazano »monachus penes s. Christophorum et pueri in crumena delegantur«.

(Wizyta Tylickiego z r. 1608).



II.

POWIAT GORLICKI

OPRACOWAŁ

Dr STANISŁAW TOMKOWICZ.

(Miejscowości wymienione: Bartne, Biecz, Binarowa, Doliny, Długie, Gorlice, Hańczowa, Klimkówka, Kobylanka, Libusza, Lipinki, Łużna, Małastów, Moszczenica, Olszyny, Przegonina, Radocina, Regetów wyżny, Ropa, Ropica, Rozdziele, Rozembark, Rzepiennik biskupi, Rzepiennik strzyżewski, Sękowa, Staszkówka, Szalowa, Szymbark, Turza, Wójtowa, Wysowa, Zagorzany).

1. **Bartne** albo **Bortne**.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Gorlic 17 kil. Parafia gr. kat. w miejscu. Dyecezya ruska przemyska. Łacinnicy należą do par. Żmigród.

Cerkiew par. św. Kosmy i Damiana. Patron hr. Franciszek Potulicki. Metryki parafialne zaczynają się od r. 1784. (Schem. ruski z 1879 r.).

2. **Biecz**.

LITERATURA.

- J. Lępkowski, Drobiazgi archeologiczne, V. *Gaz. codz. warsz.*, r. 1855 Nr. 61.
- L. Siemieński, Ustęp z wycieczki po okolicy podgórskiej. Dodatek do *Czasu* r. 1856, tom III, str. 363–400. Także w zbiorowym wydaniu pism.
- Alfred Kamienobrodzki, architekt, Biecz i jego zabytki. *Tygodnik ilustr. warsz.* Ser. 2, tom II, r. 1868 str. 40 (z rycinami).
- Filip Srzeniawski, Biecz w swoich pamiątkach (wierszem). Jasło 1878.
- Michał Kowaleczuk, Kościół farny w Bieczu, wykład miany na zjeździe polskich techników we Lwowie 1886 r. (autografia z rysunkami).
- Teodor Nieczuja Ziemięcki, Świeczniki gotyckie z Biecza. *Świat* I, 1888, str. 87 (z drzeworytami).

F. M. Sobieszczański, Wnętrze fary w Bieczu. *Tygodnik ill. warsz.* Tom I, 1860, str. 75 (z ryciną niezłą).

Władysław Łuszczkiewicz, Wyniki wycieczki naukowej z r. 1889. Sprawozdania Kom. hist. sztuki Akad. Umiej. Tom IV, str. LXXXVI—XC i tom V, str. II—VIII (z licznymi rysunkami).

Biecz. *Przyjaciel ludu* (Leszno) III. roczn. 1837, tom II, str. 345 (z ryciną).

Dom rodzinny Kromera w Bieczu. Tamże. VII. roczn. 1841, tom II, str. 363 (z 3 rycinami; mylnie: baszta miejska).

Bolesław Ulanowski, Najdawniejsza księga sądowa m. Biecza. Archiw. Komisji praw. Akad. Um. 1897 r. Tom V, str. 401—450.

Adam Chmiel, Recenzja wydawnictwa powyższego w *Kwartaln. hist.* Rocz. XII, r. 1898, str. 909 (z zestawieniem archiwaliów odnośnych do Biecza).

Stanisław Tomkowicz, Gotische Holzgegenstände der kirchl. Kunstindustrie in West-Galizien. *Mittheilungen der k. k. Centralcomm. f. Kunst u. hist. Denkmale.* Rok 1893 (tom XIX n. F.), str. 225—231 (z wielu rycinami).

Starowolski, Monumenta (spis epitafiów bieckich, między niemi wielu dziś nieistniejących).

Hr. J. K. Załuski, Wypisy rubralne z aktów w Bieczu. *Rozmaitości lwow.* r. 1858 (nie ważnego, późna epoka).

Dodatek do *Gazety lwowsk.*, r. 1851—1853, 1855—1856. (Szereg dyplomatów ogłoszonych łąčno).

Mittheilungen der k. k. Centr. Comm. f. Kunst u. hist. Denkmale (drobne notatki porozrzucane w wielu rocznikach).

Zdjęcia architektoniczne:

Władysław Łuszczkiewicz, Zabytki dawn. budownictwa w Krakowskiem. Zeszyt podwójny II i III. Kraków 1866 (kościół parafialny biecki).

Zachariewicz, Bisanz, Kowalczuk, Zabytki sztuki w Polsce. Zeszyt IV. Lwów 1887 (kościół parafialny biecki).

Widoki miasta z XVII w.:

Braun i Hogenberg, Civitates orbis terrarum. Kolonia 1612, także dawniejsze wydania są zdaje się z r. 1572 i 1581—1582 (piękny duży medzioryt).

Andreas Cellarius, Regni Poloniae magnique ducatus Lituaniae descriptio. Amsterdam 1659 (zmniejszony widok podobny do poprzedniego).

Feliks Książarski, architekt, posiadał w r. 1862 w swych tekach liczne zdjęcia i rysunki z Biecza (Łepkowski, O zabytkach Gniezna, Kruszwicy i Krakowa).

Miasto, oddal. półn. wschod. od Gorlic 10¹/₂ kilom. Parafia łacińska w miejscu. Dyec. przemyska.

W średnich wiekach: Beych, Becc, Becz, Beycz, Byecz, także Becia.

Początek nazwy nie jest wiadomy. Starożytność osady, lub przynajmniej odwieczną drogę handlową tędy prowadzącą, zdawałby się wskazywać przedhistoryczny miecz bronzowy, znaleziony w pobliżu, w korycie rzeki Ropy. Wzmianki Katalogu biskupów krak. o »ziemi bieckiej« ok. r. 1023—1032, równie jak *Rocznika świętokrzyskiego* o istnieniu kościoła parafialn. w Bieczu r. 1079 (*Monum. hist. pol.* III, 337, 67—68), nie są wiarygodne i pochodzą z tekstów XV w.

R. 1243 istnieje już kasztelania biecka, a zatem i zamek (Piekosiński, Kod. dypl. Małop. I, 32). R. 1303 Wacław, król czeski, książę krak. i sandom., wystawia w Pradze przywiej poświadczający, iż w zamian za wieś Kamieniec, należącą do dóbr biskupstwa krak. (dzisiejszy Nowy Sącz), odstąpił zapewne już nieco przedtem biskupowi Janowi Muskacie zamek królewski Biecz (Piekosiński, Kod. dyplom. kat. krak. I, 145). Muskata dozór nad zamkiem powierzył klasztorowi tynieckiemu, mającemu dobra w tej okolicy, lecz przez zaniedbanie obrony zamek wpadł w ręce złych ludzi; spór

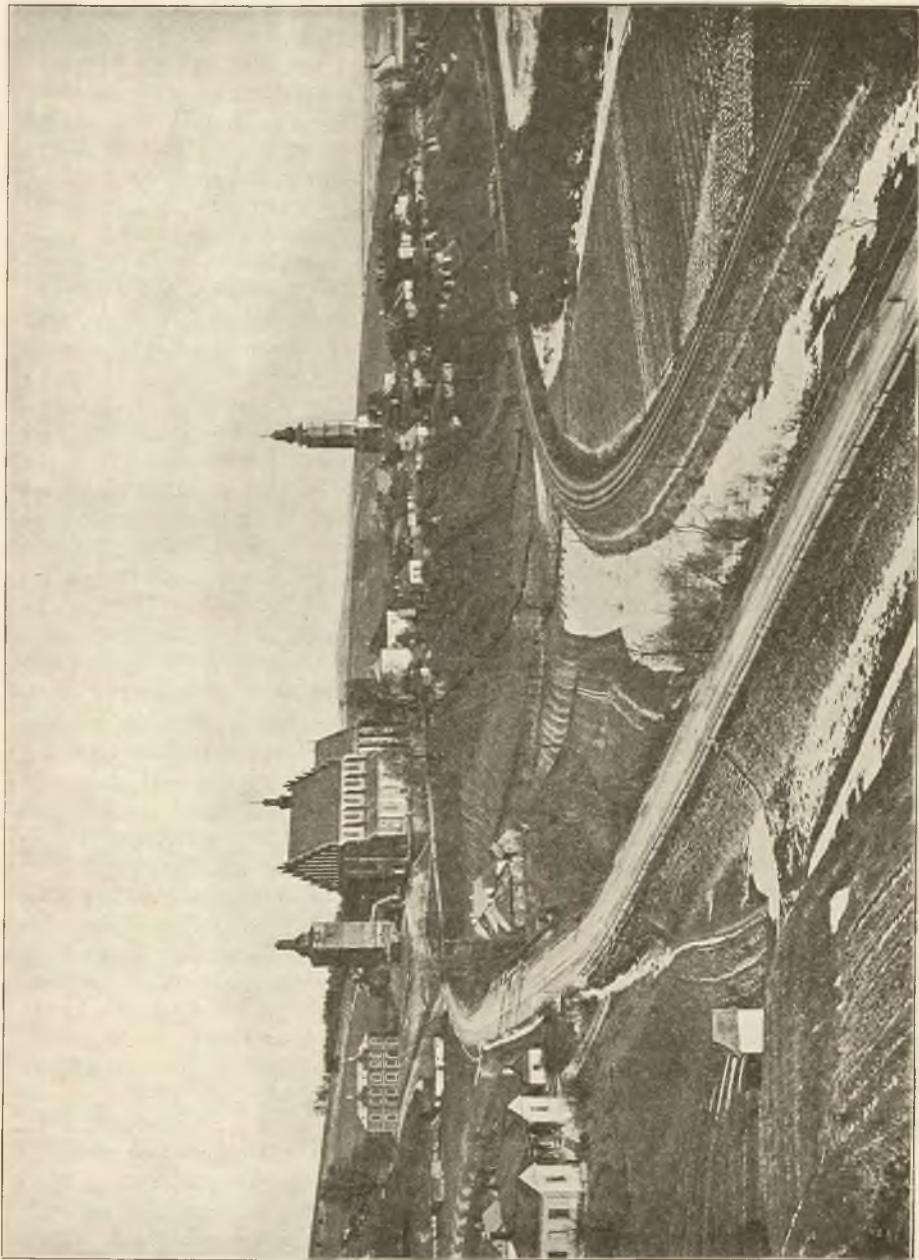


Fig. 1. Widok miasta Bieczy (z fotografii).

o to powstały między biskupem krakowskim Nankerem a opatem tynieckim trwał jeszcze w r. 1322. (Tamże str. 164). Tymi, co zamek opanowali, byli Węgrzy, w służbie królewskiej polskiej będący, a Łokietek w r. 1306 odebrawszy im Biecz, naprzód zwrócił go biskupowi, lecz w r. 1311 zabrał i do dóbr królewskich stołowych przyłączył (Naruszewicz. Hist. nar.-pols.). Wzmianki Długosza (Historia, t. I, 486 i III, 11) o istnieniu miasta Bieca pod r. 1125 i pod r. 1303 nie są poparte źródłami. Najwcześniejsze wiadomości pewne o mieście Biecu »civitas Biecz« są z drugiej połowy XIV w.

R. 1361 Kazimierz W. dał mieszczanom bieckim pozwolenie na wagę miejską, postrzygalnię i jalki solne (Piekosiński, Kod. dypl. Malop. III, str. 147), a w r. 1365 dozwolił miastu rządzić się prawem magdeburskiem; wspomina w tym przywileju o dawniejszej lokacji miasta przez któregoś z swoich poprzedników, mestety jednak miejsce to jest w kopiarzu zepsute i niezrozumiałe. Przez potwierdzone lub nowo nadane tym przywilejem prawa ważenia towarów, stawiania kramów z różnym towarem, utrzymywania wyszynków wina i t. d., ugruntowanemu zostało życie handlowe miasta i rozwój jego zamożności (tamże str. 161). R. 1368 Kazimierz W. ustanowił doroczne jarmarki od św. Piotra i Pawła przez tydzień trwać mające (tamże str. 216). R. 1383 wystawia publiczne świadectwo wójt najwyższego sądu niemieckiego ziemi bieckiej »advocatus supremi iudicii juris provincialis terrae beycensis« wraz z 7 ławnikami (Akta grodz. i ziem. I, 8). Już w końcu XIV w. miasto posiadało przeszło 30 cechów, a między nimi byli złotnicy, malarze, miecznicy, płóciennicy, chmielarze, tłoczący olej, wyrabiający wosk i t. d. (Ulanowski l. c. passim.); wspomniana też jest »platea versus scholas« (tamże zap. 79). R. 1399 Jagiello dla dobra miasta nakazuje przedmieszczanom bieckim za miastem mieszkającym, dawać mieszczanom pomoc przy naprawie uszkodzonej obrony miasta, »pro armis et armorum dietae civitatis defectibus reformandis laborare et labores facere« (Rzysz. Mucz. Kod. dypl. polski III, 361), a zatem mury obronne już od pewnego czasu istnieć wtedy musiały. R. 1505 król Aleksander postanawia, aby towary z Węgier według dawnego zwyczaju przewożone były przez Biecz (Dod. do *Gaz. lew.* r. 1855, str. 156). R. 1557 Zygmunt August dał miastu prawo poboru opłaty od wypalania gorzałki, a dochód przeznaczył na naprawę murów miejskich. W r. 1570 umieszczona tablica pamiątkowa Mikołaja Ligęzy świadczy o przeprowadzeniu większej naprawy obrony miasta. W XVI w. miasto należało do zamożnych, między cechami posiadało nawet cech zegarmistrzów. Kwitnął zwłaszcza przemysł tkacki i rozległy handel. Słynne były ozdobne gmachy (Baliński i Lipiński, Starożytna Polska). Konstytucya r. 1580 ustanowiła tu skład win wiezionych z Węgier (Vol. legum tom II, str. 1900).

R. 1572 w morowym powietrzu wymarło przeszło 1800 ludzi, domy stały pustką (Siemieński l. c. z listu współcz. X. Płazy). W początku XVII w. okolica Bieca zaroiła się od band opryszków, w związku z tem były liczne trącenia winowajców w mieście. Konstytucya r. 1616 nadaje miastu prawo miecza z powodu rozmnożenia się rabunków (Vol. legum III, 304). Stąd tradycya o istniejącym tutaj jakoby cechu hulaj, i że w XVII w. Biecz był głównym miejscem nauki i wyzwolenia katów, że tu istniała »szkoła katów«. R. 1656 Rakoczy pustoszy okolicę i miasto. R. 1657 Szwedzi zdobyli i zrabowali miasto, dla którego odtąd zaczyna się doba upadku. R. 1709 w zarazie morowej wyginęła większa część mieszkańców (Srzeniawski l. c., Kowalczyk l. c.). W r. 1756 pożar nawiedził miasto, czy też tylko część jego, niszcząc domy w rynku (Łepkowski, Noty rękop. z r. 1851). Konfederacya barska pod wodzą Pułaskiego trzymała się długo w górach okolicznych, (porów. Izby pow. grybowskiego). D. 5 kwietnia 1770 wojsko rosyjskie z korpusu Drewicza, ścigając Konfederatów, wpadło do miasta i zrabowało je, pustosząc domy i kościoły. Wtedy też zniknęła część archiwów, zwłaszcza miejskiego i kościelnego; przywileje i akta żołnierze zabierali na robienie ładunków i do obwijania wiktuałów. (Protestacyę rękopiśmienną z opisem rabunku zachowaną w kościele parafialnym, przytacza Siemieński l. c.; odpis w Tokach konserwat. Łepkowskiego).

Miasto było stolicą powiatu i siedzibą starostwa grodowego, posiadało wspólnie 4 kościoły. Obecnie zubożałe i podupadłe jest tylko siedzibą sądu powiatowego. Liczy zaledwie kilka tysięcy mieszkańców, przemysł i handel zaniknął.

Pieczęć miasta, której dwa odmienne dawne okazy podają w podobiznie na końcu opisu miasta, w średnich wiekach miała wizerunek ś. Piotra z kluczem w ręku, w półfigurze. Kościół parafialny jest pod wezwaniem Bożego Ciała. Ale kościół ementarny ś. Piotra, pod tem wezwaniem istniejący już w XV w., w pobliżu »Zamku Jadwigi« za miastem, mógłby świadczyć, że część tego ś. Patrona łączy się z dawną osadą Biecza. Już w XIV w. ustanowione tu były główne jarmarki na dzień śś. Piotra i Pawła. Pieczęć późniejsza, ale jeszcze gotycka, przedstawia też wizerunek śś. Piotra i Pawła w półfigurach. Między nimi widać literę: duże B. Już w XVI w. na pieczęci znajduje się samo B bez postaci świętych. Tę samą literę jako godło miasta spotykamy na konsolach żeber późno-gotyckiego sklepienia prezbiterium kościoła parafialnego, zapewne z XVI w., na rzeźbach domów, na rzeźbionym pulpicie kościelnym. Znak ten do dziś dnia na pieczęci miejskiej pozostał. Dwie podobizny starych pieczęci niżej odtworzone pochodzą z odcisków w aktach Arch. m. Krakowa.

Najdawniejszym znanym kasztelemanem bieckim jest Mikołaj r. 1243 (Pickosiński, Kod. dypl. Małop. I, 32). — Najdawniejszym starostą Janussius r. 1383 (tamże III, 350). — Na zamku tutaj często przebywali królowie polscy, jak świadczą stąd datowane przywileje Kazimierza W., Elżbiety, Jadwigi, Jagielly, Ludwika i Zolii. Jadwiga ulubiła sobie tę siedzibę, pozostawiła fundacye, i do dziś dnia żyje w pamięci mieszkańców; »zamek Jadwigi«, »oratorium Jadwigi«, »szpital Jadwigi«. — Około r. 1439 na zamku przebywał Władysław Warneńczyk (Długosz, Hist. tom IV, 566, 568). — R. 1410 Władysław Jagiello wypuścił ziemię biecką w dzierżawę Tomaszowi biskupowi Jagierskiemu (Agriensis) i jego bratu Władysławowi de Lundoc (Długosz, Historia IV, 8).

R. 1776 od rządu austryackiego nabył starostwo bieckie na własność Wilhelm Siemieński (Kowalczuk l. c.).

R. 1460 został opatem mogiłskim »Petrus de Beycz, cognomento Hyrsberg«, ulubieniec Kazimierza Jag., słynny z nauki i cnoty (Mon. Pol. hist. VI, 462—463).

R. 1512 w Bieczu urodził się Marcin Kromer, bisk. warm., historyk.

Stąd pochodził X. Jakób Piotrowicz, proboszcz kościoła tutajszego, ś. Ducha, prof. Akad. krak., dziekan WWSS. i kanonik u ś. Floryana w Krakowie, autor Kazania drukowanego r. 1641 (Siarczyński, II, 4).

R. 1396 nabywa w Bieczu dom »Petrus illuminator Domine regine« [Hedvigis] (Ulanowski l. c. zap. 455).

R. 1507 Piotr z Biecza, snyeerz (Essenwein, Mittelalt. Denkmale d. Stadt Krakau, dodatek XIII. str. XXIV).

R. 1512 Walentyn i Joachim z Biecza, malarze (tamże).

Topografia i dawna postać miasta. Miasto leży nad rzeką Ropą, na stoku wzgórz, łagodnie spadających od wyniosłej Raclawskiej góry ku południowemu wschodowi. Teren w tem miejscu tworzy niezbyt obszerną równię, nieco pochyłą, ograniczoną od zachodu przez siodełkową przełęcz, od północnego wschodu przez zagłębienie małego potoku i dochodzącą do krawędzi szkarpowatego, nieco skalistego brzegu, z wysokości ok. 25 m. nagle spadającego ku dolinie rzeki i niegdyś przez jej wody wyżłobionego. Z płaszczyzny tej wysuwa się jak przylądek ku wschodowi mały pagórek, na którym dziś stoi starożytny szpital. Tu był prawdopodobnie początek Biecza, pierwotny zamek, czyli gród królewski, którego założenie legenda przypisuje jakiemuś rozbójnikowi Beczowi (Srzeniański, l. c.), a niektórzy historycy rzekomemu plemieniu Biesów, łącząc

problematicznie nazwę Biecza z nazwą pasma gór Beskidów, czyli Bieszczadów (Baliński i Lipiński, Starożytna Polska). Długosz opowiada, iż w r. 1125 Wołodar książę przemyski, na wiadomość, iż Bolesław Krzywousty wybrał się do Danii, wysłał syna swego Włodzimierza do Polski na czele hufców zbrojnych, które spustoszyły kraj aż po Biecz (Historya, tom I, str. 486, tłum. polsk.). Źródłowo udowodnionem jest, iż w r. 1303 lub nieco przedtem, zamek królewski Biecz w zamianie odstąpionym został biskupom krakowskim, w których ręku jednak niedługo pozostawał,



Fig. 2. Widok miasta z XVII w.

Kościół ś. Piotra.	Dzwonnica.	Ratusz.	Późniejszy gród (czwarty z kolei).	Kościół ś. Ducha i szpital późn. klasztor (pierwotny zamek).	Gród z XVI w. (trzeci z kolei) późn. klasztor Reformatorów.
	Kościółek ś. Barbary.				
	Kościół parafialny.				
	Brama miejska.				

i wrócił w stałe odtąd posiadanie królów polskich. W sąsiedztwie zamku ugrupowała się osada, która od Kazimierza W. uzyskuje przywileje miastom tylko przysługujące. Tymczasem pierwotny zamek musiał ulegć zniszczeniu i zapewne też jako zbyt szczupły, a dla bliskości miasta niedający się rozprzestrzenić, nie mógł już odpowiadać zwiększonym wymaganiom dworu królów polskich. R. 1395 królowa Jadwiga darowuje plac, gdzie dawniej stał zamek królewski koło »niższej bramy« i połowę łązni tamże znajdującej się, pod budowę szpitala, równocześnie uposażonego

przez mieszczan bieckich (Dokument w Dod. *Gaz. lwow.* r. 1851, str. 91). Wtedy więc może pagórek zamkowy przyłączony został do miasta i objęty murem miejskim obronnym, o którym najwcześniejszą wzmiankę spotykamy pod r. 1399, ale który już istnieć musiał czas dłuższy, skoro w niej jest mowa o naprawie uszkodzeń (Dokument Jagiełły w Dod. *Gaz. lw.* r. 1853, str. 180). Szpital ten stoi do dziś dnia na tem samym miejscu, jakkolwiek w postaci zmienionej wskutek przeróbek późniejszych, zwłaszcza z końca XV wieku pochodzących. Na starych widokach miasta widać tam także kościół, w sztychu Brauna zaznaczony jako »ecclesia s. Spiritus«. Być może, iż zużytkowano doń dawną jakąś kaplicę zamkową, choć wezwanie ś. Ducha, zwykle nadawane kościołom szpitalnym w średnich wiekach i łączące się z zakonem braci szpitalnych ś. Ducha de Saxia, pozwala wnosić, że kościół zbudowano dopiero dla szpitala.

W czasie odstąpienia starego zamczyska na szpital miejski, królowie polscy niewątpliwie posiadali już inną dla siebie siedzibę w ulubionym Bieczu, lepiej dogadzającą zwiększającym się wymaganiom dworu. Zapewne był nią zamek na wyższym wzgórzu zachodnio-południowym, opodal miasta, przedzielonem przełęczą od zabudowań kościoła parafialnego i mieszczącym również ementarz z kościółkiem ś. Piotra, uwidocznionym na starych widokach. Kiedy powstał ten drugi z rzędu zamek, nie wiemy; ale tradycya miejscowa do dziś dnia nazywa go »zamkiem królowej Jadwigi«, więc być może, iż ona go założyła. Istnieje o nim wyraźna wzmianka z końca XV w. (patrz niżej). Zniknął i on z czasem z powierzchni, a tylko położenie miejsca, pagórki gruzów na splantowanej górze i fosa głęboka i szeroka, oddzielająca tę platformę od drugiej sąsiedniej ku północy, gdzie może był przygródek, pozwala rozpoznać gdzie się wznosił. Fundamenty jego grubych murów odkryto w r. 1876 i zarazem zniszczono niepowrotnie. Zastąpił go zapewne już w XVI wieku trzeci z rzędu zamek, zbudowany znów po przeciwnej wschodniej stronie opodal miasta. Była to epoka, kiedy już nie były tyle potrzebne niedostępne średniowieczne zamki; nowy gród zajął płaskie wzgórze, spadające zwolna ku polom sąsiednim, a tylko od miasta oddzielone dość głębokim parowem, w którego głębi sączy się strumyk. Na widokach miasta z XVII wieku tego ukształtowania terenu nie uwydatniono wyraźnie; widzimy w tem miejscu kilka niewielkich budynków i basztę na sztychu Brauna oznaczoną jako »Castrum«. Był to już tylko gród starościński. Dwór królewski przestał zjeżdżać do Biecza. Niebawem i ten »zamek« okazał się zbyt czynym. W r. 1642 miejsce jego zajął nowo zbudowany klasztor i kościół OO. Reformatów. Akta grodzkie i ziemskie unieszczone w budynku, który swemi kilku piętrami łączył się z wysoką basztą miejską i na widoku starym okazale się przedstawia w południowej części miasta, pod jego murami w pobliżu kościoła ś. Ducha; dziś jeszcze nazwę »grodu« nosi parterowa nowa willa (p. Znamirowskiego), stojąca u brzegu szkarpy nad torem kolejowym, na gruzach tego gmachu i na fundamentach muru miejskiego.

Pomiędzy wzgórzem zamku Jadwigi a wyżyną klasztoru Reformatorów rozsiadło się miasto. Tworzyło ono okrąg eliptycznie wydłużony w kierunku równoległym do koryta rzeki. Regularność elipsy przerywają tylko dwa wysunięte przyrostki, od wschodu szpital z kościołem ś. Ducha, od zachodu kościół parafialny: świadczą one, że tak pierwotny zamek, jak dawniejszy kościół parafialny, stały już przed założeniem miasta, i że wznosząc mur miejski musiano się do nich zastosować, choć to było z ujmą obronności, dla której ideałem w średnich wiekach była linia krzywa, zbliżona ile możności do koła.

Najstarszy widok ogólny miasta z XVII w., zamieszczony w pięknym miedziorycie w dziele Brauna z r. 1612, a zmniejszony w książce Cellaryusza, z której go wyżej powtarzamy (fig. 2), zdaje się wcale wiernie oddawać średniowieczną postać twierdzy. Widzimy ją tu od strony rzeki Ropy, czyli od południa. Z tej strony mur jest znacznej wysokości, bo zarazem stanowi obmurowanie naturalnej szkarpy terenu. Tworzy on tu łuk płaski, zbliżony niemal do linii prostej. Domy tej części miasta, stojąc na wyższym poziomie od muru; dachami i nawet oknami górują nad nim. Szkarpy tu i owdzie podpierają mur obronny, zwłaszcza gęsto ustawione między właściwym miastem a pagórkem wysuniętym kościoła ś. Ducha. Tu zapewne było jakieś zagłębienie terenu. Zgrubienie od dołu zaznaczone odsadzką, tudzież inny poziom górnej linii muru zatoczonego do koła tego kościoła, wskazuje iż dawny zamek miał swój odrębny mur obronny i później tylko przyczepiony został do obwodu miasta. Obwód ten podnosi się za terenem w górę ku północy, i po drugiej stronie miasta mur sam zdaje się być niższym niż od południa, pomimo, że z tamtej strony góruje nad domami. Piętnaście wież i baszt różnych kształtów i rozmiarów przerywa jednostajność muru, który jak widać był pojedynczym, bez przedmurza lub wału, posiadał otwory strzelnic i oczywiście drogę straży, lecz nie był uwieńczony ząbionymi blankami. Z baszt jedna tylko od wschodu ma u góry blanki, ta, która może była zarazem bramą miasta, dawną »bramą niższą«, gdy jeszcze zamek (późniejszy szpital) stanowił osobną zamkniętą całość. W części północnej, baszta okrągła na lewo od ratusza, jeżeli to nie jest tylko niedokładność rysownika, wydaje się jakby stała wewnątrz miasta wśród domów, a nie przy murze. Od strony południowej oprócz baszt widzimy innego rodzaju przybudowę, mało ponad mur wzniesioną, jest to jakby dom parterowy, przystawiony na wysokim podmurowaniu do zewnętrznej strony muru. W okolicy kościoła parafialnego zmienia się postać muru. Dochodzi on tu do dużego budynku z wielkimi oknami, attyką ząbioną u góry i wysoką okrągłą basztą w narożniku; odtąd mur o połowę niższy zatacza mały łuk, poczem od niewielkiej baszty okrągłej załamuje się ku fasadzie kościoła parafialnego, w pobliżu której przerywa go brama obszerna, dawną »bramą wyższą«; od tej samej zaś baszty na lewo wyskakuje odnoga muru równoległa do szkarpy wzgórza kościelnego, tworząc tu szyję, zakończoną zewnętrzną obroną bramy. Po drugiej stronie do fasady kościoła przytyka niewysoka

baszta kwadratowa, od której znów u podnóża pagórka dzwonnicy i kościółka ś. Barbary wybiega odnoga zakończona małą basztą. Wszystko to wskazuje na bardzo racjonalną budowę obrony miasta, uwzględniającą wszystkie ważniejsze gmachy, a zużytkowującą starannie przypadłości terenu. Oprócz dwóch bram »wyższej« i »niższej«, było ile wiadomo sześć furtek w murze dla pieszych (Kowalczuk, l. c.). Z tej całej obrony dziś pozostały: część zabudowań »bramy wyższej« przy kościele farnym, kawał muru od dzwonnicy parafialnej aż po za plebanię (porównaj widok na fig. 3), i urywki substrukcyi oraz przypór muru na stoku szkarpy strony południowej, ponad dzisiejszym torem kolejowym.

W tym zamkniętym obrębie mieściło się miasto, złożone z kwadratowego rynku, oraz kilku prostych ulic, wychodzących z jego narożników. Dwie szły ku zachodowi, dwie ku wschodowi, a jedna krótka ku północy. Dokoła miasta może biegła ulica wzdłuż wewnętrznej strony muru. Domy były przeważnie proste i małe, o parterze i jednym piętrze; prócz kilku większych znacznej wysokości. Dom w północno-wschodnim narożniku rynku, bogatszy od innych, uwieńczony był muiowaną attyką z wolutami: podobną attykę miał ratusz na środku rynku, budynek kwadratowy, wyniosły, o kilku podobno piętrach. Wieża ratuszowa, przez pomyłkę rysownika, nakreślona została jako ośmioboczna od samego dołu. Miała tarczę zegarową, górne zakończenie galeryą dwupiętrową na słupkach, kopułę i latarnię górną, w której wisiał dzwon. Widać to wyraźnie na sztychu Brauna.

Dziś kamienice niemal wszystkie są parterowe, wiele z nich w ruinie, w samym rynku wiele jest domów drewnianych, z pięknych attyk nie zostało śladu, kościół ś. Ducha zniknął z powierzchni; dzwonnica parafialna zmieniła kształt hełmu, kościółek ś. Barbary ustąpił miejsca kaplicy nieznacznej. Jedna fara zachowała prawie niezmiennie swoją dawną postać.

W murach zamykało się dawne miasto; po za ich obrębem widać kilkanaście domków »przedmieszczan«, a z przodu na prawo nad korytem Ropy dojrzeć można młyn: nie jest on tym, który był w pobliżu miasta zbudowany na mocy przywileju danego w r. 1361 przez Kazimierza W. Hynkowi (Dokument w Dod. *Gaz. lw.* 1851 str. 203 i akta grodz. i ziem. III. 28), ponieważ tamten stał na przeciwnym brzegu rzeki, od strony Libuszy.

(¹⁴/₁₀ 1887 — ⁷/₃ 1896).

Kościół parafialny Bożego Ciała (fig. 3). Patron: Cesarz, imieniem c. k. skarbu rządowego, czyli funduszu religijnego. Do konkurencyi parafialnej należą nadto obszary dworskie i gminy: Korczyna, Strzeszyn, Kłęczany i Kwiatonowice, oraz m. Biecz.

Erekcya niewiadoma, bo akta przepadły w rozruchach wojennych XVII i XVIII w. Data poświęcenia niewiadoma (Schematyzm). Wzmianka w Roczniku świętokrzyskim pod r. 1079, iż po śmierci ś. Stanisława wszystkie collationes regiae w dyecezyi krak., między niemi i Biecz, przeszły na biskupstwo krak. (Monum. Poloniae hist. III, 67—68),

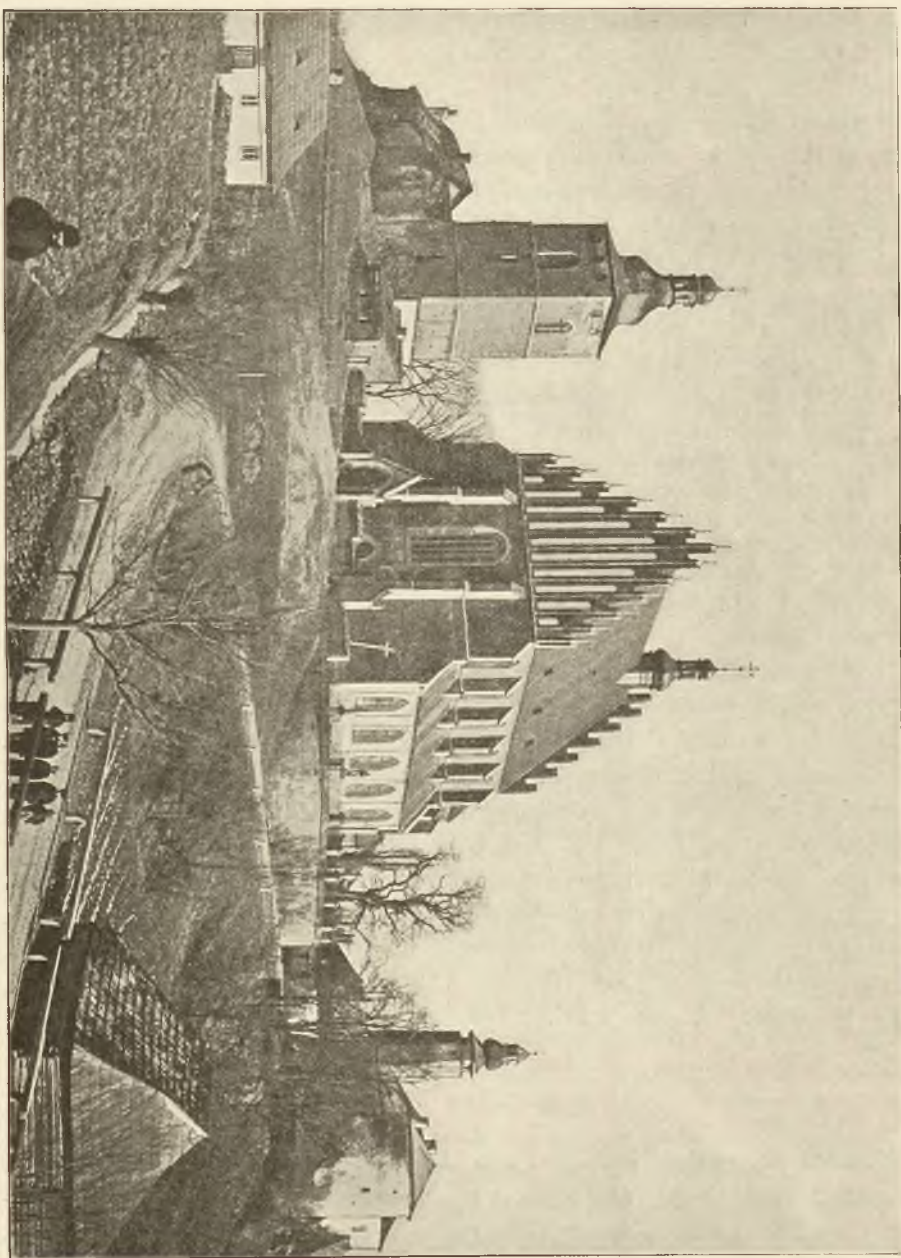


Fig. 3. Biecz. Widok kościoła parafialnego i jego otoczenia (z fotografii).

nie da się utrzymać, tem więcej, gdy rękopisy Rocznika nie są wcześniejsze nad w. XV. Tradycya przechowana w aktach kościoła odnosi fundacyę do roku 1303; Starowski (Gesta Episcoporum Crac.) twierdzi, że Łokietek, odbierając Biecz, pozostawił biskupom krak. prawo patronatu kościoła paraf. (Schematyzm). W księdze świętopietrza w Polsce z r. 1326 czytamy wzmiankę o plebanie w Bieczu, a w rachunku z niego z r. 1328 jest mowa o parafii Biecz (Theiner, Mon. hist. Pol. I, 228 i n.). R. 1415 papież Jan XXIII, przywracając królom polskim rzekomo utracone wskutek zabójstwa ś. Stanisława prawa patronatu do kilku kościołów, wymienia też i Biecz (Piekosiński, Kod. dypl. kat. kr. II, 396). Akta biskupa Konarskiego opowiadają, iż kościół zbudowany został przez Niemców zamieszkujących miasto (Schematyzm); data r. 1419 jest przytem myłką druku, zapewne ma być 1519. Budynek dzisiejszy nie ma ani śladu romanizmu lub wczesnego gotycyzmu, z właściwości stylowych sądząc powstał w końcu XV lub na początku XVI w. Roboty jakież około dokończenia fary wykonywał r. 1560 mularz Piotr »Ronll« Medyolańczyk (Sprawozdania Kom. hist. szt. tom V, str. XL), może de Ronghe¹⁾ albo Ronchi²⁾. Restaurowano kościół w r. 1758, jak świadczył napis nad drzwiami południowymi; zapewne restaurować musiano po napadzie moskiewskim 1770 r. (Protestacya z tegoż roku mówi o wielkiem spustoszeniu); dalej w latach 1863—1868; wreszcie restauracya rozpoczęła 1888 r., do dziś dnia jeszcze nie jest ukończoną.

Proboszczowie bieccy: R. 1326 Rudolphus plebanus eccl. de Byecz (Theiner, Monum. hist. Pol. I, 228); r. 1378 Janislaus plebanus (Akta grodz. i ziemsk. VIII, 20); r. 1383 Janussius rector eccl. de Beyez (Piekosiński, Kod. dypl. kat. kr. II, 99); r. 1397 i 1400 Janislaus rector eccl. in Becz, can. crac. (tamże, 216, 245); trzej ostatni zapewne są jedną i tą samą osobą.

R. 1447 Stephanus Schpiek de Becz plebanus, curiae reginalis cancellarius (Akta grodz. i ziem. III, 152).

Rndus Erasmus Wolski, prob. biecki + 1553 (Starowski, Monum.).

W latach 1683—1700 X. Szmoniewski, prob. biecki (Jan Konrad hr. Załuski, Wypisy rubralne ze Sumaryusza bieck. *Rozmait. lwow.* r. 1858).

R. 1770 X. Józef Bętkowski, Dr. teol., proboszcz i oficyał biecki, oraz prob. koll. sądeckiej. (Z aktu protestacyi przeciw rabunkowi moskiewskiemu, rękopisu częściowo przytoczonego też u Siemieńskiego, l. c.).

R. 1598 Jerzy Radziwiłł, kard. i bisk. krak., instytuował tu kolegium 6 mansyonaarzy i prepozyture ustanowił (Schematyzm).

Budynek orientowany, halowy, trzynawowy, z bocznymi kaplicami, znacznych rozmiarów, zwłaszcza o imponującym wnętrzu. Głównym materiałem cegła czerwona grubości 0·08 do 0·09 m., w ośmioboku prezbiteryum układana z ciemną we wzory; ważniejsze członki architektoniczne, jak gzemsy, obramienia okien i drzwi, laski okien, sterczyny szczytu frontowego, filary naw, żebra sklepień, gurty łuków, z ciosu. Cała długość (z murami, bez szkarp zewnętrznych) 48·80 m. Szerokość fasady zachodniej 28·40 m. Wysokość szczytu zachodniego aż do nasady najwyższej sterczyny 32·30 m. Wnętrze: długość nawy 27·70 m., największa szerokość z kaplicami 25·80 m., największa wysokość sklepienia 18·30 m. Długość prezbiteryum 18·30 m., szerokość 10·30 m., największa wysokość 15·50 m.³⁾ Kaplice wzdłuż obu naw bocznych są znacznie niższe, nakryte wspól-

¹⁾ Biuletyn polski z posiedzenia Kom. hist. sztuki d. 11 lutego 1892 r.

²⁾ Była rodzina mularzy tej nazwy w Polsce w końcu XVI w. Por. Sprawozd. Kom. hist. szt. tom IV, str. XLIII.

³⁾ Wymiary podane są według zdjęć prof. Zachariewicza.

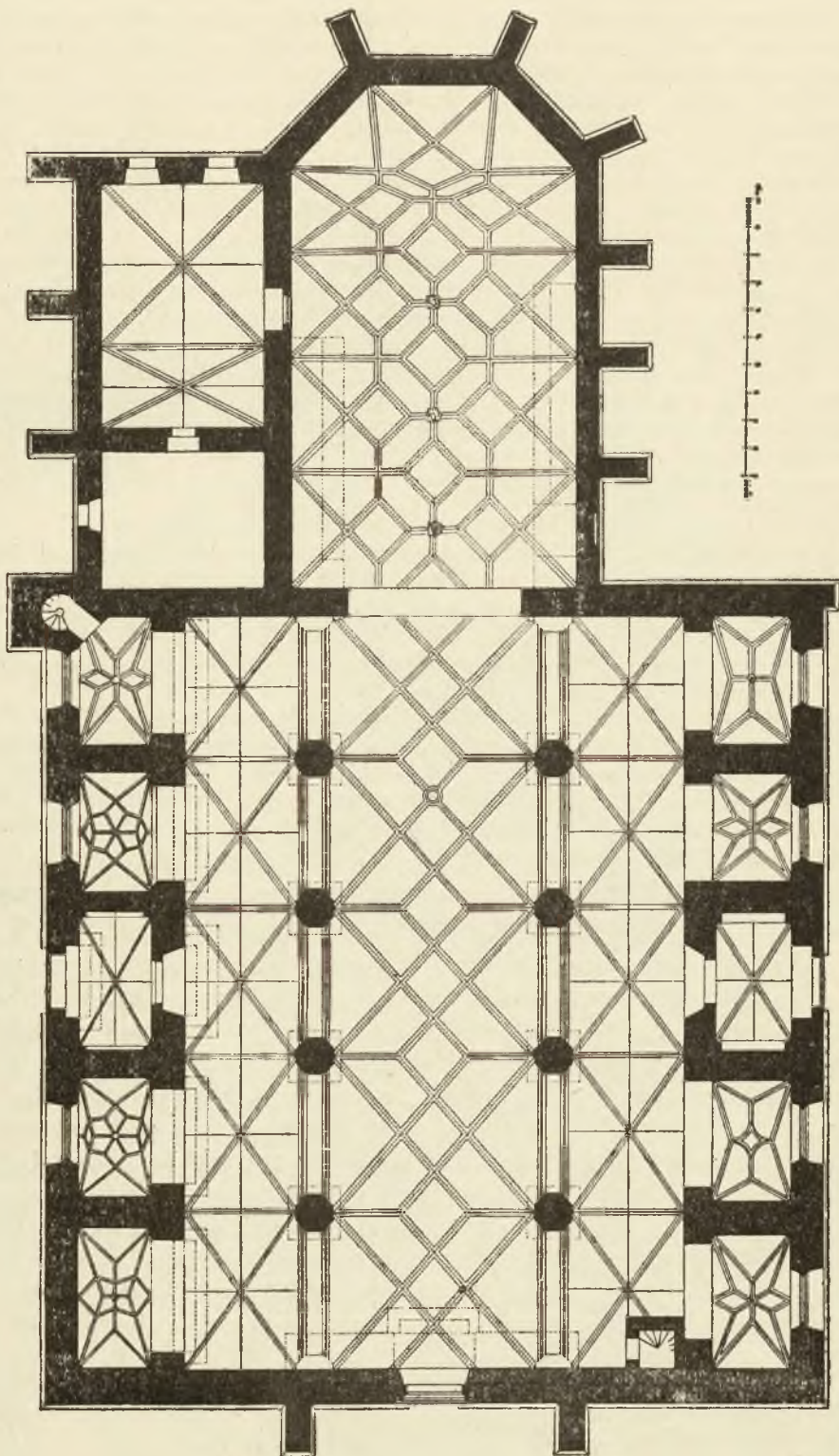


Fig. 4. Biecz. Rzut poziomy kościoła paralelnego (według Zachariewicza).

nym dachem pulpitowym. Prezbiterium zakończone połową ośmioboku, ma szkarpy w miejscach oporu sklepień. Po stronie północnej brak szkarp z powodu przybudowania zakrystyi i skarbcza, nad któremi jest oratorium na I piętrze. Przybudowy te mają szkarpy prostopadłe do kierunku ściany północnej. Ściana wschodnia nawy ku południowi przedłużona szkarpa, występująca po za lico ściany południowej; po stronie północnej ma występującą małą przybudowę wieżyczkową, a w niej schody wiodące do oratorium i na strych. Rzut poziomy kościoła daje fig. 4. Szczyt ściany ponad tęczą przyozdobiony wnękami bez lasek, oraz zazębieniem ceglanem, nowo dodanem według dawnych wskazówek. Szkarpy naw bocznych widoczne w górnej części, w części dolnej utopione są w ścianach działowych kaplic. Ścianę fasady zachodniej (fig. 5) dwie szkarpy dzielą na trzy pola, odpowiadające miejscom oporu sklepień. Fasadę od góry zakończa ściana szczytowa ozdobiona wnękami, o tle gładko zatynkowanem. Między ich obramieniami znajdują się pionowe laski z cegły na kant występującej z lica. Sterczyny strzelające ponad dach i kamienne fiale, zakończające owe laski, dodano w czasie ostatniej restauracyi, były bowiem wskazówki, iż zostały one obcięte w jednej z dawniejszych restauracyj. Poniżej wnęków biegnie wzdłuż całej fasady gzems okapowy, o przekroju gotyckim, który też obiega boczne ściany nawy u samego dachu. Drugi gzems o profilu gotyckim przecina fasadę w wysokości środkowej odsadzki szkarp frontowych, załamując się ku dołowi stosownie do kształtu wielkiego okna, i przerwany na części fasady od szkarpy ku ścianie północnej; obiega on ściany boczne nawy nad samym dachem kaplic, opasując szkarpy. Wreszcie gzems okapowy ciągnie się wzdłuż bocznych ścian kaplic. Prezbiterium posiada gzems okapowy popod dachem; drugi opaskowy, będący przedłużeniem dolnych ław okiennych i dolnej odsadzki szkarp, obiega ściany dokoła, opasuje szkarpy i załamuje się w górę ponad zamurowanym bocznym portalem południowym. Dołem cały budynek obwiedziony jest cokołem ciosowym o prostej fazie zamiast profilu, stopniowanym za spadkiem terenu ku południowi. W fasadzie zachodniej jest portal główny, z obramieniem kamiennem ostrołukowem, którego okrój daje fig. 6. Wyżej znajduje się wielkie okno, zamknięte pełnym łukiem, laskowaniem w stylu perpendykularnym podzielone na 4 pola. W ścianach północnej i południowej drzwi o obramieniu profilowanem i zakończonem pełnym łukiem, prowadzą do kruchty i stanowią boczne wejścia do nawy kościoła. Wejście południowe ma obramienie gotyckie o łuku pełnym z rodzajem tympanonu. Pod nim był na kamieniu malowany napis, który zginął przy wymianie kamienia w roku 1890¹⁾. Nad wejściem północnem znajduje się wnęk niemal kwadratowy z obramieniem kamiennem gotyckim; na gzemsię zaś tarcza kamienna z rzeźbionym h. Odrowąż. W południowej ścianie zewnętrznej prezbite-

¹⁾ Prof. Łuszczkiewicz czytał tam w r. 1889: »Ecclesia renovata a. d. 1758a. (Sprawozdania Kom. hist. szt. tom IV, str. LXXXVI).

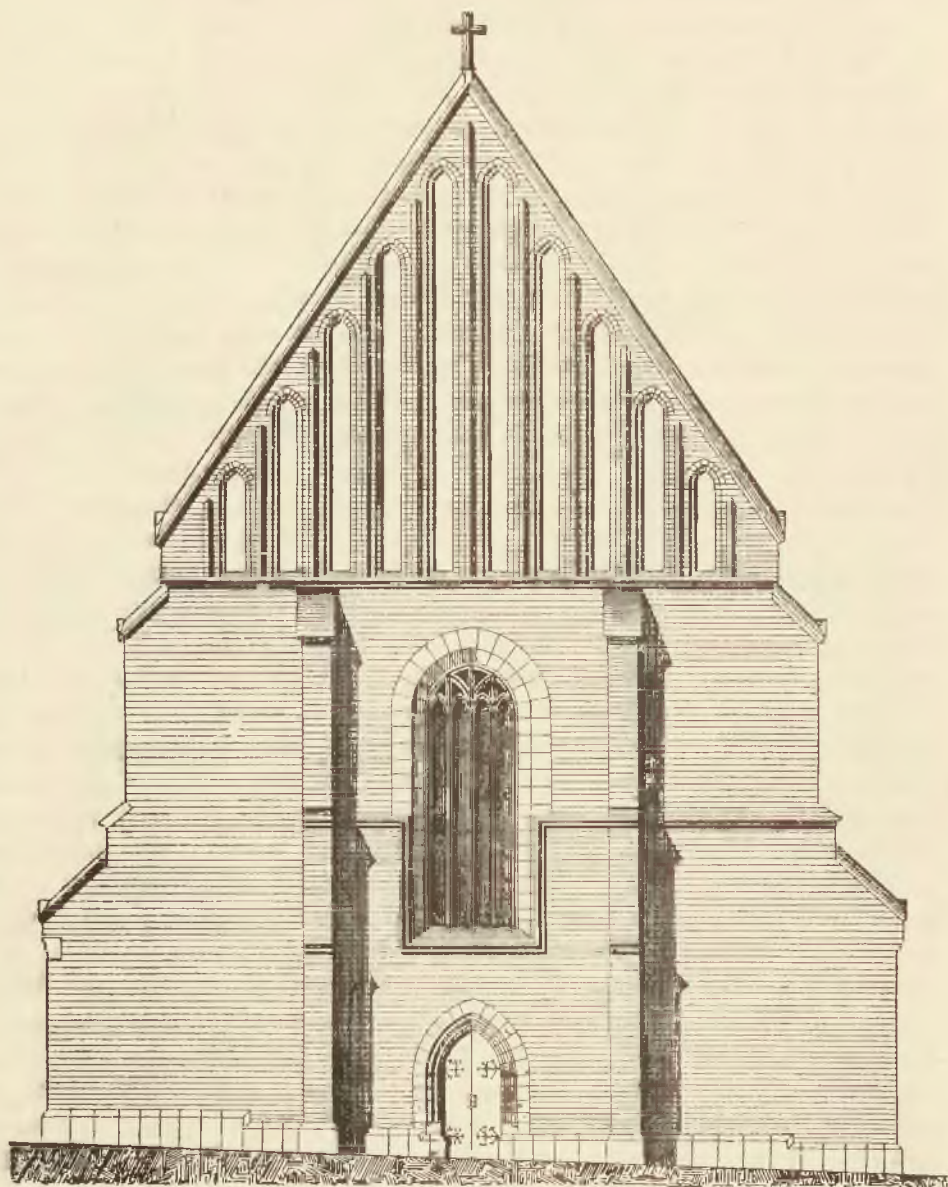


Fig. 5. Biecz. Fasada kościoła parafialnego (według Łuszczkiewicza, — skala: sążen wiedeński).

ryum widać zamurowane wejście ostrołukowe, o bogato profilowanym obramieniu późnogotyckim, z przecinających się pod kątem prostym wałeczków. Na szkarpie, zewnątrz absydy, pierwszej od zakrystyi, tarcza z herbem Nałęcz; na szkarpie ściany południowej prezbiterium, najbliższej początku ośmioboku, tarcza z herbem Gryf (czy Brochwic) bardzo grubej roboty.

Układ wnętrza wyjaśniają: rzut poziomy (fig. 4), oraz przekroje (fig. 7 i fig. 8).

Prezbiterium szerokie, zakończone połową ośmioboku, nakryte jest sklepieniem kolebkowem, o łuku pełnym z lunetami, ozdobionem siatką kamiennych żeber gotyckich o profilu wklęsłym (fig. 9). Żebra przenikają się w nasadzie i podparte są u ścian wspornikami, pod którymi przy ścianie południowej znajdują się wykute z kamienia tarcze herbowe, jedna z godłem miasta, literą B, druga ze znakiem zapewne

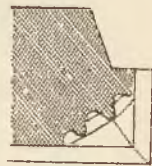



Fig. 6. Okrój węgarni drzwi głównych (według Łuszczkiewicza).

architekta  ; przy ścianie północnej, na konsoli najbliższej okna

oratoryum, herb Odrowąż. Zworniki sklepień przyozdobione też są tarczami rzeźbionymi, jedna ma literę B, druga herb Śreniawę, trzecia Odrowąż. Niegdyś były polichromowane, tło litery B do r. 1889 było niebieskiem.

Łepkowski (noty rękop. z r. 1851) naszkicował nadto herb Trąby czy też Kroje.

Sklepienie jest licho wykonane, nie w duchu epoki gotyckiej. Niegdyś było wyższe. Na strychu widać na ścianach ślady dawnych ujęć lunet sklepienia pierwotnego. Okna są wąskie, ostrołukowe, z krzyżem kamiennym, o laskach prostych bez rozetowań. Drzwi z prezbiterium do zakrystyi (fig. 10) mają kamienne obramienie późnogotyckie. Przy bogatszym rysunku system jest ten sam, co w obramieniu zamurowanych drzwi zewnętrznych prezbiterium. Do nawy prowadzi łuk tryumfalny tęczy, ostrołukowy, który ma kanty o profilu gotyckim (fig. 11), zaczynającym się dopiero powyżej belki z Męką Pańską.

Nawy przedstawiają halę nakrytą sklepieniem wspierającym się na 4 parach filarów ciosowych, o rzucie poziomym ośmiobocznym, na grubych podstawach kwadratowych (długość boku = 1.90 m.), których narożniki górne ścięte są płaszczyzną wygiętą charakterystycznie i u góry wałkowato zwiniętą (fig. 12)¹⁾. U dwóch filarów, najbliższych prezbiterium, kanty tej wygiętej płaszczyzny są liściasto nastrzępione. Nawa środkowa jest znacznie węższa od prezbiterium, a nawy boczne cokolwiek szersze niż połowa środkowej. Rozpiętość przęsła w kierunku osi podłużnej, od środka do środka filaru = 5.70 m. Sklepienia na wszystkich 3 nawach są równej wysokości. Żebra mają profil wklęsły, mniej bogaty niż w prezbiterium (fig. 13); w nawie środkowej tworzą one siatkę pro-

¹⁾ Porówn. kolumnę przydrożną z r. 1550 w Krużlowej, pow. grybowski, wyżej str. 142.

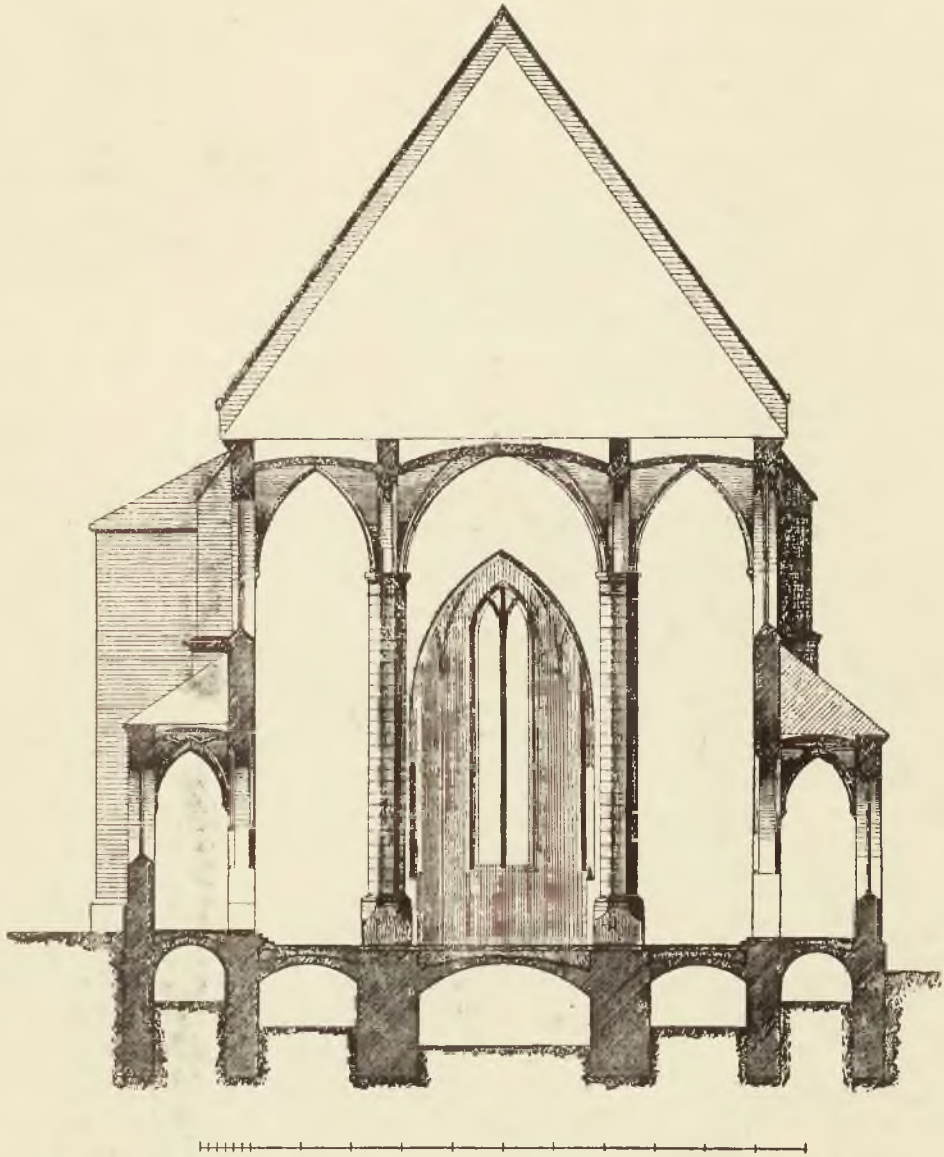


Fig. 7. Biecz. Przekrój poprzeczny kościoła parafialnego (według Łuszczykiewicza — skala: sążen wied.).

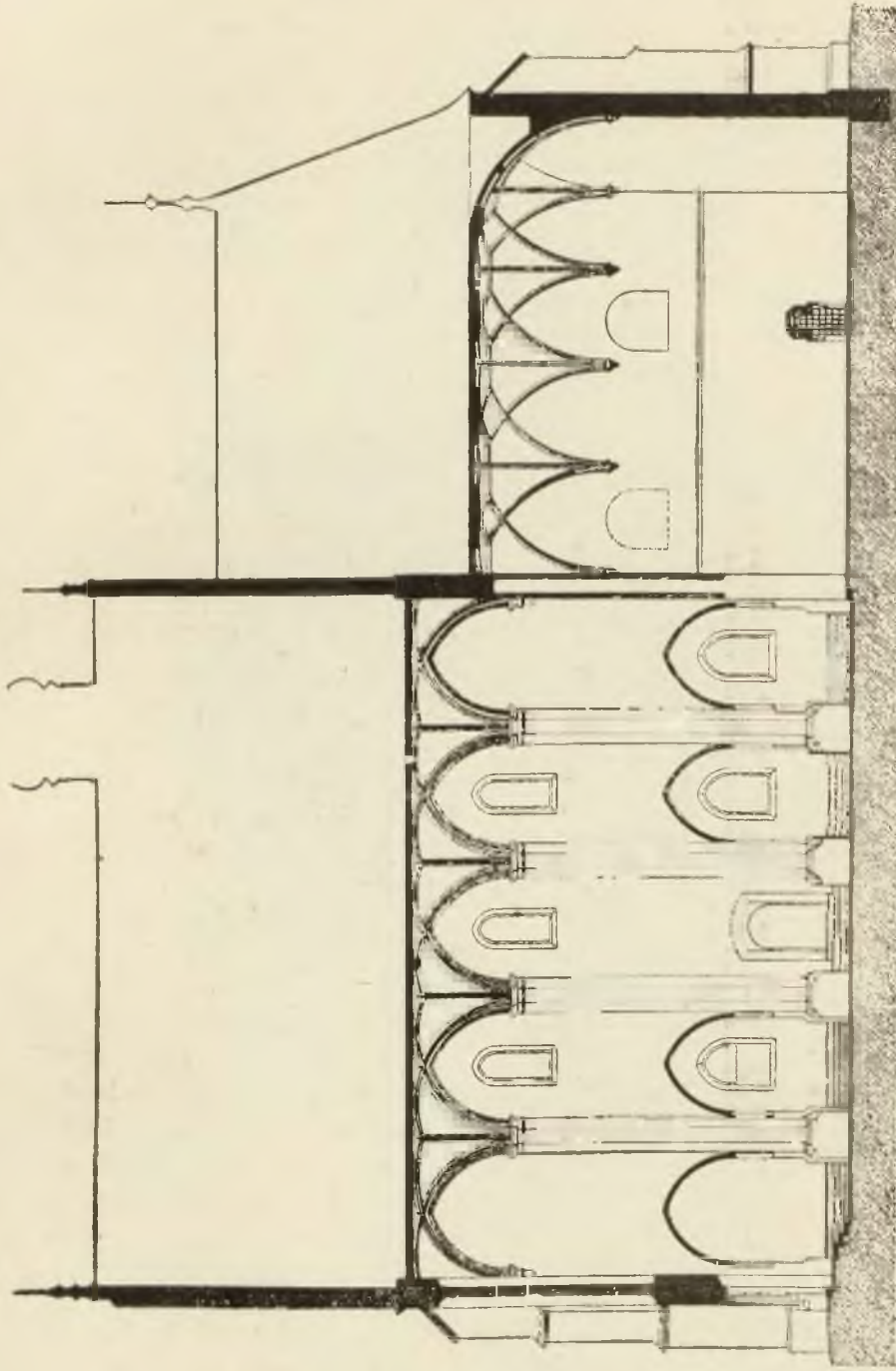


Fig. 8. Przekrój podłużny kościoła parafialnego (według Zachartewicza).

stego pomysłu. W nawach bocznych jest sklepienie krzyżowe. Gurty łuków między nawami są ostrołukowe, o kantach ściętych profilem gotyckim (ćwierćwłok i dwie fazy). Nasady gurtów przy murach przyczółkowych tworzą wsporniki, mające, podobnie jak kapitele filarów, kształty już raczej renesansowe (fig. 13). Z nawy bocznej południowej schody kręcone, w dobudowanej wewnątrz kościoła klatce, prowadzą na chór muzyczny nowszy, drewniany; śladów dawnego niema. Otwory ostrołukowe z naw bocznych do kaplic, mają profilowanie podobne jak gurdy między filarami. Okna naw bocznych i kaplic mają krzyż kamienny o prostych łaskach, jak w prezbiterium.

Kaplic jest 4 po każdej stronie; miejsce piątej, środkowej, zajmują przedsionki wejść bocznych, północnego i południowego. Ośm kaplic, znacznie niższych od naw bocznych, nakrytych jest sklepieniami gwiazdzi-

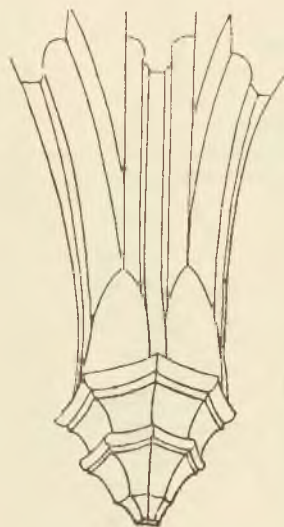


Fig. 9. Biecz. Spływ żebier prezbiterium kościoła parafialn. (według Kowalczyka).



Fig. 10. Biecz. Wejście z prezbiterium kościoła parafialn. do zakrystyi (z fotografii).

stemi o 5 różnych kombinacjach. Największa wysokość sklepienia kaplic jest 7.06 m. Rząd kaplic południowy ma szerokość 2.80 m., wchodzi się do nich z kościoła po jednym stopniu; rząd północny ma szerokości 2.50 m., a wchodzi się do nich z kościoła po 5 wysokich stopniach kamiennych. Kaplice mają swoje tradycyjne nazwy. W rzędzie północnym pierwsza od zachodu, Chrystusa Ukrzyżowanego, jest Kromerską, fundowaną przez dziadka i ojca historyka Kromera, zapewne w początku XVI w. (porówn. epitafium Nr. 13). Klucz jej sklepienia ma rzeźbiony w kamieniu znak (patrz rysunek obok). Druga kaplica jest ś. Antoniego; trzecia M. Boskiej Gromnicznej, czwarta ś. Michała, dawniej ś. Barbary, nazwana Sułowskich, ma na podniebiu sklepienia monogram M S na tle zielonem (Kowalczyk, l. c.). W jej na-



rożniku północno-wschodnim drzwi prowadzą na schody kamienne kręcone w zewnętrznej klatce, któremi wychodzi się do oratoryum nad zakrystyą i na poddasze. Rzekomo niegdyś w tej kaplicy był obraz w ołtarzu.

W rzędzie południowym, licząc od zachodu, pierwsza kaplica ś. Józefa; druga kaplica ś. Tekli, zwana jest Hlibnerowską; trzecia ś. Jana Kantego, ma na sklepieniu tarczę z różą i sercem na tle niebieskiem (Kowalczyk, l. c.). Czwarta zwana Ligenzów i Bonarów, albo Bochnarów, także Wielopolskich, jest P. Jezusa miłosiernego.

Inwentarz z r. 1769 wymienia kaplice: tkaczy, cechu wielkiego, szewców (ś. Antoniego), Olszowską, Sułowską, Wielopolskich (Noty rękop. Łepkowskiego r. 1852).



Fig. 11. Biecz. Profil łuku tęczy kościoła parafial. (według Łuszczkiewicza).

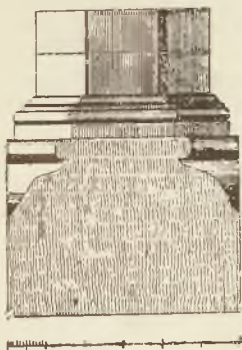


Fig. 12. Biecz. Baza filaru kościoła parafial. (według Łuszczkiewicza, skala = sążeń).

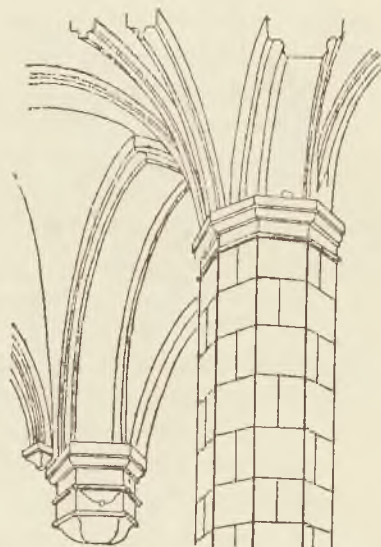


Fig. 13. Biecz. Układ żeber i gurtów w nawie kościoła parafial. (według Kowalczyka).

Przedsionki boczne mają sklepienia krzyżowe, od sklepień kaplic niższe. Do północnego schodzi się z zewnątrz po 4 stopniach, a stąd do nawy po dalszych 5 stopniach. Nad południowym przedsionkiem jest izba niesklepiona, jakoby dawna biblioteka. Dawniej miała otwartą arkadę na kościół, a w niej podobno rodzaj galeryi czyli chórkę.

Kaplice, zdaje się, zbudowane później od kościoła, wszystkie jednocześnie r. 1521. (Łepkowski, noty rękop. 1852 r.).

Groby sklepione, płytkie i bez cech stylowych, są pod całym kościołem, w prezbiteryum dwa w południowej jego stronie. Prowadzi do nich kilkanaście w różnych miejscach otworów w posadzce, nakrytych płytami kamiennymi. Krypty niema. Osobne groby są pod kaplicami.

Zakrystya przybudowana do ściany północnej prezbiteryum, zapewne współczesna ukończeniu budowy kościoła, jest również z cegły czerwonej,

z obramieniami okien kamiennymi; ma zewnętrzne szkarpy niezupełnie odpowiadające miejscom oporu sklepień; gżems gotycki, w przedłużeniu gżemu kościelnego, obiega zewnętrzne ściany ponad oknami parteru. W szczycie wschodnim 3 wnęki ostrołukowe, zniżające się za linią pulpitolowego dachu. Wewnątrz zakrystya nakryta jest dwoma nierównymi przęsłami sklepień krzyżowych, o żebrach gotyckich, kamiennych. Między zakrystyą a rozszerzeniem naw kościoła: skarbiec, sklepiony beczkowo. Nad zakrystyą i skarbcem na I piętrze duże oratoryum (fałszywie zwane Jadwigi), nakryte trzema przęsłami sklepienia krzyżowego. Ma otwór arkadowy zasklepiony półkołem z widokiem na prezbiteryum; drugi podobny otwór bliżej w ołtarza zamurowany. Jest jeszcze zamurowana framuga po drugiej stronie, tu było podobno wyjście na chór muzyczny, który niegdyś miał się znajdować przy północnej ścianie prezbiteryum. W temże oratoryum znajdująca się piscina kamienna, z kanałem przeprowadzonym przez ścianę na zewnątrz, jest odrysowaną w zdjęciach wydanych przez Łuszczkiewicza.

Ołtarz wielki drewniany, późnorenesansowy, snycerskiej roboty, jeden ze znakomitszych w kraju okazów polichromii, prawdopodobnie z końca XVI w. (fig. 14).

R. 1604 i napis wymalowany nad głównym obrazem (patrz niżej) zapewne odnosi się do daty umieszczenia obrazów w ołtarzu już istniejącym. Ołtarz cały był restaurowany w r. 1889—1890.

Ołtarz, zajmujący całą szerokość i wysokość absydy, ma szerokości 8·40 m., wysokości około 13·5 m. Retabulum ma podstawę sięgającą aż znacznie powyżej murowanej mensy; po każdej stronie ołtarza są dwa wnęki, rozdzielone hermowemi karyatydami w miejscu podpory stylobatów kolumnien wyższej kondygnacyi. Dwa wnęki, bliższe mensy, zamknięte ruchomemi drzwiczkami. Na tej budowie wznosi się cokół retabulum, podzielonego na 3 piętra, zwiężające i zmniejszające się ku górze. Pierwsze piętro rozczłonkowane wolno stojącemi kolumnami korynckimi na stylobatach, ma pięć głównych pól; zewnętrzne pola zarówno jak końce cokołu widocznie są obcięte, jakby pierwotnie przeznaczone były dla szerszej przestrzeni. Nad architravem i mocno występującym na konsolach gżemsem, z wiszącymi pod płatą rozetami, wznosi się drugie piętro o budowie środkowej wyższej i bocznych niższych na wspólnym cokole. Fryz i gżems części środkowej dźwigają 4 osobno stojące większe kolumny korynckie, a po każdej stronie kolumnienka o połowę mniejsza zakończa część niższą i dźwiga drobniejszy jej gżems. Kąty pomiędzy częściami budowy szerszemi a węższemi wypełnione rzeźbą ornamentalną, z pełnymi posągami po końcach i na najwyższych punktach. Trzecie piętro najmniejsze, bez kolumnien, posiada pole środkowe pomiędzy persykami i górne zakończenie w rodzaju szczytu o gżemsowaniu przerywanem, zakreślającym odcinek koła. Po bokach ornamenty rzeźbione w części przeźroczo, po dwu końcach wazony. Na gżemsi szczytowym 3 posągi pełne, środkowy stoi wyżej i wieńczy całą budowę. Cała ta wielka budowa, trzy-



BOJOWY WYWIW W RACIE PŁAZIĄK I MIEDŹ



KOSCIÓŁ FARNY W BIECZU. ZDJĘCIE Z KRZYŻA.

mana w duchu późnego renesansu flamandzkiego, przyozdobiona jest bogato pełną rzeźbą figuralną, a nawet w częściach konstrukcyjnych pokryta płaskorzeźbą ornamentacyjną lub figuralną, która wypełnia wszelkie płaszczyzny, nawet trzony kolumn, aż do przesytu. Obok konch, głów cherubionów i maskaronów, obok zwojów roślinnych, czaszek wołowych i karytyd, panującym jest motyw blachy lub skóry wyrzynanej, przyozdobionej klejnotami jakoby z drogich kamieni i zakończeniami wywijanymi w rodzaju t. zw. aurykularnym. A to wszystko dopiero jest polem niezmiernie bogatej, niespokojnej, lecz charakterystycznej polichromii, w której kolory: różowo-cielisty, ceglasty, jasno-zielony a zwłaszcza błękitny w tłach główną odgrywają rolę, podczas gdy części wypukłe ornamentacji przeważnie są złocone. Naśladowane drogic kamienie błyszczą żywymi barwami laserunkowemi, rzeźby figuralne kolorowane są barwami naturalnemi, lecz nader żywymi, a jedynie sima gzemisu głównego nad pierwszą kondygnacją i części trzonów kondygnacji drugiej pokryte są farbą sino-białawą.

Na cokole pierwszego piętra retabulum, zasłoniętym przez tabernaculum ołtarza, jest malowany herb: podkowa, oczelami zwrócona w górę (odmiana Jastrzębca z opuszczeniem krzyża), nad nią litery: P. Z., pod nią: C. O. B. — Na cokole zaś drugiej kondygnacji, pod rzeźbą środkową, na kartuszu złotem malowany napis:

D. O. M.

Harv. Imagin̄. erectio facta est in Lav
de Sacratiss. Corporis CHRI honoremq.
B. M. V. Aposto. Petri et Pavli A. D. 1604
Die 23 ivnii

Poniżej na gzemisie koronującym i fryzie pierwszego piętra, na środku, skośnie nadwieszona tarcza z rzeźbioną tyarą papieską, berłem, mieczem i kluczami.

Przedstawienia figuralne w. ołtarza. Na podstawie, w czterech wnękach po bokach mensy, obrazy olejne na drzewie: Zwiastowanie, Zmartwychwstanie, Święta rodzina, Wniebowstąpienie. Malowanie dekoracyjne, średniej wartości. Na cokole I piętra, na czterech polach prostokątnych pod nyzami: płaskorzeźby wcale dobre, choć drugorzędne, chrzest Chrystusa, Wieczera Pańska, ofiara Melchisedeka, ofiara Abrahama. Wyżej w czterech wnękach konchowatych mniejszych: czterej Ewangelści, pełna rzeźba. We wnękach większych śś. Piotr i Paweł, pełna rzeźba, gorsza i późniejsza od innych. Nad nimi w medalionach płaskorzeźbione popiersia dwóch proroków (?). Środkowe pole wielkie, łukiem od góry zamknięte, rzekomo niegdyś mieściło rzeźbę (Kowalczuk l. c., Srzeniawski l. c.). Obecnie wypełnia je *Zdjęcie z krzyża (tabl. I heliograwiowana), obraz olejny na płótnie, jednej z północno włoskich szkół XVI w., pierwszorzędnej wartości. Pod trzonem krzyża Ciało Chrystusa podtrzy-

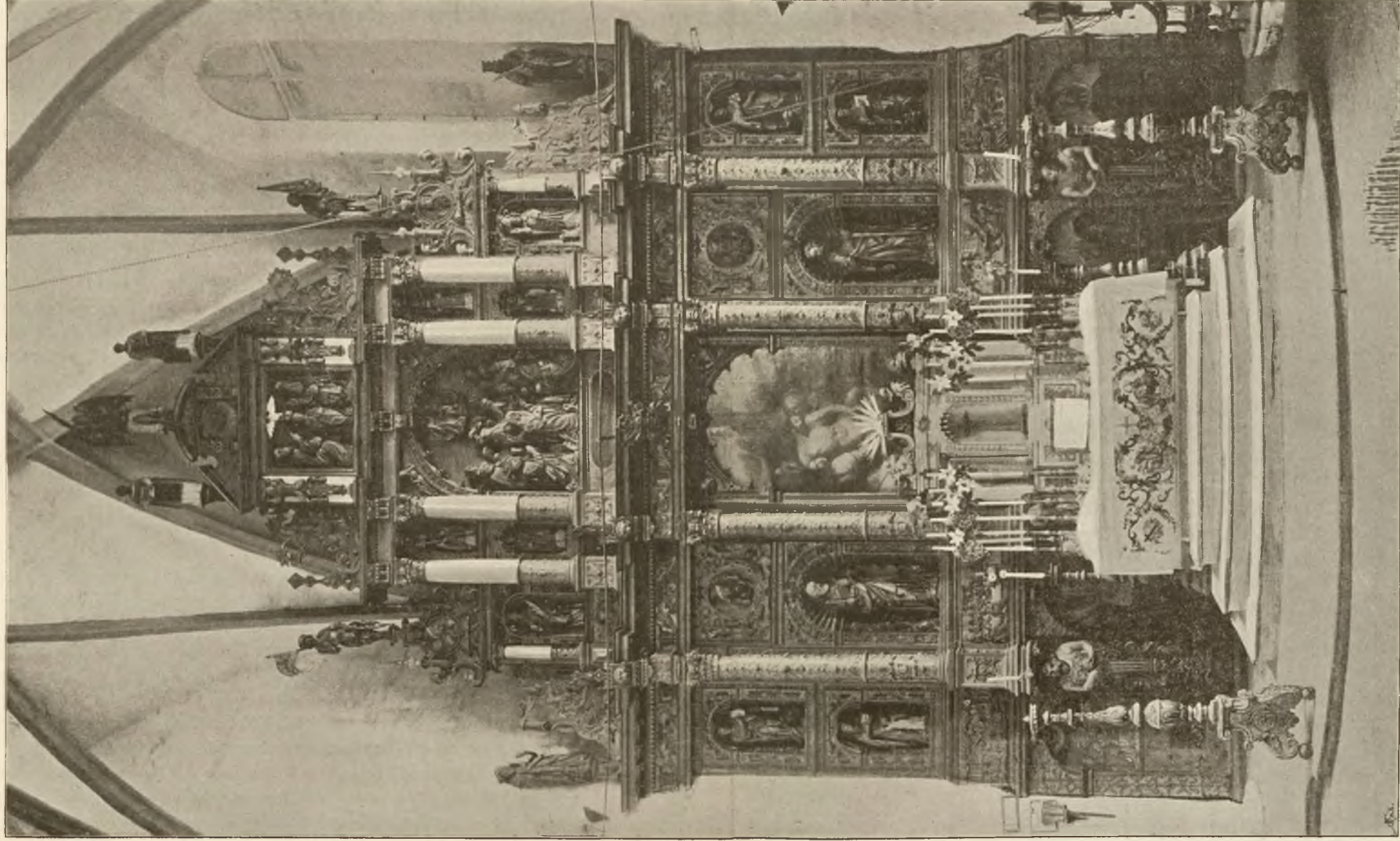


Fig. 11. Biecz. Ołtarz wielki kościoła parafialnego (z folioz. Kriegera). Koniec wieku XVI.

muje i oplakuje grupa klęczących lub stojących, złożona z sześciu osób. Znakomite są: miękie modelowanie nagiego ciała, żałośnie wyrazy twarzy, pełne indywidualizmu, układ, rysunek i koloryt. W głębi pejzaż z drzewami i ludźmi.

Na miejscu przechowana tradycya, jakoby był »Palmy«, nie jest niczem uzasadnioną, równie jak i to, iżby pierwotnie miała rzeźba jakaś być w ołtarzu w miejscu tego obrazu. Podobno w aktach kościelnych jest wzmianka, iż obraz ten przeniesiony został z kaplicy Sułowskich (Srzeniawski), czy też Wielopolskich (Siemieński l. c.), ale i ta wiadomość wątpliwa. Może w jakim związku z tym obrazem jest fakt, iż Wawrzyniec Spytek Jordan, kaszt. krak., według Vasarego, zaprzyjaźnił się z malarzem Francesco Carotto, uczniem Liberaliego da Verona, a mistrzem Pawła Veronesego; gdy Carotto zmarł roku 1547, spadkobiercy ofiarowali Jordanowi obraz jego pędzla »Zdjęcie z krzyża« (Maryan Sokołowski, Wpływy włoskie, *Przegląd polski* r. 1884 sierpień). Z córek Jordana jedna była za Jędrzejem Zborowskim, kasztel. bieckim. Zborowscy są herbu Jastrzębiec; wyżej przytoczony zaś napis na ołtarzu ma odmianę Jastrzębca i litery początkowe: P. Z. Obraz był mocno zniszczony i w r. 1889 został odrestaurowany w Monachium przez prof. Hausera, który domyśla się w nim dzieła Federiga Baroccia.

W drugim piętrze w. ołtarza główne środkowe pole zajmuje Śmierć Najśw. Panny, grupa w wypukłorzeźbie. Wnęki konchowe pomiędzy większemi kolumnami mieszczą posąжки małe 4 doktorów kościoła, dalsze od środka wnęki zaś trochę większe posąжки śś. Wojciecha i Stanisława, a nad nimi medaliony wśród ornamentów: popiersia płaskorzeźbione 2 proroków. Na samych krańcach gzemsu głównego stoją wolno na postumentach dość duże posągi Mojżesza i Dawida.

Najwyższe piętro ma w polu środkowem i jedynem wypukłorzeźbę: Gloryfikacya M. Boskiej, która klęczy otoczona osobami Trójcy ś. W tej samej wysokości stoją po bokach wolno ponad medalionami piętra poprzedniego posąжки śś. Wacława i Floryana, wskazujących w sposobie traktowania wpływy tradycyj gotyckich, podobnie jak Gloryfikacya Matki Boskiej. Na górnych zaś gzemsach widzimy po bokach wolno stojące posąжки śś. Szczepana i Wawrzyńca. Wieńczy całą budowę posąg ś. Michała z mieczem wzniesionym.

Ołtarze boczne w kościele i kaplicach drewniane, przeważnie barokowe; między nimi kilka niepośledniej snycerskiej wartości, jak mały ołtarzyk Niepok. Poczęcia przy północnej ścianie presbiteryum, którego retabulum przeźroczyste, złożone z sanych splotów winnej macicy bogato rzeźbionych i złożonych, z małymi posążkami królów i proroków, przedstawia drzewo genealogiczne M. Boskiej (fig. 15). Naprzeciwko ołtarzyk o kształtach architektonicznych, rzeźbiony i złożony, ma w predelli obraz a tempera na drzewie, zapewne z XVII w., Śmierć ś. Stanisława biskupa, z charakterystycznymi strojami polskimi. Ołtarz przy wschodniem zakończeniu nawy północnej (fig. 16), znacznych rozmiarów, o trzypiętrowem, architektonicznem, rzeźbionem i złożonem retabulum, miał w głównem polu obraz M. Boskiej na drzewie, o tle złożonem, kilka razy przemalowywany, ale zapewne dawnego i wschodniego pochodzenia.



Fig. 15. Biecz. Ołtarz boczny drewniany w prezbiterium kościoła parafialnego: Drzewo Jessego. Tymczasowe zestawienie retabulum. Pień powinien wychodzić z łoku Jessego, ławeczka przeznaczona na oparcie ramy kształtu sercowego. (Z fotografii).



Fig. 16. Biecz. Ołtarz boczny drewniany w nawie północnej, z r. 1675.
(Z fotografii Kriegera).

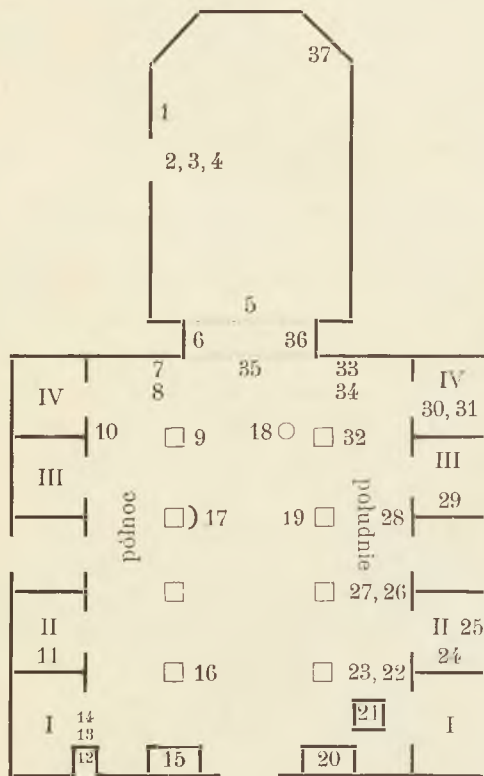
»Obrazem bizanckim« nazywa go Łepkowski (Noty rękopiśmienne z r. 1852). Obraz ten znajdował się w kościele OO. Bernardynów, czy też cerkwi ruskiej w mieście »Loiów czyli Loie kozackie, to miasto było przedtem książećcia Dymitra, wojewody ruskiego, ojca ś. p. Króla JMCi«. Po napadzie i zrabowaniu miasta, obdarty ze srebra, dostał się w ręce pewnego Tatarzyna, który go miał ze sobą, gdy za Jana Kazimierza w czasie wojny kozackiej zawartym został sojusz Polski z hanem tatarskim za Dnieprem. Sprzymierzone wojska wzajemnie się odwiedzały i z namiotu owego Tatarzyna obraz, mający sławę cudowności w obu obozach, nabyła czeladź Jana Miniszewskiego, który był towarzyszem husarskiej chorągwi pod wodzą Jerzego Lubomirskiego, marsz. i hetmana poln. kor. Miniszewski, ożeniwszy się z córką Piotra Zagórskiego, wicesgerenta grodzkiego bieckiego, w roku 1675 dnia 25 czerwca umieścił go w kościele bieckim, sprawił sukienkę srebrną i »erygował altare snycerską robotą i pozłotą malarską«. Później dla tego obrazu sprawił nowy ołtarz Sebastyan Wiktor, »na kolumnie i oddał go cechowi garncarzów do opalania«. (Protokół świadków wypisany z Księgi pamiętniczej kościoła przez X. Jaszczora, prob. bieck., w r. 1877 dla Łepkowskiego). Te same szczegóły w inwentarzu z r. 1769 (Noty ręk. Łepkowskiego 1852 r.). Lojów albo Loie, ma to oczywiście być Łojów nad Dnieprem, w pow. rzezyckim, zdobyty i splondrowany w r. 1648 przez Kozaków, a odebrany im w r. 1649 przez hetm. poln. Janusza Radziwiłła. — Obraz niedawno usunięto z ołtarza i zastąpiono nowym M. B. Częstochowskiej.

W kaplicy Kromerowskiej, w predelli ołtarza, Pochód na Kalwaryę, Chrystus upada pod krzyżem; niezły obraz, scena tłumna, ludzie, konie, dobry pejzaż i wyrazy twarzy, z końca XVI lub początku XVII w.

Luźne obrazy w kościele: Ś. Katarzyna, depcząca herezję w postaci cesarza Maxencyusza, w obłokach unoszą się aniołkowie grający. Obraz zawieszony w pobliżu wielkiego ołtarza. Malowanie staroniemieckie o tle złoconem, na drzewie gipsowanem, czy nawet obciążniętem pergaminem (Łepkowski, noty rękop. 1852 r.). Subtelność rysunku i wytworność znamionuje szkołę nadreńską z XV w. (Łuszczkiewicz, Sprawozdania l. c.). Odrestaurowany z dodaniem ram w r. 1878 (noty w Tekach kons. Łepkowskiego). — Obraz dwustronny, na drzewie, skrzydło tryptyku, ze sceną Ukrzyżowania na złotem tle, na odwrocie M. Boska, gorsza i późniejsza, umieszczony w kaplicy południowej III, Nr. 29 szkicu strony następnej, jest cechowem bieckim malowidłem (Łuszczkiewicz, tamże). Odrestaurowany około r. 1892. — Portret Marcina Kromera u wejścia do kaplicy Kromerowskiej, na łuku otworu po lewej stronie, ponad dwoma epitafiami, Nr. 14 szkicu orient., przedstawia w półfigurze naturalnej wielkości mężczyznę w sile wieku, twarz wyrazista z brodą i wąsami, ubranie prałackie niebieskie, na piersiach łańcuch z krzyżem. Obok, na stole, leży brewiarz, a na nim infuła. U dołu malowany napis: »Vera effigies Martini Cromeri episc. Varm. A. D. 1589 die 24 mart. Aetatis suae 77«. Ma pochodzić z Sambora (Kowalczyk l. c.). Malowanie olejne, które już w roku 1856 Siemieński określa jako lichą kopię portretu; późniejszym przemalowaniem przy restauracyi w r. 1878 (Noty w Łepkowskiego tekach konser.) jeszcze bardziej popsute. -- Portret X. Jana Czapllica na ścianie nawy bocznej północnej, Nr. 9 szkicu orientacyjnego, malowanie olejne podrzędne, w ramie drewnianej rzeźbionej i intarsjowanej, na dolnej części płótna napis malowany:

*A. R. D. Joannes Czaplíc collegiatus
Ecc. O. O. S. S. Cracoviae, canonicus decanus pr
aepositus hospitalis Bieensis ad S. Spiritum
Fundator et benefactor coetus
majoris A. 1680.*

Obecnie, z powodu restauracyi kościoła, wiele obrazów, epitafiów i sprzętów zostało przeniesionych i może nieprędko na swoje pierwotne miejsca będą mogły powrócić; niniejszy szkic orientacyjny podaje ich rozkład przed rozpoczęciem fabryki.



Szkic orientacyjny rozkładu obrazów, epitafiów i sprzętów ruchomych, przed r. 1894. Liczby przedmiotów rozwieszonych na ścianach, umieszczone są w pobliżu miejsca zawieszenia. Jeżeli kilka przedmiotów wisi ponad sobą, numerowanie idzie od dołu ku górze. Liczby rzymskie odnoszą się do numerowania kaplic w opisie.

1. Epitafium. Marcin Sarnecki.
2. » Nicolaus Ciekliński.
3. » Albertus Lipnicki, sufrag. krak.
4. » Petrus Piotrovicius i Anna jego żona.
5. Tablica na belce z datą rzeźb tęczy.
6. Epitafium. Andreas Czaplíc.
7. Nagrobek Piotra Sułowskiego (?).
8. Zawieszenie na dzwonek z ptakiem.
9. Epitafium. Stanislaus Pawłowski.
10. » Joannes Czaplíc.
11. » Joseph Russek.
12. » Rodzina Kromera.
13. » Przodkowie Kromera.
14. Portret Marcina Kromera.
15. Stalle z r. 1594 i epitafium. Stephanus Chelpovius.
16. Epitafium. Nicodinus de Bobrowniki.
17. Ambona.
18. Chrzcielnica.
19. Epitafium. Stanisław Czechowicz.
20. Stalle gotyckie i epitafium. Laurentius Piotrovic.
21. Płyta w posadzce. Petrus Baria.
22. Epitafium. Paulus Cowalovius.
23. » Albertus Nigritius.
24. Portret Wielopolskiego.
25. Epitafium. Bartłomiej Hübner.
26. » Albertus Fabritius.
27. » Valentinus Chodor.
28. » Laurentius Ditricius.
29. Obraz dwustronny, skrzydło tryptyku.
30. } Portrety dwóch Wielopolskich.
31. }
32. Epitafium. Anna coniux Martini Barian.
33. Nagrobek wielki. Mikołaj Ligeza.
34. Epitafium. Mikołaj, Mikołaj Spytek i Jan Ligezowie.
35. Epitafium na belce. Agneszka Słowakówna żona Sarneckiego.
36. Epitafium. Stanisław i Helena Mączkowie i Paweł Furmankowicz.
37. Gotyckie zawieszenie na dzwonek.

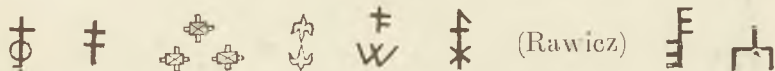
Portrety olejne na płótnie w ramach czarnych, rodziny Wielopolskich, w całych postaciach, więcej niż naturalnej wielkości; jeden mężczyzna w polskim stroju, w kaplicy II południowej, Nr. 24 szkicu orient.; dwóch w kaplicy IV południowej, Nra 29 i 30 szkicu orient. Wszystkie trzy drugorzędne i zniszczone. — Portret niezły X. Bętkowskiego, proboszcza z XVIII w. w zakrystyi (według opisu Rogawskiego ok. r. 1880 w Tekach kons. Łepkowskiego).

Rzeźby figuralne drewniane.

W samym otworze tarczy kościoła, u wstępu do prezbiteryum, belka drewniana pozioma, długości 6.42 m., osadzona końcami wprost w murze bez konsol, ozdobnie rzeźbiona w stylu późnorenesansowym i malowana kolorem szafirowym ze złożonemi ozdobami (fig. 17). Profilowanie jej architektoniczne, bogate i pełne dobrego smaku. Górna krawędź występuje jako gżems główny, podtrzymywany konsolami z wygiętych półfigurek rzeźbionych. Dolna krawędź traktowana jako architraw. Płaszczyzna, zwrócona ku dołowi, przyozdobiona rozetami rzeźbionemi i wisiorami. Na bocznych płaszczyznach belki, stanowiących fryz, od strony nawy napis wielkimi literami malowanemi, niecały czytelny, w jednym wierszu, wskazujący datę sprawienia belki:

CHRISTVS DOMINVS FACTVS EST PRO NOBIS . . EDIENS
VSQVE AD MORTEM. MDCXXIX.

gdzieś obok znajdować się ma data 1639 zanotowana w tece rysunkowej Wyspiańskiego, z wycieczki naukowej r. 1889. Od strony zaś prezbiteryum między konsolami są medaliony obwiedzione ornamentem, po dwa lub po jednym. Na każdym znak inny mieszczkański, lub też herb:



Belka dźwiga kolosalne polichromowane figury Męki Pańskiej. Chrystus ukrzyżowany, dwóch łotrów na krzyżach. Pod krzyżem klęczy Magdalena, dalej Marya, ś. Jan, rycerz Longinus dzidą przebija bok Chrystusa. Scena pełna dramatyczności, ale rzeźba niezbyt udatna, figury za wielkie, sztywne, lalkowate (Łuszczkiewicz l. c.).

Na belce pod krzyżem, od strony prezbiteryum, umieszczony kartusz eliptyczny drewniany, Nr. 5 szkicu orient., w ramie ze ślimacznic i splotów barokowych złożonej, z napisem literami złożonemi na tle czarnem, wskazującym datę umieszczenia figur rzeźbionych:

D. O. M.
HOC OPVS
EFIGIEI JESU CHRI.
CRVCIFIXI STVDIO
HONORATIORVM
DD. ADVOCATI ET



Fig. 17. Biecz. Widok na nawy i tęczę kościoła z belką dźwigającą posągi Męki Pańskiej.
(Z fotografii).

SCAB. BIECEN. EST
IN ANNO DNI 1650
SCULPTVM ET
COMPARATVM.

Pomniki i epitafia kamienne z XVI w.

Pomnik t. zw. Piotra Sułowskiego (?) Nr. 7 szkicu orient. (fig. 18 i 19). Cały z kamienia pinczowskiego. Na niewysokim cokole gładkim, wyrastającym z posadzki, we wnętrzu prostokątnym, płyta skośnie w głąb się wznosząca, na niej cała postać rycerza brodatego, leżącego bokiem w postawie niespokojnej, wielkości naturalnej w rzeźbie prawie pełnej. Na nim zbroja wypukle wyrabiana, pod lewym bokiem miecz długi, w głębi za nogami szyszak i tarcza. Po obu końcach były niegdyś konsolowo wygięte obramienia wnętrza z maskaronami i liśćmi, na których wspiera się suto profilowane belkowanie, złożone z architrawu, fryzu i ozdobnego gżemsu z jajownikami i perełkami. Wyżej pole szczytowe skośnie zwężające się i u góry ścięte. Po bokach jego ślimacznice w górę zakręcone. Na górnem ścięciu dwa delfiny, ogonami w górę skręconymi zwrócone ku sobie. Między nimi postumencik, zapewne na figurkę. Na płaszczyźnie między ślimacznicami tarczą poskręcaną z herbem Strzemię trzymają skrzydlate dziecięce postaci. Rzeźba pełna charakteru, powstała pod wpływem dobrego renesansu włoskiego. »Piękne dzieło drugiej połowy XVI w., roboty zapewne kamieniarza Włochać (Łuszczkiewicz l. c.). Napisu, niegdyś malowanego czerwoną farbą na fryzie, są dziś tylko nieczytelne ślady. Lewa połowa pomnika została w barbarzyński sposób wyrąbaną, przyczem nadwerężono dolne kończyny postaci leżącej oraz atrybuta wojenne przy niej.

Według tradycyi pomnik uszkodzono w roku 1675, stawiając ołtarz M. Boskiej, w r. 1877 przesunięto go dalej (Zapiski Karola Rogawskiego w tekach konserw. Łepkowskiego). Z herbu Strzemię, bez innych bliższych wskazówek, Siemieński (l. c. str. 392) wyprowadził w r. 1856 domysł, że to pomnik Piotra Sułowskiego, dziedzica Skołyżyna, sędziego grodz. bieck., posła na sejm 1569 r. Mniemanie to przyjęło się i powtarzane bywa. Ślady malowanego napisu, jakie dawniej jeszcze odczytać można było, zapisał ok. r. 1877 X. Prob. Jaszczor (Teki kons. Łepkowskiego), a odrysował r. 1889 p. Stanisław Wypiański (Teki rysunkowa, wł. Grona kons.). Podaję tu obie wersye:

Odpis z r. 1877.

Hic situs est praepositus
Sol
comitis
.
Iudici e a
Hunc esne nun
orpa morit
corpus habet aeta
spiritus in Christo
moritur die sexta mensis Ma
Generosus
Bie

Odpis z r. 1889.

HIC SITVS EST PV	V
SVSO	
.	
.	
SVNO TENLNVNC	
CORPVS HABET QVE	
SPEICTVS . IN CHRISTO	
MORITVR DIE SEXTA MENSIS MA	



Fig. 18. Biecz. Pomnik t. zw. Piotra Sułowskiego w kościele parafialnym. Wiek XVI (str. 195).
(Z fotografii).



Fig. 19. Rycerz. Postać rycerza leżącego, z nagrobku 4. zw. Piotra Suwskiego w kościele parafialnym (fig. 19).

* Pomnik Mikołaja Ligęzy, kasztelana bieckiego (fig. 20 i 21), wystawiony przez niego samego za życia, r. 1578. Nr. 33 szkicu orient. Pomnik okazały, znacznych rozmiarów, cały z alabastru w trzech odmiannach, architektoniczne części w białawej. Wys. 5·14 m.; najw. szer. 3·27. Wychodząc z typu polsko-włoskich pomników XVI w., odróżnia się od nich nowymi motywami, jak n. p. płaskorzeźba części górnej, przedstawiająca kartusz z tarczą herbową, trzymaną przez pacholeta w polskich strojach, znakomita tak co do pojęcia i pomysłu, jak i co do wykonania. Uwagi godną jest lekkość form przy bogactwie architektury, jej jasność i rytmiczność, oraz subtelność profilowania członków. Leżąca postać Ligęzy wybornie wypukło rzeźbiona. »Alabaster zdaje się być krajowym z okolic Lwowa«. Płaskorzeźba górna (fig. 22) może być uważana jako »wyraz epoki odrodzenia w Polsce«. »Wiele mówiącym koń osiadłany, który sam jeden zajął część płyty, gdy reszta jej jest pustą. Autor pomnika nieznany«. Czy nim był »który z Włochów osiadłych w Polsce, czy Niemiec lub Ślązak renesansista, wiele przemawia za każdym z tych przypuszczeń i przeciw niemu« (Łuszczkiewicz, l. c.). W górnej części attyka z płaskorzeźbą nie wiąże się rysunkowo dostatecznie z głównym zrębem może były dawniej jeszcze jakieś woluty lub ornamenta pośredniczące i wypełniające puste przestrzenie nad gzemsem głównym.

Herb skombinowany na kartuszu attyki zawiera herby: Półkozic, Leliwa, Nieczuja i Sulima.

Napis ryty rozdzielony jest na dwie części. Cechy jego graficzne, jak wpisywania liter jedne w drugie, wiernie zaznaczono w rycinie, choć wiele wyrazów opuszczono. W części górnej, na fryzie, czytamy:

NA GRÓB IASNE WIELMOŻNEGO PANA MIKOŁAJA LIGEŻY ZBOBRKV CASTEL-
 [LANA
 WISLICZKIEGO BIECKIEGO Y ZIDACZOWSKIEGO STAROSTI & KTORI ON NA SMIER-
 [TELNOSC
 SWĄ POMNIĄCZ Y NI PEWNEY GODZINI PEWIEN BĘDĄCZ W CZAS SOBIE ZA ZYWOTHA
 POSTAWICZ KAZAŁ ROKV PANSKIEGO 1578 WIEKV NA TIEN . ZASZ IEGO 49

Na ścianie sarkofagu pod postacią leżącą:

YSZ KAZDI KTORI SZIE THV NA SWIAT CZLOWIEK RODZI
 Z RAK PAŃSZKICH W THE THV NISKOSZCZ PIELGRZIMOWAC CHODZI
 PODOBIEN W THIM SYNOWI KTORI OICZA SWEGO
 OPVSCI Z ROSKAZANIA KV DOBREMU IEGO
 ZA OICZEM GDISZ MI KAZAŁ SOBIE GO WZIWAIĄCZ
 THEY DROGI DOBRODZIEISTHWA HOINIE WSPOMINAIĄCZ
 A SZIADSZY ZA ZIWOTHA NA THIM SZWOIM GROBIE
 WSZITKIE DARY CZO MI DAŁ WILICZALEM SZOBIE
 NAPRZÓD MIĘ VRODZIWSZY W DOMV STHAROZITHNYM
 OPATHROWAŁ I SZCZĘSCZIEM TAK MOGĘ RZECZ ZBITIIM
 NA DWORZE KROLIOW SZWIEITHNICH NAPRZÓD SZ PACHOLETHY
 BELEM CHOWAN . POTHIMEM DO DWORZAN PRZIIĘTHI
 A W RICHLYM CZASZIE CHORAŠTHWO NADWORNE MI DANO
 STHAROSTHWO ZIDACZOWSKIE ZARAZEM PRZISLANO

CZECHOWSKIE (sic) PANSTHWO W KIELKV LIATH STAROSTHWO BIECZKIE
A PRZITHYM ZAWICHOISKIE PANSTHWO THO ME WSZICZKIE
FORTHVNY ZA LIATH MŁODICH . WIEKV DZISIEISZEGO
KIEDYM VSIADŁ NA STHOŁCZY PANSTHWA WISZLI ZKIEGO
PRZISZLA MI SMIERCZ PRZETH OCZY I THAK SZIE IRY ZDAŁO
ABI POD THIM HALABASTREM SZCHOWANO ME CZIAŁO .

Płyta w posadzee nad grobem Piotra Baria, Nr. 21 szkicu oryentacyjnego, w zachodnim końcu nawy południowej, prostokątna gładka, z piaskowca, z rytym napisem:

*D. Petrus
Baria
Sub hoc
Saxo Re
conditu . . .
iacet mo
ritur
Martij
Anno D.
1583*

Epitafium Mikołaja Cieklińskiego. Nad drzwiami z prezbiterjum do zakrystyi, Nr. 2 szkicu oryent., tabliczka z czerwonego marmuru w ramie skromnej renesansowej, rzeźbionej z piaskowca, z napisem:

GENEROSO D. NICOLAO CIEKLIŃSKI BVRGRABI
O ARCIS CRACOVIEŃ. VIRO CV NATALIV SPLE
DORÉ GENTIS ANTIQ. HABDANCIE CLARO TV
VIRTUTE ET REI MILITARIS PERITIA INSIGNI
QVI SVB CAROLO V ROM. IMP. CONTRA REBEL
LES MILITAVIT ANGLE ET SCOTLE REGNA
TOTAMQ. GERMANLE ET FLANDRIE ORAM MI
LES PERAGRAVIT
IN PATRIAM REVERS9 SIG. AVG. REGI GRATVS
FVIT AB EODEMQ. BVRGRABIVS FACTVS DVM
MVLTA ÆTATE IN ARCE CRACOVIEŃ. TRIBVS
PPERÆSERTIM INTERREG. PERICVLOSISS. O
PERA REIPV. NAVAT REGNANTE SIG. III
EXTREMVM DIEM CLAUSIT

ANNO DÑI 1591 DIE MENSIS MAII 5

STANISLAVS CIEKLINSKI NEPOS PATRVO BENEMER. MÆST9

POSVIT.

Epitafia kamienne z XVII w.

Epitafium Nikodema Bobrownickiego w filarze nawy głównej, Nr. 16 szkicu orient., wmurowane. Tablica z marmuru jasno-brunatnego, rama z piaskowca, ozdobiona dobrą renesansową rzeźbą, szlachetna i w dobrym smaku (wys. 0.73 m., szer. 0.85 m.). — Obecnie epitafium wyjęto z swego miejsca. Napis:

MONUMENTVM

VT HASTAM QVAM FEMINVS ASPICIS NICODIMO
DE BOBROWNIKY STANISLAI M. D. LITHIE STABVLI
PRÆFECII FILIO VICTORINVS FRATER ET INVICTVS
SARMATICVS MARS BINA PIGNORA DEDERE

HEV VIRVMQ; DATOREM

MARS IN HASTA ASTVM¹⁾ SCILICET PRO AMORE
TVLIT INVIDIAM LVBOMIRSCYS ET CHODKIEWICYS
IN ARENIS HOC IPSO MILITE MAIOR INAVDIA IN
PMIVM ACVTAM SACRILEGIS BESKIEDVM MANIBVS
IMPSSIT MORTEM FRATER LAPIDEM TV SI BONVS PI
VM IMPRIMO (sic) VALE.

CÆSVS IN ÆDIBVS TROJANOVYS CVM EODEM
ANNO 1644 DIE 24 MENS. SEPTEMB.

Epitafium biskupa Wojciecha Lipnickiego na ścianie nad drzwiami do zakrystyi, ponad epitafium Cieklińskiego, Nr. 3 szkicu orient.: tablica czarna marmurowa, w obramieniu takież rzeźbionem barokowem; u góry portret (chwilowo wyjęty i schowany) starca brodatego, olejny, na blasze, u dołu herb Hołobok. Napis:

D. O. M.

ALBERTO LIPNICKI EPISCOPO LAODICENSI
SVFFRAGANEO OFFICIALI GENERALI ET CANONICO
CRACOVIANI PRÆPOSITO SANDOMIRIENSI
VIRO INTEGERRIMO PIETATE IN DEVM CHARITATE
IN OMNES

PRÆSTANTISSIMO, MEMORANDO, OPTIMO
AC IN MVNIB SACRIS OBEVNDIS INDEFESSO
ANTISTITI

CVLTVS DIVINI EXIMIO PROPAGATORI
HOC PERENNATVRIS POST FATA MERITIS
CVRATOR TESTAMENTI IDEMQ; IN DIGNITATE
EPISCOPALI SVCCESOR

POSVIT

MONUMENTVM

OBIIT ANNO SALVTIS 1657

DIE 4^{TA} MENSIS IVNII

ÆTATIS SVÆ 80.

¹⁾ Zapewne miało być: MORS IN HASTA ASSVM.

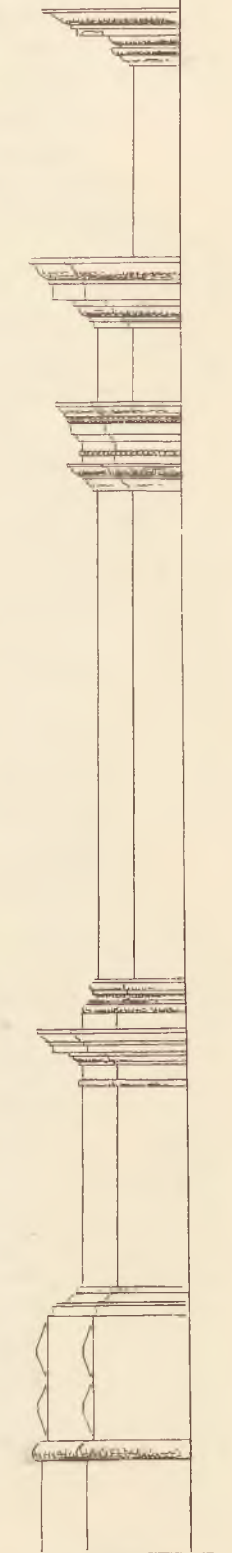


Fig. 20. Biecz. Widok boczny nagrobku Ligęzy (fig. 21).

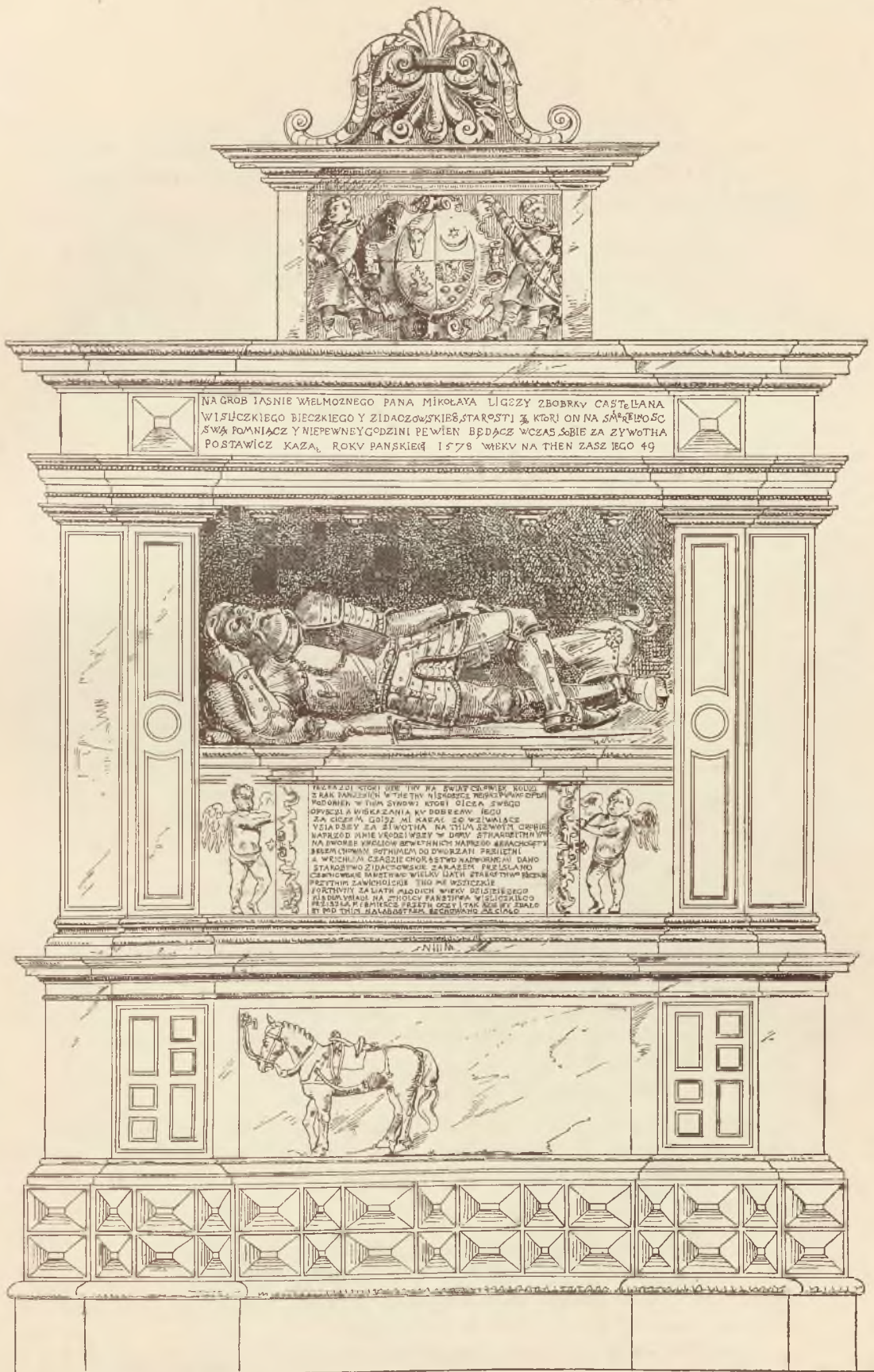


Fig. 21. Biecz. Nagrobek Mikołaja Ligzy w kościele parafialnym. Wiek XVI (str. 198).

Epitafium rodziny Kromerów w Kaplicy Kromerów, u wejścia na lewo, Nr. 12 szkicu orient., tablica kamienna, bardzo zniszczona, napis częściowo tylko czytelny, ryty:

MARTINVS ET NICOLAVS CROMERI FRATRES GREGORII
ET BARTHOLOMÆI NEPOTES
. 1679¹⁾

(reszta nieczytelna).

— Kilka z epitafiów drewnianych, w dalszym ciągu opisanych, ma obrazy na tabliczkach alabastrowych, co przy każdym zaznaczono w opisie.

Epitafium metalowe z XVI w.

Epitafium przodków Kromera, u wejścia do kaplicy Kromerowskiej pod portretem Marcina Kromera, Nr. 13 szkicu orient., płyta niewielka spiszowa, licho odlana, wązka a wysoka, w obramieniu renesansowym też spiszowem. Napis literami wypukłemi:

BARTHOLOMEO CROMERO AVO ET GRE
GORIO CROMERO PA
TRI . VIRIS CONSVLARI
BVS ET SACELLI HV
IVS CONDITORIBVS
ANNÆ BINAROVIAE
AVIAE ET AGNETI
CIRMENSIAE MATRI
MATRONIS NOBILI
BVS ET HONESTIS
MARTINVS . CROMERVS
V. I. DOCTOR CRACO
VIENS. ET VARM. CAN.
ET SECRETARIVS REGIVS
SVIS DESIDERATISS .
P. ANNO M D . LVII

Odlew może był robiony w Krakowie. Napis układał zapewne X. Płaza, z którego korespondencyi wynika, iż on się zajmował sprawieniem pomnika (Siemieński, l. c.).

Epitafia metalowe z XVII w.

Epitafium X. Wojciecha Fabritiusa S. J. w ścianie nawy południowej, między kaplicą Hibnerowską a wejściem bocznem, Nr. 26 szkicu orient., mała tabliczka z blachy miedzianej w ramkach drewnianych barokowych. Napis ryty:

RELIGIOSO PATRI ALBERTO FABRITIO SOC. JES. BECIAE
CAVSAS COLLEGII CROSNENS. EXPEDIENTI ET CIRCA
EAS MORBO ET MORTE DE VELLE DEI PRÆVENTO

¹⁾ Kowalczyk odczytał jeszcze kilka ułamków wyrazów, oraz datę 1579 a nie 1679.

DIE GI . . . SECVND A APR. MORTVO ET HIC SEPVLTO
GRATITVDINIS ERGO DISCIPLVS ET AMICVS
JACOBVS ROGVSKI POSVIT A. MDCXXXVII.

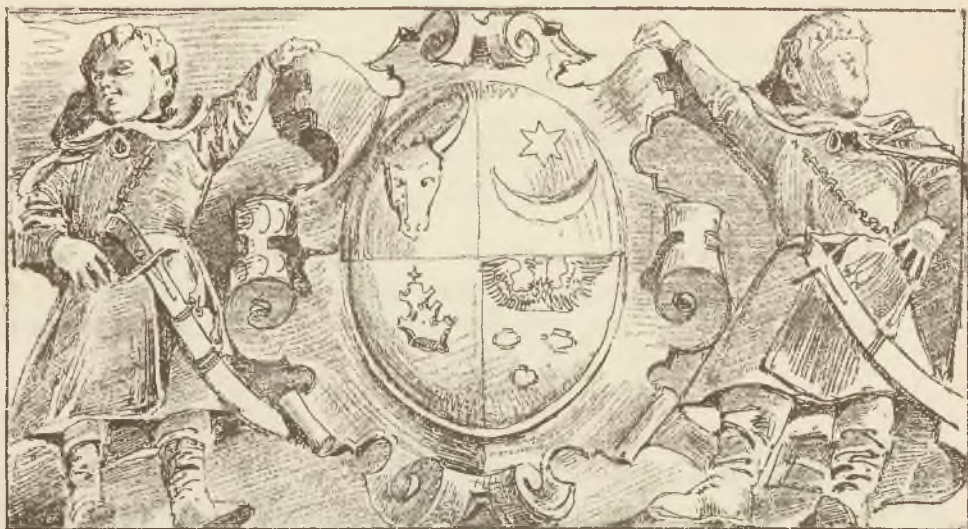


Fig. 22. Biecz. Szczegół z pomnika Ligezy (fig. 21).

Epitafium Bar. Hibernera w ścianie południowej kaplicy Hibernerskiej, pod oknem, Nr. 25 szkicu orient., tabliczka spiżowa skromna, odlew lichy. Napis literami wypukłymi, których wielu brak:

Uni trinoque Deo Ad mai. Dei glo.
Augu. vir. Deipare ad nives dedi
ho spe. D. Bar. Hibernero. ci. et con. Bic. aram
is a funda. propr. sump. ere. et censu perpe. dota.
ad quam corpo. exuviis uris (?) iudicii
diem expec. te loc. orat. vi. mor. func.
eter. apprea. Anno 1663 eta. sue 63.

Epitafium Agnieszki Sarneckiej, zawieszona na belce w tarczy, od strony nawy; obrazek w barokowej ramce rzeźbionej, drewnianej, z aniołkami; mosiężny ornament u góry. Tabliczka jest mosiężna, na niej u góry malowanie olejne: Chrystus ukrzyżowany, pod nim 2 postaci kłęczące; niżej na białej metalowej tabliczce, ujętej w sploty dolnej ramy, napis wyryty:

D. O. M.

*[Pannu Bogu na cześć na chwałę] ten nagrobek będzie
Którego imię święte niechaj słynie wszędzie
Pod którym odpoczywa szlachetna matrona
Agnieszka Słowakówna w grobie położona*

*Małżonka pryncypała pana Sarneckiego
Pobożnością [szczodrocią] cieleka słynącego
Przez lat sześćdziesiąt ośm na świecie przeżyła
Do Pana Stwórcę (sic) swego świata pokwapiła (sic)
Zostawiwszy pamiątkę po sobie w kościele
Ubóstwa, sierot [nędznych] już jej płacze wiele
Czytelniku pobożny jednem pozdrowieniem
Anielskiem przynajmniej westchnieniem
A. D. 16[73] ¹⁾.*

Epitafium Marcina Sarneckiego, małeńka tabliczka z blachy miedzianej posrebrzanej, w ramce drewnianej, powieszona koło drzwi do zakrystyi, Nr. 1 szkicu orient.; dawniej znajdowała się popod amboną.

D. O. M.

*W tym grobie własnym sumptem zmurowanym odpoczywa
Sławny Marcin Sarnecki rayca biecki
W pobożności wiek swój trawiąc z dobr od Boga danych kościoł farny biecki
Ołtarzem cymborią amboną, posadzką, ornatami, chorągiewami, ławkami, grobami
[ozdobił
Probendę (sic) y ołtarz w Dembowcu gdzie się rodził fundował, kapłana z obligą
[postanowił
Inszym kościoł^o dobrze czynił na chwale Bożą y najswięt. Matki jego
Pobożnie żył
Dobrze umarł
Dnia 19 Aug
Ann. Dmni 1697
Kazimierz Sakowicz położyć kasal
Niech z Panem Bogiem odpoczywa.*

(U dołu z boku tarcza herbowa z koroną, na tarczy krzyżyk równoramienny, z ramionami prostymi, prosto uciętymi).

Epitafia drewniane, albo w których ramy drewniane w kształcie ołtarzykowym stanowią artystycznie część główną.

Z wieku XVI przeważnie skromne, niewielkie, bez rzeźb, polichromowane jasnymi farbami klejowymi, bez złocień; napisy mają zwykle białe na jasno-błękitnem lub zielonem tle malowane.

Epitafium Józefa Russka na zachodniej ścianie kaplicy obok Kromerowskiej, Nr. 11 szkicu orient.; rama renesansowa płaska, polichromowana, o liniach architektonicznych, przypominających epitafium fig. 23,

¹⁾ W kłamyry ujęte wyrazy uzupełniono według tekstu odczytanego i ogłoszonego przez Kowalczuka. Tabliczka zawieszona jest tak wysoko, a litery tak drobne, że z dołu nawet przez szkła nie wszystkie wyrazy można rozpoznać.

tylko na kątach trójkąta szczytu stoją 3 słupki z wazonikami. Cała wysokość 1·60 m., szerokość 0·99 m. W trójkącie malowany Bóg Ojciec, niżej na fryzie napis starty częściowo, litery białe na tle zielonym:

EPITAPHIVM CLARISSIMI VIRI DOMINI IOSEPHI RVSSEK
CIVIS BIECENSIS QVEM DEVS EX HAC MISERIAM TVRBA
IN CÆLESTEM CVRIAM ANNO 1585 DIE MAY 18 EVOCAVIT.

W polu głównem na tabliczce alabastrowej malowanie częściowo pościerane: Chrystus Ukrzyżowany i rodzina nieboszczyka. Na bocznych pilastrach rami malowanie dobre: ś. Stanisław i ś. Wojciech. Na cokole pod obrazem środkowym napis malowany:

RVSSIVS HAC SVB MOLLE (sic) IACET PRÆCLARVS JOSEPH
CIVEM QVEM EXIMIVM BECIA CLARA TVI
. . . RTE CITI FLORES SERTIS ORNATE. SEPV
O CIVES VESTRVM GLORIA NAMQVE FVIT



Fig. 23. Biecz. Epitafium drewniane Dra Nigritiusa. Wiek XVI (z fotografii).

Epitafium Dra Wojciecha Nigritiusa (fig. 23), w nawie południowej, na ścianie między kaplicą I i II, Nr. 23 szkicu orient. (nad epitafium Pawła Cowalowiusa), renesansowa rama płaska architektoniczna, kolorowana. Cała wysokość 1·57 m., szer. cokołu 0·90 m. W szczycie trójkątnym malowana półfigura Boga Ojca, częściowo pościerana. Na fryzie napis malowany:

G. D. ADAMVS ROZEN ALBERTO NI
GRITIO PLOCEN. MED. DOCTORI EX
HAC VITA ABLATO II IVLII A. D. 158 . . . R. P.

W polu środkowym obraz na drzewie, farbami klejowymi malowany udatnie portrecik klęczącego nieboszczyka, do którego schodzi z krzyża Chrystus z gestem pełnym miłości. Na tle pejzaż z roślinnością i architekturą. Pomysł przypomina nieco przedstawienia niektóre ś. Kamilla de Lellis i w pewnej mierze Murilla słynną Wizję ś. Franciszka w katedrze sewilskiej. W wypełnieniach bocznych pilastrów motyw roślinny osiowo ułożony z dużych liści i owoców czy nasionek kulkwatych. Na cokole napis dystychami:

HIC IACET ALBERTVS MISERANDA MORTE PEREMPTVS
NIGRITIVS MEDICA DOCTOR IN ARTE POTENS
DIXERIT HVIC (s.) QVISQVAM GENITORE MACHAONE NATVM
TAM CONTRA MORBOS FORTIS ATHLETA FVIT
NVLLIS IN HOC FASTIS SEDERAT CONTEMPTOR HONORVM
ALLOQVIO FACILIS CONSILIOQVE GRAVIS
PLANGITE CASTALIDES FVNVS LACRIMABILE MVSE
NAM CECIDIT VESTRI GLORIA PRIMA CHORI.

Epitafium rodziny Ligęzów w nawie południowej, postawione na szczycie wielkiego alabastrowego pomnika Mikołaja Ligęzy, Nr. 34 szkicu oryent.; kształtem przypomina oba poprzednie, tylko szlachetniejsze w proporcjach. Renesansowa rama płaska architektoniczna, kolorowana klejowo. Wysokość z trójkątem szczytowym 1.33 m., szer. cokołu 0.63 m. Gzemsowanie zakończone pionowym postumentem i gałką na każdym z trzech kątów trójkąta szczytowego. W trójkącie Bóg Ojciec w półfigurze wśród obłoków. W polu środkowym na tabliczce alabastrowej Chrystus na krzyżu wysokim, miniaturowo wykończony; u dołu klęczy po obu stronach kilka postaci ludzkich, zupełnie prawie startych. Na bocznych pilastrach malowany ornament: u dołu tarcza z h. Ośła głowa po jednym, a Leliwa po drugim boku, nad tem symetryczny i osiowy wzór ułożony geometrycznie z kół i listew. Na fryzie nad obrazem napis malowany:

MIKOLAI LIGEZA Z BOBRKV CASTALAN (sic)
WISLICZKI BIECZKI ZIDACZOWSKI &
STAROSTA.

Na cokole pod obrazem napis:

MIKOLAI SPITEK LIGEZA Z BOBRKV DZIE
DZICZ NA RZESZOWIE CASTELIAN (sic) CZECHOWSKI (sic)
IAN LIGEZA Z BOBRKV DWORZANIN
KROLOWEI POLSKIEI. 1591

Epitafium X. Wawrzyńca Ditriciusa (fig. 24) w nawie południowej, Nr. 28 szkicu orient. Typ podobny jak u poprzednich, tylko ramy kolorowane przyozdobione są płaskorzeźbą, a po bokach i u góry dodano skrzydła z deski wyrzynanej w skróty geometryczne i polichromowanej w duchu późnego renesansu. Prawego bocznego skrzydła brak. Wysokość 1·80 m., górny koniec trójkąta ułamany. Szerokość 1·20 m. Malowa-



Fig. 24. Biecz. Epitafium drewniane X. Ditriciusa w kościele parafialnym. Wiek XVI (z fotografii).

nia są klejowe. W trójkącie Bóg Ojciec w półfigurze wśród obłoków. Na fryzie napis malowany na tle białym, litery czarne, niektóre początkowe czerwone:

VENERABILI D. LAVRENTIO DITRICIO ALTARISTÆ BIECEN. QVĒ. DEVS
EVOCAVIT EX HAC VITA. DIE 5. IANVARIĪ. A. D. 1591.

W polu środkowym Chrystus na krzyżu wśród pejzażu z architekturą, niebo z chmurami poszarpanemi groźnie, słońce i księżyc Na ziemi leży

czaszka ludzka. Perizonium Chrystusa rozwiane od wiatru. U stóp krzyża klęczy ksiądz brodaty w koczce, portret zmarłego. Malowanie weale dobre na drzewie. Boczne pilastry ramy mają wypełnienia płaskorzeźbione w ornament wygniatany osiowy z motywów roślinnych stylizowanych, szlachetnego rysunku i wykonania. Cokół ma napis w dwóch kolumnach; niektóre litery wpisywane w sąsiednie, barwy jak na fryzie:

HIC SVA DEPONI VOLVIT LAVRETIVS
[OSSA
DITRICIVS CLARII (s.) FAMA DECVSQVE
[CHORI.
VIR BONVS. ET PVDES. IVRIS CONSVL-
[TVS. ET ÆQVI.
FIDVS HONESTATIS CVLTVR. AMANSQVE
[DEI

NOMINE NO TANTV. SED RE FVIT IPSE
[SACERDOS.
ORDINIS ENEMPLV. LYMEN. HO . . . I
OSSA TEGIT TVMVLVS. SED PER TE
[CHRISTE REDIPTVS
SPIRITVS ÆTHEREAS INCOLIT VSQVE DO-
[MOS.

Epitafium Anny Barianowej w nawie południowej, na słupie najbliższym pomnika Ligęzy, Nr. 32 szkicu orient. Ramka drewniana renesansowa, polichromowana. Typ zbliżony do epitafium Nigritiusa, tylko mniejszy. W trójkącie szczytu malowany herb Rawicz w polu białym, panna ma suknię czerwoną. Na górnym fryzie napis malowany, częściowo starty:

NOBILI ANNÆ MARTINI BARIAN AROMA
TARII ET CONSVLIS BIECENSIS CONIVGI
. T . VS BARIAN MATRI P P
. NOVEMBRIS

W polu środkowym obrazek malowany klejowo na płytce alabastrowej, bardzo starty: u stóp Ukrzyżowanego klęcząca rodzina. Poniżej na cokole napis:

HIC MARTINE TVI CONSORS FIDELISSIMA LECTI
ANNA IACET QVAM MORS HEV INOPINA TVLIT
CORPVS TVVM TEGITVR MELIOR PARS REDDITVR CÆLO
ASPECTV FRVITVR COLLOQVIOQVE DEI.

Epitafia drewniane z XVII wieku, większe i okazalsze od grupy poprzedniej, mają ramy bogato rzeźbione i złożone, karyatydy, lub persyki na stylobatach lub konsolach, skrzydła przeźrocze z motywów ornamentu barokowego, rzeźbiarsko-modelowanego; na górnym szczytce ustawione wolno trzy figurki; napisy złożone na ciemno-niebieskiem tle. Typ ołtarzykowy, w którym znać wpływ wielkiego ołtarza (Łuszczkiewicz, l. c.).

Epitafium Stanisława Czechowicza, mieszczanina, w nawie głównej na słupie naprzeciw ambony, Nr. 19 szkicu orient., niemal identyczne z epitafium Czaplicza (fig. 25), tylko na końcach górnego gżemsu są dwa aniołki klęczące. Rama architektonicznie pomyślana, jakby ołtarzyk na konsolach, sporych rozmiarów, ornament z rzeźby barokowej. Na fryzie napis:

ŚMIERĆ KRISEM PRACY. Z POBOŻNOŚCI Z PRAC Z CZVINOŚCI
MOIE BYCIE BYŁO, A TERAS ŚMIERĆ KONCZY WSZITKO SKRICIE.



Fig. 25. Biecz. Epitafium drewniane Andrzeja Czaplicza w kościele paraf. Z r. 1627.
(Z fotografii).

W głównem polu P. Jezus ukrzyżowany. Na cokole poniżej napis:

ZALOŚNA IAGNIKA Z ŚMIERCI MEZA SWEGO
 STANISŁAWA CZECHOWICZA TY SKRTEGO
 KTORY RAYCĄ BĘDĄC NIERAZ MIASTA TEGO
 CZNOTĄ KWITNĄŁ Z ROZVMV PRZYRODZONE^o
 TO SPRAWIŁA ABY PAMIEĆ BILA TEGO
 I KAZDŹI PROSIŁ MV SKARB ZYCIA WIECZNE^o
 ZMARŁ WIEKV 70 W PONIEDZ. DNIA 7 LIST.
 ROKV P. 1621.

Epitafium Andrzeja Czaplicza, mieszczanina (fig. 25), w tęczy, na grubości samego łuku po stronie północnej, Nr. 5 szkicu orient., całe zazłoczone, z wyjątkiem karnacy figurtek, ma u góry ślimacznice uwieńczone wolno stojącą figurką Chrystusa, między dwoma świętymi, gzemsowanie wsparte na dwóch wolutach z główkami, główki nad niemi na fryzie i pod niemi jako konsule; po bokach skrzydła przeźrocze z figurkami płaskorzeźbionymi na tle wnęków, u dołu kartusz w kształcie medalionu ujętego w skrzydła przeźroczo rzeźbione; wysokość 2:35 m., szerokość 1:20 m. Na fryzie napis:

VINI VOBIS OMNIBVS :
 EN MORIOR VOBIS : VINI PER TEMPORA LONGA
 VINI CONSORTII, TEMPORA REDDO MEIS :

Na polu środkowem obraz malowany na drzewie, P. Jezus na krzyżu, u stóp kłęczą rzędem cała rodzina w bogatych strojach polskich. Zmarli jej członkowie mają czerwony krzyżyk nad głową. Pod obrazem na cokole między konsolami napis:

D. O. M.
 HONESTA ANNA KUTALIKOWNA M.ESISSIMA
 SPECTABILI DŃO ANDREJE CZAPLICH CIVI AC CONSVLI BIE
 CEN. CONIVNGI (sic) SVO CHARISSIMO AGENTI AN. 42 CON
 IVGALIS PIETATIS ET AMORIS ERGO HOC MONV
 MENTVM POSVIT DIE 9 DECIM (sic) ANNO
 1627.

U dołu na kartuszu złocony gmerk



Epitafium Piotra Piotrowiciusa, mieszczanina, w prezbiteryum ponad drzwiami do zakrystyi, nad pomnikiem biskupa Lipnickiego, Nr. 4 szkicu orient. W ramie drewnianej barokowej rzeźbionej i złoconej, złożonej ze skrzydeł i ślimacznice, wśród których 6 aniołków unosi listwę rami, tablica czarna drewniana, czy też blaszana, na niej napis ryty, złocony:

D. O. M.

PETRO PIOTROVICIO CONSULI BIECENSI
VIRO PIO SINCERO IN FORTVNA AEQVANI
ANNO DN̄I 1621 MORTVO
ET

ANNÆ VXORI EIVSDEM FEMINÆ LECTISSIMÆ
ANNO DN̄I 1629 MORTVÆ
PARENTIBVS SVIS DVLCISSIMIS

IACOBVS PIOTROVICVS S. TIL. DOCTOR PRÆPOSITVS S. SPVS
BIECEN. VNA CVM FRATRE SVO ANDREA CIVE ET COSVLE BIE.
HANC PIETATIS ARAM ERIGI CVRAVIT

ANNO DN̄I 1635
DIE 19 DECEMBR⁹

A	tarcza ryła, na niej h. Pilawa ¹⁾	P
C		B

Epitańium małżonków Mączków i Furmankowicza, po północnej stronie łęczy, na grubości muru, pod osadą belki, Nr. 36 szkicu oryent., niemal identyczne z epitańium Czaplicza, fig. 25. Rama ołtarzykowa barokowa, bogato rzeźbiona i złożona, z wydatnym gzemsem koronującym, uwieńczonym 3 figurkami na skrętach ślimacznicy szczytowej; po bokach woluty z główkami podtrzymują belkowanie, a przy nich przyczepione skrzydła z ornamentów przezroczych z figurkami w nyzach, pod wolutami konsole z głów i kapiteli jońskich, od dołu wisiory, między nimi cokół, a pod nim skręty rzeźbione, obejmujące kartusz medalionowy. Na fryzie napis złożony:

SZLACHETNA PANI KATARZYNA FVRMANKOWICZOWA Z KRAKOWA NIEGDY
P. STANISŁAWA MĄCZKI RAYCE BICZKIEŁ Y HELENY MAŁŻONKÓW
Z MIŁOŚCI PRZECIW RODZICOM Y PAWŁOWI SYNACZKOWI
SWEMV OŚMILETNIEMV W BIECZY ZMARŁEMV ŻAŁOŚNA BĘDĄC
TĘ PAMIĄTKĘ POSTAWIŁA DNIA XIII LVTEGO R. P. 1637

W polu głównem obraz olejny na drzewie, niezłego pędzla; u stóp Chrystusa Ukrzyżowanego klęczą: mężczyzna, kobieta i chłopczyk w strojach polskich. Na cokole napis:

CHRYSSTE PANIE ZBAW DVSZE CIAŁ TV POGRZEBIONYCH
WYROKIEM SWEM ŚWIĘTYM S TEGO ŚWIATA ZNIESIONYCH
STANISŁAWA I HELENY RODZICÓW MORCH
MIŁYCH PRZYMI ICH W OPIEKĘ IAKO SŁYG SWOICHI
PRZY NICH ODDAIEĆ SYNACZKA PAWŁA MIŁEGO
W KTÓREMEŚ MIĘ OSIEROCIŁ W LECIECH MŁODEGO
NIECH ŻYIĄ S TOBĄ BEZ KOŃCA W RADOSNYM NIEBIE
KTÓRYCH CI SMVTNA ZALECAM Y SAMA SIEBIE.

U dołu na kartuszu znak mieszczański złożony



¹⁾ Piotrowiczy między herbownymi herbu Pilawa wymienieni u Niesieckiego.

Epitańium X. Walentego Chodora w nawie południowej, Nr. 27 szkicu orient., nad epitańium Wojciecha Nigritiusa; na ścianie zawieszony portret olejny na drzewie, lichego pędzla, przedstawia księdza w popiersiu mniej niż naturalnej wielkości. Rama ołtarzykowa z pilastrami, szczytem trójkątnym i wysokim cokolem, skromna, bez rzeźb, w kolorach białym, czarnym i czerwono-marmoryzowanym. Wysokość 1.30 m., szerokość 0.81 m. Nad obrazem napis malowany czarno na białym tle:




SIC CVRRITE VT COMPREHENDATIS. PAVL.⁹ COR.¹) OCIVS
 HVNC IMVM CVR VALENTINE TRINEM CALCE²) TERRIS CEL
 SVM NAM MIHI RESTAT ITER VT⁹ SVPERNORVM VA
 LEAM CAPTARE BRAVIVM ERGO VALE ET CVM
 VIS PTENDERE PRENDE DEVM

Pod obrazem na cokole:

D. O. M.

• REVERENDO VALENTINO CHODOR ARTI
 VM ET PHIL. BACCAL. SENIORI VI
 CAR. ET MANSIONARIORVM
 ÆCCL. (sic) BECENS. EX AVO AT AVO³) VIRIS
 CONSVLARIBVS VLTIMO SVI NOMINIS
 BECIATI (sic), BONO HOMINI MELIORI
 MYSTÆ, OPTIME MORTVO PREPOSITO (sic)
 ET OFFICIALIS CARO SVO VICARIO
 POSVIT MNEMSYNO⁴. OBIIT XVII
 IVLII ANNO IVBILÆI MAGNI
 1670 ÆTATIS VILÆ XXXXV
 EHEV VITAM NOSTRAM!

Epitańium X. Stanisława Pawłowskiego w nawie północnej, na filarze najbliższym tęczy kościoła, Nr. 10 szkicu orient. Rama z listwy, do 4 boków doprawiono skrzydła z deski wyrzynane dość grubo, polichromowane; wysokość 1.36 m., szerokość 1 m. Górną część pola wypełnia portret olejny na płótnie. Na skrzydle górnem tarcza ośmioboczna z koroną, ze znakiem herbowym Syrokomla, literami i datą (cyfry 1692 i 48 później przemalowane):

S. V. P.
 P.  B.
 A.  N.
 V.  B.

A. D. 1692

ÆTATIS suae 48 (sic).

¹) Paulus Cor. 1, 9, 24.

²) Zapewne miało być »calces«.

³) Zam. »tavos«.

Pod portretem napis malowany:

D. O. M.

R. STANISLAVS PAWŁOWSKI Art. et Phiae Bac. vicar. et Manfion. Biecen
sub hoc lapide expectat diem iudicii

Vir humaniorum disciplinarū bene gnarus, Vrania in Scholis capacissimus
Vt Vero studiū illud magis perficeret in altari ex motore altrorū mot₉ caeli
[scrutari elegit
in eo tamen munere Sacerdotali quid sit factus et ambitio nesciuit paritatem
[amplex₉ est
. . . & irae indocilis iniuriarū suarū patientissimus cum morbis semper con-
[flicxit sacramentis
armatus, deficiente in dies corpore Vegetior mente nec Vitam amavit nec
[mortem timuit
Vltima aegritudinis dispendia traxit in lucra Virtutis, dum cum patiente
[CHRISTO
totā S. Quadragesimā dolores quosvis libenter tulit, cum Resurgente post
[Uicta tartara
Securus in meritis eius de aeterna salute IVBILEI S. primus particeps im-
[molatum
AGNVM sub Eucharistico per multos annos gustatum per aeternitatem sub
Caelesti condimento participaturus abiuit cum firma spe. AETATIS suae XLIII
Die obitus sui 8^{ua} Aprilis ANNO Dñi M D. CLXXXII.

Epitafium Pawła Cowałowiusa, w nawie południowej na ścianie pod Nigritusem, Nr. 22 szkicu oryent.; kształtu ołtarzykowego, wysokość 1.19 m., szerokość gżemsu górnego 1.04 m., bez daty, lecz typ przejściowy między grupą renesansową a barokową wskazuje na początek wieku XVII (fig. 26). U góry gżems wydatny, z fryzem i architrawem. Końce występują naprzód załamaniem wspartymi na pełnych kolumnach tokańskich żłobkowanych. Kolumny dźwigane są esowatymi konsolami u cokołu ujętego górą i dołem profilowanymi gżemsikami. Po bokach po za kolumnami przy-czepione skrzydła z desek wyrzynanych w esowate skręty. Zdaje się, że zaginęły odpowiednie ornamenty u szczytu i u dołu. Całość polichromowana klejowo. Na górnym fryzie napis malowany biało na tle ciemnym:

OSSA COWALOWII SITA SVNT HIC ARIDA PAULI
IN VERA RAPTI COGNITIONE DEI
AONIDVM SPLENDOR DECVS ET PIA FAMA FVISSET
HEI DATA NI BREVIOR VITA FVISSET EL.

Pole środkowe złożone z 4 tabliczek alabastrowych, dwóch mniejszych wyżej a dwóch większych niżej, ujętych w szeroką na 0.10 m. ramę drewnianą z krzyżem takimiż w środku; powierzchnia drzewa i alabastru



Fig. 26. Biecz. Epitafium drewniane Pawła Cowałowiusa. (Z fotografii).

zrównana tak, że obraz malowany przechodzi z jednej na drugą. Pośrodku na krzyżu wysokim postać Chrystusa wśród obłoków, na tytule krzyża długi napis hebrajski. Po bokach Chrystusa małe aniołki unoszą z każdej strony kartusz z napisem z pisma świętego. U stóp krzyża klęczy trzynastu drobnych postaci portretowych rzędem, mężczyźni po jednej stronie, kobiety po drugiej, zaczynając od najmniejszych najbliżej krzyża, stopniowo aż do największych i najstarszych. Jest to cała rodzina, ojciec matka i dzieci. Wszyscy w wytwornych strojach polskich. Nad głowami zmarłych członków rodziny czerwone krzyżyki. Dół obrazu, zwłaszcza po stronie kobiet, mocno starty. Na cokole między konsolami malowany kartusz eliptyczny, wśród skrzydeł naśladowujących drzewo wyrzynane i w nim na białym tle napis czarny:

MORS TVA CHRISTE MIHI VITA EST, VICTO
RIA, REGNUM
LABE MEA MORIOR, SANGVINE VIVO
TVO.

Epitafia pisane.

Epitafium Stefana Chelpoviusa, luźno stojące na stallach pod chórem muzycznym, po lewej ręce wchodząc głównymi drzwiami, Nr. 15 szkicu oryent. Niewielka tabliczka drewniana; na powierzchni powleczonej gipsem czy kredą i wygładzonej, wypisano kaligraficznie czarnymi literami, jak druk elzewirowy, średniej wielkości napis, dziś w wielu miejscach, zwłaszcza od drugiej połowy każdego wiersza, pościerany:

Epitaphium optimi iuvenis Stepha [ni]
Chelpovij cantoris Bieccensis [quem De]
us ex hac miseriarum valle in coe
lestem scholam evocavit VI idus
Anno salutis instauratae 1556 (? data mało czytelna).

Dicolos tetraastrophos.

Ergo ereptus, plus in uno observas veterem dum iuvene t
Et parū senibus iam caput
Mors o mors nimium
Insignem i (?) amlis (?) n am (może: iam his nam) iuvenem
Confixti Stephanum Chelpovium
Hunc quem praestiterat vivere longi
Cur tantum licuit ti
. . . . cantor erat non sine maxi
Templi laude suam condecorans quidem
Vitam duxit ut is tempore quolib
te cunctis placidum rite pro paver
Ut frugi iuvenem dec
Constans inque Deum semper erat fid

Vitabat studio ne foret impi
 Divini metuens iudicij die
 Id quod verba Dei mone
 Quare post miserum funus et ulti
 Vitae fata colit nunc academi
 Caelestem capiens gaudia patri
 Aeternae vacuus mal

Apocalypsis XIII

(tu cytaty z Apokalipsy, Pawła ś. i t. d.) następnie

Distichon continens annum mortis.¹⁾

Is ²⁾ tibi TVNC LVX BIS QVINTA RELVXERAT
 CHELPOVIVS STEPHANVS CAVPSIT (?) VT astra pte³⁾

Epitafium Wawrzyńca Piotrowica, luźno stojące na stallach, po prawej ręce wchodzącego, pod chórem muzycznym, Nr. 20 szkicu orient. Niewielka tabliczka drewniana, pokryta kredą czy gipsem wygładzonym; na tem białem tle wypisano czarnemi literami średniej wielkości napis:

Tumulus

*Eximiae virtutis atque integritatis adolescentis Lau-
 rentii Piotrovic Almae Academiae Cracoviens
 Veri Musarum Cultoris.*

*Hic sua Piotrovic Laurentius ossa reponit
 Patria quem tellus Becia progeniit
 Qui vitae cursum in studiis consumpsit honestis
 Palladis et doctae factus alumnus adest
 Illic ubi chorus Aonidum sua dogmata fundit
 Totius et regni regia sceptrā vigent
 Impensis Cromeri qui quondam munus obiit
 Praesulis en nobis Varmiae testis adest
 Lares sed proprios versus correptus edaci
 Febre fuit lecto surgere nec valuit
 Et sic detentus morbo calor ossa reliquit
 Vertitur in cineres illius omnis⁴⁾ decus*

¹⁾ Ze zliczenia liter podkreślonych, uważanych za cyfry, wypada liczba 252 — oczywiście w podkreślaniu zaszła jakaś myłka, co już wynika z podkreślenia litery A w wyrazie »cavpsit«.

²⁾ Może było »Bis«.

³⁾ Zapewne miało być »CARPSIT VT astra peteres«.

⁴⁾ Tak, zam. »omne«.

*Corpus humo tegitur sed gloria nomen honorque
Clara micant nullo deficiente die
Quare quisquis ades supplex bona verba sepulti
Omnip M miserere des¹⁾
Egregiae laudis titulos post funus adeptus
Improvisa lues quem modo surripuit
Vicit enim mundum corpus sine labe relinquens.*

Na końcu data śmierci 1616 r. i rodzaj podpisu w ostatnich liniach pisma, zatartych i dopełnianych później przez kogoś widocznie nieumiejętnie. Miejsca zepsute i dopełniane ująłem tu w klamry:

»authore Felice Pollovi|kowski art. et phil. bacc. Remijanus Wroj censi Biecinas frater patruelis defuncti scripsit«.

Prócz powyższych, mieli niegdyś epitafia w Bieczu, już nieistniejące:

X. Erazm Wolski, prob. biecki, dobrodziej kaplicy † 1553.

X. Alexy Glambovius, wikary biecki † 1560.

Paweł Sliwowski, rajca biecki i Felicja żona jego, zmarli 1563 i 1562.

Mikołaj Ligęza, kaszt. wiśl., star. biecki † 1603. Dłuższy napis łaciński.

Piotr Ciekliński, sekretarz król., pocillator terrae Crae. † 1604.

Andrzej Morawiec de Myslow, z rodu Ogończyków i Regina z Korytna, żona jego † 1616.

Andrzej Jemielnicki z Jemielnika † w Libuszy 1638.

Jan Wielopolski † 1640.

Stanisław ze Steżyey Spytek Jordan, podkomorzy krak., bez daty.

Jan Januschowie, pisarz i rajca biecki, bez daty.

Jakub Pinderowie, scholae biecentis studiosus, bez daty.

(Por. Starowski, Monumenta).

Sprzęty drewniane gotyckie.

Stalle przy wejściu głównem pod chórem muzycznym, wchodząc po prawej ręce (fig. 27). Jest to sześć siedzeń z zaplecekami, bez baldachimu. Rozdziały między siedzeniami mają dość zwykły kształt gotycki. Krawędź wygięta profilowana, wyrzucenie górne podparte ośmioboczną kolumnką gotycką, po za którą w wycięciu rodzaj maswerku; podobny motyw powtórzony pod siedzeniami. Zaplecki, o wysokości 1.65 m. ponad górnem oparciem siedzeń, mają stosownie do liczby siedzeń 6 pól wypełnionych ornamentacją gotycką, naprzemian o stylizowanych motywach roślinnych, uwydatnionych jedynie przez wybranie warstwy tła między płaskimi skrętami — i znów geometryczną, w której części wypukłe są wydatniejsze i złożone jakby z listówek wyginanych o przekroju półkolistym, delikatnie profilowanym, w połączeniu z listkami i rozetkami lekko modelowanymi. Z trzech pól pierwszego typu, jedno zawiera wazon, z którego wyrasta roślina, a w jej zwojach u góry gryzą się dwa fantastyczne dwunogie zwierzęta; drugie, roślinę wyrastającą z pyska fantastycznego czwo-

¹⁾ Zapewne zam. »dees«. Konjektury na str. 211—215 są prof. L. Sternbacha.

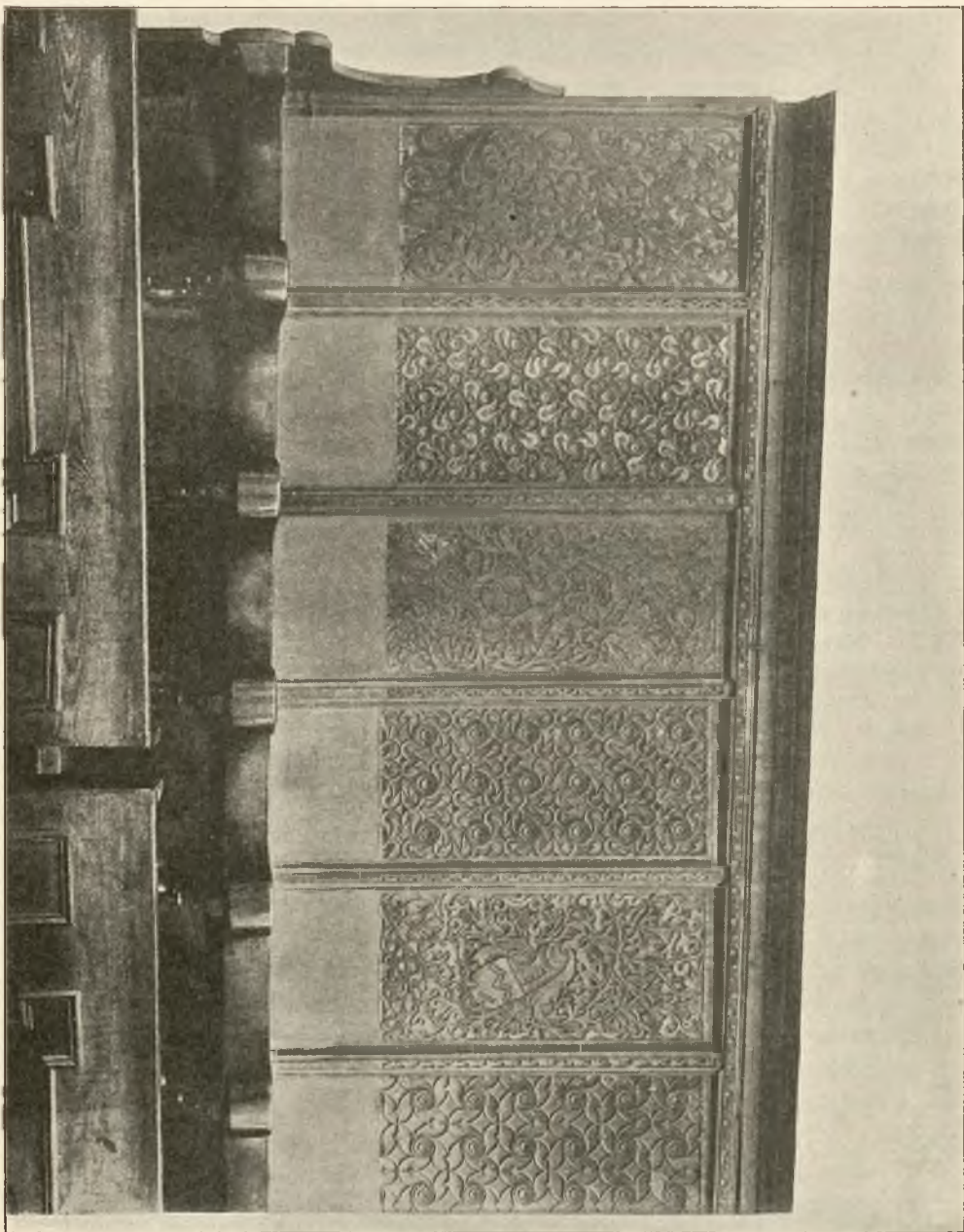


Fig. 27. Biezw. Skalle gotyckie w kościele parafialnym (z fotografii Kriegera).

ronoga, a w środku jej splotów tarczę z h. Odrowąż, nad nią hełm z piórami pawimi, przesytemi poziomo Odrowążem; trzecie, poplątane gałęzie krzewu o liściach palczastych, a w dolnej połowie tarczę z hełmem, na której h. Abdank odwrócony. Trzy pola drugiego typu wypełnione są jednego systemu wzorem, tylko stopniowanym w trzech różnych skalach i z pewnymi odmianami w układzie, a złożonym z kół zawierających rozety jakby z kwiatu astra lub nieśmiertelnika i z palmetowatych ornamentów z nimi skombinowanych, a przyozdobionych drobnymi listeczkami i trójliściami. Polichromia przeprowadzona jest bladami farbami klejowymi, dziś mocno pościeranymi. Pola roślinne mają ornament żółty na tle błękitnym, pola geometryczne zaś kombinację pól żółtych, czerwonych, fioletowych i zielonych. Przy drobnej skali motywów czyni całość wrażenie różnobarwnej, nieco splezłej tkaniny. Pola rozdzielone są listewkami o płaskorzniętym gotyckim ornamentem listeczkowym bieżącym. Taką listwą obejmuje całość zaplecków. Ten ornament, żółto zabarwiony, ma tło na obwodowej listwie niebieskie, na listwach zaś rozdzielających pola od siebie, naprzemian niebieskie i czerwone. Sciana boczna zewnętrzna od wielkich drzwi, wypełniona wzorem geometrycznym typu drugiego zaplecków, na tle czarnem. Stalle te są mocno zniszczone, nie mają pierwotnych frontowych klęczników. »Całość bardzo wdzięczna i stylowa, przynależy do końca XV w.« (Łuszczkiewicz l. c.).

Dwa świeczniki ołtarzowe z drzewa lipowego, wysokość 0,65 m., w kształcie krótkich kolumniek gotyckich rzeźbionych (fig. 28). Na podstawie gwiazdzistej, utworzonej z przecięcia się dwóch kwadratów, przechodzącej wyżej w kwadrat, a potem w ośmiobok, wyrasta trzon opięty śrubowato okręconymi łodygami winnej latorośli z liśćmi i gronami; ponad rodzajem astragali rozwija się kapitel pękaty. Skręty roślinne są przezrocze, a w kapitelu kryją się wśród nich ptaszki. Ośmioboczny abakus uwieńczony jest

Teka Grona Konserwatorów.



Fig. 28. Biecz. Gotycki świecznik drewniany w kościele parafialnym.

wyrobionem z blachy żelaznej okuciem, złożonem z obwódki skręconej jako sznur i ażurowej koronki z liści liliowych. Świeczniki te odkryte zostały w r. 1887 w stanie wielkiego zniszczenia. Jeden z nich zrestaurowano, a drugi bardziej spróchniały dano do Muzeum narodowego w Krakowie, zastępując go w Bieczu nową kopią.

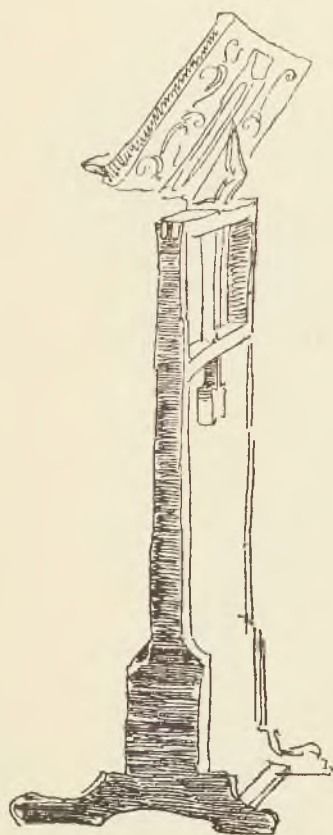


Fig. 29. Biecz. Pulpit gotycki w kościele parafial. Szkic Wyspiańskiego.

Pulpit gotycki (fig. 29) dość prostego kształtu, o podstawie z balów wyrźniętej, która dźwiga skośną deskę na położenie księgi kościelnej. Deska ta prostokątna (fig. 30) o powierzchni 0·375 m. × 0·51 m., ma na niej płasko wyrobiony ornament, złożony ze skrętów



Fig. 30. Biecz. Płyta skośna pulpitu gotyckiego (fig. 29).

roślinnych, wśród których stoi ptak drapieżny, o kształtach i szponach orła, a ruchu pelikana rozdierającego piersi. Tło powstało przez wybranie z grubości deski warstwy około 0·003 m. głębokości; szczegóły rysunku głowy, pierza i t. d. oznaczono przez rodzaj płytkiego grawirunku konturowego. Są ślady polichromii, mianowicie tło było szare, skręty roślinne zielone i czerwone, ptak biały. Pulpit jest »z końca XV w.« (Łuszczkiewicz l. c.).



Fig. 31. Biecz. Górna część rany szafki w zakrystyi parafialnej.

Obramienie szafy w murze w zakrystyi. Wnęć prostokątny ma wysokości 1·18 m. a szerokości 1·14 m. i z zewnątrz obwiedziony jest listwą drewnianą, o skromnym rytym ornamentem bieżącym, listeczkowym. Część

zamykająca prostokąt od góry (fig. 31) uwieczniona jest blankami, między którymi zamiast wycięć pozostawiono płaszczyzny skośnie w tył się zagłębiające. W środku rzeźbiony herb Zadora, a po obu jego stronach w najbliższych framużkach blank data gotycka 1497, której początek i ko-

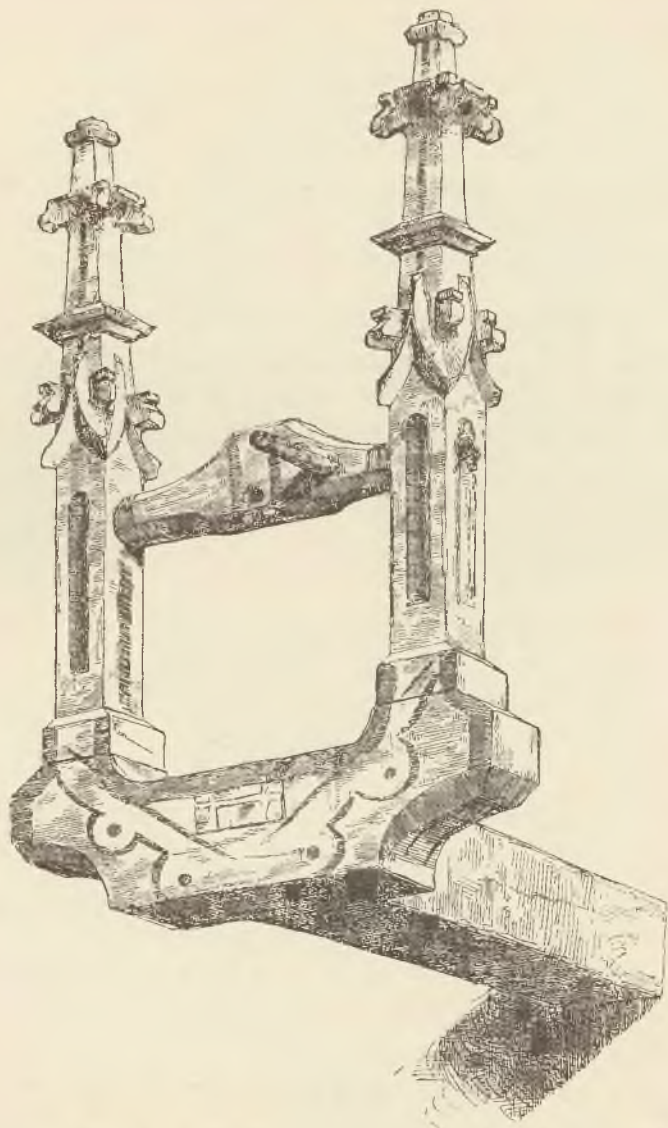


Fig. 32. Biecz. Gotyckie zawieszenie do dzwonka w kościele parafialnym (str. 220).

niec oznacza esowaty znak **z**. Zdaje się, że przez pomyłkę jedynekę zastąpił ornament kielichowy, który wypełnia też resztę framużek blank. Poniżej przez wybranie tła utworzony płasko rznęty napis brzmi:

hoc est armarium Altaris Sancti Nicolai con.

Zawieszania do dzwonka gotyckie, dwa podobne do siebie, nieużywane, były jeszcze do r. 1892 wprawione w ścianę, jedno obok wielkiego ołtarza, po stronie epistoły, Nr. 37 szkicu orient. (fig. 32); drugie przy ołtarzu bocznym. Wyjęte zostały w czasie restauracyjnych robót, a pierwsze ma się obecnie znajdować w przechowaniu na miejscu. Jest to architektonicznie pomyślane rusztowanie nakształt pustej ramki z pinnaklami i kwiatonami, osadzone zapomocą wmurowanej beleczki poziomej w pewnym oddaleniu od ściany. Górna beleczka poprzeczna na trzpieniach obraca się około swej osi. U niej wisiał dzwonek, którego osadzenia pozostały ślady i który wprawiało się w ruch, ciągnąc sznurkiem za koniec kołeczka, sterzącego prostopadle z belki. Są ślady rysunku i polichromii, na którą składały się barwy: żółta, niebieska i czerwona. Wysokość całego przyrządu 0,335 m., szerokość rusztowania 0,212 m.

Sprzęty drewniane renesansowe i barokowe.

Ławka na parę osób, z klęcznikiem, zamykana (fig. 33), w kaplicy II szeregu południowego, ozdobiona udawanem czarną i brudną farbą intarsjowaniem w duchu renesansu niemieckiego. Przód klęcznika kilku farbami malowany w kwiaty. Szczegóły dają figury 34—39. Ławka była restaurowana r. 1889.

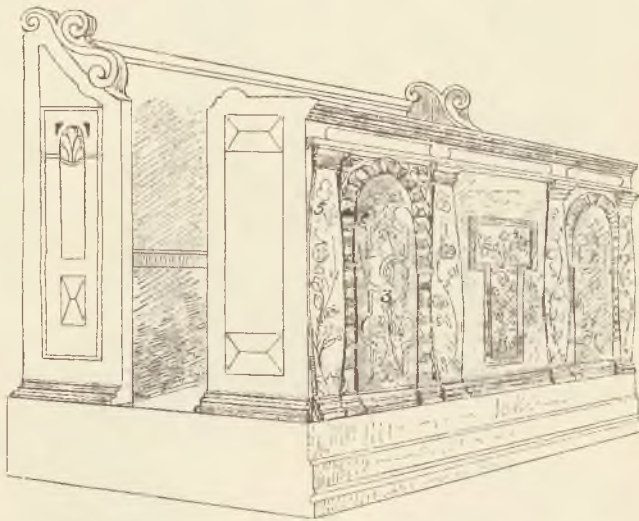


Fig. 33. Biecz. Ławka malowana w kościele parafialnym.

Stalle przy drzwiach głównych pod chórem, po lewej ręce wchodząc, z baldachimem i klęcznikiem z przodu. Zaplecki i frontowa ściana klęcznika mają wprowadzony architektoniczny podział zapomocą rzeźbionych pilasterków na stylobatach, powiązanych arkadkami na intradosach. Utworzone w ten sposób pola, zamknięte u góry łukiem, wypełnione są malowaniem arabskimi wychodzącymi z wazonów, z użyciem barwy zielonej i czerwonej w roślinnych motywach, a tła perłowego. Na zapleckach, mię-

dzy archiwoltami arkad, w ówklach, medaliony cesarzy rzymskich, rznięte dośe grubą robotą. Baldachim z kasetonami ma gzems na konsolach, a na fryzie w polach między konsolami, napis dwuwierszowy z cytacyą z psalmu i drugą z listu ś. Jakóba oraz datą

ANNO DOMINI 1594.

Ławka na parę osób, zamykana, przy filarze drugim od zachodu szeregu północnego, kształtu prostego, z ciekawą polichromią późno-rene-sansową, przeprowadzoną farbami olejnymi, a złożoną z motywów roślin-nych, rozet stylizowanych i karyatydek o karnacyi naturalistycznej.

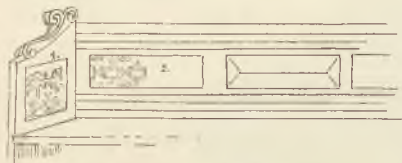


Fig. 34. Szczegół z figury 33.



Fig. 36. Szczegół Nr. 2 z figury 34.



Fig. 35. Szczegół Nr. 1 z figury 34.

Ambona, Nr. 17 szkicu orient., z wieku XVII, drewniana intarsyowa, renesansowa, ze skrętami rzeźbionymi złożonymi, fundacyi Marcina Sarneckiego, rajcy bieckiego, który umarł r. 1697 i w pobliżu był zapewne pochowany. Świadczy o tem epitalium, do niedawna znajdujące się popod amboną, a przed kilku laty przeniesione w okolicę ołtarza wielkiego (patrz str. 204).

Ambona z r. 1604, którą w r. 1697 przerobił po swojemu Marcin Sarnecki, t. j. na intarsyowanej renesansowej stolarskiej robocie pododawał złożone barokowe skręty (Łuszczkiewicz, Spr. Kom. hist. szt. Tom IV, str. LXXXVII).

Pulpit dębowy barokowy (fig. 40), zwykle stojący w prezbiteryum. Jest to sprzęt duży i ciężki, do dźwigania kancyonałów. Podstawa czworoboczna skrzyniasta, stojąca na 4 nogach ze skrętów, ponad którymi w narożnikach hermy rzeźbione uwieńczone są wyrastającemi ze skrętów popiersiami młodocianemi, na których głowach wspiera się blat wierzchni. Na tym blacie wznosi się właściwy pulpit w kształcie piramidy czworobocznej ściętej u wierzchołka i opatrzonej u dołu szeroką listwą poziomą. Górna ta piramida obraca się na osi pionowej. Wszystkie ściany prostokątne skrzyni dolnej i skośne górnej piramidy, okryte są płaskorzeźbami roboty naiwnej, lecz świadczącej o wprawnej ręce. Liczne herbiki mieszczańskie z monogramami są zapewne znakami tych, którzy na sprawienie sprzętu się złożyli. Powierzchnia drzewa jest bajcowana, bez śladu polichromii.

Pulpit został w całość złożony i odnowiony w r. 1878 (akta konserwat. Łepkowskiego).

Treść płaskorzeźb piramidy górnej:

1) ś. Andrzej, po bokach 2 tarcze kartuszone ze znakiem

na jednej I  S, na drugiej


A	4°	P
C	A	C

2) ornament ze skrętów barokowych, osiowo ułożonych; u dołu pół-

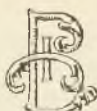
kole łukiem obrócone w górę, obramione listewką, a w niem

A	↑	W
N	↓	B

3) ś. Wawrzyniec w dalmatyce, trzyma ruszt. Nad głową ornament z chusty ułożonej w feston. Przy lewym boku świętego kartusz, zakoń-



czony u góry lilią, a w jego tarczy znak 

4) ornament u góry z monogramem wielkim

B		I
S		B

 a po-

niżej tarcza ze znakiem


S		K
		

Treść płaskorzeźb na ścianach dolnej skrzyni:

1) Organista gra na klawiaturze organków stołowych, podpartych czterema nogami rzeźbionymi nakształt nóg zwierzęcych. Kalikancista ręką porusza z tyłu miechy. Za organkami dwóch muzyków gra na dużych instrumentach smyczkowych. Na przodzie z boku siedzi kantor w długiej sukni, trzymając zeszyt.

2) Trzech muzyków gra na instrumentach dętych (puzon, fagot i długi niemal prosty róg); czwarty patrzy w otwarty zeszyt. Wszyscy stoją, mają głowy odkryte, podgolone. Stroje polskie kontuszone, buty wysokie, typy polskie.

3) Trzech trębaczów w polskich strojach, czwarty mężczyzna bije w kotły.

4) W górze na kartuszu eliptycznym znak S  K. Poniżej śś. Piotr i Paweł trzymają między sobą tarczę ze znakiem i datą



* Stalle barokowe wzdłuż obu bocznych ścian prezbiterium, z drzewa lipowego, pokryte bardzo bogatą i pełną fantastycznej różnorodności motywów rzeźbą, polichromowane jaskrawo, są dwustopniowe, o zakończeniach przy tęczycy załamujących się za kierunkiem ściany pod kątem prostym. Przodkowe siedzenia na poziomie niższym nie mają przedpiersi z kłęcznikami. Nietylko ściany boczne końcowe, ale wszystkie ściany działowe między siedzeniami, słupki wazonowe, gałki na słupkach parapetu, płyciny, konsole, fryzy, gzemsy pokryte są płaskorzeźbionym ornamentem,



Fig. 37. Szczegół Nr. 3 z figury 33.

częściowo geometrycznym, częściowo roślinnym, częściowo brany z świata zwierzęcego lub z motywów postaci ludzkiej. Przody krawędzi zdobi ornamentacja wyrzynana i przeźrocza, wychodząca w festony, maskarony, głowy ludzkie, przody koni, lwów, gryfów i t. d. Siedzeniom odpowiadają na zapleckach wnęki łukowato wgłębione i konchą u góry zakończone, w których stoją posągi świętych. Pomiędzy nimi pilastrowe hermy zakończone są główkami cherubinów, ponad którymi kapitele pilastrów dają początek konsolom. Konsole podpierają zarówno od zewnątrz

blaty klęcznika siedzeń poziomu wyższego, jak podniebie mocno wysuniętego baldachimu i gzemsu koronującego ponad fryzem. Główne podziały przechodzą rodzajem ściany rzeźbionej przez całą elewację stali, wychylając się w górze zaplecków ku przodowi skrzydlatym aniołem w całej postaci, pełno rzeźbionym i odrywającym się od tła; ten anioł podpierają baldachim głową i jedną ręką. Odpowiada mu wyżej u gzemsu koronującego woluta szeroka, kłamrowo zagięta około platy i simy, z poza której jeszcze bardziej skośno wychyla się wolno w przestrzeń anioł bezskrzydły. Z tych drugich aniołów kilku trzyma instrumenta dęte. Podniebie baldachimu podzielone jest w rzeźbione skrzyńce, z których rozet zwieszają się wisiory. Konsole gzemsu koronującego dzielą fryz baldachimu nie stosując się do podziału siedzeń,



Fig. 38. Szczegół Nr. 4 z figury 33.



Fig. 39. Szczegół Nr. 5 z figury 33.

a na środku każdego pola między dwoma konsolami jest wśród skrętów mała tarcza kartuszowa z gmerkiem; tych gmerków rozmaitych, zapewne oznaczających mieszczan, którzy złożyli się na stalle, jest po obu stronach po kilkanaście. Dwadzieścia dziewięć pōdał w rysunkach Małeckiego (*Studia heraldyczne*, Lwów 1890. Tom II, tablica II, Nra 13—41); niektóre z nich powtarzają się z nieznaczniemi odmianami na belce w tarczy i na pulpicie barokowym z r. 1633, a jeden na nagrobku Piotra Piotrowiciusa z r. 1635. Jeden (litera W z krzyżykiem u góry oraz inicjałami W. Ch.) mógłby się odnosić do X. Walentego Chodora, który umarł r. 1670 (patrz jego epitafium str. 211). U platy gzemsu koronującego zwieszają się gęsto drobne wisiorki.



Fig. 40. Biecz. Pulpit drewniany z r. 1633 w kościele parafialnym. Z fotografii (str. 221).

Rząd siedzeń pod ścianą północną (fig. 41) jest typowo barokowy, ornamentacja jego plastyczna stosunkowo więcej płaska, spokojniejsza, ułożona z ładem i skomponowana z pewną miarą. Motywy ozdób płaszczyzn są zbliżone do renesansowych; w roślinnych przeważa motyw łodyg winnej latorośli, listków, gron, częściowo jabłek i gruszek. Polichromia pierwotnie była, lecz ją przy dawniejszej restauracyi starto i zmyto, tak że zaledwie w załamkach ślady jej zostały. — Natomiast rząd przeciwległy południowy (fig. 42), powtarzając symetrycznie te same główne linie i elementy kompozycyi, w szczegółach ornamentacyi, w sposobie traktowania skrętów, ram, płycin, kartuszków, gzemśów, konsol i t. d., jest przykładem plastycznej dekoracyi więcej fantastycznej, a przytem pretensjonalnej. Roślinność ustąpiła miejsca sztucznym skrętom i motywom muszlowym. Przeważają tu linie splątane i bezładne; ozdoby dziko pozwijane i zawile, jakby w cieście modelowane, przechodzą niemal w rokoko i znaminiają późniejszą epokę. Całość przedstawia się niespokojnie, a wykonanie jest mniej szlachetne, grubsze. W miejscu gdzie było boczne wejście do prezbiteryum, obecnie zamurowane, jest przerwa w siedzeniach; tylko baldachim przerzucony górą, razem z bocznymi zamknięciami przerwanego rzędu siedzeń, tworzy rodzaj dekoracyjnego obramienia skasowanych drzwi. Na tych stallach zachowała się pierwotna polichromia, dość jaskrawa i pstra, choć niepozbawiona naiwnego wdzięku. Tła i głębie są przeważnie brudno-czerwone lub ciemno-niebieskie, zaś ozdoby wypukłe pokryte barwami: białą, żółtą, zieloną. Karnacja postaci ludzkich kolorowana z pewnym konwencyonalnym naturalizmem. Złocenie albo nie było użyte, albo się zatraciło. Ogółem biorąc stalle te mają niejaki pokrewieństwo ze słynnymi stallami w Leżajsku.

Przyrząd do zawieszania dzwonka barokowy, dziś nieużywany, w nawie głównej obok łęczy, wysoko nad nagrobkiem »Sułowskiego« przytwierdzony do muru. Jest on dość grubej, niemal chłopskiej roboty, tem oryginalny, że ma kształt kilkupiętrowej przeźroczej rotundy otoczonej kolumnkami. Wewnątrz, jak w klatce, wisiał dzwonek na belecce, na której umieszczony rzeźbiony ptak kiwał się za poruszeniem dzwonka. (Z opowiadania prof. Sokołowskiego). Obecnie dzwonka niema.

Krzeseł barokowe w zakrystyi. Wielki fotel z poręczami i wysokiem, prostem, w górę się rozszerzającym oparciem; kształty powyginane, wszystkie części okrywa bogata rzeźba, o skrętach częścią ażurowych; polichromia złożona z barwy czerwonej w tłach i złocenia na wypukłościach.

Chór muzyczny u ściany zachodniej, umieszczony zapewne już w końcu XVI w., drewniany, kształtów dość prostych. Przedpiersie przechodzące przez całą szerokość nawy głównej środkowej, pokryte jest od strony zewnętrznej malowaniem z motywów roślinnych, późnorenesansowych, przypominających malowania małych stall z r. 1594 i ławki z naśladowaniem intarsjowaniem (str. 220, 221); farby klejowe są przeważnie blade,

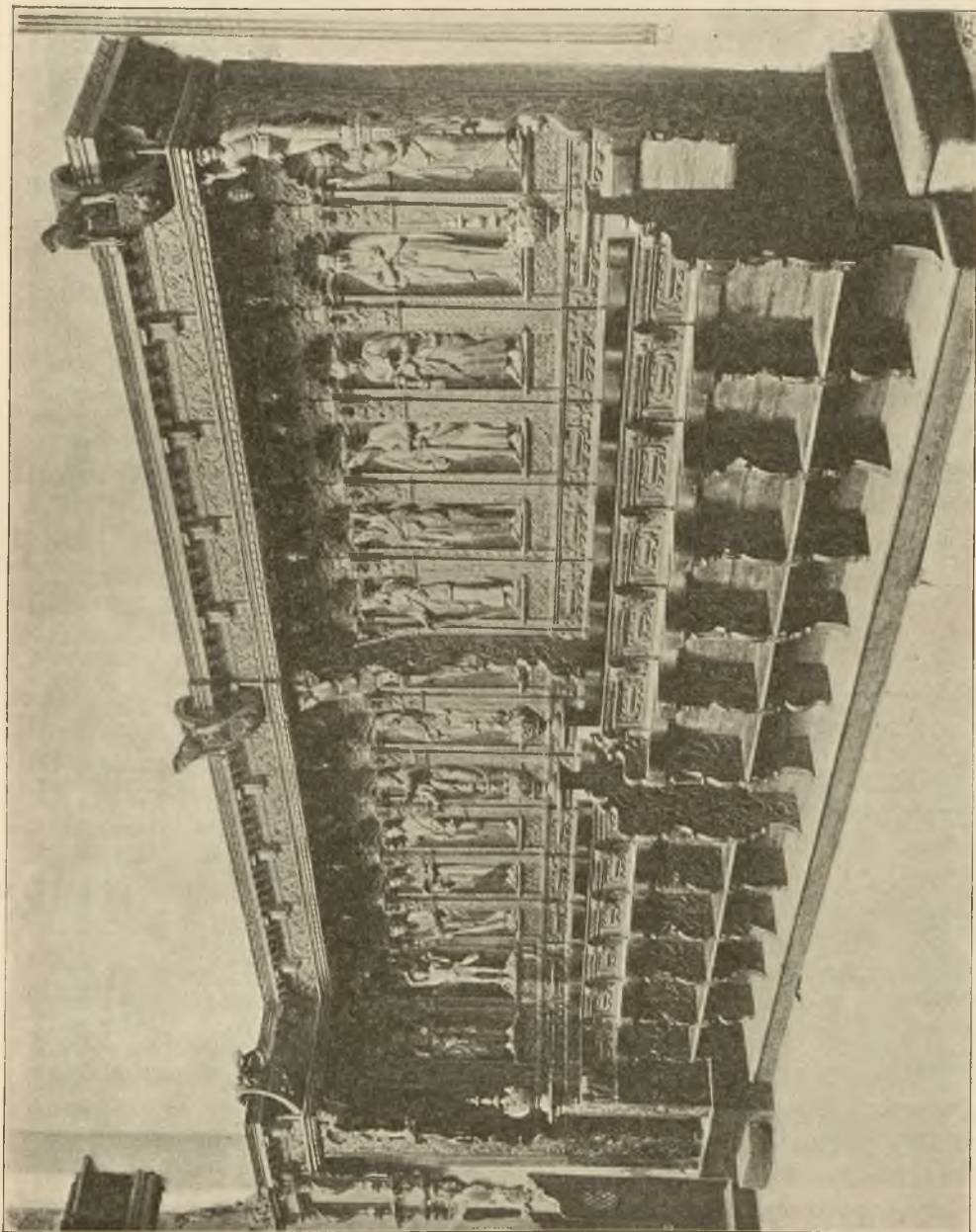


Fig. 41. Biecz. Stalle w prezbiterjum kościoła parafialnego. Szereg północny (z fotografii Kriegera).

zielone, żółtawe i szare, kontury czarne. Schody na chór znajdują się w wąskiej klatce, wbudowanej w czasie późniejszym, w narożniku południowo-zachodnim nawy głównej.

Drzwi główne w ścianie zachodniej, dwuskrzydłowe, z desek, prostej roboty, od wewnątrz kościoła mają malowanie klejowe, podobne do dekoracji chóru muzycznego. Ważnym jest ich okucie żelazne w listwy gałęziste rozchodzące się od zawiasów, przypominające system epoki gotyckiej, niezbyt delikatnego wyrobu. Szczegół okucia reprodukowany w tablicach Łuszczkiewicza (l. c.).

Sprzęty metalowe.

Chrzcielnica spiżowa późnogotycka, prawdopodobnie z r. 1464, grubego odlewu. Ma kształt kielicha wysokości 1.17 m.; średnica górna czary 0.725 m. Powierzchnia zarówno czary jak nogi podzielona jest listewkami wałeczkowatymi na pasy poziome, na czarze są 4 pasy węższe, przedzielone od siebie pasami szerszymi; na 3 pierwszych węższych pasach napis minuskułami gotyckimi, małymi, ułożonymi bałamutnie, niezręcznie, krzywo, niekiedy powywracanymi, tak że trudno w nich doczytać się wyrazów.

Wiersz I: Domine benedic aquam iteam (s.) roceba concuies be ut vivare quiss domino.

Wiersz II: minister (?) valentinus (?) d . ect . . t . . . hic civ et opus feci.

Wiersz III: anno domini me . c . cc l x^o iii^o (?)

Dla porównania podaję podobiznę wiersza ostatniego według zdjęcia Wyspiańskiego:

anno · domini · auct^o · ecc^o · l^o · x^o · iii^o

Łuszczkiewicz (Spraw. Kom. hist. szt. tom IV, str. LXXXVIII) czyta rok 1469 biorąc chyba za v to, w czem widzimy zepsuty znak x, ale wówczas należałoby czytać 1459.

Na pasach szerszych, przedzielających od siebie wiersze napisu, bez ładu umieszczono kilka herbów małych i drobnych medalionów, których treść z powodu grubości odlewu trudna do odgadnienia. Jest tam herb Jastrzębiec, postać świętego z mieczem w mandorli promienistej, postaci zwierząt, potwory, głowy ludzkie, »koło szczęścia« i t. d. Chrzcielnica jest reprodukowana w tablicy dodanej do odczytu Kowalezuka.

Świecznik wiszący wielki, wczesnorennesansowy, w nawie głównej, lany z mosiądzu i cyzelowany, o ośmiu ramionach. U góry jest płaska figurka spora M. Boskiej, na dwie strony jednaka, w promienistej przeźroczej mandorli; pod nią gałka, od której ku niższej gałce wyginają

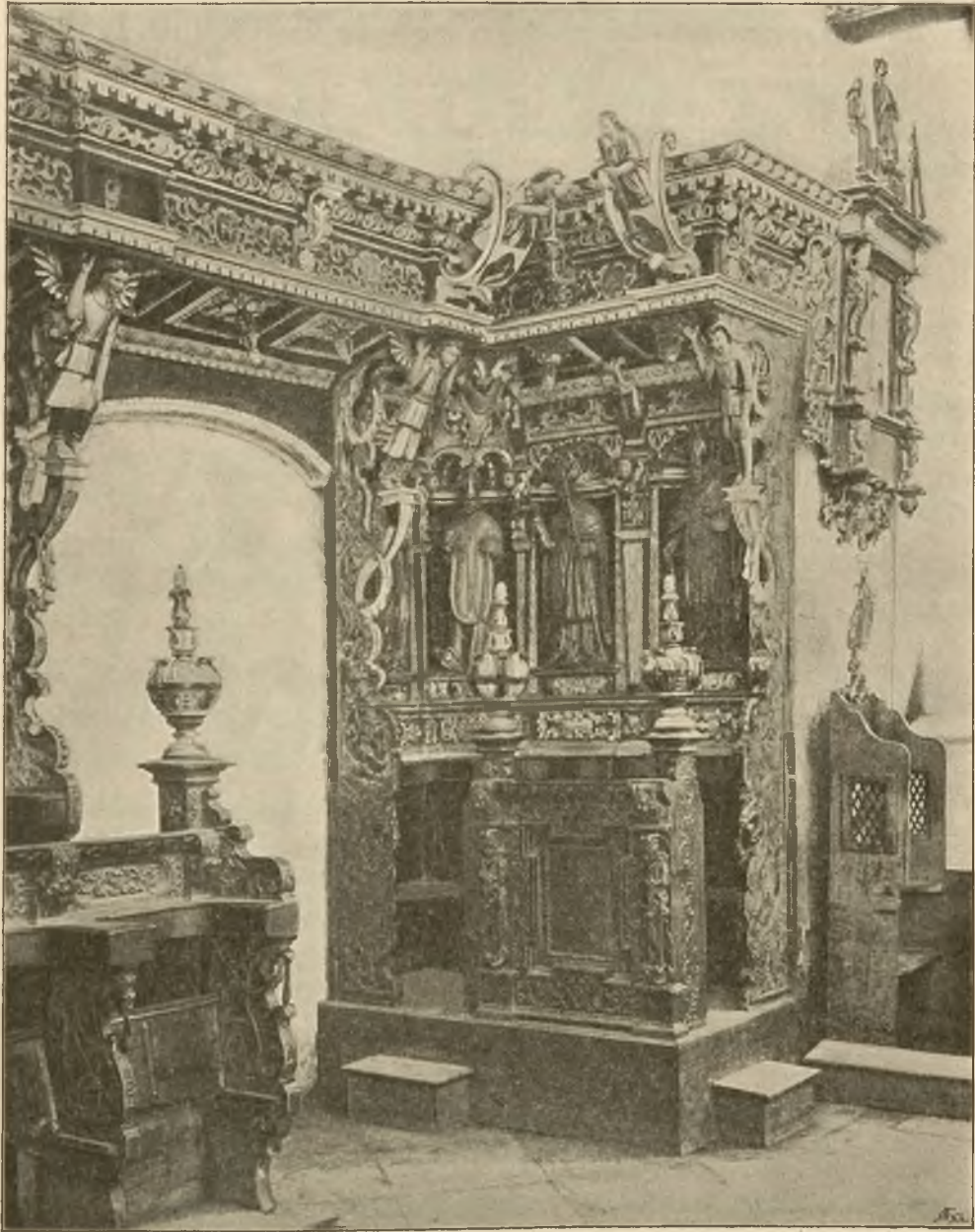


Fig. 42. Biecz. Stalle w prezbiterium kościoła parafialnego. Fragment szeregu południowego z bramką (str. 226).
Z fotografii Kriegera.

się skręty zakończone głowami końskimi; zgrabnie wygięte ramiona lichtarzy, dolnymi skrętami otaczają wieńcem dużą kulę, od której wisi ładnie wyrobione kółko do pociągania świecznika ręką na dół. Świecznik zawieszony jest na łańcuchu żelaznym misternej ślusarskiej roboty. (Reprodukowany w Sprawozd. Kom. hist. szt. tom IV, str. LXXXVII).

Lichtarzy mosiężnych trzy pary po ołtarzach bocznych, dobrego kształtu, lecz prostej jakby toczonej roboty, zapewne z epoki renesansowej.

Miseczka z ornamentacją renesansową i trzy naczynka na kadzidło z ozdobami renesansowymi, rytymi, w zakrystyi. (Łuszczkiewicz, Spraw. Kom. hist. szt. tom IV, str. LXXXVIII).

Lampa mosiężna, zawieszona przed wielkim ołtarzem, późnorenesansowa, na niej klęczące aniołki.

Dzwonek mały, lany ze spiżu, wytwornego wyrobu w rzeźbione postaci małp, bocianów i t. d., wplecione w łodygi i liście, pęknięty, schowany w zakrystyi.

Okucie drzwi bocznych północnych, podobne do okucia drzwi głównych.

Drzwi z prezbiterium do zakrystyi, całe obite blachą, z poprzybijanemi prostokątnie listwami i grubą ornamentacją w rozety gotyckie, ślusarskiej roboty.

Kilka ornatów z haftami wypukłymi złotymi z XVII w., lub z pięknych tkanin jedwabnych. Prócz tego spora ilość starych ornatów jedwabnych, podartych lub pociętych na kawałki, znajdowała się w roku 1887 w oratoryum nad zakrystyą.

Biblioteczka w zakrystyi. W szafce paręset książek natłoczonych bez ładu, przeważnie teologicznej i kościelnej treści. Podobno co było lepszego, jeden z dawnych proboszczów darował przed laty ś. p. Karolowi Rogawskiemu (według twierdzenia osób miejscowych).

W aktach kościelnych znajdują się: Inwentarz z r. 1769, w nim wspomniane są zapisy fundacyjne dla kościoła od r. 1492. Przy kaplicach wymienieni prebendarze. — Opis rabunku z r. 1770 (zapewne wspomniana wyżej według odpisu ś. p. Rogawskiego proteścya — patrz str. 170). — Metryki od XVII w.

(Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

»Leżą przed nami dwa inwentarze sprzętów kościelnych, jeden z r. 1745, drugi z r. 1782, w pośród których lat przypada katastrofa dla Biecza« (rabunek moskiewski). Z porównania ich ze sobą okazuje się, jaki był »ubytek sreber i ozdób kościelnych«, — »Ciekawą pamiątkę zniszczenia mamy właśnie przed sobą, duży pergaminowy arkusz, ładnym gockim charakterem pisany«, w wielu miejscach poprzedziany i obszarpany, mało czytelny. »Z daty — Cracoviae d. 13 m. Junii A. D. 1511 — widzimy, iż to jest przywilej Jana Konarskiego, bisk. krak., Erectio altaris sub. tit. s. Annae in eccl. paroch. Becensi«. Notatka strony odwrotnej stwierdza, iż żołnierze rosyjscy, zrabowawszy archiwa bieckie, w ten pergamin zawinęli pieczone mięso, a potem w Krośnie mięso spożywszy, porzucili pergamin w kościele Kapucynów, którzy w r. 1772 dokument zwrócili do kościoła paraf. w Bieczu. (Z notat Karola Rogawskiego, w tekstach konserwatorskich Łepkowskiego).

Okolo roku 1890, przy robotach w prezbiterium, miano w wielkim oltarzu czy w pobliżu jego znaleźć jakieś pieniądze stare i szkiełka wytłaczane (opowiadał w roku 1896 X. wikary w Odrzykoniu). Może być, że mowa o takich szkiełkach, jak te, które znalazły się koło baszty w sąsiedztwie kościoła parafialnego. (Patrz niżej przy baszcie).

Dzwonnica. W pobliżu fasady zachodniej, z boku od północy, stoi wyniosła i obszerna wieża, o murach grubych i silnych, dochodzących do wysokości 25 m., postawiona z cegły, z użyciem ciosu do narożników, gzemsów i obramień; por. widok kościoła str. 176. Sięga epoki gotyckiej, co w jej prostej budowie zaznaczone stylowo głównie tylko w obramieniach okien i drzwi, oraz w dwóch skromnie profilowanych gzemsach czyli kapnikach, dzielących piętra. Piętr, oprócz parteru, jest trzy, o nierównych lecz znacznych wysokościach. Piętro pierwsze, oddadką oddzielone od parteru, ma od wschodu gotyckie z końca XV w. odrzwia, dziś bezcelowe. Było to wyjście na ganek obiegający wieżę, nakryty daszkiem, którego krokwie opierały się u góry na konsolkach kamiennych, dziś jeszcze w ścianie południowej istniejących. Jak świadczy zachowany kroksztyn kamienny z boku wieży, ganek biegł na wysokości drogi straży muru miejskiego, którego kawałek pozostały do dziś dnia wiąże się z tą wieżą. Na piętrze trzecim znajdują się ogromne otwory ostrołukowych, kamieniem obramionych, lecz mocno zepsutych *claire-voies*, po jednym z każdego boku, świadczące, że wieża od początku przeznaczoną była na dzwonnice. Ponad nimi znów, u samego już niemal dachu, widzimy strzelnice, po dwie z każdego boku. Wieża zatem w założeniu swem była basztą miejską, służącą do obrony i zarazem dzwonniceą. (Łuszczkiewicz, Spraw. Kom. hist. sztuki, tom IV, str. LXXXIX). W tej najwyższej swej części piętro trzecie jest otynkowane i ma ozdobę sgrafittową, widoczną od strony wschodniej. Widzimy na środkowym polu między strzelnicami Najśw. Pannę z Dzieciątkiem Jezus, otoczoną promieniami. Obok niej dwóch aniołów grających, dalej już po za otworami strzelnic, po jednej stronie ś. Wacław (?), po drugiej ś. Barbara. Nadto na tarczach wielkie litery B z koroną u góry. Od wieży mur ciągnie się ku północy, i do niego przystawioną jest dzisiejsza plebania. Dach wieży jest z nowszych czasów, baniasty, gontowy. Dawny jego kształt widać na starym widoku miasta.

Dzwonów na dzwonnicy jest kilka.

* Największy »Urban« z r. 1302, znacznych rozmiarów; do koła dolnego obwodu obiega ornament gotycki. Na płaszczu, po dwóch przeciwległych bokach odlana jest rzeźba ukrzyżowania. U czapki biegnie napis dużemi majuskułami gotyckimi, o zakroju jeszcze nieco romańskim: ANNO DOMINI MILLESIMO CCC II. Litery takiego kroju:

ANNO DOM

Dzwon mniejszy o połowę, »Medyan« albo »południowy«, zapewne z tego samego czasu, co poprzedni, ma napis na płaszczu podobnemi literami:

IHESVS NAZARENVS REX IVDEORVM.

Trzy dzwony niewielkie z XVIII w. (między niemi »Burda« i »Barbara« — Srzeniawski l. c.), wszystkie 3 pęknięte.

Do dzwonnicy przytykał niegdyś kościółek ś. Barbary, początkowo pod wezwaniem ś. Stanisława (Schematyzm), obok którego był klasztor PP. Norbertanek, dzisiejsza plebania, ów »klasztor panieński w Bieczu«, szczydrze obdarowywany przez Stanisława Broniewskiego h. Tarnawa, w XVI w. (Niesiecki). Według tradycyi miejscowej, kościółek ten około roku 1850 rozpadł się w gruzy, a później na jego miejscu wystawiono dzisiejszą kaplicę ś. Barbary.

Plebania, budynek wąski, długi, piętrowy, na północny zachód od kościoła, całą długością swoją opiera się o stary mur miejski. Na parterze i na piętrze są izby sklepione, i kilka obramień drzwi kamiennych renesansowych, bez wartości. Jest to pozostałość klasztoru PP. Norbertanek.

Brama z XVII w., w murze obwodowym obejścia kościoła parafialnego, w pobliżu prezbiterium, na północny wschód od kościoła (fig. 43), naprost ulicy Kościelnej, prowadzącej od rynku do fary, jest to budowa z cegły, zupełnie samoistna, jakby rodzaj sionki z dwoma przejściami zasklepieniami: większem dla jezdnych, mniejszem dla pieszych. Budynek na rzucie dość głębokiego prostokąta, postawiony jest cały z cegły, w sposób monumentalny, o cechach stylu barokowego. Od strony miasta 3 pilastry w rodzaju szkarp dzielą pionowo jej front na dwie nierówne części, stosownie do nierównych otworów przejść. Wyżej gżems profilowany obiega budynek dokoła, dając początek fryzowi ożywionemu wnękami prostokątnymi, nad którymi znajduje się gżems bogatszy koronujący. Powyżej wznosi się od strony kościoła attyka, podzielona symetrycznie pilasterkami; dwa środkowe, razem z łączącym je łukiem, przechodzą w dekorację płaską frontonową, której szczyt trójkątny wybiega ponad poziomą linię dachu. Narożniki również sterczą w górę wyrostkami w kształcie słupków. Po dwóch bokach budynek attyka stosuje się do skośnej płaszczyny dachu dachówkowego, mającego spadek ku miastu. Z drugiej strony frontowej brak jest attyki, a tylko na środku wznosi się ozdobna konstrukcja dymnika, rozmiarami i kształtem analogicznego do środkowej części attyki strony przeciwnej. Po obu stronach przejazdu w grubości muru są wnęki z ławeczkami na kilka osób.

Kościół ś. Anny i klasztor OO. Reformatów, na wschodniej krawędzi miasta, na osobnym wzgórku oddzielnym od wyżyny, na której zabudowano się miasto, parowem naturalnym.

W miejscu tem, położeniem swoim warownem, był zamek i gród, zapewne już trzeci z rzędu, po zniesieniu starszego »zamku Jadwigi«, który wznosił się na zachód opodal od miasta, na wyniosłym wzgórzu, i najstarszego, gdzie dziś szpital. O dziejach i postaci tego trzeciego z rzędu zamku nie mamy bliższych wiadomości. Jan Wielo-

polski, wojewoda krak., za konsensem Rzpltej przemienił zamek biecki na konwent OO. Reformatów, klasztor i kościół wymurował, a gród i zamek przeniósł do miasta; klasztor ten pod tyt. ś. Anny fundowany r. 1642 (Niesiecki). Na jego terytoryum ma być jeszcze widoczne miejsce dawnej baszty (według twierdzenia proboszcza, X. Ziemiańskiego w r. 1896).

Kościół murowany w zwykłym typie jednonawowych kościołów Reformackich XVII w., nieoryentowany; również jak budynek klasztorny otaczający mały, prostokątny wirydarz, nie przedstawia architektonicznego interesu.



Fig. 43. Biecz. Brama obejścia kościoła parafialnego, widziana od strony kościoła.
(Z fotografii).

Okucie żelazne drzwi, prowadzących z zakrystyi do skarbcza, składa się z blach podzielonych w skośne równoległoboki (*losange*), a na nich są wyciśnięte orły polskie, może z XVI w. Drzwi oczywiście skądinąd przeniesione, może pochodzą z dawnego zamku.

Epitafia.

Epitafium Stanisława Łętowskiego w nawie głównej, w połowie długości ściany lewej (patrzac ku w. ołtarzowi), nisko umieszczone.

Tablica spora z piaskowca, poczerniona, z obwódką rytą lichego rysunku.
Napis ryty niezgrabnie:

D. O. M.

Stanisław z Łętowa na Bobowej
Lentowski (sic)
Podkomorzy y Wielkorządca Krakowski
Starosta Bohenski (sic) y Wiclicki
Regimentarz partyi Małopolskiej
Rotmistrz znaku husarskiego
Sendzia (sic) generalny woisk koronnych
Kawaler orderu ś. Stanisława
Posel na seymy walne deputat y
Bieckiego powiatu sendzia (sic) wieloletny
Syndyk apostolski OO. Reformatorów Bieckich
Zmarły 25 Stycznia R. 1775.

y

Konstancya Jordanowna
Woiewodzianka bractawska
Zmarła 30 października r. 1760
małżonkowie
Oboje pogrzebani w grobie domu swego
W kościele tym OO. Reformatorów
proszą o modlitwę
do Boga.

Tym zaś pamiątkowym grobowcem
czczą przeczonych rodziców
Katarzyna z Lentowskich (sic)
y Ewaryst Andrzej
hrabia Kuropatnicki
Kasztelan bełski kawaler orderów
Orła białego y ś. Stanisława
małżonkowie za siebie też wraz
z hrabią Józefem synem y Kon
stancją córą
Prosząc wszystkich o modlitwę (sic)
do Boga.

Epitafium Maryi Amelii Mniszechowej w kruchoie wejścia głównego. Tabliczka czarna marmurowa, obwódka ładna ryta, litery ryte:

D. O. M.

MARYA AMELIA
Z HRABIÓW BRÜHLÓW
MNISZCHOWA

GENERALÓWA
WIELKOPOL. UMARŁA
W 36 R. WIEKU SWEGO
D. 30 KWIETNIA R. 1772
W DUKLI. PROSI O
ZDROWAŚ
MARYA.

Inne dawne kościoły.

Oprócz kościołów powyższych, tudzież zniszonego ś. Ducha i ś. Piotra, o których niżej jest mowa, Biecz posiadał jeszcze w dawnych wiekach jakoby następujące kościoły: 1) ś. Jakóba, który był pierwotnym kościołem OO. Reformatów, przed ich osiedleniem się w klasztorze obecnym, do sześcioletniego zrujnowany powodzią; 2) Najśw. Maryi Panny; 3) ś. Krzyża; 4) ś. Mikołaja. Te trzy ostatnie zburzone zostały przez Szwedów w r. 1657 (Schematyzm). Kościół ś. Jakóba prawdopodobnie stał gdzieś za miastem, nad rzeką Ropą, i był drewniany, jako tymczasowy. Kościołem ś. Krzyża może przez nieporozumienie nazwano kościół ś. Ducha przy szpitalu; te dwie bowiem nazwy często u nas mieszano.

Ratusz dawny na środku rynku (fig. 44), obecnie sąd powiatowy, z niektórymi izbami sklepieniami, był niegdyś okazałym budynkiem, przyozdobionym u góry piękną attyką dokoła. W późniejszej przebudowie straciły się cechy jego architektoniczne, a jedyną pozostałością jest * wieża wspaniała, znacznej wysokości, przytykająca do północno-zachodniego narożnika budynku.

O czasie wzniesienia ratusza brak wiadomości. Z architektury sądząc, niema w nim nic starszego nad w. XVI. Do budowy, czy tylko odbudowy, a może i przyozdobienia wieży herbami, przyczynił się Marcin Kromer, jak świadczy około r. 1578 korespondencja z nim X. Płazy (Siemieński, l. c. str. 383; Łętowski, Katalog III, 185, 192). W r. 1709 zniszono jedną z dwóch drewnianych kondygnacyj galeryi górnej na wieży i zmieniono cały hełm (Kowalezuk l. c. z aktów lwowskich). Jest tradycja o piwnicach pod ratuszem i w nich przechowywanych narzędziach torturowych (Żegota Pauli, Wyimki z podróży 1831 r. *Rozmaitości lwow.* 1835 r., str. 387, nota). Wieża służyła za więzienie i miejsce tortur (Łuszezkiwicz, Spraw. Kom. hist. szt. Tom IV, str. LXXXIX).

Wieża jest budową ceglana z użyciem kamienia do części architektonicznych, narożników, obramień i ozdoby, tynkowaną. Mury wznoszą się do wysokości przeszło 50 m. i podzielone są odsadzkami i kamiennymi kapnikami na 6 wysokich nierównych piętr. Średnia grubość muru wynosi około 3 m. Na podstawie kwadratu, o długości boku 10 m., wznoszą się 3 dolne piętra do wysokości 27 m. Dalsze 3 piętra są osmioboczne. Na ostatniem piętrze urządzony jest ganek otwarty, bez poręczy, na szerokiej odsadzce otaczającej zciężczony trzon wieży, na którym wspiera się hełm baniasty. Na ścianie zachodniej piętra drugiego wprowadzone są renesansowe tarcze herbowe, pięknie rzeźbione w kamieniu: u góry Orzeł polski, pod nim Półkozic (Ligęzów), z boku Janina i tarcza z pasem poziomym środkiem (domu austriackiego, albo część herbu Kromera, który do połowy orła miał od cesarza dodany u dołu herb domu austriackiego). Na ścianie

wschodniej trzeciego piętra jest tarcza zegaru pełnego o 24 godzinach, pięknymi cyframi, wśród ozdób geometrycznych, narysowana na tynku a la sgraffitto. Część ośmioboczna cała była ozdobiona sgrafitem, czego śladem są w wielu miejscach narysowane kamienie i rauty. Taką techniką wykonana przepaska dokoła piątego piętra, nosi napis z pięknych liter, rozdzielony na pola ośmioboku, częściowo tylko czytelny z powodu zniszczenia:

CHR̄S | CHR̄S·NOS RENOVAT | CHR̄S GLORIFICAT |
CHR̄S CVN [ctis] DONAT.

Dawniejszy opis wspomina jeszcze o innych inskrypcjach:



Fig. 44. Biecz. Ratusz dawny. (Z fotografii).

»Napisy, co dotąd się dochowały w połowie wieży, są to: wiersz łaciński na pochwałę orła z przyrównaniem do Zygmunta Augusta, położony r. 1570; pod nim orzeł, niżej ośła głowa Ligęzów, napis Nicolaus Ligenza de Bobrek Castellanus, a pod tem znów łacińska apostrofa do oślej głowy«.

(L. Siemieński, l. c. Dodatek do *Czasu* 1856, str. 384).

Archiwum i pamiętki miejskie, w domu najętym na kancelaryę gminną, niedaleko rynku.

Archiwum przed kilku laty (przed r. 1886) przeniesiono tutaj z ratusza. Jest to część tylko; archiwum grodzkie, w ostatnich czasach też w ratuszu złożone, przewiezione było naprzód do Lwowa, stamtąd później do Krakowa. Akta zaczynają się od 1383 r. (Kowalczuk l. c.) W roku 1858 inwentarze Biecz (zap. starostwa) i Sumaryusz aktów byłego grodu i ziemstwa, obejmujący lata 1583—1778, były w prywatnem posiadaniu ś. p. Karola Rogawskiego (J. K. hr. Załuski, Wypisy rubralne, *Rozmaitości lwowskie* r. 1858).

Jest tam kilka przywilejów pergaminowych z XV—XVII wieku i trochę ksiąg miejskich folio i quarto od wieku XVI począwszy. — Między pamiętkami: piękny krzyż metalowy do stawiania na stole, na nim Chrystus i symbole ewangelistów połączane. Nad napisem INRI data 1597. — Pieczęć miejska, na dużym krwawniku z XVIII wieku, z herbem miasta, literą B. — Miecz t. zw. »katowski«, cała długość z rękojeścią 1·03 m., klingi 0·75 m.; klinga szerokości 0·06 m., jest prosta i wątła, bez rowka na krew; na niej wyryty napis:

* * * TENCIN * * *
* * * TENCIN * * *

Szpital miejski, zw. Szpitalem Jadwigi, na południowo-wschodnim krańcu miasta, na pagórku.

R. 1395 królowa Jadwiga, na prośbę mieszczan, darowuje pod budowę szpitala plac, gdzie dawniej stał zamek królewski, koło niższej bramy, i połowę łąki (tam znajdującej się (Dokument w Dod. do *Gaz. lwow.* r. 1851, str. 91); w tymże roku Mikołaj Cincerlink zapisuje na rzecz szpitala sołtystwo nad strumieniem Lubus (tamże); dalsze uposażenie zawdzięczał szpital r. 1447 X. Mikołajowi Przybiance czy też Przyliance, plebanowi bobowskiemu, i r. 1470 rajcom bieckim (Akta grodz. i ziem. III, 208; Rzysz. Muezk. Kod. dypl. Małop. III, 447). Szpital biecki miał takie uposażenie, jakiego nie posiadał żaden inny w kraju (Kuropatnicki, *Geografia Galicyi* r. 1786). Na widoku z XVII w. jest w tem miejscu kościół ś. Ducha, dziś nieistniejący, zapewne identyczny z kościołem ś. Krzyża, według Schematyzmu zburzonym r. 1657 przez Szwedów.

Budynek niewielki, murowany, parterowy, z małym piąterkiem, zbudowany na podstawie prostokąta. Zewnątrz ma dwa obramienia drzwi, kamienne, gotyckie. W ścianie zachodniej, obramienia ostrołukowe ładnie profilowane, późnogotyckie. W górze tarcza kamienna (fig. 45), z rzeźbionym orłem polskim, datą 1487

i monogramem może kamieniarza \mathfrak{R} , który na rysunku obok niedokładnie jest odtworzony, równie jak cyfry daty, mające więcej gotyckie zacięcie (jedynka początkowa wygląda w naturze $\mathfrak{1}$, siódemka mniej pochylona. Na węgarkę, po prawej ręce wchodzącego, duży gotycki hiera-



Fig. 45. Ze szpitala bieckiego,

gram \mathfrak{IHS} oraz znak \mathfrak{L} i pod nim dwie gotyckie minuskuły: \mathfrak{p}

i druga nieczytelna. (Hierogram jest bez kabłąku górnego, dodanego na kliszy). — Drugie odrzwia zewnętrzne z przeciwnej strony domu, w ścianie wschodniej, są też z XV w., rozmiarów większych, o profilu gorszego kroju, mają łuk ostry załamany w górze i przechodzący niezgrabnie w trzy boki prostokąta, którego nadproże przerwano okienkiem w nowszej przeróbce.

W szpitalu znajdują się luźno stojące rzeźby figuralne drewniane i polichromowane, podobno pochodzące ze zniesionego kościoła ś. Ducha. W izbie na prawo od wejścia: Chrystus na krzyżu i kilka posągów świętych, 1-00 m. wysokości, oraz mała płaskorzeźba w ramie eliptycznej, przedstawiająca Zesłanie Ducha ś. W izbie na lewo od sieni głównej, również Chrystus na krzyżu, kilku świętych i Pietą, w której Chrystus ma głowę odłamana. Wszystkich sztuk jest kilkanaście, są zapewne z XVI w., lichej snycerskiej roboty; największej wartości płaskorzeźba: Zesłanie Ducha ś.

Do r. 1887 znajdowało się tu drewniane niewielkie *popiersie męskie, polichromowane, jakiegoś świętego, w stroju końca XV w., w czapce. Na piersiach wy-

cięcie kwadratowe na relikwie, herma relikwiarzowa śliczna, przypisywana Witowi Stwoszowi. Później przeszło w posiadanie p. Semeniuka, urzędnika Kasy zaliczkowej, a następnie podobno nabył je prof. Zachariewicz, czy też Muzeum Ossolińskich we Lwowie.

Brama i baszta (fig. 46). Prócz dzwonnicy kościoła parafialnego i części muru miejskiego, od niej ciągnącego się ku północy koło plebanii i ogrodu plebańskiego, tudzież resztek substrukcyi muru od strony południowej miasta, w szkarpie ponad torem kolejowym, pozostałością dawnej obrony miasta jest zabudowanie przy końcu ulicy Bieckiej, w pobliżu prezbiterium kościoła, poza gościńcem prowadzącym od zachodu wzdłuż południowej strony podmurowania terasy kościelnej, do miasta.



Fig. 46. Biecz. Brama i baszta fortyfikacyjna.
(Z fotografii).

Składa się z prostokątnej, dziś mieszkalnej kamienicy, w której tylko uderza bardzo wysoko umieszczone I piętro, i złączonej z nią niskiej pękatej baszty; zbudowana jest z cegły pomieszanej z kamieniem. W ścianie zachodniej kamienicy widać wysoko za sklepiony łuk otworu, który może był dawnym przejazdem publicznej bramy miejskiej, co także tłumaczyłoby wysokie umieszczenie I piętra. Później, gdy przetrzebiano budynek na mieszkalny, zamurowano ten otwór częściowo, a w dolnej jego części wprowadzono murowane obramienie małej bramy wjazdnej do kamienicy, mającej swój osobny dach. Za nim jest sień sklepiona, spadająca ku dołowi i przedłużająca się głęboko. Do obramienia tej nowszej bramy użytą została za materiał kamienna pół-

kolumna z trzonem groteskowym, prawdopodobnie należąca przedtem do framugi okna, i przypominająca ozdoby rzeźbione »Kromerówki« (patrz niżej). Baszta na rzucie poziomym koła zbudowana, utopioną jest częściowo w narożniku kamienicy; dawniej była znacznie wyższa, jak widać na sztychu z XVII w., a budynek obok niej był wówczas uwieńczony attyką ząbioną. Zabudowanie jest zapewne przedłużeniem wewnętrznym »Bramy wyższej«, której obrona zewnętrzna wybiegała poza obręb murów, wzdłuż wzgórza kościelnego, ku zachodowi. Jest tradycya miejscowa — zanotowana przez Łuszczkiewicza w Sprawozd. Komisji hist. sztuki, tom IV, str. XC — że sień zniżająca się przechodziła niegdyś w długi korytarz, idący poza domami obok murów. Baszta ma kilka kamiennych obra-

mień małych okienek. Budynek cały jest w lichym stanie utrzymania, a w baszcie znać wybrzuszenia ścian¹⁾. Pod narożnikiem kamienicy mieszkalnej, dochodzącym do gościńca, leżało w r. 1888 kilka długich głazów, jakby z odrzwi renesansowo profilowanych, które niedawno przedtem wydobyto z piwnicy.

* Tablica pamiątkowa Ligęzy (fig. 47), umieszczona naprzeciw powyższego zabudowania w podmurowaniu terasy kościoła parafial-

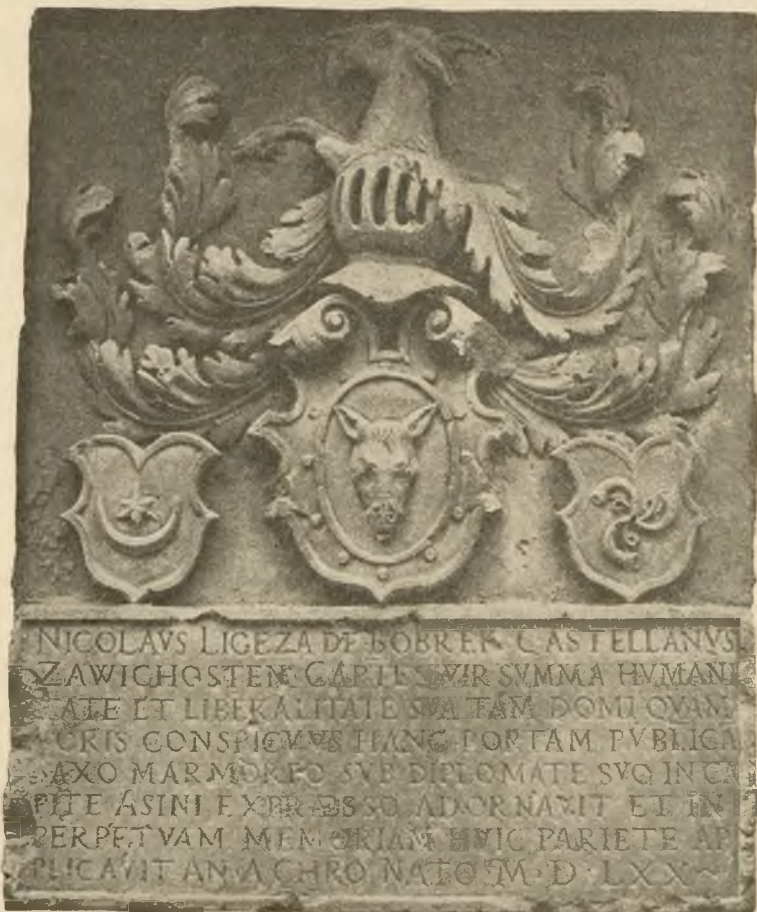


Fig. 47. Biecz. Tablica pamiątkowa Ligęzy (z fotografii Kriegera).

nego, przy gościńcu, u samego wjazdu do miasta, jest pozostałością ze zniszczonej »bramy wyższej« czyli zachodniej. Jest to prostokąt z piaskowca żółtawego. W górnej połowie przyozdobiona jest płaskorzeźbą rene-

¹⁾ Brama ta z basztą mylnie opisana i reprodukowana jest jako dom Kromera w *Przyjacielu Ludu* z r. 1841, tom II, str. 363. Z tekstu wynika, iż zabudowanie to w owym czasie było własnością p. Świejkowskiego. W *Tygg. ill.* r. 1868, ser. II, tom II, str. 40, opisano tę bramę jako siedzibę starostwa.

sansową, misternego, nadzwyczaj miękiego, artystycznego wykonania, jakby pochodziła z pod dłuta którego z Włochów, kujących w drugiej połowie XVI w. liczne pomniki w Krakowie. Przedstawia wśród stylizowanych roślinnych skrętów, bardzo plastycznych i od tła odstających, w środku pola większy herb Półkozic w kartuszu z przyłbicą i klejnotem, a po bokach dwie tarcze mniejsze z herbami: Trąby i Leliwa. W dolnej połowie płyty napis, z błędami pisowni:

NICOLAVS LIGEZA DE BOBREK CASTELLANVS
ZAWICHOSTEN. CAPTES VIR SVMMA HVMANI
TATE ET LIBERALITATE SVA TAM DOMI QVAM
FORIS CONSPICVVS HANC PORTAM PVBLICĀ
SAXO MARMOREO (sic!) SVB DIPLOMATE SVO IN CA
PITE ASINI EXPRÆSSO (sic) ADORNAVIT ET IN
PERPETVAM MEMORIAM HVIC PARIETE AP
PLICAVIT AN. A CHRŌ NATO M D LXX.

Tablica ta, niegdyś wmurowana nad bramą miejską, stamtąd wyjęta, leżała jeszcze w roku 1857 przed bramą domu Józefa Świejkowskiego (z urzędowego raportu urzędu cyrkularnego z r. 1857, w tekach konserw. Łepkowskiego). Dodatkowy napis wyryty na kamieniu szkarpy poniżej tablicy, świadczy, że tablica w obecne miejsce wprawioną została r. 1866.

Domy prywatne.

»Dom Kromera«. W pobliżu prezbiterium kościoła, w ogrodzie przy uliczce prowadzącej od bramy obejścia kościelnego do rynku, stoi kamieniczka jednopiętrowa, nosząca nazwę: dom Kromera, albo Kromerówka, przez długie lata własność p. Karasińskiego, radcy namiestnictwa, obecnie p. Ferdynanda Paszyńskiego. Zewnątrz, na parterze, ma proste kamienne obramienie drzwi głównych i jednego okna; na I piętrze 3 okna w ścianie bocznej zachodniej, mają obramienia kamienne późnorenesansowe, płasko-ornamentowane w rzeźbione liście i kwiaty groteskowe, roboty grubej, ze śladami polichromii. Wewnątrz, w sieni, na parterze, na prawo wchodząc, proste odrzwia kamienne renesansowe. W połowie schodów nad podestem malowanie ścienne, Ukrzyżowanie, małej wartości. Na I piętrze izba duża, od zachodu ma odrzwia kamienne, od strony wewnętrznej rzeźbione w płaski ornament roślinny groteskowy; na środku nadproża tarcza herbowa rzeźbiona ze znakiem i literami, a obok niej



hieragram I [†] H S opasany wstęgą z rytą dewizą:

In nomine Domini omne genv flectatvr. 1612.

Trzy okna — te same, których obramienie jest rzeźbione od zewnątrz — przedzielone są dwoma kolumnami kamiennymi groteskowanymi w motyw liści i maskaronów. Szerokie kapitele poduszkowate, pokryte płasko-

rzeźbą, dźwigają płaskie arkady framug okiennych, w których u dołu znajdują się siedzenia w grubości muru. System to znany z domów krakowskich i lwowskich z XVI i XVII w. Wszystkie rzeźby okazują ślady polichromii i mają cechę jednolitą, wskazującą razem z datą nad drzwiami na epokę pokromerowską. Dom cały ma pięć izb na piętrze i klatkę schodową, na dole trzy. Wszystko sklepione beczkowo z lunetami. Znajduje się w dobrym utrzymaniu.

»Dom Becza«, kamienica parterowa w zachodniej połaci rynku, narożna od ulicy Bieckiej, ma nad bramą wmurowany kamienny ornament arkadkowy, gotycki, z powodu zabielenia trudny do rozpoznania. Próg do sklepu jest kamieniem z dawnego nadproża, o renesansowym okroju. W sieni wielkiej wjazdowej gład podłużny, użyty jako próg, na stronie odwróconej ku ziemi ma mieć medalion z portretem Zygmunta I i literę B. Stąd może tradycya miejscowa, że to »dom Becza«, rozbójnika, założyciela miasta.

Do niedawna był najciekawszym domem w Bieczu, miał ozdobną salkę i ozdobne kamienne oprawy drzwi i okien w stylu Zygmunto wskim. W r. 1864 szkicował pomiarowe zdjęcia ś. p. Antoni Łuszczkiewicz. W jednej z izb były wspaniałe pilastry i siedzenia w oknach. Na jednym z pilastrów znajdował się orzeł z przepłecioną literą S, wskazujący na datę budowy za Zygmunta I. (Łuszczkiewicz, Sprawozdania Komisji hist. szt. Tom IV, str. LXXXIX, sprawozdanie z wycieczki 1889 r.).

Medalion Zygmunta Augusta, Orzeł, Pogoń, herb miasta na filarach międzyokiennych. — Pułap z r. 1757, na belce napis:

Boże prowadź do skutku intent Twego sługi
By żyjącym w tym domu był wiek ezerstwy długi.

(Łepkowski, noty rękop. z r. 1851).

Oprawy drzwi i okien kamienne, rzeźbione, renesansowe, w izbie głównej herby, na przyokniach medaliony Zygmunta Augusta, wspaniały kominek, stary pułap z napisem może z XVIII w., dany po pożarze 1756 r.

(Łepkowski, Drobiazgi archeol. 1855 r. *Gaz. codz. warsz.* Nr. 61).

»Oglądałem dość obszerną izbę, której ściany nie straciły do szczętu dawnych ozdób; wokoło resztki pilastrów, jakieś girlandy i medaliony, jedne z próżnym polem, w innych znalazłem popiersie w płaskorzeźbie Zygmunta Augusta«. Dalej belka z napisem wyżej przytoczonym. »Niedaleko znalazłem wyraźną datę 1757 r., jako odnowienia tego domu«. (L. Siemieński, Dod. do *Czasu* 1856, III, str. 394).

Dom w rynku Nr. 66, w połaci południowej, trzeci, licząc od ulicy Bieckiej, jest kamieniczką parterową z długą sienią, w której od drzwi do jednej z izb kamienne renesansowe, jeszcze w r. 1889 miały na fryzie dwa lwy heraldyczne rzeźbione, podtrzymujące tarczę z jeleniem, który ma jakoby koronę na szyi, więc Brochwic, albo raczej Cyremberg. Poniżej r. 1590. — W r. 1893 sićn już była zniszczoną, rzeźby znaleźć nie można było.

Podobno domy połaci południowej rynku mają głębokie i długie piwnice, dochodzące aż do szkarpy wzgórza nad torem kolejowym i do resztek substrukcyj muru miejskiego.

Opis miasta z r. 1856 notuje:

»Głęboko w ziemię zapadłe domy murowane, gęste żelazne drzwi w facyatach bez okien, świadczą, że tu niegdyś były składy i sklepy, a tu i owdzie odłam gżemsu

rzeźbionego lub kamiennych odrzwi, sklepione sienie z szerokimi wychodzonymi schodami, rozповідаją o zamożności dawnych czasów». (Siemieński, l. c.).

Do udogodnień miasta należał wodociąg. (Łuszczkiewicz, Sprawozd. Kom. hist. sztuki, Tom IV, str. XC).

W r. 1888 mieszkańcy Biecza posiadali jeszcze starożytne stroje mieszczkańskie, mężczyźni: pasy polskie wiązane, kobiety: jubki i czepce — według świadectwa osób miejscowych.

Kościółek ś. Piotra na ementarzu miejskim, opodal na zachód od miasta w stronę Strzeszyna, na górze panującej nietylko nad miastem, ale i nad pobliskim »zamkiem Jadwigi«, w miejscu zwanem Harta.

»Pascua in merica ultra sylvam castris [Biecz] dicta in vulgari Harta«, wspomniana w przywileju Kazimierza W. z roku 1363. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III, 162). Kościół tutaj istniał oddawna i być może łączy się z jakąś dawną osadą miasta Biecza, które w pieczęci swej średniowiecznej nosiło wizerunek ś. Piotra. R. 1484 ecclesia s. Petri ante civitatem Byecensem (Rzyszc. Mucz. Kod. dypl. polski III, 453). Kościół obecny wystawiony ok. r. 1846 (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

Budynek jest murowany, bez cech typowych. Jedynym przedmiotem ciekawym, nagrobek Maryi Paulinowej † 1839, w kształcie wolno stojącego sarkofagu, wykutego z kamienia. Na ozdobnie rzeźbionym postumencie, jakby katafalku, stoi otwarta trumna, w której spoczywa w pełnej rzeźbie widocznie portretowana postać zmarłej kobiety, naturalnej wielkości. Jako tło służy w ścianie rodzaj płytkiego wnęku, od góry zamkniętego i obramionego; w przestrzeni prostokątnej, nad samą trumną, tablica z napisem wierszowanym. Rzeźby prowincjonalne, ale wcale niezłe, mają cechy stylu częściowo renesansowego, częściowo empire. (Opis podług rysunków robionych na miejscu w tece szkiców Wyspiańskiego z r. 1889).

Dawniejszy opis notuje:

Kościółek jest zmurowany w miejsce starego drewnianego. W nim ołtarz ze starego przeniesiony, tryptyk mocno zniszczony, z ozdobami gotyckimi i pięknem malowaniem; w obrazie głównym M. Boska i śś. Piotr i Paweł. Na skrzydłach: Zmartwychwstanie, Narodzenie, Trzej Królowie i ś. Anna. Obrazy są z XVI w., świadczą o tem widoki pejzażowe na płach i rozwinięta perspektywa (Łepkowskiego noty ręk. z r. 1852).

»Zamek Jadwigi«, czyli góra z resztkami fundamentów, na połudn. zachód opodal Biecza, nad gościńcem do Gorlic, nieco poniżej kościółka ś. Piotra, niedaleko starej drogi prowadzącej do Strzeszyna.

Data założenia niewiadoma. Jest to zapewne drugi z kolei zamek biecki, wystawiony może przez Jadwigę, dla zastąpienia pierwotnego, który oddany został w roku 1395 na szpital; może jednak doń odnosi się już wzmianka z roku 1363 (patrz wyżej »Kościółek ś. Piotra«). Dokument z r. 1484 wspomina »areas sub monte castris Byecz et ecclesiae s. Petri«, a dalej »piscinae regiae penes viam quae de Byecz ducit in villam Strzeschin« (Rzyszc. Mucz., Kod. dypl. małop. III, 453). Zamek później popadł w ruinę; w XVII istniał już inny gród, który r. 1642 oddany został na pomieszczenie klasztoru OO. Reformatorów. Po r. 1870 były jeszcze widoczne fundamenty i może reszty dolnych

murów. Wydział kraj. gal. udzielił małego funduszu, którego X. prob. Jaszczor użył na przeprowadzenie odkopywań w r. 1876. Odsłonięto wówczas reszty murów, usunięto gruzy zawalające wewnątrz baszty; lecz badania były prowadzone po dyletancku, bez należytego kierunku. Jedynym ich śladem korespondencya i rachunki, oraz plan w wysokim stopniu nieumiejętnie nakreślony przez amatora (w tekach konserwatorskich Łepkowskiego), poniżej reprodukowany. Baszta była jakoby »bardzo dobrze zakonserwowaną«. Natychmiast jednak właściciel gruntu zabrał się »z całą energią do sprzedaży kamienia z pozostałych murów, który to kamień wraz z cennemi rzeźbami żydzi na podmurowanie swych domów zakupili« (Korespondencya podp. R. W. [Rudolf Wittig] w *N. Reformie* r. 1886 Nr. 7).

»Zamek Jadwigi«, którego sytuację okazuje fig. 48, przedstawia się dzisiaj jedynie jako pagórkowate wzniesienie na stoku góry od cmentarza bieckiego, nachylającej się lekko ku południowemu wschodowi i spadającej nagłą szkarpą ku gościńcowi z Biecza prowadzącemu do Gorlic i ku korytu rzeki Ropy. Bezpośrednio nad gościńcem wznosi się stroma skalista góra, w której ścianie jest murowane wejście do piwnicy (A), urządzonej podobno w naturalnej pieczarze. Wyżej następuje rodzaj terasy około 30 m. (nad poziom gościńca) wzniesionej, niezbyt szerokim pasem od południa i wschodu otaczającej właściwe zameczysko i mającej we wschodnim narożniku cokolwiek niższy, płaski występ. Na północ od tego mniejszego występu rozszerza się rozleglejsza terasa, spadająca ku wschodowi i dochodząca wysuniętym językiem aż ku strumykowi, za którym stoi murowana kapliczka (B) widzialna z gościńca. Na północnym krańcu tej terasy wyskakuje w górę kilka małych, ostrozakończonych skał. Właściwe zameczysko wyrasta z pomiędzy tych teras na wysokość około 40 m. (nad poziom gościńca) i stanowi dość regularny prostokąt sztucznie splantowany, wydłużony od południowego zachodu ku półn. wschodowi, którego bok krótszy, równoległy do gościńca, ma przeszło 20 m. długości, a bok dłuższy około 45 m. Ogranicza go od południowego zachodu stroma ściana wzgórza, spadająca w parów, który przy północno-zachodnim narożniku zameczyska zwęża się w głęboką fosę, jak się zdaje, naturalną; od północnego zachodu zaś fosa sztucznie przekopana, oddziela właściwe zameczysko od wzgórza (C) równie wysokiego, tworzącego niewielką połowę koła, ze średnicą zwróconą ku zamkowi, na której zapewne stała niegdyś obrona zamku, baszta lub warowna brama, przez którą się wjeżdżało może na most nad przekopem i do zamku. Są tu jeszcze pagórkowate kupy rumowiska. Prostokąt właściwego zameczyska stanowi równinę, ponad którą cokolwiek wznosi się kilka pagórków gruzów, dziś trawą zarosniętych. Znać jeszcze ślady poszukiwań w kilku zagłębieniach terenu. Wewnątrz prostokąta można dopatrzeć się linii prostych fundamentów dwóch ścian, na planie sytuacyjnym oznaczonych czarno, z których jedna przecina go w poprzek na dwie nierówne połowy, a urywek drugiej, równoległej do niej, znaczy się o kilka metrów bardziej ku północy. Zresztą żadnych murów nie widać. Na sytuacji plan całości wrysowano według rzutu poziomego, zdjętego w roku 1877, oznaczając szrafrunkiem mury dziś już niewidzialne. Sztuczny przekop ma ku wscho-

dowi ujście w zagłębienie, rozszerzone w dość szerokie łąki i pastwiska, gdzie znajdują się źródła strumyka, o którym już była mowa. Zagłębienie to powyżej źródeł ciągnie się ku wschodowi i tu powyżej zameczyska otacza ono niewielki podłużny wzgórek (*D*), robiący wrażenie sztucznego na-

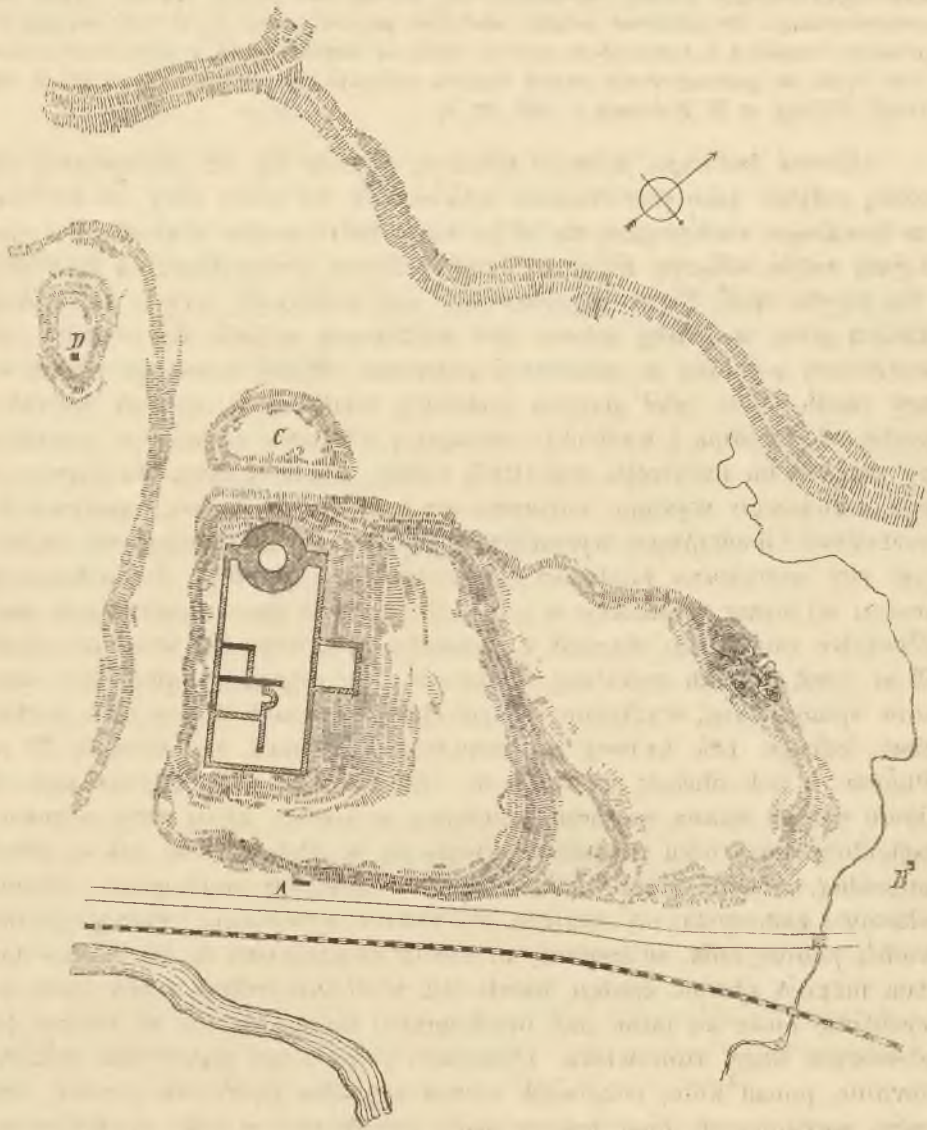


Fig. 48. Biecz. Sytuacja »Zamku Jadwigi« na południowy zachód od miasta.

sypu, na którego południowo-wschodnim cyplu stoi murowana barokowa kapliczka, kształtu poniekąd ołtarzykowego (fig. 50). Na północ, poza wklęsłością pastwisk, wznosi się góra wyższa od zamkowej, o stokach łagodnych, na której części północno-zachodniej leży ementarz z kościółkiem ś. Piotra.

Plan murów zamku, odkopanych w r. 1877, a dziś już rozburzonych niemal doszczętnie, skreślony wówczas przez dyletanta i w dwóch niecałkiem zgodnych egzemplarzach przechowany w tekach konserwatorskich Łepkowskiego, odtwarza fig. 49. Wymiary zapisane przy nim naoryginale, nie zgadzają się z rysunkiem i niezawsze nawet zgodne są same ze sobą. I tak np. oznaczono oddalenie okrągłej baszty od obu narożników gmachu, obwód baszty zewnętrzny i grubość jej murów, a wewnętrzną jej średnicę podano w świetle na 3·50 m. — podczas gdy z zestawienia innych danych, jeżeli budynek był istotnie prostokątnym, wypada średnica jej w świetle na 5·50 m. — Prostokąt murów zamku znajdował się na samej splantowanej płaszczynie wzgórka. Występująca zeń połowa okrągłej baszty (A) zdaje się stała już na spadzistym brzegu sztucznego przekopu. W objaśnieniu podano, że głębokość lochu baszty, zatem wewnętrzna wysokość jej ścian wynosiła w r. 1877 metrów 10. Jak wysoko sterczały mury zamku ponad poziom płaszczyzny wzgórza, nie zapisano. Występ boczny prostokątny (C) przybudowany być musiał do południowo-wschodniego boku już na mocno się obniżającym stoku góry. Wewnątrz prostokąta narysowano wbudowane ściany trzech prostokątnych ubikacyj, z których środkowa (B) ma jedną ścianę przerwana kabłąkowatym wygięciem. Przy ścianie przeciwległej głównej zaznaczono kratkami miejsce, gdzie pod warstwą rumowiska, grubości 1 m., znaleziono stary bruk. Rysownik zapisał, że przy miejscu zaznaczonem literą D, według twierdzenia starych ludzi, niegdyś była krata żelazna, ale w r. 1877 jej nie szukano pod rumowiskiem; na stoku góry od strony wschodnio-południowej ukazały się szczątki murów, może obronnych, ale ich bliżej nie zbadano, ani nie narysowano. Z wewnątrz baszty usunięto rumowisko aż do żywej skały, która się ukazała w głębokości 10 m.

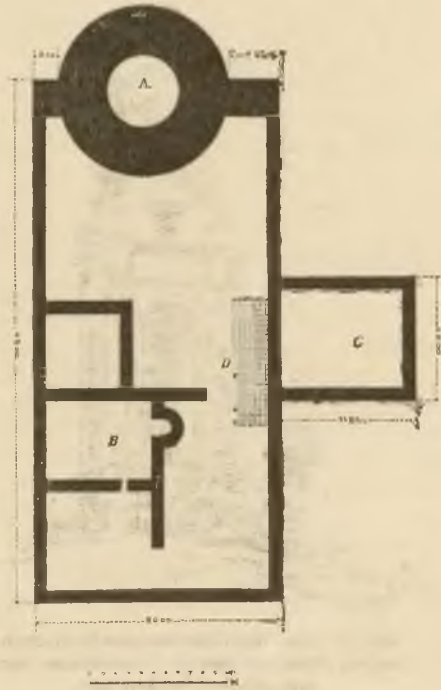


Fig. 49. Biecz. Rzut poziomy ruin »Zamku Jadwigi« z przed r. 1877.

Drobniejsze budynki.

Kapliczka na wzgórzu małym, między górą zamkową a cmentarzem, oznaczonem literą A na planie sytuacyjnym fig. 48, jest budyneczkiem kształtu jakoby retabulum ołtarza (fig. 50). Szerokość u podstawy wynosi

2 m., wysokość przeszło 5 m. Murowana z dzikiego kamienia i cegły, tynkowana, ma wcale dobre proporcje i kształty architektoniczne stylu barokowego. Profile gzymsów wykonane starannie. Bazy i trzony dwóch kolumn frontowych są ciosowe z piaskowca. Pochodzi zapewne z XVII w.

Kapliczka murowana, spora, kilkupiętrowa, lecz napół rozwalona, o kształtach dziś trudnych do rozpoznania, stoi w jarze dzielącym szpital miejski od klasztoru OO. Reformatów, nad korytem rzeczki.

Słup przydrożny, niedaleko toru kolejowego w kierunku Jasła, na południowy wschód, około 300 m. od stacji kolei Biecz, ma wysokości około 3 m. i przedstawia się jako murowany trzon na szerszym cokole

z wydrążeniem wnątkowem. Górne uwieńczenie stanowi czworoboczna kapliczka na czterech narożnych słupkach nakryta kopułką, z rodzajem akroterjów na rogach nakrycia.



Fig. 50. Biecz. Kapliczka na górze za miastem, między »Zamkiem Jadwigi« a cmentarzem (według szkicu Wyspiańskiego).

Przedmioty z Biecza lub najbliższej okolicy, znajdujące się po muzeach i zbiorach.

* Miecz brązowy przedhistoryczny, znaleziono przed laty w rzece Ropie; znajduje się w posiadaniu hr. Siemińskiego-Lewickiego we Lwowie. (Szczęsny Morawski, Lechia i t. d., Kraków, 1896).

Szyszak żelazny, znaleziony w ziemi, r. 1853. (Był w zbiorze K. Rogawskiego w Ołpinach).

Mała koleczuga znaleziona na strychu domu mieszczkańskiego w Bieczu. (Była w zbiorze K. Rogawskiego).

Kule kamienne, wydobyte z ziemi, w miejscu gdzie był zamek królewski w Bieczu. Obwód 0·42 m. Było kilka w zbiorze K. Rogawskiego. Jedna z nich jest w Muzeum XX. Czartoryskich.

Główka brodata, rzeźba drewniana, pełna, z XVI w., zdaje się służąca jako konsola. (Była w zbiorze K. Rogawskiego).

Willkomm, czyli puchar szklany, kształtu cylindrycznego, bez rączki, wysokość 0·248 m., średnica górna 0·143 m., na szkłe ordynarnem zielonem wypalane malowanie różnokolorowe farbami żywymi, lecz roboty grubej. Dwie postaci mieszczan w strojach polskich, przy jednym beczka, drugi trzyma młotek drewniany z literą P (może na oznaczenie »piwowarów«). Wśród wieńca zieleni emblemat złożony z narzędzi bednarskich i stolarskich. Nad tem data: A. D. 1691. Pod górną krawędzią biejący ornament i napis dokoła:

O IAK PIEKNA KOMPANIA IEZVS IOZEF Y MARIA.

Dno jest z podwójnego szkła, osobno wprawione; zewnątrz pod szkłem malowany pelikan i napis wokoło: »Nie patrz nikogo tylko siebie samego«. Wewnątrz pod drukiem dnem herb m. Biecza i wokoło napis: »Wiwat Bieczcy bracia cechu wielkiego«.

Cech wielki w Bieczu obejmował nietworzących osobnych cechów: szklarzy, malarzy, bednarzy, piwowarów i t. d. Szklenica dziś mocno spękana i posklejana, może jest wyrobem miejscowym, wykonana jako majstersztyk szklarza. Nabyta od Trzonkowskiego, szklarza bieckiego, była w zbiorze K. Rogawskiego, za którego notatkami powtarzamy powyższe objaśnienia. Obecnie znajduje się w Muzeum XX. Czartoryskich (Nr. Inw. 3, Ceramika). Opis niedokładny ogłoszony został w Rastawieckiego i Przędzieckiego Wzorach sztuki średniowiecznej, Ser. III, objaśnienie tabl. L (szklenica cechu kapeluszników krak.).

Stółek z XVII w., z wysokiem oparciem w kształcie pustej ramy; robota snycerska, skromna, z drzewa bukowego. Pochodzi ze szpitala w Bieczu; skóra, która kryje siedzenie, wytłaczana w złożone skręty rokoko na seledynowem tle, pochodzi z kościoła w N. Sączu. Był w zbiorach K. Rogawskiego, z którego notat czerpiemy objaśnienie; obecnie w Gabinetie archeol. Uniw. Jag. Nr. Inw. 8986.

Druk stary, Modlitwa o ś. Stanisławie. Duże folio papierowe, nadniszczone, naklejone na desce; druk wielki, kroju XV wieku, czarny i czerwony. U góry tytuł »Oratio de sancto Stanislao«. Poniżej spory drzeworyt obłożony tekstem, ś. Stanisław wskrzesza Piotrowina, na tle widoku Skalki. Tekst w dwie szpalty. U dołu: »Impressum Cracovie per Casparem Hochfeder«. Ma być ze zbiorów K. Rogawskiego i pochodzić z kościoła w Bieczu. Oprawiony za szkłem, wisi na szafie w bibliotece Muzeum XX. Czartoryskich.

Metryki ślubne bieckie z lat 1666—1712, Kod. papierowy w Bibliotece Jagiell. w Krakowie. (Wisłocki, Katal. rękop. Bibl. Jag. Nr. 3762).

Akta grodu bieckiego w Archiwum krajowem aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie; księgi miejskie w magistracie Biecza.

Krażki szklane, podobno w znacznej ilości, znaleziono przed kilku laty w pobliżu kościoła parafialnego w Bieczu, przy baszcie miejskiej, po drugiej stronie gościńca; według innej wersji, w samym kościele, przy rozbieraniu w. ołtarza w czasie restauracji 1889 roku. Wzbudziły one wielką ciekawość. Są to krażki średnicy 3½ do 4½ centym., nieregularne, grubo odlane ze szkła zielonego, z wyciśniętym jak pieczęcią herbem Topór i koroną o 9 palkach. Z nadesłanych mi kilku egzemplarzy, każdy pochodzi z pod innego stempla, a topór raz jest w prawo, drugi raz w lewo obrócony. Prawdopodobnie są to stare pieczętki, przeznaczone do butelek.

Środek tryptyku z kościoła w okolicy Biecza »Rodzina N. P. Maryi«; rozmiary deski 1·58 × 1·29. Tło złożone. Malowanie jakby szkoły starosaskiej, początku XVI w. zniszczone przemalowaniem. Z daru K. Rogawskiego w Muzeum narod. krak. Nr. Inw. 100.

Ostroga żelazna, bodzice prosty, długi, znaleziona w roli w Kwiatonowicach pod Bieczem r. 1853. Ze zbiorów K. Rogawskiego przeszła zapewne do Muzeum XX. Czartoryskich.

Strzemie, prawdopodobnie szwedzkie, znalezione w roli w Kwiatonowicach pod Bieczem r. 1832. Ze zbiorów K. Rogawskiego, przeszło zdaje się do Muzeum XX. Czartoryskich.



Fig. 51. Pieczęć ławników m. Biecza, z XV w. (patrz str. 171). Z aktu z 1566 r. w archiw. m. Krakowa.



Fig. 52. Pieczęć m. Biecza z XV w. (patrz str. 171). Z aktu z 1567 r. w archiw. m. Krakowa.

3. Binarowa.

Sprawozdania Komisji hist. sztuki Akad. Umiej. Tom IV, str. XIII (wzmianka prof. Maryana Sokołowskiego) i str. XCI (Sprawozdanie z wycieczki prof. Władysława Łuszczkiewicza z r. 1889). — Stanisław Tomkiewicz, *Gothische Taufbecken aus der Umgegend von Sandec u. Gorlice*, *Mittheilungen* der k. k. Centralcomm. für Kunst- und histor. Denkmale. Jahrg. 1891, str. 106—112.

Wieś, oddal. półn. wschod. od Gorlic 12 kilom. Parafia w miejscu. Dyec. przemyska.

W średnich wiekach: Benerhaw, Binarowa wola, Beniarowa, Bienenarowa.

R. 1347 Kazimierz W. Mikołajowi »dicto Vlosniczar« i Hermanowi daje przywilej założenia wsi na prawie magdeburgskiem »in fluvio Sitnica inferius metis Beyecz« i sołtystwa, z obowiązkiem, aby sołtys odmierzył jeden łan dla kościoła (zapewne parafialnego, mającego się założyć w miejscu). W tym przywileju nie jest wieś nazwana, lecz Łepkowski, który go dostarczył, wyjaśnił, że to nie innego, tylko Binarowa (Rzyszcz. Muczka, *Kod. dypl. polski*, III, 220—222). R. 1389 »scultetus de Benerhaw« (Ulanowski, *Najdawn. księga sądowa m. Biecza*. Arch. Kom. praw. Akad. Um., Tom V, zap. 217). Długosz wymienia Binarowę jako wieś królewską (Lib. ben. I, 483). R. 1770 Binarowa należała do starostwa niegrodowego libuskiego w wojew. krak., które od r. 1739 było w posiadaniu Joanny Lubomirskiej, chorążyny kor. Rząd austriacki r. 1786 razem z całym starostwem oddał tę wieś wierzycielom Joachima hr. Potockiego, jako wynagrodzenie za dobra bolechowskie (Słown. geogr.). Wieś miała być zaludnioną niegdyś niewolnikami tatarskimi i Niemcami; są tu rodziny Mirzów (Łuszczkiewicz, l. c.).

($\frac{7}{10}$ 1893).

Kościół paraf. ś. Michała archan. Patron: Stanisław Włodek.

Kościół drewniany istniał tu w XV w. (Długosz, Lib. ben. I, 483). Na organach ma być data 1474 (?) wyryta, a na wieży r. 1596 (Schematyzm). Budynek był restaurowany w r. 1641, jak świadczy data na słupie przy wejściu głównem.

Budynek mały, drewniany, oryentowany, gątami obity, podobnego układu jak kościół w Libuszy (patrz niżej). Tylko czworokątna wieża frontowa ma inny rodzaj szczytu, którego podsiebitka malowaną jest we floresy. Prezbiterium, węższe od nawy, zakończone jest połową ośmioboku. Wzdłuż północnej ściany nawy dobudowaną jest kaplica równej z nią długości. — Wewnątrz pułap z zaskrzynieniem niższem o spodzie poziomym, nie skośnym jak w Libuszy, nad bokami nawy, które stanowią jej rozszerzenie w porównaniu do szerokości prezbiterium. Pułap jest z desek, podzielony w nawie na dwie połowy belką w kierunku osi podłużnej kościoła. Struktura wewnętrzna w kroksztynach i suficie mniej szlachetna niż w Libuszy. W tęczy belka z napisem łacińskim z XVII w. daje podstawę Pasy i dwom figurom bocznym, bez znaczenia artystycznego.

Polichromia wnętrza. Całe wnętrze kościoła, kaplicy i zakrystyi okryte jest polichromią klejową, zdobiącą tak ściany i sufity, jak wiele sprzędów, nie we wszystkich częściach pochodzącą z jednej epoki.

Najstarszą częścią polichromii, choć w późniejszej epoce zapewne odnawianą i częściowo przemalowaną, jest pułap kościoła. Deski listwo-

wane i w kierunku długości kościoła kładzione, noszą na sobie »ornamentację roślinną malowaną w skrętach, owocach granatu i kwiatach, w bogactwie całym odmian dla każdej deski, tworzącej dla siebie niejako zamkniętą całość« (Łuszczkiewicz, l. c.). Wzory ujęte stosownie do nierównej szerokości desek w rytm geometryczny, są stylizowane i jakby przez patron malowane. Malowanie przypomina polichromię kościółka w Dębnie (powiat nowotarski) i początkiem swoim sięga może końca XV w. lub początku XVI w. »Między ornamentami malowane są 2 gmerki« (Łuszczkiewicz, l. c.).

Dawny opis notuje:

Powyżej łączy znajduje się legenda o literach charakteru XV wieku (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1851).

Polichromia ścian kościoła oraz całego wnętrza kaplicy i zakrystyi jest późniejsza, o cechach barokowych.

Wnętrze polichromowane jest w XVII w. przez X. Markowicza (Łuszczkiewicz, l. c.).

»Ściany kościelne, a szczególnie w prezbiterium, mają dwa rzędy obrazów ściennych, rząd górny i dolny. Dolne obrazy dość niedołeżne, sceny Męki Pańskiej, rozdzielają kolumny malowane i groteskowane w złotym kolorze; górne oddzielają persyki na pilastrach, oddane gra u i n gra u«. »W nawie głównej są wymalowane postaci apostołów, Pana Jezusa i N. Panny, jako Credo, objaśnione napisami łacińskimi. Pod chórem muzycznym na ścianie są symboliczne figuralne przedstawienia siedmiu cnót, siedmiu błogosławieństw, dosyć liche, przemalowane, z napisami objaśniającymi łacińskimi« (Łuszczkiewicz, l. c.). »Zajmujące są zwłaszcza pompatyczne przedstawienia tryumfu kościoła i osobliwszy pomysł ilustrowania pojedynczych próśb Ojezenaszu w postaciach aniołów modlących się. Rzecz, nie będąc zbyt artystyczną, świadczy przecież o wysokim stopniu kultury« (Sokołowski, l. c.).

Na słupie, przy wejściu głównem do kościoła, wyryta data

RESTAVRATVM A. D. 1641

odnosi się do restauracyi budynku kościelnego. Na ścianie prezbiterium, nad wejściem do zakrystyi, na kolumnie malowanej dekoracyi architektonicznej, wymalowana data 1650 oczywiście jest w związku z polichromią ścian kościoła. Polichromia kaplicy i zakrystyi przeprowadzona jest według systemu tego samego, z dekoracją architektoniczną i postaciami ludzkimi. Na wschodniej ścianie zakrystyi, ponad szafą, widać malowaną datę 1670.

Ołtarz wielki »pięknej snycerskiej roboty z persykami, zażłocony« (Łuszczkiewicz, l. c.), powstał w XVII w. widocznie pod wpływem w. ołtarza bieckiej fary i przypomina go pomysłem, szczegółami rzeźby, a także i systemem polichromii. W górnem piętrze retabulum ma nawet takie same, jak biecki, kolumny do połowy wysokości biało malowane.

Obrazy olejne na płótnie. P. Jezus Ukrzyżowany, niezłego pędzla w prezbiterium zawieszony na ścianie. — Portret popiersia X. Ignacego Markowicza, bakałarza ś. teol., notaryusza apostolskiego, plebana w Binarowej, malowanie z r. 1669, z podpisem, wisi w zakrystyi.

Sprzęty drewniane polichromowane. Konfesyonał pięknego kształtu, cały okryty dekoracją barwną w duchu renesansu, z malowaną datą r. 1538, stoi w kaplicy bocznej. — Pulpit dwustronny barokowy, skromnej roboty, z datą 1654 r. — Kilka starych szaf w zakrystyi; między nimi szafka nie-



Fig. 53 Binarowa. Chrzielnica kamienna. (Rys. Wyspiański).

wielka w rodzaju półki nieszerokiej, o kilku przegrodach poziomych, na nóżkach, z żelaznem okuciem. — Dawne cyboryum z ołtarza usunięte, nie bez cech stylowych barokowych. — Klęcznik rzeźbiony.

Prócz tych sprzętów polichromowanych jest jeszcze ciekawego kształtu stary drążek, na którym niegdyś 4 dzwonki zawieszone były na czterech kabłąkach z blachy żelaznej. Dziś pozostały 3 kabłąki, a na jednym pozostałym dzwonku wyryty jest znak XL.

* Chrzielnica późnogotycka (fig. 53) z piaskowca, kształtu kielicha, ośmioboczna, wysoka 1.16 m., zbliżona do chrzielnicy w Sękowej,

z r. 1522 (patrz niżej). W miejscu węzła ma grzems opaskowy o przekroju gotyckim; czara w kształcie półkuli spłaszczonej i ośmiobocznie ściętej, ma dokoła krawędzi ozdobę z bieżącego maswerku płaskorzeźbionego, zakończonego liliami zwróconymi w dół. Na jednym polu wyryta jest

tarcza herbowa ze znakiem M  N.

Kropielnica kamienna, grubej roboty wiejskiej, z datą 1783.

Przedmioty metalowe. W zakrystyi dwie ampułki ładnego kształtu, zapewne z XVIII w. — Miseczka cynowa. — Noga od monstrancyi kształtu prostego późnogotyckiego. — Kociołek miedziany na wodę święconą, pękaty, barokowy, dobrej kotlarskiej roboty, z rączką u góry ruchomą.

Okucie drzwi bocznego wejścia do kościoła ma listwy od zawiasów rozproawdzone w gałązki spłaszczone, wybiegające w lilie lub trójlisteczki, częścią zakończone strzałkowato, częścią jakby liście bluszczu, dobrej ślusarskiej roboty — nieco zbliżone do okucia drzwi w Libuszy (patrz niżej).

Dzwon średniowieczny na wieży. »Dzwon starego kształtu, patyną okryty, litery legendy kształtu z XV wieku« (Łepkowskiego noty rękop. z 1851 r.).

Dawniejszy opis notuje:

Obrusy kościelne z napisami z 1655 r. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1851).

Znaleziony na polach Binarowej krzyżyk mosiężny z uszkiem. Na jednej stronie Chrystus Ukrzyżowany, na drugiej M. B. Loretańska; napis »S. Maria lauretana ora pro nobis«. Był w zbiorach K. Rogawskiego. Obecnie w Muzeum XX. Czartoryskich.

4. Długie po rusku Dołhe.

Wieś, oddal. połud.-wschod. od Gorlic 21½ kilom. Filia grecko-kat. parafii w Radocinie.

Cerkiew ś. Demetryusza.

Według tradycyi była cerkiew od czasów niepamiętnych. W aktach czytamy, że parafia była w miejscu aż do roku 1799, w którym cerkiew przyłączono do parafii Radocina. Na budowę cerkwi dał materiał Franciszek Lubomirski, a zbudował ją według tradycyi bogaty gospodarz miejscowy Kot, czy też Kotik, którego nazwisko wypisane jest na ścianie. Miejsce, na którym cerkiew zbudowano, do dziś dnia nosi nazwę »Kotówka«. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Budynek jest z miękiego drzewa. Wewnątrz znajduje się stary ikonostas z obrazami na płótnie; są także inne stare obrazy, a na ścianach napisy kirylicą z r. 1720 opowiadają o współczesnych wydarzeniach. — Jest też dzwon z datą r. 1608. (Schematyzm ruski z r. 1879).

5. Doliny.

Przysiółek wsi Szymbark, oddal. połud.-zachod. od Gorlic 8 kilom. Kapelania gr. kat., dyecezya gr. kat. przemyska.

Cerkiew Narodzenia M. B. Patron Marcei Groblewski.

Budynek z r. 1821 (Schematyzm gr. kat. polski z r. 1896). Ma być bardzo ciekawa budowa, jakoby z emporą (Z opowiadania p. Ludwika Puszeta r. 1899).

6. Gorlice.

• Miasto, stolica powiatu. Parafia w miejscu. Dyecezya przemyska.

R. 1475 »Johannes de Gorlicza« wymieniony między innymi ziemianami z okolicy Sącza, jako świadek przy sprzedaży wsi Bukowice i Żebraczka (Akta grodzkie i ziemskie VII, 197). Według tradycyi, miasto założone przez osadników ze Zgorzelic (Goerlitz) na Ślązku. Słynęło z wyrobu płótna i handlu winem, o którym świadczą obszerne piwnice pod domami. Handel winem istnieje do dziś dnia. Pożar roku 1874 zniszczył miasto. (Słownik geogr.).

(¹¹/₁₀ 1896).

Kościół parafialny Narodz. N. P. Maryi. Patron: Edward Miłkowski.

Przed pożarem r. 1874 był kościół »starożytny« (Słown. geogr.). W XVI wieku zajęty przez dyssydentów, utracił wszystkie dawne dokumenty. O fundacyi niema wiadomości. R. 1630 Przemysław Pieniążek i Stanisław Rylski, dziedzice miejscowości, zwrócili kościół ludności katolickiej. Na miejscu kościoła, zamienionego pożarem w gruzy, stanął nowy całkiem około r. 1890.

Budynek, murowany, sprzęty i szaty nowe.

Chorągiew kościelna z M. B. Różańcową; na tle czerwonego aksamitu haft wypukły złoty. W środkowym polu 3 postaci całe, w połowie wielkości nat.: M. Boska i po jej bokach dwoje świętych, piękny haft złoty na tle aksamitu. Dokoła haftowane obramienie z ornamentów barokowych. U dołu dwa monogramy ze skombinowanych liter MARIA i napis, wyhaftowany złotem:

ADVOCATA
SANCTISSIMI
ROSARV (sic) ORA
PRO NOBIS
A. D. 1727.

Na realności p. Kurkowskiego w mieście, ma się znajdować lamus murowany z XVI w., oryginalnej budowy, oraz dawne rusznice, stare akta, inwentarze. (Z opowiadania nauczyciela z Haczowa w lipcu r. 1899).

7. Hańczowa.

Wieś, oddal. połud. od Gorlic 20½ kilom. Parafia gr. kat. w miejscu. Dyecezya gr. kat. przemyska.

Osada bardzo dawna. (Schematyzm ruski 1879).

Cerkiew paraf. Opieki M. B. Patron: gmina miejscowa.

Cerkiew dawniejsza ok. r. 1871 miała już przeszło 200 lat. (Schematyzm ruski 1879 r.).

Budynek drewniany, na miejscu starego, wystawiono w r. 1871.

Plebania.

W metrykach kościelnych zapisano przenosiny parocha do domu nabytego w r. 1758. Ściany wewnątrz dawnego budynku zachowały się do dziś dnia. (Schematyzm ruski z r. 1879).

8. Klimkówka.

Wieś, oddal. połud. zach. od Gorlic 13 kilom. Paraf. gr. kat. w miejscu. Dyecezya gr. kat. przemyska. Łacinnicy należą do parafii w Ropie.

Cerkiew paraf. Zaśnięcia N. P. Maryi. Patron: spadkobiercy dra Juliusza Goetza.

Budynek z r. 1758 (Schem. gr. kat. łaciński z r. 1896), czy też z r. 1756 (Schem. ruski z r. 1879). R. 1726 sporządzony został akt, przechowany w prokuratury skarbu we Lwowie, w którym sołtysi i gromada wsi Łosie do parafii należącej, na uposażenie plebana dobrowolnie dają ćwierć roli zwanej Hałatówka, a ciężary z niej Rzeczypospolitej i państwu winne, przyjmują na siebie; przytacza go Szaramiewicz, Rzut oka na beneficya kościoła ruskiego, str. 10. (Schematyzm ruski z r. 1879).

9. Kobylanka.

X. Hipolit Ryznerski, Jezus w obrazie Kobylańskim. Tarnów, 1882, u Pizsa.

Wieś, oddal. wschodnie od Gorlic 4 $\frac{1}{2}$ kilom. Parafia w miejscu, dyecezya przemyska.

R. 1381 »nova villa Cobilanea« i sołtystwo tamże, są przedmiotem wyroku w sporze między Janem sołtysem »de Kobyla« a Mikołajem dziedzicem Klęczan (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III, 335). Wieś była w r. 1581 Jana Wielopolskiego (Pawliński, Małopolska) i w rękach Wielopolskich pozostawała do pierwszej połowy XIX w. (Słownik geograficzny).

($\frac{10}{10}$ 1893).

Kościół parafialny ś. Jana Chrzciciela. Patron: Oktawia hr. Skrzyńska.

Erekyta parafii nieznana; w metrykach miejscowych z roku 1638 X. Sebastyan Piorowicz zapisany jako proboszcz. Kościół obecny fundował Ignacy hr. Wielopolski; konsekrowany 1750 r. (Schematyzm). Series parochorum w kościele, na podstawie metryk chrztu od 1638 r.

Budynek murowany i tynkowany, znacznych rozmiarów, jednona-wowy, o nawie szerokiej; typ ogólny barokowy, lecz bardzo skromny, bez ozdób. Wnętrze obszerne i jasne; ściany rozeźlonkowane pilastrami, sklepienia niema, tylko gładki sufit. Po obu bokach prezbiterium wielkie marmurowe odrzwia wejść do zakrystyi i do skarbcza.

Ołtarz wielki okazały, retabulum architektoniczne barokowe, z czarnego marmuru. Mensa marmurowa, rzeźbiona, z piękną ornamentacją rokoko.

Obrazy.

W wielkim ołtarzu obraz P. Jezusa Ukrzyżowanego, olejny, na płótnie, niewielkich rozmiarów i średniej wartości artystycznej; przywiązana jest doń sława cudowności.

Ma to być kopia w Rzymie robiona obrazu Watykańskiego, którą poświęcił papież Urban VIII, a Innocenty XI darował Janowi Wielopolskiemu, kancel. w. koron., jener. małop., star. krak., gdy ten sprawował poselstwo do Rzymu. Początkowo umieszczono obraz we dworze w Kobylance, gdzie do dziś dnia jeden pokój zwie się kaplicą. R. 1682 obraz umieszczony został w kościele parafialnym. (X. Ryznerski, l. c.).

W ołtarzach bocznych znajdują się obrazy niezłego pędzla: Niepokalane Poczęcie, ś. Józef, Anioł stróż.

W prezbiterium nad bocznymi odrzwiami marmurowymi wiszą na ścianie dwa obrazy wielkie, olejne, na płótnie, dobrej kompozycji i wykonania, z XVII wieku, może włoskiego pędzla: Chrystus w Ogroju i Upadek pod krzyżem. — W nawie nad chrzcielnicą mały obrazek udatny z XVIII wieku: Chrzest w Jordanie.

W skarbcu są zawieszono średnich rozmiarów obrazy olejne na płótnie: ś. Michał i ś. Jan Chrzciel.

Chrzcielnica piękna z czarnego marmuru, kształtu kielicha, o formach barokowych szlachetnych.

Nagrobki i epitafia wewnątrz kościoła¹⁾.

Epitafium Elżbiety z Wielopolskich Potockiej. Blacha połączona, umieszczona na ścianie, z kartuszem wypukłym eliptycznym, (wysokości 0·22 m., szerokości 0·19 m.) i napisem:

(Herb Starykoń)

Aetatis suae	ELISAbeta	Obijt Anno 1771
Annorum 24	Z Wielopolskich potocka	Mense 29 8bris (sic)
	Staroscina	
	Halicka y Czorsztyńska	

Epitafium Wiktoryi Wielopolskiej. Tablica prostokątna z marmuru czarnego, wmurowana w ścianę, wysokość 0·29 m., szer. 0·27 m. Napis ryty:

ZMARŁA WIKTORJA
z MORSZTYNOW
WIELOPOLSKA
D. 26 STYCZNIA 1800 R^{re}
PROSI O NABOŻNE
WESTCHNIENIE.

¹⁾ Napisy uprzejmie skopiował X. kanonik Hipolit Ryznerski, proboszcz w Kobylance.

Epitańium Teresy Wielopolskiej. Płyta czarna marmurowa, prostokątna, z urną z marmuru bladorożowego u góry, wmurowana w ścianę. Wysokość całego pomniczka 0·40 m., szerokość płyty 0·39 m. Na płycie napis ryty:

Teresa Wielopolska
ur. d. 2. Mar. 1807. umarła d. 24 Listo: 1811.
pochowana w Koniecpolu.

Żal y pamięć Rodziców tylko pozostaie
z Wdzięków, Chwil pierwiastkowych, bytu iey na ziemi
Stwórca to pewnie Niebu, tak wczesnie ją daie
By swe niewinne modły, wnosila za niemi.

Epitańium Józefy Gilczewskiej. Płyta prostokątna z czarnego marmuru, z krzyżem marmurowym, umieszczona w ścianie popod blaszanem epitańium Elżbiety Potockiej. Wys. 0·50 m., szer. 0·27 m. Napis ryty:

D. O. M.

Ciekawys Czytelniku co ten kamień znaczy
Smutek męża śmierć żony żalem ci tłómaczy
Byłam tym czym ty iesteś iam tym być przestała
Gdym Rok dwudziesty drugi życia dokonała
Uległam odwiecznego Stwórcy przeznaczeniu
Lecz życie (?) w sercu Męża i Dzieci wspomnieniu
Wzywam twoiey litości i twego modlenia
A za Duszę Józefy nie żałuy westchnienia.
Józefa z Zielinskih Gilczewska skończyła
życie Dnia 3 Kwietnia 1824 R^u.

Nagrobek Krystyny Wielopolskiej. Pomnik przymurowany do ściany, wysokości ogólnej 2·00 m. U posadzki jest cokół szeroki z białego marmuru, z wnęką, płaskim łukiem jakoby zasklepionym. We wnęku w płaskorzeźbie trumienka z marmuru ceglatego, mieszcząca serce zmarłej. Powyżej dwa głazy prostokątne z marmuru popielatego, które razem z cokołem tworzą jakoby trzy stopnie piramidalnie zwężającej się budowy. Nad najwyższym wznosi się pagórkowata dwustopniowa podstawa, z której wyrasta spory krzyż płaski z czarnego marmuru, o ramionach zakończonych trójliściami, z przyczepionym wieńcem róż, rzeźbionym z białego marmuru. Na głazie średnim piramidy napis:

D. O. M.

Dałeś nam Ią i szczęście w Iey cnotach o Panie
Wziąłeś Ią niech więc Twoią na wieki zostanie
Krystyna Hrabianka Wielopolska
Urodzona dnia 29 Kwietnia 1800 roku
Prosi o pobożne Westchnienie.

Zewnątrz kościoła.

Epitafium Maryi Amelii Mniszchowej. Tabliczka z czarnego marmuru, wmurowana w ścianę, prostokątna, wys. 0.15 m., szer. 0.12 m., z napisem rytym:

D. O. M.

MARYA AMELIA
Z Hrabior Brühlów
Mniszchowa Gene
rałowa Wielkopol
ska, umarła w 36 Ro
ku Wieku SWego
d. 3 Kwietnia R. 1772
Prosi o
ZDROWAS
MARIA.

Epitafium Teresy Ossolińskiej. Płyta czarna marmurowa, wmurowana w ścianę, prostokątna, wys. 0.40 m., szer. 0.35 m. Napis rytym:

D. O. M.

Terefsa z Hrabior na Zmigro
dzie Stadnickich Herbu
Srzeniawa Ofsolińska
Woiewodzina Wołyńska
w Rymanowie zmarła
D. 6 Maja 1776. w Zagurzu (sic)
u O.O. Karmelit. pochowana
prosi o modlitwy.

Wyroby złotnicze.

* Monstrancja srebrna w stylu rokoko, wys. 0.73, bardzo okazała, bogato i artystycznie przyozdobiona, robota au repoussé z emaliami (fig. 54). Na szerokiej nodze, o rzucie poziomym sztucznie zakreślonym krzywymi liniami, i o nodusie z muszłowatych i liściastych skrętów, wznosi się część środkowa, ujęta w dużą szeroką ramę w stylu rokoko pomyślaną, złożoną ze ślimacznicy, plecionek kratkowanych, muszel, perełek i fantastycznych liściastych skrętów, z której dokoła wystrzelają pęki gęstych promieni, krótkich ku dołowi, przedłużających się stopniowo ku górze. Górne zakończenie stanowi wielki krzyż, utworzony z motywów muszłowatych splełanych z promieniami; końce jego trzech ramion rozszerzają się w kartusze, powtarzające w zmniejszeniu rysunek ramy głównej, która otacza środek monstrancji. Na tem tle kompozycyjnem rozsypano hojnie ornamenty częścią rzeźbiarskie, częścią malarskie, stanowiące

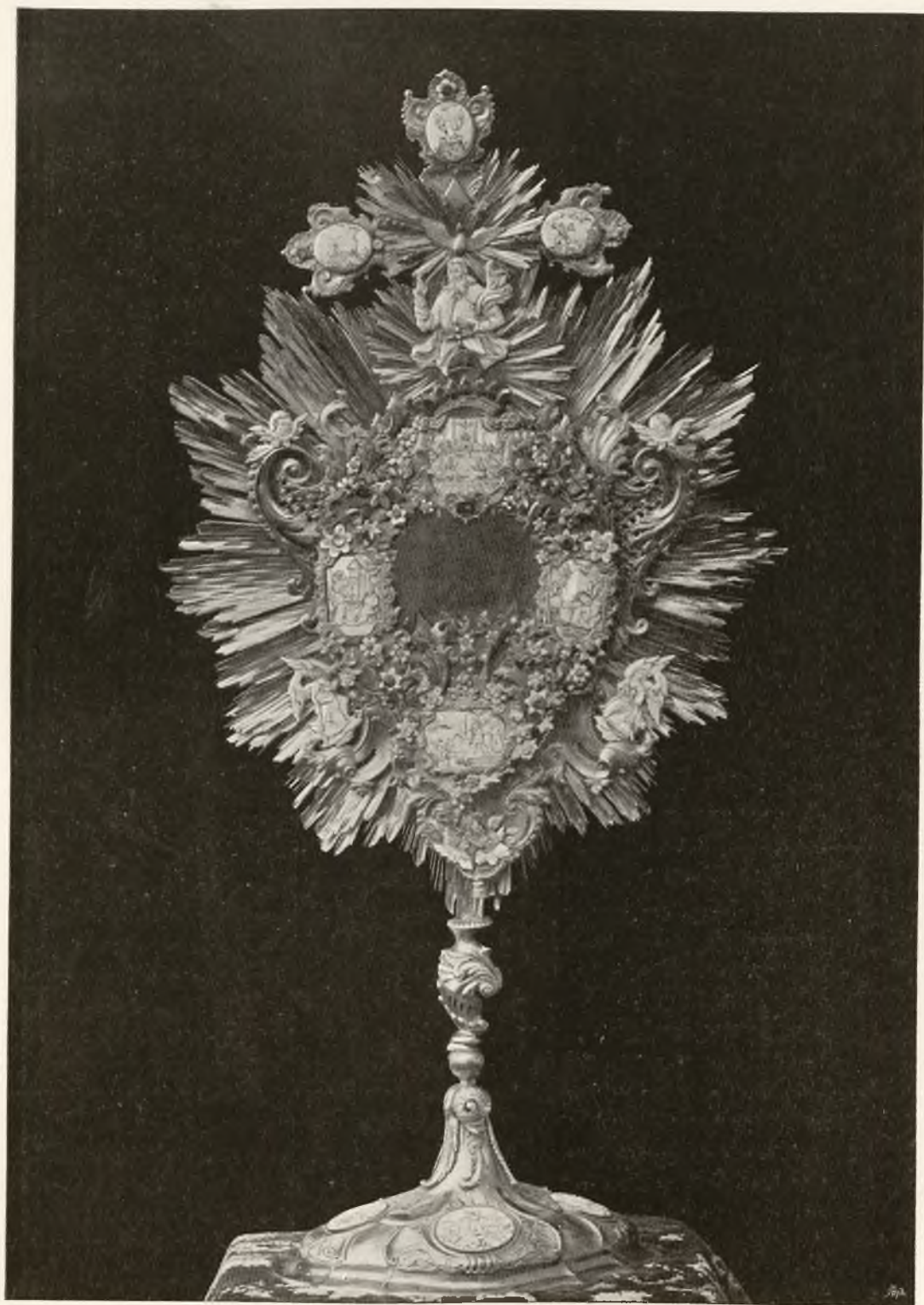


Fig. 54. Kohylanka. Monstrancya srebrna w stylu rokoko.

jasne i barwne plamy. Wśród skrętów, wykutych na powierzchni stopy, widzimy ujęte w ramki kartuszkowe również wykute, cztery medaliony koliste, średn. 0·047 m., na których w emalii przedstawiono sceny z życia M. Boskiej. Na głównej ramie, ujmującej środek monstrancyi, przytwierdzone są 3 medaliony emaliowane, w rameczkach wykutych ze srebra, kształtu prostokątów, z łukowatymi wyrostkami na bokach krótszych. Sceny miniaturowe przedstawiają: Chrystusa 12-letniego między doktorami, Chrystusa na górze Oliwnej i Ecce Homo (?). Czwarty u góry ujęty w ramkę z draperyą, kształtu heraldycznego płaszcza królewskiego, jest nieco większy i miniatura jego emaliowana przedstawia Wieczerzę Pańską. Dolna część tej ramki i korona nad górną częścią przyozdobione są drogimi kamieniami. Przestrzeń pomiędzy tymi czterema medalionami wypełnia wieniec z lekkich i przeźroczych metalowych splotów łądzynek roślinnych i emaliowanych kwiatów, naturalistycznie traktowanych, nakrywający ramę rokokową środka monstrancyi. Wieniec został zapewne dodany w nowszych czasach i stylowo różni się od stylu całości kompozycji. Prócz tego widzimy na dolnej części głównej ramy dwie główki cherubinów obok siebie, po bokach dwóch klęczących aniołków, a w górze po bokach Wieczerzy Pańskiej, w pewnym oddaleniu dwie główki cherubinów. Głowy cherubinów i aniołowie są emaliowani. Ponad koroną zaś z drogimi kamieniami, Bóg Ojciec w półfigurze, w rodzaju żupanu paskiem metalowym przepasanego i nadto w płaszczu o draperyach wiatrem unoszonych w górę, prawą rękę wznosi do błogosławieństwa, mając przed sobą kulę światła z drogiego kamienia kulistego, drobno-fasetowanego, uwieńczoną sporym krzyżykiem metalowym u góry. Kula światła z krzyżykiem stanowi zakończenie korony. Figurka Boga Ojca w płaskorzeźbie, cała emaliowana, mierzy od szczytu głowy do pasa 0·045 m. i stanowi środek pęku promieni strzelających z poza niej na wszystkie strony. Nad jej głową unosi się ptak podobny do orła, ale niewątpliwie mający przedstawiać gołębia, postać Ducha ś., z poza którego znów strzelają promienie dokoła. Za figurką Boga Ojca jest nasada dużego krzyża z barokowych skrętów, stanowiącego zakończenie monstrancyi. Ptak, czyli Duch ś., znajduje się w jego centrum zakrytem promieniami; nad ptakiem widzimy trójkąt metalowy, symbol Trójcy ś. Na trzech zaś kartuszkach, stanowiących zakończenie ramion krzyża, umieszczone są w obramieniach rokokowych medaliony emaliowane: po bokach Wąż miedziany i Ofiara Abrahama, w górze zaś pelikan. Medaliony malowane są różnobarwnie sposobem miniaturowym, bardzo subtelnie i artystycznie.

Krzyż srebrny, na szerokiej podstawie do stawiania na ołtarzu. Wysokość z podstawą 0·91 m., długość obu ramion poprzecznych razem 0·45 m. Piękny barokowy wyrób złotniczy z blachy kutej. W inwentarzu zapisany na imię XX. Sanguszków, do których rodziny przechodzi w razie konfiskaty.

Krzyżyk mały srebrny, z relikwią Krzyża ś., podobno wyjęty z trumny Krystyny Wielopolskiej.

Zwierciadło duże dosyć, podłużny prostokąt, pokryty częściowo malowaniem i ujęty w ramę o szerokości 0·24 m. ze srebrnej blachy, wykuwanej ozdobnie. Spojenia jej w narożnikach, oraz środek każdego boku pokrywają ornamenty kute z blachy srebrnej.

Ornatów bogatych znaczna ilość. Między nimi jeden cały na tle srebrnem, haftowanem, haft złoty wypukły w kwiaty stylizowane barokowe; wiek XVII. — Kilka haftowanych złotem i srebrem na materyi jedwabnej. — Kilkanaście ornatów i kilkanaście dalmatyk z bogatych tkanin jedwabnych, przetykanych srebrem i złotem lub barwnymi jedwabiami; wiek XVIII.

Złote koronki do 3 alb, bardzo piękne, jedna śliczna gipiura.

Archiwalia. Akta parafialne z XVII w. Najstarsze metryki z r. 1638. Opis cudów doznanych u obrazu Kobylańskiego, spisany przez X. Górskiego.

Biblioteka kościelna na górze nad zakrystyą, mieści księgi polskie i łacińskie z w. XVI i XVII (z relacyi X. proboszcza Ryznerskiego).

10. Libusza.

Przeddziecki i Rastawiecki, Wzory sztuki średniowiecznej. Warszawa, 1855—1858. Serya II, tabl. M. (Opis pułapu malowanego i reprodukeya kolorowa jednej kwatery). — Maryan Sokołowski, O dekoracyi wewnętrznej drewnianych kościołów, Kobylin i Libusza. *Przyjaciel sztuki kościelnej*, rocznik II, 1884 r., str. 38—39 (z ryciną). — Wład. Łuszczkiewicz, Sprawozdanie z wycieczki 1889 r., *Sprawozdania Komisji hist. sztuki Akad. Um.*, Tom IV, r. 1891, str. XC—XCI (z ryciną). — Stanisław Tomkowicz. Gothische Taufbecken aus der Umgegend von Sandez und Gorlice. *Mittheilungen der k. k. Centralcommission für Kunst- und hist. Denkmale*. Rocznik XVII, rok 1891, str. 106—112 (z ryciną).

Wież, oddal. wschodn. półn. od Gorlic 7 kilom. Parafia w miejscu. Dyecezya przemyska.

W średnich wiekach: Lubus, Lubusa, może Libusz, w XVI w. Libusa.

Był tu kiedyś wielki las dębowy, na całym obszarze wsi wykopują odwieczne pnie z ziemi (Łepkowski, noty rękop. z r. 1852). Nie wiadomo, skąd zaczerpnięta jest wiadomość, iż »istniał niegdyś warowny zamek Libusza nazwany, który przez Tatarów został zburzony« (H. Stupnicki, Galicya, wyd. 1869 r., str. 46).

R. 1348 Kazimierz W. pozwolił niejakiemu Jakóbowi założyć wieś »in fluvio dicto Lubus« na prawie niem., nadając mu dziedziczne sołtystwo (Akta grodz. i ziem. III, 12); w innym odpisie dokumentu strumień nazywa się »Libusz«. (Rzyszcz. i Mucz., Kod. dypl. Pols. III, 223—224). Nie jest zrozumiałym przywilej ogłoszony w Aktach grodz. i ziem. (III, 208), którym królowa Zofia w r. 1447 zezwala X. Mikołajowi Przylianec (nazwanemu też »Przybianka« w tymże akcie ogłoszonym w Dod. *Gaz. lw.* r. 1853, Nr. 25), plebanowi bobowskiemu, na darowanie szpitalowi bieckiemu sołtystw w Libuszy i Krygu. Prawdopodobnie był to tylko zamiar, który nie przyszedł do skutku, skoro r. 1470 Kazimierz Jag. potwierdza kupno przez rajców bieckich sołtystwa (advocatia) we wsi królewskiej Libuszy, na uposażenie szpitala bieckiego. (Rzyszcz. i Mucz., Kod. dyplom. Polski III, 447). Istniało starostwo niegrodowe libuskie w wojew. krak., które roku 1770 obejmowało: Libuszę, Kryg, Rzepiennik, Siepietnicę, Binarową, Moszczenicę

górną i dolną, Rzepiennice (?)¹⁾ i od r. 1739 było w posiadaniu Joanny Lubomirskiej, chorążyny kor. (Słown. geogr.). Tę chorążynę wymienia jeszcze r. 1771 dziełko: Płata wojska i chleb zasłużonych, str. 6. R. 1777 miał być starostą libuskim Stefan z Rycht na Sokalu Humnieki (raczej Humiecki), wojew. podolski, a po nim jakiś Grzegorz Lubomirski — może raczej Jerzy, który był chorążym kor. — ale cała ta wiadomość wydaje się баламутną. — R. 1786 rząd austr. oddał starostwo, jako dobra kameralne, wierzycielom Joachima hr. Potockiego, jako wynagrodzenie za dobra bolechowickie. — Libusza słynęła z warsztatów tkackich. (Słown. geogr.).

(¹⁰/₁₀ 1893).

Kościół paraf. Narodzenia N. Panny. Patron: Adam hr. Skrzyński.

R. 1348 Kazimierz W. pozwalając założyć wieś »in fluvio Lubus« i soltystwo nadając, przeznaczył łąn na uposażenie kościoła, zapewne założyć się dopiero mającego. (Akta grodz. i ziem. III, 12). R. 1321 »Jacobus rector ecclesiae de Lubusa« podpisany jako świadek na akcie uposażenia kościoła w Dobrej (Rzyszcz. i Muczka., Kod. dyplom. Polski III, 273). Kościół istniejący zbudowany był roku 1431, a konsekrowany r. 1513 (Schematyzm). Wnętrze polichromowane w r. 1523, za X. Jana, plebana. — Na belce była data 1681 r., może odnosząca się do częściowego malowania wnętrza. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852). W r. 1873 ściany odmalowano nanowo, a sufit odnowiono niecałkiem szczęśliwie. (M. Sokołowski, l. c.).

Budynek jodłowy, orientowany, niewielki, jednonawowy, o typie zwykłym w Polsce, a ścianach pionowych, cały obity gontami i dranicami. Dach wysoki, spadzisty, okap gontowy osłania fundamenty. Prezbiterium wąskie, zakończone trzema ścianami wieloboku, okap dachu na prezbiterium wsparty na kroksztynach drewnianych; nawa równej z niem długości, nieco szersza. Okna jedynie od południa. Z przodu przytyka do ściany zachodniej wieża drewniana na podstawie kwadratu, zwężająca się jednostajnie ku górze, obita deskami. Najwyższa kondygnacya rozszerza się w rodzaj soboty (hurdycej) i dochodzi do grzbietu dachu. Od tej wysokości poczyna się ośmioboczny spiczasty hełm, tak ustawiony, że na każdą z czterech ścian wieży wypadają dwie ściany ośmioboku piramidy.

Wnętrze nakryte jest całe sufitem z desek wygładzonych starannie. Części sufitu boczne w rozszerzeniach nawy schodzą niżej niż środkowa i są skośne, tworząc po każdej stronie wąskie zaskrzynienie, a ścianka pionowa, wiążąca zaskrzynienie z sufitem głównym, spoczywa na belce profilowanej, położonej w kierunku długości nawy, a spoczywającej końcami na prostych kroksztynach. Podobnie na kroksztynach leżą siostrzany dzielące sufit prezbiterium i sufit nawy na dwie podłużne połowy. Tęcza otwarta jest w ścianie poprzecznej, będącej przedłużeniem wschodnich zakończeń rozszerzeń bocznych nawy. W tęczy jest belka dość nisko umieszczona na kroksztynach. Okna w prezbiterium mają ramy z grubych bali, profilowane; otwory okien prostokątne, tylko od góry zamknięte płaskim łukiem podwójnie wygiętym (Eselsrücken). Podobny łuk mają nieprofilowane odrzwia między prezbiterium a zakrystią — i profilowane

¹⁾ Może miało być Rozenbark, wieś ta bowiem zdaje się też należała do starostwa libuskiego, por. Wislocki, Katal. rękop. bibl. Jag. Nr. 87.

odrzwia wejścia głównego zachodniego. Odrzwia wejścia południowego bocznego do nawy profilowane, mają wypuklejszy łuk podwójnie wygięty, łączący się z węgarami zapomocą łukowatych narożników. Wnętrze ma stylowy charakter przejściowy gotycko-renaesansowy. (Łuszczkiewicz, l. c.)

* Piękna polichromia dawna zachowała się jedynie na suficie. Sufit nad prezbiterjum i nad odpowiadającą mu co do szerokości środkową częścią nawy, przedzielony jest cienką profilowaną belką w kierunku osi kościoła na dwie połowy, a dokoła cały ujęty w drewniane ramy. Tak powstałe pola główne podłużne podzielone są beleczkami poprzecznymi mniejszego wysokości, a raczej listwami profilowanymi podobnie jak rama obwodowa sufitu i jak listwy biegnące wzdłuż siostrzanu. Na skrzyżowaniach listew są małe plastyczne rozetki. Tworzy się w ten sposób po każdej z dwóch stron siostrzanu pojedynczy szereg pól kwadratowych, listwaniami obramionych, płaskich, okrytych malowaniem. Wypada ich sześć na nawę i sześć na prezbiterjum; z tych dwa pierwsze nad wielkim ołtarzem o zewnętrznych od wschodu narożnikach ściętych za biegiem ścian skośnych wieloboku, zakończonego tę część kościoła. Sześć pól nad prezbiterjum i cztery ich najbliższe kwadraty nad nawą, stanowią jednostkę kompozycji dekoracyjnej. Na ciemno-brunatnym tle występują wyraźnie powyginane sploty łodyg roślinnych, o fantastycznych, szerokich, jasnozielonych liściach. Z końców łodyg wystrzelają rozwinięte kielichy czerwonych, żółtych i białych kwiatów olbrzymich. Łodygi stroną swoją niemającą odrośli okalają środkową niemal okrągłą tarczę każdego pola, z przedstawieniem figuralnym. Nad każdą tarczą wpleciony jeszcze jest kwiat należący do tej samej bajecznej flory, a pod nią wśród zwojów liści tu i owdzie dojrzały owoc ananasu. — Tarcze mają tło jaśniejsze i zawierają postaci świętych oraz sceny z Nowego Testamentu. Kompozycje figuralne idą w porządku następującym, licząc od w. ołtarza ku wejściu głównemu: w prezbiterjum, na lewo patrzącego na ołtarz, 1) Zwiastowanie, 2) śś. Barbara z wieżą i Filomena z kotwicą, 3) śś. Stanisław i Wojciech — na prawo 4) Nawiedzenie, 5) M. Boska klęczy przed Dzieciątkiem Jezus leżącym na ziemi, 6) ś. Anna samotrzecia. W nawie, na lewo patrzącego na w. ołtarz: 7) Bierzmowanie, 8) ś. Jerzy na białym koniu zabijający smoka — na prawo 9) Cierniem koronowanie, 10) ś. Marcin na koniu, dzielący się płaszczem z ubogim. W dwóch ostatnich polach równoległych, nad chórem muzycznym, u wejścia głównego do nawy, niema tarcz z figurami, tylko same sploty liści i kwiatów. — Fig. 55 daje nam wyobrażenie o układzie jednego z takich kwadratów o przedstawieniu figuralnym, według kopii ogłoszonej we »Wzorach sztuki średniowiecznej«. Zawiera on na tarczy postaci śś. Stanisława i Wojciecha. Kopista opuścił jednak przy pierwszym postaci Piotrowina, a drugiemu zapomniiał dać w rękę wiosło. — Pionowe ściany zaskrzynień bocznych nawy, tudzież pochylony sufit tychże zaskrzynień, pokrywa podobna dekoracja polichromijna z motywów roślinnych, której okaz daje fig. 56. Szlak pod sufitem na ścianach prezbiterjum jest analogicznie dorobiony w nowszych czasach.

Malowanie jest ogólnikowe i rzemieślnicze, lecz uroczej prostoty; rysunek w każdym polu odmienny, niewyczerpanego bogactwa motywów i pomysłów ornamentacyjnych. Modelowanie, kreskowane pociągnięciami pędzla maczanego w żółtej farbie, uwydatnia kontury i przy szczeroci barw tworzy mimo wyrazistości wzoru harmonijną całość. Zieleń kwiecista ma tonację ciemną. Wszystko jest proporcjonalne w wymiarach



Fig. 55. Libusza. Kwatery malowanego sufitu drewnianego w kościele. Wiek XVI.
(Według Wzorów sztuki średniow.).

i zgrabne w układzie. (Sokołowski, l. c.). Motywy roślinne trzymane są w charakterze ostatnich lat gotycyzmu i przypominają malowania miniaturowe. Figury są wielkości małej natury, rysunek ich nie jest gotycki. Wszystko wykonane było pierwotnie lekko z zacięciem pewnym, klejową techniką. W r. 1873 przy restauracyi przemalowano tę polichromię starannie, ale ciężko, bez akcentu pierwotnego, i dano koloryt za smutny. (Łuszczkiewicz, l. c.).

Datę polichromii określa napis nad tęczą, od strony nawy, wymalowany w jednym wierszu dużemi minuskułami gotyckimi czarnemi, na tle białej, długiej, giętej, średniowiecznej banderoli:

Hec • ecla depicta • est • tpe • honorabl • domi • plebani
 Johan • in libus • a • in • honorem • dei • omnipotent^o • et •
 in • honorem • Nativitatis • beate • marie virgin^s • anno
 domini • 1523 •

(Hec ecclesia depicta est tempore honorabilis domini plebani Johannis in libusa in honorem dei omnipotentis et in honorem Nativitatis beate marie virginis anno domini 1523).



Fig. 56. Libusza. Szczegół z polichromii sufitu kościelnego (patrz str. 260).

Brak wielu znaków skróceń, tudzież użycie litery *c* w wielu miejscach zamiast *e* lub *r* — tłumaczy się prawdopodobnie zmianami wprowadzonymi przy późniejszych przemalowaniach.

Na bełce w tęczy od strony prezbiterium napis nowożytny: »Ściany odmalowane, sulit odnowiony 1873«, z czego wniosek, że pierwotnie cały kościół podobnie do sufitu był malowany, lecz tego ślady ostatnia restauracja zatarała na ścianach. (M. Sokołowski, l. c.).

Dawniejszy opis notuje:

»Malowania boeczne o wiele gorsze od sufitu, widać późniejsze, i rok na bełce tęczowej 1681 do nich się ściąga«. (Łepkowskiego noty rękop. 1852 r.).

Tej daty dziś już niema, a pod wyrazem »malowania boczne« może należy rozumieć jakąś już drugą z kolei polichromię ścian, która zakryła pierwotną, a na której znów miejsce r. 1873 dano liche pseudogotyckie malowanie.

Przedpiersie chóru muzycznego pokryte jest rzekomo dawną polichromią z motywów roślinnych, pokrewnych motywom sufitu.

Ołtarze.

Ołtarz wielki i kilka ołtarzy bocznych, mają retabula w kształcie łuków tryumfalnych, z kolumnami okrytymi rzeźbą i bocznymi wyrzynaniami przeźroczo rzeźbionymi skrzydłami; są to wcale dobre okazy ornamentacyi sycerskiej z doby przejścia między późnym renesansem a barokiem, powstałe prawdopodobnie pod wpływem ołtarzy bieckich.

* Tryptyk, zapewne dawny wielki ołtarz (fig. 57), w nawie przy ścianie bocznej północnej, na lewo wejścia głównego, tuż przy innym bocznym ołtarzyku z XVII wieku, widocznie w późniejszym czasie tutaj umieszczony. Jest to płaski prostokąt wysokości 236 m, szerokości przy zamkniętych skrzydłach 205 m. Złożony jest z obrazów malowanych na drzewie olejno i ujętych w listwowe ramy. Całość, mimo typu średniowiecznego i gotyckiej przeźroczej rzeźbionej ozdoby górnych pól obrazów wnętrza tryptyku, ma cechy wyraźnie renesansowe i niewątpliwie pochodzi z w. XVI. — Ołtarz otwarty składa się z obrazu środkowego i czterech mniejszych na skrzydłach. Obraz środkowy przedzielony listwkami o bazach i kapitelikach kolumn na trzy pola podłużne, ma w nich 3 postaci świętych, więcej niż naturalnej wielkości: w środku M. Boska bez korony, stojąca na półksiężycu, trzyma na rękach Dziecię Jezus, po prawej stronie mając ś. Stanisława w infule, z pastorałem i małym Piotrowinem, klęczącym u stóp, a po lewej ś. Józefa. Na skrzydle lewym wyżej jest Zwiastowanie (na banderoli »ave maria« minuskułami gotyckimi), niżej Adoracya Dziecięcia Jezus, leżącego na ziemi, przez Matkę Boską klęczącą, stojącego ś. Józefa i jeszcze jedną postać; na prawem: Nawiedzenie i Trzej Królowie. Proporce figuralne ludzkich krótkie, fałdy szat ich załamują się miękko, szczegóły ubioru, akcesorya, nawet typy twarzy już świadczą o epoce odrodzenia, tylko sam typ Matki Boskiej w głównym obrazie malowany jest jakby pod wpływem Madonn szkoły czeskiej średniowiecznej. P. Jezus, M. Boska i niektórzy ze świętych mają nimbusy w kształcie dysków złożonych gładkich, obwiedzionych kilkoma rytmami liniami koncentrycznymi; inni święci bez nimbusów. Technika malowania lepsza od malarstwa cechowego; na mniejszych obrazach malowanie dość rubaszne co do rysunku figur. Wszystkie tła są złożone, wygniatane we wzór złożony z dużych liści winnej macicy i wielkiej liczby gron. W pokłonie 3 Króli użyte też jest srebro. Kontury postaci ludzkich w obrazie głównym zachodzą na wygniatany wzór tła, świadcząc o późniejszym przemalowaniu. Wszystkie obrazy ołtarza otwartego mają górną

część tła ozdobioną płaskorzeźbionym, późnogotyckim, przeźroczym ornamentem złożonym, z zaplatających się gałązek, które tworzą razem rodzaj łuku, o wzorze z Fischblasami, na niższych obrazach skrzydeł innym, a na wyższych innym. W ornament podobny nad każdym z trzech pól obrazu głównego wplecione są winne grona. Wszystkie obrazy ujęte są w ramy z dość szerokiej listwy, na swej płaskiej części ozdobione wyciskaniem w gruncie ornamentem bieżącym, osiowym, ze stylizowanych kielichów kwiatów, wazoników i lalek renesansowych, naksztalt grotesku. Na tle ciemno-niebieskiem części wypukłe są złożone. Na narożnikach ramy obrazu głównego są rzeźbione guzy kształtu rozety. — Skrzydła na zewnętrznej stronie mają obrazy roboty grubszej, o tłach pejzażowych, bez złocen,



Fig. 57. Libusza. Malowany tryptyk w kościele. Wiek XVI.
(Z fotografii).

ramy proste, gładkie, listwowe, kolorowane cynobrem. Skrzydło zamknięte lewe ma wyżej obraz Bierzmowania, niżej Upadek pod krzyżem; skrzydło prawe wyżej: Cierniem koronowanie, niżej Ukrzyżowanie.

»Środkowy obraz tryptyku wcześniejszy niż rok 1523« zapisał Łepkowski (noty rękop. z r. 1852) niewiadomo na jakiej podstawie. »Obraz środkowy mocno przemalowany w XVII wieku« (Łuszczkiewicz, l. c.).

Nad środkowym obrazem tryptyku ustawiono nienależący doń obraz trójdzielny, jako zakończenie ujęte w listwy o łuku podwójnie przegiętym. Malowanie późne i liche.

Obraz ś. Anny samotrzeciej, w jednym z bocznych ołtarzy, malowany na drzewie, o tle złożonem, zapewne z wieku XVI, lecz przemalowany.

Epitafium, według dawniejszego opisu:

Płyta nagrobkowa, obok tryptyku w ścianie czy też w posadzce; rok 1603 i napis »Andreas Bobola de Magna et Parva Piaski. Oretur pro eo«, herb Leliwa. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852). Nieoznaczono przy tem ani kształtu ani materiału płyty, o której dziś żadnej nie mamy wiadomości; prawdopodobnie kamienna, była w posadzce i przy jakichś robotach usuniętą została.

Chrzcielnica kamienna późnogotycka (fig. 58), kształtu kielicha z piaskowca, na rzucie poziomym koła, ma wysokości 1·08 m. Rysunek

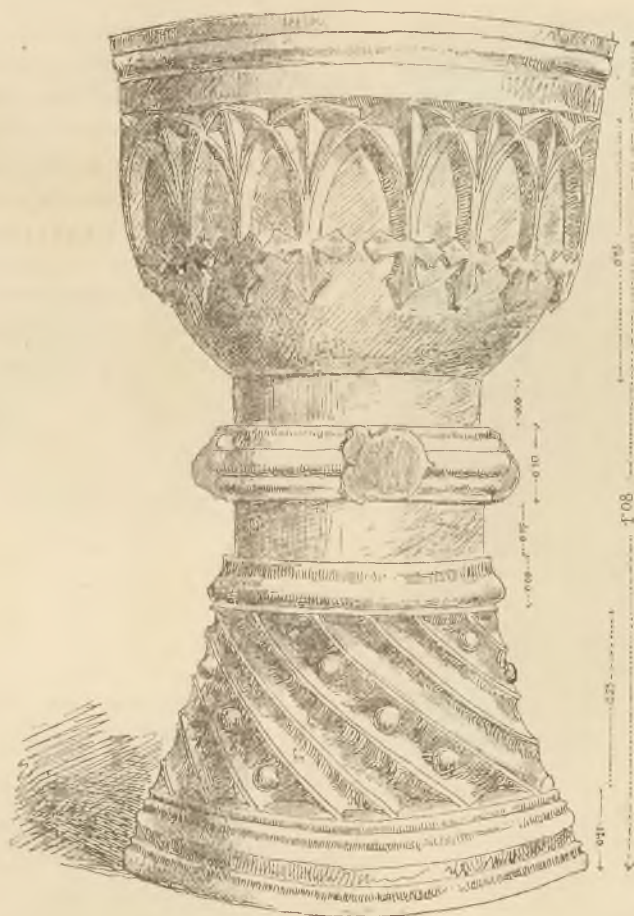


Fig. 58. Libusza. Chrzcielnica kamienna z XVI wieku.

jej stanowi typ pokrewny przejściowym chrzcielnicom w Binarowej (patrz wyżej) i w Sękowej (patrz niżej); lecz jest zapewne od nich późniejsza. W profilach gzemników i listewek, oraz tarcz herbowych na nodusie, znać wpływ rozwiniętego już renesansu; o tradycjach gotycyzmu świadczą: śrubowate żłobkowanie nogi, ozdobione jednak co trzeci żłobek kulkami, przypominającemi znów renesansowe perełki, tudzież płaskorzeźbiony maswerk ostrołukowy, zdobiący czarę, a wybiegający ku dołowi trójlistkami

w kształcie krzyżyków, o ramionach z kanciastych listeczków. Tarcze herbowe są cztery, symetrycznie rozłożone i bokiem leżące, o powierzchniach gładkich, przeznaczonych na malowanie. Dziś okrywa chrzcielnicę polichromia olejna, nowszej daty, lecz można przypuścić, iż główne barwy (żółta, czerwona i niebieska) umieszczono na podstawie śladów polichromii pierwotnej.

Konfesyonał drewniany z XVII wieku, zajmujący zabytek stolarstwa i malarstwa dekoracyjnego. Jest on o bardzo szlachetnych

kształtach architektonicznych barokowych; nad ścianami bocznymi, wyrzynanemi w ślimacznice u dołu nad siedzeniem i u góry, opiera się jak na konsolach baldachim bogato gzemswany, z listwami, perełkami i ząbkami (fig. 59).



Fig. 60. Libusza. Malowany ząplecek konfesyonału.
(Szkic Wyspiańskiego).



Fig. 59. Libusza. Boczny widok baldachimu konfesyonału.
(Szkic Wyspiańskiego).

Ma on podział na architraw, fryz i gzemsw koronujący. Plata tego ostatniego mocno wydatna, wsparta jest na trzech konsolach wolutowych, od tła fryzu odstających. Podniebie baldachimu ma płycinę wypełnioną listewkowym ornamentem geometrycznym z kół, linii prostych i guzów, snycerską robotą, naśladowującą ciętą blachę. Niżej oddziela płaszczynę baldachimu od ściany ząplecku fryz architektoniczny snycerski, złożony z ząbkowanej listewki, tryglifów i metop z główkami cherubinów.

złożony z ząbkowanej listewki, tryglifów i metop z główkami cherubinów.

Całe wnętrze konfesjonału, a więc powierzchnie ścian bocznych, zapleczku i podniebie baldachimu pokryte są malowanymi splotami roślinnymi z kielichami kwiatów, uwzględniającymi linie architektoniczne i dobrze wypełniającymi przestrzenie (fig. 60). Wśród nich są też barokowe skręty jakby listew ramy i wplata się motyw korony ośmiopałkowej. Technika malowania kilku barwami jest delikatna.

Okucie drzwi bocznego wejścia południowego do nawy (fig. 61), nader ciekawy okaz ślusarskiej artystycznej roboty, zapewne z XVI w. Wstęgi żelazne idące od zawias rozszczepiają się naprzód w skośny kwadrat z dość grubej listwy wypukle obrzeżonej, w trzech rogach mający po jednym czteroliściu. Z tych ostatnich wyrastają z każdej wolnej strony po dwie łodyżki z nasiekiwanymi listkami, które zgrabnie wypełniają puste przestrzenie. U wyrostu wstęgi i w najdalszem odeń zakończeniu tego ornamentu, widzimy lilie utworzone z rozplaszczonych kawałków blachy. Razem z misternie wyrobioną rękojeścią pociągu drzwi, wyrzynanymi blachami zamku, przytwierdzenia łańcuszka i t. d., okucie tworzy ozdobę o wdzięcznym rysunku.

Ciekawymi nadto zabytkami są jeszcze: krucyfiks w kruchoce, kielich i miseczka z ozdobami renesansowymi. (Łuszczkiewicz, l. c.).

Zabytki z Libuszy w zbiorach krajowych.

Guz metalowy posrebrzany, z herbem Leliwa wśród laurowego wieńca. Napis: »Andr. Bobola de magna et parva Piasek. Oret. pro eo. 1603«; także inne przedmioty, zapewne pamiątki pogrzebu Andrzeja Boboli, były w zakrystyi w Libuszy. Stamtąd dostały się do zbiorów K. Rogawskiego. Zdaje się, że obecnie w Muzeum XX. Czartoryskich.



Fig. 61. Okucie drzwi bocznych kościoła w Libuszy (z fotografii).

11. Lipinki.

Wieś, oddal. wschod. od Gorlic 10 kilom. Parafia łąc. w miejscu, diecezja przemyska.

R. 1581 właścicielem był Ciekliński. (Pawiński, Małopolska).

W ostatniej ćwierci XVIII w. własność i rezydencya Ewarysta hr. Kuropatnickiego, autora dzieła *Geografia Galicyi* (r. 1786) i znanego heraldyka.

(¹⁰/₁₀ 1893).

Kościół paraf. Wniebowzięcia N. P. Maryi. Patron: Jadwiga Straszewska.

Jak świadczy wizyta dyccezyalna z r. 1767, był tu dawny kościół fundacyi Jana na Zywcu i Pieskowej Skale Wielopolskiego, star. bieckiego i bocheńskiego, z drugiej połowy XVII w. (Schematyzm); zniszczał w r. 1781 (noty rękop. Łepkowskiego z r. 1852) i na jego miejscu stanął kosztem Ewarysta Kuropatnickiego nowy murowany r. 1782. konsek. r. 1783 przez biskupa Michała Romana Sierakowskiego, sufrag. przem. (Schematyzm). Z tablicy pamiątkowej Nr. 3 w prezbiteryum wynika, że do funduszu budowy znacznie przyczynił się bisk. krak. X. Sołtyk. Proboszczem wówczas był X. Wojciech Pęcherkiewicz.

Budynek jednonawowy, murowany i tynkowany tak wewnątrz, jak zewnątrz, dość znacznych rozmiarów, bez wybitnego typu architektonicznego, z wieżą frontową. Szczegóły urządzenia wnętrza nowsze, mało interesujące.

Obrazy. Na ścianach wnętrza porozwieszanych jest kilka obrazów olejnych na płótnie z XVII i XVIII w., przedmioty religijne, bez większej wartości. — W zakrystyi wiszą 3 portrety z XVIII w. olejne na płótnie, popiersia w medalionach eliptycznego kształtu, wcale dobrego pędzla, prawdopodobnie osoby z rodziny Kuropatnickich: jeden szlachcic w polskim stroju, drugi prałat, trzeci w stroju francuskim i peruce białej.

Epitafia.

W prezbiteryum tablice niewielkie kamienne, na czarno malowane, bez ram, z napisami rytymi¹⁾.

Po stronie epistoły, zaczynając liczyć od w. ołtarza:

1) w górze

D. O. M.

Fundatorki kościoła tego wujowie rodzeni (sic)

Stefan wojewoda Braclawski

Adam kasztelan Wojnicki

Kawaler Orderu Orła Białego

Jordanowie

I Maryanna księżniczka Lubomirska

Chorażanka wielka koronna żona tegoż

Stryjowie Rodzeni a zaś synowie

Stanisława Łętowskiego Horażego (sic) krakowskiego

I Heleny z Rytwian Zborowskiej

Alexander Starosta Owrucki

Antoni Podstoli Wileński

X. Damian Reformator Prowincyał Małopolski

¹⁾ Odpisy wszystkich epitafiów zawdzięczam uprzejmości X. kanonika Kwiecińskiego, proboszcza miejscowego; są one wierne, jedynie pisownia wydaje się miejscami zmodernizowaną.

Józef Horążyce (sic) krakowski
Jan Sędzia Grocki (sic) Owrucki
Konstantia (sic) 1^{mo} Jordanowa 2^{do} Kotkowska
Z Maryanny zaś z Wierzbicy Remerowny
Tomasz Starosta Staszkowski
Alexander Stolnik Krakowski
Kawaler Orderu S. Stanisława
Polecają się modlitwom
Do Boga.

2) pod poprzednim:

D. O. M.

Stanisław Łętowski
Podkomorzy i Wielkorządca Krakowski
Starosta Bocheński i Wielicki
Regimentarz Partyj Małopolskiej
Rotmistrz Znaku Hussarskiego
Sędzia generalny Wojsk koronnych
Kawaler Orderu S. Stanisława
Zmarły 25 Stycznia r. 1775

I

Konstancya Jordanowna
Wojewodzianka Braclawska
Zmarła 30 Października r. 1760
Rodzice Fundatorki
Kościoła tego
Oboje pogrzebani w Kościele
Bieckim OO. Reformatów
Proszą o modlitwę
Do Boga.

3)

D. O. M.

Et Trinitatis Posteritati (sic) et immortal. memoriae
Hoc saxum loquitur quia Magnus
Stirpe Genere Nobilitate Purpurae Titulis
Fortunae Imo maximus Fide Religione Virtutibus Meritis
Zelo Amore Dei et Patriae Liberalitate
Celsissimus Reverendissimus Princeps
Cajetanus Ignatius Sołtyk
Dei et Apostolicae Sedis Gratia
Totius Poloniae Minoris unicus cum jurisdictione
Ac in Regnis Galiciae et Lodomeriae
Episcopus Cracoviensis

Dux Severiae Ac S. R. J. Liber Baro in Kozięłowy
Aquilae Albae Ordinis Eques
Loquitur Saxum verax Testis
Quia Antistitis sui Diecesani (sic) larga manus
Ut has Sacras Edes (sic) de integro finiret
Fundatori Adjutrix fuit
Plura loqueretur nempe
Natalia Magnalia et Fatalia
Hujus immortalis Gloriam digni
Principis absoluti ac Pontificis
Sed quia eloquentior et impartialis posteritas
Loquetur plura
Lapis pro Epilogo clamat
Quia praesul hic cellissimus (sic) Princeps
Gentis suae Regni et Ecclesiae Rom. cath. Decus
A posteris Admirandus si non Imitandus
Sic vixit ut reliquerit
Bonis omnibus lugendi Necessitatem
Gratitudinis ergo Fundator Loci
MDCCLXXXII.

4)

D. O. M.

Fundatorki kościoła tego Bracia
Michał Pisarz ziemski krakowski
Stanisław Gener. Oberstl. Reg. Kon. B.
Adam Kanonik Katedralny Krakowski
Franciszek i Andrzej Podkom. Krak.
Stryjeczno rodzeni
Ignacy Vicestarosta Grodzki Biecki
Jan Alexy Roman Stolni (sic) krakowscy (sic)
Łentowscy (sic)
Siostry zaś rodzone
Helena Miroszewska Ordynatowa
Słowska ¹⁾ Generałowa Wojsk koronnych
Maryanna Łentowska (sic) Podkom. Krak.
Cioteczno (sic) i stryjeczno (sic) Rodzeństwo
Józef Jordan Podwojewodzi Biecki
Anna Kluszevska Kasztelanowa Wojnicka
Helena Sendzimirowa (sic) Sendzina (sic) Sądecka
Eufrozyna Kotkowska Sendzina (sic) ziem.
Teofila 1^{mo} Bzowska 2^{do} Zawadzka
Joanna Siedlecka Podstolina Pilznięska (sic)

¹⁾ Zamiast »Mysłowska«.

Jozefa z Anny Lubinski (sic) Starosc. Łętows ie...¹⁾

Katarzyna z Maryanny Wąsowiczow...²⁾

Starościanki Budziszewskie...³⁾

Łentowskie (sic) Stolnikowny krakowskie

Proszą o modlitwę

Do Boga.

5)

W miejsce zepsutego starego napisu, wprowadzono w nowszych czasach epitafium dla Franciszka Straszewskiego † 1859, Jana Straszewskiego † 1878 i Heleny Straszewskiej † 1878.

6) Na pilastrze najbliższym wielkiego ołtarza:

1780

XVI Augusti

pro fundamento hujus

Basilicae

primus lapis positus

Ad M. D. T. O. C. (?)

et

beatissimae immaculatae

Virginis Matris Dei

in coelos assumptae

honorem.

Po stronie ewangelii, zaczynając liczyć od wielkiego ołtarza:

7)

D. O. M.

Józef Kuropatnicki

Kasztelan Biecki

Zmarły 2 Stycznia 1742

I

Teresa Zuzanna

Z Kurdwanowskich

Zmarła 17 Września r. 1759

Rodzice fundatora tego kościoła

Oboje spoczywające (sic) w Kościele

Rubieszowskim (sic) OO. Dominikanów

Proszą o modlitwę

Do Boga.

¹⁾ Końcowe litery niewidoczne, jest myłka, powinno być »z Anny Łubieńskiej starościanki Lelowskiej«.

²⁾ Końcowe litery niewidoczne, oczywiście »Wąsowiczownej«.

³⁾ Powinno być Budziszewskiej«.

8)

D. O. M.

Jarosz albo Hieronim
Kuropatnicki
Kasztelan Kijowski
Wielki pod Mohaczem i Wiedniem
Wojownik
Spoczywający w Kościele S. Jana
Jarosławskim Soc. Jezu (sic)
I Synowie tegoż
X. Andrzej Dziekan Archikatedralny Lwowski
Pogrzebiony w tejże Archikatedrze
I
Mikołaj z Teofilą z Wybranowskich
Małżonkowie pogrzebieni w Jaśle
W kościele OO. Karmelitów
Oraz Córki
Magdalena Ksieni Konwentu
Benedyktynek we Lwowie
Proszą o Modlitwę
Do Boga.

9)

D. O. M.

Ad perpetuam rei Memoriam ad Dei unius in
Trinitate Honorem, Bmae Virginis Deiparae
Assumptae in coelos Gloriam, Sancti Martini Episcopi
Cultum consecravit Ecclesiam hanc Michael
Romanus Sierakowski
Episcopus prussensis suffraganeus et Decanus
Catedralis (sic) premislensis (sic) in Dynow Praepositus
Designando quotannis Aniversarium (sic) consecrationis
Diem Dominicum proximum post Festum S.
Martini Episcopi Anno C. D. 1783 7^{bris} 28
Sub pontificatu Romano Pii VI
Sub Imperio Josephi II
Sub Episcopatu Diecesano (sic) Cajetani Ignatii
Sołtyk Episcopi Cracoviensis Ducis Severiae, De
Consensu Reverendissimi Joannis Duval
I. U. D. Ac officialis Generalis Diecesis (sic) cis-
Vistulanae cracoviensis in Regno Galiciae
Et Lodomeriae. Ecclesiarum collegiatae in
Wojnicz et Parochialis in Radłów praepositi
Protunc Rectore Parocho Adalberto

Penherkiewicz (sic) Praesentibus
Fundatoribus et collatoribus Ecclesiae.

10) w sąsiedztwie poprzedniego, lecz w wyższym poziomie:

D. O. M.

Andrzej Michał
Kuropatnicki
Kasztelan Biecki
Pradziad

I Marybella (sic) z Łączów (sic) żona jego
oraz

Jan Kuropatnicki
Kasztelan drugi Biecki
Dziad Fundatora Kościoła tego
z Antoniną z Wilczewskich małżonką
Spoczywający wiecznie
W kościele Tarnowieckim
Proszą o Modlitwę
Do Boga.

11) poniżej poprzedniego:

D. O. M.

Domicella Zofia
Z Hrabiów Kuropatnickich
Wprzod Kazimierza Suffczyńskiego
Powtore Gabryela Aksaka
Generała Wojsk Koronnych
Małżonka
J. O. Teresy z Suffczyńskich
Xiężny Sapieżyny
Damy Orderu krzyża Gwiazdowego
żony
Xawerego Sapiehy
Wojewod. Mscisław. Kawalera Orderu
S. Huberta Rotmistrza znaku
Petchorskiego (sic) w Wojsku W. X. L.
I
Maryi Jozefy Aksakowny
Matka
Babka zaś
JO. Xiążąt Sapiehow
Janusza Mikołaja Ewarysta

Anny Barbary Tekli
Siostra Rodzona
Fundatora kościoła tego
Z Całą Familią poleca się
Modlitwom Wszystkich
Do Boga.

12) na pilastrze bliższym wielkiego ołtarza:

Ewaryst Andrzej
Hrabia
Kuropatnicki
Kasztelan Betski
Kawaler Orderu Orła Białego
I Świętego Stanisława
I Katarzyna z Łętowskich
Matronkowie
fundatorowie Kościoła tego
wraz
z Józefem synem
I Konstancją córką
proszą wszystkich o modlitwę
Do Boga.

13) na następnym dalszym pilastrze przy ambonie:

D. O. M.
Brat przyrodni Fundatora
Maryusz Cihocki (sic)
wice Starosta y Sędzia Grodzki
Krasnostawski
Zmarły 7 Aprilis R. 1752
pogrzebiony w Rubieszowie (sic)
w kościele OO. Dominikanów
Poleca się modlitwie
Do Boga.

W nawie na pilastrze po stronie epistoły:

14)

D. O. M.
Józef Brzozownicki
odbywszy nauki w Akademii Inżynierów
w Wiedniu w 18^m roku życia jako officer
Piechoty Polskiej na Przeprawie

Berezyny poległ d. 27 Listop. 1812
Jozef hr. Kuropatnicki
Tę pamiątkę wychowawcowi swemu położył.

W kruchcie frontowej, wmurowany w ścianę, około 1 m. nad posadzką, pomniczek z czarnego marmuru, architektonicznie suchy, w stylu epoki około 1830 r., w kształcie prostokąta poziomo wydłużonego, ujętego po dwóch bokach ramą, a od góry gzemsem; na końcach gzemsu stoją wazony, z których wychodzi płomień; środek uwieńczony sporą tarczą herbową płaskorzeźbioną, pod koroną o 9 palkach, z herbem Nieczuja. U dołu pomnika przyczepiona prostokątna tablica czarna marmurowa, bez ramy. Na głównym polu pomnika dwie tablice obok siebie z napisami rytymi, trzeci napis na tablicy dolnej:

15)

D. O. M.

Konstancya hrabianka
Kuropatnicka
Kollatorka Kościoła tego
Zmarła 12 Listopada 1803
w R. 49 życia swego
prosi o westchnienie
do Boga.

D. O. M.

Jozef hr. Kuropatnicki
Szamb. JE KM. Kawaler
Orderow Leopola y St. (sic) Stan.
urodził się 1766 umarł 12
Sierp. 1832 r. Ant. z Łętow-
skich Puszetowa Jego
Cioteczno rodzona Sio-
stra przez szacunek y
wdzięczność ten na-
pis położyła y prosi o
westchnienie do Boga.

Przechodniu

Niech oko tve Przymiotów dalszych nie odkrywa
ni śledząc Błędy oney za grob się zacieka
Wszystko już razem w drżącej nadzieji spoczywa
y Przedwiecznego w Straszny dniu wyroków czeka.

Zewnątrz kościoła, przy wejściu bocznem, dwie tablice kamienne obok siebie, napisy ryte:

16)

Ewaryst Hrabia
zmarły 20 lutego 1788
i Katarzyna z Łętowskich
Kuropatnicy |
dnia 10 Marca | (sic)
Roku 1789 zmarła |
fundatorowie
kościół tego

proszą o Modlitwę
Do Boga.

17)

D. O. M.

Xiądz
Wojciech Pęcherkiewicz
pleban
kościółą tutejszego
od r. 1755
zmarły dnia 13 lipca
w roku 1792
prosi o modlitwę
Do Boga.

Chrzcielnica kamienna barokowa, dość pięknego kształtu.
Relikwiarz metalowy, niesrebrny, niewielki, ładnego kształtu rokoko.

Krzyż z relikwiami metalowy, niesrebrny, wys. 0.74 m.; w nim wprawione plakiety płaskorzeźbione w stylu rokoko.

Ornat jedwabny dość cenny (fig. 62). Kolumna, haft niezbyt wypukły złotem i kolorowymi subtelnie cieniowanymi jedwabiami, w ornament złożony z motywów roślinnych stylizowanych, listewek szerokich i prążków układanych w sześcioboki, kwadraty niecałkiem foremne i linie krzywe, jakby geometryczne. Samą oś pionową stanowi szew zręcznie zahaftowany. Prawdopodobnie więc są to złożone ze sobą niejako grzbietem dwie części jakiegoś szlaku, którego ornament stanowił właściwie połowę szerokości obecnego haftu kolumny, a w nowszych czasach na biały wiotki atlas został aplikowany i nowymi bokami żółto wzorzystymi opatrzony. Pochodzenie niewiadome.



Fig. 62. Lipinki. Ornat haftowany (z fotografii).

Dzwony na wieży.

Jeden średniowieczny, lichego odlewu, z napisem minuskułami gotyckimi, niezgrabnie umieszczonemi i trudnemi do odczytania:

anno ni l'imo . ri . u (dalej znak 8 jakby czwórka arab-
ska z XV w. przewrócona) glorie maria

Drugi dzwon nowszy.

Dawniejszy opis notuje:

»Dzwon roboty Kaspra Kramnitz Bonecalli 1781«¹⁾. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

12. Łużna.

Wieś, oddal. półn. zach. od Gorlic 10 kilom. Parafia łac. w miejscu, dyecezya przemyska.

Wieś wspomniana jako »Lyusznya« u Długosza; dziwnym sposobem wymieniona w dekanacie Dobezyckim czyli Szczyrzyckim. W XV w. należała do Getki Bokowskiego (Lib. benef. II, 140); w r. 1581 do Szalowskich, Wróblów czy Wróblowskich i Brańskich (Pawiński, Małopolska). W wieku XVII była wraz z kilku wsiami okolicznymi własnością Wacława Potockiego herbu Szreniawa, poety.

(²⁴/₈ 1898).

Kościół paraf. ś. Marcina bisk. Patron: Oktawia hr. Skrzyńska.

W w. XV parafia już istniała i kościół drewniany pod tem samym co dziś wzwaniem (Długosz, Lib. ben. II, 140); wspomniana r. 1581 (Pawiński, Małopolska). Dziśniejszy budynek jest nowy, w miejscu drewnianego dawniejszego wymurowany około 1865 r. Konsekwrowany 1872 r. (Schematyzm).

Budynek nowy, wielki, w stylu gotyckim, z cegły i kamienia w częściach architektonicznych.

Wewnątrz urządzenie przeważnie nowe. Z dawnego kościoła przeniesione dwa ołtarze, użyte jako boczne, są barokowe drugorzędne. Trzeci podobny, niewielki, stoi w kruhcie otwartej przy wejściu do kościoła. — Feretron cały rzeźbiony w drzewie, w bogate sploty liści i skrzyty przeźrocze; w polu środkowym, zamiast obrazu lub posągu, hierogram **IHS**. Całość jest pięknym stylowym okazem snycerstwa barokowego. — W kaplicach, stanowiących przedłużenie naw bocznych po obu stronach prezbiterium, znajdują się 2 ołtarze barokowe drewniane, bez wartości. Pochodzą z Żółkwi²⁾, podobnie jak pewna ilość posązków i płaskorzeźb drewnianych barokowych, dość lichych, porozstawianych w różnych miejscach wewnątrz kościoła, zewnątrz na ławach okien fasady i w skarbcu.

¹⁾ Kasper Kramnitz miał odlewnię dzwonów w Bączali pod Jasłem, gdzie jest dzwon z r. 1771 z napisem o tem świadczącym.

²⁾ X. Nowakowski, proboszcz i infułat w Żółkwi, był poprzednio proboszczem w Łużnej, i w czasie ukończenia tutaj budowy nowego kościoła, uadesłał z kościoła restaurowanego w Żółkwi te rzeźby, oraz ładny obraz olejny na płótnie, M. Boskiej wśród zieleni, w rodzaju Führichowskim, który mu podobno darowali robotnicy z Tyrolu sprowadzeni do Żółkwi. (Z opowiadania ludzi miejscowych).

Paramenta.

Ornaty trzy z pasów polskich: jeden biały, ma kolumnę z pasa słuckiego i zamiast galonu w barbarzyński sposób pocięte szlaki z tegoż pasa (dar ś. p. Władysława Skrzyńskiego); drugi czerwony, z pasa jedwabnego lichego, bez nitki złota lub srebra; trzeci biały, z kolumną, z pasa żalobnego jedwabnego, bez złota lub srebra.

Ornaty trzy z kolumną haftowaną w kwiaty, jedwabiami kolorowymi, na tle haftu srebrnego, o nitce grubej. Wiek XVII.

Ornat zielony z adamaszku tureckiego. Wiek XVII.

Ornatów kilka z tkaniny jedwabnej: między nimi zielony, czerwony i błękitny, prawdopodobnie z XVII w.

Ornat biały, bogata tkanina jedwabna w kwiaty różowe i złote. Wiek XVIII.

Kapy z tkaniny jedwabnej z XVIII w.: zielona w kwiaty i fioletowa w kwiaty.

Dzwony umieszczone na wieży frontowej.

Średni, stary, widocznie średniowieczny, wys. 0.68 m., dolna średnica 0.60 m., ma na krawędzi czapki napis:

o rex glorie veni cum pace

Największy, pięknego odlewu, wys. 0.61 m., średnica dolna 0.92 m., ma dokoła na płaszczu bardzo ozdobny rzeźbiarski ornament bieżący z barokowych skrętów listków i perełek, wśród których naprzemian widzimy grona i główki cherubinów. Na krawędzi czapki napis biegnie dokoła w dwóch wierszach.

I wiersz: A. M. D. G. B. V. M. ET S. MARTINI ET P. LOCI HVIVS HONOREM ET VERBUM CARO

II wiersz: M. I. SKACORSKI S. T. V. HOWA. A. D. 1701 DIE M. E. N. IVLI

(Początek I wiersza rozwiązać oczywiście należy: »ad maiorem Dei gloriam Beatae Virginis Mariae et sancti Martini et patroni«... zaś początek wiersza drugiego zapewne: »Mi. Skacorski z Tuchowa«. Był to prawdopodobnie fundator).

Najmniejszy, jest z datą 1816 r.

Zbiór książek i metryk dawnych w skarbcu nad zakrystią.

Opis kościoła dawniejszego zachował się z pobieżnym rysunkiem planu w notach rękop. Łepkowskiego z r. 1852. Kościół był drewniany o typie »renesansowym«, podłużny, z prezbiterjum prostokątnem o narożnikach ściętych w rzucie poziomym i wieżą drewnianą od frontu, tejże szerokości co nawa. Po dwóch stronach dobudowane były kaplice, z narożnikami ściętymi podobnie jak w prezbiterjum. Rzut poziomy kościoła z kaplicami tworzył krzyż równoramienny o trzech ramionach równych ze ściętymi narożnikami, a czwartem przedłużonem przez wieżę. — Na dzwonnicy znajdowała się data: r. 1597. Był dzwon z XVI w. prawdopodobnie oprócz tych, które się do dziś dnia zachowały.

Kilka rzeźb i obraz, znajdowało się w roku 1898 przybitych na zewnętrznej ścianie frontowej szpitala miejscowego wśród wsi, niektóre podobno pochodzące ze zburzonego kościoła parafialnego. Mianowicie: predella (wysokość 0·29 m., długość 0·90 m.) z tryptyku drewnianego, z płasko-rzeźbioną głową Chrystusa en face, jako chustą Weroniki, polichromowaną, pełną wyrazu. — Obraz ś. Marcina na koniu (wys. 0·92 m., szer. 0·71 m.), malowany na desce, z XVII w. zapewne. Zniszczony tak, że pozostały głównie tylko linie rysunku wcale dobrego, zrobionego przed położeniem warstwy farb. — Leżący aniołek płaskorzeźbiony. Część rzeźb tych i posążków luźnych z kościoła jest obecnie w Muzeum narodowym w Krakowie.

13. Małastów.

Wieś, oddal. połudn. wschodnie od Gorlic 11 kilom. Parafia gr. kat. w miejscu. Dyecezya gr. kat. przemyska; łacinnicy należą do par. Sękowa.

Niewiadomo na czym opiera się twierdzenie Słown. geogr., jakoby r. 1440 wieś została nadana prawem magd. i była własnością Giebułtowskich. Paprocki wspomina iż r. 1440 Giebułtowscy byli właścicielami Małostowa (nie Małastowa) i kilku innych wsi, nieleżących w tej okolicy; por. »Giebułtowski« w Niesieckim.

Cerkiew paraf. śś. Kosmy i Damiana. Patron: Wilhelm hr. Siemieński.

Cerkiew mała z r. 1805 została przebudowaną 1864 roku. Akta kościelne sięgają roku 1770. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Metryki parafialne od r. 1770. (Schematyzm ruski z r. 1879).

14. Moszczenica lub Moszczanica.

Wieś, oddal. północne od Gorlic 8½ kilom. Parafia łac. w miejscu, dyecezya przemyska.

Dawne nazwy: Moschnicz (?), Moscenitia theulis (zam. theutonicalis) seu superior, zatem Moszczenica niemiecka czyli górna.

Moscenitia wymieniona jako parafia w wykazie świętopietrza z dyecezyi krak., dek. sądeckiego w latach 1326 i 1328 (Theiner, Monum. hist. Pol. I. 228 i nast.), prawdopodobnie jest inną wsią tegoż nazwiska, w pobliżu Starego Sącza. R. 1393 istnieje »scultecia in Moschnicz« (Ulanowski, Najdawn. księga sądowa m. Biecza, *Archivum Kom. praw.* Akad. Um. V, zap. 309), co zdaje się nie oznaczać nic innego jak tę Moszczenicę, leżącą w bliskim sąsiedztwie Biecza. R. 1402 zawartą została ugoda o sprzedaż sołtystwa »in Moscenitia theutonicali seu superiorie« między Marcinem z Wrocimowie i braćmi rodzonymi Mikołajem i Jakóbem z Winiar. (Akta grodz. i ziem. I, 21—22). R. 1770 starostwo niegrodowe Libuskie w powiecie bieckim obejmowało między innymi Moszczenicę górną i dolną (Słownik geogr., art. »Libusza«). R. 1786 rząd austriacki oddał tę wieś z całym starostwem wierzycielom Joachima hr. Potockiego. W roku 1581 dzielono nomenklaturę na Moszczenicę polską i niemiecką. (Pawiński, Małopolska i Słown. geogr.).

(¹²/₁₀ 1896).

Kościół parafialny Matki Boskiej z góry Karmelu. Patron: Leopold Schimmer.

Dokumentu erekcyjni niema (Słown. geogr.). Parafia istnieje w r. 1581 (Pawiński, Małopolska). Kościół obecny wystawiony 1820 r., poświęcony 1850 r. (Schematyzm).

Budynek murowany lichy, bez cech stylowych. Wnętrze bez interesu, dosyć ogołocone ze sprzętów.

Obrazy. Dwa skrzydła tryptyku, w zakrystyi przybite do ściany między oknami, nad szafką z szufladami w rodzaju komody. Około 1 m. wysokości, obrazy olejne na drzewie, weale artystyczne: ś. Agnieszka, na drugim ś. Magdalena, $\frac{1}{2}$ natur. wielkości. Tło złote ma ornament wyciskany. Złożona rama ma również wyciskany ornament bieżący z liści dębowych gotyckich, spiralnie wijących się dokoła sztabiku. Tryptyk powstał zapewne w XVI w. Odwrotna strona skrzydeł podobno też malowana, lecz niemożna było ich przybicia oderwać bez uszkodzenia.

Ornaty.

Czerwony: kolumna na srebrnym haftowanym tle, złote kwiaty stylizowane barokowe, haft wypukły, jak garnitur Anny Bajerówny w kościele Maryackim w Krakowie. Połowa wieku XVII. — Czerwony, piękny; kolumna z aksamitu czerwonego, na którym rzucik z drobnych kwiatów, złotem wypukło haftowanych; zapewne część dawniejszego ornatu z XVII wieku. Boki: tkanina z różowego jedwabiu, przetykanego srebrem we wzór, wiek XVIII. — Czerwony: boki z adamaszku czerwonego i białego we wzór; kolumna: arabeski haftowane srebrem i jedwabiami kolorowymi na atlasie różowym. Wiek XVIII. — Kilka ornatów z różnych tkanin jedwabnych z XVIII w.

Dzwony średniowieczne.

Największy, około 1 m. średnicy, niski, pękaty, brzydkiego odlewu, krawędź czapki obiegają minuskuły gotyckie niezgrabne, częścią podwracane, powtarzające się bezładnie; wyrazów złożyć nie można.

Średni, 0,75 m. średnicy, na krawędzi czapki napis wypukły minuskułami gotyckimi:

lucas marcus marcus (sic) o rex glorie veni nobis cum pace

między wyrazami lilie heraldyczne, jako znaki przedzielające.

Kaplica na cmentarzu parafialnym, drewniana, jest starożytną. (Schematyzm).

15. Olszyny.

Wieś, oddal. półn. od Gorlic 16 $\frac{1}{2}$ kilóm. Filia parafii w Ołpinach (pow. jasielskiego), dyecezya przemyska.

R. 1391 królowa Jadwiga potwierdza Spytkowi z Melsztyna, woj. krak., posiadanie wsi: Olszyny, Ołpiny, Święcany i t. d. (Akta grodz. i ziem. VI, 5).

($\frac{9}{10}$ 1896).

Kościółek filialny.

O początku jego niema wiadomości. »Napis nad drzwiami: 1580, jest datą konsekracyi; był później restaurowany i popsuty«. (Łepkowskiego noty ręk. z r. 1852).

Budynek orientowany drewniany, z wieżą od frontu. zewnątrz malowniczy, bez typu wybitnego, obity deskami pionowymi. Drewniane odrzwia wejść: głównego w fasadzie zachodniej i boczego — przed obu są dobudowane kruchty — mają skromne profilowanie i nadproże o łuku płaskim, podwójnie przegiętym (Elselrücken). Daty nad drzwiami nie widziałem.

Wnętrze przedstawia się jako jednonawowe, z prezbiterjum cokolwiek węższem od nawy. Urządzenie i sprzęty nowsze.

* Obraz w wielkim ołtarzu, małych rozmiarów, malowany olejno na drzewie: Chrystus upadający pod krzyżem; scena o znacznej ilości figur starannie wykonanych na tle ładnego pejzażu. Sposób malowania przypomina obraz Michała Lencza w kościele N. P. Maryi w Krakowie, Nawrócenie ś. Pawła. U dołu namalowane małe portretowe postaci donatorów i herby. Na lewo widza mężczyzna brodaty, w czarnej opończy, przed nim tarcza podzielona linią na krzyż na cztery pola prostokątne, przez pół czarne i żółte, na każdym z czterech pól lilia biała. Nad tarczą biskup w półfigurze, w infule, z rękoma rozkrzyżowanymi, przez pół czarny, przez pół biały. Na prawo widza kłęczą rzędem: matka i czworo dzieci, dwóch synów, dwie córki. Matka w ubraniu terecyarki, dzieci w strojach polskich XVI w.; poniżej tarcza ze skombinowanymi czterema herbami.

Trąby	Leliwa
Leliwa	Junosza lub Ciołek

Bliżej środkowej osi obrazu tarcza większych rozmiarów z herbem Półkozie, a niżej od niej dwa białe pasy, przygotowane pod napis, lecz puste.

Obraz jest zabytkiem z dawniejszego ołtarza; z końca XVI w. U dołu kłęczą dziedzice: Antoni Tarło i t. d.; herby: Gozdawa, Półkozie, Leliwa. (Łepkowskiego noty rękop. z 1852 r.). Szczegóły podane bałamutnie; Tarłowie są h. Topór, Gozdawy na obrazie niema wcale.

Ornat biały, tkanina jedwabna w kwiaty fioletowe, z wieku XVIII, dobrze zachowany.

Dzwon dość duży, na wieży. Na krawędzi czapki ma napis w dwóch wierszach i herb zapewne odnoszący się do Tarłów:

CHRISTVS REX FORTIS VENIT IN PACE ET DEVS HOC
MIO FACTVS EST MDCXXXV



Zabytki pochodzące z Olszyn. Podkowa tatarska »kryta«, znaleziona czy wykopana w polu r. 1852, ze zbiorów Rogawskiego dostała się podobno do Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

16. Przegonina, po rusku Perehonina.

Wieś, oddal. połudn. wschod. od Gorlic 12 $\frac{1}{2}$ kilom., filia Bortnego; łacinnicy należą do parafii w Sękowej.

Wieś założona prawdopodobnie na początku XVI w. R. 1581 należała do starostwa bieckiego; miała soltystwo i dwa półdorzyszcza wołoskie. (Pawiński, Małop. 121).

Cerkiew ś. Demetryusza.

Metryki od r. 1784. (Schematyzm ruski z r. 1879).

17. Radocina albo Radocyna.

Wieś, oddal. połudn. wschod. od Gorlic 27 $\frac{1}{2}$ kilom. Parafia gr. kat. Diecezja przemyska. Łacinnicy należą do parafii w Żmigrodzie nowym.

Cerkiew paraf. śś. Kosmy i Damiana. Patron: Franciszka hr. Potulicka.

Parafia utworzona w roku 1799 z równoczesnem przyłączeniem Długiego (patrz wyżej), gdzie do tego roku była siedziba parafii.

18. Regetów wyżny.

Wieś, oddal. połud. od Gorlic 22 $\frac{1}{2}$ kilom. Parafia gr. kat., diecezja przemyska; łacinnicy należą do parafii w Sękowej.

Założenie wsi jest dawne. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Cerkiew paraf. ś. Michała arch. Patron: Feliks Skrochowski.

Stara cerkiew była na miejscu gdzie dziś kaplica. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Budynek drewniany, niedawno postawiony. Dwie kaplice drewniane, jedna ś. Mikołaja, druga na miejscu starej cerkwi.

19. Ropa.

M. Stęczyński, Okolice Galicyi, Lwów 1847 (opis i widok, zaznaczenie zbioru portretów i obrazów, które wówczas znajdowały się w pałacu).

Wieś, oddal. połudn. zachodn. od Gorlic 10 kilom. Parafia łacińska w miejscu; diecezja przemyska.

R. 1581 właścicielem był Adam Brzeński. (Pawiński, Małopolska). Była tu fabryka skór, źródło ropy, a nawet złoto. (Kuropatnicki, Geografia Galicyi). Wieś należała do starostwa bieckiego. Siemiński nabył starostwo i w Ropie założył w początku XIX w. pałac i park. (Słownik geograficzny).

(1895).

Kościół paraf. ś. Michała arch. Patron: Feliks Skrochowski.

Parafia wspomniana pod r. 1581. (Pawiński, Małopolska). Kościół jest z XVII w. (Łuszczkiewicz, Sprawozd. Kom. hist. szt. Tom IV, str. XCII).

Budynek drewniany, nieoryentowany, jednonawowy, z prezbiterjum węższem, zakończonem połową ośmioboku, ściany obite deskami piono-

wemi; pierwotnie niewielki, w późniejszym czasie powiększony przez przedłużenie od strony wejścia głównego i dobudowanie po bokach dwóch wież murowanych, na szerokiej podstawie, których wewnątrz stanowi dwie kaplice, łączące się z wnętrzem nawy. Wieże i portyk frontowy z kolumnadą są w stylu klasycznym.

Płyta grobowa w posadzee, na środku prezbiterium, prostokątna, z piaskowca, z długim napisem rytym, częściowo zatartym:

Tu leż
 Przyjacielo światła tego mnie
 Powaby
 Rozkoszy Boże za
 Rok sko otworzyły dni i lata
 Przemiałały myślałem o tym co jest praw
 dziwem obłuda y pochlebstwo u
 wielbiali naynikczemnieysze nawel czyny mo
 ie zasłona która okrywała prawdę była podo
 bna do ciemney mgły przez która (sic) dobroczynne
 promienie słońca przebic (sic) sie nie mogły w mło
 dości wieku mego w stanie Rycerskim starałem
 sie usilnie o woyskowe urzedy (sic) w dalszym
 wieku moim w cywilnym stanie ubiegałem
 sie o wysokie tytuły i dostoiensstwa coz
 sie z tych tytułów y dostoiensstw zostało
 okrom ten kamien który zwłoki grzesznika,
 pokrywa i wszystkie moje przeszłości.

Przyjacielu westchnij na tym tu miejscu
 do Boga y
 stworcy naszego za grzesznika
 Stanisława Wilhelma
 Siemieńskiego
 który sie urodził dnia XII. listopada
 w roku pańskim M DCC XXII
 umarł dnia XXIII stycznia
 roku M DCCC II.

Dawniejszy opis notuje jeszcze dwa epitafia.

Jedno z napisem bardzo startym:

»Procopius Grotkowski 1529«.

Drugie przed kościołem, kamień stanowiący próg wejścia, z napisem niedość ściśle odpisanym:

»Thu lezi szlachetna hedviga Górska s topoli, która zasnęła w panie Bodze XI kwietnia roku pans 1584 jeśli sie Boga bois naj (?) się w spokoinie (?) wispać«.

(Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

Baldachim w kształcie parasola, z rączką rznąętą w główkę cherubina (fig. 63), odkrył i wzmiankę o nim ogłosił Łuszczkiewicz (Sprawozdania Kom. hist. szt. Tom IV, str. XCII).



Fig. 63. Ropa. Baldachim procesyjny w kształcie parasola. (Szkic Wypiańskiego).

Kilka pięknych i bogatych ornatów z materij jedwabnych kosztownych, hafty wypukłe srebrne i złote; po amatorsku zrestaurowane w latach 1886—1889, znajdują się w zakrystyi.

Dzwony.

Najstarszy z napisem:

»Sancta Maria ora pro nobis anno domini 1740«.

Drugi z napisem błędnym:

»Per Paul Schmitz et Frank Lecherera 1810 fusa eppericsini pro ecclia e. catho. ropensis« (z nadesłanej notatki).

20. Ropica ruska.

Wieś, oddal. połud. wschod. od Gorlic 9 kilom. Filia parafii gr. kat. w Małastowie; łacinnicy należą do par. Sękowa.

Zdaje się, że istniała w XV w. i że Długosz nazywa ją »Ropyczca«. (Lib. benef. I, 483). W wieku XVI należała do starostwa bieckiego. (Pawiński, Małopolska, str. 121).

Cerkiew drewniana ś. Michała archanioła.

R. 1581 była w miejscu fara łacińska (?), do której należała Przegoniina i Wołowiec. (Pawiński, l. c.).

21. Rozdziele.

Wieś, oddal. wschod. od Gorlic 10 kilom. Filia parafii gr. kat. w Męcynie; łacinnicy należą do parafii w Lipinkach.

R. 1581 należała wieś do Cieklińskiego. (Pawiński, Małopolska).

Cerkiew murowana Narodz. N. M. Panny.

Cerkiew wystawiona przez Ewarysta Kuropatnickiego, poświęcona roku 1786. (Schematyzm).

22. Rozembark.

Dr. Stanisław Tomkiewicz, Komunikat o Rozembarku w *Sprawozdaniach* Kom. hist. szt. Akad. Umiej. Tom V, str. LXXXVI i nast. (z rycinami według zdjęć architekt. p. Tadeusza Stryjeńskiego).

Wieś, oddal. półn. od Gorlic 11 kilom. Parafia łacińska w miejscu, dycecyza przemyska.

W średnich wiekach: Rosenbarg, Rosumbark, Rosumberg, Roszembark, Rozumberk.

Osada stara, jak świadczy nazwa, prawdopodobnie niemiecka; może powstała w sąsiedztwie zamku, którego tradycya zaginęła, a który, jak inne zamki polskie, mógł nosić nazwę niemiecką. Według Starowolskiego (*Gesta episcoporum Crac.*), wieś założył Muscata, bisk. krak., który rządził dycecyzą od 1295—1320 roku. Długosz (Lib. ben. III, 467) twierdzi, że Waclaw czeski po koronacyi na króla polskiego, razem z zamkiem i miastem Bieczem nadał i wieś Rozumberk biskupom krak., w zamian za wieś Kamieniec, późniejszy Nowy Sącz. Atoli wiadomość ta w szczegółach jest niedokładną i nie potwierdza jej też, co prawda znany tylko z odpisu, dokument z r. 1303 zamiany Biecza na Kamieniec. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. I, 145). Wierzytelnie wspomniany jest Rozembark poraz pierwszy w r. 1354, w przywileju restytucyjnym Kazimierza W. Wtedy więc wieś przeszła na własność biskupów krakowskich, mimo to w XV w. jest znów własnością królewską, a tylko prawo patronatu mają biskupi krak. (Długosz, Lib. ben. I, 485). R. 1390 soltysem w Rosenbargu jest Stiborins, a część soltystwa przypada Małgorzacie, żonie Piotra wójta z Krosna, po jej ojcu »dicto Schoeneheynca«. (Akta grodz. i ziem. I, 9). Pod r. 1428 czytamy o Janie »de Roszumberk de clenodio Jastrąbczow« (Ulanowski, *Inscriptiones clenodiales*, Zap. 563, *Starod. prawa pols. pomn.*, tom VII), których łączono z proklamaeyą »Nagody« lub »Nagory« (Semkowicz, *Kwartalnik hist. rocznik* 1899, str. 828). Joannes de Rozemberg haeres przywiedziony jest też w wyroku Władysł. Warneńczyka z r. 1441. (Akta grodz. i ziem. I, 28). W wieku XVI istnieją Rozembarscy herbu Jastrzębiec na Podgórzu karpackiem (*Acta Sandecensia* powołane u Niesieckiego) i Rozembarscy herbu Srzeniawa w woj. krak. (Niesiecki). R. 1581 był Rozembark w posiadaniu woj. lubelskiego, zapewne jako część starostwa bieckiego. (Pawiński, Małopolska). Był też może czas, w którym ta wieś stanowiła część starostwa lubuskiego (por. Wislockiego Katal. rękop. Bibl. Jag. Nr. 87).

(8/11 1892).

Kościół paraf. ś. Andrzeja apost. Patron: Stanisław Więckowski.

Parafia miała być założoną r. 1389, jak świadczy przywilej Władysława Jagielly, przywiedziony w wizytacyi z r. 1814, być jednak może, iż jest to tylko renowacya dawniejszej erekcyi. (Schematyzm). Lecz niewiadomo, na jakiej podstawie twierdzi Łętowski (Katal. I, 222), jakoby Wacław czeski był w Rozembarku kościół fundował. Kościół obecny zbudowany 1756 r. (Schematyzm).

W pierwszej połowie XV w. był komendataryuszem plebanii w Rozembarku pod Bieczem, kollacyi biskupiej, prawdopodobnie Andrzej z Kokorzyna, prof. Uniw. krak., archidyak. krak. (X. Fijałek, Rozpr. Wyd. filol. Akad. Umiej. XIV, 130).

Budynek drewniany, o prezbiteryum węższem od nawy, zakończonym trzema bokami wielokąta; z przodu łączy się nieorganicznie z fasadą



Fig. 64. Rozembark. Fasada kościoła paraf. drewnianego z r. 1756.

wieżą (fig. 64) na podstawie kwadratu tej szerokości co prezbiteryum, piramidalnie zwężająca się piętrami oddzielonemi od siebie zapomocą okapów. Ostatnie piętro ma ściany pionowe, obite pionowymi deskami, wyżej wznosi się dach piramidalny z ośmioboczną latarnią i banią cebulowatą, wystrzelającą w długi sztyber i krzyż, na którym siedzi ptak blaszany. Ściany kościoła cokolwiek zbieżne, tak jak wieża pobite są całe gontami, okap gontowy dokoła ścian osłania fundamenty. Nad wklęsłymi kątami prostymi, powstałymi po obu stronach prezbiteryum przez rozszerzenie naw, dach przerzucony jest od ścian prezbiteryum do narożników naw, tworząc skośne przejście pokrycia węższej części kościoła do pokrycia szerszej. Jest to właściwość drewnianych kościo-

łów bliższej i dalszej okolicy, zwłaszcza z XVI i XVII w. Wogóle typ zewnętrzny pozornie mało różni się od dawniejszych drewnianych kościołów okolicy (Libusza, Krużłowa, Binarowa i t. d.): głównie tylko uderza rozmiarami szerokości i mniej spadzistym dachem. Wieża wykonana starannie, przypomina wieżę kościoła w Zbyszycach (powiat sądecki). Wejście główne do kościoła jest przez spód wieży; boczne, przez kruchnę przystawioną do ściany nawy, po stronie epistoły.

Wewnątrz architektura barokowa, przeprowadzona systematycznie, świadczy o czynnej ręce architekta fachowego. Wyobrażenie o wnętrzu dają: fig. 65 (rzut poziomy), fig. 66 (przekrój poprzeczny) i fig. 67 (widok

z prezbiterium na nawy). Rzut poziomy jest nadzwyczaj regularny. Pomijając wieżę, budynek składa się z dwóch części. Część przytykająca do wieży jest przestrzenią prostokątną, przedzieloną dwoma rzędami słupów na 3 nawy, nakryte każda z osobna udanem z desek sklepieniem, o łuku płaskim. Nawa środkowa ma szerokości 6·40 m., a największej wysokości 8·25 m. Nawy boczne mają szerokości po 2·20 m., a największej wyso-

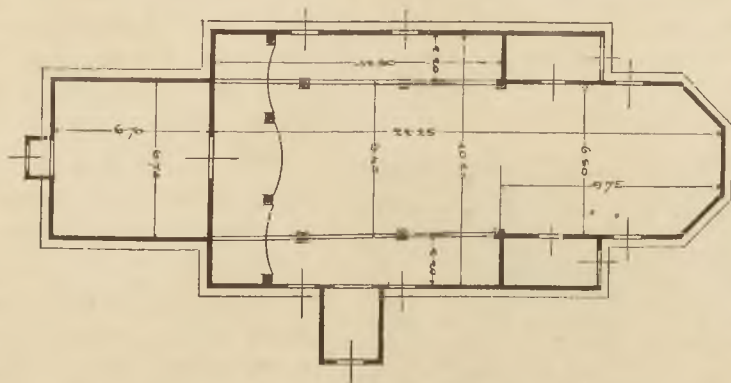


Fig. 65. Rozembark. Rzut poziomy drewnianego kościoła paraf. z r. 1756.

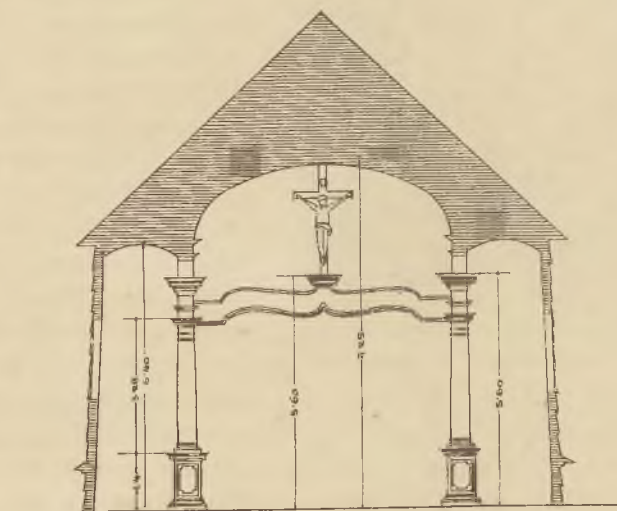


Fig. 66. Rozembark. Przekrój poprzeczny kościoła paraf. drewnianego z r. 1756.

kości 6·63 m. Kolumny są dwie po każdej stronie, a trzecia utopiona jest częściowo w tarczy kościoła. Kolumny stoją na wysokich piedestałach z gzesowaniem i płycinami. Są one porządku dorycko-toskańskiego z pewnymi odmianami. Trzon ma u góry dwie astragale, sutszą niżej, szczuplejszą wyżej. Abakus ma cztery narożniki ścięte i boki nieco łukowato wklęsłe. Nad kapitelem wznosi się rodzaj drugiego kapitelu, utworzonego z bogatego i horyzontalnie mocno rozszerzonego belkowania toskańskiego, obie-

gającego trzon kwadratowy. Z tych drugich kapitelów wyrastają łuki połową elipsy zakreślone i dźwigające ściankę działową między nawami. Archiwolty są profilowane, a przejście ścianki w sklepienie sufitu oznaczone jest znów gzemsem poziomym. Pierwotnym planem objęty jest też chór muzyczny, wzdłuż całej ściany głównego wejścia, o rzucie poziomym sztucznie wygiętym a szczegółach barokowych, wsparty na dwóch kolumnach przyściennych i dwóch wolnych w nawie głównej. — Przejście z nawy do prezbiterium zaznacza belka w wysokości około 4:50 m. przerzucona od ściany do ściany, barokowo powyginana i dosyć ciężka. Dźwiga ona krzyż z rzeźbionym P. Jezusem. Tęczy właściwej niema. Prezbiterium

jest szerokości i wysokości nawy środkowej. Okna tak tu jak w nawach prostokątne, niemałe, ujęte w obramienia profilowane.

Po dwu stronach prezbiterium zakrystya i skarbiec mieszczą się w przestrzeniach symetrycznych, prostokątnych, tej wysokości co ściany kościoła, a tej szerokości co nawy boczne. Objęte wspólnym z nawami dachem, stanowią zewnątrz dla oka ich przedłużenie.

Dekoracya malarska wnętrza, również z pierwotnego planu wynika, jest konsekwentnie architektonicznie przeprowadzona; odznacza wszystkie gzemsy i fryzy, zdobi płaszczyzny ścian i sufitu sklepistego. Składa się z wieńców i festonów liści i kwiatów, oraz esownic barokowych, a trzymaną jest w kolorach białych i harmonijnych na tle białem. Te-



Fig. 67. Rozembark. Wnętrze kościoła parafialnego drewnianego z r. 1756. (Z fotografii).

chnika jak się zdaje à tempera. Ponad belką z Męką Pańską, na suficie o przekroju eliptycznym, przechodzącym bez przerwy z nawy do prezbiterium, zaznaczono miejsce tęczy kościoła dekoracją malarską, naśladującą gurt poprzeczny od ściany do ściany. — Podobnie jak kościół wymalowane są ściany wnętrza zakrystyi i skarbcza.

W wielkim ołtarzu zamiast obrazu jest przyrząd kołowrotowy, z 4 figurami świętych, które można odmieniać stosownie do okoliczności: ś. Andrzej, M. Boska, P. Jezus przywiązany do słupa i Zmartwychwstanie.

Zabytki snycerstwa. W nawach bocznych pod obu ścianami bocznymi, w pobliżu chóru muzycznego, ustawione grupy rzeźby pełnej drewnianej, na rodzaju skrzyń z sterzącymi po bokach w górę pilastrami,

na których są karyatydy. Jedna grupa przedstawia Weronikę podającą chustę Chrystusowi, druga jest to pieta. Posągi są mniej niż naturalnej wielkości, wykonanie dość grube, ale wcale niezłe, może z końca XVI w. Znać ślady polichromii. Poprzednio grupy te stały podobno w prezbiterium.

Przedmioty metalowe.

Wielki krzyż miedziany posrebrzany, na bocznym ołtarzu. Jest on ozdobny w duchu baroku i wcale dobrze wykonany z blachy wykuwanej. Na końcu ramion krzyża cztery ewangelisci w płaskorzeźbie.

Sześć lichtarzy z mosiądzu, w stylu empire, dobrze wykonanych, podobno lanych na miejscu w Rozembarku. Na podstawie każdego, w medalionie blaszanym, napis wyryty:

»Sex aequalia dicavit cultui divino Taddaeus Chaliński presbyter A. D. 1807«.

Szyba kolorowa. W oknie ściany nawy bocznej, na prawo od wejścia bocznego, jedna niewielka szybka sześcioboczna w ołów oprawna, z postacią świętego na tle krzyża skośnego (X), w ubraniu czerwonym i niebieskim o barwach silnych; napis: S. ANDREAS. Malowanie na szkle, prawdopodobnie z XVI w.

Dawniejszy opis notuje:

Budynek plebański starożytny, charakterystyczny, jak w Gierałtowicach, wart aby rysunkowo był zdjęty. (Łepkowskiego noty rękop. z roku 1852). Zapewne mowa o starej plebanii, która już nie istnieje. Gierałtówice w pow. bialskim, posiadają słynny dworek drewniany z XVII w.

Ze wsi Bugay, leżącej między Rozembarkiem a Bieczem, ostroga żelazna, o bodźcu prostym, długim, wykopana w ziemi, była niegdyś w zbiorze K. Rogawskiego, obecnie podobno znajduje się w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

23. Rzepiennik biskupi.

Wieś, oddal. półn. zachodn. od Gorlic 17 1/2 kilom. Parafia łącińska w miejscu, dyecezya przemyska.

Dawne nazwy: Rzepnik, Rzepenik, Rzyepyennyky.

R. 1348 wieś Rzepenik już istnieje. (Piekosiński, Kod. dypl. Małop. III, 71). Razem z Rozembarkiem ulokowany był w pierwszej połowie XIV w. na gruntach nieistniejącej dziś posiadłości »Nemsyno«. Stwierdza to przywilej Kazimierza W., który Rzepiennik wraz z innymi wsiami wraca w r. 1354 biskupstwu krak., w słynnej restytucji dóbr przez Łokietka zabranych biskupowi krak. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. I, 252—254). Dyplom z r. 1354 (w Tynecyi Szczygielskiego, str. 170 i w Kod. dypl. tynieckim Kętrz. i Smolki, str. 118), świadczący jakoby Benedyktyni tynieccy mieli »in Rzepnik« posiadłość, jest podrobiony. R. 1382 Elżbieta królowa węg., powołując się na nadanie Kazimierza W., wyjmuje Marcina »scultetum de Rzepennik« z pod sądów kasztelańskich i t. d., a poddaje sądowi królewskiemu. (Z aktów bieckich, Akta gr. i ziem. I. 7). Ten sam zapewne »Martinus scultetus de Rzepnik« występuje jeszcze w r. 1395. (Ulanowski, Archiw. Kom. prawn. Akad. Um. Tom V. Najd. księga sądowa m. Biecza zap. 412). W r. 1386 Jan bisk. krak. nazywa Rzepiennik wsią biskupią (Piekosiński,

Kod. dypl. kat. krak. II, 115) i takąż był w XV wieku (Długosza Lib. ben. II, 246); już wtedy mowa jest o »Rzepiennikach«. W r. 1581 są już tak jak dziś obok siebie cztery Rzepienniki: biskupi, marciuszewski, suchy i strzyżewski. (Pawiński, Małopolska).

(²⁰/₈ 1898).

Kościół parafialny Wniebowzięcia N. P. Maryi. Patron: Jan Adam Szolański.

Wiadomość podana w Schematyzmie o jakimś wątpliwym akcie erekcyi parafii przez Bodzantę bisk. krak. w r. 1258, w archiwum parafialnem, polega na oczywistej mylce druku. Podrobiony dokument erekcyjny Bodzanty jest z r. 1357. (Łepkowskiego noty ręk. z r. 1852). Parafia istnieje r. 1386, w którym wspomniany jest »Adam rector eccl. de Rzepenik«. (Piekosiński, Kod. dyplom. kat. krak. II, 115). Za Długosza był w »Rzyepymykach« kościół parafialny drewniany ś. Klemensa (Lib. ben. II, 246), może w miejscu, gdzie dziś jest drugi w Rzepienniku bisk. kościółek pod wezwaniem ś. Jana Chrzciciela (Schematyzm), czy też ś. Klemensa (Słown. geogr.). Kościół parafialny obecny stanął r. 1864 na samym zachodnim krańcu wsi, przy granicy wsi Rzepiennik strzyżewski, na miejscu dawniejszego kościoła paraf. drewnianego.

Budynek nowy, murowany, w stylu gotyckim z cegły i kamienia, z dwoma wieżami, ukończony podobno w r. 1880. W nim kilka tylko przedmiotów z kościoła zniesionego.

Obraz cudowny Matki Boskiej, tak zwanej Rzepiennickiej, pół figury natur. wielkości; malowanie zdaje się olejne na drzewie, z XVII wieku, dosyć liche, w większej części przykryte sukienką rzeźbioną drewnianą.

Konfesyonał barokowy stoi w kruście.

Cyboryum z XVIII w., zdjęte z ołtarza, złożone w kruście.

Kielich srebrny z XVII w., roboty pospolitej.

Ornaty. Czerwony, boki z velours frappé, kolumna w haft jedwabny kolorowy, na tle srebrnem. — Czerwony, właściwie różowy, boki wełniany velours frappé, zamiast galonu frandzelka różnobarwna. — Kilka ornatów jedwabnych z XVII i XVIII w., zapewne przerobionych z sukien damskich, stare adamaszki i t. d., zamiast galonów frandzelki różnobarwne; między nimi kilka z kolumnami w kwiaty jedwabne różnokolorowe, haftowane jedwabiami na tle srebrnem haftowanym.

Dokument pergaminowy w zakrystyi powieszony na ścianie, oprawny za szkłem, mówi o dawnej erekcyi parafii, pochodzi z XVIII wieku, treść podejrzana.

Dzwony na wieży kościelnej.

Więszy, wysokości przeszło 1 m., ma dokoła krawędzi czapki napis:
 IE3VS ꝛ NAZARENVS ꝛ REX ꝛ IVDEORVM ꝛ AVE ꝛ MARIA ꝛ ORA
 ꝛ PRO ꝛ NOBS (sic) ꝛ 175ꝛ8ꝛ1ꝛ

poniżej drugi napis obiegający dokoła:

VOINAROVSKI ꝛ SŁOVIK ꝛ MRVK ꝛ ZAPKA ꝛ ŁVCKA ꝛ LEHA ꝛ
 STANISŁA (sic) ꝛ IAKO ꝛ Y ꝛ SCEPAN ꝛ

Na płaszczu po jednej stronie:

$$M \left(\begin{array}{c} P. Jezus na \\ \text{krzyżu,} \\ u \text{ spodu kilka} \\ \text{figur} \end{array} \right) V$$

P T

po drugiej stronie w tarczy ozdobnie obramionej: $\frac{V A}{A}$
V

Małeńki dzwonek ma napisy:

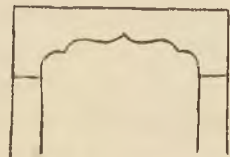
na krawędzi czapki: »ANNO 1777 ET VERBUM CARO FACTVM EST«,
na dolnej krawędzi: »S. CLEMENS ORA PRO NOBIS«.

Na płaszczu odlane w płaskorzeźbie: M. Boska w półfigurze z aniołami ulatującymi po bokach jej głowy, oraz Ukrzyżowanie.

Kościółek ś. Jana Chrzciciela (ś. Klemensa, według Słown. geogr.), u wschodniego krańca wsi, przy granicy Rzepiennika suchego; stoi na górze, wśród wieńca drzew, otoczony polami uprawnymi. Jest filialny, konsekrowany.

Początek jego niewiadomy. Tradycya miejscowa mówi, że był niegdyś parafialnym, o czem ma świadczyć otaczający go ementarz grzebalny i stojąca w pobliżu karczma, od bardzo dawna w tem miejscu założona. Jeszcze dziadkowie dziś żyjących ludzi opowiadali, że w sąsiedztwie kościoła i karczmy odbywały się wielkie jarmarki, co mogłoby świadczyć, iż właściwa osada niegdyś tu się koncentrowała. Może tu było owo »Nemsyno«, albo też pierwotny Rzepiennik.

Budynek mały oryentowany, podobno sosnowy, starego typu, ma prezbiteryum zakończone połową ośmioboku i nawę szerszą. Wieża tej szerokości co prezbiteryum, przystawiona jest całkiem luźno do fasady zachodniej. Szczegółów architektonicznych nie ma żadnych. Wnętrze nakryte sulitem płaskim z desek. Prezbiteryum od nawy dzieli tęcza zamknięta pełnym łukiem. Troje odrzwi, wejścia głównego, bocznego od południa i z prezbiteryum do zakrystyi, ma nadproża wycięte w dość wypukły łuk podwójnie przegięty (Eselsrücken), którego końce nie dochodzą do węgarów i są z nimi połączone jeszcze jedną krzywą linią zaokrąglenia narożników, zupełnie podobnie jak odrzwia południowe w Kobylance.



W całym wnętrzu widać reszty malowania ścian z XVIII w., głównie w kolorach zielonym i czarnym na tle białem; także z tego czasu są zacheuszki. Na tęczy od strony w. ołtarza jest wymalowany napis:

DEALBATA

ANNO DNI

1781.

Dawny opis notuje (lecz napewne niewiadomo czy odnośnie do kościółka ś. Jana, czy do dawnego parafialnego):

Kościół modrzewiowy, starego typu XV w.; napis nad drzwiami:

a. d. mille^o cccclxxxiiii.

(Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

Zakrystya mała, od północy przytyka do prezbiterium. Budowa prosta drewniana, ze stropem, ze zwykłych ociosanych belek i desek. — Świeżo wyjęty siostrzan z zakrystyi widziałem opodal kościoła. w domu kościelnego Słowika; jest to zwykła belka ciosana, z datą wyróżniętą:

AN DO 1426 (zapewne 1726)

LIP 14

Wielki ołtarz, ma retabulum zapewne skądś tu przeniesione, bo się nie mieściło i od góry widocznie je skrócono; w stylu późnego renesansu, polichromowane, roboty grubej, w kształcie bramy tryumfalnej z kolumnami snycersko groteskowanemi — jako boczne skrzydła przezrocze: aniołowie trzymający świece, figury $\frac{3}{4}$ natur. wielkości, płasko rżnięte. U góry, zamiast odjętego zakończenia, przytwierdzona misa drewniana z rzeźbioną głową ś. Jana, barokową, roboty licej. — Obraz w ołtarzu nowszy, bez wartości.

Tryptyk niewielki, malowany, z XVI lub początku XVII w., stanowi retabulum ołtarzyka bocznego w nawie, od południowej strony tęczy. Malowanie olejne ordynarne, tła i nimbusy złożone, dość ciekawe stroje. Szafa prosta, bez ozdób snycerskich. Część środkowa ma, zajmujący tylko jej środek, wnęk na posąg, którego jednak niema. Pozostałe po obu bokach wąskie płaszczyzny, podzielone każda na dwa obrazki. Wyżej, na lewo patrzącego, ś. Piotr, na prawo ś. Paweł, niżej na lewo ś. Stanisław, biskup, na prawo ś. Krzysztof. Skrzydła też podzielone w wysokości na dwa obrazy każde. Gdy są otwarte, widzimy 4 sceny z życia ś. Mikołaja; na zamkniętych zaś 4 sceny z Męki Pańskiej. Predella jest deską, od dołu mającą szerokość środka tryptyku, a ku górze konsolowo rozszerzoną. Konsola po prawej od widza jest oderznięta. Na środku obraz w kartuszu eliptycznym wśród grotesków: ś. Janowi piszącemu wśród peizażu zjawia się M. Boska. Malowanie nowsze.

Zapewne do tego tryptyku odnosi się zapiska dawniejsza:

Ołtarzyk boczny szafiasty z XVI w., tylko z starożytności ciekawy, tło złote, nimbusy; ś. Magdalena, ś. Wojciech, ś. Mikołaj, Męka Pańska. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

Dzieła snycerstwa, tak posągi, jak płaskorzeźby, z drzewa lipowego, polichromowane, z różnych epok, jakby rozrąbane części większych całości, czy kilku grup, znajdują się porozmieszczane w różnych miejscach



Fig. 68. Rzepiennik biskupi. Trzy rzeźby drewniane z XVI w. w kościółku filialnym ś. Jana Chrzciciela.
(Z fotografii).

kościół wewnątrz, a nawet i zewnątrz. Trzy z nich przypadkowo zestawione przedstawia fig. 68. * Posąg Najśw. Panny (środkowa postać fig. 68), ustawiony obecnie na małym bocznym ołtarzyku, przy południowej ścianie prezbiterium. Matka Boska w pełnej rzeźbie, wys. 180 m., trzyma na ręce lewej Dziecię Jezus, w prawej zaś berętko, któremu zdaje się brak górnej połowy. Nogi ma wsparte na półksiężycu, którego wklęsłość przedstawia profil twarzy ludzkiej. U stóp jej dwaj mali kłęczący aniołowie, w tunikach, dźwigają fałdy płaszcza. Matka Boska ma stan krótki, figurę wygiętą z pewną afektacją, na głowie zaczesane włosy z warkoczami. Niema śladu korony. Pan Jezus i aniołowie mają włosy ułożone w regularne lecz grube loczki. Wszystkie głowy są stosunkowo szerokie a twarze pełne. Włosy aniołów z tyłu rozwiane. Rzeźba jest dobra, w draperyach znać jeszcze ślady gotycyzmu, lecz całe pojęcie już raczej zwraca się do renesansu niemieckiego z pierwszej połowy XVI w. Wykonanie szlachetne i staranne. Polichromia pierwotna zachowana, choć dosyć zniszczona. Rzeźba jest obłożona płótnem, na niem grunt kredowy. Farby klejowe. Płaszcz M. Boskiej złocony, suknia pod nim czerwona, karnacya naturalistyczna. — * Doktorowie kościoła, dwie wypukłorzeźby z tłem, małych rozmiarów, zawieszono ponad tęczą, od strony nawy: 1) Papież w tyarze, ś. Grzegorz (fig. 68, postać mała na lewo od widza), siedzi przodem do widza na krześle z poręczami, na którym leży poduszka z kutasami u rogów. Przed nim pulpit z księgą. Nogę pulpitu podtrzymuje młodzieniec w płaszczu fałdzistym, zapewne kleryk, któremu pisma swoje dyktował. 2) Biskup w infule (fig. 68, postać mała na prawo od widza), siedzi w profilu, na krześle o wysokim zaplecku z zaokrąglonemi i zniżającemi się ku przodowi bocznemi ramionami. Opiera rękę lewą na półeczce kształtu pulpitu, na którym leży książka. Z boku w otwartych półkach szafeczki widać księgi leżące i skrypturaliki. U dołu, przy lewej krawędzi obok krzesła, zniszczony przód zwierzęcia, drobnych rozmiarów, podobniejszego do konia niż do lwa, lub wołu. Obie rzeźby bardzo dobre, zwłaszcza ostatnia. Głowy pełne indywidualnego wyrazu, szcegóły staranne, polichromia jeszcze zachowana. — Na ścianach kościoła nadto 3 fragmenty małych figuralnych płaskorzeźb. Wszystkie te rzeźby mają w sposobie traktowania głów i draperyj cechę szkoły Wita Stwosza. Kiedyś prawdopodobnie stanowiły razem tryptyk rzeźbiony, którego środek zajmowała M. Boska.

Półfigura pełnej rzeźby, nagi mężczyzna, na chórze muzycznym przechowana, dobrej roboty.

Przy drzwiach frontowych i bocznych kilka głów cherubinów, bez polichromii, może z końca XVI w., także Chrystus Miłosierny, gorszej roboty.

Rzeźby powyższe wszystkie, czy część ich, pochodzić mają ze zniszczonej kaplicy murowanej, która niedaleko stąd stała. (Z relacyj ludzi miejscowych).

W nawie kościoła, obrócony plecami do boku ławek szeregu północnego, stoi ołtarz późny barokowy, bez wartości, usunięty z dawnego

kościół parafialny, który ustąpił miejsca murowanemu; górna część oberżnięta dla braku miejsca.

Na chórze muzycznym szafa ze starego pozytywu, już rozrzuconego, z rzeźbami przeźroczeni, może z XVII w.

W Rzepienniku Suchym miała być jeszcze do niedawna, niedaleko granicy Rzepiennika biskupiego i kościółka ś. Jana Chrzciciela, kapliczka murowana w polu, w miejscu zwanem »na Toborkach«. Gdy ją rozebrano, gdyż się ze starości rozsypywała w gruzy, obrazy i rzeźby z niej przeniesiono do kościółka ś. Jana.

(Z opowiadania ludzi miejscowych).

Kapliczka murowana przy gościńcu, pod bokiem wzgórza, na którym stoi kościół parafialny, nowsza, bez typu. Zewnątrz przy drzwiach ustawione są dwie figury w pełnej rzeźbie drewnianej: M. Boska i ś. Jan, niezłej snycerskiej roboty z XVI wieku, prawdopodobnie szkoły Wita Stwosza. Wys. 1-30 m, były polichromowane; zniszczone i spróchniałe, świeżo je oskrobano z farb i gruntu.

24. Rzepiennik Strzyżewski.

Wieś, oddal. półn. zachod. od Gorlic 18 1/2 kilom.

Odnoszą się tu daty historyczne, niektóre te same co i do Rzepiennika biskupiego.

Reszty zamku. Na miejscu przechowało się podanie, iż był tu przed kilkuset laty zniszczony zamek, którego śladem miał być pagórek, jakby ręką ludzką usypany, znajdujący się na gruncie włościanina Habasa. W r. 1877, w maju, mieszkańcy wsi rozpoczęli rozkopywanie zamczyska bez żadnego dozoru, a wiedzeni chęcią zysku, poszukiwali skarbów; natrafiwszy dość głęboko w ziemi na reszty murów stawianych na wapnie i podobno nawet tynkowanych zewnątrz, co mogli, jak najspieszniej rozburzyli. (Z współczesnego doniesienia p. Adama Szolańskiego, wystosowanego do Starostwa gorlickiego, a znajdującego się w Aktach konserwatorskich Łepkowskiego).

Jaki obrót sprawa wzięła i czy co zdołano uratować, niewiadomo.

25. Sękowa.

Łuszczkiewicz, *Sprawozdania* Kom. hist. sztuki Akad. Umiej. tom IV, str. XCII i tom V, str. IX. (Wzmianka o wycieczce naukowej, z ryciną). — St. Tomkowicz, *Gotische Taufbecken aus der Umgegend von Sandez u. Gorlice in Galizien*, *Mittheilungen* der k. k. Centralcomm. f. kunst- u. hist. Denkm. Jahrg. 1891, str. 106—112.

Wieś, oddal. połud. wsch. od Gorlic 4 kilom.; paraf. łac. w miejscu, dyecezya przemyska.

Lokacya wsi i założenie parafii opiera się na przywileju Kazimierza W. z r. 1346, cytowanym w aktach kościoła miejscowego (Schematyzm), lecz nie odrukowanym w żadnym z kodeksów dyplomatycznych. Długosz w *Lib. ben.* o wsi nie wspomina. W XVI w. wieś należy do star. bieckiego, a tenentaryuszem Jan Golecki. (Pawłowski, *Małopolska*).

(Sierpień 1888).

Kościół parafialny nowy ś. Józefa, zmurowany z cegły i kamienia w stylu gotyckim i poświęcony r. 1886. Patron: Władysław Dembowski.

Parafia jakoby założona 1346 r. (patrz wyżej); Długosz (Lib. ben.) nie zna parafii ani wsi Sękowa; natomiast o parafii wspomina Starowolski, Vitae antistitum crac., druk. 1655 r.

Kielich gotycki nieużywany, przeniesiony ze starego kościoła. Wys. 0.22 m., noga miedziana, złożona z 6 zaokrąglonych liści, z ornamentem roślinnym rytym; z guza wystrzela 6 stylizowanych małych kielichów kwiatowych; czarka zdaje się srebrna, u dołu obłożona 6-ma płatkami srebrnymi w ornament roślinny wyciskany zdobnymi. Wyżej obiega czarkę napis ryty minuskułami gotyckimi, trudnymi do odczytania.

* **Kościół parafialny stary**, obok plebanii, pozostawiony pomimo zbudowania nowego i używany dotąd, bardzo charakterystyczny i typowy, choć zapewne nie starszy nad wiek XVI.



Fig. 69. Sękowa. Stary kościół parafialny drewniany. (Według szkicu Wypiańskiego).

Budynek niewielki, jednonawowy, orientowany, drewniany, nader malowniczy, z dachem bardzo stromym i nisko spadającym (fig. 69). Prezbiterium zamknięte połową wieloboku i nawa szersza od prezbiterium, oraz zakrystya od północy, nakryte są jednym dachem gontowym, który wskutek tego nad nawą schodzi niżej, a nad zakrystyą jeszcze niżej. Cały kościół wraz z wieżą frontową obiegają dokoła niezwykle szerokie podścienia

(soboty), nakryte dachem równie stromym, który przy zakrystyi stanowi przedłużenie dachu głównego, przy nawie zaś i prezbiteryum rozpoczyna się w górze pod samym okapem dachu głównego u wieży pod daszkiem okapowym górnego piętra i spływa bardzo nisko, wsparty na słupach drewnianych z mieczami, wprawionych dołem w belkę leżącą na ziemi i zakreślającą dokoła ścian linię kilka razy złamaną, stosownie do rzutu poziomego budynku. Pod dachem podścieni widać ściany kościoła, systemu blokowego. Występ dachu samego kościoła wspiera się na prostych kroksztynach drewnianych. — Wieża szeroka na rzucie kwadratu, niewysoka, ma jedno piętro oszalowane deskami pionowemi, a nad niem

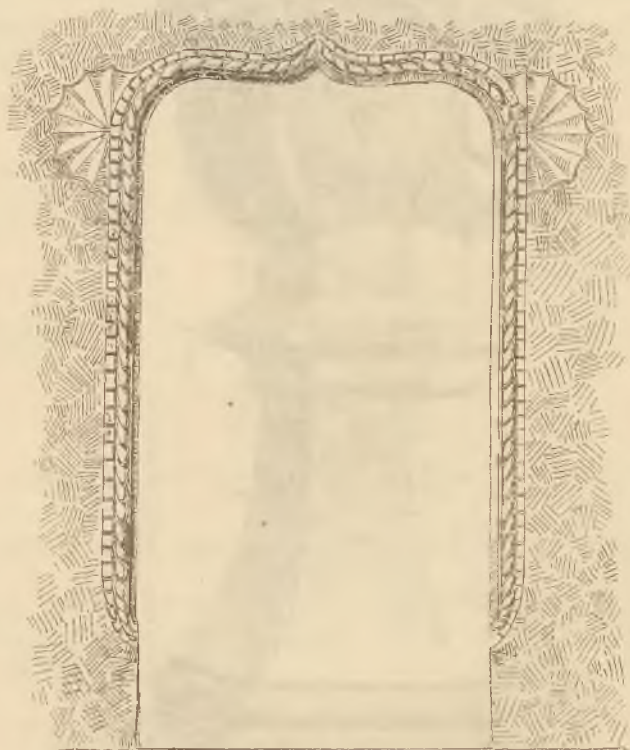


Fig. 70. Sękowa. Odrzwia wejścia do zakrystyi kościoła drewnianego.

dach kopulasty na podstawie kwadratu. Nad kopułą wznosi się dość wysoki tambur 6-boczny obity gontami, przedłużony w rodzaj latarni sześciobocznej oszalowanej deskami i zakończony sześcioboczną kopułą. Na środku dachu wyrasta wieżyczka na sygnaturę (Dachreiter) o podstawie kwadratowej.

Wnętrze budynku nie przedstawia ważnych szczegółów architektonicznych, prócz odrzwi drewnianych (fig. 70), prowadzących z prezbiteryum do zakrystyi, zamkniętych łukiem podwójnie przegiętym (Eselsrücken) i obwiedzionych okrojem złożonym z kilku wałków, żłobków i śmigi, z dolnem zakończeniem, przypominającym głowice belek z XVI w.

Dwa wałki widoczne od strony kościoła, przyozdobione są snycerską robotą, jakby sznur naśladowaną. W miejscu, gdzie zaczyna się zaokrąglenie narożników, dodano od zewnątrz płaską snycerską ozdobę, naśladowującą wachlarze. — Podobne są jeszcze odrzwia bocznego wejścia do kościoła.

Ołtarze barokowe znajdują się w kościele trzy, wszystkie trzy z obrazami z XVI w. na drzewie, o złotych tłach — ołtarz wielki: ś. Joachim

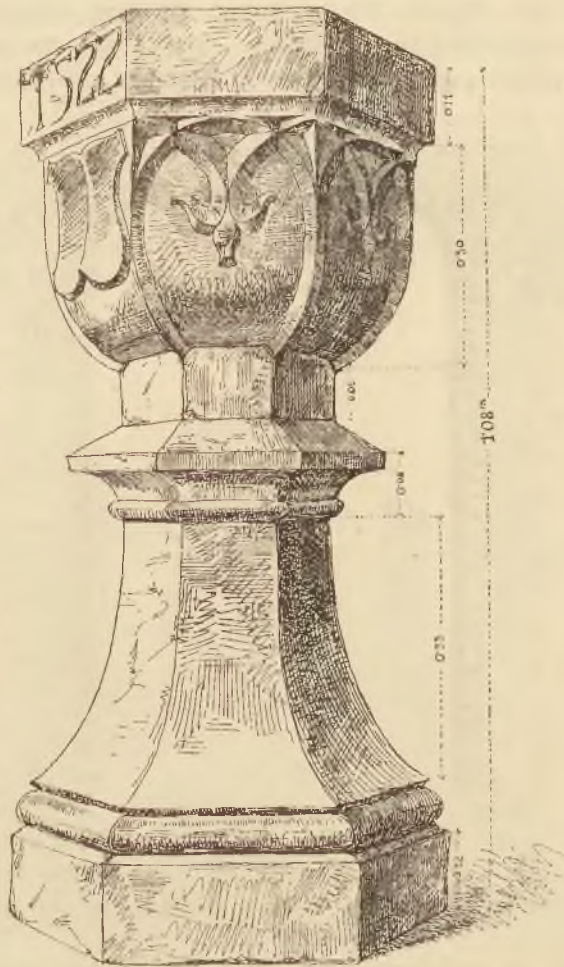


Fig. 71. Sękowa. Chrzcielnica kamienna z XVI w. (Rysował Wyspiański).

i ś. Rodzina, ołtarz boczny: ś. Anna — ale przemalowanymi po barbarzyńsku i przybranymi lichymi drewnianymi sukienkami w płaskorzeźbie.

Obraz, prawdopodobnie skrzydło z tryptyku nieistniejącego, wisi luźno w zakrystyi. Wysokość 1 m., szerokość więcej niż o połowę mniejsza. Malowanie cechowe z XVI w. na drzewie: w górnej połowie śś. Mikołaj i Stanisław, w dolnej śś. Wawrzyniec i Bartłomiej, stojący w całych postaciach; tło złote, z wzorem wygniatanym w gruncie.

* Chrzcielnica późnogotycka, kamienna (fig. 71), bardzo szlachetnego kształtu kielichowego, starannej roboty, stoi w nawie kościoła. Na rzucie poziomym ośmioboku, wznosi się cokół, oddzielony od właściwej nogi wcięciem, które wypełnia gruby wałek. Ośmioboczna stożkowata noga ma boczne płaszczyzny wklęsłe o wdzięcznych wygięciach. Węzeł utworzony jest ze skośno ściętego gzemsu okapowego z holkelem i listewką wałeczkową pod nim. Czara powstała z półkuli ośmioma płaszczyznami ściętej i obwiedzionej u górnej krawędzi szeroką płaską listwą. Siedm płaszczyzn wypukłych wypełnionych jest maswerkiem, tworzącym na spotkaniu się płaszczyzn kanciaste grzbiety. W środku każdego pola zwiesza się nadół lilia zgrabnego kształtu. Jedno pole pozostało bez maswerku; wypełnia je wypukła rzeźbiona tarcza pusta, o powierzchniach i liniach giętych, grzbietem pionowym na dwie części podzielona. Na listwie górnej nad nią wyryta jest data:

15ZZ

Dzwon umieszczony w wieży frontowej, średniej wielkości, z datą:

1740 (1540)

z odlaną płaskorzeźbą: Chrystus na krzyżu, nad którym jakoby tytuł krzyża są znaki

MTNRIS .

i napisem obiegającym dokoła, literami kroju podobnego jak znaki powyższe:

DEVS FORTIS SIMMORTALIS (sic) MISERERE NOBIS.

Ornatów 10 starych, pięknych i bogatych, ale zniszczonych, mniej więcej wszystkie z XVI lub początku XVII w. — Jeden cały zahaftowany w piękny wzór gwoździków.

26. Staszkówka.

Wieś, oddal. półn. zach. od Gorlic 14¹/₂ kilom. Parafia w miejscu, dyccezya przemyska.

R. 1450 Jacobus de Staszkówka występuje razem z kilku ziemianami z Bobowej, Jeżowa i t. d., jako świadek aktu działanego w Czehowie. (Akta grodz. i ziem. IX, 69). Staszkowscy h. Bogorya byli w XVI w. osiedli w krak. województwie. (Niesiecki). R. 1581 wieś była królewską, a tenutaryuszem był Hieronim Staszkowski. (Pawliński, Małopolska).

(²⁰/₇ 1893).

Kościół ś. Wojciecha bisk. i męcz. Patron: Henryk Schwarz.

Erekyca parafii zatracona i niewiadoma. (Schematyzm). Wieś wspomniana u Długosza (Lib. ben. III, 201), parafialną jeszcze wówczas nie była. R. 1549 11 marca zapisano w Aktach bisk. dyec. krak. (vol. 26) prezentacyę Jakóba z Włodzisławia na

proboszcza w Staszkówce (Schematyzm), jako fara też zapisaną jest wieś pod r. 1581 w opisie poradnego w pow. bieckim. (Pawiński, Małopolska).

Budynek drewniany, orientowany, o ścianach pionowych, z prezbiterjum węższem od nawy, zakończonem połową ośmioboku, dachem spadzistym gątowym, wieżą frontową, złączoną z zachodnią ścianą nawy, z trzech boków piramidalnie się zwężającą, pobitą gontem; u góry wieża ma rozszerzenie na krokstynach i rodzaj piętra hurdycej, pobitego deskami pionowo, a w poziomie grzbietu dachu kościoła zaczyna się jej dach kształtu piramidy czworobocznej, o kącie nachylenia 45°. Zewnętrzny wygląd jest typowym dla naszych kościołów wiejskich z XVII w. i bardzo przypomina kościół drewniany w Studence (Stauding), publikowany w *Mittheilungen* der k. k. Centralcom. f. Kunst- u. hist. Denkmale, Jahrg. 1872, str. XLI.

Wnętrze wskutek przeróbek straciło typ stary. Budynek jest jednawowy, przedłużany w późniejszych czasach. Sufit jednostajny nowszy. Jedynym zabytkiem dawnej budowy belka profilowana w tęczy. Ołtarze i sprzęty nie budzą interesu. Jeden boczny ołtarz nosi datę 1695.

Dawniejszy opis notuje:

Kościół wewnątrz typowy, boczne sufity nad rozszerzeniem nawy zaskrzynione. (Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

Obrazy. W drugim bocznym ołtarzu P. Jezusa, dawniej Biczowania¹⁾, w predelli mały obrazek olejny: Matka Boska stojąca na księżycu, u nóg jej klęczą mężczyzna i kobieta w strojach polskich XVII wieku. Z podpisu czterowierszowego wynika, że to są fundatorowie, podstarości Czaplicki z Biesny z żoną. Na końcu czterowiersza podpis: »petit pius cliens V. K. C. W. 1722«. — Nad amboną wznosi się jako zaplecek tabulatura, a w nią wprawiony jest obrazek olejny na płótnie: ś. Jan Chrzc. z barankiem, wśród pejzażu, podpis:

A. D. 1722 die 29 Aug. Ian Medycki M. K. M.

Kropielnica kamienna u wejścia do kościoła, może dawna chrzcielnica, w kształcie kielicha sześciobocznego, z wałkiem naksztalt grubego sznura w miejscu węzła, grubej kamieniarskiej roboty.

D z w o n y.

Największy ma tylko napis biegnący dokoła:

AVE MARIA GRATIA PLENA i t. d.

Średni ma napis błędny:

AD S IN S HONOREM FVSA S ET S ADALBERTI EPISC
1613

Najmniejszy ma napis:

R P. 1707 dnia 7 Listopada I. KRVP A²⁾.

¹⁾ Według notatki rękop. Łepkowskiego z r. 1852.

²⁾ Józef Krupa był w XVIII w. zakrystyanem kościoła tego. (Z relacyi X. Proboszcza miejscowego).

Ornatów kilka starych, obszytych wełnianą frendzelką różnokolorową. — Ornat zielony, z grubego jedwabnego satin turec. Na kolumnie u dołu wyhaftowany herb, zdaje się nowszej roboty, wśród liter:

P.	(h. Gryf)	M.
P.		C.

27. Szalowa

Wieś, oddal. wsch. półn. od Gorlic 10¹/₂ kilom. Parafia w miejscu, dyecezya przemyska.

Średniowieczna nazwa: Schalyewa.

Początek wsi niewiadomy. W XV wieku Schalyewa już była wsią parafialną i właścicielami byli Stanisław, Jan i Mikołaj, bracia »de domo Streparum«. (Długosz, Lib. ben.). Szalewscy h. Strzemię (Niesiecki) i Szalowscy czy Szałowscy byli ziemianami osiadłymi w wojew. krak. (Por. Jezów, pow. grybowski). R. 1581 właścicielem części Szalowej był Mikołaj Jordan, a drugiej części Krzysztof Szalowski, lecz w okolicy mieszkało kilku jeszcze Szałowskich. (Pawiński, Małopolska). W wizycie Tylickiego z r. 1608 występuje jako właściciel jednej części Krzysztof »Szalowski« i taką wydaje się być właściwa pisownia nazwiska tego rodu; właścicielką drugiej części jest wówczas Katarzyna Gabryelowa Jordanowa ze Stanisławic.

(20/7 1893).

Kościół paraf. ś. Michała. Patron: Sydonia Rylska.

Erekeya z r. 1238 przypisująca fundacyę parafii Fredrze, przytoczona w wizycie dyecez. z roku 1814, jest niezręcznym falsyfikatem. W wieku XV parafia już istniała. (Długosz, Lib. ben.). Kościół w XVI w. był sprofanowany przez heretyków i przez pogrzebanie w nim Serafina Szalowskiego, jak świadczy wizyta Kazimirskiego z roku 1595. (Schematyzm). R. 1607 był plebanem »Joannes Alberti Kostrubacz de Jasło« (Wizyta Tylickiego z r. 1608), około połowy XVIII w. X. Wojciech Stefanowski. Kościół obecny stawiany był w latach 1739—1782. (Drukowany akt fundacyjny zawieszony w kościele).

Budynek drewniany, znacznych rozmiarów, z wieżą frontową, obity cały pionowemi deskami, z zewnątrz bez wybitnego typu stylowego. — * Wnętrze okazałe, złożone z prezbiteryum zakończonego absydą, łukiem zakreśloną, i równej szerokości lecz znacznie odeń wyższej nawy środkowej, mającej rzut poziomy wydłużonego prostokąta, oraz z dwóch naw pobocznych stosunkowo niskich. Szerokość prezbiteryum i nawy głównej 7·10 m. Długość prezbiteryum 12 m.; długość nawy 14·50 m. Szerokość naw bocznych 4·34 m. Wysokość nawy środkowej nakrytej sufitem płaskim jest bardzo znaczna. Prezbiteryum blisko o połowę niższe, nakryte sufitem z desek, naśladującym sklepienie beczkowe z konchą nad absydą; nawy boczne nakryte sufitem płaskim, około 3 razy niższe od środkowej.

Rozkład i urządzenie wnętrza, dekoracja rzeźbiarska i malarska, ołtarze, sprzęty wywołują wrażenie nadzwyczaj harmonijne i wskazują jednolity plan, z którego całość wyszła, jednakowoż raczej rzeźbiarski niż architektoniczny. Styl dekoracji jest późny barok, z przymieszką stylu Ludwika XVI w szczegółach rzeźbiarskich, a nawet empire w szczegółach niektórych malarskich.

Fig. 72 daje widok prezbiterium patrząc z nawy środkowej. W głębi ołtarz wielki z kolumnami i pilastrami, zajmujący całą szerokość prezbiterium i odsunięty od ścian absydy, tak że pozostaje wolne za nim obejście. Retabulum drewniane, traktowane jak piętrowa fasada architektoniczna z kolumnami pełnymi i pilastrami. Dwa ślepe okna wyższej kondygnacji mają zamiast szyb zwierciadła ułożone z małych kwater. Szczytowego zakończenia brak, tylko nad fryzem i gzemsem koronującym są rzeźbiarskie ornamenta, wazony, kartusze i po dwóch bokach relikwiarze w kształcie monstrancyj z promieniami. Nad środkowym obrazem z pomiędzy dwóch płasko zgiętych wolut wznosi się wielka promienista tarcza słoneczna. Za tło służy jej dekoracja malarska konchy, stanowiąca perspektywiczne przedłużenie architektury ołtarza, górną jej attyką. Po dwóch bokach zamkniętej piękną przezroczą drewnianą balustradą przestrzeni, stoją ławy z przedpiersiami, zapleckami i baldachimami architektonicznymi, w stylu empire. U dolnej krawędzi baldachimu zwiesza się szlak zębaty, z kutasikami, naśladujący w drzewie tkaninę wycinaną. W części bliższej, przed balustradą, są po dwóch bokach portale, jeden od drzwi do zakrystyi, widzialny na rycinie, drugi naprzeciw do skarbcza, jednakowe, z okazałą o znacznym wysokości architekturą, w której skład wchodzi na stylolatach kolumny o kapitelach korynckich, dźwigające gzemsy sute, bogato snycerską robotą przyozdobione. Nad drzwiami do zakrystyi widać łożę występującą naprzód ze ściany, nakształt chórkę, o rzucie poziomym giętym i łamanym, zaszalowaną do góry i całkiem zamkniętą, z okienkami zakratowanymi. U dolnej krawędzi chórkę zwiesza się drewniany zębaty szlak z kutasikami, podobny jak u ławy kapłańskiej. Z wazonów rzeźbionych z fantastyczną roślinnością, ustawionych na górnym koronującym gzemsie, pozostał jeden. Łoża, schodkami widzialnymi z kościoła, połączoną jest z amboną niżej umieszczoną, w samym już łuku tryumfalnym kościoła, o kształtach giętych, barokowych, z bogatym baldachimem i nadzwyczaj obfitym ozdobą snycerską, płaskorzeźbioną i w pełnej rzeźbie, ornamentacyjną i figuralną. Tę widać częściowo na lewym krańcu fig. 72, częściowo na prawym krańcu fig. 73. Ściany prezbiterium pokryte są malowaniem, zręcznie naśladującym rozczłonkowanie architektoniczne zapomocą kolumn żłobkowanych z korynckimi kapitelami, które dźwigają suty bardzo i ciężki gzem; fryz pod nim zdobią malowane festony z kwiatów i owoców. Nad gzemsem od miejsca do miejsca wyrasta motyw łudząco namalowanej attyki jakoby drewnianej, z cokołem, bocznymi ślimacznikami, gzemsovaniem, a u szczytu z wazonami i medalionami wśród obramień rokoko, z aparatem alegorycznym jakby XVII jeszcze wieku. Attyka ta zachodzi już na wygiętą płaszczyznę sklepienia sufitowego.

Strych nad naśladowaniem z drzewa sklepieniem prezbiterium, zabudowany jest od strony dwa razy wyższej nawy głównej, pionową ścianą drewnianą. Wznosi się ona na belce stanowiącej ciężki, sztucznie gięty i łamany gzem barokowy z fryzem i architravem. Na najwyższym punkcie środkowego łuku belki umieszczona jest Męka Pańska rzeźbiona z drzewa,



Fig. 72. Szalowa. Wnętrze drewnianego kościoła parafialnego. Widok na tęczę i prezbiterium.
(Z fotografii).

Chrystus Pan na krzyżu promienistym i nieco niżej po jednej stronie posąg M. Boskiej, po drugiej ś. Jan. Ściana drewniana, stanowiąca tło tej Pasyi, ozdobiona jest malowaniem perspektywicznym, przedstawiającem obszerny plac pomiędzy dwoma portykami z bogatej kolumnady. Na pierwszym planie żołdak przebija włócznią bok Chrystusowy, na którego krew nadstawia kielich nagi aniołek unoszący się w powietrzu. W głębi widok miasta, w górze niebo zachmurzone. Belkę, Pasyę i część ściany dekorowanej widać na fig. 72.

Ściany boczne nawy głównej (fig. 73) spoczywają dołem na szeregu trzech słupów drewnianych, czworobocznych, skośnie do osi kościoła ustawionych. Piedestał z filunkami i gzemsem profilowanym dźwiga trzon, również z filunkami, ozdobionymi ornamentacją roślinną barokową. Bezpośrednio na kapitelu korynckim opiera się gzemsowanie pocięte w łuki naprężeń wklęsłe i wypukłe ze złamaniem w przejściu z jednej linii krzywej w drugą. Tworzy się w ten sposób wzdłuż ściany linia falista; na górnej, daleko wyskakującej krawędzi gzemsu za tą linią idącego, ustawiane są grupy alegoryczne, posąжки świętych; putti podtrzymujące wspaniale obramione kartusze muszlowate na ślimacznicach, stanowią ozdobę punktów najwyższych, a wazony fantastyczne ozdobę punktów najniższych. Wyżej ściana oklejona skromnym staroświeckim tapetem w rzucik roślinny różnobarwny. Gzems marmoryzowany czerwony, zaznacza poziomą linię w $\frac{2}{3}$ wysokości nawy. W części górnej ponad gzemsem są okna. Sufit pokrywa malowanie w duży ramiasty wzór rokoko, o barwach szarej, zielonkawatej i niebieskawej. Całą szerokość nawy środkowej, ponad wejściem głównym, zajmuje chór muzyczny drewniany, o rzucie poziomym pociętym, a kształtach barokowych, z przedpiersiem o płycinach pokrytych rzeźbioną bogato ornamentacją; u dolnej krawędzi, podobnie jak u baldachimu ław kapłańskich, zwiesza się szlak o wzorze zębatym, z kutasikami u dolnych końców, wyrzynany z drzewa. Organizmie z chórem łączy się okazała budowa organów, a całość przypomina analogiczną tylko skromniejszą budowę łoży kolatorskiej w prezbiterium. Stylowo też odpowiednie są ławki w nawie środkowej i żyrandole, jak to widać na fig. 73, oraz świeczniki przenośne procesyjne.

Nawy boczne mają układ oryginalny. Naprzeciw każdego słupa podtrzymującego ścianę działową nawy głównej, umieszczony jest w zewnętrznej ścianie nawy bocznej podobny zupełnie słup w połowie ułożony, a tylko kantem i dwoma bokami skośnymi występujący. Od tego półsłupa górą przerzucony jest do przeciwległego słupa łuk dźwigający ściankę drewnianą, o liniach odpowiadających liniom arkadowania głównego ścian nawy środkowej, tylko w miejsce gzemsovania dano suto profilowaną listwę, obiegającą pociętą i łamaną krawędź łuku. Najwyższy punkt łuku zdobi kartusz barokowy snycerskiej roboty, wśród ornamentów roślinnych. Na ścianie przeciwległej łukowi arkadowania, dzielącego nawę główną od nawy bocznej, przerzucony jest od jednego półsłupa do drugiego łuk ślepy, przysięenny, podobny do otwartych łuków działowych ścian kaplic.

W ten sposób nawa boczna podzielona jest górą na przestrzenie kwadratowego rzutu poziomego, jakby kaplice, dołem łączące się ze sobą w jeden krążanek otwarty. Takich przestrzeni w każdej z dwóch naw bocznych jest 4. Ścianki ich górne ponad łukami wyrzynane są snycerską robotą w rodzaj wołowych oczu bardzo wydłużonych i wypukłych, które robią wrażenie szliców w bufiastych rękawach stroju XVI w. Górne nakrycie stanowi płaski sufit z desek, popod którym obiega wszystkie cztery ściany gzems suto profilowany. W ten sposób tworzy się nad każdą z tych »kaplic« jakoby baldachim, o szlakach sztucznie powykrawanych, wsparty na czterech słupach narożnych.



Fig. 73. Szalowa. Wnętrze kościoła parafialnego drewnianego. Widok na ścianę nawy głównej i nawę boczną. (Z fotografii).

Z tą fantastyczną architekturą łączą się organicznie boczne ołtarze w nawach, podobne do ołtarza wielkiego, tylko z prawidłowszem szczytowem zakończeniem architektoniczem. Dekoracya malarska naw bocznych już zbliża się do epoki późniejszej, stylu empire. Ściany pokryte są malowanymi *panneaux* prostokątnymi, w których widzimy wśród obramienia z stylizowanych liści i palmet na białem tle, powierzchnie barwne z wazonami i festonami, o koloryzacyi żywej, złożonej z barw: czerwonej, żółtej, niebieskiej i zielonej. W pomalowaniu sufitów naw bocznych panuje różnorodność. Sufity pojedynczych »kaplic« stanowią osobne kwatery. Na jednych widzimy na tle nieba architekturę widzianą z dołu

w skróceniach, o kolorach zielonych i popielatych, na drugich wielki jeden kaseton z wielką rozetą barwną w środku.

Porządek wszystkich architektonicznych szczegółów, tak budowy, jak sprzętów, portalów i t. d. jest koryncki. Na gzemsałach i występach tak samego budynku jak ambony, portalów do zakrystyi i skarbcza, pousadzane są putti i skrzydlate aniołki. Cokoły, gzemsy i kolumny po większej części marmoryzowane. W retabulach ołtarzy zręcznie użyte są lusterka. W medaliony i kartusze powprawiane obrazki malowane. Wszystkie szczegóły architektoniczne i sprzęty są drewniane i polichromowane. Na koloryzacyę ich składają się barwy jasne, złoto i srebro. Słupy i pilastry mają krawędzie białe, płyciny jasno-zielone, na tem tle odbijają snycerskie ozdoby złoczone, posrebrzane, lub metalicznie czerwone. Tak samo traktowane są: belka w tęczy, gzemsy nad arkadami naw bocznych, ołtarz wielki i ołtarze boczne, łoża kolatorska, ławy kapłańskie w prezbiteryum, balustrada, przeciwległe sobie portale w prezbiteryum, chór muzyczny, organy, ławki w nawie, żyrandole i t. d. Wykonanie tak snycerskie jak malarskie nader zręczne, rzeźby figuralne (patrz np. posągi na tęczy fig. 72 i aniołek na narożniku ambony fig. 73) zupełnie udatne. Pomimo usterek założenia, całość wnętrza ma cechę szlachetną i nieprowincjonalną, wykonawcy musieli być ludźmi wykształconymi.

Ławy kapłańskie, wykonane w stylu późniejszym niż budowa i ozdoba kościoła, mają równie jak ściany naw bocznych dekoracyę malarską w stylu empire; podobnie też choć skromniej udekorowane są malarsko ściany zakrystyi i skarbcza, po dwóch stronach prezbiteryum.

Obrazy. Chusta Weroniki, obrazek na blasze w ramce ośmiobocznej, z głową P. Jezusa na tle nimbusu, niewiadomego pochodzenia. —

W ołtarzu ś. Jana Kantego, w nawie bocznej lewej, najbliższej ambony, podobnym stylowo do innych ołtarzy, znajduje się obraz ś. Jana Kantego na drzewie, malowanie olejne, barokowe, dość ordynaryjne. Święty, wielkości $\frac{1}{2}$ natury, klęczy przed ukazującemi mu się w obłoku małemi półfigurami P. Jezusa obnażonego, w cierniowej koronie i Matki Boskiej. Obok unoszący się mały anioł kładzie laur na głowie świętego. Na tle obłoku czytać można napis idący od zjawiska:

Stude sapienter fili et laetifica cor meum.

Na obrazie przytwierdzona jest w cieniutkiej płaskorzeźbie, jak się zdaje drewnianej: sukienka czy toga ś. Jana, przykryta lusterkami i świecidłami, oraz kilka innych jeszcze szczegółów. Tło przeważnie złoczone. Po prawym boku, przy brzegu obrazu, napis złożony na złotem tle, idący z góry na dół, w kilku wierszach równoległych do ramy pionowej:

(wiersz I): *S. Haec imago ornata est veste pectora per D. Joannem Dunin pict. Szalavien. (sic)*

(wiersz II): *et ceno tu (? może sumptu) R. Sebestiani Proszowski parochi in Szalowa et Polna*

(wiersz III): *A. D. 1796 die 21 Septembris.*

Pod wierszem trzecim ta sama data powtórzona atramentem czy tuszem. U dołu obrazu pas malowany biały, a na nim napis czarnymi literami, w części zasłonięty dolną listwą ramy:

(I) Natus A. D. 1397 die 24 Junij in oppido Kenty, Stanislae et Anna parentibus Cathol

(II) Prima laurea 1416 aetatis suae 10 (sic!) in Alma Acad. Crac. Secunda 1417 Acta

Dawniejsze opisy wspominają prawdopodobnie o obrazie powyższym:

Był w poprzednim kościele cudowny obraz ś. Jana Kantego, z r. 1640.

(Z aktów kanonizacji ś. Jana K. zaczerpnął Dr. W. Wisłocki).

Wzmianka o tym cudownym obrazie znajduje się też w Kuropatnickiego Geografii Galicyi 1786 r., str. 52.

W górnem piętrze tegoż retabulum, obrazek ś. Anny, na drzewie, o cechach początku XVI w. Tło złożone, malowanie wydaje się dobre

Obrazek ś. Mikołaja, w górnem piętrze retabulum ołtarza bocznego nawy prawej, na drzewie, o cechach podobnych do poprzedniego, ale malowanie gorsze.

Kielich gotycki srebrny (?); stopa o 6 liściach zaokrąglonych. Na nóżce napis:

I . h . e . s . u . s

Węzeł ma 6 rozetek z listkami odstającymi i czeskimi kamykami. Czarę podtrzymują promienie może nowsze i przeźrocza koronka gotycka.

Ornat zielony, kolumna haftowana, kwiaty jedwabne kolorowe na brokacie złotym.

Antependium w ołtarzu ś. Jana K., haft stary na tkaninie jedwabnej.

Kilka welów na kielichy, stare hafty na jedwabiu.

Dywan wschodni, może perski, rozkrojony, zniszczony, w skarbcu.

Zbiór instrumentów muzycznych dętych i smyczkowych, używanych przez orkiestrę miejscową kościelną, w części starych, znajduje się w pokoiku na piętrze nad boczną lewą nawą, z wejściem z chóru muzycznego.

Biblioteka tamże. Kilkaset druków, foliałów starych, w pięknych wydaniach, treści przeważnie kościelnej. — Katalogu brak. — Między innymi, rękopis o przeszło 100 kartach, form. quarto duże, bez oprawy, karta tytułowa wydarta, na pierwszej pozostałej czytamy:

Cracovien
Canonizationis
Beati Iohannis Cantii
etc
Informatio
super dubio

An et de quibus Miraculis noviter
patratis constet, post indultam dicto
Beato ab Apostolica Sede venerationem
in causa et ad effectum de quo
agitur.

Jest to Akt kanonizacyi z mapką okolic Żywca pod Kętami; na książce niema daty, na mapce r. 1754.

Kazanie długie na ś. Jana K., przez X. Piotra Skoczynskiego, reformata, z r. 1745.

(Szczegóły o bibliotece z listu X. A. Walawendera, prob. w Szalowej, w r. 1893).

Dawne opisy wspominają:

Były tu niegdyś Miracula ś. Jana K., czyli opis cudów doznanych w Szalowej, rękopism z r. 1687 lub 1688.

(Z aktów kanonizacyi ś. Jana K. zaczerpnął Dr. W. Wisłocki).

Opis kościoła poprzedniego, z początku XVII w.:

»Ecclesia s. Michaelis arch. lignea antiqua, ab extra scandulis tecta ambitum habet ruinosum. Ab intra parietes habet nudos et simplices, lacunar ex asscribus pictis clausum.... In medio ecclesiae supra trabem crux posita, ambona colorisata. — Tabernaculum a parte sinistra altaris maioris in forma pyramidis, dealbatum, parieti affixum.... sine ullo ornamento. — Baptisterium lapideum antiquum«.

Ołtarz w. murowany z mensą kamienną, pod wezwaniem śś. Andrzeja ap. i Marcina, konsekrowany 1596 r. »structuram habet simplicem, parvam cum imagine b. Virg. Mariae«. Jeden ołtarz boczny z obrazem Maryi Magdaleny. Trzeci bez żadnej struktury.

Sprzęty i naczynia kościelne bardzo ubogie. Jeden kielich srebrny. »Monstrantiola aerea parva. Candelabra hastilia octo«.

Z przyborów i szat kościelnych, które w ogóle są »lacera, spurca, turpia«, kilka darowanych »per Magn. Dnam Catharinam Gabrielova Jordanowa«. Wzmianki godniejsze: »Tobalium magnum cum imagine B. V. Mariae, antiquum«. »Cassulae. Prima ex hatlato rubeo cum cruce larga aurea imaginibus acupictis, selt. depositionis de cruce, trium Apostolorum et Michaelis archangelo; — secunda ex viridi adamasco cum cruce larga viridi et aurei filii, ungarici operis; — tertia ex kamcha rubea et glauca cum cruce et imagine Passionis Christi operis ungarici«.

Campanile annexum ecclesiae, in quo sunt duo campanae.

Metrica baptisatorum et copulatorum inchoata.

(Wizyta Tylickiego z r. 1608).

28. Szymbark.

Wład. Łuszczkiewicz, Przyczynek do historyi architektury dworu szlacheckiego w Polsce XVI w. *Pamiętnik* Wydziałów I i II Akademii Um. w Krakowie, tom VIII, str. 205–209 (ze zdjęciami architektonicznymi), Kraków, 1890. — Tenże, wzmianka w *Sprawozdaniach* Kom. hist. sztuki, tom IV, str. XCII.

Wieś, oddal. połudn. zachod. od Gorlic 6 kilom. Parafia w miejscu, dyecezya przemyska.

W dawniejszych wiekach: Scheinberg (?), Schonberk, Szymbark.

Akt datowany z r. 1359 in castro nostro oppidi Scheinberg, którym Jan Gładysz »genere Lanckoronsiorum, haeres et dominus oppidi Scheinberg in littore fluvii Ropa«, zakłada parafię, znajdujący się w kopii w aktach parafialnych i ogłoszony w Rzyszcz.

i Muczka. Kod. dypl. polskim III, 263, jest podrobiony. Wieś była zapewne kolonią niemiecką. Miejscowość miastem nigdy nie była. R. 1369 »Schonberg in terra cracoviensi«, wymieniony w przywileju Kazimierza W. na sołtystwo we wsi Bystra, położonej w pobliżu Szymbarku. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III, 236). W aktach grodzkich r. 1513 występuje Jan Gładysz z Kowalowy jako dziedzic Szymbarku, a r. 1552 i 1553 wieś tę sprzedają bracia Erazm i Stanisław Gładyszowie. (Łuszczkiewicz, Przyczynek i t. d., str. 206). R. 1581 właścicielem »Szimbarku« jest Szymon Gładysz. (Pawiński, Małopolska). Ród Gładyszów zamieszkałych w XVI wieku w bieckim powiecie był herbu Gryf. (Niesiecki). W XVIII w. wieś należała do Siedleckich. (Kuropatnicki, Geografia Galicyi 1786, str. 52).

(¹¹/₁₀ 1896).

Kościół paraf. ś. Wojciecha bisk. męż. Patron: Spadkobiercy Maryi Rumińskiej, Henryk i Kazimierz Groblewscy, Ludwika Rogójska, kolejno.

Parafia istniała w r. 1581. (Pawiński, Małopolska). Kościół obecny wystawiony 1850 r. (Schematyzm).

Budynek drewniany, deskami pionowymi obity, bez typu. Szczyt nad fasadą główną z wolutami w stylu renesansu niemieckiego.

Wewnątrz, na ścianach między oknami porozwieszane obrazy 12 apostołów, w całych postaciach stojących $\frac{4}{3}$ wielkości naturalnej; malowanie olejne na płótnie, średniej wartości, pozornie sądząc z pierwsze połowy XVIII w.

Ornatów kosztowniejszych starych ma być kilka.

Dzwony trzy w arkadach muru wysokiego, umyślnie na to stawianego, przy parkanie obwodowym cmentarza kościelnego. — Jeden z napisem i datą 1722.

Dwór szlachecki, niewłaściwie zwany »zamkiem«, na wyniosłym brzegu lewym rzeki Ropy, która w tem miejscu tworzy kolano i oblewa niewielkie wzgórze (fig. 74).

Budowę przypisać należy Gładyszom, dziedzicom wsi w XVI wieku. Późniejsze przebudowy dodały w XVII w. attykę, a może w XVIII w. szkarpy skośne, mające podtrzymywać występy oparte na konsolach i ściany; także rzeźbione węgary drzwi wchodowych przypisać należy jakiejś zmianie, niewiadomo kiedy zaszłej. Nie był to nigdy zamek, tylko siedziba szlachecka, pałacyk stawiany może przez Włochów. Mury nie miały baszt ani strzelnic, w otoczeniu niema śladów obronności. Obronę przed opryszkami stanowiło samo położenie z jednej tylko strony przystępne, silne mury i zakratowane okna. Dwór był spalony przez wojska Rakoczego w r. 1656. (Łuszczkiewicz, Przyczynek i t. d., gdzie przez pomyłkę powiedziano, że pożar nastąpił w XVI w.; H. Stupnicki, Galicya, wyd. 1869 r. str. 53, twierdzi, iż »zamek przez Rakoczego zburzony«).

Budynek jest murowany z kamienia łamanego i tynkowany, o parterze i jednym piętrze. Drzwi główne wchodowe, okna parteru i pierwszego piętra mają obramienia ciosowe. Gmach zbudowany na rzucie poziomym prostokąta, o długości ściany południowej i północnej około 20 m., a ściany wschodniej i zachodniej około 16 m. W czterech narożnikach wyskakują — o 3 metry przed fasady dłuższe, a o 2 m. przed krótsze boczne — prostokątne pawilony czy wieżyczki, które na pierwszym piętrze

otrzymały jeszcze rozszerzające występy, wsparte na konsolach, między którymi przeskakują sklepienia. Konsole są ciosowe, dwustopniowe, mają występy od dołu zaokrąglone. Ponad oknami I piętra dość znaczna odsadzka zewnętrzna, wskazuje początek ceglanego nadmurowania attyki zakrywającej gontowy dach, w czasie jej dodania zamieniony na koszowy. Pierwotny był niewątpliwie widocznym i występował okapem poprzedzający ściany, wsparty może na krokwistwach drewnianych spoczywających na uskoku muru ścian. Przez attykę przepuszczone są rynny wyprowadzające wodę deszczową na zewnątrz budynku. Od strony rzeki (południe i zachód) dwór jest całkiem odsłonięty i przedstawia się imponująco, wznosząc się wskutek spadku terenu na znacznym podmurowaniu, w którym gdzieś widać okienka od piwnic. Wysokość ściany aż do

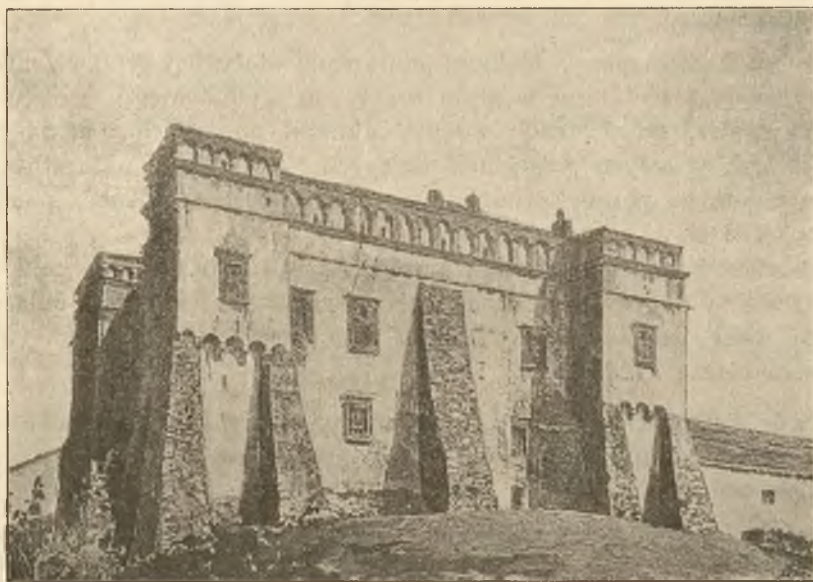


Fig. 74. Szymbark. Dwór z XVI w. Widok od strony rzeki.

szczytu koronki attyki wynosi około 18,5 m. Piwnice są tylko od strony południowej. Okna pierwszego piętra, o rozmiarach wysokości niemałych, wypadają tu na wysokości średniego drugiego piętra. — Od strony północnej teren się podnosi i tu jest dojazd i wejście. Fasada północna znacznie niższa od przeciwległej, ma do szczytu attyki 13 m.

Tutaj to z boku przy pawilonie lewym od patrzącego, znajdują się drzwi wchodowe (fig. 75). Pomimo kształtu bramy wjazdnej jest to tylko wejście dla pieszych, jak same szczupłe rozmiary wskazują. Wycięcie prostokątne obramienia zewnętrznego każe wnosić, że istniał kiedyś most zwodzony, który podniesiony mieścił się w tych ramach. Żłobkowanie i rozety dolnej połowy węgarów zapewne są innowacją późniejszej od budowy epoki. — Obramienie okien parterowych uwidocznia fig. 76. Są

w tych kamiennych ramach ślady dawnych krat żelaznych. Okna pierwszego piętra są zupełnie podobne, tylko co do wymiarów znacznie większe. Mają w świetle blisko 2 m. wysokości. — Attyka niegdyś otaczała cały budynek, biegnąc za wszystkimi załamkami jego ścian zewnętrznych. Dziś w całości zachowała się zaledwie w kilku fragmentach, stosunkowo jeszcze najzupełniejszych po stronie zachodniej. Pod względem wymiarów i rysunku wszakże nie tworzy ona jednolitego ciągu, co w zdjęciach ry-

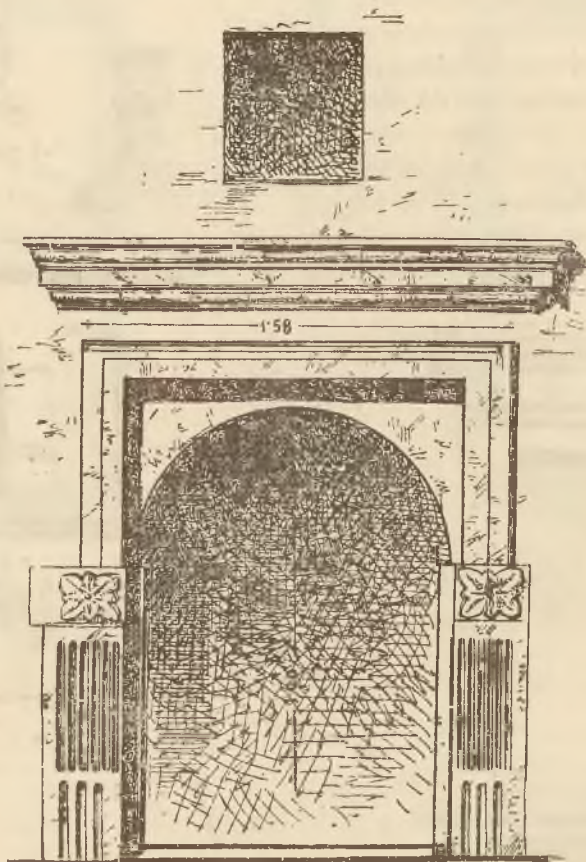


Fig. 75. Szymbark. Drzwi wchodowe do dworu z XVI w. (Według Łuszczkiewicza).

sunkowych nawet pomiarowych przytoczonej pracy monograficznej nie zostało uwidocznionem, a jednak wyraźnie występuje na fotografiach z natury. Na pawilonach attyka jest drobniejsza w rozmiarach, tak że pomimo przeprowadzenia tych samych motywów wnekowych, górna granica arkadek i gleicha muru nad nią wypadają na poziomie niższym, niż odpowiednio motywy attyki nad korpusem głównym. Nadto zdaje się, iż fragmenta koronki nie zachowały się na pawilonach, tak, że przypuścić można, iż tu było jakieś inne zakończenie i może inny kształt pokrycia

dachu. Szczegół tej oryginalnej attyki, zaczynając od odsadzki nad ścianą magistralną budynku aż do szczytu koronki, podaje fig. 77.

Rozkład wewnętrzny dworu okazuje rzut poziomy (fig. 78), na którym uwzględniono I piętro. Znaną nam już bramą, z boku fasady umieszczoną, wchodzi się na parterze do kwadratowej sieni sklepionej. Rozmiary jej odpowiadają antykamerze I piętra z różnicą, że przez zgrubienie ściany zewnętrznej dla pomieszczenia schodów na piętro, przestrzeń na dole jest mniejszą. Na prawo drzwi prowadzą do sklepionej izby oświetlonej dwoma oknami od frontu, a jednym bocznym od zachodu, na wprost zaś do dwu izb: mniejszej i większej podłużnej od strony rzeki, czyli od tylnej fasady południowej. Pawilony narożne są spodem pełne, jakby grube słupy podmurowania.

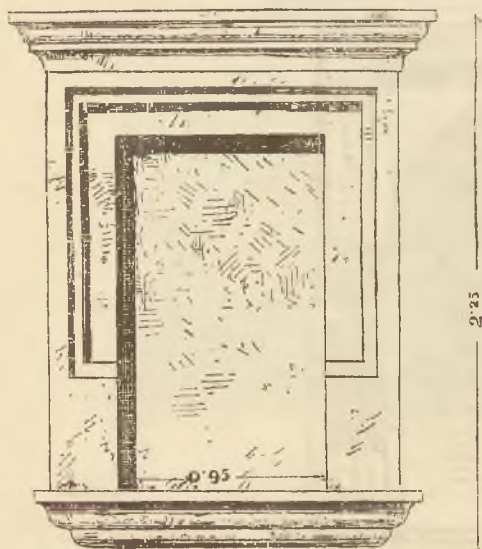


Fig. 76. Szymbark. Obramienie kamienne okna parterowego we dworze z XVI w. (str. 310).

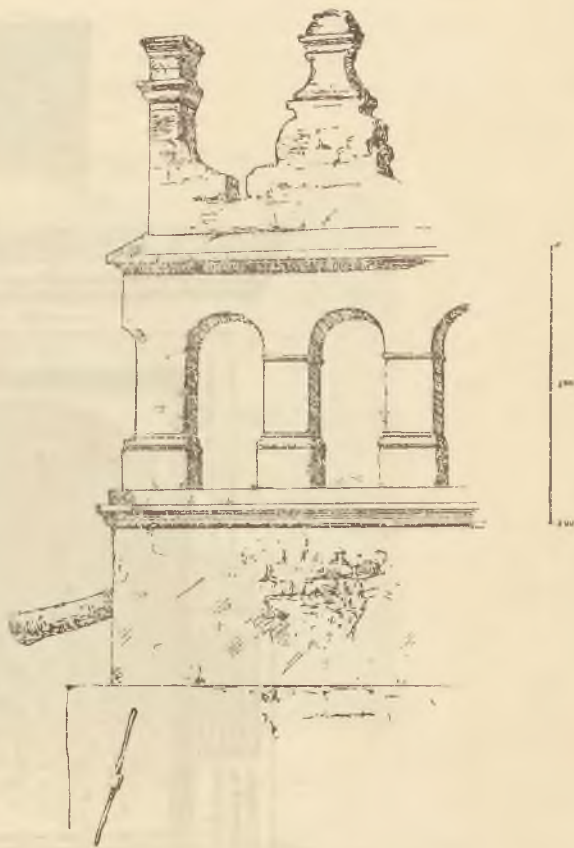


Fig. 77. Szymbark. Szczegół attyki i koronki dworu z XVI w.

(Według Łuszczkiewicza).

Na piętrze układ nieco odmienny. Schodami w murze, mało co szerszymi nad 1 m., wychodzi się przez otwór w podłodze do antykamery nad sienią. Obok niej jest w występie narożnika alkierzyk. Podobny rozkład ma mniejsza trochę komnata. Resztę piętra zajmowała ogromna sala jadalna kwadratowa, z trzech stron oświetlona oknami i mająca dwa przyległe alkierze. W alkierzu południowo-zachodnim były schody kręcone na strych. Salę tę w późniejszych czasach przedzielono na dwie części, ścianą wystawioną zapewne ze względu na konstrukcję dachu.

Wnętrze nie zachowało nic godnego uwagi. Na dole są dziś kuchnie i pomieszczenia dla drobiu. Na piętrze sale opustoszałe -- bez dekoracji. Okna ich założono cegłą.

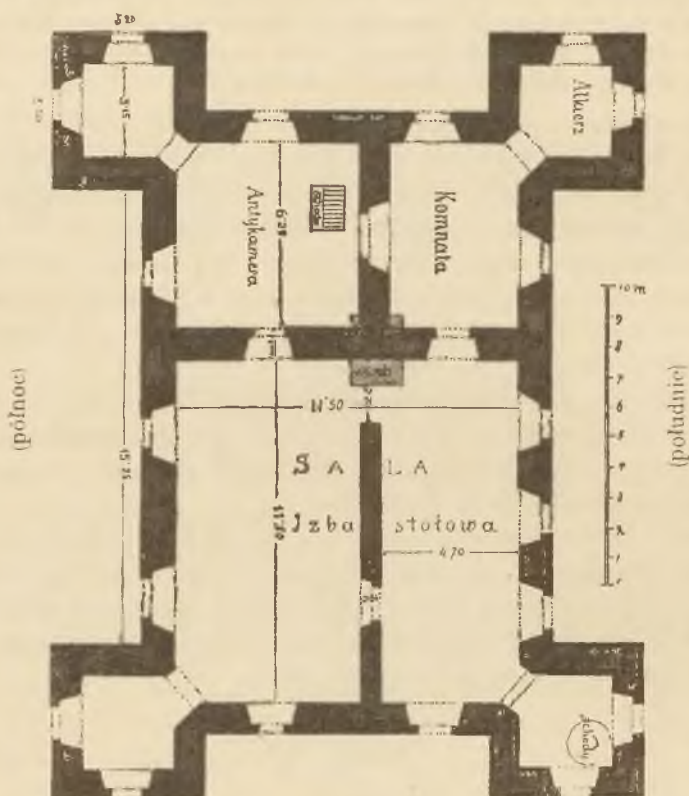


Fig. 78. Szymbark. Rzut poziomy dworu z XVI w. (str. 312) według Łuszczkiewicza.

Zabytek z Szymbarku. Ostroga rycerska, długość bodźca 0-145 m., okładana blachą mosiężną we wzór, znaleziona niewiadomo dokładnie gdzie, przechowywana czas jakiś we dworze w Szymbarku, była potem w zbiorach Rogawskiego w Olpinach, obecnie ma się znajdować w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

29. Turza.

Wieś, oddal. północ. zachod. od Gorlic 14 kilom. Parafia w miejscu, dyecezya przemyska.

Wieś według aktów kościelnych istniała już w pierwszej połowie XIV wieku. (Schematyzm). R. 1443 i 1444 »Clemens Pstroski de Thurza« występuje w procesie o zajęcie w Skołyżynie, a ten sam w innym miejscu nazwany jest »Clemens Pstrocha terrigena bieicensis« (Akta grodz. i ziem. XI, 239, 243), a r. 1475 jako »Clemens de Thurza« świadczy razem z ziemianami sądeckimi w akcie sprzedaży dwóch wsi (tamże, VII, 137). R. 1486 Klemens i Stanisław »de Twrza« są świadkami przy rozgraniczeniu wsi pod Zakliczynem (tamże, IV, 199—200). W XV w. wieś była królewską. (Długosz, Lib. ben. II, 277). R. 1581 należała do starostwa bieckiego. (Pawiński, Małopolska).

Teka Grona Konserwatorów.

(²⁷/₇ 1892).

Kościół paraf. ś. Katarzyny. Patron: Stefania Kozierowska.

Według aktów parafialnych jest tradycya, jakoby pierwotny kościół stanął roku 1331¹⁾, a konsekrowany był roku 1371. Lecz niewiadomo nic pewnego. (Schematyzm). W XV w. był tu kościół paraf. drewniany ś. Katarzyny. (Długosz, Lib. ben. II, 277). Zdaje się, że budynek uległ w późniejszych, może niezbyt dawnych czasach, znacznym przeróbkom, które go zewnątrz i wewnątrz zmieniły.

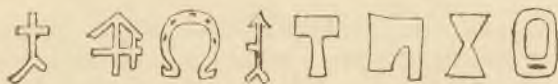
Budynek mały, drewniany, oryentowany, jednonawowy, bez wybitnego typu. Ma ściany pionowe, obite gontem, z wyjątkiem frontowej obitej pionowymi deskami. Okap gątowny osłania fundamenty. Prezbiterium węższe, ma dach wsparty na kroksztynach, zakończone jest połową wieloboku. Wieża frontowa łączy się z nawą, jednym z nią dachem nakryta, a tylko u samej góry zaznaczona jakby przyprawioną u grzbietu dachu, z przodu, ośmioboczną gloryetą z występami, przypominającymi hurdyce fortyfikacyjne, uwieńczoną mniejszą latarnią.

Wnętrze nie przedstawia wiele interesu. Z dawnej budowy jest jeszcze belka profilowana w tęczy. — Ołtarz wielki drewniany, barokowy. Na przedpiersiu chóru muzycznego malowanie dekoracyjne, może z XVIII wieku: szereg aniołów muzykujących.

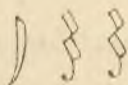
Kropielnica kamienna, może dawna chrzcielnica, kształtu kielicha gotyckiego. Przedstawia się jako dwie piramidy ośmioboczne końcami ścietymi postawione jedna na drugiej. W miejscu zetknięcia węzeł w postaci opaski, na której tkwiły pierwotnie 3 tarcze herbowe. Obecnie jedna stłuczona całkiem, na dwóch pozostałych znaki:



Czarę zdobią ładne ornamenty gotyckie w płaskorzeźbie płytkiej, delikatnej roboty. Niżej w polach ścian czary znajdują się znaki:



Poniżej węzła, na 3 polach ścian nogi, zagadkowe cyfry:



Ornaty. Jeden z bokami z pięknej cielistej tkaniny jedwabnej, kolumna: haft jedwabny w kolorowe kwiaty na tle brokatowem. Zapewne z XVII w. — Drugi z kolumną haftowaną też z XVII w.

Dawniejszy opis notuje:

Zewnątrz wieża z typem fortyfikacyjnym. Wewnątrz zaskrzynienie sufitów bocznych w nawie. Nad drzwiami bocznymi napis nowszy: »1339«. — W wielkim ołtarzu

¹⁾ W dawniejszych wydaniach Schematyzmu i w Słown. geogr. czytamy r. 1333.

obraz M. Boskiej Częstochowskiej, staroniemiecki. Kilka takichże starych obrazów przemalowanych w ołtarzach bocznych. — Dzwony z lat 1696 i 1719.

(Łepkowskiego noty rękop. z r. 1851).

30. Wójtowa.

Wieś, oddal. półn. wsch. od Gorlic 10 kilom. Filia paraf. w Lipinkach.

W średnich wiekach: Woitowa wes, Villa advocati.

»Woitowa wes« wspomniana r. 1363 w przywileju Kazimierza W., nadającym Bieczowi prawo magdeburskie. (Piekosiński, Kod. dypl. małop. III, 162). R. 1398 »scultetus de Villa advocati« (Ulanowski, Najdawn. ks. sądowa Bieczy, Arch. Kom. prawn. Akad. Umiej. V, zap. 102). Wieś w XVI w. należała do starostwa bieckiego. (Pawiński, Małopolska).

(¹⁰/₁₀ 1893).

Kościół filialny ś. Bartłomieja apostoła.

R. 1581 była tu siedziba parafii (Pawiński, Małopolska) r. 1611 zwiątej. Wieś przydzieloną została wtedy do parafii Lipinki. (Schematyzm). Plebanem zapewne ostatnim był X. Zygmunt Jurecki (napis na tabernaculum — patrz niżej).

Budynek drewniany, orientowany, mało typowy. Od strony południowej przed bocznem wejściem kruchta drewniana, szczupła i niska, cała wewnątrz pokryta polichromią starą klejową, motywy może z początku XVI w., przypominające dekorację kruchty kościoła ś. Bernarda w Grybowie (patrz wyżej, pow. grybowski) i kościółka w Dębnie (pow. nowotarski). Malowanie wcale dobrze zachowane — deski malowane pochodzą prawdopodobnie z sufitu prezbiterium kościoła (patrz niżej dawny opis).

Wnętrze pod względem budowy przedstawia mało interesu, zupełnie zmodernizowane. Urządzenie też nowsze.

Obrazy.

* Tryptyk z XVI w. malowany na drzewie. Rozmiary zamkniętego: wys. 1.44 m., szer. 1.25 m. Środkowy obraz wisi na ścianie w kościele. Skrzydła znalazły się wyrzucone na strychu. Tryptyk otwarty składa się z 5 obrazów olejnych, mających tła złożone, z wygniatanym w gruncie wzorem roślinnym z winogronami; częściowo też na tłach malowana jest architektura wnętrza i pejzaże. U góry każdego obrazu ułożony z listewek płaskorzeźbionych ornament maswerkowy, późnogotycki z motywem Fischblaszy. Rama u środkowego obrazu jest w nowszych czasach zastąpiona listwą dębową; u skrzydeł rama po stronie wewnętrznej tryptyku jest złożona, z wyciskany w gruncie motywem groteskowym z kielichów kwiatowych i wazoników. Obraz środkowy przedstawia koronację Matki Boskiej, która klęczy na środku obrazu, zwrócona frontem ku widzowi. Po dwóch jej stronach siedzą Bóg Ojciec i Chrystus, obaj brodaci, w bogatych i wielkich jakby haftowanych koronach, kształtu późno średnio-wiecznego, w kapach majestatycznie sfałdowanych, i trzymają każdy lewą ręką jabłko świata na kolanach, a drugą unoszą równie bogatą koronę ponad głową M. Boskiej. Wyżej w powietrzu biały Gołąb z rozpostartymi

skrzydłami. Głowa Gołębia, zarówno jak głowy Boga Ojca, Chrystusa i M. Boskiej, otoczone są gładkimi złotymi nimbusami. Po rogach obrazu 4 grupy śpiewających aniołków dziecięcych, którzy nad głowami Boga Ojca i Chrystusa ulatują, a zaś u stóp ich klęczą; każda grupa trzyma długą wstęgę białą z dwuwierszową legendą. Dwie górne grupy mają na banderolach początek hymnu Ambrozyańskiego (»Te Deum« i t. d.), a dwie dolne, antyfony wielkanocne o M. Boskiej (»Regina celi letare« i t. d.). Na banderoli grupy dolnej po prawej od patrzącego, u stóp Boga Ojca, w drugim wierszu czytamy:

ANNO · DOMINI · 1 · 5 · 2 · 5 ·

Oprócz aniołków śpiewających są po dwóch bokach po 2 aniołki z instrumentami muzycznymi, modelowane popielato (grau in grau), mało wpadające w oczy, choć nader zajmujące.

Skrzydła otwarte, podzielone każde listwami ramy na dwa obrazy niemal kwadratowe. Na lewym widzimy wyżej Zwiastowanie, niżej ś. Annę samotrzecią; na prawym wyżej Nawiedzenie, niżej Pokłon Trzech Króli.

Wykonanie tych pięciu obrazów jest znacznie wyższego rodzaju niż malarstwo cechowe — staranne i artystyczne; koloryt bardzo żywy, rysunek poprawny, modelowanie wcale subtelne, twarze pełne cech indywidualnych i wyrazu. Grupy figuralne, skomponowane umiejętnie, szlachetne i poważne. Szczegóły ubioru, sprzęty, architektura świadczą o trafności obserwacji i sumiennosci oddania prawdy. Stroje początku XVI w., o zakroju niemieckim, niektóre postaci kobiece niemal Kulmbachowskie (postać kobiety na prawo za Elżbietą w scenie Nawiedzenia). Zwłaszcza uderzające są w obrazie głównym grupy aniołków, o ruchach swobodnych i ożywionych, wyrazach pełnych uczucia i naiwnej prawdy: jeden na lewo w górze, trzyma laseczkę kapelmistrza. Tryptyk otwarty dziwnie zbliżony jest do tryptyku w Libuszy (patrz wyżej). Wygniatany wzór tła złoczonego, motywy ozdoby ramy i maswerki zdobiące górę obrazów, niemal identyczne. Takie same tu i tam nimbusy, gładkie krążki obwiedzione kilku koncentrycznymi rytemi kołami. Co więcej malowanie samo nadzwyczaj pokrewne. Typ M. Boskiej ten sam na obu głównych obrazach. Sceny na skrzydłach, z wyjątkiem jednej, te same i tak samo rozłożone. Nadto skrzydło prawe od patrzącego, zawierając te same kompozycje, nie jest jednak kopią ale swobodnem odtworzeniem tamtego. Na scenie Nawiedzenia powtarzają się ligury, ruchy, draperye, nawet perspektywiczna architektura tła, tylko wszystko z pewnemi drobnemi odmianami. Na scenie Pokłonu Trzech króli znów podobny zachodzi stosunek, tylko np. w obrazie libuskim brak szopki z belek drewnianych, przed którą siedzi Madona tryptyku w Wójtowej; klęczący najstarszy z królów ma tu płaszcz jasny, a tam ciemny; stojący zaś murzyn powtarza się co do postaci, ruchu, koloru, kroju i fałdów sukni, tylko że na jednym obrazie trzyma kosztowny wazon złotniczej roboty w lewej, a na drugim takie samo naczynie w prawej ręce. Prawdopodobnie oba tryptyki są pochodzenia wspólnego; tryptyk

libuski pozornie lepiej zachowany, wszakże przez przemalowanie późniejsze stracił znaczenie i urok pierwotny; tryptyk w Wójtowej bardziej zniszczony, lecz nietknięty przez odnawiaczy, zachował piętno pierwotne i jest od tamtego wyższej wartości artystycznej.

Skrzydła po stronie zewnętrznej mają też po dwa obrazy ujęte w gładką listwę ramy, malowaną na czarno. Obrazy malowane są klejowo mniej subtelnie, o łałach bez złoceń, z pejzażami lub architekturą. Skrzydło prawe (od widza) przedstawia wyżej Chrystusa na górze Oliwnej, niżej Piłata umywającego ręce; skrzydło lewe wyżej Cierniem koronowanie, niżej Upadek pod krzyżem; te dwa obrazy zwłaszcza bardzo zniszczone, farby odpadają płatami.

Obrazek luźny w ramce gładkiej listwowej, wys. 0·85 m., szer. 0·56 m., Trzej Królowie, znalazł się na strychu. Malowanie klejowe, zapewne cechowe, mocno zniszczone. Oczywiście jest to część skrzydła tryptyku, gdyż na odwrocie widać dolną połowę postaci jednego z apostołów.

Obrazek, ś. Teresa, olejny na płótnie, podpisany jako dzieło Francesca Solimeny, dobry — i drugi, kopia z Madonny Rafaela, powieszona na ścianach w kościele, podobno są darem p. Klimuntowicza, niegdyś męża właścicielki wsi.

Sprzęty drewniane.

Tabernaculum stare z wielkiego ołtarza, obecnie w zakrystyi, ma wewnątrz cyboryum ładne malowania ornamentacyjne olejne. Na odwrocie drzwiczek herb wśród liter:

S		I
P	(h. Nałęcz)	W
P		M

Poniżej na kartuszu napis malowany:

Sigis. Iureczki exi
stens olim Pleba.
Woytowien̄. pleb. Mo
szczenen̄. Donavit Eccle.
Woytoven̄ Oretur
pro eo. Anno Dni
1611 16 mensis Iunii.

Dwie latarnie procesyjne gotyckie (fig. 79), znalazły się na strychu. Na długim drążku śrubowato skręconym, osadzona przezroczą latarnia z drewnianym maswerkiem. Robota snycerska dość gruba nie bez wdzięku. Śladu szybek niema. Drążek zcieńczony przechodzi na przetrzał przez oś pionową latarni. U góry były w narożnikach listeczki czy

kwiatoniki, po większej części obłamane obecnie. Również wydaje się obłamaniem zakończenie górnego rozszerzającego się sztybra.

Z dawniejszego opisu:

Nawa kościoła jest z r. 1737; prezbiterium stare; część jego ma sufit malowany jak w Ludzimirzu, polichromia należy do XV w.

Tryptyk z koronacją Matki Boskiej, dobrze zachowany, cały, ze skrzydłami.

(Łepkowskiego noty rękop. z r. 1852).

W Muzeum Czartoryskich w Krakowie znajduje się agat z rękojeści szabli K. Pułaskiego, regimentarza Konfederacji barskiej, z wrytymi literami R. P., wskazującymi może Rafała Pułaskiego, prapradziada Kazimierza, który był pod Chocimiem. R. 1769 konfederaci obozując w tej okolicy (por. Izby, pow. grybowski), zabrali ze sobą Błażeja Sitowskiego, pomocnika płatnerskiego z Wójtowej; gdy potem naprawił on szablę Pułaskiemu, ten miał mu podarować agat z rękojeści. Sitowski wrócił do domu, później z Wójtowej przesiedlił się do Ropy, a jego syn w roku 1853 sprzedał pamiątkę K. Rogawskiemu i opowiedział jej historię. Ze zbiorów Rogawskiego dostała się do Muzeum Czartoryskich.

(Rogawskiego noty rękop. w Muzeum Czartoryskich).

31. Wysowa.

Wieś, oddal. połud. od Gorlic 24 kilom. Parafia gr. kat. w miejscu, dyecezya gr. kat. przemyska. Łacinnicy należą do parafii Ropa.

Dawniej: Wiszowa.

Wieś założona w XVI w. na prawie wołoskiem. R. 1581 Wiszowa stanowiła jedną całość z Hańczową, gdzie była parafia. Właścicielem był Adam Brzeński. (Pawiański, Małopolska). Według tradycyi mieli tu dawnymi czasy Ormianie, a według drugich Grecy, wielkie składy win z Węgier, czego dowodem istniejące dwie piwnice na 300 beczek każda. Stąd pochodzi rodzina Sembratowiczów, która dostarczyła dwóch metropolitów, a między nimi jednego kardynała. Własność po r. 1800 przechodziła z Lanckorońskich na Urszulę z Morsztynów Dembińską, Ludwika Morsztyna, a roku 1836 na Wojciechowskich. (Schematyzm ruski z r. 1879).

Cerkiew paraf. ś. Michała arch. Patron: gmina miejscowa.

Parafia ruska wydaje się być dawną. Z aktów kościelnych wynika, że r. 1585 Symon Zwierch, popowicz, odstąpił popostwo wysowskie Łukaszowi Czaśnikiewiczowi, z zabudowaniami i gruntem. Starą cerkiew r. 1777 spalili konfederaci barscy, odbudowano ją r. 1779 z drzewa. R. 1874 nowo urządzona i ozdobiona. Ormiańscy handlarze wina, w dawnych czasach mający tu składy, zbudowali murowaną kaplicę do dziś dnia istniejącą. Tu pochowany jest Ludwik Possinger Choborski, namiestnik Morawy, † 1836 r. (Schematyzm ruski 1879 r.).



Fig. 79. Wójtowa. Latarnia procesyjna gotycka, drewniana.

32. Zagorzany.

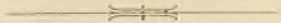
Wieś, oddal. półn. od Gorlic 4¹/₂ kilom. Parafia w miejscu, dyecezya przemyska.

Roku 1319 Łokietek po dłuższym procesie między opatem tynieckim a Jakóbem podkom. sandomirskim, zasądza tegoż in contumaciam na oddanie opactwu tynieckiemu między innymi majątności Zagorzany »in territorio Beycensi«. (Kętrzyński-Smolka, Kod. dypl. tyn. 79). W następnym jednak dokumencie podejrzanym Łokietek potwierdza ugodę zawartą między stronami spornemi, którą Jakób odstępuje Zagorzany klasztorowi pod pewnymi warunkami (tamże, 81). R. 1456 Kazimierz Jagiell. w potwierdzeniu przywilejów dawnych, wylicza Zagorzany między wsiami należącemi do opactwa tynieckiego (tamże, 407). R. 1386 Swentoslaus Swentoslai de Zagorzany not. publ. (Piekosiński, Kod. dypl. kat. krak. II, 108). R. 1395, 1399 Nicolaus Petri de Zagorzany not. publ. (tamże, 197, 198, 241). R. 1442, 1443 »Johannes de Zagorzany subdapifer reginalis«, 1446 »marschaleus curie reginalis, subdapifer curie reginalis«, 1447 »subdapifer et magister curie reginalis« królowej Zofii rezydującej w Bieczu (Akta grodz. i ziem. XI, 205, 230, 239, 244; IV, 152; III, 209). R. 1494 Nicolaus de Zagorzany, obok ziemian z Wilkowisk i Gnojnika, świadczy w pewnej sprawie w Proszowicach (tamże, VII, 184). R. 1581 był tu (może dzierżawcą) Piotr Sulowski (Pawliński, Małopolska); wieś pozostała klasztorną aż do zniesienia klasztoru tynieckiego.

Kościół paraf. ś. Wawrzyńca męcz. Patron: Adam hr. Skrzyński.

Parafia i kościół ś. Wawrzyńca istniały już w XV w. (Długosz, Lib. ben. III, 201). Kościół obecny wystawiony r. 1816. (Schematyzm).

Budynek murowany i tynkowany bez wybitnych cech stylowych.



NAPISY DOMÓW KRAKÓWSKICH.

Dopełnienia i poprawki.

W pracy o »Napisach domów krakowskich« uwzględnione zostały także napisy na domach klasztornych, na murach, na t. z. figurach, kamieniach granicznych itd. — czego w przedmowie nie wyrażono dokładnie.

— Do str. 3. Rynek główny, w bruku, na przekątnej pomiędzy wieżą ratuszową a ulicą Szewską, naprzeciw domu l. 30, wprawiona przed kilkunastu laty płyta pozioma z piaskowca z napisem wyrytym

Na tem miejscu

Tadeusz

Kościuszko

przysięgał

narodowi

w dniu 24 marca

1794 r.

— Do str. 6. Rynek l. 17. W fasadzie na prawo od bramy głównej, nad sklepem tablica marmurowa czarna, dość znacznych rozmiarów, mieści długi napis na pamiątkę pożaru 1850 r. Obecnie zakryta jest niemal cała szyldem i gzemsem wystawy sklepowej.

— Do str. 13. Ul. św. Anny l. 8 i 10. Biblioteka Jagiellońska. Sala I piętra narożna, zwana Jagiellońską, z oknami trzema wychodzącymi na ul. św. Anny, a jednym na ul. Jagiellońską. W tem ostatniem na środkowym z trzech kamiennych talerzy ławy okiennej, wystających na zewnątrz budynku, na płaszczyźnie poziomej wierzchniej widzialnej z we-

wewnątrz sali, gdy się stanie na parapecie okiennym, reszta starego zepsu-
tego napisu rytego, świadczącego, że użytym tu może został kamień, po-
chodzący z jakiegoś epitalium:

..... IOANES
 STANISLAVS
 ZENSKI
 A. D. 1684 ¹⁾

W temże oknie na węgarku bocznym prawym, na ścianie pionowej
bocznej zewnątrz okna, widzialny ze sali niezbyt zgrabnie ryty napis:

GREGORIvs.

— Do str. 32 (po ulicy Gołębiej). Ulica Jagiellońska l. 22. Zakład che-
miczny uniwersytecki, wejście od plantacyj. Na parterze w korpusie środ-
kowym izba frontowa długa, o sklepieniu beczkowem z lunetami, zape-
wne dawny refektarz klasztoru Norbertanek. Na podniebiu w miejscu
najwyższem wzdłuż osi podłużnej sklepienia. pas ozdobiony gipsową sztu-
kateryą barokową, w rodzaju płaskich listew o liniach geometrycznych
Gdy się obrócimy tyłem do okien, widzimy następujące ozdoby z napi-
sami z dużych, również jakby z płaskich listew wyrobionych, wypukłych
liter, licząc od lewego ku prawemu:

1) Nad drugą lunetą medalion okrągły, w środku insygnia arcybiskupie
w otoku napis: S. AVGVSTINVS i między pierwszym a ostatniem S dwie
łyżki skrzyżowane.

2) Nad drugą lunetą mały medalion okrągły i w nim **IHS.**

3) Pomiędzy drugą i trzecią lunetą medalion ośmioboczny i w nim

$$\begin{array}{cc} D & K \\ \text{(h. Brochwie)} & \\ X & Z \end{array}$$

Litery znaczą oczywiście: Dorota Kątska Xieni Zwierzyniecka.

4) Nad lunetą czwartą mały medalion okrągły, a w nim monogram
ze skombinowanych w jeden znak liter MARIA.

5) Między lunetą czwartą a piątą medalion w rodzaju czworoliścia,
w nim herb: odwrócona Leliwa z gwiazdą o ośmiu promieniach, zgru-
powanych po parze promieni równoległych do siebie; poniżej litery

N. S.

P. Z.

6) Nad lunetą piątą medalion podobny do pierwszego, tylko w otoku
napis: † S. NORBERTVS.

¹⁾ Na napis ten uwagę moją zwrócił Dr. Tadeusz Estreicher.

7) Między lunetą piątą a szóstą w kartuszu niesymetrycznym napis

ANNO
DOMINI¹⁾
1641²⁾

— Do str. 35. Ul. Kanonicza l. 21. W czasie restauracyi kamienicy w kwietniu 1899 r. w posadzce wozowni odgrzebano kilka kamieni z napisami rytymi, użytych jako materyał.

1) Płyta czarna marmurowa, prostokąt wys. 0.32, szer. 0.415 m. z napisem:

*Jan Paweł Koroniec
po Stanisławie Szczepanowskim
624 Bishop Krakowski
Ozdoba Kościoła Polskiego
Literatury polskiej
i cierpiący budzący satanach*

2) Płyta marmurowa czarna, prostokąt wys. 0.23 m. szer. 0.87 m., w środku zniszczona, z napisem:

*Ad Timocharum Alexandrinum
circa A. 300. Ant. Chr.
Cognitae Astroscum . . . alas O! Timochare salve!
Aetherei (sic) ante a . . . s ante sub re domos.*

3) Płyta marmurowa, wys. 0.28 m., szer. 0.80 m. od obu końców bocznych odłuczona, środkiem pęknięta, z napisem:

*Ad Hippocri . hum Rhodium
circa A. 120 ant. Chr.
Tu quaque dimens . . . Solis Lunaeque recursas
Hipparche! et qual . . . t (sic) Olympus habet*

4) Płyta marmurowa czarna, prostokąt wys. 0.24, szer. 0.66 m. z napisem:

*Ad Tychonem Priaci Ianam
circa a . 1 . 80 p. Chr.
Caesitis veteram et propriis norma Astva subrygi
Quanti id? iudicium posteritatis erit*

¹⁾ M małeńkie wpisane jest w O.

²⁾ Na tę ozdobę sali i napisy uwagę moją zwrócił Dr Tadeusz Estreicher.

— Do str. 37 (przed placem Groble). Ulica nad Wisłą l. 6 i 7, róg placu Groble. Koszary pociągów wojsk. dyw. l. W głównym dziedzińcu na frontonie ryzalitu środkowego, traktu równoległego do Wisły, na I piętrze pomiędzy oknem środkowym a oknem prawem od patrzącego, wmurowana płyta z czarnego marmuru bez ramy, prostokąt wys. 0·83 m., szer. 0·817 m. z napisem wrytym dość niezręcznie:

VASTAS HAS ÆDES
 A° 1779 penitus conflagratas
 ELIAS de Granow WODZICKI
 Grlis Minor. Polon. Praefectus Crac.
 primo possessionis 1783
 . . aere proprio restaurari
 et in hunc statum redigi curavit
 MDCCLXXXVI
 Curante Gasparo Polejowski

— Do str. 38. Ul. Loretańska l. 1. Klasztor OO. Kapucynów. Na dziedzińcu zakratowanym przed kościołem, w pobliżu epitalium Krzyszkierów stoi wolno słup kamienny cylindryczny, zakończony urną. W połowie wysokości słup przerwany jest blokiem sześciennym z czarnego marmuru, którego cztery ściany pionowe pokrywa drobny i gęsty napis wryty, z powodu zwietrzenia marmuru niemal nieczytelny. Na ścianie zwróconej ku kościołowi doczytać się tylko można:

Pamięć
Pratwa Szwedzkiego
Palkownika dawnego Palku 39^o (?) Dygionu
Naduwiślańskiego
Który wznosił się . . . Marca 1756 r. . .
 (dalej 5 wierszy nieczytelnych)
 (na końcu 6-go wiersza) . . . w r. 1790 ułat

Strona zwrócona ku ścianie klasztoru i strona odwrócona od kościoła liczą po 14 wierszy nieczytelnych. Strona zwrócona ku kaplicy loretańskiej zawiera koniec napisu w trzech tylko wierszach, z których wyczytać dało się:

.....
 odłajac cwałliwą duszę po
 bożnym westchnieniom łitościwych czytelników.

— Do str. 39. Ul. Loretańska l. 1. Klasztor OO. Kapucynów. Posąg ś. Jana Nepomucena nie pochodzi z ulicy Karmelickiej, lecz wystawiony został odrazu na dzisiejszem swoim miejscu w czasie budowy kaplicy Loretańskiej, gdy woda podziemna zalewała roboty około fundamentów. Po wystawieniu figury zalew wody ustał (z zapisek OO. Kapucynów).

Figura zaś ś. Jana Nepomucena usunięta w r. 1883 z okolicy mostku na Rudawie w ulicy Karmelickiej, miała na czterech bokach postumentu wprawione cztery tablice z napisami:

- I. Świętemu Janowi z Nepomuk dobrej sławy Patronowi Czechów i Polaków ta starożytna statua przed r. 1523 już w tem miejscu stojąca ze składek obywateli i obywaterek krakowskich w pamiętnym roku 1815 odnowiona.
- II. Dla obecnych i potomnych niech służy ta wiadomość, że w r. 1801 nabożeństwo i parafia z kościoła ś. Szczepana, w Krakowie do kościoła OO. Karmelitów na Piasku przeniesioną została.
- III. Modlitwa: Cudowny Patronie święty daj sławę i powodzenie wzywającym Twej łaski.
- IV. Przypomnienie dla potomnych. W czasie odnowienia tej statuy za panowania Aleksandra Imperatora Wszech Rosyi, Króla polskiego, Królestwo Polskie wskrzeszone i Kraków wolnym ogłoszony został Senat rządzący zaprzysiągł wierność konstytucyi Rzeczypospolitej krakowskiej d. 18 października roku 1815 w kościele Najświętszej Panny Maryi. Oddanie konstytucyi Sejmowi Rzeczypospolitej Krakowskiej d. 11 września 1815 r.

(Czas z r. 1890 Nr. 291, kronika).

Figura z postumentem rozebrana i uszkodzona przeniesioną została na dziedziniec t. zw. plebanii ś. Szczepana przy klasztorze OO. Karmelitów na Piasku. W r. 1896 sam posąg zabrano stąd i ustawiono w ogrodzie przed Nowym kościołem OO. Misyjonarzów na Nowej wsi. Tablice zaś z napisami zaginęły bez śladu.

— Do str. 39. Ul. Krupnicza l. 21 (róg ulicy Dolnych młynów). Na ścianie od ulicy Dolnych młynów, przy samym narożniku, do niedawna znajdowała się tablica kamienna z napisem odnoszącym się do powodzi 1813 r. Od lat kilku zniknęła, podobno zakryta warstwą tynku.

— Do str. 41 (po ul. Basztowej). Ul. Warszawska l. 1. Cmentarz kościoła św. Floryana, w murze obwodowym północnym tablica marmurowa czarna prostokątna, wys. 0.61 m., szer. 0.66 m. z napisem rytym:

D. O. M.

MELCHIOR GWOZDZIKOWIC ZSPOCZYWA (sic)

W TYM GROBIE

Z ZOFIĄ MAŁZONKĄ SUPLIKUIĄC TOBIE

KTO PRZECHODZISZ CHCIEJ (sic) WESTCHNAĆ

DO BOGA Z MIŁOŚCI
 ABY ZMARŁYCH DOMIESCİL RAYSKICH
 SZCZĘSLIWOSCI
 ZMARŁ
 ROKV TYSIĄC SZESCSSET SZESCSZIESIAT SIODMEGO
 ŻYCIA SWEGO ROKU 54
 DNIA I MAIA.

— Do str. 44 (po ulicy Krakowskiej). Kazimierz, ul. Bożego Ciała 26. Klasztor XX. Kanoników regularnych laterańskich Bożego Ciała. Na I piętrze w dużej sieni sklepionej przed refektarzem i mieszkaniem przeora:

1) Tablica marmurowa czarna wmurowana w ścianę między ołtarzykiem a przejściem do zakrystyi. Prostokąt wys. 0.57 m., szer. 0.74 m., bez ram, z obwódką złożoną i rytami w górnych narożnikach godłami, wkreślonymi w koło — na lewo orzeł polski z h. Ciołek na piersiach, na prawo kielich z hostyą. Napis ryty:

MOLENDINUM HOC
 REGNANTE SERENMO STANISLAO
 AUGUSTO REGE POLONIE M: D. L. & c.
 FUNGENTE PROTUNC OFFICIO
 MAGNI PROCURATORIS ARCIS CRACOVIEŃ.
 ILLRI ADALBERTO KLUSZEWSKI CASTELLANO BIECENSI
 EQUITE ORDINIS S. STANISLAI
 ET GERENTE PREPOSITURAM GNELEM (sic) CANONICORUM
 REGU: LATERAN: PERILLRI RDNO (sic) DNO CAN: DONAT: DOBRZANSKI
 S. T. D. SEXTÆ PARTIS PROCENTUUM EX HOC MOLENDINO
 PROVENIENTIUM UNA CUM CONUENTU GERILLI¹⁾ (sic) SUO
 CASIMIRIE AD CRAC: SITO GAUDENTE
 A FUNDAMENTIS ERECTUM AO: JUBILEI²⁾ 1776.

2) Tablica druga, tychże rozmiarów i ozdoby, umieszczona w ścianie naprzeciw pierwszej, między stopniami do korytarza klasztornego, a oknem frontowem. Napis:

MOLENDINUM HOC,
 REGNANTE SERENMO STANISLAO
 AUGUSTO REGE POLONIE (sic) M. DL. & c.
 FUNGENTE PROTUNC OFFICIO
 MAGNI PROCURATORIS ARCIS CRACOVIEŃ.
 ILLRI ADALBERTO KLUSZEWSKI CASTELLANO BIECENSI
 EQUITE (sic) ORDINIS S. STANISLAI,
 ET GERENTE PRÆ POSITURAM (sic) GNLEM CANONICORUM

¹⁾ N wpisane jest w G.

²⁾ A początkowo wyryto jako CE i poprawiono.

REGU. LATERAN. PERILLRI RIMO DNO LAURENTIO FLORIDO CHMIELECKI.
S. T. L. TERTLE (sic) PARTIS PROVENTUUM EX HOC MOLENDINO
PROVENIENTIUM UNA CUM CONVENTU G NILSUO
CASIMIRLE (sic) AD CRAC: SITO GAUDENTE
A FUNDAMENTIS ERECTUM ANNO DOMINI, 1769.

Oba powyższe napisy zapewne znajdowały się niegdyś na młynach należących w części do Zgromadzenia XX. kanoników laterańskich; były to: młyn za ś. Mikołajem i młyn »piaseczny«; co do tego drugiego nie jest pewnem, czy był na przedmieściu Piasek, t. zw. później »młyn górny« — czy też na posiadłości podmiejskiej »Piaskie. Za tem drugim przypuszczeniem przemawiałyby zapiska z r. 1514 w aktach radzieckich krak. str. 142: »vor sant Niclos Thore bey der Sand-mole«. Nie zachowała się jednak wiadomość, która z tych tablic do którego z młynów się odnosi, ani też kiedy ze swego miejsca usunięte i tutaj wmurowane zostały.

Uwagi o napisach domów krakowskich.

Podał

Leon Sternbach.

Wydane przez Dra Tomkowicza inskrypcye na budowłach prywatnych i publicznych (str. 1—54 i 321—327), pod względem formy i treści odzwierciedlają często wzory klasyczne; stąd też dla badaczy studyów humanistycznych w Polsce pożądaną będzie wiązanka uwag, wyświetlających ważną stronę naszej kultury.

W dosłownem brzmieniu występuje kilka wierszów Vergiliusa, a mianowicie

p. 30 *sacra suosque tibi commendat Troia Penates*

= Aen. II 293, —

p. 31 *fuit Ilium et ingens gloria Teucrorum*

= Aen. II 325 sq., —

p. 35 *procul este profani*

= Aen. VI 258.

Do tej samej kategorii należy myśl: *minus in parvis fortuna furit* (p. 7) wyjęta z tragedyi Seneki *Phaedra* (w. 1124)*, nadto formę zdania ogólnego: *magni animi magnis fiunt honoribus* (p. 29) przybrały słowa *Liviusa* IV 35, 9 *magnos animos magnis honoribus fieri*.

Przysłowie wspomniane przez *Quintiliana* *Inst. Or.* V 11, 41 *ea quoque, quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt, quale est: ubi amici, ibi opes***), otrzymało p. 6 postać: *ubi opes, ibi amici*, widocznie według wskazówek *Erasma* z *Rotterdamu* *Adag.* p. 44***) *verum si quis ad huius seculi mores respiciat, adagium invertendum existimabit: ubi opes, ibi amici*.

*) Różniczkę 'minor' zam. 'minus' przynoszą edycye nowsze.

***) *Por. Plautus Trucul.* 885 *verum est verbum, quod memoratur, ubi amici, esse ibidem opes.*

****) Używam edycji frankfurckiej z r. 1670 p. t. *Adagia id est proverbiorum, paroemiarum et parabolarum omnium, quae apud Graecos, Latinos, Hebraeos, Arabes etc. in usu fuerunt, collectio absolutissima in locos communes digesta.*

Wyraźne alluzye do tekstów klasycznych wykazują następujące inskrypcye:

p. 6 bona opinio, dulcis pecunia

por. Publilius Syrus 62 bona opinio hominum tutior pecunia est z przypiskami Friedricha p. 126, —

p. 6 nescia torporis virtus

por. Lucanus Phars. I 144 sq. nescia virtus | stare loco, —

p. 34 conscia mens recti omnia ridet

por. Ovidius Fast. IV 311 conscia mens recti famae mendacia ridet,

p. 37 ipsa sibi virtus

por. Claudianus de cons. Mall. Theod. 1 ipsa quidem virtus praemium sibi wraz z heksametrem Siliusa Pun. XIII 663 ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces, —

pewne też prawdopodobieństwo przemawia za tem, że słowa Lucretiusa II 990 omnibus ille idem pater est dały pochop do sentencyi (p. 6): est Iupiter omnibus idem, wreszcie przytoczyć można znamienne paralele do p. 34 virtutis premium gloria. W tem samym bowiem znaczeniu gloria nazywa się virtutis fructus (Cicero Pis. XXIV 57), beneficium (Curtius VIII 18, 18), pretium (Prudentius ad Symmach. II 754 sq.), nie inaczej jako praemium virtutis określony jest honos (Cicero de clar. or. LXXXI 281), co do myśli zupełnie odpowiada Cicero pro Mil. XXXV 97 ex omnibus praemiis virtutis, si esset habenda ratio praemiorum, amplissimum esse praemium gloriam por. jeszcze pro Archia XI 28 nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculatorumque desiderat praeter hanc laudis et gloriae.

Kilkakrotnie figurują w krakowskich napisach prawidła moralne siedmiu mędrców, które w szacie łacińskiej obiegały nie tylko u autorów klasycznych, ale też we wiekach średnich, szczególnie zaś w epoce odrodzenia. Wystarczy zatem zestawić łaciński tekst z pierwowzorami greckimi:

p. 6 infelicitas nemini obijcienda

= Pittacus u Laert. Diog. I 78 ἀτυχίαν μὴ ὀνειδίζειν, gdzie μηδενί słusznie poprawia Schneider. Zresztą wziętość przepisu ogólnego uzyskała zarazem sentencya Isokratesa ad Demon. 29 μηδενί συμφορῶν ὀνειδίσσας por. Gnomol. Byzant. 239 u Wachsmutha, Studien zu d. griech. Florilegien (Berlin 1882) p. 204, a w ogólności Brunco, de dictis VII sapientium a Demetrio Phalereo collectis (Acta seminarii philologici Erlangensis vol. III z r. 1884) p. 350 i 364 sq.

p. 34 operosum est cunctis placere

= Solon fr. 7 (Lyr. Gr. 41 p. 38 Bergk) πᾶσιν ἄδελφον γυλεπόν. Według innej wersji tę samą myśl głosił Periander por. Stanjek, Quaestionum de sententiarum septem sapientium collectionibus p. I (Wrocław 1891) p. 31, inne świadectwa przytacza mój komentarz do Gnomol. Vatic. 221 (Wiener Studien' X — 1888 — p. 217).

p. 36 nil est in homine bona mente melius

por. Flor. Monac. 170 (Stobaei Floril. vol. IV p. 280 Meineke) Βίαις

ἔρωτηθεῖς, τί ἄν εἴη ἄριστον ἐν τῷ βίῳ εἶπε· συνείδησας, eo Ausonius Sept. Sap. I 1 p. 246 (Schenkl) wyraził wierszem: quatenam summa boni est? mens quae sibi conscia recti por. nadto uwagi do Gnom. Vat. 147 (W. St. X p. 32).

Wreszcie i myśl nulla bestia nocentior adulate (p. 29) przypomina tradycyą o Biasie, którą zwalcza Plutarch de adul. et amico 19 p. 61 C ὁδεν οὐδὲ ὁ Βίας*) ἀπεκρίναντο καλῶς τῷ πυθομένῳ, τί τῶν ζῴων χαλεπώτατον ἐστίν, ἀποκρινόμενος, ὅτι τῶν μὲν ἀγρίων ὁ τύραννος, τῶν δὲ ἡμέρων ὁ κόλαξ.

Tłumaczenie aksjomatu greckiego upatrywać musimy i w napisie: Deo dante nil nocet invidia, którym przed kilku laty zastąpiono dawną inskrypcyą: durum a iocundis arceri (p. 34 n. 2) por. Gregorius Nazianzenus Sent. distich. 63 Θεὸς δίδοντας οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.

Miejsce św. Grzegorza mimowolnie nasuwa myśl o korelacji, jaka zachodzi między napisami naszymi a literaturą kościelną. Ofóz z św. Augustyna (Confess. X 3) przepisana jest maksyma: curiosum genus hominum (opuszcza Aug.) ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam (p. 7), stosunek do Pisma Świętego unaoczniają trzy przykłady:

p. 17 non omnem hominem inducas in domum tuam: multae enim sunt insidiae dolosi

= Eecl. XI 31, —

p. 22 utinam saperent et intelligerent et novissima providerent

= Deuteron. XXXII 29, —

p. 29 in te qui sperat, non confunditur

por. Psalm. XXI 6 in te speraverunt et non sunt confusi, oraz XXX 1 (= LXX 1) in te, Domine, speravi, non confundar.

II.

Dziwić się nie można, że wskutek niedokładnych wiadomości dawniejszych źródeł o inskrypcyach obecnie zaginionych jakoteż wskutek złego stanu istniejących jeszcze napisów otwiera się dość szerokie pole dla domysłów konjekturalnych. W tym kierunku cenna publikacya Tomkowieza wymaga kilku suplementów:

p. 7 stet domus haec, donec fluctus formica marinos.

Czytaj: marinos. Podobnie wypadły nieraz kreski oznaczające m przy końcu kilku wyrazów n. p. (p. 16) studioru— aeternu— Deu— alma— schola— monumentu.

p. 11 hospes hic Augustus recreando moenia Craci.

Ponieważ chodzi o posła perskiego, konieczną jest lekeya: augustus.

p. 13 arma ferunt pacem, pace p a c a n d a ł a m e n .

Ze względu na myśl i na metrum (pācanda) nicodzowną jest po-

*) Dodaj Sept. sup. conv. 2 p. 147 B. Podobną relacyą o Diogenesie z Sinopy przechował Laertius Diogenes VI 51 ἔρωτηθεῖς, τί τῶν θηρίων κάκιστα δάκει, ἔφη· τῶν μὲν ἀγρίων συκοφάντης, τῶν δὲ ἡμέρων κόλαξ.

prawka: paranda por. Vegetius de re milit. 3 praef. qui desiderat pacem, praeparet bellum. Znany aforyzm: si vis pacem, para bellum nie pochodzi z starożytności por. E. Wöflflin w Sitzungsber. d. bayr. Akad. d. Wissensch. 1887 p. 202.

p. 15 odpaść ma przypisek: 'sic' po formie: 'XII virum', również p. 16 po defensi w zwrocie: defensi Christiani orbis titulo auctior.

p. 15 hanc ante imaginem noctu in somnis (!) orans.

Czytaj: insomnis.

p. 18 Nestoris annosi superasses saecula Ioannes.

Poprawić należy: saecula.

p. 29 imprudensque alceus urget et uxor.

Musimy przyjąć poprawkę imprudens, quem wspomnianą w uw. 1, prócz tego pewną jest moja emendacya: calceus. 'Bucik' i 'żonę' w podobny sposób łączy anekdotka u Plutarcha Aemil. Paul. 5 p. 257 Β εικεν ἀληθῆς τις εἶναι λόγος περὶ γάμου λύσεως γενόμενος, ὡς ἀνὴρ Ῥωμαῖος ἀπεπέμπετο γυναῖκα, τῶν δὲ φίλων νοουθετούντων αὐτόν: 'οὐχὶ σώφρων; οὐκ εὐμορφος; οὐχὶ παιδοποιός'; προτείνας τὸ ὑπόδημα (καλτίον αὐτὸ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν) εἶπεν: 'οὐκ εὐπρεπῆς οὗτος; οὐ νεουρηγῆς; ἀλλ' οὐκ ἂν εἰδείη τις ὑμῶν, καὶ ὃ τι εἴλεβεται μέρος οὐμὸς ποὺς i Coniug. Praecept. 22 p. 141 A*) ὁ Ῥωμαῖος ὑπὸ τῶν φίλων νοουθετούμενος, ὅτι σώφρονα γυναῖκα καὶ πλουσίαν καὶ ὀφειλίαν ἀπεπέμψατο, τὸν καλτίον αὐτοῖς προτείνας, 'καὶ γὰρ οὗτος' ἔφη 'καλὸς ἰδεῖν καὶ κινῶς, ἀλλ' οὐδεὶς οἶδεν. ὅπου με εἴλεβει'.

p. 51 urywek: adsit quisqu, o którym Łepkowski w inwentarzu zapisał: 'ze składu w Colleg. maius, zapewne z jakiejś bursy' niewątpliwie uznać należy jako fragment napisu: adsit quisquis amicus (p. 6), który według Bruina umieszczony był in foro Cracoviensi.

W końcu dołączam kilka przyczynków krytycznych do uzupełnień Tomkowicza (p. 321 sqq.):

p. 323 czytaj: cognitor astrorum [s]olus, o Timochare, salve!

aetheris ante a[llio]s ause sub[i]re domos,

gdzie zmieniłem wyraz aetheris, a w nawiasach uzupełniłem wytarte litery; prozodya solus jest błędną, ale należy ją wziąć na karb wierszokłety. ibid. przywracam następujący dystych:

Tu quoque dimens[u]s solis lunaequae recursus

Hipparche et [stellas] quot[quot] Olympus habet.

Luki dla stellas nie oznaczył wydawca, następny wyraz ma wygląd: quol..t.

ibid. Quaesitis veterum et proprius normae astra subegi.

Widocznie pisać musimy propriis.

*) Interpretacyą łacińską daje Hieronymus adv. Iovin. I 48 legimus quendam apud Romanos nobilem, cum cum amici arguerent, quare uxorem formosam et castam et divitem repudiasset, protendisse pedem et dixisse eis: 'et hic soccus, quem cernitis, videtur vobis novus et elegans, sed nemo scit praeter me, ubi me premit'. Wyrażenia calceus urit o ciasnym trzewiku używa Horatius Epist. I 10, 43.



Z PROTOKOŁÓW POSIEDZEŃ GRONA.

Pragnąc uczynić z Teki wydawnictwo dające obraz całej działalności konserwatorów i korespondentów Galicyi Zachodniej, pomieszczamy na tem miejscu wyciągi z protokołów posiedzeń Grona, ogłaszane w dziennikach i w komunikatach wydawanych osobnymi zeszytami, w opracowaniu sekretarzy Grona dra Demetrykiewicza (I—VIII) i dra Krzyżanowskiego (IX), który wydaje zbiór obecny. Sprawozdania z powiatów grybowskiego i gorlickiego objęte szczegółową w tym tomie ogłoszoną inwentaryzacją opuszczamy, a sprawozdania archiwalne mające objąć osobny tom Teki podajemy tylko w skróceniu.

W myśl uchwał I. zjazdu wszystkich w Galicyi urzędujących konserwatorów i korespondentów c. k. Komisji centralnej dla zabytków historycznych i pomników sztuki, odbytego w Krakowie dnia 24 i 25 maja 1888 r. przysłała do skutku kolegialna organizacya, polegająca na utworzeniu dwóch związków konserwatorskich, jednego dla Galicyi zachodniej, drugiego dla wschodniej. Celem tej organizacyi zawiązanej z zachowaniem ścisłej łączności z c. k. Komisją centralną konserwatorską w Wiedniu, jako instancją naczelną i kierującą, jest wzajemna pomoc i informacya w spełnianiu zadań konserwatorskich.

Konserwatorowie i korespondenci Galicyi zachodniej na posiedzeniach odbytych w Krakowie dnia 17 i 22 czerwca 1889 r. uchwalili szczegółowe zasady organizacyi swego Grona, na posiedzeniu zaś odbytem dnia 17 grudnia 1889 r. wprowadzili ją

w życie, obierając przewodniczącym konserwatora Prof. Józefa Lepkowskiego, zastępcą przewodniczącego członka koresp. Prof. Maryana Sokołowskiego, a sekretarzem członka koresp. Dra Włodzimierza Demetrykiewicza.

Na trzech następnych posiedzeniach toczyła się dyskusya nad sprawą stosunku krajowych związków konserwatorskich do c. k. Komisji centralnej w Wiedniu. Stosunki te zostały uregulowane ostatecznie pismem c. k. Komisji centralnej z dnia 2 kwietnia 1890 r. l. 368, wystosowanem na ręce konserwatora Władysława Łozińskiego, jako przewodniczącego Koła konserwatorów Galicyi wschodniej.

Na posiedzeniu dnia 15 stycznia 1890 r. zajmowano się sprawozdaniami konserwatorów do Komisji centralnej z czynności za rok ubiegły. Sprawozdanie takie przedłożył dr. Tomkiewicz. Inni konserwatorowie zawiadomili, że nie wysyłają obecnie osobnych sprawozdań do Wiednia, a to jedni z powodu, że w ciągu roku wielokrotnie porozumiewali się z Komisją centralną i mieli sposobność wówczas zawiadamiać ją o przebiegu wszystkich ważniejszych zdarzeń w swoich okręgach, drudzy zaś dlatego, że w okręgach ich nie zdarzył się w zeszłym roku żaden fakt donioślejszy, godny zanotowania.

Ze sprawozdania dr. Tomkiewicza wynika, że najważniejszą czynnością w jego okręgu była sprawa restauracyi kościoła parafialnego w Bieczu. Wspaniały ten pomnik architektury gotyckiej znajdował się w wielkim niebezpieczeństwie z powodu wadliwej konstrukcyi dachu, zbudowanego przed kilkudziesięciu laty. Pod jego uciskiem pękały sklepienia a szparami zaciekała woda. Za inicjatywą konserwatorów ś. p. K. Rogawskiego i Tomkiewicza odrestaurowano w latach 1887 i 1888 według planów architekta p. Odrzywolskiego, a kosztem konkurencyi parafialnej przede wszystkim dach i sklepienie nad prezbiterjum, jako nad częścią najbardziej zagrożoną. Aby uzyskać fundusze na restauracyę reszty budynku, zwrócił się konserwator w obszernym memoryale do c. k. Komisji centralnej z prośbą o zasiłek z funduszów państwowych a równocześnie dołożył starań, że Sejm galicyjski udzielił subwencyi w kwocie 2000 zł. a. na restauracyę licznych dzieł sztuki, wewnątrz kościoła nagromadzonych. Za tę sumę odrestaurowano piękny z drzewa rzeźbiony i polichromowany ołtarz wielki, ozdobiony częściami średniowiecznych rzeźb figuralnych, niepospolity obraz z tego ołtarza, dzieło włoskiego artysty prawdopodobnie jednej ze szkół północno-włoskich z XVI wieku i inny obraz pochodzący z dawnego średniowiecznego tryptyku z XV lub XVI wieku, dwustronnie na drzewie malowany ze scenami męki Chrystusa, a nadto stalle barokowe i ławkę z klęcznikiem, pochodzącą z XVI wieku, z malowanymi ornamentami renesansowymi i naśladowaniem intarsyi.

Otrzymaawszy wiadomość, że kościół klasztorny PP. Klarysek w Starym Sączu ma być odnawiany, poczynił dr. Tomkiewicz wcześniej starania, aby piękna ta świątynia jednonawowa pochodząca z pierwszej połowy

XIV wieku, która pomimo licznych dodatków barokowych zachowała jeszcze wiele charakteru gotyckiego, nieumiejętną restauracją zeszcpeconą nie została. W tym celu nadesłał konserwator klasztorowi wyczerpujące wskazówki postępowania, wypracowane wspólnie z prof. Łuszczkiewiczem. Pomimo tych zabiegów jednak i życzliwego poparcia, jakiego udzielił konserwatorowi Najprzew. Biskup tarnowski ks. Łobos, został kościół w Starym Sączu przez niedorosłego zadaniu malarza prowincjonalnego pomalowany.

Poczynił także konserwator starania, aby zabytki do kultu już niezdatne, jak reszty tryptyku malowanego z roku 1525 z kościoła w Wójtowej, oraz skrzydło tryptyku i kielich gotycki miedziany z kościoła w Sękowej zostały złożone jako depozyt w Muzeum narodowym w Krakowie, a gotycka chrzcielnica średniowieczna i dzwon z roku 1540, znajdujące się w starym kościółku w Sękowej, przeniesiono do nowego kościoła parafialnego.

Zwrócił nadto konserwator uwagę plebana we wsi Krużłowej powiatu grybowskiemu na artystyczną wartość drewnianego średniowiecznego pułapu kościelnego, pokrytego pięknym malowaniem polichromijnem.

Jako dwa ważne i dla sprawy utrzymania zabytków pomyslnie wypadki w swoim okręgu zapisuje jeszcze konserwator założenie muzeum diecezjalnego w Tarnowie przez Najprzewiel. ks. Biskupa Łobosa, oraz wycieczkę naukowo-artystyczną, którą podjął prof. Władysław Łuszczkiewicz z uczniami szkoły sztuk pięknych w stronę okolic powierzonych jego opiece konserwatorskiej; wycieczka przyczyniła się wiele do zbadania zabytków i zarówno w rysunkach jak i notatach przyniosła plon bogaty.

Na temże posiedzeniu zawiadomił konserwator prof. Smolka o staraniach, jakie podjął, aby zapewnić miejskiemu archiwum w Krakowie, które przez wyjazd dra Piekosińskiego osieroczone zostało, napowrót naukowe kierownictwo, i oświadczył, że zamierza wysłać kwestyonaryusze do wybitniejszych miast monarchii, celem zebrania wiadomości o urządzeniu ich archiwów gminnych.

Dwa posiedzenia t. j. d. 20 marca i 11 kwietnia poświęcono sprawie odpowiedzi na okólnik Komisji centr., żądający wiadomości o muzeach prywatnych do publikacji, którą zamierza wydać Ministerstwo oświaty dla informacji uczonych i znawców.

Grono konserwatorskie Galicyi zachodniej wysłało do Komisji centralnej wiadomości o następujących zbiorach;

O skarbcach katedry krakowskiej i tarnowskiej, o skarbcach kościoła N. Panny Maryi, kościoła OO. Dominikanów i Franciszkanów w Krakowie, o skarbcu kościoła parafialnego w Wieliczce, o Muzeum diecezjalnym w Tarnowie, o zbiorach: Akademii umiejętności, Gabinetu archeologicznego Uniwersytetu Jagiell., Muzeum techniczno-przemysłowego i Towarzystwa numizmatycznego w Krakowie. Nadto o zbiorach hr. Potockich w pałacu pod Baranami w Krakowie, w Krzeszowicach i Zatorze, o zbiorach książąt Lubomirskich, hr. Jerzego Moszyńskiego, Prof. Lotara Darguna, p. Tadeusza Konopki i p. Piotra Umińskiego w Krakowie, o zbiorach

rach hr. Branickich w Suchy, hr. Lasockich w Dębnikach, p. Stanisława Larysz Niedzielskiego w Śledziejowicach, hr. Szembeków w Porembie, hr. Tarnowskich w Dzikowie, oraz zbiorach Magistratu miasta Tarnowa.

Posiedzenie z dnia 6 czerwca 1890 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski podaje wiadomość o staraniach, jakie podjęte zostały z inicjatywy Kapituły katedralnej krakowskiej w celu uzyskania subwencji państwowej na restaurację kaplicy Zygmunto-wskiej. Kapituła wniosła petycję do Komisji centralnej konserwatorskiej, w której wskazuje na konieczną potrzebę podjęcia jak najspieszniejszej restauracji tego klejnotu architektury i uprasza o przyznanie zasiłku z funduszków państwowych. Komisja zażądała opinii od konserwatora prof. Łepkowskiego, który 9 kwietnia 1890 r. poparł jak najsilniej żądania Kapituły i przedłożył Komisji dwa szczegółowe kosztorysy restauracji wypracowane przez prof. Odrzywolskiego. Jeden odnosi się do restauracji gruntownej całej kaplicy i opiewa na sumę 26.000 zł. a., drugi zaś tylko do restauracji części najbardziej zagrożonej t. j. latarni i obliczony jest na 3.800 zł. a. Komisja centralna przedstawiła rzecz całą Ministerstwu oświaty zalecając udzielenie subwencji a przedewszystkiem na restaurację latarni.

Ks. Skrochowski zwraca przy tej sposobności uwagę, że Kapituła katedralna przeprowadziła w ostatnich czasach swoim kosztem restaurację wikarówki na Wawelu, przyczem starano się uszanować dawne szczegóły architektoniczne.

Sekretarz Dr. Demetrykiewicz komunikuje zgromadzeniu wiadomość udzieloną przez p. Bolesława Jaworskiego, właściciela Woli Rafałowskiej pod Rzeszowem, o ołtarzu wielkim, jaki znajduje się w tamtejszym starożytnym drewnianym kościółku parafialnym. Ołtarz ten pochodzi jak się zdaje, z epoki późnego renesansu.

Ze względu, że Wola Rafałowska leży w okręgu konserwatora księcia Sanguszki, uchwalono, aby Biuro poprosiło go w imieniu Grona Konserwatorów o zajęcie się rzeczą i nadesłanie pewniejszych wiadomości.

Dr. Tomkiewicz mówi o poruszonej w dziennikach krajowych restauracji ołtarza w kaplicy Oświęcimów w Krośnie. Konserwator p. Tomkiewicz jeździł umyślnie do Krosna i przekonał się, że wiadomości o zrządzonych przy tem uszkodzeniach polegały na niedokładnej informacji, gdyż obrazy w kaplicy nie były wcale w ostatnich czasach restaurowane. Ołtarz postawiono wprawdzie nowy, ponieważ dawny był zupełnie zbutwiały, ale starano się wiernie naśladować kształt ołtarza dawnego, a nawet ornamenty w znacznej części przeniesiono z ołtarza dawnego na nowy. Inaczej się atoli ma rzecz z samymi murami kaplicy. W następstwie pożaru, który przed niedawnym czasem dotknął kościół, zostały one osłabione i przedstawiają rysy, wzbudzające poważne obawy. Potrzeba więc jak najspieszniej przystąpić do restauracji murów kaplicy. Ponieważ

OO. Franciszkanie w Krośnie nie posiadają na to funduszków, więc mają zamiar wnieść petycję do Sejmu o zasiłek, którą na wniosek p. Tomkowieza zgromadzenie uchwała poprzeć.

Konserwator Prof. Smolka oświadcza, że podczas swej bytności w Wiedniu udawał się do Jego Exc. P. Ministra sprawiedliwości hr. Schönborna w sprawie zwrócenia krakowskiemu archiwum miejskiemu dawnych aktów, które obecnie znajdują się w c. k. Urzędzie hipotecznym. Jest wszelka nadzieja, że już w rychłym czasie sprawa ta pomyślnie załatwioną będzie. Zawiadomił nadto, że właśnie toczą się narady nad reorganizacją zarządu archiwum miasta Krakowa i rzecz ta prawdopodobnie w najbliższym czasie wejdzie pod decyzję Rady miejskiej.

Konserwator prof. Łepkowski stawia wniosek, aby rozpocząć bezwzględnie inwentaryzację zabytków miasta Krakowa i to ściśle wedle kwestyonaryusza urzędowego, wydanego przez Komisję centralną a na podstawie bogatej stosunkowo literatury, jaka dla tych zabytków istnieje.

Po dłuższej dyskusji została ta sprawa odroczone na wniosek prof. M. Sokołowskiego aż do porozumienia się z Gronem konserwatorów wschodniej połowy kraju na ogólnym zjeździe, jaki w lipcu ma się odbyć we Lwowie podczas kongresu historyków.

Dr. Tomkowiez poruszył następnie sprawę okólnika, rozesłanego przez grono uczonych austriackich a popartego przez Komisję centralną, względem dostarczenia materyałów do historii muzyki i oświadczył, że sprawa ta ma prawdopodobnie związek z zamierzoną wystawą muzyczną w Wiedniu. P. Tomkowiez sądzi, że należałoby dostarczyć wiadomości o tem, co posiada Kapituła katedralna krakowska, Biblioteka Jagiellońska, Akademia Umiejętności i Gabinet archeologiczny uniwersytecki; przyczem zwrócił uwagę, że ks. Surzyński w Poznaniu, najznakomitszy znawca dawnych muzykaliów krakowskich, już poczynił pewne zabiegi celem przyścia w pomoc wspomnianemu gronu uczonych austriackich. Należałoby także — zdaniem p. Tomkowieza — wspomnieć o dwóch dawnych okazach fortepianu, z których jeden znajdował się w kościele N. P. Maryi a drugi w klasztorze XX. Augustyanów w Krakowie.

Prof. Łepkowski przypomina, że do niedawna był jeszcze trzeci podobny fortepian starożytny po dawnej bursie muzycznej.

Prof. Sokołowski zawiadamia, że Muzeum Ks. Czartoryskich w Krakowie już odesłało wiadomość o swoich materyałach do historii muzyki.

P. Ossowski zwraca uwagę na teorban, który znajduje się w zbiorach Akademii Umiejętności.

Zgromadzenie wyraża na końcu na wniosek prof. M. Sokołowskiego życzenie, aby c. k. Komisya centralna konserwatorska zamianowała prof. Władysława Łuszczkiewicza, dyrektora Muzeum narodowego w Krakowie, swoim członkiem korespondentem w uznaniu wielkich i ogólnie wiadomych zasług jego około badania i utrzymania naszych zabytków sztuki.

Protokół obrad II. Zjazdu konserwatorów Galicji, odbytego we Lwowie dnia 20 lipca 1890 r. w auli Uniwersytetu.

Obecni c. k. konserwatorowie i korespondenci: Prof. dr. Ludwik Œwikliński, dr. Włodzimierz Demetrykiewicz, dr. Wojciech hr. Dzieduszycki, dyr. dr. Wojciech Kętrzyński, Władysław Łoziński, Władysław Przybysławski, X. dr. Eustachy Skrochowski, prof. dr. Maryan Sokołowski, prof. dr. Izidor Szaraniewicz, Jan hr. Szeptycki, dr. Stanisław Tomkiewicz, dyr. Ludwik Wierzbicki, prof. dr. Tadeusz Wojciechowski, prof. Julian Zacharjewicz i Aleksander Czołowski, sekretarz koła lwowskiego.

Na porządku dziennym:

- I. Sprawa odpowiedniej dotacyi krajowej.
- II. Sprawa gromadzenia ginących zabytków kultury.
- III. Sprawa funduszków pozostających w ręku konserwatora Wojciecha hr. Dzieduszyckiego.
- IV. Sprawa inwentaryzacyi zabytków i pomników Galicji.
- V. Kwestya wystosowania memoriału do Wydziału krajowego w sprawie konserwatorstwa w myśl projektu poruszonego w referacie dra Włodzimierza Demetrykiewicza na II. Zjeździe historyków polskich.

Przewodniczący Koła konserwatorów wschodniej Galicji p. Władysław Łoziński po powitaniu kolegów z zachodniej Galicji odczytuje wystosowane doń pismo c. k. Komisji centralnej z dnia 15 lipca 1890 r. l. 549, w którym komisya dziękując mu za otrzymane sprawozdanie z dotychczasowych obrad Koła lwowskiego, ponownie oświadcza, że »w wzajemnem kolegialnem stykaniu się organów galicyjskich nie widzi niczego, coby się jej własnym dążeniem sprzeciwiało; przeciwnie uznaje, że częste, wspólne porozumiewania się i wzajemna pomoc pod niejednym względem będą miały wpływ ożywiający na czynność konserwatorską«. Następnie proponuje p. Władysław Łoziński, aby zgromadzenie powołało do kierownictwa obrad Zjazdu prof. dra Maryana Sokołowskiego, zastępcę prezesa koła krakowskiego, co też Zjazd przez aklamacyę uchwala.

Prof. Sokołowski obejmuje kierownictwo obrad i powołuje na sekretarzy koresp. Dra Włodzimierza Demetrykiewicza i sekretarza koła lwowskiego Aleksandra Czołowskiego.

I. Kons. Wł. Łoziński przedkłada wniosek Koła lwowskiego, który domaga się, aby Zjazd udał się do Wydziału krajowego o wyjednanie u Wysokiego Sejmu rocznej subwencyi 6000 zł. a., która to suma w równych połowach podzielona ma być na wschodnią i zachodnią Galicyę.

W dyskusyi nad tym wnioskiem zabierają głos pp. hr. W. Dzieduszycki, dr. St. Tomkiewicz, dr. M. Sokołowski, W. Łoziński dr. L. Œwikliński i dyr. Wierzbicki.

Zjazd uchwala wniosek sformułowany przez pp. Łozińskiego i Dzieduszyckiego następującej osnowy:

1) Zjazd upoważnia oba swoje Prezydya, aby w wspólnym memoryale udały się do Wydziału krajowego, aby już na r. 1891 wyjednał u Wys. Sejmu subwencję w kwocie 6000 zł. a. na cele konserwacji zabytków przeszłości.

2) Zjazd poleca swoim Prezydjom, aby w wspólnym memoryale udały się do Wys. Koła Polskiego w Wiedniu z prośbą o wyjednanie ze środków państwowych stałego zasiłku na cele konserwacyjne w Galicyi. Wniosek ten jednomyślnie uchwalony.

Kons. Wł. Łoziński wyraża życzenie, aby w razie, gdyby po za stałą ryczałtową dotacją zachodziła potrzeba osobnej subwencji na restaurację jakich zabytków pierwszorzędnej wartości artystycznej lub pamiątkowej, konserwatorowie właściwych okręgów odnosili się z tą sprawą do całego Koła konserwatorskiego, które rozstrzyga, któremu z proponowanych do restauracji pomników należy się pierwszeństwo. Zgromadzenie przychyliła się do tej zasady.

II. Kons. Wł. Przybysławski referuje o uchwale Koła lwowskiego, podnoszącej pilną potrzebę postarania się o odpowiednie fundusze celem zakupywania już teraz takich zabytków i okazów kultury rodzimej, która w miarę społecznych przeobrażeń teraźniejszości i niwelujących prądów nowożytnych giną bezpowrotnie, a które mogłyby się stać zawiązką osobnego Muzeum krajowego w przyszłości.

W dyskusji nad tym wnioskiem Koła lwowskiego zabierają głos pp.: Władysław Łoziński, dr. M. Sokołowski, hr. W. Dzieduszycki, dr. L. Œwikliński, J. Zacharjewicz, X. Skrochowski, dr. T. Wojciechowski.

Z dyskusji tej wyłania się wniosek rezolucyj, sformułowanej w następującej osnowie: »Zjazd Konserwatorów Galicyi, uznając potrzebę zbierania ginących bezpowrotnie zabytków i okazów rodzimej kultury, upoważnia Prezydium lwowskie, aby z konserwatorów miejscowych a za przybraniem wpływowych osobistości z całego kraju utworzyło komitet, który rozważy kwestyę zbierania i tymczasowego przechowywania takich przedmiotów a zarazem weźmie inicjatywę w krokach przygotowawczych, dążących do utworzenia osobnego krajowego Muzeum dla historii kultury«. Rezolucyę tę zgromadzenie jednomyślnie uchwala.

III. Kons. hr. W. Dzieduszycki uwiadamia zgromadzenie, że w rękach jego pozostaje jeszcze fundusz nietknięty w sumie 4500 zł. a., udzielony przez Wys. Sejm na restaurację dzisiejszej cerkwi miejskiej w Haliczu, uważanej początkowo za dawną soborną cerkiew Uśpienia Bogarodzicy. Restauracya i rekonstrukcyja tej świątyni miały kosztować 20.000 zł. a. a plany wygotowane już zostały przed kilku laty przez prof. J. Zacharjewicza. Zważywszy atoli, że dziś, po dokładniejszych badaniach, nie ulega już wątpliwości, że cerkiew ta nie była cerkwią soborną, zważywszy, że wobec tego restauracya cerkwi traci naukowe i archeologiczne znaczenie, a wchodzi w zakres obowiązków patronatu i gminy, którym nie brak na to funduszków, wnosi hr. Dzieduszycki, aby z sumy

powyższej użyć znacznej części na umiejętne poszukiwania archeologiczne w Kryłosie i tym sposobem przyspieszyć rozstrzygnięcie sporu o położeniu starego grodu. Po przemówieniu prof. J. Szaraniewicza, który sprzeciwia się temu wnioskowi i domaga się użycia całej kwoty na restaurację cerkwi wspomnianej i po odpowiedzi hr. Dzieduszyckiego na argumenty przywiedzione przez preopinanta, wnosi prof. Zacharjewicz następującą rezolucję:

»Zjazd przekazuje kwestyę użycia funduszków, pozostających u hr. W. Dzieduszyckiego a przeznaczonych pierwotnie na restaurację cerkwi miejskiej w Haliczu, Kołu konserwatorskiemu wschodniej Galicyi do zbadania i odpowiedniego załatwienia«. Zgromadzenie rezolucyę tę uchwala.

IV. Prof. M. Sokołowski wnosi, aby przez wzgląd na opóźnioną porę pozostałe przedmioty porządku dziennego odłożyć do przyszłego Zjazdu. Zgromadzenie przychyła się do tego wniosku.

Kons. Wł. Przybysławski przedkłada zgromadzonym pięć nader rzadkich kołków bronzowych różnej wielkości, które znalezione zostały po nawałnicy w urwisku suchego jaru nad Dniestrem na gruntach wsi Kunisowce, obok rozległego, dotąd niezbadanego Horodyszczca.

Kons. Wł. Łoziński dziękuje drowi M. Sokołowskiemu za trud przewodniczenia obradom i wnosi, aby zgromadzenie uchwaliło, że następny Zjazd konserwatorów odbyć się ma w Krakowie w maju przyszłego roku. Zgromadzenie uchwala wniosek ten jednomyślnie.

Protokół podpisali: M. Sokołowski, przewodniczący; dr. W. Demetrykiewicz, sekretarz Koła konserwatorów Galicyi zachodniej; Al. Czółowski, sekretarz Koła konserwatorów Galicyi wschodniej.

Posiedzenie z dnia 16 października 1890 r.

Sekretarz odczytuje reskrypt c. k. Komisji centralnej z dnia 24 sierpnia 1890 r. L. 966, w którym takowa na urzędowe doniesienie o ukonstytuowaniu się Grona konserwatorów Galicyi zachodniej, oświadcza: »że we wzajemnem kolegialnem zbliżeniu się organów galicyjskich, nie dostrzega niczego, coby się jej własnym dążeniom sprzeciwiało, przeciwnie uznaje, że częste wspólne porozumiewanie się i wzajemna pomoc, mogą wpływać ożywiająco na działalność konserwatorską. Komisya centralna przyjmuje dlatego z żywym zadowoleniem wiadomość o utworzeniu się Grona konserwatorów Galicyi zachodniej i gotowa jest działalność tegoż popierać, pragnie jednak odbierać sprawozdania o czynnościach Grona«. Uchwalono posyłać Komisji centralnej drukowane komunikaty.

Przewodniczący Prof. Łepkowski przedkłada zgromadzonym Inwentarz zabytków w Karyntyi (*Kunsttopographie des Herzogthums Kärnten*), wydany w roku ubiegłym przez Komisję centralną. Publikacyę tę, opatrzoną licznymi ilustracyami, nadesłała Komisya centralna na przedstawienie Biura, jako wzór dla użytku Grona konserwatorów.

Przewodniczący zawiadamia następnie, że we wrześniu przesłał

na jego ręce Wydział krajowy projekt restauracji zamku w Olesku, wypracowany przez inżyniera p. K. Kułakowskiego do zaopiniowania wspólnie z pp. Łuszczkiewiczem, Odrzywolskim i Prylińskim. Ta komisya znawców orzekła: że zamek oleski nie jest jednolitą budową stylową, gdyż na jego powstanie składały się różne wieki. Podstawę zamku stanowi fortalicja rusko-litewska z XIII lub XIV wieku, przerobiona następnie w XVI i XVII wieku na magnacką siedzibę. Dobra restauracja w duchu historycznym, powinna uwidocznic te dzieje zawarte w murach zamku i nie może dążyć do utworzenia jednolitej całości architektonicznej.

Sekretarz odczytuje list Najprzewiel. Biskupa tarnowskiego X. Łobosa, korespondenta Komisji centralnej, w którym ten dostojnik Kościoła, zwraca uwagę Grona na cały szereg starożytnych dzieł sztuki po kościołach, które w czasie tegorocznej swojej wizyty kanonicznej w 3 diekanatach górskich swojej dyecezyi, miał sposobność oglądać.

W Tropiu (powiat nowo-sądecki) jest na skalistym brzegu Dunajca, starożytny kościół murowany. Data erekcyi z r. 1260, lecz budynek późniejszy. W bocznym ołtarzu obraz na drzewie malowany, przedstawiający Najśw. Pannę, św. Katarzynę Alex. i św. Barbarę.

W Czehowie (w powiecie brzeskim) kościół starożytny wymaga restauracji, data erekcyi z r. 1347. Wieżę, za biurokratycznej samowoli, nabyli żydzi i rozebrali. Dziś jeden z piękniejszych dzwonów z r. 1600, wisi wśród drewnianej szopy. Odrzwia kamienne, wiodące z prezbiteryum do zakrystyi, są pięknie rzeźbione, również posiada kościół starożytną chrzcielnicę z kamienia.

W Ciężkowicach (w powiecie grybowskim) zwraca uwagę dzwonnica ośmiokątna z kościołem złączona. W wielkim ołtarzu jest obraz, który darował papież Urban VIII; przedstawia P. Jezusa cierpiącego.

W Wilczyskach (w powiecie grybowskim) jest starożytny kościół drewniany. W wielkim ołtarzu obraz dobrego pędzla, przedstawiający »Pietà« czyli oplakiwanie zmarłego P. Jezusa, w zakrystyi dwa ornaty starożytne.

W Korzennej (w powiecie grybowskim) kościół starożytny drewniany, w r. 1768 przebudowany. W posadzce przed wielkim ołtarzem, pomnik gotycki Pieniążka. W zakrystyi jest kuta taca kruszcowa, starożytnej roboty.

W Nowem Rybiu (w powiecie limanowskim) jest kościół murowany starożytny, z którego zakrystyi wziął X. Biskup Łobos dla Muzeum dyecezyalnego w Tarnowie drzwiczki od szafki na ampułki, przekonawszy się, że te drzwiczki pochodzą z dawnego tryptyku. Tak w tym kościele, jak i w Mszanie dolnej, znalazł X. Biskup obrazy szkoły cechowej, malowane na drzewie.

W Słopnicach królewskich (w powiecie limanowskim) znajduje się w wielkim ołtarzu stary obraz przedstawiający św. Andrzeja i św. Mikołaja, zaś w kaplicy dobrego pędzla św. Józef. W zakrystyi skrzynia

z kutego żelaza z zamkiem sztucznym, jednym kluczem otwiera się 14 ryglów.

W Tymbarku (w powiecie limanowskim) na ścianie, obok wielkiego ołtarza, są części z tryptyku dobrze zachowane.

W Szyku (w powiecie limanowskim) jest kamienna chrzcielnica z r. 1585. Na podstawie wyryty herb Ligęzów i litery M. D. Znajduje się tam także ornat z czerwonego aksamitu z kolumną o figurach wypukłej roboty, z tych trzecia część już zniszczona.

W Domosławicach (w powiecie brzeskim) znalazł X. Biskup tarnowski dokument pergaminowy, półwiarstkowego formatu, w którym sufragan krakowski, biskup Paweł Dembski, poświadcza, że w r. 1588 d. 31 lipca konsekrował kaplicę i ołtarz na zamku melsztyńskim. Tryptyk w bocznym ołtarzu, jest fundowany przez Jana Melsztyńskiego, który zmarł w roku 1470 w klasztorze Bernardynów w Tarnowie. Chrzcielnica kamienna nosi r. 1490.

W Mogilnie (w powiecie grybowskim) jest u stóp wielkiego ołtarza pomnik z marmuru czerwonego Jana Piotra Roźna.

W Skrzydłej (w powiecie limanowskim) jest w kościele od strony epistoły wielkiego ołtarza, piękny pomnik alabastrowy Prokopa Pieniążka z r. 1587. Ten pomnik, powinien być kratą od zniszczenia zabezpieczony. W wielkim ołtarzu obraz piękny na drzewie na tle złotem, przedstawiający św. Stanisława B. i św. Mikołaja.

W Olszówce (w powiecie limanowskim) wisi na ścianie blisko ołtarza wielkiego dobrze zachowany obraz Matki Bożej na drzewie malowany.

W tymże liście zwraca X. Biskup uwagę Grona konserwatorskiego, że najdawniejsze zabytki szat liturgicznych mają kolor zielony, co się da wytłumaczyć w ten sposób, że szaty kościelne tej barwy najrzadziej są w użyciu i dlatego mogą się najdłużej dochować.

Prof. Sokołowski podniósł słuszność tej uwagi, która tłumaczy nieraz dla badaczy zagadkowe zjawisko.

Najprzew. X. Biskupowi postanowiono wyrazić gorące podziękowanie, za tak życzliwe popieranie zadań konserwatorskich.

Z powodu poruszonej sprawy mogiły Wandy, wyjaśnia prof. Lepkowski, że jeszcze przed 10 laty, za jego staraniem, darowali kopiec ten OO. Cystersi na własność kraju. Wydział krajowy imieniem Sejmu, powierzył opiekę nad mogiłą Wydziałowi Rady powiatowej krakowskiej. W r. 1887, gdy zakładano fortyfikacje, zastrzegł konserwator dostęp wolny do kopca dla zwiedzających i żądał postawienia tablicy u wejścia, któraby o tem objaśniała. Zgodzono się na to, i postawiono tablicę, jednak już w obrębie wałów. Obecnie postanowił p. Kornel Kozerski przyczynić się do utrwalenia kopca swoim kosztem. Za zgodą konserwatora okolono u spodu kopiec podmurowaniem z gładów, które darniem przykryto, wyprowadzono śrubową ścieżkę na szczyt, gdzie na podmurowanych stopniach ciosowych, umieszczone być mają bryły gra-

nitowe z napisem »Wanda« i orłem wedle rysunku Matejki. W tym celu musiały być usunięte ze szczytu reszty zrujnowanej nieforemnej figury przydrożnej, późnej, ceglanej, i niemającej żadnej pomnikowej wartości. Roboty na kopcu właśnie się kończą.

Konserwator prof. Łepkowski przedkłada plany portalu i ołtarza, które mają być wprowadzone w kaplicy św. Dominika (Myszkowskich) w Kościele OO. Dominikanów w Krakowie, jakoteż projekt nowej ambony gotyckiej dla tej świątyni.

Zgromadzeni po bliższem rozpatrzeniu, uznali wszystkie te projekty za nieodpowiedne pod względem stylu, a prof. Odrzywolski postawił wniosek, aby ze względu na wysoką historyczno-artystyczną wartość kaplicy Myszkowskich, zbadać przed wydaniem opinii piśmiennej jeszcze bliżej rzecz na miejscu i porównać plany z dotychczasowym stanem zabytku.

Wniosek ten został jednomyślnie przyjęty, a komisya znawców wydelegowana z Grona konserwatorów, w skład której wchodziłi oprócz przewodniczącego i sekretarza jeszcze pp. Łuszczkiewicz, Odrzywolski, X. Skrochowski i M. Sokołowski, orzekła:

Że ze stanowiska konserwatorskiego, bezwarunkowo nie można przyjąć i zatwierdzić przedłożonych projektów portalu i ołtarza, mających się wprowadzić w kaplicy św. Dominika, dążą one bowiem do zmienienia i zepsucia organizmu architektonicznego tego wspaniałego dzieła epoki odrodzenia, budowy w wysokim stopniu monumentalnej, pochodzącej z pierwszego dziesiątka XVII w.

Motywy. Arkada wejścia tak charakterystyczna swą szerokością, nie może uleść dowolnej zmianie pod względem rozmiarów i proporcji celem wprowadzenia projektowanego portalu, albowiem odpowiada jej harmonijnie cały organizm kaplicy. Ta arkada wejścia jest analogiczną trzem innym nyszom u ścian, stojącym w związku z przeprowadzoną zasadą bliźnich kolumn na stylobatach, ustawionych w węglach, z układem kopty tak wdzięcznie pojętej i ozdobionej.

Zmieniając arkadę, psuje się harmonią stosunków tego po kaplicy Zygmuntońskiej bez zaprzeczenia drugiego w rzędzie i najwspanialszego w Krakowie dzieła architektury, wykonanego w sposób szlachetny, bo w marmurze i kamieniu pińczowskim, czego drugiego przykładu w Krakowie niema. To samo co powiedziano o arkadzie wejścia, odnosi się także do zmiany nyszy mieszczącej ołtarz.

Nowy ołtarz skomponowany schematycznie w porównaniu do dziś istniejącego, który ma wybitny charakter stylowy, musiałby także przyczynić się do obniżenia wysokiej wartości estetycznej kaplicy.

Posiedzenie dnia 28 października 1890 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Konserwator Książę E. Sanguszko nadesłał pismo, w którym daje wyjaśnienia co do wartości ołtarza w Woli Rafałowskiej pod Rzeszowem. Wieś ta posiada kościół drewniany fundacyi Anny z Pilezy Opalińskiej,

starościny leżajskiej, właścicielki Zalesia, Tyczyna i Woli Rafałowskiej, konsekrowany wedle schematyzmu dyecezyalnego w r. 1595. Jedynym przedmiotem, który w tej świątyni posiada wartość archeologiczną, jest wielki ołtarz, zbudowany z drzewa złoconego. Środkowa część jego ma szlachetne linie wczesnego odrodzenia, boczne zaś części i górne zakończenie, zostały prawdopodobnie dodane pod koniec XVII w.

Ołtarz mieści 6 obrazów, a mianowicie: w środku na płótnie Trójca św., pod której wezwaniem kościół wzniesiony, po bokach dwa podłużne obrazy na drzewie malowane, przedstawiające, jeden Mater dolorosa, drugi św. Wojciecha w szatach biskupich z wiosłem, (na tym ostatnim rok 1613), wreszcie u góry 3 małe obrazy, z których dwa boczne w podłużnych medalionach. Pod koniec wieku XVII zrobiono po obu bokach ołtarza dołem rodzaj ścianki z dwu półokrągłymi wchodami i użyto do tego dwu skrzydeł malowanych, pochodzących ze starego tryptyku z końca XV lub początku XVI wieku. Obrazy te malowane dwustronnie na tle złotem są dziełem lepszego artysty i odznaczają się świeżością barw. Strona skrzydeł zwrócona do wnętrza kościoła, zakonserwowana bardzo dobrze, przedstawia św. Zofię z trzema córkami i św. Elżbietę królową. Obrazy natomiast od strony schowku za ołtarzem, uszkodzone przez obijanie przy przenoszeniu sprzętów.

Ponieważ kościół drewniany w Woli Rafałowskiej ma zostać w niedługim czasie zastąpiony świątynią murowaną, więc konserwator Ks. Sanguszkó w piśmie urzędowym zwrócił się do komitetu kościelnego z żądaniem, aby ołtarz główny przeniesiony został do nowego kościoła, zaś skrzydła dawniejszego tryptyku, aby zaraz były ze ścianki dolnej wyjęte dla zabezpieczenia ich przed obijaniem, a następnie w nowym kościele na zawiasach stósownie umieszczone, tak aby je można z obu stron oglądać.

Nawiązując do sprawy wybudowania nowego kościoła murowanego w Woli Rafałowskiej, zwraca konserwator Ks. Sanguszkó uwagę na rozpowszechnioną dążność między duchowieństwem parafialnym po wsiach, aby kościoły drewniane zastępować murowanymi. Usiłowania te wypływają zawsze z pobudek chwalebnych i szlachetnych, jednak pociągają za sobą często zniszczenie pięknych zabytków budownictwa drewnianego, a nadto nie zawsze liczą się z tą również ważną a często zdarzającą się okolicznością, że nowy kościół murowany przechodzi o wiele siły konkurujących, stąd potrzeba składek po całym kraju, a gdy te nie dopiszą, budynek zaczęty na wielki zakrój, kończy się za pieniądze bardzo tanie, co nie zapewnia dobrej i trwałej roboty.

Konserwator Ks. Sanguszkó radzi podnieść tę sprawę publicznie i pouczyć duchowieństwo parafialne o wartości kościołów drewnianych jako zabytków, a równocześnie rzuci myśl, czyby nie było na czasie stosowną drogą uznać pewną ilość cenniejszych starożytnych kościołów drewnianych w naszym kraju za zabytki krajowe, aby z góry uniemożliwić wszelkie projekty ich burzenia.

W czasie pobytu swego w Rzeszowie zwiedził Ks. Sanguszko restaurujący się właśnie kościół OO. Bernardynów, oraz kościół położony przy gmachu starostwa. Ta ostatnia świątynia, założona przez Prudencję Annę Ligęziankę księżną Zasławską, a skończona przez Jerzego Sebastjana Lubomirskiego w r. 1658, była przed kilku laty odnawiana. Konserwator Ks. Sanguszko przekonał się, że ta restauracya dokonana pod wpływem dzisiejszego starosty rzeszowskiego Dra Adama Fedorowicza bardzo szczęśliwie się udała, uwydatniając ładne stiuki tak w prezbiteryum jak i na sklepieniu, które przedtem wapnem zalepione były.

Konserwator Ks. Sanguszko zwiedził także zamek rzeszowski i przekonał się, że zabytek ten potrzebuje spiesznej pomocy. Zamek rzeszowski wzniesiony został przez Mikołaja Spytka Ligęzę około roku 1620, a następnie w połowie wieku XVIII wspaniale przebudowany przez Jerzego Lubomirskiego. Jest to gmach kwadratowy, z wieżą nad bramą, otoczony fortyfikacyami systemu Vaubana. Na końcach tak zwanych kawalierów fortecznych, stoją słupy kamienne, mające u dołu rodzaj medalionów z rzeźbionemi przedstawieniami figuralnemi. Gmach ten nabył rząd na początku bieżącego wieku za 8000 zł. a zaległych podatków i pomieścił w nim sąd i więzienia. W tych czasach zniesiono drugie piętro, a wieżę wjazdową zniżono. Opowiadają, że ozdoby kamienne z wnętrza budynku równie jak i zewnętrzne miały się rozprószyć po rękach prywatnych. Mury obronne otaczające zamek znajdują się obecnie w stanie wielkiego zaniedbania i należy im koniecznie pospieszyć z pomocą, aby je uchronić od zupełnej ruiny. Konserwator Ks. Sanguszko prosił p. prezydenta sądu, aby kazał pousuwać krzewy i trawy, które usadowiwszy się w szczelinach murów, rozsadzają takowe. Ks. Sanguszko stawia oprócz tego wniosek, aby Grono konserwatorów wystąpiło z prośbą do Ministerstwa sprawiedliwości i zażądało wyznaczenia funduszu na odrestaurowanie fortyfikacyj, otaczających zamek rzeszowski.

Po dłuższej dyskusyi, w której brali udział wszyscy obecni, powzięło zgromadzenie następujące uchwały:

1) Wyrazić Księżciu Marszałkowi E. Sanguszcze gorące podziękowanie za tak cenne sprawozdanie konserwatorskie.

2) Ogłosić drukiem instrukcyę pouczającą duchowieństwo o ważności starożytnych kościołów drewnianych w Galicyi, o możności zachowania dawnych wzorów tego rodzaju architektury przy budujących się kościołach, a zarazem o uszanowaniu sprzętów i zabytków sztuki dawnego kościoła przez pomieszczenie takowych w nowym budynku.

Wypracowania tejże instrukcyi opatrzonej ilustracyami, podjął się wnioskodawca prof. Łuszczkiewicz.

3) Wystosować do Ministerstwa sprawiedliwości petycyę, z żądaniem wyznaczenia funduszu na restauracyę warownych murów zamku w Rzeszowie.

Posiedzenie dnia 2 grudnia 1890 r.

Przewodniczący Prof. J. Łepkowski.

Konserwator Prof. Łepkowski zawiadamia, że zachodzi potrzeba wyszukania innego miejsca na przechowanie 430 kamiennych fragmentów architektonicznych, które architekt Pryliński wyszukał i zgromadził w czasie swoich studyów nad pałacem królewskim na Wawelu. Te ułamki były dotychczas złożone w drewnianej szopie na zamku. Wojskowość żądała jej usunięcia, bo zasłaniała okno. Obecnie dach szopy zawalił się, a kamienie są w wielkiej poniewierce.

Prof. Łuszczkiewicz porusza myśl, aby na pomieszczenie wspomnianych zabytków użyć baszty pasamoników, jakoteż części średnio-wiecznego muru miejskiego, rozciągającego się między tąż basztą a bramą Floryańską. Cenniejsze fragmenty możnaby przechować w salkach dolnej i piętrowej baszty, a resztę rozmieścić na t. zw. drodze straży, biegnącej wzdłuż murów. Hurdycey trzebaby wpierw odpowiednio zrestaurować i opatrzyć poręczą i daszkiem.

Prof. Łuszczkiewicz projektuje, aby z subwencyi krajowej, którą Grono rozporządza, odrestaurować wspaniałe, a mocno zniszczony, gotycki portal z XIV wieku, rzeźbiony, w kościele OO. Dominikanów w Krakowie, i wnosi, aby w tym celu zdjąć fotografię tego zabytku.

Prof. Odrzywolski zwraca uwagę, że przy tej restauracyi trzeba będzie nie tylko same obramienie naprawić, ale także brakujący maswerk uzupełnić. Górnego zakończenia, które było prawdopodobnie takie, jakie widzimy w portalu kościoła św. Katarzyny, przywracać nie można, z powodu, że rozmiary kruchty obecnej na to nie pozwalają.

Uproszono p. Łuszczkiewicza, aby poczynił starania w celu odfotografowania wspomnianego zabytku na koszt Grona.

Posiedzenie dnia 30 grudnia 1890 r.

Przewodniczący Prof. M. Sokołowski.

Prof. Sokołowski zwraca uwagę na zaniedbany stan, w jakim znajdują się nagrobki na krużgankach OO. Dominikanów w Krakowie i projektuje, aby osobna komisya, wydelegowana z Grona konserwatorskiego, obejrzała wspomniane zabytki, zbadała przyczynę ich niszczenia się, a następnie obmyśliła sposób zaradzenia złemu.

Komisya wspomniana, w skład której oprócz prezesa Łepkowskiego i sekretarza Demetrykiewicza wchodzili jeszcze pp. Łuszczkiewicz, Odrzywolski, ks. Skrochowski, Sokołowski i Tomkiewicz, przekonała się, że zawilgoconie murów jest główną przyczyną niszczenia się nagrobków.

Postanowiono zawiadomić zarząd klasztoru, że Grono konserwatorów ma zamiar zająć się odrestaurowaniem nagrobków na krużgankach pod warunkiem, że OO. Dominikanie wpierw postarają się o osuszenie murów i tychże oczyszczenie.

Dr. Demetrykiewicz, powołując się na list Najprzew. ks. biskupa Łobosa wnosi, aby wyznaczyć pewną kwotę na sprawienie kraty zabezpieczającej piękny pomnik alabastrowy Prokopa Pieniążka z r. 1587 w ko-

ściele w Skrzydlnej. Na wniosek p. Tomkowicza odłożono ostateczną decyzję w tej sprawie aż do chwili, kiedy będzie można zbadać stan pomnika na miejscu.

Prof. Łuszczkiewicz podnosi ważność archeologiczną budowli wojennych, wzniesionych w Rożnowie nad Dunajcem w końcu XV wieku przez jednego z Tarnowskich, prawdopodobnie hetmana, i zwraca uwagę na obecny ich stan bardzo smutny.

Zgromadzenie uznało, że byłoby bardzo pożądanem, aby niepopolity ten zabytek, będący własnością prywatną, otoczony był odpowiednią opieką.

Posiedzenie dnia 4 lutego 1891 r.

Przewodniczący Prof. M. Sokołowski.

Sekretarz Dr. Demetrykiewicz odczytał reskrypt Komisji centralnej z d. 9 stycznia 1891 r. l. 1476, w którym takowa dziękując za nadesłane jej dwa drukowane komunikaty Biura konserwatorskiego Galicyi zachodniej wyraża nadzieję, »że połączenie się konserwatorów w Związek wpłynie pomyślnie na ożywienie interesu publicznego dla zabytków i przyczyni się do zapewnienia im lepszej konserwacji«. Komisya centralna wyraża życzenie, aby donoszono jej o wszelkich krokach i pismach urzędowych, jakie Związek do władz centralnych lub krajowych wystosowywać będzie, aby Komisya mogła starania te swoją powagą poprzeć.

Na wniosek Dra Demetrykiewicza uchwalono temu życzeniu uczynić zadość.

Konserwator Tomkowicz zawiadomił, że otrzymał z Komisji centralnej pismo, w którym takowa żąda bliższych wiadomości co do zabytków w klasztorze PP. Klarysek w Starym Sączu dla przedłożenia ich ministerstwu oświaty, które ma zamiar udzielić zasiłku na restaurację tych pomników.

Uchwalono, aby w odpowiedzi, którą konserwator Tomkowicz prześle Komisji centralnej, zwrócić uwagę, że subwencye takie powinny być zawsze wypłacane na ręce konserwatora.

Jako przedmioty godne restauracyi uchwalono wskazać Komisji centralnej:

- 1) sień wieży wjazdowej, ubraną w rozety renesansowe;
- 2) loggię renesansową przed wejściem do klasztoru;
- 3) basztę forteczną okrągłą dekorowaną delfinami z terrakoty.

Dr. Tomkowicz podniósł, że należałoby także przywrócić stylowy charakter pięknemu gotyckiemu wnętrzu kościoła, które zeszcpecionem zupełnie zostało przez bezstylowe, liche i krzykliwe pomalowanie dokonane w roku przeszłym, oraz przez zastąpienie ciężkim nowym chórem muzycznym całej tylnej zachodniej ściany nawy o gotyckiej kamiennej ornamentacyi.

Konserwator Odrzywolski oświadczył, że klasztor OO. Bernardynów w Alwerni wniosł podanie do ministerstwa o subwencję na

restaurację. W drodze urzędowej zażądano opinii konserwatora. Po zbadaniu rzeczy na miejscu przekonał się tenże, że kościół wspomniany posiada kilka lepszych obrazów, sarkofagi nagrobkowe rodziny Korezyńskich z czarnego marmuru, inne nagrobki oraz kilka pasyjek z drzewa, które zasługiwałyby na odnowienie, te też przedmioty zalecił konserwator do restauracji w piśmie swem, popierając petycję klasztoru.

Prof. Łuszczkiewicz zawiadomił, że w Bueniowie pod Tarnopolem odkryty został piaskowiec bardzo dobry do restauracji pomników z powodu swego zabarwienia żółto-siwego. Można by go użyć także do restauracji portalu kościoła OO. Dominikanów.

Prof. Odrzywolski podnosi, że kamień z Jeleśnej w Makowskiem, dla swej barwy niebiesko-siwej, nadawałby się więcej do tego pomnika.

Prof. Sokołowski zwraca uwagę, że barwa kamienia przy restauracji portalu Dominikanów nie odgrywa tej samej roli co n. p. w kaplicy Zygmuntowskiej. Należałoby wystarać się o próbki różnych materiałów, nadających się do restauracji pomników sztuki i dążyć do tego, aby w przyszłym lokalu Biura Konserwatorskiego był zbiór takich próbek pod ręką.

Posiedzenie dnia 13 marca 1891 r.

Przewodniczący Prof. Sokołowski.

Prof. Łuszczkiewicz przedkłada fotografie portalu kościoła OO. Dominikanów, zdjęte z polecenia Grona i zwraca uwagę, że zmarły fotograf krakowski Wal. Rzewuski otrzymał przed laty od ks. Lubomirskiego kwotę 500 zł. a. na odfotografowanie wielkiego ołtarza w kościele Maryackim, lecz pracy tej nie wykonał i fundusz wspomniany pozostawił, zastrzegając w testamencie, aby go na ten cel użyć w chwili, gdy fotografia o tyle udoskonaloną zostanie, iż tej sprawie podoła.

Prof. Sokołowski wniósł, aby prosić Prof. Łepkowskiego jako konserwatora krakowskiego, aby zapytał się egzekutorów testamentu ś. p. Rzewuskiego, czyliby nie można wspomnianej kwoty użyć na odfotografowanie ołtarza Maryackiego przez p. Kriegera, który przez swoje dotychczasowe zdjęcia zabytków sztuki przysłużył się znacznie dla badań naukowych, przyczynił się do rozbudzenia zmysłu dla pomników sztuki między publicznością i dowiódł, że zadaniu zdjęcia fotografii z ołtarza Stwosza doskonale podoła już teraz.

Prof. Sokołowski zapytuje, co się stało z dwoma starożytnymi obrazami wotywnymi z XVI i XVII wieku, które znajdowały się w kaplicy Matki Boskiej Bolesnej w kościele OO. Franciszkanów w Krakowie i ze względu na stroje osób przedstawionych były publikowane w pierwszej serii Wzorów sztuki średniowiecznej, wydawanych przed laty w Warszawie.

Prof. Łuszczkiewicz odpowiada, że te obrazy prawdopodobnie zostały skradzione.

Konserwator Odrzywolski zawiadomił, że w sprawie pękniętego dzwonu starożytnego z herbem Tenczyńskich w Tenczynku, zwrócił się do proboszcza Ks. Smoczyńskiego.

Nawiązane zostały układy między parafią a właścicielką tej wsi hr. Potocką, która chce nabyć ów zabytek. Jest nadzieja, że sprawa pomyślnie załatwioną będzie.

Posiedzenie dnia 24 marca 1891 r.

Przewodniczący Prof. Łepkowski.

Prof. Sokołowski przypomniał sprawę pomieszczenia fragmentów architektonicznych, zgromadzonych na Wawelu przez p. Prylińskiego.

Dyskusya nad tym przedmiotem doprowadziła do przekonania, że poruszony na jednym z poprzednich posiedzeń projekt pomieszczenia tychże zabytków na hurdyciach dawnych obronnych murów miejskich, mniej jest odpowiednim.

Prof. Odrzywolski i Sokołowski podnieśli, że należy zwrócić się do miasta, aby ono zechciało wspomniane fragmenty objąć w posiadanie i pomieścić takowe w miejscu dla badaczy dostępnem, razem z innymi ułamkami, nagromadzonymi w rondlu bramy Floryańskiej, powierzając dozór i opiekę nad tymi zabytkami Gronu konserwatorów.

Prof. Odrzywolski porusza myśl, czyby nie było dobrze na pomieszczenie owych fragmentów wznieść ozdobną hallę drewnianą, rodzaj otwartej loggii, nakrytej daszkiem na kolumnienkach pod starym murem obronnym miejskim, między basztą pasamoników a bramą Floryańską od strony plantacyi.

Przylegający trawnik plantacyi należałoby otoczyć żelaznemi sztachetkami, podobnie jak jest przed Muzeum XX. Czartoryskich, dla utrzymania porządku.

Prof. Sokołowski zapytuje, co się stało z grzebieniem średniowiecznym, publikowanym w dziele Essenweina o Krakowie, a obecnie w jego atlasie (*Kulturhistorischer Bilder-Atlas, Mittelalter*) powtórzonym.

Prof. Łepkowski odpowiada, że zabytek ten był odlany w ołowiu przez Filippiego i był własnością p. Olearskiej, gdzie się obecnie znajduje nie wiadomo, sądzi, że należałoby zapytać pozostałych synów i córki.

Posiedzenie dnia 28 kwietnia 1891 r.

Przewodniczący Prof. Łepkowski.

Dr. Demetrykiewicz zawiadamia, że odnalazł się jeden z obrazków wotywnych z kaplicy Matki Boskiej Bolesnej w kościele OO. Franciszkanów w Krakowie, które były reprodukowane we »Wzorach sztuki średniowiecznej« i o których wspominał prof. Sokołowski na poprzednich posiedzeniach, a mianowicie obraz z roku 1596, obecnie zawieszony w tej kaplicy przy ołtarzu. Obraz ten jest znacznie uszkodzony.

Prof. Sokołowski zaznaczył, że dobrzeby było, aby ten obraz został odrestaurowany.

Prof. Łuszczkiewicz przypomniał, że przed 20 laty, zamyślił p. Turski, wnuk stryjeczny biskupa krakowskiego Feliksa Turskiego, który jak wiadomo, odbierał przysięgę na konstytucję od króla Stanisława Augusta, zostawił portret dziada w koleceki na krużgankach Franciszkańskich i udał się o pomoc i radę do Towarzystwa naukowego krakowskiego, któremu złożył potrzebny fundusz. Portret wykonany przez artystę Wilhelma Leopolskiego odebrało i zapłaciło Towarzystwo naukowe, składając go tymczasowo na ręce podskarbiego, który obraz ten pomieścił w bibliotece. P. Turski żądał jeszcze rysunku ram do portretu. W toku tej sprawy umarł i rzecz poszła w zapomnienie, a portret pozostał dotąd w bibliotece Akademii.

Prof. Łuszczkiewicz stawia wniosek, aby Grono konserwatorów wystosowało do Akademii umiejętności pismo i zaprojektowało, aby Akademia przyczyniając się do uczczenia rocznicy konstytucji Trzeciego Maja, poświęca swoim kosztem wykonać ramy do wspomnianego portretu i pomieściła ten wizerunek w koleceki OO. Franciszkanów, stosownie do woli ofiarodawcy.

Wniosek ten, poparty przez prof. Łepkowskiego, został jednomyślnie uchwalony.

Prof. Łuszczkiewicz przypomina następnie sprawę pochowania kości Bolesława Wstydliwego w kościele OO. Franciszkanów. W czasie poszukiwań za zwłokami tego monarchy, czynionych przed laty, za staraniem Towarzystwa naukowego, znaleziono kości, które tradycja miejscowa uważała za szczątki tego króla. Ze względu, że podniesiono pewne wątpliwości, co do autentyczności tych szczątków, zostały one tymczasowo złożone w skrzyni w klasztorze. Prof. Łuszczkiewicz porusza myśl, aby starać się zachęcić OO. Franciszkanów do uroczystego pochowania tych zwłok i zaprojektować im, aby się zwrócili do Akademii umiejętności z prośbą o fundusze, pozostałe z kwoty uzbieranej na wystawienie nagrobka wspomnianemu monarsze.

Uchwalono prosić p. Łuszczkiewicza, aby jako najlepiej obznajomiony ze sprawą odnalezienia szczątków Bolesława Wstydliwego w kościele OO. Franciszkanów w Krakowie, porozumiał się imieniem Grona konserwatorów z tymże klasztorem w duchu wniosku przez siebie postawionego.

Na wniosek prof. Odrzywołskiego, uchwalono stosownie do życzeń objawionych na ostatnim wspólnym zjeździe konserwatorów galicyjskich we Lwowie, urządzić tegoroczny zjazd w Krakowie z końcem maja, podczas walnego posiedzenia Akademii umiejętności i posłać zaproszenie do Koła lwowskiego.

Prof. Odrzywołski przedłożył plany restauracji wieży ratuszowej w Bieczu, które wypracował na żądanie tamtejszej gminy. Przy zaprojektowaniu nowego dachu nad wieżą, kierował się autor w części wizerunkiem wieży, przedstawionym na ogólnym widoku miasta z XVII w. Galeria obiegająca naokoło ostatniego piętra, nakryta jest daszkiem wieży

wysuniętym naokoło i wspartym na drewnianych słupkach, pomiędzy którymi znajduje się drewniana balustrada. Projekt zachowuje napis na fryzie i bonie, wykonane sposobem sgraffito.

Prof. Odrzywolski wygotował równocześnie projekt podniesienia budynku ratusza przy wieży o jedno piętro, aby w ten sposób uzyskać w nim jedną więcej kondygnację używalną. Podniesienie takie nadałoby budynkowi ratuszowemu lepszy stosunek w porównaniu z bardzo wysoką wieżą.

W dyskusji zgodzono się w zupełności na przedłożony projekt restauracji wieży. Co do proponowanego podwyższenia budynku ratusza, to podzielono także zapatrywanie autora planów prof. Odrzywolskiego, że byłoby ono zarówno dla ogólnej sylwety ratusza jak i miasta pożytecznem.

Wyciąg z protokołu posiedzenia III walnego Zjazdu konserwatorów galicyjskich, odbytego dnia 31 maja 1891 r. w sali Muzeum narodowego w Sukiennicach.

Obecni konserwatorowie i korespondenci: dr. W. Demetrykiewicz, dr. St. Krzyżanowski, prof. J. Łepkowski, Wład. Łoziński, prof. Wład. Łuszczkiewicz, prof. S. Odrzywolski, G. Ossowski, J. N. Sadowski, prof. ks. Skrochowski, prof. St. Smolka, prof. Maryan Sokołowski, prof. J. Szaraniewicz, dr. St. Tomkowicz i sekretarz biura lwowskiego dr. A. Czołowski.

Na porządku dziennym:

- 1) Porozumienie w sprawie corocznej subwencji sejmowej i rozdziału jej na restauracje zabytków, jako też utrzymanie Biur konserwatorskich.
- 2) Ułożenie jednolitego planu dla komunikatów wydanych przez oba Biura.
- 3) Przyszła reorganizacja urzędów konserwatorskich.
- 4) Obmyślenie sposobów ochrony zabytków, które stosunkowo najtrudniej objąć kontrolą i konserwacją jak np. monety, tkaniny i t. d.

Prof. Łepkowski przewodniczący krakowskiego Koła, wita Kolegów przybyłych na Zjazd ze wschodniej połowy kraju, zawiadamia, że J. Exc. Biskup tarnowski ks. Łobos, członek-koresp. Komisji centralnej, przysłał piśmienne usprawiedliwienie, że na Zjazd przybyć nie może i zaprasza p. Łozińskiego, prezesa lwowskiego Koła, na przewodniczącego Zjazdu, zaś pp. dra Demetrykiewicza i dra Czołowskiego na sekretarzy.

Nad pierwszym przedmiotem porządku dziennego, rozwinęła się bardzo ożywiona dyskusya, w której brali udział pp. Demetrykiewicz, Łoziński, Łuszczkiewicz, Odrzywolski, ks. Skrochowski, Sokołowski i Tomkowicz. Pojawiły się dwa wnioski. a mianowicie jeden postawił dr. Demetrykiewicz, drugi p. Łoziński.

Dr. Demetrykiewicz motywował wniosek swój w sposób następujący:

Głównem źródłem i przyczyną nieporozumień, jakie w roku ostatnim powstały między Wydziałem krajowym i Gronami konserwatorskimi w sprawie użycia dotacji sejmowej na cele konserwatorskie, jest bałamutne i wadliwe brzmienie tytułu pozycyi 98 rubryki VIII budżetu krajowego. Stylizacya tego tytułu powstała w czasie, kiedy Grona konserwatorów jeszcze nie istniały i fundusz ten był od chwili swego powstania t. j. od r. 1880 aż do pierwszego Zjazdu konserwatorów galicyjskich w Krakowie w r. 1888 używany faktycznie na wydawanie lwowskiego »Przeglądu archeologicznego«. Na wspomnianym Zjeździe zapadła uchwała jednomyślna, aby kwoty tej użyć na przyszłość wyłącznie na utrzymanie dwu założyć się mających krajowych informacyjnych biur konserwatorskich w Krakowie i we Lwowie i aby wystosować do Wys. Sejmu petycyę z prośbą, o przyzwolenie na to, i o zmianę tytułu wspomnianej pozycyi budżetowej odpowiednio do nowego jej przeznaczenia.

Mowca należąc do komisyi, wybranej przez Zjazd, dla wniesienia owej petycyi, sformułował ją stosownie do powyższej uchwały. Stylizacya ta, została jednak później ze względów taktycznych zmienioną na życzenie osób wpływowych w obawie przed formalnemi trudnościami ze strony c. k. Komisyi centralnej, która wówczas nie była uznała urzędownie Gron konserwatorskich w Galicyi. We wniesionej petycyi, na razie nie żądano od Sejmu formalnej zmiany tytułu wspomnianej rubryki budżetowej, tylko proszono jedynie o pozwolenie faktycznego użycia sumy z tej rubryki budżetowej na cele krajowych biur konserwatorskich. Pomimo, że Sejm uchwałami z d. 24 stycz. 1889 i 27 listop. 1890 przychylił się do tej prośby, podnosi obecnie Wydział krajowy zarzuty, przeciw użyciu tych funduszków na cele biur, powołując się na dosłowne brzmienie tytułu rubryki budżetowej, dotąd niezmienione. Aby nieporozumieniom tym koniec położyć, należy wykonać niedopełnioną dotąd część uchwały I-go Zjazdu konserwatorów i prosić Sejmu o zmianę dotychczasowego brzmienia rubryki budżetowej, tak aby brzmienie to odpowiadało pozwołonemu już oddawna przez Sejm przeznaczeniu tej subwencji. Krok ten uczynić można tem łatwiej, że Komisya centr. obecnie już uznała oficjalnie Grona konserwatorów, ustała więc owa taktyczna przeszkoda, której się pierwotnie obawiano. Koło lwowskie konserwatorów, na posiedzeniu d. 17 marca 1891 r., w którym mowca brał udział jako delegat, przychyliło się do tego zapatrywania.

Mowca stawia zatem następujący wniosek:

»Grona konserwatorskie wniosą do Sejmu petycyę z żądaniem, aby tytuł pozycyi 98, rubryki VIII budżetu krajowego, zamiast dotychczasowego brzmienia opiewał następnie:

»Na utrzymanie obu krajowych biur konserwatorskich, na koszta podróży urzędowych konserwatorów i na najpilniejsze tymczasowe (doraźne) wydatki z utrzymaniem zabytków połączone«.

Wszyscy obecni zgadzali się na merytoryczną stronę tego wniosku, podniesione zarzuty odnosiły się jedynie do strony taktycznej całej sprawy i to dało p. Łozińskiemu powód do postawienia w miejsce wniosku Dra Demetrykiewicza, nowego wniosku następującej treści:

»Oba Grona obowiązują się wspólnie poczynić identyczne kroki w Sejmie celem utrzymania dzisiejszej organizacji. W głosowaniu przyjęło większością głosów wniosek p. Łozińskiego.

II punkt porządku dziennego.

Prof. Sokołowski podnosi, że między komunikatami wydawanymi przez oba biura, była znaczna różnica, bo w komunikatach lwowskich pojawiały się często wiadomości i prace czysto naukowe, kwalifikujące się raczej do publikacji akademickiej Komisji historii sztuki. Winien temu był brak odpowiedniego ciała naukowego we Lwowie. Obecnie, kiedy powstaje tamże filia wspomnianej Komisji, obejmie ona część naukową i łatwo będzie ujednostajnić plan komunikatów, umieszczając w nich wyłącznie wiadomości konserwatorskie.

P. Łoziński podziela osobiście zdanie p. Sokołowskiego ze względu jednak, że na zjeździe niewielu jest obecnych członków lwowskiego Koła, może na razie tylko przyjąć do wiadomości życzenia objawione przez p. Sokołowskiego imieniem Grona krakowskiego.

III punkt porządku dziennego.

Dr. Demetrykiewicz przedkłada Zgromadzeniu odpis memoriału, który Grono krakowskie przesłało na podstawie jego referatu Wydziałowi krajowemu w odpowiedzi na zapytanie w sprawie reformy ustaw konserwatorskich.

P. Łoziński zawiadamia, że Grono lwowskie poruczyło referat tej sprawy konserwatorowi p. L. Wierzbickiemu. Nad treścią krakowskiego memoriału, nie zastanawiano się jeszcze bliżej w biurze lwowskim. mowca nie wątpi jednak, że oba Grona zgodzą się w głównej kwestyi, t. j. oba uznają potrzebę zwołania ankiety krajowej dla reformy ustaw konserwatorskich.

Na wniosek Dra Demetrykiewicza uchwalono jednomyślnie, aby Koło lwowskie zawiadomiło Biuro krakowskie o treści pisma, które w tej sprawie przesłało do Wydziału krajowego.

IV punkt porządku dziennego, wywołał ożywioną dyskusją.

Prof. Sokołowski zwracając uwagę na trudności następujące się przy ratowaniu zabytków ruchomych, które zazwyczaj ukrywają się przed czujnością konserwatorów, sądzi, że należałoby zbadać, jak uregulowana została ta sprawa w innych krajach, i stawia wniosek, aby wybrać komisję, któraby na przyszły zjazd, wygotowała referat: Jakimi drogami możnaby zapobiedz niszczeniu zabytków ruchomych?

PP. Łoziński i Łuszczkiewicz popierając wniosek Prof. Sokołowskiego mniemają, że jedyną drogą są tu środki moralne, t. j. odezwy i okólniki do Duchowieństwa, Władz i Publiczności, pouczające o war-

tości różnych zabytków ruchomych i przestrzegające przed handlarzami, którzy nieświadomość wyzyskują.

Dr. Demetrykiewicz oświadczył, że na podstawie szczegółowych porównawczych studyów, jakie czynił nad zagranicznymi instytucjami konserwatorskimi, doszedł do przekonania, że najważniejszym czynnikiem w konserwacji zabytków ruchomych są zakazy prawa, lecz jak doświadczenie pouczyło, są one skuteczne i przynoszą prawdziwy pożytek, tylko względem tych zabytków ruchomych, które są własnością publiczną. Wobec zabytków stanowiących własność prywatną, okazały się one mało skuteczne i dlatego najnowsze i najdoskonalsze ustawy konserwatorskie, jak francuska z r. 1887 wyjmują prywatne zabytki ruchome zupełnie z pod kontroli władzy. Wobec zabytków tych najlepszym środkiem konserwacyjnym są fundusze, za pomocą których możnaby pamiątki te nabywać dla muzeów publicznych. Wszelkie odezwy, pouczenia i t. p. środki apelujące do dobrej woli, są tu raczej złudzeniem. We wszystkich krajach, gdzie ich używano, dały bardzo słaby wynik. Były one także już nieraz zastosowywane w naszym kraju bez skutku. N. p. w r. 1887 wydany był za inicjatywą Komisji centr. przez ministerstwo oświaty i spraw wewnętrznych wyczerpujący okólnik, rodzaj pouczającej instrukcji, jak postępować przy odkryciu wykopalisk. Wskazówkę tę rozesłano do starostw i zakomunikowano Duchowieństwu parafialnemu, jakoteż nauczycielom ludowym za pośrednictwem Rady szkolnej krajowej. Wynik jest taki, że nikt nie wie, że odezwa taka była kiedykolwiek wydana.

W głosowaniu przyjęto większością głosów wnioszek prof. Sokołowskiego, wybierając prof. Łuszczkiewicza referentem tej sprawy, zaś p. Łoziński oświadczył, że biuro lwowskie nadesła do Krakowa swoje uwagi i wskazówki w tej kwestyi.

P. Łoziński po wyczerpaniu porządku dziennego wskazuje w osobnem przemówieniu na potrzebę zapoznania się konserwatorów z zabytkami swego okręgu. W Kole lwowskiem uchwalono, aby co roku każdy konserwator objechał część swego okręgu i na koszt tego przedsięwzięcia przeznaczono w budżecie Koła pewną kwotę. Zebrane spostrzeżenia i wiadomości uchwalono publikować jako materiały do przyszłej inventaryzacji w osobnej książce t. zw. tece konserwatorskiej z rycinami. Według zapamiętań Koła lwowskiego, subwencya jest tak mała, że nie można za nią dokonać absolutnie żadnej restauracji, aby zaś przed Sejmem wystąpić z rezultatem, należy za ten fundusz wydać wspomnianą tecę konserwatorską.

PP. Sokołowski, Łuszczkiewicz i Tomkiewicz pochwalając bardzo zamiar peryodycznych objazdów konserwatorskich, który niewątpliwie znajdzie zastosowanie także w Gronie konserwatorów Galicy zachodniej, zaznaczają zgodnic, że część naukowa wiadomości zebranych na tych wycieczkach, powinna być publikowana w wydawnictwach Akademii umiejętności a zwłaszcza w Sprawozdaniach Komisji historii sztuki, wszystko z powodu, że Biura konserwatorskie nie są instytucją dla prac

i badań naukowych. Z opisów zamieszczonych przez konserwatorów lwowskich w publikacjach Akademii, możnaby robić odbitki z rycinami i te przedkładać Sejmowi. Przemawia za tem także wzgląd na fundusze.

P. Łoziński uznaje słuszność przytoczonych argumentów, lecz oświadcza, że Koło lwowskie wydając t. zw. tokę konserwatorską, ma ważne względy użyteczne na oku.

Prof. Sokołowski podnosi, że cały dotychczasowy przebieg kwestyi inwentaryzacji u nas dowodzi, że między członkami Gron konserwatorskich nie ma wcale zgodnego zdania co do inwentaryzacji. To spostrzeżenie daje p. Sokołowskiemu powód do postawienia wniosku, aby wybrać komisję, któraby na przyszły Zjazd zajęła się przedstawieniem pojęć o inwentaryzacji, aby zdecydować raz kwestyę zasadniczo, czy inwentaryzacja ma mieć charakter ścisłej naukowej pracy, czy też więcej ogólny.

Dr. Demetrykiewicz uważa wniosek prof. Sokołowskiego za myśl szczęśliwą, bo u nas w kraju nawet między archeologami rozpowszechniło się przekonanie, że inwentaryzacja naukowa t. zw. *Kunsttopographie*, jest zadaniem konserwatorstwa, wypływającym z istoty i zadania tej instytucji. Zasadniczo mylnie to zapatrywanie tem więcej zadziwia, że ci, którzy się doń przychyłają, mają na myśli i powołują się prawie wyłącznie na przykłady naukowych inwentarzy niemieckich, które właśnie wręcz przeciwnego dostarczają dowodu. Żaden z licznych naukowych inwentarzy zabytków sztuki w krajach Niemiec, które sposobem opracowania znacznie się między sobą różnią, nie jest dziełem urzędów konserwatorskich, tylko pracą mężów uczonych, dokonaną wskutek rozpisanych konkursów lub zamówienia ze strony rządu lub sejmów. We Francji także Komisya pomników czyli konserwatorska nie zajmuje się bynajmniej opracowaniem naukowych inwentarzy zabytków sztuki, tylko jest to poruczone osobno ustanowionej Komisji inwentaryzacyjnej. Francuska Komisya pomników układa i ogłasza tylko urzędowe inwentarze czyli raczej spisy pomników wyborowych t. zw. *liste de monuments classés*, mające konserwatorskie znaczenie prawne i praktyczne; podobnie dzieje się we Włoszech.

Dr. Krzyżanowski przypomina, że oprócz pomników sztuki, o których dotąd głównie mówiono, są jeszcze zabytki przedhistoryczne i archiwa, dla tego wniosku prof. Sokołowskiego stawia poprawkę, aby każda sekcya obu Kół wybrała po jednym referencie i aby referenci odpowiedni między sobą się porozumiewali celem przygotowania na przyszły zjazd projektów inwentaryzacji.

P. Łoziński wobec tych przemówień zaznacza, że w obecnym stanie rzeczy, przedwcześnie byłoby myśleć o właściwej inwentaryzacji, można tylko zbierać do niej materiały, obecnie nie chodzi też tyle o system samej inwentaryzacji, ile raczej o system zbierania materiałów do inwentaryzacji.

W głosowaniu uchwalono wniosek p. Sokołowskiego z poprawką p. Krzyżanowskiego.

Posiedzenie dnia 26 września 1891 r.

Przewodniczący Prof. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytał wiadomości o zabytkach sztuki po kościołach, zebrane przez Jego Exc. Najprzewielebniejszego ks. Biskupa tarnowskiego Łobosa, korespondenta Komisji centr. konserwatorskiej, w czasie tegorocznej wizyty kanonicznej w dekanacie bocheńskim i brzeskim.

W parafii Iwkowej (powiat brzeski) znajduje się na ementarzu grzebalnym kaplica z modrzewia, według podania za czasów Kazimierza W. zbudowana.

W kościele parafialnym w Królówce (powiat bocheński) jest chrzcielnica z r. 1460 i starożytne ornaty.

W Pogwizdowie (powiat bocheński) znalazł ks. Biskup starożytny ornat ze skóry gdańskiej, tak miękki jak atlasowy. Kolumna i boki są wyłaczane w ornament granatowy i malowane. Przepisy liturgiczne nakazują, aby materiały na ornaty był jedwabny lub ze złotych i srebrnych nici, z tego względu należy wspomniany zbytek do wyjątkowych rzadkości, i ks. Biskup zarządził, aby go zachować w Muzeum dyecezalnym w Tarnowie.

W Nowym Wiśniczu (powiat bocheński) znajdują się piękne ornaty starożytne.

Kościół w Starym Wiśniczu z r. 1520 zasługuje na bliższe zbadanie ze względu na architekturę swoją, ma obszerne łóże, które prawdopodobnie służyły dawniej za kaplice górne.

W Trzecie (powiat bocheński) kościół niegdyś kanoników regularnych, konsekrowany w r. 1657, ma ciekawe przybudowanie od strony zakrystyi, może dawny kapitularz albo skarbiec, ornaty starożytne i chrzcielnicę z XV wieku.

W Brzesku kościół z r. 1487 zachował mimo pożarów piękne sklepienie w presbiteryum.

We wsi Wojakowej w powiecie brzeskim jest kościół z r. 1609. Antependyum u wielkiego ołtarza, rzeźba gotycka drewniana z figurami świętych patronów polskich, zasługuje na bliższe studyum.

Prof. Odrzywolski zdaje sprawę z robót około restauracyi kaplicy Zygmuntofskiej na Wawelu. Ściany latarni, gzyms i postument ponad daszkiem znalezione przy badaniu w stanie zupełnego zniszczenia. Kamień piaskowy myślenicki użyty do tych części odpadał miejscami całymi kawałkami. Ze ściany latarni, grubej 14 cm, zwietrzał już kamień i odpadł w pilastrach okiennych na 5 do 7 cm. Z części ornamentowych latarni, jak wnęków, pilastrów i kapiteli, zostały od zewnątrz miejscami tylko ślady. Te sztuki kamienne będą musiały być dlatego na nowo wymienione, pomimo że od wnętrza latarni zachowały się zupełnie dobrze wraz z wykutymi na nich ornamentami. Jedynie tylko strop latarni zachowany jest całkiem dobrze i będzie mógł pozostać. Korona ponad gzymsem głównym latarni z miedzi wyłaczanej i połączanej, przepysznie modelowana i ozdobiona kamieniami imitowanymi z emalii, potrzebuje reparacyi i uzupełnienia.

Kompozycya anioła u szczytu jest bardzo ładna, ale odlew z aliażu miedzi nie dość staranny. W figurze są liczne łaty i pęknięcia.

Okazuje się, że i niżej jest kamień zwietrzały, i że tak ściany bębna kopuły jak i kaplicy będzie trzeba od zewnątrz obłożyć nowym kamieniem. Ściany wewnętrzne nie mają śladu polichromii, były od początku powleczone szarym kolorem.

Posiedzenie z dnia 5 października 1891 r.

Przewodniczący Prof. J. Łepkowski.

Konserwator dr. Tomkiewicz zdawał sprawę z czynności dokonanych w zastępstwie chorego konserwatora krakowskiego prof. Łepkowskiego.

1. Synagoga stara na Kazimierzu potrzebowała uzupełnienia facyaty od ulicy Józefa, która się odkryła z powodu zwałenia się domów stojących obok. Architekt p. Zubrzycki wygotował projekt facyatki uwieńczonej attyką z framugami i pilastrami bez kapiteli, podpartej dwoma szkarpami, które miały posiadać boczne okapki. P. Tomkiewicz zażądał, aby dać imposty na pilastrach attyki, usunąć boczne okapki przy szkarpach i koronkę attyki uzupełnić według pozostałych reszt w tym duchu, jak na ratuszu w Sandomierzu.

2. Przy restauracyi domu p. Bartynowskiego w Rynku głównym l. 7, który należał niegdyś do krakowskiej rodziny Montelupich, okazało się, że okna trzech pięter mają obramienia kamienne z XVII wieku starannie wykonane. Gzymsy nad oknami oraz fryzy pod nimi okryte są ornamentem w postaci rzeźbionych liści. Również i główny gzyms koronujący dom jest w liście rzeźbiony. Rzeźby te zostaną starannie odczyszczone a portale naprawione i odnowione. Na fasadzie będzie umieszczony herb Montelupich, wykonany sposobem sgraffito i wypisane nazwiska Włochów, budowniczych tego domu według zapisek archiwum miejskiego.

3. Ks. Stanisław Załęski, superior domu OO. Jezuitów przy kościele św. Barbary, wniósł do Namiestnictwa petycję o zasiłek na restaurację dachu nad gotyckim Ogrojcem tegoż kościoła i przedłożył plany wypracowane przez jednego z krakowskich budowniczych. Namiestnictwo zażądało za pośrednictwem krakowskiego starostwa opinii p. Tomkiewicza jako zastępcy konserwatora p. Łepkowskiego. P. Tomkiewicz orzekł, że planów tych przyjąć nie można z powodu, że wygotowane zostały bez dokładnej znajomości obecnego stanu tego zabytku i dochowanych szczegółów. W piśmie swem zwrócił p. Tomkiewicz także uwagę Namiestnictwa, że Ogrojec przy kościele św. Barbary jest własnością kościoła N. P. Maryi.

Obecnie zbudowano z funduszów tego ostatniego kościoła na Ogrojecu nowy prowizoryczny dach z dachówek i umyślnie tak wysoko go ustawiono, aby można było dokładnie widzieć górne reszty ornamentacyi kamiennej i aby był dostęp do sklepienia.

Na wniosek prof. Łuszczkiewicza, który podniósł wysoką wartość artystyczną Ogrojca, uchwalono jednomyślnie prosić pp. prof. Soko-

łowskiego i dra Tomkowieza, aby jako członkowie komitetu Towarzystwa sztuk pięknych poczynili starania o ogłoszenie konkursu przez wspomniane Towarzystwo na projekt monumentalnej restauracyi Ogrojea.

4. Przy przebudowie domu l. 35 na ulicy Floryańskiej wyjęto piękną renesansową bramkę i umieszczono ją w fasadzie bocznej. Okazało się, że portal ten był dawniej przekształcony, konsole były odwrótnie umieszczone. Po odczyszczeniu ukazał się napis: »Pocciwym szel na swieczye to moye starany(e). Ostatek wr(ę)cze twoie poruczam moy panye«. Wewnątrz domu na stropie z belkami znaleziono reszty starożytnych obić papierowych, które ofiarowano do gabinetu archeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Prof. Sokółowski sądzi, że te obicia, sporządzone sposobem drzeworytów, mogą pochodzić z XVI wieku.

Następnie składał konserwator Tomkowiez sprawozdanie z wyieczki, którą odbył tego lata w swoim okręgu w powiecie sądeckim i limanowskim.

W powiecie limanowskim zwiedzał dr. Tomkowiez następujące miejscowości: Skrzydlnę, Szczyrzyce, Szyk, Wilkowisko.

W Skrzydłnej jest kościół drewniany z murem przelbiteryum i zakrystyą, nieśklepiony; sufit w kasetony płaskie. Według zapisek w konsystorzu tarnowskim kościół zbudował P. Jarzyna w r. 1315; część muirowana jest dziełem Prokopa Pieniązka † 1587.

W ołtarzu wielkim obraz na drzewie bardzo dobrze malowany, prawdopodobnie w XV wieku. Przedstawia Matkę Boską w płaszczu z rozpuszczonymi włosami. Po bokach stoją św. Stanisław i Mikołaj, do złote obrazu i płaszcz Matki Boskiej wygniatane w arabeski.

Po stronie epistoły znajduje się koło ołtarza wielkiego piękny renesansowy nagrobek Prokopa Pieniązka jak się zdaje z piaskowca, grubo zapokostowany na biało. Na cokole filunek i herb Szreniawa, a obok postaci rycerza w zbroi, naturalnej wielkości leży szyszak w nogach. Buzdygan w ręku rycerza ma laskę utraconą. U wierzchu pomnika herb Odrowąż. Nad postacią tablica z napisem:

«Hoc positus tunulo Procopius ille quiescit

Pieniązek clarus dexteritate sua dofibus ingenii valuit tum corpore praestans usus (sic) fortunae prosperitate sua. In vultu gravitas in verbis maxima virtus. Huic fuit et verac religionis amor. Gratus erat cunctis mitis comes et pius. Illum pavida mors properans sustulit ante diem.

Umbra.

Quamvis in medio vitae morior tamen inde vitam habeo aeternam, mortua vita vale. Mortuus 14 Aprilis anno 1587 aetatis suae 48.

Na gzymzie nad rycerzem napis wpół zatarty » moesta coniugi desideratissimo hoc monumentum posuit«.

W zakrystyi kielich mały srebrny skromny, wewnątrz nogi dokoła podstawy napis: Iste calix fundatus per M. M. Josefum et Salomeam Święcickie, burgrabios arcis Cracoviensis ad capellam palatii Skrzydlnensis A. D. 1757 ora pro eis«.

Ornat wspaniały cały z brokatu, boki srebrne, kolumna złożona, piękny haft w kwiaty kolorowe jedwabne.

Dwa dzwony z XVIII w., większy z r. 1765 ma długi napis, lany był przez Kaspra Kramnitz von Krompach i ma płaskorzeźby, które przedstawiają św. Michała, Matkę Boską i Chrystusa na krzyżu.

W Szezyrzyeu (Ciricia) kościół i klasztor opactwa Cystersów.

Kościół dość znacznych rozmiarów w kształcie krzyża, przebudowany zupełnie w XVII wieku w stylu barokowym, posiada niektóre reszty charakteru średniowiecznego, jak absydę od wschodu i gotyckie skromnie profilowane ostrołukowe odrzwia kamienne głównego portalu i bocznego wejścia do klasztoru. Szezyty kościoła mają zazębienia. Na dziedziniec kościelny wchód przez frontową bramę barokową z XVII w. Wnętrze kościoła zostało przed kilku laty dobrze pomalowane w stylu barokowym.

W ołtarzu wielkim obraz Ukrzyżowania z XV wieku malowany na drzewie na gładkiem złotem tle. Postacie Matki Boskiej i św. Jana pod krzyżem przemalowane olejno. Stopnie przy 6 wejściach do stał w prezbiterium, służącym za chór zakonny, stanowi 6 leżących na posadzce gotyckich lwów, rzeźbionych z drzewa i pełnych charakteru.

Oprócz tego zwraca uwagę ambona barokowa dobrze rzeźbiona z XVII wieku i bogata piękna sycerska robota wrót drzwi głównych. W skarbcu przechowuje się wspaniały ciężki ornat wraz ze stulą srebrną, złotem wypukło haftowany z XVII w., nadto kilka ornatów z kolumnami z brokatu w haftowane kwiaty jedwabne kolorowe i 2 piękne infuły opaekie ze złotej lamy, na której haftowane kwiaty jedwabne.

Klasztor jestto budynek barokowy w kwadrat z wirydarzem. W krużganku dolnym jedna połać ma pod całą ścianą urządzone jakby stalle, są to siedzenia w liczbie 12 do ceremonii umywania nóg w wielki Czwartek. Naprzeciw we framudze okna jest kamienne siedzenie dla lektora z takimże pulpitem, należące widocznie do samej budowy gmachu. Lektor siedzi w niem bokiem do okna i bokiem do słuchaczy.

W krużganku górnym klasztoru obok zejścia do kościoła stoi rodzaj ołtarzyka na pięknej rzeźbionej jakby skrzyni z XVII w. z obrazem malowanym na drzewie na gładkiem tle złotem. Przedstawia Matkę Boską w koronie z dziecią, które trzyma jabłko; klejnoty na koronie rzeźbione wypukło. W 4 rogach obrazu trzyma pięciu aniołów banderole z gotyckimi napisami: »Ave regina celorum mater — regis Angelorum o Maria — Flos virginum velut re... Funda preces ad liliam pro salute«. W klasztorze znajduje się jeszcze drugi starożytny obraz dobrze malowany na desce. Tło wyciskane w architekturę. Obraz przedstawia św. Rodzinę (heil. Sippe), 10 osób dorosłych i 6 dzieci. W korytarzu stoi zegar z XVII w. a u progu znajduje się zegarek ośmiokątny także z XVII w. gdański czy toruński. Klasztor posiada dzwon z herbem Gryf z pięknymi płaskorzeźbami przedstawiającymi P. Jezusa, Matkę Boską i św. Jana Nepomuc. Napis wskazuje, że lał go Gaspar Kramnitz w r. 1767.

Wjazd do dziedzińca zewnętrznego klasztornego obok ogrodu, stanowi

spichlerz z sienią przejazdową, nad bramą herb Korczak. Obok spichlerza brama kamienna, podobna do bramy dziedzińca kościelnego.

Kościół drewniany z XVI w. we wsi zwanej Góra św. Jana, kapelania do Szczyrzyca należąca, zgorzał w r. 1885 do szeptu ze wszystkimi zabytkami. Według zapisek prof. Łepkowskiego z podróży w r. 1852 znajdowały się tam piękne obrazy składające niegdyś tryptyk. Przedstawiały one: Ścięcie św. Jana, Zwiastowanie, św. Trzech Króli, św. Annę samotrzecią, czy też rodzinę św. Anny, św. Elżbietę, św. Helenę, Apolonię, Teklę i Agnieszkę. W ołtarzu wielkim był obraz Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty na tle złoceniem.

Kościół posiadał 2 dzwony, większy z r. 1643 z napisem: »Jost Conze me fecit« i mniejszy z r. 1618.

W Szyku znajduje się typowy kościół drewniany gotycki z wieżą o galerii górnej. Tęcza prostokątna z profilem jakoby gotyckim. Kościół posiada chrzcielnicę kamienną grubej roboty; na płaskiej czarze niezgrabnie wyryty herb Ligęzów ośła głowa, litery M. D. B. C. i rok 1585.

Obok ołtarza wielkiego podłużne wąskie skrzydło z tryptyku. Po jednej stronie całą prawie wysokość zajmuje postać św. Wawrzyńca w dalmatyce malowanej złotem w motyw granatu. Tło stanowi pejzaż, zamiast nieba złoto wytłaczane w arabeski renesansowe.

U spodu obrazu rodzaj cokołu, na którym namalowanych siedmiu postaci w półfigurach, zwróconych od prawej ku lewej stronie patrzącego. Figury mają stroje charakterystyczne i emblematy. Widzimy tam 1) biskupa z dzidą w ręku (św. Lambert z Maastricht), 2) rycerza (św. Witalis?), 3) postać trzymająca ręce zakrwawione na głowie (św. Szezeban), 4) giermek z głową jelenia w ręku (św. Eustachy), 5) figura trzymająca koguta na książce (św. Wit), 6) szlachcicie wąsate, 7) rycerz (św. Longinus?).

Odwrotna strona deski podzielona na dwa obrazy: a) pocałunek Judasza, b) Ukrzyżowanie.

W zakrystyi znajdują się 4 obrazki z tryptyku, jednostronnie na desce malowane, podobne do tych, jakie znajdują się w Krakowie w kościele św. Katarzyny, Przedstawiają one: 1) Chrystusa przed Piłatem, 2) Wjazd do Jeruzalem, 3) Biczowanie, 4) Zmartwychstanie.

Ornatów trzy z kolumnami, na srebrnym brokacie, jedwabne haftowane kwiaty. Ornat z czerwonego aksamitu o wypukłych figurach znajduje się już obecnie w muzeum dyoccezjalnym w Tarnowie.

Wieś Wilkowisko.

W starożytnym kościółku drewnianym, od wewnątrz napis nad drzwiami nowo malowany na wzór starego: »Haecc ecclesia fabricata est ad laudem et honorem Deo trino et uni ac beatae Catherinae A. D. 1520 circiter¹⁾ Renovata ostia (sic) 1586 per Spect. Dominum Albertum Blandidam haeredem ex in Wilkowisko«.

¹⁾ P. Łepkowski w r. 1851 widział zdaje się napis pierwotny i zanotował: »A. D. 1521 . . . Sbris«.

W tęczy łuk ostry gotycki profilowany. Ślady są, że była niegdyś belka poprzeczna. Drzwi boczne mają gotyckie drewniane obramienie zębate, przypominające odrzwia kamienne Długoszowych budowli. Również wejście główne i drzwi do zakrystyi zamknięte ostrołukiem profilowanym.

W obrazie wielkiego ołtarza na drzewie malowane postaci: Matka Boska, P. Jezus, św. Katarzyna i św. Jan Chrzciciel. Zabytek XVI w. później przemalowany.

Nad drzwiami do zakrystyi obraz XVI w. z tłem wygniatanem w motyw granatu, przedstawia św. Annę samotrzecią. Przemalowaniem olejnym popsuty.

Pod chórem muzycznym podobne dwa obrazy na drzewie, mające tło wygniatające, przedstawiają: 1) św. Stanisława i św. Wojciecha, 2) Anioł z mieczem trzyma wagę, na szali dusza, na drugiej dyabeł z kamieniem młyńskim.

Oprócz tego posiada kościół obraz większych rozmiarów także na desce, przedstawiający cztery święte niewiasty w koronach t. j. Matkę Boską, św. Annę, św. Katarzynę i czwartą postać klęczącą.

W kruście nad wejściem głównym pomieszczony malowany szczyt tryptyku o kształcie odcinka koła, przedstawia Sąd ostateczny z Bogiem Ojcem siedzącym na tęczy.

Wymienione obrazy składały dawniej prawdopodobnie jeden tryptyk, jak to wypływa ze stosunku ich wielkości.

W zakrystyi ornat bardzo piękny, na srebrnym brokacie haftowane kwiaty jedwabne kolorowe.

Dzwony z r. 1559 i 1646.

Nagrobków kamiennych z XVI w. małżonków Bylickich i Jadwigi Posadowskiej, które widział p. Łepkowski w r. 1851 — odszukać nie mógł p. Tomkowiec.

W powiecie nowo-sądeckim zwiedził konserwator Tomkowiec następujące miejscowości: Podole. Przydonicę, Tęgoborze i Zbyszyce.

Podole wieś koło Gródka a niedaleko Rożnowa, posiada kościół drewniany starożytny. Sufit podzielony listwami na kasetony mało wypukłe.

Jest tam chrzcielnica kamienna kształtu kielicha grubej roboty. Na węźle podstawy widać różę i dwa herby t. j. Topór i coś nakszał tępej podkowy.

W zakrystyi duży obraz na desce, ma tło złożone wygniatające. Przedstawia Matkę Boską z P. Jezusem na ręku. Guz od płaszcza N. Maryi Panny jest zrobiony z półkuli szklanej, a pod szkłem relikwie św. Chryzogona męczennika.

Konserwator znalazł tam także ornat stary, już nieużywany, z XVI wieku. Na plecach przedstawia krzyż haftowany na jedwabiu płasko w ornamenty roślinne i figury Świętych. Rysunek dobry przypominający charakter gotycki.

W Przydonicy znajduje się kościółek drewniany starożytny, filia parafii w Podolu.

Portal główny późno gotycki, ostrołuk profilowany, a w samym kącie u szczytu wyrzeźbione herby Gierałt i Gryf. Na wrotach te same herby malowane. Na węgarach drzwi płaski ornament roślinny, grubej snycerskiej roboty. Boczne drzwi mają ciekawe i charakterystyczne wycięcie. Wszystkie okna są profilowane, w nawie więcej w charakterze gotyckim a w presbiterium w renesansowym. Drzwi do zakrystyi i okna w nawie zakończone spłaszczonym ostrołukiem t. zw. przewróconym (Eselrücken). Tęcza ma kształt rany prostokątnej, profilowanej. Na belce krucyfiks, a na zakończeniach jego ramion wśród gotyckiego maswerku (Vierpass) symbole Ewangelistów.

Pałap podzielony płaskimi listwami na kasetony. Drzwi do zakrystyi ozdobione malowaniem naśladowującym okucie w kraty. Wśród krat postacie zwierząt i napis »1527 Paulus Carpentarius«.

Ściany presbiterium malowane klejowemi farbami, prawdopodobnie w XVIII w. Są tam przedstawione sceny z męki Chrystusa i męczeństwa św. Stanisława, interesujące ze względu na stroje.

W nawie głównej stoją jako boczne ołtarze dwa tryptyki, pięknie na drzewie malowane, dobrze zachowane i restauracją nieznepsute.

Jeden tryptyk przedstawia w środku po otwarciu skrzydeł Matkę Boską z dziećciem, stojącą między św. Katarzyną i św. Mikołajem. P. Jezus trzyma jabłko i daje pierścień św. Katarzynie. U jej nóg donator, mała figurka księdza w komeżce. Na szczycie półkolistym tryptyku: św. Marya Egipska wśród lasu i skał. Na skrzydłach otwartych, które mają tła złote, wygniatane we wzory, widzimy w czterech obrazach sceny z życia św. Katarzyny Aleksandryjskiej, a u góry św. Jerzy i jakaś postać pustelnika.

Na skrzydłach zamkniętych: Męka P. Jezusa w czterech scenach, już gorzej malowana.

Na predelli obraz z tłem złotem gładkiem, przedstawia Pana Jezusa »w studni«.

W drugim tryptyku widzimy po otwarciu w środku Matkę Boską z dziećciem i lilią w całej postaci wśród promieni złotych na tle lasu i gałęzi.

Na skrzydłach otwartych przedstawione Zwiastowanie w ten sposób, że na każdym skrzydle jest jedna postać wydłużona na tle roślinnem. Wiele uczucia, dobry rysunek. Na skrzydłach zamkniętych św. Katarzyna i św. Barbara.

W kruchoce przechowują się reszty tryptyku barokowego, a w zakrystyi bardzo piękny i bogaty ornat złotem haftowany na materyi jedwabnej. Przypomina ornat fundacyi Bajerowej z r. 1644 w skarbcu Maryackim w Krakowie.

We wsi Tęgoborza nie mógł konserwator obejrzeć kościoła, który był zamknięty, tylko oglądał zaniedbany i w ruinę zapadający pałac niegdyś Stadnickich w stylu empire.

Budynek ten okazały ma trzynaście okien frontu i ganek z jońską

kolumnadą. Nad środkiem piętro, po bokach ryzality. Nad oknami sztukaterye, między nimi panoplie. Wewnątrz piękna sień dwupiętrowa a pokoje i sale ozdobione sztukateryą i dobrymi malowaniami, przedstawiającemi sceny mitologiczne i figury klasyczne. Wszystko już bardzo zniszczone.

W Zbyszycach znajduje się kościół gotycki murowany, jednonawowy, z kamienia łamanego wzniesiony w końcu XV wieku. Ma szczyty zazębiane, okna i szkarpy gotyckie z okapami kamiennymi, presbiteryum wielokątnie zakończone, sklepienie z żebrami o profilu suchym.

Tęcza ostońkowa murowana. Nawa przykryta pałapem.

Pod dachem obiega gzyms drewniany z XVI lub XVII wieku suto profilowany, silnie występujący. W odstępach 2—3 metrowych podpierają go drewniane wyrabiane konsole.

Kościół posiada dwa gotyckie portale z piaskowca. Portal u wejścia w szczycie zachodnim z charakterystycznym wycięciem, jakby w grubej desce wyrzynamem a nad portalem bocznym herb Niesobia.

Na dwóch kluczach sklepienia w presbiteryum i na ośmiu konsolach podpierających żebra, jest z kamienia wykutych dziesięć herbów a mianowicie: na zwornikach herby Abdank i Niesobia a na konsolach od północy ku południowi: Pies zwinięty w kółko, Topacz, Półkozic, Niesobia, Dębno, Gryf, Kozioł i głowa ludzka z otwartemi ustami w czapce, może portretowana. Pies i głowa ludzka są w narożnikach przytykających do tęczy.

Obok ołtarza wielkiego jest wmurowana podłużna nagrobkowa płyta gotycka z XV wieku z piaskowca. W środku na tarczy, przykrytej hełmem, wypukło wyrzeźbiony herb Niesobia. Tarczę podtrzymują dwa lwy wspinające się. Pod tarczą piękny anioł w półfigurze trzyma otwartą księgę. W około pomnika na ramie napis gotyckimi literami XV wieku uszkodzony: »Anno Domini Nicolaus Campyesky vexillifer trē requiescat«. Dokończenie »in pace« już w samem polu rzeźbionem obok hełmu.

Na kamieniu, na którym stoi chrzcielnica kamienna, napis gotycki zatarty: Anno Domini MCCCC

Pod chórem muzycznym na prawo od wchodu znajdują się skromne, ale piękne stalle gotyckie, rzeźbione z drzewa, które przypominają kształtem stalle tarnowskiej katedry płaskoryte po prawej stronie od wejścia głównego. Obejmowały niegdyś pięć siedzeń, dziś przedziały odrąbane.

Zaplecki uwieńczone baldachimkiem, a po bokach zamknięte ściankami z maswerkami, podzielone są na cztery pola za pomocą listewek z ornamentem listeczkowym.

Pole zaplecków każde o nowym rysunku płaskorytym. Pierwsze ma liście akantu w splotach. Trzecie winną macicę z gronami. Na drugim polu banderola okręcona i literami odosobnionemi wypisane słowa: »Jhesus Nasarenius rex Judeorum«. Na czwartym polu z osobnych liter złożony napis: »Maria hilf uns«.

Na chórze muzycznym znalazł konserwator ornaty starożytnie uszko-

dzone i już nieużywane. Jeden wspaniały ma boki ze złotej lamy w czerwone aksamitne kwiaty. Na plecach krzyż, a na nim w środku wypukłym nieco haftem przedstawiony P. Jezus ukrzyżowany z dwoma świętymi postaciami po bokach. Na czterech końcach ramion cztery sceny t. j. u góry biczowanie, na prawo koronowanie cierniem, u dołu pocałunek Judasza, lewa strona zniszczona.

Drugi ornat ma boki zielone a pośrodku na srebrnym brokacie kwiaty jedwabne kolorowe.

Posiedzenie z dnia 3 listopada 1891 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz zdawał sprawę z wycieczki odbytej w swoim okręgu. Restauracya wielkich pomników Tarnowskich i Ostrojskich w presbiteryum katedry tarnowskiej przeprowadzoną została ze znajomością rzeczy, bardzo sumiennie i starannie, przyczem niemało jest zasługi ks. kanonika Leśniaka, proboszcza tarnowskiego, który z ramienia Kapituły katedr. czuwa nad robotami restauracyjnymi. Okazało się, że wiele ozdób a nawet części posągów były podczas dawniejszych restauracyi podorabiane z gipsu lub z drzewa. Szpetne te dodatki obecnie usunięto, dopełniając brakujące części z marmuru lub alabastru. W toku obecnej restauracyi nie zdołano na pomniku książąt Ostrojskich odszukać napisu: »Andrea Maco fecit«, jaki tam według zapisków prof. Łepkowskiego, mieli znaleźć rzeźbiarze odnawiający w r. 1877 ten monument. Natomiast na cokole pomnika Tarnowskich po odsunięciu ławek ukazały się wykute nazwiska «Adamus Staniecki 1637» i Albertus Orłowski 1633». Odcisk wierszowanego napisu polskiego, niepublikowanego nigdzie, który znajduje się na tymże pomniku, złożył mowca Komisji historyi sztuki Akademii umiejętności.

Przy odczyszczaniu pomnika ks. Ostrojskich z powłoki pokostowej, pochodzącej z czasu dawniejszych restauracyi, znikły także reszty pozłoty, którą pierwotnie pokryte były różne części rzeźb alabastrowych jak kapitale, lwy podtrzymujące sarkofag, rozety nad krucyfiksem, zbroje, szaty posągów i t. d. oraz reszty barwy czerwonej, pokrywającej języki i otwarte paszcze lwów, jakoteż wypełnienie mitr książęcych. Obecnie odzłociono na nowo tylko napisy, brzegi rozet i ramkę naokoło płaskorzeźby Zmartwychstania. Konserwator sądzi, zgodnie ze zdaniem prof. Zacharyewicza, który kieruje restauracyą katedry tarnowskiej, że należy więcej złoczeń i barw przywrócić, bo tego rodzaju polichromia w związku z różnobarwnością marmurów i alabastru, z jakich pomnik ks. Ostrojskich się składa, należy do całości pierwotnej kompozycyi artystycznej tego ważnego dzieła sztuki i jest bardzo charakterystyczna. Urzeczywistnienie tej myśli wymagać będzie jeszcze studyów na miejscu. Zgromadzenie w zupełności przyehyliło się do tych zapatrywań.

• Konserwator Demetrykiewicz zawiadomił następnie, że jest zamiar zastąpienia dzisiejszej pięknej ambony barokowej z drzewa złoco-

nego, nową amboną gotycką z kamienia. Wszyscy obecni, którzy oglądali ten zabytek uznali, że należy dążyć do jego zachowania, tembardziej, że jest jedynym okazem charakterystycznym rozwiniętego stylu barokowego w mieście Tarnowie, a restauracya stał i ambony w kościele Maryackim w Krakowie dowodzi, że dziś dadzą się naprawić nawet najgorzej zniszczone zabytki drewniane.

Starożytne srebrne barokowe antependyum tynieckie, które zostało niedawno odrestaurowane, ma być użyte do ozdoby nowego ołtarza wielkiego. Ponieważ wydawało się ono za wysokie, więc poruszono myśl odjęcia srebrnych ram od tego zabytku. Na przedstawienie konserwatora jednak, który zwrócił uwagę, że ucierpiałby na tem wielce charakter tego znakomitego dzieła sztuki, bo stylowe ramy należą do artystycznej całości dzieła, polecił J. Ekse. Ks. Biskup Łobos, aby antependyum srebrne tynieckie bez zmiany umieszczone zostało przy nowym ołtarzu.

Zgromadzenie uchwaliło wyrazić J. Ekse. Najprzew. Ks. Biskupowi najgorętsze podziękowanie za tak życzliwe popieranie zadań konserwatorskich.

Pomnik Barbary z Rożnowa († 1517), matki hetmana Tarnowskiego, w stylu wczesno-renesansowym z charakterystycznymi reminiscencyami gotycyzmu, najstarszy monument tarnowskiej katedry, ma być przeniesiony z nawy południowej, gdzie ściana pęka, do presbiterium naprzeciw pomnika Zofii z Tarnowskich ks. Ostrogskiej († 1570). Mowca przedkłada Zgromadzeniu fotografię tego ważnego zabytku, zdjętą przez konserwatora p. Tomkowieza.

W ratuszu tarnowskim znalazł mowca inwentarz dóbr opactwa tynieckiego z XVII w. ze szczegółowym opisem zamku i wszystkich dworów.

W Skrzyszowie wiosce pod Tarnowem znajduje się starożytny kościółek drewniany z sobotami i z portalem w kruchcie bocznej, nad którym gotycki napis z datą 1517 r. (odrysowany podczas wycieczki tego-rocznej prof. Łuszczkiewicza z uczniami Szkoły sztuk pięknych). Kościół posiada w presbiterium stalle gotyckie rzeźbione i polichromowane z herbem Leliwą. Dr. Tomkowiez zdjął fotografię tego charakterystycznego zabytku. W ołtarzu wielkim obraz szkoły cechowej końca XVI w., przedstawia św. Stanisława, Kazimierza i Floryana. W zakrystyi nieużywany relikwiarz w kształcie popiersia rzeźbionego z drzewa w końcu XVI w., a przy drzwiach kruchty bocznej od zewnątrz bardzo ciekawy nagrobek niewiasty z XVII wieku, malowany na deszczułce z zatartym napisem polskim. Pod sobotami zniszczony mocno tryptyk z początku XVII wieku.

W Szynwałdzie wiosce koło Tarnowa znajduje się kościół drewniany z wieżą, typu zwykłego u nas w XV wieku. Naokoło presbiterium podtrzymują kroksztyny brzeg dachu. Wewnątrz kościoła zwraca uwagę drewniana gotycka tęczą, drewniane maswerki w oknach i gotyckie okucie drzwi, ozdobione ornamentem lilii. Na głównych drzwiach niezgrabnie wyryty napis Adam Tornar (Tarnów?) rok 1555 i herb Leliwa. W zakrystyi resztki skrzydła z lichego malowanego tryptyku, kielich

srebrny gotycki z XV wieku z rytymi postaciami Świętych na podstawie. Dwa ornaty starożytne z wypukłym hałtem złotym w motyw granatu z XVII wieku. Obok plebanii przechowuje się reszta rzeźbionej kamiennej gotyckiej chrzcielnicy kształtu czary kielicha.

We wiosce Rzędzinie pod Tarnowem znalazł konserwator Demetrykiewicz za wskazówką adwokata Dra J. Chodackiego w chacie włościanina jeden obraz malowany dwustronnie na tle złotem, pochodzący z gotyckiego tryptyku końca XV wieku, do niedawna pomieszczony w kapliczce przydrożnej. Obraz ten szkoły cechowej, uwieńczony po jednej stronie maswerkkiem, przedstawia adorację Trzech Króli, po drugiej św. Stanisława biskupa i św. Mikołaja. Obraz ten obecnie dostał się już do muzeum diecezjalnego w Tarnowie.

W Bochni zwiędził konserwator Demetrykiewicz kościół parafialny, który wzniesiony został prawdopodobnie w XV wieku, jako późno-gotycka budowa hallowa; dotąd pozostały szkarpy z kapnikami gotyckimi. Główne wejście zamknięte łukiem okrągłym ma obramienie kamienne późno-gotyckie. W kaplicy przy lewej nawie dochowało się sklepienie gotyckie krzyżowe, zresztą cały kościół przekształcony w XVII wieku w duchu baroka. Wewnątrz w nawie lewej zasługuje na uwagę wspinały marmurowy portal barokowy z herbem zakonu Dominikanów, prawdopodobnie przeniesiony z byłego ich kościoła z piękną kratą żelazną, która nosi datę 1683 r. W skarbcu przechowuje się kielich emaliowany barokowy z r. 1697, kilka innych ładnych barokowych kielichów, paciłka srebrny gotycki z XV wieku, kilka ornatów starożytnych z XVII wieku i nieużywany relikwiarz z drzewa rzeźbiony w XVII wieku w kształcie głowy Chrystusa naturalnej wielkości.

Dr. Tomkowiec zawiadomił, że Dyrekcya Towarzystwa sztuk pięknych jednomyślnie przychyliła się do wniosku postawionego przez pp. Sokołowskiego i Tomkowieza z inicjatywy Grona Konserwatorów i ogłosiła konkurs na restaurację Ogrojca gotyckiego przy kościele św. Barbary.

Na wniosek p. Łuszczkiewicza, uchwaliło Zgromadzenie wyrazić jednomyślnie podziękowanie Prof. Sokołowskiemu i Drowi Tomkiewiczowi za starania podjęte w tej sprawie.

Konserwator Tomkowiec przypomniał nakoniec sprawę ruin zamku w Lipowcu.

Posiedzenie z dnia 7 grudnia 1891 r.

Przewodniczący Prof. Łepkowski.

Prof. Odrzywolski zawiadamia, że badając portal kościoła OO. Dominikanów nabrał przekonania, że portal ten nie miał pierwotnie zamknięcia, dowodzi tego gzyms na gładkich obiegających. Prawdopodobnie nie było tam także rozetowania zaszklonego. Przy zamierzonej restauracji tego zabytku należałoby zamknięcie dzisiejsze portalu posunąć w głąb kościoła.

Po dłuższej dyskusji uchwalono prosić p. Odrzywolskiego, aby przy-

gotował zarówno projekt gruntownej restauracji portalu jak i projekt restauracji ograniczającej się do utrzymania części dochowanych.

Konserwator Demetrykiewicz zawiadomił, że zwiedzając niedawno zabytki rzeszowskie, dowiedział się, że powstał zamiar, aby kaplicę kościoła popijarskiego w Rzeszowie przekształcić na salę wykładową dla gimnazjum. Sprawa ta oprze się prawdopodobnie o urząd konserwatorski.

Dr. Demetrykiewicz podniósł nakoniec, że konserwatorowie zabytków sztuki w Galicyi zachodniej wypełnili zobowiązania przyjęte na siebie na tegorocznym wspólnym zjeździe konserwatorów galicyjskich, w sprawie peryodycznych objazdów swoich okręgów. Oprócz podróży bowiem, o których była mowa na posiedzeniach Grona, odbyły się także wycieczki prof. Łuszczkiewicza i Odrzywolskiego z uczniami szkół fachowych, które dla sprawy zbadania pomników i zapoznania się z zabytkami wydały plan obfity.

Posiedzenie dnia 8 stycznia 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Prof. Odrzywolski zawiadomił, że starania jego w sprawie restauracji zamku w Lipowcu nie przyniosły skutku, gdyż na pismo swe, wystosowane do właściciela ruin, otrzymał odmowną odpowiedź.

Uchwalono prosić p. Odrzywolskiego, aby jeszcze raz odniósł się do właściciela przedstawiając potrzebę ratowania przynajmniej tyle ważnej turmy czyli wieży więziennej zamku, zabytku już dziś rzadkiego z XIV wieku, wskazując, że to nie pociągnie za sobą tak znacznych kosztów.

Dr. Demetrykiewicz oświadcza, że otrzymał wiadomość, że drugi uważany za zaginiony obrazek wotywny z r. 1626 w kaplicy Matki Boskiej Bolesnej kościoła XX. Franciszkanów, odnalazł się.

Uproszono prof. Łuszczkiewicza, aby przy sposobności obejrzał ów obraz na miejscu.

Dr. Tomkiewicz oświadczył, że podczas swego pobytu w Tarnowie oglądał pomniki w presbiterium Katedry tarnowskiej i przekonał się, że restauracja, pominąwszy kwestyę polichromii, udała się bardzo dobrze.

Na wniosek p. Tomkiewicza uchwalono wysłać pismo z podziękowaniem i uznaniem na ręce Jego Excel. Ks. Biskupa Łobosa i prosić o zachowanie ambony barokowej.

Konserwator Tomkiewicz zawiadomił następnie, że adwokat Dr. Pieniążek przyrzekł na jego przedstawienie dokonać własnym kosztem restauracji pięknego renesansowego pomnika Prokopa Pieniążka † 1587 w kościele w Skrzydlnej.

Posiedzenie dnia 16 lutego 1892 r.

Przewodniczący p. Sadowski.

Dr. Krzyżanowski zawiadamia, że bulle papieskie odnoszące się do kościoła N. Panny Maryi znajdują się w Konsystorzu.

Prof. Odrzywolski przedłożył projekt restauracji portalu kościoła

OO. Dominikanów, który po dłuższej dyskusji przyjęto z drobnymi zmianami, przyczem prof. Łuszczkiewicz przypomniał maswerk dochowany w Niepołomicach, który mógłby ułatwić dopełnienie zniszczonego rozetowania w portalu Dominikanów.

Uchwalono zatwierdzić deklarację zakładu kamieniarskiego Trembeckich i kosztorys restauracji w wysokości 800 zł. a. upoważniając p. Odrzywolskiego do zawarcia ostatecznej umowy imieniem Grona Konserwatorów z zakładem kamieniarskim.

Prof. Odrzywolski zawiadomił przy tej sposobności, że OO. Dominikanie przyrzekli przenieść podwoje wraz z bramą w głąb kościoła a schody cofnąć przed kościół tak, żeby części profilowane były całkiem odsłonięte.

Stare części kamienne, pozostałe po dokonanej restauracji, uchwalono pomieścić w składzie fragmentów po dawnych budowlach krakowskich.

PP. Łuszczkiewicz i Tomkiewicz zdawali następnie sprawę z podróży, którą jako delegaci Grona konserwatorskiego przedsięwzięli do Starego Sącza, Moszczenicy i Jazowska.

Na zaproszenie PP. Klarysek udali się dwaj panowie do Starego Sącza w celu dania wskazówek co do zamierzonego z okazji zbliżającego się jubileuszu św. Kingi, przedłużenia nawy kościoła klasztornego, przez przeprocie ściany zachodniej, dzielącej kościół od zakrystyi zakonnic, czyli dawnego kapitularza. Przy zbadaniu budynku okazało się, że jakkolwiek wymiary, wysokość sklepień i struktura kapitularza odpowiadają dokładnie budowie zachodniej części nawy podchodzącej pod chór zakonnic tak, że kapitularz mógłby być uważanym za przedłużenie tej części nawy, później ścianą oddzielone, jednakowoż nie ma śladu, aby ściana ta kiedykolwiek była otwartą, i żeby mur ten gruły na metr blisko był przesklepionym łukami odpowiadającymi arkadom równoległym po jednej i drugiej stronie. Wyprucie arkad może dałoby się przeprowadzić, wymagałoby wszakże wiele pracy i niemałej umiętności.

Na ołtarzu kaplicy klasztornej parterowej stoi posąg św. Kingi, ubierany w habit zakonny i ozdobne szaty.

Przy bliższem zbadaniu okazało się, iż posąg ten drewniany, malowany olejno i złożony, jest piękną rzeźbą z początku XVI wieku. Wkładane szaty zakrywają starannie wykonane w drzewie draperye wczesno-renesansowe. Święta trzyma w rękę modelik kościoła gotyckiego, który jednak kościołem sądeckim nie jest, i stoi na postumencie ubranym ornamentacją późno-gotycką, w rodzaju korony królewskiej odwróconej na dół.

Wiele kantów draperyi zostało pościananych w epoce późniejszej. Twarz i ręce, często pomalowywane grubo straciły cechę artystyczną.

W klasztorze znaleziono prócz przedmiotów dawniej znanych, stary szpinet prostej roboty, z ornamentem arabeskowym lekko namalowanym, mechanizmem jeszcze funkcyjującym i z napisem na przyklepionej kartce; napis: »Daniel Walachy in Monte S. Georgii Ao 1786 Nr. 164.« Szpinet zdaje się być znacznie starszy od tej daty.

W kościele parafialnym starosądeckim, zawierającym mnóstwo dzieł sztuki znanych już i opisywanych, zrobiono spostrzeżenie, iż obraz znajdujący się w górnej kondygnacji bocznego ołtarza strony północnej, należącego do cechu szewskiego, a przedstawiający Opłakiwanie Pana Jezusa zdjętego z Krzyża, malowane na drzewie, widocznie należał do dwóch skrzydeł tryptyku, umocowanych przy wielkim ołtarzu. Był to środek tryptyku, później nowo przemalowany.

Świadczą o tem dowodnie rozmiary. Ksiądz proboszcz ma zamiar tryptyk złożyć napowrót.

W sklepieniu za zakrystią znaleziono skrzynię cechową, podobno garbarzy, mocno uszkodzoną, ze śladami bardzo pięknej polichromii renesansowej.

Zwiedzono przy tej sposobności także kościoły wioski Moszczenicy i Jazowska.

Moszczenica ma kościółek drewniany, będący filią starosądeckiego. Mieści on wdzięczny drewniany ołtarz wielki skromnych rozmiarów w stylu renesansu XVII wieku odcienia niemieckiego o dwu kondygnacjach. Zdobią go szczegóły snycerskie i delikatna polichromia i złocenie. Obraz w górnej kondygnacji, przedstawiający św. Zofię z 3-ma córkami, na tle złotem, pochodzi z pierwszej połowy XVII wieku.

Dwa ołtarze w nawie kościoła mają cechę stylową i polichromię podobną, lecz są słabsze co do wykonania. Ołtarz lewy od wchodzącego ma na fryzie datę 1670.

Na ścianach kościoła znaleziono porozwieszane części tryptyku.

Środkowy obraz przedstawia św. Maryję egipską w otoczeniu aniołów, a skrzydła św. Floryana i Mikołaja. Obraz górny przedstawia św. Michała z wagą w ręku i ujęty jest w arkadę późnogotycką (Eselstrücken), a po bokach sterczą w górę ślale. Na predeli chusta Weroniki trzymana przez aniołów.

Obrazy w wielu miejscach zniszczone przemalowaniem. Pozostałe części nietknięte każą odnieść tryptyk ten do początku XVI wieku i przypisać go jednemu ze znakomitszych cechowych malarzy, prawdopodobnie z Nowego Sącza. Wszystkie te części tryptyku za zezwoleniem konserwatora umieszczone są obecnie w Muzeum narodowym w Krakowie.

Prócz tego znaleziono na chórze mały pozytywny przenośny z XVII wieku, jeszcze funkcjonujący, z piękną ornamentacją.

W oknie jednym wśród szybek sześciobocznych jest jedna większa szyba okrągła (średnicy 0.16 m.), malowana, przedstawiająca nagą postać z podpisem »Sebastian 1629.« Obecnie w Muzeum XX. Czartoryskich.

Jazowsko 12 kilometrów od Starego Sącza na zachód, posiada kościół mурowany z zeszłego wieku.

Z pierwotnego kościoła dochował się ołtarz drewniany, niegdyś prawdopodobnie główny, dziś poboczny, czysto renesansowy, bogato rzeźbiony, ale w szlachetnym stylu z delikatną polichromią i złoceniami. Ma wysokości 5.20 m. od predeli do szczytu. Zbudowany w dwu kondygnacjach.

cyach. Dolna w kształcie łuku tryumfalnego. W niży środkowej obraz św. Stanisława, olejny, lichej, po bokach po dwie kolumny dźwigające gzyms. Górna kondygnacya mniejsza i bez kolumn, zakończona trójkątem szczytowym, który wypełnia wypukło rzeźbiona półfigura Boga Ojca.

Ołtarz ten jest widocznie prototypem ołtarzy rzeźbionych i polichromowanych, rozpowszechnionych niegdyś w okolicy (Moszczenica i t. d.) Z czasem mocno uszkodzony i pozbawiony wielu szczegółów, został uzupełniony częściami innego też renesansowego ołtarza, z których zrobiono rodzaj skrzydeł bocznych przy obu kondygnacyach. Części te dobre same w sobie nie godzą się jednak z tamtymi i mają być odjęte przy zamierzonej restauracyi.

Na plebanii znajduje się dość ciekawa kronika parafialna, spisana przez ks. Owińskiego od r. 1700—1743, dalszy ciąg zaginął.

Posiedzenie dnia 9 kwietnia 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Sekretarz zawiadamia, że Namiestnictwo wydało wskutek przedstawienia Grona rozporządzenie d. 3 lutego 1892 l. 3737 do wszystkich Konsystorzów biskupich i Starostw, przypominające zakaz otwierania grobowców pod kościołami i polecające, aby do każdego otwarcia zapraszano konserwatorów.

Konserwator Demetrykiewicz zawiadamia o zarządzeniach, jakie poczynił w porozumieniu z konserwatorem Odrzywolskim za pośrednictwem starostwa wielickiego w celu zabezpieczenia bogatych zabytków skarbcza kościoła parafialnego w Wieliczce.

Dr. Demetrykiewicz zawiadomił nareszcie o okólniku, jaki starostwo wielickie wydało do Duchowieństwa, gmin i nauczycieli w powiecie w interesie ochrony zabytków.

Zgromadzenie przyjęło z uznaniem wiadomość o tak pożytecznej działalności starostwa wielickiego, która może być za wzór wskazaną innym władzom.

Dr. Tomkiewicz zdał sprawę z przebiegu restauracyi pomnika Prokopa Pieniążka w Skrzydlnej. Pomimo wskazówek udzielonych przez konserwatora, restauracya ta z winy kamieniarza nie zupełnie się udała.

Konserwator Demetrykiewicz zawiadomił, że magistrat miasta Tarnowa oświadczył na jego zapytanie, że nie ma zamiaru burzyć tej części budynku dawnej szkoły pod kościołem katedralnym, która ma wartość archeologiczno-artystyczną.

Posiedzenie dnia 25 maja 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

W sprawie restauracyi portalu kościoła Dominikańskiego rozwinęła się dłuższa dyskusya, w której wzięli głównie udział pp. Łuszczkiewicz, Odrzywolski, Sokołowski i Tomkiewicz.

Zastanowiono się nad pytaniem, czyli dolne części portalu, które są

zniszczone, mają być zupełnie nowe, czy też należy w nowe sztuki wprawić taszle wykrojone z dawnej ornamentacyi roślinnej.

Uchwalono bez taszlowania zrobić dolne części portalu zupełnie nowe i powtórzyć na nich ornamentacyę roślinną ściśle według dawnych wzorów, będących w tem miejscu, a nie zapożyczać ich z górnych części portalu. Ornamentacya bowiem nad kapitelami z wyjątkiem środkowych wnęków jest odmienną od tej, którą znajdujemy niżej.

Jeden z członków zwrócił uwagę na pewne nieregularności i nieprawidłowości w cokole portalu.

Po dłuższej dyskusyi ostatecznie zdecydowano nie czynić zmian w cokole.

Co do maswerku zaprowadzić się mającego, odłożono decyzję do bliższego rozpatrzenia się w pozostałych śladach.

Posiedzenie dnia 28 czerwca 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski

Konserwator Demetrykiewicz zdał sprawę z wycieczki odbytej w swoim okręgu w powiecie dąbrowskim, tarnowskim i bocheńskim.

W gminie Bagienicy stanowiącej jakby przedmieście Dąbrowy, stał pałac (zamkiem zwany) Ligęzów, a później przez Lubomirskich w końcu XVII wieku gruntownie przebudowany i wspaniale dekorowany. W pierwszej połowie bieżącego stulecia wskutek zaniedbania popadł w ruinę i został rozebrany. Dziś pozostały tylko obszerne piwnice, służące za składy win i budynek bramy wjazdowej, obejmującej dwie izdebki. Jest on ozdobiony pilastrami, ma u szczytu herb ks. Lubomirskich, a po bokach panoplie pięknie rzeźbione z pinczowskiego kamienia. Rysunek bramy podał Tygodnik *illustrowany* *Warszaw.* w r. 1866, XIV. 16.

Obecny właściciel tego zabytku p. Goldfinger zamierzył rozebrać bramę, która groziła zawaleniem, lecz konserwator poparty życzliwie przez starostę dąbrowskiego p. Ostrowskiego, odwiódł go od tego zamiaru i uprosił p. bar. Konopkę z Brnia, który już od dawna zajmował się losem wspomnianego zamku dąbrowskiego i według dawnych opowiadań ułożył jego opis, że przyobiecał poruszyć rzecz w Radzie powiatowej i zorganizować obywatelską pomoc celem odrestaurowania pamiątkowej bramy.

Zgromadzenie z uznaniem przyjęło wiadomość o tak życzliwym poparciu zabiegów konserwatora.

Na placu miejskim w Dąbrowy przed dawnym zamkiem stoi na podmurowaniu figura złożona z kamiennego postumentu ozdobionego herbem Lubomirskich i obelisku z marmuru chełmińskiego, na którym znajduje się herb złożony t. j. Półkoźcie (Ligęzów), Trąby, Leliwa i Nieczuja a w środku Sulima.

Na tej figurze o cechach stylowych pierwszej połowy XVIII w. nie ma napisu, lecz na szczycie nad gałką marmurową miał się znajdować do niedawna krzyż maltański, a miejscowe podanie, na które zwrócił uwagę konserwatora bar. Konopka, głosi, że w miejscu tem odbył się

pojedynek między dwoma braćmi Lubomirskimi, z których jeden kawaler maltański, zginął.

W gminie Podkościele, stanowiącej jakby przedmieście Dąbrowy, znajduje się obszerny kościół drewniany, będący farą tego miasta. Wskutek przebudowań stracił interes stylowy. Pod tęczą znajduje się grób Jerzego Pawła Lubomirskiego, wojewody sandomirskiego † 1735, który przed kilkunasty laty miał być otwierany podczas naprawy posadzki. W składzie kościelnym przechowuje się fragment pomnika z XVII wieku z chęcińskiego marmuru, przedstawiający rycerza w zbroi; nogi są utraczone a głowa bez hełmu, która wskazuje człowieka w średnim wieku, leży osobno. Żadnego śladu herbu lub napisu. W kościele niema żadnej ściany murowanej, przy której ten pomnik mógłby niegdyś stać.

W zakrystyi kielich srebrny, ozdobny barokowy z XVII w. Na t. zw. velum calicis naszyta w miejsce krzyża gwiazda orderu Orła Białego. Na t. zw. palla calicis pięknie wypukło złotem haftowane herby: Korab obok litery A. S. Z. L. i drugi herb t. j. podkowa barkiem do góry z krzyżem, pod nią strzała, przebijająca serce, a obok litery A. N. S. L. Jeden z dzwońców ma napis minuskułami gotyckimi z końca XV wieku. Z powodu wysokiego zawieszenia trudno go odczytać.

W Olesnie wsi pod Dąbrową, kościół murowany, bezstylowe dzieło murarza wiejskiego z r. 1765, od północy kaplica z kopułą i latarnią, zamknięta ozdobną kratą wiejskiego wyrobu. W kaplicy ogromna płyta grobowa z chęcińskiego marmuru z dwoma pustymi barokowymi tarczami herbowymi i bez napisu.

Inwentarze kościelne sięgają roku 1672, a kopiarz dokumentów spisany w r. 1708. Z nich widać, że kościół mający dawniej obraz Matki Boskiej cudami słynący, posiadał wiele kosztownych przyborów, na które zbudowano nawet osobny skarbczyk sklepiony. Dziś niema śladu tych starożytności.

W pobliżu Olesna w polu oglądał konserwator fortyfikacje ziemne z czasu wojen szwedzkich w kształcie kwadratu, oblane wodą z wyskakującymi kawalierami po rogach, w których były sklepione piwnice. Jest to zapewne pamiątka po jednym z Lubomirskich.

W Partyniu koło Tarnowa, nowy bezstylowy kościół posiada ornat z pasów polskich, fabryki A. Puciłowskiego i kielich srebrny ozdobny z XVII wieku.

W Tarnowie w katedrze oglądał konserwator restauracje portalów rzeźbionych i pomników w nawach bocznych.

Przy odczyszczeniu tych monumentów ukazały się tu i owdzie reszty polichromii, a mianowicie (wedle relacyi ks. kanonika Leśniaka) na pomniku Barbary z Tęczyńskich Tarnowskiej † 1521, sarkofag był zielony, a ornamenty wypukłe pomarańczowe z cieniowaniem czerwonem. Na pomniku kanonika Branickiego † 1602 r., na pilastrach były ślady barwy zielonej i żółtej. Na wielkim pomniku ks. Ostrojskich koło krucyfiksu miały się znajdować ślady chmur malowanych na marmurze pokostową farbą.

Piękny nagrobek Stanisława Zięby, notaryusza † 1622, w nawie północnej, przeniesiony został w miejsce lepsze naprzeciw okna. Jest on prawdopodobnie dziełem rzeźbiarza, zajętego przy wielkim pomniku ks. Ostrogskich. Wskazuje na to charakter ornamentacyi, a nawet podobieństwo materyału: alabaster biały i czarny.

W kruchoście pod wieżą katedralną znajduje się rzeźbiony renesansowy nagrobek, przedstawiający postacie męskie, klęczące pod krzyżem w strojach hiszpańskich XVI wieku. U dołu napis następujący, nigdzie dotąd nie publikowany:

Nudus in hunc mundum veni, nudusque recedam, quae mea membra legat lintea vestis erit. Albertus scultor e Crac. Annum vitae suae agens XXVI vita functus hic quiescit. Obiit vero die martis XXII Februarii anno Domini M. D. LXXV Albertus Kuszczyk, socio suo hoc monumentum ipsemet excussit.

Na tarczy u szczytu pomnika gmerk z linii łamanych. Osoby te mogły być zajęte przy wykonaniu wielkiego pomnika Jana hetmana i Krzysztofa Sarnowskich w presbiteryum.

W Bochni mistrz Matejko udzielił wskazówek dla zamierzonej restauracyi gotyckiej kaplicy św. Kunegundy w tamtejszym kościele w obecności konserwatora Dra Demetrykiewicza, który z uwagami mistrza chętnie się zgodził. Zalecono oknu przywrócić gotycki charakter i ozdobić go maswerkami, postawić nowy stylowy ołtarz, a ściany odpowiednio pomalować.

W Niepołomicach oglądał konserwator gotycki kościół parafialny i oprócz zabytków, opisanych świeżo przez prof. Łuszczkiewicza w publikacyach Akademii umiejętności, znalazł tam piękny kielich gotycki z XV wieku srebrny z podstawą czarno emaliowaną. Na czarce napis minuskułami gotyckimi: *Calix Domini Johannis Benedicti de Wratislavia.*

W blaszanej skrzyni w zakrystyi przechowuje się starannie szereg dokumentów oryginalnych, począwszy od aktu erekcyjnego Kazimierza W. Inwentarze kościelne sięgają roku 1721.

W Staniątkach piękny kościół klasztorny PP. Benedyktynek w stylu przechodowym romańsko-gotyckim XIII wieku, został przed 12 laty wielce zeszepeczony otynkowaniem cementowem zewnątrz, na czem następnie farbą naśladowano ceglane rohbau. Oglądał tam konserwator wspaniałą srebrną gotycką monstrancję wieżyczkową z herbem Kmitów i wypisaną datą 1534. Monstrancya ta kształtem swoim, zwłaszcza przejście między częścią środkową a podstawą, techniką wykonania i rozmiarami 1-13 m, przypomina wielce słynną monstrancję wielicką. Krzyżyk u szczytu dorabiany w nowszych czasach.

Skarbiec klasztorny posiada nadto dwa ładne srebrne kielichy barokowe z XVII wieku i piękną tacę srebrną trybowaną z końca XVII w. z trzema alegorycznymi postaciami na tle architektury, brzeg ma ornamentacyę roślinną.

Konserwator Tomkiewicz zdawał sprawę z wycieczki odbytej

w swoim okręgu. Z okazji czynności urzędowej w Bieczu, zwiedził w powiecie gorlickim Sękowę, w pow. grybowskiem Krużłowę, w pow. nowosądeckim Tęgorborze i Zbyszyce.¹⁾

W Tęgorborzy kościół przedstawia mało interesu, lecz posiada 12 ładnych lichtarzy drewnianych stylu empire, feretron z śliczną rzeźbioną ramą rokoko, piękny przenośny krucylik z XVII wieku z figurą Chrystusa i 2 obrazki olejne pędzla Stachowicza (Matka Boska i św. Józef), który podobno dekorował malowaniami ściennemi pokoje walącego się dziś w grazy pałacu w stylu empire we dworze.

Do parafii należy pustelnia w Just z kapliczką drewnianą, w której jest piękny ołtarz w rodzaju ołtarza w Moszczenicy, dziś na złoto z białem odmalowany. W kruhcie stoi chrzcielnica pochodząca z kościoła w Tęgorborzy. Jest kamienna, gotycka, grubej roboty, lecz pomysłu ornamentacyi i typu powszechnego w okolicy (Wilezyska, Krużłowa, Łącko itd.). Na nodze ponad obiegającą koroną cierniową napis gotycki: Anno Dni 15034 (sic!) Węzeł ma 8 tarcz ze znakami, między którymi można dopatrzeć: Prus I, Oślą głowę, Topór, Strzemię.

W Zbyszycach oprócz przedmiotów dawniej opisanych, widział konserwator łaskę bracką procesyonalną, może z XVIII w. pochodzącą, z namalowaną Trójcą św. o trzech twarzach. Chrzcielnica nowszego pochodzenia, stoi na kamieniu ośmiobocznym, na którym można odczytać napis gotyckimi literami: Anno Dni MCCCC... Dni Marcjan.

Na wniosek konserwatora Dra Tomkowieza uchwaliło Grono poprzeć energiczne petycje komitetu kościelnego w Bieczu, wystosowane do Ministerstwa oświaty, do Komisji centralnej konserw. i Koła polskiego w Wiedniu o subwencyę państwową na restauracyę starożytniej fary.

Posiedzenie dnia 14 lipca 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Prof. Łuszczkiewicz zawiadomił, że jako delegat Grona oglądał roboty restauracyjne na Skałce, subwencyonowane przez fundusz krajowy, a mianowicie naprawę balustrady i taszlowania ścian zewnętrznych zabudowania schodów do kościoła prowadzących.

Na przyszłość, gdyby do Sejmu wniesione były petycje o zasiłek na restauracyę zabytków tak małej wartości artystycznej, jak obecny kościół na Skałce, który w całości jest dziełem XVIII wieku, powinna Grono konserwatorów dana być sposobność wypowiedzenia swego zdania, tembardziej, że w kraju naszym jedynie dla braku funduszków nisz zeje bardzo wiele znakomitych zabytków, jak n. p. kościół św. Krzyża w Krakowie, obrazy Kulmacha u św. Floryana w Krakowie i t. p.

Grono konserwatorskie stojąc dziś wobec faktu dokonanego, dążyć musi przynajmniej do tego, aby druga rata subwencyi krajowej użytą

¹⁾ Sprawozdania z powiatów grybowskiem i gorlickiem opuszcza się, jak zaznaczono na wstępie, tutaj i przy następnych posiedzeniach ze względu na wyżej podaną ich inwentaryzację.

była na restaurację tego, co jest na Skałce stosunkowo dziś najstarszym, najważniejszym zabytkiem sztuki t. j. na restaurację balustrady i bramki barokowej fundacji biskupa Jakóba Zadzika z XVII wieku, otaczającej pamiątkową sadzawkę.

Prof. Łuszczkiewicz wnosi, aby w tym duchu złożyć sprawozdanie Wydziałowi krajowemu.

Po przemówieniu konserwatora Demetrykiewicza, który podniósł, że subwencyonowanie zabytków sztuki tak małej wartości, jak te, które dziś są na Skałce i pochodzą z XVII i XVIII wieku, krzywdzi pośrednio cenne i o wiele starsze zabytki jego okręgu potrzebujące ratunku, uchwaliło wniosek prof. Łuszczkiewicza.

Prof. Łuszczkiewicz zawiadamia, że wspólnie z p. Tomkowiczem, jako delegaci Grona, udzielili wskazówek w sprawie restauracji kaplicy św. Antoniego w wieży Maryackiej. Zalecili odsłonić spody żeber spuszcających się od sklepienia, zamurowane w węglach, otworzyć glify okna za ołtarzem św. Antoniego i ściany ubrać u spodu boazeryą gotycką.

Dr. Tomkiewicz zwrócił uwagę na rzeźbę kamienną z 2-giej połowy XVI wieku, przedstawiającą głowę św. Jana, trzymaną na misie przez 2 klęczących aniołków, którą właśnie odkryto pod tynkiem nad drzwiami w fasadzie kamienicy Kirchmajerów w rynku, która się niegdyś zwała kamienicą »pod świętą głową«.

Posiedzenie dnia 5 października 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Sekretarz odczytał list Jego Eksc. ks. Biskupa tarnowskiego Łobosa, członka koresp. Komisji centralnej konserwat., w którym zawiadamia, że starożytny i nieużywany ornat i laska z głową św. Trójcy o trzech twarzach z kościoła w Zbyszycach, o których była już mowa w »komunikatach«, oraz pas słucki z Jakubkowic polecił odesłać do muzeum dyecyzyalnego. Oprócz tego zwraca ks. Biskup uwagę na następujące zabytki:

W Mystkowie (dekanat nowosądecki) jest chrzcielnica z roku 1617.

W Wielogłowach w powiecie nowosądeckim, znajduje się kościół starożytny murowany; Liber memorabilium i tradycya mówią o roku pierwotnej erekcyi 1318, w r. 1646 był od Aryanów odzyskany.

W Chomranicach (dekanat nowosądecki) posiada kościół obrazy z ołtarza szafiastego, pięknego rysunku i sukienkę złotogłową na puszkę; wszystkie te zabytki mają być do muzeum w Tarnowie przysłane.

W Męcinie (powiat limanowski), w presbiteryum piękne obrazki in 8^o na płótnie malowane, przedstawiające Apostołów. Pochodzą one z dawnej kaplicy zamkowej. W kaplicy obraz piękny św. Stanisława Kostki oraz skrzydło z ołtarza szafiastego. W zakrystyi ornat starożytny z brokatu srebrnego.

W Kamionce małej (powiat limanowski) obok wielkiego ołtarza znajdują się obrazy na drzewie św. Stanisława i Wojciecha. Nad nimi czterech Proroków. Są również dwa skrzydła z ołtarza szafiastego (już przemalo-

wane) z obrazami św. Barbary i Katarzyny. Wśród tych skrzydeł wymalowana św. Kinga, widok kościoła i klasztoru starosądeckiego i symbol kopalni soli: góra z świecą na wierzchołku.

W Ujanowicach (powiat limanowski), jest w drzwiach kaplicy starożytny zamek z r. 1526.

W Dobrkowie (powiat pilźnieński), znajduje się starożytny kościół częściowo drewniany a częściowo murowany, poświęcony przez biskupa Bodzantę 1235, zasługujący na bliższe zbadanie.

W Małej (powiat ropezycki), znajduje się piękny kościół murowany przez Ligęzów dla Augustyanów.

W Wielopolu (powiat ropezycki), znajdują się starożytne ornaty z pasów słuckich i starożytny rzeźbiony krucyfiks z kościoła prebendarskiego.

Zgromadzenie przyjęło z głębokim uznaniem wdzięczności ten nowy dowód troskliwości JEksc. ks. Biskupa tarnowskiego o zabytki historyczne diecezji tarnowskiej.

Następnie zdawał konserwator Dr. Demetrykiewicz sprawozdanie z objazdów w swoim okręgu.

W Tarnobrzegu zwiedził konserwator okazały barokowy kościół i klasztor OO. Dominikanów, fundacyi Jana Stanisława Tarnowskiego r. 1676. Obrazy w tym kościele, niewyjmując nawet wizerunku Matki Boskiej, uznanego przez biskupa Trzebickiego za cudowny, nie budzą artystycznego interesu. Na uwagę zasługuje mały nagrobek z blachy ołowianej, z brzegiem wykrawanym w koronkę Saryusza Silnickiego, podczaszego liwskiego † 1705 z malowanym herbem Koźlarogi. W zakrystyi kilka ornatów z XVII i XVIII wieku starannie restaurowanych. Chorągiew kościelna t. zw. labarum starożytna, haftowana, szczególnie piękna, ma się obecnie znajdować w naprawie. Mszał oprawny ze srebrem okuciem barokowym pięknego rysunku; w środku srebrny herb Prus I i litery H. F. M. P. C. N. A. O. P. Barokowa ładna monstrancya z wieńcem roślin, kłosów, owoców i aniołkami typu, który w kościołach okolicy się powtarza. Charakterystyczne jest, że melchisedech ozdobiony bywa kamieniami, sadzonymi w rąbek lub rozetki.

W Miechocinie wsi pod Tarnobrzegiem, zwiedził konserwator kościół parafialny, gotycki z końca XV wieku z cegły niecynkowanej, bez użycia kamieni na obramienia okien i t. p. Presbiteryum zamknięte prostokątnie, ma sklepienie o dwu polach prostokątnych, nawa stosunkowo krótka, bez sklepienia, przedłużona została o 2 okna prawdopodobnie około r. 1840. Fasada ubrana ornamentem z cegły w kształcie trzech krzyży, a pod gzymsem ceglany fryz zazębiony (Zahnfries). Wewnętrzne urządzenie barokowe z wyjątkiem ołtarza wielkiego pozbawione interesu.

W krucheie od północy zabytek najciekawszy stosunkowo, kropielnica kamienna gotycka ośmioboczna na sposób kielicha. Czasza odcina się osobno od wydłużonej nogi, przepasanej w połowie wysokości. Boki czaszy ozdobione płaskowypukłymi rzeźbami. Widzimy tam Leliwę, orła polskiego, imię Jezus, gotyką rok 1484, herb Nieczuja; trzy boki do ściany

przyparte — niewidoczne. W skarbczyku nad zakrystią interesujący namiocik z pasów polskich, używany do ustawiania monstrancji w czasie ceremonij wielkotygodniowych.

Portret, popiersie kobiety młodej z trumny na blasze cynowej z wygniatanym, pięknym ornamentem barokowym; napis brzmi: »Felicianna a Boratyn G. Alberti Sigismundi Brzeziński Consors Oppe Fatis in villa Siedleszczany et ultima Januarii in Ecclesia Miechocinensi tumulata est 13 Febr. A. D. 1681«.

Jeden z trzech dzwonów tego kościoła ma napis minuskułami gotyckimi z końca XVII wieku. Za wysoko zawieszony, aby go można było odczytać.

W Gorzycach (powiat tarnobrzecki), w drewnianym, nowożytnym kościółku obraz Matki Boskiej na desce z XVII wieku. Kilka ornatów z haftem wypukłym, złotym na srebrnym tle w motyw granatu, oraz z brokatu złotego i srebrnego na czerwonym tle.

W Baranowie znajduje się kościół parafialny z wieżą, murowany, pierwotnie gotycki. Jak wskazuje wielokątnie zakończone presbiterium ze szkarpami. Dziś to wszystko w barbarzyński sposób zmienione i popsute. Piękne są renesansowe drzwi kamienne, do zakrystyi prowadzące, z tej samej epoki i podobnego kształtu, co obramienia drzwi na gankach w zamku baranowskim. Żelazne drzwi, zamykające to wejście, noszą na sobie ślady starożytnej polichromii. W zakrystyi, w skarbcu prawie nie pozostało interesującego. Zwraca uwagę ornat z XVII wieku, dobrze zachowany, cały z płótna białego, na którym wyszyte wełną kwiaty różnokolorowe. Dzisiejsze przepisy liturgiczne zakazują używać tego ornatu. Konserwator zalecił go więc odesłać do muzeum w Tarnowie. Śladem dawnej wspaniałości jest wielki dzwon, zwany srebrnym, z pięknymi ornamentami późno renesansowymi i figurkami świętych, który ma napis: Raphael Leschinski de Leszno Palatinides Brzestecensis Cuiaviae 1608. Zewnątrz kościoła napisy nagrobkowe Otfinowskich z XVII wieku.

Dzisiejszy zamek w Baranowie jest to czworoboczny pałac renesansowy z końca XVI wieku z basztami okrągłymi na węgłach. Dziedziniec czworoboczny, otoczony z trzech stron jednopiętrowymi galeriami sklepieniami na kolumnach renesansowych. Frontowa ściana ma w środku rysalit, raczej wieżę czworoboczną, w którym po schodach wejście do wnętrza gmachu, ściany między basztami i owa wieża uwieńczone ładną attyką renesansową. Rysalitowi temu i klatce schodowej odpowiada mały występ od strony dziedzińca ze schodami prowadzącymi na ganki. Na galerię na piętrze wychodzi szereg drzwi kamiennych renesansowych z charakterystycznymi gzymsami koronującymi, które przypominają ozdoby pomnika Mniszchów w Radzynie w Lubelskiem. Drzwi ozdorbione tarczami i herbami z Wieniawą Leszczyńskich. Zamek w Baranowie był pierwotnie prawdopodobnie dworem obronnym, podobnym jak Szymbark, Dębno, Jeżów; w XVI wieku z gruntu przebudowany na wspaniałą pałac renesansowy. Restaurowali go Lubomirscy z końcem XVII w.

Do tej epoki odnieść należy dobudowaną do jednego ramienia pałacu t. zw. galerię obrazów, ozdobioną bogato sztukateriami z bambinami. Inne części gmachu a zwłaszcza podwórzec z gankami na arkadach, sale i poiki sklepione z herbami doszły nas prawie bez zmiany z pierwotnej budowy XVI wieku, pomimo pożaru, któremu uległ zamek w r. 1849. Pod gmachem mają się znajdować obszerne i, jak służba utrzymuje, piętrowe piwnice. W środku dziedzińca wejście kratą założone. Jest podanie, że zamek ten podziemnym chodnikiem łączył się z Sandomierzem.

Podnieść się godzi, że dzisiejszy właściciel tego znakomitego zabytku architektury p. St. Dolański troskliwą go otacza opieką.

W Jaślanach w mieleckim powiecie, na wzgórkach mającym kształt i charakter sztucznie usypanego kopca, wśród piaszczystej równiny stoi kościółek drewniany z r. 1690 z sobotami, które między słupkami przyozdobione są wiszorami, szczegóły, który się w tamtych stronach spotyka często. Kościółek ten był niegdyś kaplicą postawioną na kopcu, w którym wiele kości ludzkich znaleziono, a nadto w środku kościoła miano około r. 1830 znaleźć grobowiec kobiety, mającej kosztowną przepaskę na głowie i pasek (relacja proboszcza). Podanie odnosi to do wojen szwedzkich. W zakrystyi ornat z pasów. W kościele na ścianie piękny i dobrze malowany obraz św. Tekli, przeniesiony niedawno ze zrujnowanej kaplicy rodziny Brzeskich, wzniesionej w gotyckim stylu około roku 1840 na ementarzu kościelnym.

We wsi Gawłuszowicach (powiat mielecki) duży kościół drewniany pochodzący także z XVII wieku, chociaż ogólnie przypomina średniowieczne nasze kościółki. Zdobia go głównie soboty z wiszorami. Kościół ten posiada cztery duże wsporniki dywany z pasowego aksamitu z bordurami, pokryte przedstawieniami roślin, owoców i motyli, wykonanymi aplikacją wypukłą i haftem, przyczem kolor żółty przeważa. Będą to szpalery zdobiące niegdyś pokój we dworze szlacheckim w XVIII wieku, pomimo, że tradycja mówi o zdobyczy z wyprawy wiedeńskiej. Znajduje się tam wreszcie krzesło barokowe kordybanem wyścielone.

W Mielcu kościół barokowy z wieżą, sklepiony, z kaplicami dwoma, które mu dają kształt krzyża. W kruchcie pod wieżą okazały portal marmurowy barokowy. W ołtarzu wielkim obraz Chrystusa na krzyżu, przypominający Dolabelę, zczerniała z powodu ostatniej restauracji przez partacza. Z pięknych pomników renesansowych rodziny Mieleckich, które wspomina Paprocki a nawet Sobieszczański, dochowała się tylko w presbiterium jedna zniszczona już i trudna do odczytania tablica nagrobkowa z herbem Gryf jednego z Mieleckich, zmarłego w r. 1561, prawdopodobnie Jana Stanisława, wojewody podolskiego, marszałka koronnego. Oprócz tego znajdują się w kościele napisy nagrobkowe rodzin Małachowskich i Ossolińskich z wieku XVIII. W zakrystyi kielich srebrny barokowy XVII wieku pięknie cyzelowany z główkami cherubinów, podobny jak w katedrze tarnowskiej. Drugi ozdobniejszy miał być w naprawie. Monstrancja srebrna rokoko. Ornaty dwa piękne ze słuckich pasów. Ornatów

kilka z pięknych materyj, używanych na szaty niewieście XVIII wieku. Kapa niegdyś czarna (dziś brązowa), jedwabna z XVII wieku, z ornamentem złotym i srebrnym, przypominającym turbany i pióra. Ornat podobny zaginął. Reszty czterech zupełnie podobnych dywanów jak w Gawłuszowicach. W krucheie reszta pulpitu z intarsją z XVIII wieku.

W Dębicy, kościół jednonawowy, na zewnątrz gotycki z presbiterjum zamkniętem wielokątnie lecz krzywo, nigdy nie był sklepiony; obecnie od frontu przedłużono nawę i wieżę wzniesiono gotycką. Zabytków żadnych, w jednej tylko kapliczce, na cmentarzu kościół otaczającym, obraz duży Matki Boskiej na tle złotem wygniatanem na desce; rzecz z XVII wieku, pochodzi z ołtarza w kościele.

W Dębnie pod Wojniczem, kościół gotycki z końca XV w. z kamienia bez sklepienia, rysowany i opisany częściowo przez prof. Łuszczkiewicza w »Zabytkach dawnego budownictwa«. Ściana między wieżą a kościołem na piętrze sklepiena piękną gotycką arkadą z ciosu, co wskazuje, że na piętrze wieży był rodzaj empory przedłużającej przestrzeń kościoła na piętrze. W krucheie pod wieżą ślad kroksztynu gotyckiego przy portalu i reszta kropielnicy kamiennej gotyckiej. W nawie wielki gotycki kamienny kroksztyn, na którym pierwotnie stała ambona. Za ołtarzem wielkim dawny piękny i dobrze malowany obraz ołtarzowy a tempera z początku XVI wieku, przedstawia Trójęc św. t. j. Boga Ojca na tronie w purpurowym płaszczu w koronie, trzymającego Chrystusa ukrzyżowanego, nad którym Gołąb, Duch św.; Aniołowie trzymają oponę za tronem. Po trzech aniołów w dalmatykach śpiewa psalmy z nut po obu bokach, a u dołu klęczy po lewej fundator w zbroi z herbem Odrowąż z szeregiem męskich potomków, po prawej klęczy niewiasta z herbem Leliwa i żeńskimi potomkami. Tło wszystkiego złote, wygniatane. Na ścianie zamykającej presbiterjum prostokątnie po lewej stronie (t. j. Ewangelii), ku północy framuga głęboka 32 cm., prostokątna, pierwotne średniowieczne tabernaculum ścienne, mająca ramę profilowaną w charakterze późno gotyckim u wierzchu ozdobiona frontonikiem z gzymsu późno gotycko profilowanego; u szczytu krzyż. Ramiona krzyża zakończone trójliściem koniczyny. Po dwu bokach krzyża na ścianie znajdują się koła czyli medaliony obwiedzione ornamentem skręconego sznura, mające w środku napis gotyckimi minuskułami, z powodu powiązania liter i licznych skrótów, nader trudny do odczytania. Według zgodnego zdania specjalistów paleografii pp. Piekosińskiego, Krzyżanowskiego i Chmiela, którym konserwator przedłożył wierny odcisk tego epigrafu, opiewa on: *Corpus Christi hoc est.*

Na ołtarzu od południa predella na drzewie z XVII wieku przedstawia wieczerzę Pańską, popiersie fundatora, księdza u dołu po lewej. — Na wieży dzwon wielki z napisem: *A. D. M. D. T. O. M. Gloriam et B. M. Virginis et Matris Dei Hon. Campana Haec Ecclesiae Dembnensis cura et impensis Perill. Rmi Josephi Bętkowski S. T. D. Praepositi et officialis Bięcensis opera vero Joannis et Ignatii Lechewer Fratrum Ger-*

manorum A. D. 1777 mense septembris conflata. — Oprócz tego za ołtarzem wielkim i na wieży po jednym wielkim lichtarzu drewnianym polichromowanym, jakby na paschał, interesującego kształtu, wyrób lokalny wiejski.

W zamku gotycko-renesansowym, znanym z publikacji prof. Łuszczkiewicza p. t. »Zabytki budownictwa«, ozdobione są kamienne renesansowe ramy okien między okrągłymi basztami od zachodu i na ścianie północnej szlakiem sgrafitto z liści lauru osiowo ułożonych z rozetkami w narożnikach, nad gzymsem koronującym okien są znowu wachlarze sgrafitto. Na ścianie zachodniej odbija to szczególnie pięknie od fasady rohbau z cegły układanej. W pobliżu zamku przy drodze stoi piękna figura św. Jana Nepomucena z kamienia pińczowskiego fundacji, jak wskazuje napis na marmurze, Anny z ks. Jabłonowskich i Macieja hr. Lanckorońskich, wojewodów bractwskich d. 15 września 1775 z herbami Lanckorońskich, płaskorzeźbami do życia świętego i wierszowaną modliwą polską.

W Szczepanowie (powiat brzeski), zwiedził konserwator gotycki kościół parafialny, murowany z cegły nietynkowanej, fundacji Długosza, znany z wspomnianej publikacji prof. Łuszczkiewicza. — Oprócz zabytków znanych z innych opisów, znalazł tam dwa piękne nagrobki: w presbiterium nagrobek z kamienia pińczowskiego i marmuru, charakteru drugiej połowy XVI wieku z polskim napisem Elżbiety Gładyszowej z Jordanów, bez daty z herbem złożonym t. j. Trąby, Lisia głowa, Sasztor i Leliwa; w kaplicy po lewej stronie nagrobek Stanisława Młodeckiego † 1605 również z kamienia pińczowskiego i marmuru w charakterze przypominającym dzieła Gucciego, u góry herb Półkozic. Chrzeielnica bronzowa z piękną patyną, okrągła, kielichowego kształtu z wypisaną datą 1534. Tamże wisi obraz wotywny, pod względem kulturalnym ciekawy i ważny, olejny z XVII wieku, przedstawiający wyswobodzenie szlachcica z niewoli tureckiej. — W kruhcie od północy węgry drzwi późno renesansowe z liniami łamanemi, nadproże późniejsze, z innego miejsca wzięte, z herbem Ostoją i Dębno, litery E. T. D. P. Na ścianie tamże wisi piękny i archeologicznie cenny obraz na drzewie malowany a tempera w XV w., będący środkiem z dawnego tryptyku, przedstawia 3 figury: w środku Matka Boska, po bokach św. Stanisław i św. Magdalena z banderolami. Także jest drugi mniejszy obrazek, z tej samej epoki na drzewie, bardzo już zniszczony, przedstawia ukrzyżowanie Chrystusa i dwóch łotrów. Na chórkku nad kaplicą od północy znajdują się dwa skrzydła tryptyku z XVI wieku z czterema dobrze malowanymi scenami z życia św. Stanisława. W zakrystyi przechowuje się ornat starożytny czerwony jedwabny, z XVI wieku. Na plecach wielki krzyż biały jedwabny, pokryty haftami z nici złotych, które przedstawiają w środku krucyfiks, po czterech rogach godła czterech ewangelistów a u dołu Bożą Matkę. Na przodzie widzimy postać św. Stanisława. Twarze plastyczne z atłasu naszyte. Drugi ornat z XVII wieku na srebrnym tle z nici poziomych złoto haftowany kwiat i owoc granatu. Trzeci ornat z XVII wieku ma różnobarwne kwiaty haftowane atłaskiem na tle srebrnym.

Kielich srebrny barokowy z główkami aniołków, podobny jak w skarbcu w Tarnowie. — W t. zw. skarbcu nad zakrystią dwie kłódki starożytne i ornat fioletowy stary, spłowiały, jedwabny, z materyi XVIII wieku, deseń przedstawia ornament turbanowy i domki chińskie.

W drugim kościele w Szczepanowie, fundacyi książąt Lubomirskich z r. 1781 znajduje się po ścianach sześć rozwieszonych, kwadratowych i dwa ośmioboczne dobrze na drzewie malowane obrazy, pochodzące prawdopodobnie z tryptyku XVI wieku. Przedstawiają sceny z życia św. Stanisława. Na ołtarzu wielkim duża predella malowana a tempera na drzewie z początku XVI wieku, przedstawiająca mnóstwo postaci świętych z banderolami. Oprócz tego dwa liche olejne portrety rodziny fundatorów.

W Zasowie (powiat pilźnieński), w nowym gotyckim kościele oglądał konserwator starożytny, bardzo interesujący rzeźbiony tryptyk gotycki, niestety restauracją nieudolną przed laty, przyczem olejno pomalowano niektóre części, znacznie popsuty. — Zabytek ten z końca XV wieku przedstawia wewnątrz w środku ukrzyżowanie Chrystusa i dwóch łotrów. U spodu zgromadzona rzesza ludu w charakterystycznych strojach i zbrojach. Na otwartych skrzydłach widzimy po dwa rzeźbione obrazy: po lewej Chrystus w Ogroju, i upadek pod krzyżem, po prawej zdjęcie z krzyża i złożenie do grobu. Oprócz tego posiada ten kościół dwa obrazy Matki Boskiej dobrze na drzewie malowane z XVII wieku i kilka ładnych ornatów z XVII i XVIII wieku, oraz starożytną chrzcielnicę kamienną gotycką, prostego wyrobu.

W Żdźzarcu (powiat mielecki) w nowym kościele dochowały się dwa bardzo interesujące ornaty starożytne z XVII wieku. Jeden na czerwonej gładkiej materyi jedwabnej ma wykonane figuralne różnokolorowe hafty jedwabne. Na dwu bocznych kolumnach przedstawionych jest po 6 Apostołów z atrybutami wplecionych w gałązkę roślinną. Na bocznych kolumnach przodu ornatu po trzy niewiasty święte, również na roślinnej gałązce. W środkowych kolumnach przedstawiony jest krucyfiks, Bóg Ojciec z Synem w obłokach i zesłanie Ducha Św.

Drugi ornat ma robione atłaskiem większe kwiaty ze złotemi szczegółami, bardzo ładny rysunek i niezwykła kompozycja.

Kościół ten posiada także lavabo z XVII wieku miedziane, kwadratowe ze ściętymi, narożnikami wygniatane w kwiaty renesansowe.

W Radomyślu (powiat mielecki) znajduje się kościół murowany niesklepiony z r. 1784, fundacyi Eliasza Wodzickiego, starosty krakowskiego. W fasadzie węgry drzwi, kamienne, rokoko. W wielkim ołtarzu mensa marmurowa czarna z esownicami.

W bocznych ołtarzach dwa dobre obrazy z początku naszego wieku. W zakrystyi kielich, którego srebrna czarka ozdobiona koronką gotycko-renesansową, pochodzi z XVI wieku, dar prawdopodobnie Firlejów, fundatorów pierwotnego drewnianego kościoła. Oprócz tego pięć ornatów z XVIII wieku z białej lub różowej kitajki z jedwabnymi, różnobarwnymi

haftami różnych scen z historii Męki Pańskiej. Ocalenie tych pięknych zabytków od zupełnej zagłady i poniewierki, które wobec dzisiejszych przepisów liturgicznych z powodu barwy nie mogą być już używane, jest zasługą proboszcza ks. Dra Adama Kopycińskiego. Także jeden ornat z XVIII wieku haftowany bardzo pięknie różnobarwną pelą na zielonem kitajkowem tle w delikatne gałązki roślin i kwiaty. Jeden ornat w wielkie atłasowe kwiaty i drugi z haftem złotym wypukłym w motyw granatu na tle srebrnych nici, jaki się często spotyka w kościółkach tych stron, oba z XVII wieku.

Oprócz tego charakterystyczne lavabo z XVIII wieku kuliste z ołowiu z podstawą z czekoladowego chęcińskiego marmuru i zaplekiem dębowym kształtu wachlarza.

Posiedzenie dnia 5 listopada 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Dr. Demetrykiewicz, jako sekretarz Grona, zawiadomił, że Wydział Rady powiatowej w Wieliczce za inicjatywą swego prezesa, Dra St. Larysz-Niedzielskiego, uchwalił poczynić starania, aby w najbliższym czasie doprowadzić do skutku opracowanie inwentarza zabytków w powiecie wielickim i wydał w tym celu odezwę do magistratów, zwierzchności gmin i zarządów kościelnych, oraz obywatelstwa, zachęcającą do zbierania i nadsyłania opisów i wiadomości o zabytkach.

Po przemówieniach konserwatorów, profesora Odrzywolskiego i Dr. St. Tomkowicza, uchwaliło Grono piękne to przedsięwzięcie jak najsiłniej popierać.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz zawiadomił następnie, że podczas swego ostatniego pobytu w powiecie tarnobrzeskim, miał sposobność przedsięwziąć poszukiwania naukowe na cmentarzysku przedhistorycznem we wsi Furmanach, przedłożył rysunki znalezionych naczyń i okazał dwie popielnice, przeznaczone do zbiorów gabinetu archeologicznego w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Konserwator doznał w tej sprawie, jak i w ogóle w czasie swego urzędowego pobytu w powiecie tarnobrzeskim, jak najżyczliwszego poparcia ze strony tamtejszego starosty, p. Karola Fettera.

Zgromadzenie przyjęło z uznaniem do wiadomości nowe te dowody przychylności, okazanej sprawom zabytków przez władze prowincjonalne.

Dr. Tomkowicz zapytuje, czy nie ma urzędowych wiadomości o restauracjach, zamierzonych w gotyckim kościele św. Katarzyny w Krakowie, który jest bardzo ważnym zabytkiem.

Prof. Łepkowski odpowiada, że jeszcze z końcem lipca zatwierdził architektowi p. Knausowi projekty restauracji pinaków i chóru muzycznego w tym kościele, a obecnie otrzymał z magistratu urzędowe doniesienie, iż plany te zatwierdziło także budownictwo miejskie.

Dr. Tomkowicz zwraca uwagę, że krakowski sąd zamierza wy-

nająć na więzienia od kapituły katedralnej kamienicę na ulicy Kanoniczej, gdzie drukarnia Anczyca.

Ponieważ na piętrze są ładne apartamenta w stylu końca XVIII wieku, więc mogą ulec zniszczeniu. Uchwalono starać się o bliższe wyjaśnienia w tej sprawie.

Prof. Odrzywolski zwraca uwagę, że potrzeba olmyśleć stosowne miejsce na przechowanie fragmentów architektonicznych, pochodzących z latarni kaplicy Zygmuntołskiej i stanowiących cenny materiał historyczno-artystyczny dla badaczy. Przy dalszym postępie robót restauracyjnych około kaplicy, liczba tych fragmentów powiększy się znacznie.

Prof. Odrzywolski stawia więc wniosek, aby Grono Konserwatorów odniosło się z tą rzeczą do gminy miasta Krakowa i przypomniało przy tej sposobności niezłatwioną dotąd sprawę obmyślenia bezpiecznego miejsca na przechowanie licznych fragmentów architektonicznych z pałacu na Wawelu, zgromadzonych przez architektów p. Prylińskiego, oraz zabytków z innych budowli krakowskich, dotąd w rondlu bramy Florjańskiej pomieszczonych.

Na pismo bowiem, wniesione w tej sprawie jeszcze w r. 1891 do Rady m. Krakowa, nie odebrało Grono Konserwatorów dotąd żadnej odpowiedzi.

Wniosek prof. Odrzywolskiego został jednomyślnie przyjęty.

Posiedzenie dnia 22 grudnia 1892 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Konserwator Dr. Tomkiewicz zdawał sprawę z wycieczki, odbytej w lecie 1892 r., do Ciężkowice, Staszkówki, Turzy, Rozembarku, Ptaszkowej, Kamionki i Łącka, w powiatach grybowski, gorlickim i nowosądeckim.

W Łącku (powiat sądecki) kościół duży trzynawowy, odnowiony r. 1818. Wejście główne pod wieżą i wejście z kościoła do zakrystyi mają okazałe odrzwia barokowe kamienne, okryte ornamentacją roślinną płaskorzeźbioną, chłopskiej roboty. Ołtarz wielki drewniany, cały rzeźbiony barokowo i złożony z datą 1621, wyrytą na krawędzi gzymsu ponad głównym obrazem, przypomina motywami wielki ołtarz Bożego Ciała w Krakowie. W kilku ołtarzach bocznych obrazy z tryptyków na drzewie o tłach złożonych, wygniatających we wzory z cechą XVI w., i tak w ołtarzu głównym nawy prawej trzy obrazy, środek: M. Boska z P. Jezusem, św. Roch i św. Antoni pustelnik, figury $\frac{3}{4}$ naturalnej wielkości; skrzydła: św. Wacław i św. Kazimierz przemalowane, w górze prawdopodobnie części innego tryptyku. W ołtarzu głównym nawy lewej środek tryptyku, św. Anna samotrzecia pokazuje grono winne małemu Jezusowi. W górze doskonały mały obrazek M. Boska stojąca na obłoku czy na kuli, w koronie. W tejże nawie przy bocznej ścianie ołtarz z całą ścianą, jakby z ikonostazu, szereg ruskich obrazów świętych we framużkach architektonicznych, malowanie wcale niezłe. Na filarze naprzeciw wisi obraz ruski; wszystko to kupione przez obecnego ks. proboszcza na Podolu galicyjskim.

W zakrystyi stary obraz na drzewie o tle złotem, zupełnie duplikat tego, co w ołtarzu nawy prawej.

Monstrancya srebrna gotycka od góry, dół barokowy; około 0-70 m. wysoka. Kielich podobno gotycki, wypożyczono do Starego Sącza chwilowo.

Wspaniały ornat z XVII w., haft srebrny i z jedwabi kolorowych zapelnia całą powierzchnię, są to kwiaty stylizowane, aplikowane na nowszym białym atłasie; dosyć zniszczony. Podobne 2 przykrycia na kielich, jedno z całą postacią M. Boskiej haftowaną.

Skrzynia dębowa staroświecka, kuta. W sionce obok zakrystyi chrześcielnica gotycka z piaskowca, typ Wilczysk i Kruźlowej, tylko proporcye krótsze. Rzeźbiony ornament piękny, kształt kielicha. Na węźle sznur i 8 tarcz gotyckich, na nich J. N. R. J. minuskułami i data 1493.

Po ukończeniu sprawozdania konserwatora Dra Tomkowicza zabrał głos prof. Sokołowski i podniósł, że we Lwowie dzięki inicjatywie konserwatora p. Wł. Łozińskiego, oraz życzliwemu poparciu wiceprezydenta miasta p. Marchwickiego, powstało świeżo muzeum miejskie. Zostało ono pomieszczone w ratuszu obok archiwum miejskiego i zostaje pod kierunkiem kustosa archiwum, p. Dr. A. Czołowskiego. Program tego muzeum jest tak szczęśliwie zakreślony, że nie będzie ono robić współzawodnictwa żadnemu innemu zbiorowi, ani wkraczać w jego zakres. Zadaniem jego bowiem jest wyłącznie gromadzenie pamiątek i zabytków, które mają związek z miastem i mogą się przyczynić do objaśnienia jego historii pod względem politycznym, artystycznym i wogóle kulturalnym.

Osobne miejsce zamknięte ma w przyszłości być przeznaczone na przechowanie fragmentów architektonicznych, oraz rzeźb mających wartość archeologiczną lub artystyczno-historyczną.

Prof. Sokołowski zauważa, że jeżeli we Lwowie, który posiada stosunkowo nie tak świetną przeszłość dziejową jak Kraków i o wiele mniej zabytków, dała się do skutku szczęśliwie doprowadzić instytucya muzeum miejskiego, poświęconego wyłącznie historii miasta i jego pamiątkom, to tem bardziej w Krakowie takie muzeum miejskie powstaćby powinno, w którym znalazłyby bezpieczny przytułek różne zabytki miejskie dotąd rozrzucone lub pozostałe w ukryciu.

Muzeum to powinnyby także zająć się zabezpieczeniem licznych fragmentów architektonicznych z pałacu na Wawelu, z kaplicy Zygmuntońskiej, oraz innych starożytnych budowli. Nie ulega wątpliwości, że najwłaściwszą rzeczą byłoby połączenie takiego muzeum z archiwum miejskiem, jak to nastąpiło we Lwowie. Zabytki pamiątkowe są bowiem naturalnem dopełnieniem zabytków piśmiennych i tych ostatnich najlepszą i najwymowniejszą ilustracją.

W toku dyskusyi nad tą sprawą, w której wzięli udział pp. Odrzywolski, Tomkowicz i Demetrykiewicz, zwrócono uwagę, że w ostatnich czasach przez różne czynniki w Krakowie były poruszane projekty urządzenia muzeum dla pamiątek miejskich.

Ostatecznie zgodziło się zgromadzenie na to, że należy dążyć do skoncentrowania tych wszystkich usiłowań i uchwaliło poczynić starania w tym celu.

Posiedzenie dnia 28 stycznia 1893 r.

Przewodniczący prof. J. Łepkowski.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz przedłożył szkice projektowanej rekonstrukcyi pięknego, późno gotyckiego, murowanego kościoła w Dębnie pod Wojniczem, wypracowane przez jednego z tarnowskich budowniczych.

Po dłuższej dyskusyi wyraziło zgromadzenie na wniosek prof. M. Sokółowskiego jednomyślnie zdanie, że przedłożone plany nie są odpowiednie, dążą bowiem do znacznego i ze stylem niezgodnego obniżenia dotychczasowego gotyckiego dachu na kościele oraz do przekształcenia frontowej kruchty z jej charakterystycznym drewnianem przykryciem. Również oświadczyło się zgromadzenie przeciw projektowi wprowadzenia odkrytego ozdobnego wiązania dachowego w tym kościele.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz, zawiadomił następnie, że powstał zamiar, aby piękny, gotycki, ciosowy kościół z XIV w. w Łapczycy pod Bochnią rozszerzyć, przedłużając od frontu nawę główną o część równą dotychczasowej długości.

Postanowiono pilnie czuwać nad tym ważnym zabytkiem.

Konserwator prof. S. Odrzywolski, przedłożył zdjęcia i rysunki polichromii średniowiecznej gotyckiej kościoła drewnianego w Kozach w powiecie bialskim.

Ponieważ prof. Odrzywolski dowiedział się, że powstał zamiar, zburzenia wspomnianego kościoła, więc za pośrednictwem starostwa w Biały przypomniał komitetowi kościelnemu w Kozach obowiązek donoszenia konserwatorowi i zasięgania w takich wypadkach jego opinii i wskazówek.

Podobne wezwanie wystosował konserwator prof. Odrzywolski do magistratu w Oświęcimiu w sprawie ruin wspaniałego gotyckiego kościoła OO. Dominikanów z XIV w., których część zamierzono przerobić na prywatne mieszkanie.

Dr. Demetrykiewicz nawiązując do wiadomości o projekcie zburzenia drewnianego kościoła w Kozach, pokrytego cenną polichromią średniowieczną, zwrócił uwagę na' wielce rozpowszechnioną dążność na prowincyi do zastępowania kościołów drewnianych, bez względu na ich znaczną nieraz wartość zabytkową, nowymi kościołami murowanymi i przypomniał, że już ks. E. Sanguszko, obecny marszałek krajowy, zwrócił jako konserwator w liście do Grona Konserwatorów uwagę na konieczną potrzebę stosownej ochrony kościołów drewnianych i poruszył myśl, aby w drodze ustawodawczej została pewna liczba typowych, wyborowych kościołów drewnianych uznana za pomniki krajowe nietykalne. Na taką opiekę zasługiwałyby przedewszystkiem drewniane kościoły w Dębnie w Nowotarskiem, w Kozach, w Krużłowej, w Tymbarku itd.

Dr. Demetrykiewicz przypominając tę sprawę porusza myśl, aby Grono Konserwatorów przy stosownej sposobności wniosło w tej ważnej sprawie memoriał do Wydziału krajowego lub wprost do Sejmu.

Prof. Sokołowski uznaje powyższe uwagi za całkiem słuszne i sądzi, że oprócz wyliczonych znaleźć się może jeszcze wiele innych kościołów drewnianych, godnych szczególnej opieki i zachowania.

Posiedzenie dnia 15 marca 1893 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz przedłożył petycję komitetu kościelnego w Woli Rafałowskiej, przesłaną na jego ręce o zasiłek na restaurację starożytnego ołtarza, w charakterze późnego renesansu niemieckiego z roku 1613, na który zwrócił już dawniej uwagę Grona Konserwatorów ks. Eustachy Sanguszko.

Na wniosek prof. Sokołowskiego uchwalono udzielić na ten cel 100 zł. a. z subwencji krajowej, pod warunkiem, aby w dalszej restauracji zastosowano się ściśle do wskazówek Grona Konserwatorów, a zarazem wyrazić ubolewanie, że komitet kościelny wcześniej nie zawiadomił Grona Konserwatorów o rozpoczęciu restauracji owego ołtarza w jednym z zakładów snycerskich krakowskich, tak, aby można było czuwać nad nią od samego początku.

Konserwator Dr. Tomkiewicz nawiązując do sprawy restauracji ołtarza z Woli Rafałowskiej, zaznaczył, że w jego własnym okręgu zostało kilka charakterystycznych zabytkowych ołtarzy, polichromowanych farbami klejowymi, popsutych przez pomalowanie farbami olejnymi, sądzi dlatego, że byłoby dobrze jeden taki ołtarz jeszcze nie zepsuty, znajdujący się w Moszczenicy zrestaurować jako wzór.

Wniosek ten, poparty przez prof. Sokołowskiego, został jednomyślnie przyjęty. Uchwalono na to udzielić pieniężnego zasiłku pod warunkiem, że rzecz będzie przeprowadzona pod kierunkiem konserwatora Dra Tomkiewicza.

Sekretarz odczytał pismo Wydziału krajowego, zawiadamiające o asygnowaniu drugiej raty subwencji sejmowej na restaurację na Skałce na ręce Grona.

Uchwalono wypłacić sumę tę ks. Przeorowi, wyrażając życzenie, aby użytą została na restaurację barokowej bramki i balustrady otaczającej pamiątkową sadzawkę i złożyć w tym duchu sprawozdanie Wydziałowi krajowemu.

Na wniosek Dra W. Demetrykiewicza, poparty gorąco przez prof. M. Sokołowskiego, uchwalono przeprowadzić restaurację cennych obrazów Hansa Kulmbacha w kościele św. Floryana w Krakowie na koszt i pod kierunkiem Grona Konserwatorów.

Na wniosek konserwatora Dra Tomkiewicza, uchwalono zająć się restauracją cennego, a silnie zniszczonego obrazu średniowiecznego, przedstawiającego Matkę Bożą z Dzieciątkiem oraz św. Stanisława biskupa i św. Magdalenę w kościele w Szczepanowie.

Posiedzenie dnia 18 kwietnia 1893 r.

Przewodniczący, prof. M. Sokołowski.

Prof. Sokołowski zawiadomił, że wspólnie z konserwatorami Dr. Demetrykiewiczem i Dr. Tomkowiczem oglądali w pałacu na Wawelu świeżo odczyszczone, staraniem komendanta zamku p. majora Czajkowskiego, ornamenty renesansowej loggii nad bramą wjazdową, jakoteż pokoiku w baszcie przy Kurzej stopie. Postanowiono zasięgnąć w kompetentnem miejscu bliższych informacyi w sprawie dalszego programu podobnych robót na zamku.

Ci sami członkowie Główna Konserwatorów oglądali również renesansowe rzeźbione fragmenty architektoniczne z pałacu królewskiego, zgromadzone przez architekta p. Prylińskiego i stwierdzili ponownie, że takowe znajdują się w wielkiej poniewierce i zaniedbaniu.

Sekretarz zawiadomił, że prezydent miasta Krakowa nadesłał niedawno odpowiedź na pismo Główna Konserwatorów z dnia 25-go września 1891 r., żądające, aby miasto zaopiekowało się tymi zabytkami. P. Prezydent donosi, że Rada miasta nie mogła dotąd załatwić tej sprawy dla braku potrzebnych wyjaśnień ze strony architekta Prylińskiego.

Prof. Sokołowski zwrócił uwagę, że p. Pryliński zainteresowany w tej sprawie, oświadczył, iż nie tylko przesłał potrzebne wyjaśnienia, ale także brał udział w posiedzeniu w magistracie, na którym przeważało zdanie, iż Gmina Krakowa nie ma obowiązku ani powodu zajmować się fragmentami z pałacu na Wawelu.

Ze względu na te okoliczności, wnosi prof. Sokołowski, aby wysłać memoriał do Wydziału krajowego i przedstawiając dotychczasowy przebieg rzeczy, upraszać, aby Wydział krajowy zaopiekował się tą sprawą i wyznaczył odpowiedni fundusz na urządzenie stosownego pomieszczenia dla fragmentów, pochodzących z Wawelu i to zarówno z pałacu królewskiego jak i nowo przybyłych kamieni z kaplicy Zygmuntońskiej, które razem na Wawelu przechowane być powinny jako materiał do przyszłej restauracyi i badań naukowych. Nadto należy prosić Wydział krajowy, aby zajął się także fragmentami z innych starożytnych budowli krakowskich dotąd częściowo w rądku składanymi i albo wpłynął odpowiednio na zarząd miasta albo też sam wyznaczył stosowny fundusz na ten cel.

Wniosek ten, poparty przez prof. S. Odrzywolskiego, restauratora kaplicy Zygmuntońskiej, został jednomyślnie przyjęty.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz przedstawił następnie plany restauracyi gotyckiej kaplicy św. Kunegundy przy kościele parafialnym w Bochni, wypracowane przez architekta p. Stryjeńskiego w porozumieniu z mistrzem Janem Matejką. Zgromadzenie aproboowało te plany.

Dr. Demetrykiewicz składał następnie sprawę ze swej wycieczki do Gdowa i Łazan, przedsięwziętej wspólnie z marszałkiem powiatu wielickiego, Drem Stanisławem Larysz-Niedzielskim.

Kościół parafialny w Gdowie wskutek licznych przebudowań, stracił prawie wszystkie cechy artystyczno-archeologiczne. Do pierwotnego okresu

budowy z XIV w. odnieść trzeba skromne ostrołukowe kamienne fazowane węgary drzwi prowadzących z dawnej (północnej) zakrystyi do kościoła i na zewnątrz. Wewnątrz kościoła na ścianie południowej presbiteryum znajduje się piękne tabernakulum ścienne w kształcie szafki kamiennej renesansowej z XVI wieku. Dziś jest ono niestety grubo pokostem olejnym powleczone. Pod gzymsem koronującym na fryzie napis: »Ecce Panis Angelorum«. Architrav podpierają jońskie pilastry z konturową ornamentyką groteskową na filunkach. Między pilastrami półkole nad drzwiczkami zakreślone lekką archiwoltą i ozdobione płaskorzeźbą Boga Ojca. U spodu szafki na rodzaju wisioru tarcza z herbem Prus I.

W nawie chrzcielnica w kształcie barokowej muszlowej czary z herbem Zadora, nad którym biskupi kapelusze.

Obok marmurowa tablica nagrobkowa Jakóba de Witkowie Wiewskiego, dziedzica Falkowic † 1683. Na niej herb złożony Nowina, Topor, Kietlicz i Doliwa.

Obraz Matki Bożej w głównym ołtarzu, mający sławę cudowności, jest malowany olejno na płótnie, które naklejono na deskę. U spodu widok miasta w charakterze XVII wieku (Niepołomic?)

Interesującym jest także piękny obraz św. Anny z Matką Bożą, pędzla, jak podpis dowodzi, Piotra Lebrun, malarza warszawskiego z pierwszej połowy tego stulecia, a chociaż niedawno dopiero darowany kościołowi, już niestety po barbarzyńsku pokostem »odświeżany«.

W zakrystyi dwa kielichy nowsze, w które wprawione są dawne bardzo ładne srebrne renesansowe nodusy, jeden z trzema główkami, drugi z trzema aniołkami. Kościół posiada także kosztowny ciężki ornat, ze srebrnych nici, z wypukłym szlachetnym haftem złotym w motyw granatu, obecnie starannie odrestaurowany przez Siostry Felicjanki w Krakowie. Podanie widzi w nim dar króla Władysława Warneńczyka, według charakteru wyrobu jednak trzeba odnieść ten zabytek do czasów Władysława IV.

Na wieży kościelnej znajduje się wielki piękny dzwon z napisem majuskułami gotyckimi: »Hoc opus factum est per M. Bernardum sub anno Domini MCCCCLX secundo ad honorem S. Francisci«.

Na probostwie przechowuje się w skrzyni archiwum, zawierające szereg dokumentów od XV wieku począwszy, godne bliższego umiętowanego zbadania.

Kościół w Łazanach wzniesiony w latach między 1586—1590 przez Sebastjana Lubomirskiego, kasztelana małopolskiego, doszedł do nas w postaci prawie niezmienionej. Nawa zbudowana na planie kwadratu, ma sklepienie żebrowane, gotyckie, złożone z czterech pól krzyżowych, wsparte na jednym filarze kwadratowym, w środku stojącym. Presbiteryum krótkie, prostokątne, zewnątrz opięte szkarpami i zaaknięte trzema bokami ośmiokąta, zasklepione jest również po gotycku krzyżowo z żebrami. Profil tych żeber późny i bardzo prosty, podobnie jak i profil gzymsu i bazy filaru. Zworniki sklepienia cztery w nawie a dwa w presbiteryum, ozdo-

bione Szreniawą Lubomirskich. Żebra u spadku podparte kroksztynami, rzeźbionymi grubo w kształcie głów. Odrzwia kamienne kruchty południowej, zamknięte ostrołukiem płaskim (bez gotyckiego profilu), wspartym na rodzaju pilastrów kształtu kręgła z kapitelem jońskim czyli dwu dnem na sobie postawionych dzbanuszków. Odrzwia do zakrystyi kamienne, późno gotyckie, fazowane z wykutym rokiem 1590, zamknięte łukiem gotyckim t. zw. przewróconym (Eselsrücken) bogato rozwiniętym. Nad drzwiami tarcza herbowa ze Szreniawą i Gryfem oraz literami: S. L. Zamek w drzwiach spóczesny. Obok, na lewej stronie presbiteryum, pięknie renesansowe, kamienne tabernakulum ściennie w kształcie szafki zamkniętej łukiem okrągłym i gzymsem koronującym, pod którym na fryzie napis: Ecce Panis Angelorum factus Cibus Viatorum M. M. (ma znaczyć: Maciej Mokszo, pleban w XVI wieku).

W zakrystyi w ścianie kamienna ostrołukowa szafa grubej roboty na monstrancję z napisem: M. M. A. D. 1586.

Okna kościelne skromne, ostrołukowe, z wyjątkiem dwóch okien w południowej ścianie presbiteryum, które są większe, okrągłym łukiem zakończone, i mają ozdobne kamienne obramienie renesansowe. Na ścianie pod tęczą tablica nagrobkowa Stanisława Samuela Kalinowskiego, łowczego podlaskiego † 1679. Po rogach herby Junosza, Doliwa, Ślepowron, Lis. Obok stoi kamienna chrzcielnica kształtu kielicha, wyrób gruby kamieniarski, w stylu renesansu z herbami Odrowąż, Gryf, Szreniawa i Warnia. W presbiteryum i pod chórem muzycznym stalle renesansowe z malowaną intarsją.

Od północnej strony od nawy przybudowana kaplica grobowcowa Lubomirskich, mająca sklepienie krzyżowe, ozdobione późno renesansowymi gipsaturami. Na zworniku Ślepowron i litery: A. K. N. K. Przy ścianie kaplicy pomniki dwóch Lubomirskich, ujęte w jedną architektoniczną całość, wykute z piaskowca ręką kamieniarza w postaci figur leżących w naturalnej wielkości, dziś podobnie jak i wszystkie inne kamienne ozdoby w kościele olejnym pokostem grubo powleczone. Jedna przedstawia rycerza w zbroi z Szreniawą nad nogami i literami: S. L., druga księdza z brodą w sutannie i komży. Nad całym grobowcem herb złożony: Szreniawa, Odrowąż, Warnia i Gryf.

Wieża przy kościele od frontu kwadratowa, ma okna jedno ostrołukowe, drugie okrągłolukowe, przykryta dziś dachem zwykłym barokowym. Dawniej miało być inne zakończenie.

Posiedzenie dnia 13 maja 1893 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Prof. Sokołowski zdał sprawę z zabiegów względem restauracyi obrazów Kulmbacha z cyklu św. Jana Apostoła w kościele św. Floryana w Krakowie i zaprojektował, aby dwa z tych obrazów więcej zniszczone powierzyć do restauracyi p. Bronisławowi Abramowiczowi w Krakowie, a drugie dwa odesłać do znanego zakładu p. A. Hausera w Monachium.

Po odrestaurowaniu wszystkich czterech obrazów należy je ująć w nowe stylowe ramy i zestawwszy razem, pomieścić w innem, lepszem i suchszem miejscu w kościele niż dotąd, zabezpieczając od uszkodzenia stosowną kratą. Najwłaściwszą do tego byłaby północna ściana kaplicy, znajdującej się po lewej ręce od wejścia do kościoła św. Floryana. Zgromadzenie zgodziło się jednomyślnie na projekt prof. Sokołowskiego.

Dr. Tomkowiec zawiadomił, że w zastępstwie konserwatora krakowskiego interweniował przy restauracji przybudowań między szkarpami presbiterium kościoła Maryackiego od strony kościoła św. Barbary i zastrzegł, aby kraty, zamykające arkady, pozostały na swoim miejscu, również żeby fragmenty ozdób architektonicznych, pochodzące z nagrobków renesansowych, oraz tablica z napisem, znajdujące się na szkarpie między temi arkadami, były zachowane i odpowiednio napowrót wmurowane.

Dr. Tomkowiec zdawał następnie sprawę z robót restauracyjnych w kościele św. Katarzyny, które badał z polecenia Grona.

Chór muzyczny kamienny gotycki w tymże kościele nowo postawiony nie jest szczęśliwie pomyślany i do układu filarów kościoła dobrze zastosowany. Co się tyczy nowo postawionego pinakla, który badał Dr. Tomkowiec wszedłszy na szczyt skarpy, to wolno stojące części tego pinakla zostały zrobione z nieodpowiedniego żółtawego kamienia pińczowskiego, ustawione na pierwotnych dolnych waistwach z białego wapienia.

Co do wykonania, nie tylko technika kamieniarska pozostawia niejedno do życzenia, ale i sama kompozycja nie świadczy o należytem wystudowaniu dawniejszych form; chociaż przyznać trzeba, że przy fragmentarycznym uszkodzeniu pinakli, zadanie to łatwem nie było.

Posiedzenie dnia 1 lipca 1893 r.

Przewodniczący prof. Łepkowski.

Prof. Odrzywolski ze względu na zbliżającą się porę wakacyjną, przypomina na nowo potrzeby objazdów inwentaryzacyjnych przez konserwatorów zabytków sztuki.

Dr. St. Krzyżanowski podnosi, że także dla spisania zabytków archiwalnych pożądane byłyby objazdy inwentaryzacyjne konserwatorskie. Przygotowując dla Akademii umiejętności wydawnictwo taks wojewódzińskich, objechał Dr. Krzyżanowski miasteczka dawnego województwa krakowskiego.

W Nowym Sączu znalazł referent najbogatsze prowincjonalne archiwum miejskie w Galicyi zachodniej, zawierające dyplomy od XIII w., a księgi od XV w., utrzymane w zupełnym porządku. Rada miejska powierzyła opracowanie naukowego inwentarza dwom profesorom gimnazjalnym.

W Nowym Targu prócz przywilejów nic się nie dochowało, tylko na strychu znalazła się jedna księga z XVII wieku.

W Myślenicach, gdzie była siedziba kluźca kasztelanii krakowskiej, część archiwum miejskiego, zwłaszcza przywileje, znajdują się w magi-

stracie, reszta przechowuje się w gmachu sądu na strychu. Te akta w sądzie dają obraz ustroju administracyjnego i sądowego w ekonomiach królewskich od XVI wieku począwszy, oraz przedstawiają nam przejście tych domen pod rządy austriackie i zmiany, które się z tem łączyły. Dr. Krzyżanowski sądzi, że byłoby pożądanę, aby można wszystkie te archiwalia razem zebrać, najlepiej, gdyby sąd zwrócił akta do archiwum miejskiego, lub też żeby zostały one jako depozyt do archiwum krajowego w Krakowie złożone, a jako minimum żądać należy, aby archiwalia w sądzie przechowane, przeniesione zostały ze strychu do lokalu odpowiedniejszego i bezpieczniejszego.

W Chrzanowie są akta miejskie bezpiecznie i w porządku jako depozyt w urzędzie hipotecznym sądowym umieszczone.

W Makowie nie dochowało się nic.

Dr. Krzyżanowski podnosi potrzebę większego zwrócenia uwagi na akta dawnych sądów włościańskich w okolicach górskich i sądzi, że należałoby dążyć do tworzenia większych archiwów centralnych, gdzieby jako depozyt gromadziły się księgi, dyplomy i inne akta, rozprószone w małych miejscowościach.

Rozporządzenie Wydziału krajowego z r. 1887, wydane w celu ochrony archiwaliów gminnych dotąd mały przyniosło skutek. Potrzebaby, aby Wydział krajowy więcej wpływał na gminy, skłaniając je do składania swoich aktów w depozyt do archiwów krajowych w oryginałach lub przynajmniej w odpisach.

Pożytecznem byłoby także rozpisac odezwę stosowną do duchowieństwa i nauczycieli ludowych w interesie zajęcia się badaniem i ochroną zabytków archiwalnych na prowincyi.

Dr. St. Krzyżanowski wspomina wreszcie, że w roku ubiegłym rozpoczął przeglądać na życzenie komitetu parafialnego archiwum kościoła N. P. Maryi i przygotowywać jego opis. Wobec obiegających wieści o zniknięciu tego archiwum, stwierdza ich mylność. Archiwum to pomieszczone w t. zw. wikarówce zawiera najczęściej porządkiem rzeczowym ułożone w woluminach księgi i akty do rozmaitych kościelnych oltarzy, bractw i kongregacyi kapłańskich przy kościele istniejących i do kościelnego majątku. Przy każdym woluminie podany zwykle jego spis sporządzany przez ś. p. Gąsiorowskiego. Niektóre dokumenty pergaminowe są zebrane osobno, inne zaś są podobno złożone chwilowo w konsystorzu. Dokładna naukowa inwentaryzacya tego archiwum dałaby się dość łatwo dokonać, a jest niezbędną, by mógł napisac historię starożytnej świątyni. Uwieńczenie w ten sposób dzieła odnowienia jest, jak slyszal, zamiarem tych samych kół, które się niem tak gorąco zajęły.

Dr. Demetrykiewicz wyraża nadzieję, że przy rozwoju stosunków konserwatorskich w naszym kraju, który chociaż powoli, ale ciągle naprzód postępuje, znajdzie się niezawodnie sposób do zrealizowania ważnych i słusznych dezyderatów Dra Krzyżanowskiego. Co się tyczy poruszonej sprawy archiwaliów w Myślenicach, to oświadcza Dr. Deme-

trykiewicz, że przypuszcza, iż w niedługim czasie będzie w Myślenicach i wtedy jako delegat Grona Konserwatorów, chętnie poczyni starania, aby utorować drogę do lepszego pomieszczenia tamtejszego archiwum w myśl projektu Dra Krzyżanowskiego.

Prof. Odrzywolski zwraca uwagę, że budynki na Wawelu, będące własnością ks. wikaryuszów katedralnych, poddane zostaną wkrótce radykalnej restauracji. Gmachy te nie są pozbawione wartości archeologicznej, parter ma okna w dawnym murze obronnym zamkowym, wewnątrz dochowały się stropy dawne niezakryte, belki fazowane itp. szczegóły charakterystyczne, które przy restauracji na zwykły dom czynszowy mogą być łatwo zagubione. Prof. Odrzywolski sądzi, że byłoby rzeczą pożądaną, aby mogły się znaleźć fundusze, któreby pozwoliły obrócić wspomniane wyżej gmachy na pomieszczenie projektowanego Muzeum diecezjalnego i odpowiednio zrestaurować z zachowaniem charakterystycznych cech zabytkowych.

Posiedzenie dnia 28 października 1893 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Prof. Sokołowski zawiadomił, że powstała myśl zbudowania ołtarzyka w stylu gotyckim, w nży, w kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej, w spodzie wieży dzwonnej kościoła Maryackiego na pomieszczenie drewnianej figury P. Jezusa siedzącego, dotąd na ołtarzu św. Stanisława przechowanej.

Projekt takiego ołtarzyka, wypracowany przez jednego z snycerzy krakowskich i przedłożony prof. Sokołowskiemu uznało zgromadzenie za nieodpowiedni.

Prof. Sokołowski zawiadomił następnie, że powstał zamiar pomieszczenia obrazów Hansa Kulmbacha z cyklu św. Katarzyny, wprawionych obecnie w szafki zakrystyi kościoła Maryackiego oraz obrazu, przedstawiającego śmierć św. Jana Apostoła, w nowy ołtarz kształtu gotyckiego tryptyku, który ma stanąć w kaplicy św. Aniołów Stróżów na piętrze nad kruchtą południową tego kościoła.

Na wniosek prof. Sokołowskiego uchwaliło zgromadzenie odrestaurować wspomniane obrazy Kulmbacha kosztem subwencji sejmowej, pod warunkiem, że nowy ołtarz wykonany zostanie pod kierunkiem i według wskazówek Grona Konserwatorów.

Konserwator Dr. Tomkowiez zawiadomił, że restauracja polichromii starożytnego ołtarza renesansowego w Moszczenicy, dokonana farbami klejowymi z pomocą subwencji z funduszków konserwatorskich bardzo dobrze się udała i zaprojektował, aby na stylową restaurację dwóch małych bocznych zabytkowych ołtarzyków w tymże kościele udzielić zasiłku 100 zł. a. Wniosek ten uchwalono.

Konserwator Dr. Tomkowiez zawiadomił następnie o przebiegu robót restauracyjnych starożytnego sufitu kościoła w Krużlowej, których dokończenie musiało być odłożone do przyszłego roku.

Dr. Tomkowiec okazał następnie plany restauracji starożytnych domów wikaryuszów katedralnych na Wawelu, przedłożone mu przez magistrat jako zastępcy konserwatora krakowskiego. Ponieważ plany te nie liczą się zupełnie z charakterem architektonicznym budynku i gubią jego pierwotne cechy, zgromadzenie jednomyślnie oświadczyło, iż zatwierdzić ich nie można.

Dr. Tomkowiec składał następnie sprawozdanie z tegorocznych objazdów w swoim okręgu i przedłożył jako objaśnienie kilkadziesiąt przez się zdjętych fotografii. Oprócz miejscowości, do których kilkakrotnie jeździł w celach konserwatorskich (jak Biecz, Jazowsko, Krosno, Krużłowa, Stary Sącz), p. Tomkowiec zwiedził 44 miejscowości w swoim okręgu konserwatorskim z obfitym rezultatem, który da się pokrótce streścić jak następuje:

W powiecie Nowo-Sądeckim.

Barcice. Stary kościół spalił się ze szczętem. W nowym kościele barokowym znajduje się z dawnego w. ołtarz, typu XVI w. przemalowany co do obrazów i polichromii, oraz dzwon z legendą i datą 1535 i literami: P. K. (zapewne Petrus Kmita), mającemi herb Szreniawę z krzyżem w środku. Dawnej chrzcielnicy kamiennej niema już, z ornatów przechowały się tylko dwa.

Biegonice. Częścią w kościele, częścią w kruście pod wieżą przechowały się obrazy, należące do dwóch tryptyków z XVI wieku. Malowanie olejne, cechowe. Z nich dał się złożyć jeden tryptyk kompletny z figurką donatorki i herbem Pobóg. Od drugiego mniejszego brak obrazu środkowego. Oba tryptyki mają jako górne zakończenia, obrazy zamknięte ramą kształtu oślego grzbietu. Obrazy są mocno zniszczone i narażone na dalsze uszkodzenia. Nagrobna płyta kamienna plebana biegonickiego z datą śmierci 1573, wyrzucona z kościoła leży na dworze. Na plebanii akta i inwentarze od r. 1596 począwszy.

Zeleźnikowa. Obrazy, które tam dwa lata temu widział prof. Łuszczkiewicz i uczniowie szkoły sztuk pięknych rysowali, zniknęły, nie wiadomo gdzie. Kilka pięknych starych ornatów. Dzwon z datą 1364, ale pochodzący z wieku XVIII, może przelany ze starego, który miał tę datę.

Jazowsko. Nader piękny ołtarz boczny, niegdyś główny, okryty rzeźbą i polichromią w stylu wczesnego renesansu, został dzięki gorliwości X. proboszcza znacznym kosztem odrestaurowany bardzo dobrze przy pomocy rzeźbiarza Wisza i malarza Feledyna. Szkoda tylko, że dawne klejowe malowanie polichromii zastąpiono farbami olejnymi. Przy odnawianiu odkryto napis: »Depictum sub. Archid. A. R. D. Joan. Kwaśnicki P. W. A. D. 1620«. Stare metryki, z memorandami po każdym roku między 1700—1744 spisanemi ręką ks. Owsińskiego.

Łącko. Piękny ołtarz w., przypominający robotę ołtarza w. u Bożego Ciała w Krakowie, bogato rzeźbiony, barokowy, złożony. Na archiwolcie nad głównym obrazem data 1621. W ołtarzach i w zakrystyi obrazy z tryptyków XVI w. dość dobrze zachowane. Kilka obrazów ruskich Chrzcielnica kamienna bogato i pięknie rzeźbiona w kształcie kielicha gotyckiego

z datą 1493 i czterema herbami. Ślady, że ornamenty były złożone na gruncie klejowym. Kilka pięknych ornatów z bogatych starych materyj i haftu. Monstrancya srebrna gotycka.

Męcina. W kościele na ścianie niezłe obrazki olejne na płótnie 4 świętych i 12 apostołów. Dwa okazałe świeczniki stojące drewniane, rzeźba barokowa, herb Rogala. W kaplicy ładny ołtarzyk, rzeźbiony drewniany w stylu rokoko. W zakrystyi obraz z tryptyku, deska dwustronnie malowana olejno, wcale niezłe. Strona nieodnawiana, przedstawia męczeństwo dwóch świętych, biskupa i kardynała; pejzaż, układ grup, stroje charakterystyczne, typy polskie. W krucheie dobry obraz olejny na płótnie, Ecce homo, z postacią fundatora i mały obrazek, św. Jerzy konno, płótno z XVII wieku. 10 ornatów ze staroświeckich materyi.

Przydonica. Dwa bardzo ciekawe, piękne i doskonale zachowane tryptyki malowane jako boczne ołtarze. Oba mają cechę średniowieczną. Ornat cenny, haft XVII wieku.

Podole. Drzwi do zakrystyi malowane z datą 1527 i inieniem cieśli. W krucheie na strychu był nagrobek drewniany Bylickich z XVI wieku. Zniesiony na dół. Napis zatarty, częściowo czytelny, u góry obraz: pod krzyżem klęczy cała rodzina, stroje polskie. Chrzcielnica kamienna, grubej roboty, z herbami.

Piwniczna. W kościele kilka starych ornatów z pięknych tkanin i haftu. Do jednego z nich śliczna palka i welum z figurami świętych o twarzach i rękach haftowanych (Nadelmalerei), ornamenty groteskowe XVI wieku. W magistracie 9 dyplomatów miejskich, królów polskich, najstarszy z r. 1596.

Muszyna. W kościele antependya ołtarza wielkiego i dwóch bocznych ze skóry wytłaczanej i malowanej z XVII wieku. Nieużywane tabernakulum w kształcie kaplicy rotundy z kopułą w kasetony, dobra architektura, renesans bogato rzeźbiony, polichromowany i złożony, styl jezuicki. Mniejsze tabernakulum z XVII wieku z obrazkiem Chrystus w ogroju, używane jako skrzyneczka na oleje przy chrzcielnicy. Obraz Wieczera Pańska, olejny na płótnie bardzo dobry, zniszczony. Portrety współczesne dobre biskupów Trzebieckiego i Załuskiego w presbiteryum, pod nimi tablice z napisami, odnoszącymi się do fundacyi i poświęcenia kościoła. Biblioteka kościelna z drukami XVI i XVII wieku w zupełnym nieładzie i zaniedbaniu. Kilka druków osobliwych, jeden z r. 1500. Rytuał słowiański, dedykowany Karolowi Stan. Radziwiłłowi. Kilka bogatych ornatów z herbami biskupów krakowskich.

Powiat Nowotarski.

Tylmanowa, w kaplicy św. Kunegundy przystawionej do kościoła i tak jak on drewnianej, bogato rzeźbiona drewniana rama barokowa obrazu w ołtarzu. Ławka z zaplecekami malowanymi około r. 1700, trzy sceny ze starego testamentu. W ołtarzu bocznym w nawie figurka M. Boskiej, robota snycerska z XVI w. Kilka starych ornatów. Dzwony stare z legendami.

Krościenko nad Dunajcem. Ołtarzyk boczny w nawie kościoła, późny renesans, przemaalowany na biało ze złotem. W górze herb Leliwa i litery: S. M. Z. M. W w. ołtarzu obraz na drzewie Matka Boska, z XVI wieku, chrzcielnica kamienna, piękna, gotycka, rzeźba w kształcie kielicha, z datą 1493, herbami Godziemba, Orzeł biały, Leliwa, Nałęcz, Szreniawa i Habdank z krzyżykiem. Kilka ornatów staroświeckich. Kielicha miedzianego, który widział prof. Łepkowski w roku 1851, niema.

Czorsztyn. Zamek w stanie ruiny rozpadającej się. Szczałki murów podtrzymuje obecny właściciel, podpierając je i podmuruwując. W altanie ogrodu dworskiego skład wykopalisk i przedmiotów, znajdujących w gruzach zamkowych, dużo ułamków kafla z XVI i XVII wieku.

Sromowce niżne. W małym drewnianym kościółku tryptyk, kompletny. W części środkowej figura Matki Boskiej rzeźbiona i dwie święte malowane. Skrzydła malowane obustronnie, ale zamknąć się nie dają. Bardzo piękne malowanie olejne, rysunek doskonały. Predella przedstawia przygotowanie do ukrzyżowania wśród pejzażu, o charakterze miejscowym. Nad robotą krzyża pracuje dwóch cieśli o typie i strojach górali słowackich. Z tyłu szafy ołtarzowej na desce data 1572, napisana atramentem, charakterem XVI wieku. Ale zdaje się późniejsza dużo od daty powstania ołtarza, który jest jeszcze średniowieczny. Ołtarz utrzymany dobrze, dzięki opiece obecnego expozyta. Oprócz tego w ołtarzu są dwa skrzydła z drugiego tryptyku. Monstrancja mała gotycka srebrna. Kielich srebrny gotycki z XVI w. Kadzielnica bronzowa gotycka, grubej roboty. W zakrystyi teza, miedzioryt ogromny z r. 1721 z obrazu Andrzeja Wolffa w Monachium wys. 1.35 m., szer. 0.70 m.

Powiat Krośnieński.

Wrocanka. W kościółku obraz mały holenderski, dobry: Biczowanie, kilka ornatów jedwabnych z XVII i XVIII wieku. Dzwon większy z napisem gotyckimi minuskułami »s. pater ivo pro nobis ro.« i datę jakoby 1504.

Równe. Kilka starych, pięknych ornatów z tkanin i haftów na jedwabiu i brokacie z XVII wieku. Dzwon z napisem częścią gotycką minuskułą, częścią majuskułą renesansową bardzo błędnie i niezgrabnie odlany, z którego wyczytać można: sankte iakop afe mari... 1514.

Rogi. W kościele drewnianym bardzo oryginalne ławki, linią wygiętą obiegające kontury wnętrza. Na ścianach zwróconych ku osi podłużnej kościoła filunki wypełnione malowaniem olejnym na drzewie, w postaci obrazków ze scenami figuralnymi, alegorycznymi, postaci charakterystyczne z XVIII w., stroje częścią polskie, częścią francuskie. Drzwi wejścia południowego mają ładne stare okucie, kilka ornatów materyalnych i haftowanych z XVII. w. Dzwon średni, lichego odlewu, ma legendę zwykłą, minuskułą gotycką i datę zagadkową a. d. MCCCC. VIII.

Dukla. Fara od pożaru nadwerężona, jednonawowa, sklepiona na gurtach, pięknych proporcji, zachowała wewnątrz stylowe z połowy XVIII w. W szczegółach architektonicznych i ornamentacyi znać rękę majstrów

stołecznych i kierownictwo dobrego architekta. Z jednego pomysłu wyszły ołtarze, konfesjonały, ławki, ambona, pięknie rzeźbione. Na sklepieniu reszty scen figuralnych dobrego pędzla. Prześliczne są kraty, częścią żelazne, częścią brązowe w łukach otwartych do dwóch kaplic. Kaplice centralne z kopułami zachowały urządzenie przypominające zwierciadłami, sprzętami, złoconiami salon z czasów Ludwika XVI. W jednej z nich na środku na sarkofagu z marmuru czarnego postać naturalnej wielkości, żony fundatora kościoła, Maryi Amelii Mniszechowej, córki ministra Brühla zm. 1772, postawiony w rok później. W nawie kościoła sarkofag w stylu empire, Franciszka Stadnickiego. Epitafla Stadnickich, Mniszchów, Ossolińskich, Ponińskich, Potockich. Zacheuszki w kształcie zwierciadeł w ślicznych ramach rokoko z brązu z wykutym pejzażem wschodnim. Mojżesz laską uderza w skałę, z której przy pomocy mechanizmu wytryskała dawniej woda do mycia rąk kapłana. Piękna robota galanteryjno-artystyczna z XVIII w. Kilka ornatów i kap z tkanin i haftów XVII w., bardzo bogatych i cennych. Wzór jednego wschodni, lwy i pawie, materya ciężka srebrem przetykana.

Kościół Bernardynów o fasadzie okazałej z XVIII w. Kilka epitaflów Mniszchów i Potockich i portretów. Kilka ornatów cenniejszych.

Żmigród. Kościół pożarami zniszczony. Na mencie nie ma daty, którą widział 1851 r. prof. Łepkowski. Nagrobek Stadnickich również zniknął. Na drzwiach głównych stare okucie gałęziste z datą 1663 r. W zakrystyi ładnie profilowane gotyckie odrzwia kamienne prowadzą do kościoła, drugie prostsze gotyckie do skarbczyka. Monstrancya olbrzymia srebrna gotycka z r. 1611 (może data restauracyi). Turybularz gotycki srebrny ażurowy na podstawie barokowej. Portatyle z napisem, że r. 1747 konsekrował je »Kilianus« w Moskwie. Chrzcielnica kamienna późno gotycka, kształt kielicha, grubej roboty. W krucheie oryginalna kropielnica wydrążona w dużym kapitelu korynckim, na którego jednym boku, zamiast liści akantu, wykuty Pan Jezus na krzyżu. W ornatcie nowym czarnym, wszyty kwadrat z haftu z XVI wieku, bardzo wypukłego, przypominającego hafty ornatu Knity na Wawelu. Przedstawia Ukrzyżowanie.

Samokłęski. Ołtarz boczny renesansowy w kamieniu niezgrabnie naśladowający ołtarze drewniane typu Moszczenicy, Jazowska. Pochodzi z dawnego kościoła stawianego r. 1605.

Skalnik, filia Żmigrodu, w kościółku drewnianym obok wielkiego ołtarza Sakramentshaus gotycki, polichromowany i rzeźbiony chłopską ręką. Ma kształt szafeczki, zakończonej przezroczą piramidą, z łalami i żabkami i stoi wolno na słupie drewnianym. Podobnej roboty laska niewiadomego użytku, ma datę 1558 r. i napis »to czynił Szerzyk Scesny«. Dwa obrazy z tryptyku, stara monstrancya gotycka miedziana, nieużywana, turybularz gotycki brązowy, naczynie majolikowe kształtu szerokiej flaszki bez dna.

Osiek. Tryptyk cały powieszony w zakrystyi. Malowanie olejne wcale dobre. Przedstawia sceny z życia śś. Piotra i Pawła. Na głównym obra-

zie u dołu data współcześnie namalowana 1527; wszystkie postaci przedstawiające rzeszę mają typy i stroje polskie; dosyć zniszczony, farby odpadają. Z drugiego tryptyku skrzydła, sceny z życia M. Boskiej i święci patronowie, malowanie olejne bardzo dobre, dobrze zachowane. Chrzcielnica kamienna z XVI w. naśladująca gotyckie chrzcielnice, w kształcie kielicha.

Kobyłany. W ścianach nawy: na prawo wchodzącego płyta nagrobkowa z piaskowca z wyrytą konturowo postacią rycerza i napisem, świadczącym, że to Mikołaj, dziedzic Kobyłan, kasztelan rozpierski. Data śmierci zagadkowa MD-15-X^o. W nogach herb Grzymała. Kamień z takimże herbem w ścianie naprzeciw. Chrzcielnicę z piaskowca w kształcie kielicha, grubej roboty, zdobi 8 herbów. Dzwonek u drzwi do zakrystyi z datą 1609.

Krościenko. Kościół drewniany średniowiecznego typu, z pni okrągłych z sobotami dokoła na słupkach; wewnątrz zaskrzyniony. Dzwonnica osobno. Boczne wejście ma odrzwia ostrołukowe z ornamentami płasko rzniętymi geometrycznymi; drzwi te i z kościoła do zakrystyi z pięknem okuciem gałęzistym. Kilka ornatów, palek i welów ze starych, cennych materii z haftami XVI i XVII w. Niektóre źle zrestaurowane kolorowemi włóczkami. Dość znaczna biblioteka kościelna na plebanii.

Powiat Jasielski.

Warzyce. Kościół murowany licho z końca XVII w. Napis na medalionie z marmuru czarnego, luźno postawionym, mówi o dobie konsekracyi 1680. Nagrobek fundatora, ks. Macieja Valentynidy z długim napisem z r. 1684. W w. ołtarzu obraz olejny na drzewie (tło złoczone), zapewne z dawnego tryptyku, przedstawia Trójęć św.; Duch św. jako gołębek siedzi na końcu prawego ramienia krzyża, obraz źle zachowany. Parę cennych ornatów z XVI wieku.

Biezdzieża. Kościół gotycki z kamienia łamanego, nietynkowany, szkarpy i szczegóły architektoniczne z ciosu. Portal główny z ciosu o typie budowli Długoszowych. Odrzwia boczne i do zakrystyi skromniejsze gotyckie. Dzwonnica gotycka, podobnej budowy, niska, osobno stoi. Wnętrze kościoła zniszczył pożar, stopiła się słynna chrzcielnica brązowa jakoby z XIV wieku. Przed ołtarzem wielkim płyta kamienna nagrobkowa z r. 1504. U wejścia do kaplicy grobowej Romerów napis na czerwonym marmurze świadczący, że była konsekrowaną 1615 r. Ornat gobelinowy z fabryki w Biezdzieży istniejącej w XVIII wieku z herbem Jelita Romerów.

Brzyska. W nowym kościele ze starego przeniesione dwa boczne ołtarze, architektura i rzeźba barokowa, z dobrej epoki, źle przemalowane; dobrze odnowione zdobiłyby kościół. W jednym z nich dobry obraz M. Boskiej. Trzeci ołtarz stylu podobnego, wyrzucony leży pod stołą plebańską. Z części widać, że był bardzo ładny. Chrzcielnica prześlicznego kształtu, typu kielichowego o delikatnych formach renesansowych, z piaskowca kutego przez dobrego kamieniarza. Pod nodusem

r. 1563 i napis: Hoc opus comparavit generosus Christophorus Pyenyasek. Kilka ornatów starych z materyi jedwabnych.

Frysztak. Kościół wielki drewniany. Odrzwia gotyckie profilowane do zakrystyi murowanej. Kilka pięknych starych ornatów z XVI i XVII w., tkaniny i hafty. Krzyżyk drewniany z 10 rzeźbami mikroskopijnymi w medalionach. Dzwon z r. 1575, drugi z 1728 z napisem: »Vox mea, vox vitae, voco vos ad sacra, venite» i długą polską legendą rymowaną.

Biezdziatka Grodzisko przy gościńcu w równinie, okop czworoboczny niewielki; tradycya, że tam stała wieża obronna. We dworze dużo wykopanych w grodzisku tem kałli średniowiecznych, grotów, ostróg, ławnica, i wiele innych starożytności.

Lubla. W ołtarzach trzy stare obrazy na drzewie, przemaalowaniem popuste. Kilka ornatów z cennych materyi starych. 12 apostołów w małych obrazkach na płótnie, niezłego malowania olejnego. Drzwi ze starem pięknem okuciem wyjęte i wyrzucone. Dzwon z napisem minuskułami gotyckimi.

Gogolów. Kościół drewniany, podobno z r. 1672, mały, zewnątrz bez typu wybitnego. Wnętrze jednonawowe z profilowanym siestranem na osi podłużnej i belką ponad tęczą. Chrzcielnica kamienna w kształcie kielicha, z rodzajem fryzu u górnego brzegu w liście lilii zwieszane. Na węźle jedna tarcza z h. Leliwa. Robota gruba. Dzwony lichego odlewu, mniejszy z datą 1758, większy z napisem majuskułami jakby z XVI w. bardzo popsutemi, kształtu nieudolnego, po większej części przewróconemi bokiem lub do góry nogami, z których wyczytać się da: *DEVS HO.O FACTVS EST R?STVS REX V.NZT IN PACE.*

Kołączyce. Kościół drewniany, oryentowany zewnątrz typowy, dosyć wielki. Wnętrze tworzy krzyż. Sufit na belkach profilowanych, wspartych na konsolach. Obramienia okien i drzwi ładnie profilowane. Dwa po stronie epistoły na wielkim ołtarzu mają zębate wycięcia w górnem zamknięciu, przypominające rysunek kamiennych obramień tak zw. Długoszowskich. Reszta zamknięta łukiem w tak zw. ośli grzbiet. Ołtarze drewniane i chrzcielnica marmurowa czarna, barokowe. W kościele pozawieszane: ryngraf z XVIII w. na obie strony malowany; blacha z grobowca lub trumny, malowana z popiersiem i herbem Gryf. Dwa obrazy na drzewie obu stronnie malowane, przedstawiające sceny Męki Pańskiej. Strona tylna obu bardzo zniszczona, wskazuje dobry rysunek. Strona widzialna, o łożach złotych i maswerkowych, rzeźbionych ornamentach, zepsuta przemaalowaniem olejnym pędzla poprzedniego proboszcza. Cenna chorągiew, wypukły śliczny haft z XVII wieku w srebrne i złote kwiaty. Zniszczona mocno. Kilka ornatów starych i z pięknych materyj. Puszka na komunikanty kształtu kielicha wielkiego srebrnego bogato kutego w ozdoby późno renesansowe. Dobre okucia kilku drzwi. Kropielnica kamienna w krucheie typu Libuszy, lecz grubej roboty.

Sieklówka. W kościółku drewnianym nowszym na dwóch przeciwległych ścianach nawy zawieszane części tryptyku malowanego na drzewie,

mianowicie środkowy obraz i dwa skrzydła. Znacznych rozmiarów obrazy należą do lepiej zachowanych zabytków tego rodzaju, w zachodniej Galicyi, i noszą cechę artystyczną. Środek przedstawia trzy postaci święte, znacznie więcej niż naturalnej wielkości; skrzydła na stronie głównej cztery sceny z legendą o św. Mikołaju. Tła złote wyciskane w winne grona, u góry głównego obrazu ornament maswerkowy. Odwrót skrzydła jednego, który widziałem, przedstawia postać apostoła kolosalnej wielkości, tło ciemne. Wszystkie obrazy malowane, o ile werniks osądzić pozwala olejno, mają cechę XVI w. Rysunek znakomity. Koloryt też świetny i bogaty, jakkolwiek malowanie niezbyt delikatne. Farby zaczynają się łuszczyć, potrzeba szybkiego ratunku. W zakrystyi stare tabernakulum, w kształcie małej szafeczki z malowanym Salvator mundi.

Posiedzenie dnia 13 stycznia 1894 r.

Przewodniczący prof. J. Łepkowski.

Sekretarz odczytał pismo namiestnictwa zawiadamiające, że komisya centralna zatwierdziła poruczenie zastępstwa w urzędzie konserwatora, krakowskiego p. Drowi Tomkowiczowi, oraz drugie pismo namiestnictwa zawiadamiające, iż wskutek rozporządzenia ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 19 listopada 1893 r. l. 3659 przypominano starostwom obowiązek donoszenia konserwatorom o sprawach zabytków.

Sekretarz odczytał pismo Wydziału krajowego, zawiadamiające o wyniku rozporządzenia wydziału krajowego z dnia 31 grudnia 1892 l. 18657 nakazującego gminom spisać swe zabytki ruchome.

Okazało się, że w obrębie Galicyi zachodniej z wyjątkiem miasta Krakowa, posiadają następujące gminy zabytki ruchome:

Biecz: krucyfiks z r. 1597, pieczęć jaspisową i miecz katowski. Grybów: starą pieczęć mosiężną z herbem miasta. Jarosław: portret Jana Metlanta, dożywotniego wójta jarosławskiego, malowidło na blasze miedzianej, która zdobiła jego trumnę † 1703; dwa miecze obosieczne katowskie i dwie pieczęcie mosiężne. Jordanów: pieczęć metalową z r. 1508. Mielec: pieczęć srebrną bez rękojeści z XVI wieku z napisem: »Sigillum urbis Mielec«. Nowy Sącz: posiada różne przedmioty archeologiczne, których uporządkowanie jest w toku i które następnie złożone zostaną w muzeum pamiątek historycznych miasta. Przeworsk: posiada krucyfiks z XVII wieku i portret współczesny króla Stanisława Augusta. Sokołów: starożytną pieczęć miejską. Ujście Zielone: starą pieczęć. Ujście Solne: chorągiew polską, jedwabną z białym orłem z r. 1756. Zator: insygnia gminy miasta Zatora.

Wreszcie miasto Tarnów posiada: Portret olejny Janusza księcia Ostrogskiego z r. 1620. Portret olejny ks. Kaspra Branickiego, kanonika kolegiaty tarnowskiej z r. 1661. Portrety dobre króla polskiego Augusta III i żony jego Maryi Józefiny. Trzy dzbany cynowe, robione w Gdańsku r. 1639 dla rajców tarnowskich. Berdysz (halabarda) z długim grotem z wieku XVII. Koncerz z wieku XVI i dwa inne. Miecz katowski z wieku

XVI oraz drugi miecz. Kurek strzelecki srebrny, wymieniony w inwentarzu z r. 1555. Pierścień złoty burmistrza z herbem miasta, wymieniony w inwentarzu z r. 1555. Krucyfiks ze srebrną figurą Zbawiciela, ma pochodzić z r. 1514. Pieczęć srebrną sądu ławniczego tarnowskiego z w. XVII. Takąż pieczęć miedzianą. Pieczęć dużą mosiężną magistratu tarnowskiego z wieku XVIII. Pieczętkę mosiężną gromady Strusina (dziś do miasta Tarnowa włączonej) z r. 1765. Takąż pieczętkę dawnej gromady Grabówki z r. 1765. Duży mosiężny herb miasta Tarnowa z r. 1760.

Grono Konserwatorów uchwaliło wyrazić podziękowanie Wydziałowi krajowemu, iż — choć późno — poczynił skuteczne zarządzenia, aby przynajmniej te skromne resztki zabytków ruchomych, jakie po tylu latach zaniedbania i poniewierki zdołały się dochować w posiadaniu naszych gmin, otoczyć należyłą opieką.

Grono uchwaliło prosić o nadesłanie szczegółowego inwentarza z Nowego Sącza, oraz zwrócić uwagę wydziału krajowego na potrzebę zajęcia się ochroną zabytków i pamiątek cechowych, które stanowią jakby grupę uzupełniającą zabytki gminne. Grono Konserwatorów postanowiło prosić Wydział krajowy, aby przynajmniej za pośrednictwem zarządów gminnych starał się wpływać na cechy, aby pamiątki swe szanowały i otaczały stosowną opieką.

Dr. Tomkowiec, jako zastępca konserwatora krakowskiego, przedłożył przesłane mu przez magistrat plany rekonstrukcyi zabudowania furty i związanego z nią korytarzyka w klasztorze OO. Dominikanów.

Po dłuższej dyskusyi uznano plany te za nieodpowiednie i postanowiono żądać przedłożenia nowego projektu, któryby się więcej liczył z zabytkową i artystyczną stroną zabytku.

Konserwator Dr. Tomkowiec przedłożył spis monet złotych i srebrnych przeważnie z XVII i XVIII w., znalezionych w Jaśle, nadesłany przez starostwo jasielskie.

Na wniosek prof. M. Sokołowskiego przyrzekł Dr. Tomkowiec, przypomnieć temuż starostwu rozporządzenie namiestnictwa z dnia 14 września 1868 r. l. 51.835, polecające zawiadamiać o odkryciach zabytków ruchomych Gabinet archeologiczny Uniw. Jag. i dokładać starań, aby przedmioty owe do tego muzeum się dostały.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz złożył kawałek tapet starożytnych, przedstawiających wśród stylizowanych ornamentów roślinnych orła polskiego, z herbem króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego, znaleziony w gmachu zarządu salinarnego w Wieliczce tak zw. zamku, a przesłany na ręce Dra Demetrykiewicza przez starostwo wielickie dla zbiorów Gabinetu archeologicznego Uniw. Jagiellońskiego.

Na wniosek prof. M. Sokołowskiego postanowiono wreszcie na koszt funduszu konserwatorskiego zająć się restauracyą kulturalnie interesującego obrazu na drzewie z XVI w., który przedstawia męczeństwo św. Piotra i Pawła w kościele św. Katarzyny w Krakowie, oraz utrwalić inne obrazy szkoły cechowej w tymże kościele z których farby się łuszczą.

Posiedzenie d. 28 stycznia 1894 r.

Przewodniczący prof. J. Łepkowski.

Przewodniczący wita nowo-zamianowanego konserwatora archiwów prof. Ulanowskiego, poraz pierwszy obecnego na posiedzeniu.

Prof. Ulanowski podnosi, że dotychczasowa dotacya na cele konserwatorskie, uchwalana corocznie przez Sejm krajowy, jest w porównaniu do faktycznych potrzeb tak małą, że nawet dla jednej sekcji t. j. zabytków sztuki, około których działalność Grona Konserwatorów coraz więcej się rozwija, wystarczyć nie może.

Jeżeli nowo mianowani konserwatorowie archiwalni mają w swoim zakresie coś zdziałać, potrzebują również funduszków na objazdy inwentaryzacyjne i najpilniejsze środki ochronne.

Prof. Ulanowski projektuje zatem, aby Grono Konserwatorów wniosło do Sejmu petycję o podwyższenie subwencji konserwatorskiej przypadającej na Galicyę zachodnią przynajmniej o 500 zł. a. rocznie.

Wniosek ten jednomyślnie uchwalono.

Dr. St. Tomkiewicz, jako zastępca konserwatora krakowskiego, okazał plany zamierzonej restauracji kościoła św. Krzyża w Krakowie, wypracowane w kilku odmianach przez budownictwo miejskie. Postanowiono sprzeciwić się zamierzonemu burzeniu kaplic przy wieży, przedzieleniu presbiterium w celu pomieszczenia zakrystyi za wielkim ołtarzem, oraz uznano za pożądane zachowanie przybudówek od północy wraz z ich charakterystycznym średniowiecznym zaszklaniem.

Dr. Tomkiewicz przedstawił również nowo przerobione według wskazówek konserwatorskich plany rekonstrukcyi zabudowania furty i łączącego się z nią korytarzyka w klasztorze OO. Dominikanów.

Posiedzenie d. 10 lutego 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Prof. St. Smolka zawiadamia, że dla braku czasu zamierza złożyć urząd konserwatora archiwów i zaprojektować Komisji centralnej, aby na jego miejsce zamianowała prof. F. Piekosińskiego.

Konserwator Dr. Tomkiewicz przedłożył plany zamierzonej restauracyi i rekonstrukcyi domów ks. Wikaryuszów, położonych na Wawelu naprzeciw wejścia do katedry. Dr. Tomkiewicz wskazuje, że projektowana przebudowa owych gmachów na domy czynszowe zagubi nie tylko archeologiczne cechy wnętrza, a zwłaszcza wielkiej sali ze stropem średniowiecznym, ozdobionym profilowanymi belkami, ale także odejmie budynkom tym pamiątkowy charakter na zewnątrz, co oszpeci ogólną historyczną fizyognomię Wawelu.

Dr. Tomkiewicz projektuje zatem, aby podjąć akcyę konserwatorską w celu zachowania starożytnego charakteru domów ks. Wikaryuszów.

Po długiej i ożywionej dyskusyi, w której brali udział wszyscy obecni, uchwaliło Grono Konserwatorów wniesć petycję do sejmu zgromadzonego, według projektu zredagowanego przez prof. St. Smolkę,

z prośbą, aby sejm polecił Wydziałowi krajowemu zająć się sprawą zachowania zabytkowego charakteru domów ks. Wikaryuszów na Wawelu i przedłożyć sejmowi odpowiednie wnioski na podstawie memoriału, który po gruntowniejszem zbadaniu rzeczy zobowiązali się wygotować wnioskodawcy: Dr. Tomkiewicz, prof. Odrzywolski i prof. Ulanowski, a Grono Konserwatorów prześle Wydziałowi krajowemu.

Prof. Ulanowski wyraził nadzieję, że w razie, gdyby zawiodły poruszone projekty co do muzeum dyecezyjnego i innych zbiorów, będzie można domy ks. Wikaryuszów użyć na pomieszczenie Bursy akademickiej.

Posiedzenie d. 13 marca 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Z powodu zgonu Prof. Józefa Łepkowskiego, długoletniego konserwatora krakowskiego i pierwszego prezesa Grona Konserwatorów, podniósł prof. M. Sokołowski w dłuższem przemówieniu zasługi zmarłego około zachowania zabytków i na polu naukowem, a zgromadzenie uczciło pamięć jego przez powstanie.

Z kolei przystąpiono do wyborów i przewodniczącym Grona obrano prof. Dra Maryana Sokołowskiego, a zastępcą przewodniczącego konserwatora Dra St. Tomkiewicza.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz okazał plany w dwu odmianach restauracyi dachu i murów szczytowych na kościele katedralnym w Tarnowie, przesłane mu przez starostwo tarnowskie dopiero wskutek polecenia namiestnictwa.

Po dłuższej dyskusyi wyraziło Grono zdanie, że przedłożone plany i rysunki nie są same przez się zupełnie wystarczające do wydania gruntownej opinii konserwatorskiej o dopuszczalności tej budowy ze stanowiska artystyczno-archeologicznego. Do tego celu potrzebaby bowiem, ściśle rzecz biorąc, poznać jeszcze koniecznie: a) plany i rysunki restauracyi całego gmachu kościelnego, z którym dach harmonijną całość stanowić musi, b) zdjęcia architektoniczne gmachu przed restauracją.

Prof. S. Odrzywolski, powołując się na fotografię, przedstawiającą kościół katedralny w Tarnowie przed restauracją, zaznaczył ze szczególnym naciskiem, że na murze szczytowym między nawą a presbiterjum dochowały się liczne dla oka znawców zrozumiałe i przekonywające ślady przyozdobienia tak zw. żabkami kamiennymi i kwiatonem tak, że ze stanowiska zasad ściśle konserwatorskich należałoby dążyć do odrestaurowania owej części gmachu w pierwotnym charakterze, usuwając na bok oba przesłane projekty jako nieodpowiedne, zmieniają one bowiem radykalnie archeologiczno-artystyczny charakter murów szczytowych.

Gdyby jednak ze względu na przesądzony już dziś skutek postępu robót kierunek artystyczny restauracyi katedry tarnowskiej, zbudowanej pierwotnie w charakterze gotyku ceglano-kamiennego odcienia krakowsko-

małopolskiego, a odnawianej niestety obecnie w charakterze gotyku ceglano-odcienia północno-niemieckiego, wybierać przyszło między dwoma nadesłanymi projektami, to Grono oświadczyło jednomyślnie, że najmniej-szej nie może ulegać wątpliwości ze stanowiska artystyczno-architektonicznego (o względach konserwatorsko-zabytkowych niema tu już więcej mowy), iż projekt opatrzony podpisem budowniczego p. Szczęsnego Zaremby, wypracowany wedle wszelkiego prawdopodobieństwa na podstawie szkicu architekta, naczelnie kierującego restauracją katedry, jest bezwarunkowo lepszym. Drugi bowiem okazany projekt jest tylko bardzo nieudolną przeróbką pierwszego.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz przedłożył następnie plany zamierzonych przybudówek na kawalierach zamku rzeszowskiego, wzniesionego w XVII wieku przez Lubomirskich, który obecnie jest własnością rządu i służy na pomieszczenie sądu obwodowego. Ponieważ zamierzone budynki gospodarze mogłyby się przyczynić do oszpecenia zamku, przeto zaleciło Zgromadzenie konserwatorowi, aby po bliższem zbadaniu rzeczy na miejscu oświadczył się przeciw stawianiu owych budowli.

Posiedzenie d. 26 kwietnia 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Dr. St. Krzyżanowski, dyrektor archiwum miejskiego w Krakowie, porusza z okazji pożaru Nowego Sącza myśl zajęcia się bliższego zabytkami archiwalnymi, pomieszczonymi w archiwum miejskiem w N. Sączu, które wedle odebranych wiadomości miały wiele ucierpieć. Dr. Krzyżanowski na podstawie porozumienia z konserwatorem prof. Ulanowskim zaznacza, iż należałoby spiesźnie zbadać stan rzeczy na miejscu, celem obmyślenia programu dalszej akcji ku trwałemu zabezpieczeniu wspomnianych archiwaliów. Dr. Krzyżanowski, jako naczelnik archiwum krakowskiego, ofiaruje w razie potrzeby w lokalu tegoż gościnność dla archiwaliów sądeckich, dopóki na miejscu nie znajdzie się odpowiednie dla nich pomieszczenie.

Zgromadzenie, uznając ważność i nagłość poruszonej sprawy, upoważniło jednomyślnie Dra Krzyżanowskiego, aby jako delegat Grona Konserwatorów, udał się do N. Sącza w sprawie zagrożonych archiwaliów.

Konserwator Dr. Tomkiewicz zawiadomił, że wspólnie z Dr. Demetrykiewiczem odebrał urzędowe archiwum konserwatorskie, pozostałe po ś. p. Prof. Łepkowskim, i takowe wziął w przechowanie.

Konserwator Dr. Tomkiewicz zawiadomił następnie, że na ulicy Szpitalnej w domu za prałatówką odczyszczono ładny, gotycki portal, zakończony trójliściem, w domu zaś Nr. 32 przy tejże ulicy odkryto z pod grubej warstwy tynków ładny portal renesansowy.

Konserwator Dr. Tomkiewicz okazał wreszcie plany projektowanej restauracji i rekonstrukcji pamiątkowej sadzawki na Skałce, wypracowane przez architekta p. Knausa.

Po krótkiej dyskusji uchwalono, aby członkowie Grona, należący do sekcji historii sztuki, zebrawszy się w najbliższych dniach na Skalce, po zbadaniu rzeczy na miejscu wydali opinię.

Posiedzenie d. 23 czerwca 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący powitał poraz pierwszy obecnego na posiedzeniu nowo mianowanego konserwatora archiwów prof. Dra Fr. Piekosińskiego.

Omawiano następnie sprawę projektowanego zburzenia części dawnych obronnych murów miejskich między basztą stolarzy, a bramą Floryańską w celu postawienia w tem miejscu nowego budynku muzealnego.

Dr. St. Krzyżanowski zdawał następnie sprawę ze swej misji urzędowej, jako delegat Grona Konserwatorów do Nowego Sącza celem zbadania szkód, zrządzonych przez pożar w archiwach miejskich. Okazało się, że archiwum owe było wprawdzie pomieszczone w izdebce narożnej, sklepionej i zamkniętej żelaznemi drzwiami, lecz na piętrze, na które wiodły schody ciasne i kręte. Wskutek przepalenia podłogi od spodu i rozpalenia drzwi żelaznych uległa skrzynia blisko nich stojąca, w której były przechowane dyplomy, procesowi zwęglenia razem ze swoją wartością. W ten sposób zginęły bezpowrotnie nader cenne zabytki sięgające XIII wieku i początków miasta. Jak wielką szkodę poniosła przez to nauka, dość wspomnieć, że były między nimi rzeczy tej rzadkości i doniosłości, co dyplom księżnej Gryfiny, wdowy po Leszku Czarnym, unikat z jej kancelaryi, jak dyplomy św. Kunegundy i króla Wacława. Wprawdzie dyplomy te są znane z kopii i drukowane, ale wiadomo, że dzisiaj krytyczne badanie wymaga koniecznie autopsyi.

Księgi miejskie zaczynające się z końcem XV wieku, a stojące opodal od drzwi żelaznych ocalały.

Dzięki energicznej akcji ratunkowej, prowadzonej z narażeniem życia przez członków miejscowej komisji archiwalnej pp. Zagrodzkiego inspektora szkół i Dworzańskiego, profesora gimnazyalnego, zostały te księgi najprzód przeniesione do dolnej sklepionej sali w gimnazjum, a gdy i ta groziła zawaleniem, do piwnic klasztoru OO. Jezuitów. Tu jednak ze względu na niebezpieczeństwo wilgoci, długo pozostać nie mogą. Dr. Krzyżanowski radził je przewieść tymczasem do Krakowa, gdzie ofiarował im gościnność w archiwum miejskiem.

Propozycja ta została przyjętą i członkowie miejscowej komisji archiwalnej przyrzekli, iż dążyć będą do tego, aby w nowym ratuszu znalazł się odpowiedni lokal na bezpieczne i dogodne dla studyów archiwalnych pomieszczenie owego archiwum, przyczem zasięgną fachowej rady Grona Konserwatorów w właściwym czasie.

O innych zabytkach ruchomych, jakie wedle wykazu Wydziału krajowego miały się znajdować w magistracie, nie mógł się dowiedzieć Dr. Krzyżanowski.

Korzystając ze sposobności, zwiedził Dr. Krzyżanowski także archiwum miejskie w Starym Sączu, gdzie znalazł 40 dyplomów, poczynając od r. 1415, 30 ksiąg od r. 1480 i tłok pieczęci z datą 1415, chociaż rysunek i litery napisu wskazują na czas późniejszy. W urzędzie hipotecznym sądu powiatowego w Starym Sączu mają być przechowane chwilowo księgi z Piwnicznej.

Inspektor szkół p. Zagrodzki oświadczył Dr. Krzyżanowskiemu, że w miasteczkach okolicznych spotkać można różne księgi i dyplomy, dla tego dokładna ich inwentaryzacja byłaby bardzo pożądaną.

Dr. Krzyżanowski dowiedziawszy się, że w r. 1887 z polecenia ministerstwa sprawiedliwości zarządził krakowski sąd wyższy kwerendę, po sądach prowincjonalnych za dawnymi archiwaliami celem utworzenia centralnego archiwum historycznego przy sądzie wyższym w Krakowie na wzór w Innsbruku, zbadał w sądzie wyższym nadesłane sprawozdania z owych poszukiwań.

Wynik ich da się streścić w sposób następujący:

W Krakowie oddał sąd księgi i akta radzieckie i ławnicze gminie miasta. W posiadaniu sądu znajdują się jeszcze tylko niektóre akta i dokumenty do klasztorów krakowskich.

W Wojniczu znajduje się 9 ksiąg z lat 1561—1795.

W Chrzanowie 23 ksiąg z lat 1421—1824.

W Myślenicach 17 ksiąg z lat 1589—1786 i kilkanaście fascykułów dawnych aktów.

W Milówce, księgi gruntowe kilku gmin okolicznych z roku 1759, 3 tomy.

W Żywcu, księga ingressacyjna miejska z r. 1766. Ciekawsze i ważniejsze rzeczy mieszczą się w kancelaryi zarządu dóbr arcyksiążęcych.

W Jordanowie akta byłych dominiów w Rabce i Spytkowicach.

W Tarnowie było w sądzie 25 ksiąg od roku 1670—1816, kilkanaście dyplomów od roku 1455 i kilkanaście fascykułów. Z tych 11 ksiąg radzieckich, wójtowskich i ławniczych oddano gminie miasta Tarnowa.

W Rzeszowie 5 dokumentów z lat 1674—1781.

W Sokołowie 5 ksiąg z lat 1584—1663.

W Radomyślu 2 księgi.

Niewątpliwie przy dokładniejszej lustracji registrarur sądowych wydobyto by jeszcze niejednen cenny zabytek.

Po sądach prowincjonalnych ukrywa się zatem bardzo wiele cennego materiału archiwalnego, który w interesie konserwatorskim i naukowym należałoby koniecznie zgromadzić w jednym miejscu.

Dr. Krzyżanowski stawia dlatego wniosek, aby za pośrednictwem memoriału, wniesionego do wydziału krajowego, starało się Grono Konserwatorów w Prezydium Sądu wyższego w Krakowie, aby wszystkie księgi i archiwalia historyczne, znajdujące się po sądach prowincjonalnych w Galicyi zachodniej, złożone zostały jako depozyt do Archiwum krajowego w Krakowie.

Prof. Ulanowski nawiązuje do tego sprawę umiejętnego przeszukania registratury namiestnictwa i prokuratorji skarbu, gdzie także wiele cennych archiwaliów znaleźć będzie można i stawia wnioszek o wybranie komisji złożonej z konserwatorów archiwalnych: profesorów, Piekosińskiego, Ulanowskiego i Krzyżanowskiego, któraby bliżej program całej akeyi obmyśliła i projekt Gronu przedłożyła.

Prof. Piekosiński porusza sprawę archiwum senatu wolnego miasta Krakowa, przechowanego w registraturze starostwa krakowskiego, które należałoby również bliżej zbadać umiejętnie i starać się o przyłączenie go do archiwum miasta Krakowa.

Dr. Krzyżanowski, popierając gorąco wnioski prof. Ulanowskiego i Piekosińskiego, zwraca uwagę, że obecna chwila jest wyjątkowo dogodną do popierania poruszonych spraw, można się bowiem powoływać na okoliczności podobne w innych prowincjach n. p. Insbruku przed kilku laty założono osobne archiwa historyczne, jedno przy sądzie wyższym, drugie przy namiestnictwie w Wiedniu; wszędzie nadzór i zarząd powierzono siłom fachowo wykształconym i zorganizowano odpowiednie biura.

Co do archiwum senackiego uproszono prof. Piekosińskiego, aby osobiście porozumiał się w tej sprawie z delegatem namiestnictwa w Krakowie, radcą dworu Laskowskim.

Wnioski Dra Krzyżanowskiego i prof. Ulanowskiego zostały jednomyślnie uchwalone.

Konserwator Dr. Tomkiewicz zawiadomił, że przy burzeniu starych kamienic niedaleko wejścia do ulicy Szewskiej od plantacyi Nr. 20 i 22 odkryto niektóre interesujące starożytne szczegóły. Mianowicie w domu Nr. 22 znalazła się na I piętrze od frontu izba, której okna ujęte były rzeźbionemi w kamieniu framugami, a przedzielone żłobkowaną kolumną. W domu zaś Nr. 20 dwie sale duże od dziedzińca na parterze i na I piętrze nad sobą położone miały podobnie ozdobioną ścianę, o tyle bogatszą, że mieściła po 2 okna rozdzielone dwoma kolumnami. Sala parterowa skromniejsza, miała kolumny o stylobatach gładkich, sala I piętra natomiast nakryta była całą pięknym sufitem polichromowanym, wspartym na belkach profilowanych, z których jedna nosiła datę 1646.

Dobrze, że choć część tej ozdoby dała się uratować w ten sposób, że hr. Zygmunt Pusłowski, miłośnik i znawca zabytków sztuk, nabył dekorację najpiękniejszej izby i przeniósł zarówno ścianę z 3 oknami, jak sufit z izby I piętra domu Nr. 20 do willi swej przy ulicy Kolejowej Nr. 10.

Posiedzenie dnia 20 lipca 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Dr. Krzyżanowski, dyrektor Archiwum miejskiego w Krakowie, nadesłał pismo z zawiadomieniem, że księgi archiwum miejskiego z Nowego Sącza w liczbie 111 zostały złożone w Archiwum miejskiem krakowskiem, jako depozyt.

Prof. Piekosiński oświadcza, że ma zamiar okólnikiem zawiadomić starostwa i zarządy gminne oraz urzędy parafialne o swej nominacyi na konserwatora archiwów, a pisząc do magistratu w Nowym Sączu, zajmie się bliżej sprawą przyszłego lokalu dla archiwum w temże mieście i zgodnie z projektem, podanym przez Dra Krzyżanowskiego, domagać się będzie okazania odnośnych planów.

Prof. S. Odrzywolski przedłożył wypracowane przez siebie plany projektowanego przedłużenia i restauracyi gotyckiego kościoła w Niepołomicach.

Zgromadzenie łącznie z konserwatorem, do okręgu którego należą Niepołomice, Dr. Demetrykiewiczem uznało plany za zupełnie odpowiednie, oświadczyło się przytem za potrzebą zachowania ogrojca renesansowego fundacyi Lubomirskich — jak dowodzi herb — z sąsiednią kapliczką od zewnątrz presbiteryum, jakoteż za potrzebą niektórych zmian w kształcie chóru muzycznego.

Konserwator prof. Odrzywolski podał wiadomość o odzyskaniu i blizkiej restauracyi dawnej kaplicy św. Jacka w Oświęcimiu, jakoteż o staraniach, zmierzających do odrestaurowania b. kościoła gotyckiego Dominikanów w temże mieście.

Dr. Demetrykiewicz przedłożył list adwokata Dra Retingera, poruszający na nowo sprawę ratowania ruin zamku w Lipowcu. Po dłuższej dyskusyi uchwalono odpowiedzieć, że Grono Konserwatorów gotowe jest ponownie zająć się sprawą zachowania wspomnianych ruin i udzielić umiejętnej rady i pomocy oraz zasiłku 200 zł. a. z funduszu konserwatorskiego pod warunkiem, że czynniki miejscowe t. j. rada powiatowa chrzanowska i obywatelstwo okoliczne poprą rzecz materyalnie i okażą zajęcie dla niej.

Konserwator Dr. Tomkowicz zawiadomił o zabiegach swoich w celu zachowania średniowiecznego polichromowanego sufitu w kościółku w Kozach.

Na wniosek tegoż konserwatora uchwalono wobec bezowocności wszelkich dotychczasowych starań Grona Konserwatorów o zabezpieczenie kamiennych fragmentów architektonicznych, pochodzących z pałacu na Wawelu, zbudować trwałą szopę na ich pomieszczenie kosztem funduszu konserwatorskiego.

Również postanowiono zająć się dalszą restauracyą nagrobków na krążgankach dominikańskich, oraz renesansowego pomnika nieznanego szlacheica na krążgankach franciszkańskich.

Dla rozwiązania kwestyi umiejętności, łączących się z restauracyą wspomnianych pomników, wybrano osobną komisję, złożoną z pp. Dra Tomkowicza, prof. Odrzywolskiego, Piekosińskiego i M. Sokołowskiego.

Na przedstawienie wreszcie konserwatora Dra Demetrykiewicza uchwalono poprzeć materyalnie restauracyę cennych fresków z XVIII wieku kościoła w Bielinach nad Sanem, oraz zająć się utrwaleniem figury gotyckiej w Biskupicach pod Radłowem.

Posiedzenie dnia 8 listopada 1894 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący zawiadomił, iż właśnie obecnie przystąpiono do ostatecznego ustawienia w kaplicy kościoła św. Floryana cennych obrazów Hansa Kulmbacha z cyklu św. Jana Ewangelisty, odrestaurowanych kosztem Grona Konserwatorów pod kierunkiem i staraniem przewodniczącego. Obrazy te zostały oprawione za szkło i zabezpieczone kratą.

Postąpiła naprzód także restauracja obrazów średniowiecznych w kościele św. Katarzyny. Kilka z tych obrazów zostało już od dalszego zniszczenia zabezpieczonych kosztem funduszu konserwatorskiego.

Konserwator Dr. Tomkiewicz zdawał sprawę z przebiegu spraw zabytków w Krakowie i z objazdów, dokonanych w miesiącach letnich.

Z czynności dokonanych w okręgu krakowskim, w którym po śmierci ś. p. prof. Łepkowskiego konserwator objął jego zastępstwo, wymienić należy następujące:

Gdy kosztem znacznej ofiary księcia Konstantego Radziwiłła (3.000 zł. a.) podjęto restaurację stall barokowych w presbiterium kościoła N. P. Maryi, zaproszeni zostali przez ks. infułata Krzemieńskiego do kierowania robotami wspólnie prof. Sokołowski i konserwator Tomkiewicz. Za ich wskazówkami i pod ich nadzorem przeprowadzone zostało w ciągu lata gruntowne odnowienie stall, przyczem, trzymając się wiernie kolorytu pierwotnego, starano się uniknąć zbyt wielkiej jaskrawości złocen i barw, któreby odjęła zabytkowi wszelką cechę starożytności i harmonię patyną czasu nabytą.

Dzięki ofiarności Prześw. Kapituły Katedralnej oraz zapobiegliwości administratora X. Centta, odnowionem zostało wnętrze kościoła św. Marka w Krakowie. Za wskazówkami konserwatora przeprowadzono skromną, lecz właściwą polichromię ścian, oraz podjęto restaurację i odnowę ołtarza wielkiego i ołtarza Matki Boskiej bocznej, obu pięknych zabytków sncyerstwa epoki barokowej.

W klasztorze OO. Dominikanów ukończono nową furtę od ulicy Stolarskiej obok kościoła; roboty prowadził architekt p. Hendel w porozumieniu z konserwatorem. Podnieść należy z całym uznaniem postępowanie przy tem przełożonych zgromadzenia, którzy odstąpili od dawno przygotowanego pierwotnego projektu, przedstawiającego ze względu na zabytkową stronę tej części klasztoru pewne wątpliwości, a ściśle zastosowali się do życzeń i wskazówek konserwatora. Uniknięto przy tem przeróbki w głównym krużganku gotyckim oraz niebezpieczeństwa, na jakie piękna kaplica św. Jacka byłaby niechybnie narażoną. Facyata furty ze względu na zachowaną starą bramę i sąsiedztwo kaplicy Zbaraskich jest w stylu barokowym z użyciem krakowskiego motywu attyki, podczas, gdy dalszej części klasztoru, przytykającej do krużganków, nadano formy gotyckie. Przy tem okazała się konieczność wyburzenia ściany zewnętrznej w jednym przeszle krużganku. Umieszczone w niej dwa nagrobki renesansowe przeniesiono i zrestaurowano kosztem 60 zł. a. z funduszu

konserwatorskiego. Niestety nie dało się uratować malowanie ściennie z XVI wieku »Zwiastowanie«—tak zniszczone i popękane, że przy największych staraniach i ostrożnościach podczas dość kosztownego przeniesienia straconem zostało na zawsze. Pamiątkę jego tylko zachowano w bladej fotografii i rysunkowem zdjęciu, akwarelę dawniej zrobioną posiada Gabinet archeologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Natomiast dało się uratować w przeważnej części malowanie ściennie, pochodzące prawdopodobnie z XV wieku, »Ukrzyżowanie« w średniowiecznym refektarzu, odkryte przy podjętej przez OO. Dominikanów restauracji. Malowanie to zasługuje na opiekę i odnowienie, tak samo, jak należałoby uwidocznić odnalezione niemałe pozostałości romańskiej pierwotnej budowy tego refektarza, zarówno we wspinałej pod nim piwnicy, jak w wątku i ukrytych pod tynkiem ozdobach ścian i wreszcie w szczytowej ścianie wschodniej dachami częściowo zakrytej.

Staraniem konserwatora postawioną wreszcie została szopa na Wawelu, w której schroniono w znacznej części rozwleczone i przez wojsko uszkodzone rzeźbione głazy z zamku królewskiego. Wydobyte z ziemi przez architekta p. Prylińskiego, miały niegdyś schronienie postawione kosztem Wydziału krajowego. Z czasem dawna szopa była się zapadła i nikt z uprawnionych do tego nie chciał zająć się losem tych zabytków, najpiękniejszej epoki budownictwa w Polsce. Obecnie przynajmniej na jakiś czas zabezpieczono je od dalszego niszczenia. Może wreszcie któraś z władz poczuje się do obowiązku czuwania nad całością zabytków zamku królewskiego.

Dr. Tomkowicz oświadczył, iż otrzymał wiadomość, że ministerstwo oświaty, dowiedziawszy się o różnych robotach, przedsięwziętych w ostatnich czasach w pałacu na Wawelu bez wiedzy i współdziałania konserwatora, zwróciło się do ministerstwa wojny z żądaniem, aby przy pomnianiu z naciskiem władzom wojskowym w Krakowie obowiązek porozumiewania się z konserwatorem, gdy chodzi o gmachy zabytkowe, a zwłaszcza o zamek na Wawelu.

Na wniosek prof. S. Odrzywolskiego uchwaliło Grono Konserwatorów wystosować nadto do sejmu memoriał w sprawie ochrony zamku królewskiego na Wawelu z prośbą, aby sejm zaważwał rząd o wydanie katerycznego przepisu nakazującego, żeby bez interwencji konserwatorów nie przedsiębrano bezwarunkowo żadnych zmian i restauracji w pałacu królewskim.

Z okazji restauracji kilku domów w Krakowie udało się konserwatorowi Drowi Tomkowiczowi skutecznie wpłynąć na zachowanie ich cechy zabytkowej, podnieść tu zwłaszcza należy dom na ulicy Kanoniczej nr. 16, którego właściciel p. August Raczyński z uznania godną ofiarnością nie cofnął się przed znacznymi kosztami, byle uratować piękne odrzwia bramy głównej z roku 1545 i kamienne obramienia okien całego parteru i pierwszego piętra. Podobnie podnieść wypada zasługę nadinży-

niera p. Sarego około zachowania i odrestaurowania bramy domu rządowego przy ulicy Kanonnej nr. 24.

Staraniem konserwatora powstrzymaną została zamierzona wysyłka na sprzedaż słynnego średniowiecznego arrasu z kościoła św. Katarzyny. Dzięki otrzymanemu od przeora Zgromadzenia OO. Augustynów zapewnieniu, iż całkiem od tego zamiaru się cofnie, wszelkie dalsze urzędowe kroki okazały się na szczęście zbytecznymi.

Wreszcie przedsięwziął konserwator w towarzystwie Dra Demetrykiewicza wycieczkę na Bielany do klasztoru OO. Kamedułów, których uprzedzająca uprzejmość ułatwiła przejrzenie i pobieżne przynajmniej zinventaryzowanie zawartych w kościele i zakrystyi zabytków. Utrzymanie ich znaleziono w stanie wzorowym i stwierdzono także, iż dzwonnica przed kilku laty zeszecona nowem nakryciem w kształcie strzały wielobocznej uwieńczonej koroną, otrzymała obecnie hełm odpowiedniejszy do stylowych cech budynku.

W dalszym ciągu zdawał konserwator Dr. Tomkowiec sprawę ze swych tegorocznych wycieczek w swym własnym okręgu urzędowym.

Nawojowa pod Nowym Sączem. Otrzymałszy wiadomość o rozpoczynającej się budowie nowego kościoła parafialnego, udał się konserwator na miejsce i stwierdził, iż stary kościół drewniany przeznaczony na rozebranie, wskutek przedsięwziętych dawniej przeróbek stracił już oprócz kilku profilowanych belek cechy charakterystyczne, o których wspominają, opisy dawniejsze. Nie pozostało więc nic, jak tylko zarządzić co potrzeba: ażeby znajdujący się w nim pomnik grobowy Piotra Nawojowskiego wcale dobrą rzeźbę z czerwonego marmuru węgierskiego, przedstawiającą leżącego rycerza więcej niż naturalnej wielkości z datą 1593, został do nowego murowanego kościoła przeniesiony i odpowiednio umieszczony; czego też obecny przedstawiciel komitetu parafialnego z całą gotowością według udzielonych wskazówek dopilnować przyrzekł. W zakrystyi znalazł się ciekawy stary ornat o kolumnie haftowanej w jedwabne kolorowe kwiaty na tle złotem, o bokach z ałtasu różowego spłowiałego, w kwiaty złotem tkane, dosyć zniszczony. Dalej zarzuconą za wielkim ołtarzem kapę z zielonej wzorzystej materii jedwabnej w owoce z granatu ze szlakiem różowym, dość ciekawe okucie drzwi do zakrystyi i kłódkę przy nich z XVI wieku, kształtu trójkątnego, a osobno drugą podobną; cynowy imbryczek z XVIII wieku i kadzielnice, złożoną z dwóch prawdopodobnie dawnych lampek w kształcie lwich głów.

Jakubowice (powiat Nowy Sącz). Tu z żalem widział konserwator chrzcielnicę rzeźbioną z drzewa w stylu rokoko, wyrzuconą na strych drewnianego kościoła, gdyż niedawno zastąpiono ją brzydką kamienną, podobnież dwa lichtarze drewniane wysokości człowieka, zabytki snycerstwa z XVIII wieku. — Dzwon nosi datę 1678 roku.

Konserwator Dr. Demetrykiewicz oświadcza, że dowiedziawszy się o zamiarze restauracji starożytnego ołtarzyka w kościele w Bolesławiu nad Wisłą, w powiecie dąbrowskim, zwiedził to miejsce.

Kościół sam dziś wskutek licznych przebudowań, jakich doznał, nie przedstawia wartości artystycznej ani pamiątkowej. Jedynie w półokrągłej absydzie z boku, w miejscu, które dawniej leżało obok dawnego ołtarza wielkiego, a obecnie jest nowym ołtarzem zastąpione, znajduje się w ścianie wmurowany piękny pomnik, przedstawiający postać leżącego rycerza trzymającego chorągiew. Rzeźba ta z pinczowskiego kamienia, dziś pokryta grubą warstwą wapiennej pobiałki, nosi na sobie cechy epoki renesansowej połowy XVI wieku. Układem przypomina bardzo nagrobki Tarnowskich w nawie bocznej północnej katedry w Tarnowie. Napisu na tym pomniku odszukać nie można. Dwie tarcze herbowe obok siebie ułożone przedstawiają: pierwsza tarcza po lewej stronie herb Ligęzów, po prawej herb Bończa, druga tarcza po lewej Leliwę, po prawej Topor,

Główna wartość zabytkowa kościoła w Bolesławiu polega jednak w kaplicy przybudowanej od strony południowej. Niezwykle piękne to, choć skromne rozmiarami dzieło architektury, czystego i szlachetnego jeszcze stylu renesansowego wzniesli w roku 1605 Stanisław Ligęza, starosta opoczyński wraz z żoną swoją Katarzyną Broniowską, jako kaplicę grobowcową dla swej rodziny. Kaplica zbudowana na podstawie kwadratu nabiera za pomocą framug, ujętych we wspinałe kamienne arkady, cechy budowy t. zw. centralnej. Nakryta jest kopułą bez bębna, którą wieńczy latarnia. Światło wpada przez okna okrągłe pod kopułą. Wszystkie gzymsy, pilastry w narożnikach, tarcze herbowe na cwiłkach kopuły wykute są misternie z kamienia i dochowane względnie dobrze. Framugę naprzeciw ciosowej arkady wchodowej wypełnia wspinały pomnik fundatorów kaplicy, przedstawiający ich postacie klęczące przed krucyfiksem, znakomite dzieło rzeźbiarskie, dłuta prawdopodobnie artystycznego twórcy kaplicy, którego imię podaje nam napis (kryptogram) na marmurowej tablicy zewnątrz: *Tomas Vincentii natalis Ragusinus*.

Na ścianie wschodniej mieści się ładny starożytny renesansowy ołtarzyk piętrowy, który prawdopodobnie znacznie był niegdyś wyższy i stał gdzieindziej, może w kościele głównym, później uproszczony trochę nieszczęśliwie i tu przeniesiony. Ma cechy drugiej połowy XVII wieku. Główny obraz, dobre malowidło na desce, przedstawia Matkę Bożą z Dzieciątkiem i św. Annę, w górnej kondygnacji koronację Matki Boskiej.

Na predelli obok tabernakulum widać herby złożone, a mianowicie na jednej tarczy: Jastrzębiec, Gryf, Doliwa i Szreniawa, na drugiej tarczy: Habdank, Jednorożec, Ogończyk i Rogala.

Na ścianie kaplicy przeciwległej ołtarzowi znajduje się epitafium z roku 1622, poświęcone pamięci różnych członków rodziny Ligęzów, ujęte w piękne rzeźbione ramy.

Z dawnych inwentarzy kościelnych widać, że w skarbcu kościelnym w Bolesławiu znajdowały się niegdyś liczne i cenne wyroby złotnicze, dowody pobożności możnej, szlacheckiej rodziny dawnych dziedziców tej wioski Ligęzów. Szczególnie wspinałą i kosztowną miała być srebrna monstrancja. Po zaborze sreber kościelnych i różnych kolejach, jedynym

świadcstwem dawnej okazałości pozostał w zakrystyi do dziś przepyszny srebrny kielich renesansowy, znakomite dzieło złotnictwa XVI wieku. Pod podstawą czytamy napis fundatora S(tanislaus) L(igęza) Pocillator Ungariae (Izabelli królowej Węgier, vide Paprocki) A. D. 1569 i herb Ligęzów.

Na przedstawienie konserwatora Dra Demetrykiewicza uchwaliło Grono poprzeć materyalnie ewentualną restauracyę starożytnego ołtarzyka.

Omawiano wreszcie program przyszłej restauracyi krużganków dominikańskich. Zastanawiano się nad różnemi projektowanemi restauracyami zabytków w Galicyi zachodniej, dla których należałoby uzyskać subwencyę ze skarbu państwa i uchwalono wniesć do ministerstwa oświaty petycyę o wyznaczenie funduszu na stylowe wykończenie i restauracyę Kollegium Jagiellońskiego, a zwłaszcza głównych sal wewnętrznych i dziedzińca z arkadami. Odpowiedni projekt przyrzekł wygotować prof. S. Odrzywolski.

Posiedzenie dnia 26 lutego 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Prof. Odrzywolski okazał dawne plany Kollegium Jagiellońskiego z czasów ostatniej jego restauracyi, w celu omówienia projektowanego stylowego odnowienia i przyozdobienia tego starożytnego gmachu.

Uchwalono zaprojektować najkonieczniejsze stylowe restauracye w trzech salach bibliecznych, położonych od strony ulicy Jagiellońskiej, poczynając od narożnika, zwróconego ku Collegium minus, oraz stylowe urządzenie podwórza, na którem ma stanąć w przyszłości pomnik Kopernika i przedstawić plany i kosztorysy Senatowi akademickiemu.

Posiedzenie dnia 25 kwietnia 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący wita obecnego po raz pierwszy na posiedzeniu Grona, nowo-zamianowanego konserwatora dla zabytków sztuki i pomników historycznych dla spraw sekcyi II, radeę budownictwa p. Tadeusza Stryjeńskiego.

Przewodniczący zawiadamia o nieodwołalnej rezygnacyi Dra Demetrykiewicza z sekretarstwa. Grono wybiera sekretarzem Dra Stanisława Krzyżanowskiego.

Kons. Dr. Demetrykiewicz stawia wniosek o wyznaczenie subwencyi z funduszków konserwatorskich w sumie 150 zł. a., na odrestaurowanie kamiennych rzeźb w kościele w Strzyżowie koło Rzeszowa, mianowicie na odrestaurowanie renesansowego nagrobka Kaspra Stanisławskiego † 1656, portalów gotyckich do zakrystyi i w kruchcie, których fotografie dołącza.

Wniosek przyjęto.

W sprawie rzeźb pierwszorzędnej wartości portalu Dominikanów popsutych i uzupełnianych ma się kons. Tomkiewicz porozumieć z kons. Odrzywolskim.

Posiedzenie dnia 17 maja 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący wita nowo-mianowanego konserwatora zabytków archeologicznych p. Maryana Dydyńskiego, który dziękuje w serdecznych wyrazach.

Sekretarz odczytuje nadeszłe pisma:

1. Pismo Wydziału krajowego o uchwale sejmu przyznającej subwencyę na cele konserwatorskie.

Pismo Wydziału krajowego zawiadamiające, iż sejm w załatwieniu petycyi Grona Konserwatorów Galicyi zachodniej w sprawie ochrony zamku królewskiego na Wawelu w Krakowie, powziął następującą uchwałę:

2 Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w drodze właściwej zarządowi wojskowemu przypominał ściśle przestrzeganie przepisów, dotyczących się konserwacyi pamiątek historycznych.

3 Odezwe Wydziału krajowego do c. k. urzędu podatkowego, aby na rachunek budżetu funduszu krajowego na rok 1895, wypłacił do rąk Dra Stanisława Tomkowicza, jako urzędownie mianowanego zastępcy c. k. konserwatora sekcyi II dla miasta Krakowa kwotę 2.200 zł. a., tytułem pierwszej raty subwencyi w kwocie 4.400 zł. a. przyznanej uchwałą sejmową na odrestaurowanie starożytnych gotyckich krużganków przy klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie.

4 Pismo Wydziału krajowego zawiadamiające na podstawie relacyi komisyi archiwalnej magistratu nowosądeckiego, nadesłanej sprawozdaniem tegoż magistratu, iż gmina Nowego Sącza, oprócz dwóch mieczów katowskich, wątpliwej autentyczności (z których jeden nadto przy ostatnim pożarze miasta miał zaginąć), nie posiada żadnych ruchomych zabytków, zaleconych okólnikiem do konserwacyi.

5. Pismo Wydziału krajowego, wzywające Grono o udzielenie mu swej opinii, czy kościół w Ciężkowicach zaliczyć można do rzędu budowli, którym ze względów historycznych, artystycznych lub pamiątkowych, przysługuje prawo do konserwacyi z funduszków publicznych poza obowiązkową prestacyą konkurencyjną i dobrowolnemi ofiarami ze składek publicznych.

Pismo to udzielono właściwemu konserwatorowi Drowi Tomkowiczowi.

Kons. Tomkowicz składa obszerne sprawozdanie o postępie robót przy restauracyi krużganków Dominikańskich. Uchwalona przez Sejm subwencya, a mianowicie pierwsza jej rata 2.200 zł. w. a. już nadeszła, roboty rozpoczęto. Koszta restauracyi krużganków wyniosą 17.000 zł. w. a. Przystąpiono najpierw do rekonstrukcyi mularskiej i architektonicznej i ukończy się ją w roku bieżącym. Nagrobki musiały być wyjęte, a restytueya ich, która się rozpocznie w zimie, wymaga wielkiej ostrożności i uwagi. W dawnych czasach połączono bowiem najniewłaściwej różne do siebie nie należące części nagrobków, poprzemieniano położenie architektonicznych ozdób i dzisiaj trzeba te porozrzucane fragmenty na

nowo składać, a czasem uzupełniać — na początek kilka lepiej zachowanych oddano p. Broniszewskiemu do odczyszczenia i uzupełnienia.

Grono zaprasza p. kons. Stryjeńskiego, aby zechciał współdziałać swoją radą przy odnowieniu krużganków.

Kons. Tomkowiec odczytuje pismo budownictwa miejskiego z prośbą o propozycyi z prywatnej strony wniesionej, aby miasto poleciło odczyszczenie rondla bramy Floryańskiej i umieszczenie tam pamiątkowych tablic z napisami.

W dyskusyi obszernej podniesiono obawę, by zamierzone zmiany nie zepsuły charakteru średniowiecznego rondla, który już przez świeże zamknięcie bram dużo traci: odpowiedniejszymi byłyby nie drewniane wrota (które kosztowały 850 zł. a.), ale krata żelazna wysoka. Odczyszczać wiele nie potrzeba, skoro niedawno ganek asfaltem wyłożono i wodę odprowadzono, najwyżej trawę wyrwać i bruk poprawić. Tablice wnętrzu zaszkodzą — możnaby, jak sądzą pp. Tomkowiec i Sokołowski umieścić najwyżej jedną w ścianie frontowej nad drzwiczkami małemi, nie zaś na murach właściwych. Kons. Ulanowski radzi dążyć do usunięcia łat w murach rondla powstałych przez wstawienie nieodpowiednich dawnym nowych cegieł o zupełnie odmiennej formie. Kons. Dydyński pragnie, aby w każdym wypadku przedłożono konserwatorowi projekt, rodzaj i tenor tablic pamiątkowych, jakieby chciano umieścić.

Uchwalono, ażeby w duchu powyższej dyskusyi konserwator Dr. Tomkowiec budownictwu odpowiedział.

Kons. Tomkowiec komunikuje pismo namiestnictwa zawiadomieniem o reskrypcie ministerstwa wojny, wydanym na życzenie ministerstwa wyznań i oświaty i przypominającym władzom wojskowym zachowanie przepisów dla budownictwa wojskowego o poszanowanie dawnych zabytków — chodzi w tym wypadku o ochronę Wawelu — reskrypt kładzie nacisk na odwoływanie się do konserwatora.

Kons. Tomkowiec mówi o przebudowie domu przy placu Maryackim z wmurowaną na ścianie frontowej rzeźbą Wita Stwosza — rzeźba ta zdjęta spoczywa obecnie w pace — drzwi gotyckie zostaną, sufitu nie można było uratować. Możliwość ocalić dwa okna renesansowe i zachować kolumnę od strony pokoju, ale należałoby uszkodzone ramy i węgary uzupełnić. Nawet charakterystyczna rzeźba wystąpi lepiej, jeśli się portal i okna dawne zachowa. Na wniosek prof. Sokołowskiego uchwalono rzeźbę odfotografować.

Kons. Tomkowiec składa sprawozdanie z postępu robót w kościele św. Marka. Jeden ołtarz i ambona restaurują się dobrze — należałoby przyjść w pomoc XX. Emerytom, którzy dużo swoich funduszków wyłożyli na odnowienie kościoła i chętnie uwagi konserwatora uwzględniają i udzielić subwencji na restaurację bardzo pięknego renesansowego nagrobka błogosławienego Michała Gedroycia do wysokości 300 zł. a. Należy cały pomnik odczyścić, gzyms główny dorobić, uszkodzenia uzupełnić, wy-

kładania marmurowe i stiukowe wypolerować, litery wyzlócić. Restauracya ma być dokonaną pod kierunkiem architekta.

Uchwalono zgodnie z wnioskiem, a kierunek obiecał objąć p. Stryjeński.

Kons. Odrzywolski przedkłada w imieniu i na prośbę konser. Demetrykiewicza wykonane przez siebie plany restauracyi kościoła parafialnego w Dębnie.

Kons. Stryjeński robi uwagę, że należałoby skoro szczyt jest dany między presbiteryum a nawą główną, żeby był dany w głównej fasadzie i nieco skromniejszy bez zazębień.

Kons. Dydyński pragnie, aby zarząd Grona wystosował okólnik do starostw i rad powiatowych jego okręgu, celem użyczenia mu poparcia w sprawach konserwatorstwa zabytków przedhistorycznych. W kwestyi redakcyi takiego okólnika ma się p. kons. Dydyński porozumieć z p. Demetrykiewiczem.

Posiedzenie dnia 26 czerwca 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytuje pisma nadeszłe z Wydziału krajowego z żądaniem nadesłania opinii konserwatorskiej o zamierzonych restauracyach kościoła OO. Franciszkanów w Krakowie, kościoła w Bielinach i pośredniczenia w przedłożeniu potrzebnych planów i kosztorysów.

Pisma te udzielono właściwym konserwatorom.

Kons. Tomkiewicz nadesłał opinię o wartości artystycznej i historycznej kościoła w Ciężkowicach, niepopierającą petycyi komitetu o udzielenie zapomogi z funduszków krajowych. Grono uchwała po dyskusyi, przychylić się do opinii referenta.

Kons. Demetrykiewicz składa obszernie sprawozdanie z swojej podróży konserwatorskiej.

Nasamprzód przedkłada plany restauracyi i rozszerzenia późno barokowego kościoła fundacyi Lubomirskich w Boguchwale pod Rzeszowem, wypracowane przez architekta p. Hendla.

Projektowane przedłużenie kościoła od frontu, ma na zewnątrz kształt wielkiej kruchty.

Prof. Odrzywolski zwraca uwagę, że mały dzwonek t. zw. sygnaturka, jest obecnie ukryty za szczytem fasady frontowej kościoła, projektujący architekt przenosi ten dzwonek na mur szczytowy fasady, mieszcząc go w ozdobnej dzwoniczce. Prof. Odrzywolski radzi pozostawić dawne urządzenie.

Kons. Demetrykiewicz zdaje sprawę o zamierzonym postawieniu schodków do ambony w monumentalnym wczesnobarokowym pokarmelickim, dziś więziennym kościele w Wiśniczu. Dawniej był tam dostęp do ambony przez budynek klasztorny — dzisiaj chodzi o zbudowanie schodków w kościele samym. Konserwator nie przyjął projektu schodków żelaznych kręconych, a zgodził się na schodki drewniane, które tak należy prowadzić, aby nie popsuć pięknej balustrady z czerwonego marmuru.

W Bolesławiu ukończono restaurację starożytnego renesansowego ołtarzyka, popartą zasiłkiem z funduszków Grona. Konserwator zawiadama, że restauracja zupełnie się udała. Parafianie pragną terazniejszy wielki ołtarz, niemający wartości artystycznej zmienić, a konserwator dąży do tego, aby przy tej sposobności nagrobki Ligezów za nim ukryte wydobyc i przenieść w miejsce właściwsze, najlepiej do pięknej renesansowej kaplicy rodowej tej rodziny. Nadto należałoby pomyśleć o gruntownej restauracji wspinałego renesansowego pomnika Ligezów, mającego 3 metry 83 cm. wysokości, dłuta włoskiego rzeźbiarza, znajdującego się w tej kaplicy.

Grono postanawia na wniosek Dra Demetrykiewicza, dążyć do uzyskania funduszków potrzebnych na ten cel i albo ewentualną petycję zarządu kościoła poprzeć, albo samemu się starać przez podanie do Wydziału krajowego, ewentualnie do Sejmu. Potrzebnym będzie fundusz około 1000 zł.a.

Tenże konserwator przedkłada fotografie fragmentów stall gotyckich na piętrze kościoła OO. Bernardynów w Tarnowie.

Kons. Dr. Demetrykiewicz przedkłada prośbę o wydanie stosownie do życzenia Prof. Zacharjewicza, architekta kierującego restauracją katedry tarnowskiej, opinii kolegiальной przez pp. członków sekcji drugiej, w sprawie restauracji murów szczytowych na kościele katedralnym w Tarnowie.

(Żądana opinia została wydana na piśmie dnia 9 lipca 1895 r.).

Kons. Demetrykiewicz zdał sprawę z zabiegów swoich mających na celu przywrócenie pierwotnego stylowego charakteru zewnętrznej stronie, spalonego niedawno gotyckiego kościoła w Strzyżowie, przebudowanego w epoce renesansowej.

Tenże konserwator okazał zdjęcia pięknego barokowego kościoła popijarskiego, dzisiaj gimnazyalnego w Rzeszowie, przysłane mu przez Radę szkolną krajową w celu urzędowej interwencji przy zamierzonej gruntownej restauracji fasady tej świątyni. Fundusz na restaurację daje ministerstwo. Konserwator wspomina, że udało się przeszkodzić przed kilku laty, zamienieniu kaplicy na salę gimnastyczną w tym kościele. Konserwator udzielił szczegółowych wskazówek, co do sposobu restauracji rzeźb i przywrócenia fasadzie w zupełności pierwotnego charakteru oraz oświadczył się za pozostawieniem starożytnych podwoi z pięknymi ramkami w portalach.

Tenże konserwator przedłożył projekt restauracji fasady barokowego kościoła OO. Dominikanów w Borku pod Rzeszowem, który z małemi zmianami może być wykonany. Konserwator wspomina, że w tym kościele są bardzo piękne i bogato rzeźbione ołtarze barokowe drewniane.

Kons. Tomkiewicz oznajmił na interpelację pana przewodniczącego że w kościele OO. Franciszkanów pomnika Borkowej † 1373, najstarszego, pomnika marmurowego krakowskiego, nie można było odkryć dotąd, że

prawdopodobnie znajduje się za drewnianym ołtarzem Chrystusa ukrzyżowanego w ramieniu transseptu przytykającym do krążganków.

Konserwator zdaje sprawę z interwencji na Skałce, gdzie zasystował roboty zmierzające do zburzenia historycznej sadzawki i pokierował rzeczy tak, by to niebezpieczeństwo nie groziło więcej. Pomnika Gedroycia restauracja może się zacząć dopiero w sierpniu. Sprawa uzyskania funduszków na restaurację kościoła św. Krzyża jest w stadium przygotowania, sporządzono tymczasowe plany, jako podstawę do kosztorysu, który pokryć zamierza Kasa Oszczędności.

Konserwator przedstawia smutny stan sprawy zachowania reszt po franciszkańskiego kościoła w Nowym Sączu. Jak wiadomo ze studyów i planów ogłoszonych przez prof. Łuszczkiewicza w sprawozdaniach komisji historii sztuki, kościół ten należał do najwcześniejszych fundacji franciszkańskich w kraju. Kościół ten został zniesionym i zburzonym, a kaplica wystawiona przy nim w XVII wieku przez Lubomirskich wraz z zabudowaniami, została później oddaną niemieckiej gminie ewangelickiej, która tam zbór, szkołę i mieszkanie pastora pomieściła. Aż do naszych czasów przechowały się na podwórzowej ścianie kaplicy cenne architektoniczne fragmenty gotyckie (dwa zamurowane okna z kamiennymi laskowaniami, nysa niegdyś służąca za siedzenie dla celebransa), oraz kilka marmurowych tablic z napisami z XVII wieku (epitafium Jana Dobka Łowczowskiego z r. 1628, żony jego Zofii z Marcinkowskich, bez daty, tablica pamiątkowa fundacji kościoła, dana w XVII w.; tablice te, ozdobnie ornamentowane, wmurowane były częścią w ścianę kaplicy, częścią w ścianę budynku poklasztornego w dziedzińcu. Nadto oprócz kamieni z drzwi barokowych z napisami leżał pod ścianą kaplicy na ziemi wspaniały pomnik tegoż Jana Dobka, przedstawiający leżącego rycerza naturalnej wielkości w zbroi, z herbem i hełmem opatrzonym w pióropusz. Kilkakrotne zwracanie uwagi zarządu zboru na ważność tych pomników, rysowanych i publikowanych, jako cenne zabytki, pozostały bez skutku. Zwłaszcza wzbudzał obawę los posągu Dobka, już oddawna przez środek pękniętego. Gdy na wiosnę 1894 r. miasto uległo pożarowi, przy czem także spalił się dach zboru ewangelickiego, konserwator udał się piśmiennie do c. k. starosty, prosząc go o opiekę nad tymi zabytkami i polecenie, aby bez wiedzy konserwatora nie przedsiębrano żadnych robót restauracyjnych około budynków gminy ewangelickiej. Nie odniosły te starania żadnego skutku. Za ostatniej bytności w Nowym Sączu w czerwcu przekonał się konserwator, iż nietylko z okazji naprawy dachu na dawnej kaplicy Lubomirskich zniknęły bez śladu gotyckie części i kamienne ozdoby ściany, których przecie ogień wcale zniszczyć nie mógł, ale nadto powyrzucano ze ścian dolnych wszystkie tablice i to tak nieostrożnie, że z nich jedynie epitafium Zofii Dobkowej jako tako uratowane leży na ziemi, ale oprócz reszty tablic także posąg Jana Dobka na drobne czerepy pogruchotanym został. Ubolewania godnymi są tu: zarówno niezastosowanie się c. k. starosty do żądania konserwatora, jak i wyraźne

nieuszanowanie i niechęć okazana dla zabytków katolickich i polskich ze strony ewangelickiej gminy Nowego Sącza i jej presbiterium. Sprawa ta przedstawia się jeszcze smutniej, gdy zważymy, że już po pożarze zgłosił się do presbiterium ewangelickiego superyor OO. Jezuitów X. Załęski o wydanie potłuczonych nagrobków, które zamierzył wmurować w ścianę kościoła Jezuitckiego w Nowym Sączu. Wykazał się w tym celu piśmiennem zaleceniem ze strony konserwatora. Nie pomogła jednak ani uzyskana w pierwszej chwili obietnica zarządu zboru, ani osobiste poparcie c. k. starosty. Świeżo dochodzi konserwatora autentyczna wiadomość, że presbiterium szczątków tych ani wydać ani ich restaurować i zabezpieczyć nie chce.

W sprawie zamku w Lipowcu postanowiono starać się jeszcze raz o jego restaurację u hr. Henckla v. Donnersmark za pośrednictwem hr. Adamowej Potockiej.

Dr. Krzyżanowski udziela wiadomości, że przedsięwziął starania w cel uprzyłężenia archiwum senackiego wolnego m. Krakowa do miasta i sporządził inwentarz tego archiwum.

Posiedzenie dnia 12 lipca 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Odczytano pismo Wydziału krajowego z żądaniem opinii o ruinach klasztoru poddominikańskiego w Oświęcimiu i udzielono je właściwemu konserwatorowi prof. Odrzywolskiemu.

Co do pisma stałej delegacji III zjazdu techników polskich w sprawie utworzenia przy kołach konserwatorskich w Krakowie i we Lwowie archiwum planów i zdjęć architektonicznych dla poznania i zachowania motywów swojskich uchwalono porozumieć się z Gronem lwowskiem, aby ewentualna akcja w tym kierunku objęła obie połowy kraju.

Konserwator Dr. Tomkiewicz omawia postęp robót, prowadzonych przez architekta p. Hendla w krużgankach Dominikańskich.

Prof. Sokołowski wyraża życzenie odczyszczenia z tynku szkarpy kościelnej, wchodzącej w ramię krużganków i dotyka sprawy poruszonej przez p. Hendla, aby przenieść do krużganków Dominikańskich, gdzie dużo miejsca zostanie, piękny nagrobek z kościoła N. P. Maryi w grobie pod wielkim ołtarzem znaleziony i dla braku miejsca tam pozostawiony.

Kons. Tomkiewicz sądzi, że w krużgankach tak wiele miejsca nie będzie, bo traci się parapety pod oknami.

Kons. Tomkiewicz mówi następnie o restauracji kościoła OO. Franciszkanów, powierzonej obecnie architekcie p. Ekielskiemu. Dekoracja malarska będzie zastosowana do architektury kościoła. P. Ekielski badał mury i ściany, aby historię budynku poznać. Odkryto wiele szczegółów pierwotnej budowy, które uwidoczni się, o ile tylko się da, przy prowadzącej się restauracji. Opinię kons. Dra Demetrykiewicza o kościele w Bielinach uchwalono przesłać Wydziałowi krajowemu z poparciem.

Kons. Tomkiewicz, przedkładając opinię członków sekcji drugiej

o katedrze tarnowskiej, poruszoną na poprzednim posiedzeniu przez konserwatora Demetrykiewicza, podnosi, że starano się w niej przedewszystkiem zwrócić uwagę na niedostateczne uwzględnianie motywów krakowskich.

Sekretarz zdaje sprawę z czynności administracyjnych, przedkłada sprawozdanie rachunkowe do Wydziału krajowego i sprawozdania do komisji centralnej nadesłane przez pp. Tomkowicza, Odrzywolskiego, Demetrykiewicza i Krzyżanowskiego.

Posiedzenie z dnia 7 listopada 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokolowski.

Wobec koniecznej potrzeby rozwinięcia intensywnej działalności równomiernie we wszystkich sekcjach uchwała Grono wystosować petycję do Sejmu o podwyższenie subwencji o 500 zł.a. i złożyć ją na ręce p. posła Rottera.

Konserwator Dr. Tomkowicz składa sprawozdanie z swoich czynności urzędowych. Nasamprzód zdaje konserwator sprawę z prac restauracyjnych, podjętych w ciągu ubiegłego lata około kościołów i klasztorów krakowskich. Ilość ich jest znaczna.

I tak: OO. Dominikanie uzyskawszy znaczne zapomogi od Sejmu i od Rady m. Krakowa, a obietnice zapomogi z budżetów państwowych, rozpoczęli gruntowną restaurację krużganków gotyckich. Przedewszystkiem wzięto się do urządzenia ujścia dla wód deszczowych, gromadzących się w wewnętrznych dziedzińcach i do osuszenia ścian. Długoletnia wilgoć nadpsuła była mocno dolne części murów i umieszczone na nich nagrobki. Nadto wskutek ciśnienia wywieranego przez pierwsze piętro w XVI i XVII wieku nieogłędnie nad krużgankiem zbudowane, w wielu miejscach sklepienia pokrzywiły się, nawet ściany, słabo podtrzymywane przez szkarpy o lichych fundamentach, wyszły z pionu. Ściany więc i sklepienia ponaprawiano, a częściowo nowo przebudowano. Szkarpy podmurowano i opatrzone cokołem ciosowym, zastosowanym do kształtu i profilu zachowanych reszt dawnego cokołu. Przy sposobności restauracji poczyniono ważne odkrycia. W oknach, wychodzących na wirydarz, popod spławami z cegły i cementu znalazły się znacznie niżej ławy kamienne obustronne i dzielący je cienki parapet kamienny, z którego wychodzą laski okienne. Przez przywrócenie pierwotnych rozmiarów i postaci zyskała wiele ozdobność okien i okazałość krużganków. W ścianie, przytykającej do starego kapitulorza, odkryto dawne gotyckie przeźrocza w kształcie okien z cegły utworzone, które zostaną uwidocznione. Ściana ramienia północnego przytykająca do wielkiego refektarza, po oskrobaniu z tynku okazała się budową romańską z małego i po jednej stronie z grubsza obrobionego kamienia; znalazły się w niej trzy okienka romańskie o węgarach kamiennych, a zasklepieniu ceglanem, odpowiadające drugostronnym otworom, wychodzącym do refektarza, oraz niewielki portal romański, o profilowanem obramieniu kamiennem ze śladem rzeźbionej, lecz niedo-

kończącej ornamentacyi. Razem z refektarzem i piwnicą romańską pod nim jest to najstarsza część klasztoru z XIII wieku jeszcze. Ściana krużganku starannie wyporządkowana pozostała nieotynkowaną, jako jeden z najważniejszych zabytków przeszłości klasztoru i Krakowa. Wreszcie pomijając drobniejsze odkrycia kilku drzwi gotyckich, resztek malowań ściennych w jednej lunecie, podnieść warto, że do ramienia krużganku południowego, wzdłuż kościoła, dołączono obecnie kaplicę św. Piusa wąską i podłużną, dzielącą presbiterium od krużganku. Ciemna i nieprzystępna była ona długie lata na skład używana. Po wyburzeniu późniejszych przemurowań między arkadami pokazało się, że ta przestrzeń należy ściśle do krużganku, mając sklepienie gotyckie tejże samej wysokości i kształtu i wspólne żebrowanie kamienne, wyrastające na dwie strony ze smukłych ośmiobocznych filarów ciosowych. Kaplica obecnie przyłączoną napowrót została do krużganku i razem z nim okazały przedstawia widok. W głębi jej stał się widocznym wspaniały i piękny nagrobek Andrzeja Piotra Stadnickiego † 1608, brata Djabła Stadnickiego. Prócz tego znajduje się mensa kamienna o profilu gotyckim na konsolach ustawiona. W pozostawionym kawałku ściany, wychodzącej na krużganek, znaleziono ślicznem laskowaniem gotyckiem wypełniony otwór okienny. Te wszystkie prace restauracyjne około budynku są na ukończeniu. W oknach krużganków tudzież na składzie w klasztorze znalazło się dwadzieścia kilka cennych witraży gotyckich, ocalałych w pożarze 1850 r., ale przez gorąco mocno nadwerżonych. Restaurację ich artystyczną powierzono p. Wyspiańskiemu poczem będą wstawione w oszklenie okien krużganków. Restauracja kamieniarska i rzeźbiarska licznych nagrobków zabierze jeszcze parę lat czasu. Robotami kieruje architekt p. Hendel, a rzeczy kamieniarskie oddano zakładowi p. Broniszewskiego.

Polichromia najstarszej części kościoła OO. Franciszkanów, przeprowadzona pod kierunkiem uzdolnionego i wykształconego artysty-malarza p. Wyspiańskiego, a pod kontrolą architekta p. Ekielskiego, dała sposobność do zbadania gmachu i poczynienia ciekawych odkryć. Przekonano się dowodnie, że pierwotny kościół prawdopodobnie już wczesno-gotycki, zbudowany był na planie krzyża o czterech równych ramionach, które od reszty budowy odróżniają się na zewnątrz cegłą i większą grubością murów. W dwóch ramionach, tworzących transept, znalazły się stare narożne dinsty wałkowate, spływające na dół aż blisko do posadzki; są one z ciosu i dosyć cienkie — u góry mają rodzaj opaski, ponad którą wyrastają żebra sklepienne. Sklepienie, jakkolwiek średniowieczne, nie jest tu pierwotnem, widać to po zmienionych w pewnej wysokości profilach żeber, a zwłaszcza po złamaniu krzywej linii biegu żeber przy jakiejś dawnej przebudowie dźwigniętych wyżej, niż przedtem były. Presbiterium było początkowo tych rozmiarów, co ramiona boczne i prostą ścianą zamknięte. Ślady tego niewątpliwe znalazły się w odpowiednich miejscach jego ścian bocznych. Za czasów Zbigniewa Oleśnickiego ścianę tę wyrąbano i przedłużono presbiterium zamykając je połową ośmioboku. Odpo-

wiednio do dwóch ślepych dziś okien w najstarszej części presbiterium odkryto podobne okna w obu bocznych ramionach krzyża, niżej spadające od okien dziś kościół oświetających, o resztkach takiego samego wczesnogotyckiego laskowania. Wszystko to będzie obecnie uwidocznione. Odkryto w narożniku między południową ścianą nawy a zachodnią ścianą południowego ramienia krzyża schodki kamienne w murze, niegdyś prowadzące na małe organy, zapewne te same, za którymi skrył się uciekający Andrzej Tenczyński, którego potem zabito na schodkach w zakrystyi. I te drugie schody w murze między dawną a nowszą zakrystyą też zostały odnalezione. Prowadzą do nich piękne gotyckie odrzwia w pewnej wysokości od posadzki. Sklepienie nad skrzyżowaniem naw jest nowsze — pierwotne zrujnowała zapadająca się wieża w pożarze w XV wieku. To, które dziś jest, dał prawdopodobnie Beym po r. 1850. W tej ostatniej restauracyi dodano także żebrowanie pseudo-gotyckie nad czwartym ramieniem krzyża; obecnie je odrzucono, pozostawiając samo sklepienie, które okazało się już późniejszym z XVI albo XVII wieku i ma kształt powstały przez przecięcie się dwóch sklepień beczkowych.

Na Skałce OO. Paulini przystąpili do porządnego zrestaurowania sadzawki historycznej, mającej obmurowanie z balustradą ozdobną i bramą, dane z ciosu rzeźbionego kosztem biskupa Zadzika w XVII wieku. Restauracya ta pod kierunkiem architekta p. Knausa prowadzona, trzyma się ściśle pierwotnego wzoru, zastępując części zniszczone nowemi; zakopane części bramy (bazy, piedestały) wydobywa na wierzch.

W kościele św. Marka przeprowadzono uporządkowanie wnętrza, przyczem odnowiono dobrze ołtarz wielki i piękny barokowy ołtarz boczny Matki Boskiej. Robót tych dokonał pozłotnik p. Woźniak. Kosztem funduszu konserwatorskiego zrestaurowano renesansowy pomnik grobowy bł. Michała Gedroycia przy wielkim ołtarzu. Oczyszczony z powłoki farb olejnych i tynku, wystąpił w całej okazałości subtelnej swojej rzeźby. Roboty prowadził p. Broniszewski pod kierunkiem architekta p. Stryjeńskiego i konserwatora p. Tomkowieza. Dokończenie restauracyi, przywrócenie złocen i barwnych stiuków w filunkach, oraz dopełnienie ła w nyzę poza leżącym posągami świętego zajmie jeszcze trochę czasu. Tło to było dotąd zakryte obrazem olejnym z XVII wieku. Nad tem była tablica drewniana z epitafium Gedroycia, późna i nie przedstawiająca wartości, ale należałoby napis zatrzymać i przenieść na kamień. Na dalszą restauracyę potrzeba będzie jeszcze około 120 zł. a. — Kons. Tomkowiez stawia wniosek o przyznanie dodatkowej subwencyi w takiej wysokości. Uchwalono.

W dyskusyi zwraca prof. Sokołowski uwagę na ważność epigrafiki. Kons. Tomkowiez oświadcza, że ma z dawnego okręgu prawie wszystkie napisy zebrane.

Na Wawelu restauracya skarbcza jest na dokończeniu. Położono na nim nowy dach miedziany na nowem wiązaniu żelaznem. Przytem zachowano ściśle kształt pierwotny, dodając tylko poutraćane fiale kamienne na szczytowych zazębieniach ściany. Na tejże ścianie wyrestaurowano,

a w części odtworzono na nowo zniszczone tarcze herbowe kamienne we wnękach. Ścianę frontową skarbcza obkładają nową warstwą ciosu w miejsce bardzo zniszczonej starej obkładki. Zwłaszcza dolna część musi być cała nowo daną. Użyto do tego kamienia z Pogorzyc pod Chrzanowem, który ma warunki trwałości i jest do dawnego materiału ścian skarbcza najpodobniejszy. Roboty odbywają się pod kierunkiem prof. Odrzywolskiego,

Konserwator Dr. Tomkowiec zdał następnie sprawę z wycieczek w ciągu lata odbytych w celu dokończenia inwentaryzacji dawnego swego okręgu konserwatorskiego, który po nim objął niedawno kons. Stryjeński. Objął niemi 36 miejscowości po raz pierwszy zwiedzonych.

P o w i a t l i m a n o w s k i.

Kamienica. Nader piękny ornat z czerwonego w owoc granatu wyciskanego aksamitu, z kolumną na plecach w kształcie krzyża, złotem, srebrem i jedwabiami kolorowymi misternie haftowanego, na którym krzyż z Chrystusem, dwoma figurami stojącymi, Matki Boskiej i św. Jana, oraz na końcach ramion medaliony z aniołami trzymającymi banderole. Rysunek dobry gotycki, prawdopodobnie XV wiek.

Przyszowa. Kilka ornatów staroświeckich. We dworze ciekawy »spichrz« drewniany z XVII wieku, z pokojami mieszkalnymi na II piętrze; w nich na odrzwiach stare malowanie ornamentacyjne z tarczami herbowymi i literami.

Ujanowice. Dzwon z 1514 r. Na chórze muzycznym w murze kamień z napisem erekeyjnym gotyckim z r. 1502.

Kamionka m. należała niegdyś do majątku klasztoru PP. Klarysek starosądeckich.

Dwa dosyć ładne tryptyki z XVI wieku. Obu część środkowa w kształcie framugi z bokami skośnymi malowanymi. Większe skrzydła są użyte w wielkim ołtarzu, po jednej stronie przemalowane. Kawałki trójkątne z półfigurami świętych na ścianie przy wielkim ołtarzu. Framuga środkowa w kruście, w niej, jak jest tradycya, stała niegdyś figura drewniana św. Kunegundy, obecnie znajdująca się w oratoryum PP. Klarysek w Starym Sączu. Drugi mniejszy tryptyk w całości w kruście; skrzydła malowane. Środkowej figury brak.

Chomranice. Skrzydło z pięknie malowanego tryptyku, wyrzucone do krućty. Dzwon z r. 1544.

Pisarzowa. Dwa obrazy z tryptyku, zniszczone, na piętrze dzwonnicy. Dzwon jeden z napisem minuskułą gotycką.

Olszówka. Wielki ołtarz cały przeźroczo rzeźbiony w ornament barokowy, ładny, kształtu niezwykłego. Malowanie ścian babieńca grube lecz charakterystyczne, zapewne z XVII wieku. Sceny z życia świętych pustelników. Sufit w sploty i skręty dwubarwne. Mały obraz z XVI wieku, krewni Chrystusa (heilige Sippe) na drzewie.

Niedźwiedz. Dzwon mniejszy z r. 1696, fundacyi Józefa Karola Lubomirskiego z napisem. Stare i liczne akta kościelne od początku XVII w.

Mszana dolna. W kościele parafialnym nowym, pochodzące ze starożytności dwa piękne obrazy olejne na drzewie, z tryptyków, św. Michał depczący szatana i zaśnieżenie N. P. Maryi, zapewne z XVI wieku. Krucyfiks piękny, duży, z drzewa rzeźbiony, tymczasowo w ołtarzu bocznym.

Stopnica królewska. Wielki ołtarz, ładny barok rzeźbiony, w nim obraz na drzewie olejno pięknie malowany z figurką fundatora, kapłana, herbem Odrowąż i datą 1637. Ciekawa skrzynia żelazna ze sztucznym zamkiem. Stara śmigownica z herbem, druga rozerwana, 3 moździerzyki.

Rybie nowe. W kościele odrzwia gotyckie. Zewnątrz na szkarpie herb Śreniawa i data 1517.

Jodłownik. Kościół drewniany typowy, z datą malowaną nad drzwiami bocznymi 1585. Dwa obrazy na drzewie z tryptyków z początku XVI w. pochodzące, pięknego malowania olejnego o łąkach pejzażowych, jeden »Zwiastowanie Matki Bożej« między dwoma świętymi z portretem donatora, księdza i herbem Gryf przy nim; drugi »Chrystus cierniem koronowany« między świętymi z dwoma portretami klęczących kanonika i rycerza, i herbem Ogończyk między nimi. Tryptyk mały, gorszego malowania, fundacyi zapewne Przeclawa Niewiarowskiego, bo jest na nim postać św. Przeclawa. Portret olejny naturalnej wielkości Przeclawa Niewiarowskiego z XVI wieku, który wieś tę Dominikanom krakowskim darował. Dzwon z r. 1590 Przeclawa Niewiarowskiego fundacyi, drugi z r. 1642 z herbem Śreniawa. Teza bardzo piękna na ałtarsie odbita z r. 1765.

Tymbark. W kościele parafialnym części tryptyku. Chrzcielnica kamienna w kształcie kielicha z r. 1541. Dzwon z datą MV36 (1536) i dwa z 1662 r.

Łososina. Obraz środkowy z tryptyku z herbem Śreniawa. Kilka ornatów starożytnych, między nimi zielony jedwabny z kolumną na plecach krzyż, na którym Chrystus ukrzyżowany, Matka Boska i św. Jan pod krzyżem — Bóg Ojciec, św. Piotr, św. Paweł u trzech końców krzyża, haft jedwabiami kolorowymi na tle srebrnym, robota gruba z XVI wieku.

Kasina wielka. Posąg mały, drewniany, jakoby św. Magdaleny, raczej Maryi Egipcjanki, zapewne z XVII wieku. Cały duży tryptyk z XV w., na części rozebrany i dosyć zniszczony; bardzo piękne malowanie; każde z dwóch skrzydeł pionowo przedzielone na dwie ruchome, wąskie a wysokie połowy, każda z nich zakończona ściętym spiczasto szczytem o płasko rzeźbionych żabkach i kwiatonie gotyckim. Środek: Pan Jezus skrwawiony, nagi wśród świętych, portret donatora klęczącego i herb Doliwa. Tło złote. Skrzydła: na stronie wewnętrznej postaci świętych, na zewnętrznej scena Noli me tangere. Tła złote we wzór liści stylizowanych gotyckich i figury geometryczne. Mała płaskorzeźba gotycka drewniana — Trójca św. Portret Przeclawa Niewiarowskiego, taki sam, jak w Jodłowniku, z dodatkiem napisu wierszem.

Na szczycie góry Śnieżnica kamień graniczny z datą 1789 i napisem odnoszącym się do Stanisława Małachowskiego, referendarza w. kor.

Limanowa. Kościół wielki drewniany z końca XVIII wieku, architektonicznie zbudowany i ozdobiony. Chrzcielnica drewniana z datą 1527. W zakrystyi portrety, zegar wspinały staroświecki, kilka starych ornatów, kopiarz aktów kościelnych od 1528. Liber memorabilium.

Z mniej ważnych miejscowości: Czarny Potok, Łukowica, Kasina, Ochotnica.

Powiat nowosądecki.

Nowy Sącz. W kościele parafialnym uporządkowano dwie kaplice po obu stronach wejścia głównego, przyczem wyszły na jaw sklepienia gotyckie i obramienia okien profilowane. Konserwatorowi udało się odczyścić i częściowo odczytać bardzo zatarty napis w otoku nagrobku w posadzce nawy południowej, z wyrytą postacią brodatego mieszczanina: »Hoc in monumento... rus cosul sadecen. qui... hic vita decessit A. d. MDLXV. W ogrodzie plebańskim ciekawy kawałek obronnego muru miejskiego. W ogrodzenie plebanii świeżo wmurowano fragmenty rzeźby gotyckiej, maswerki, herby, potwory i t. d., znalezione przy burzeniu starej plebanii i robotach ziemnych w tem miejscu.

W dziedzińcu zboru ewangelików zebrano, poskładano w całość i bezpiecznie pod dachem umieszczono połączzone tablice i nagrobki marmurowe z dawnego kościoła franciszkańskiego.

Szczawnica. W nowym kościele parafialnym wyrzucony na piętro wieży środek tryptyku rzeźbionego gotyckiego z maswerkowemi ozdobami. W środku posązek N. P. Maryi z Dzieciątkiem Jezus, po obu jej stronach po dwie małe figurki jedna nad drugą, niewiast świętych w rodzaju nyz pod baldachimami; XVI wiek, układ niezwykle.

Zameczek św. Kingi w Pieninach, szczątki i ślady murów obronnego zamku średniowiecznego, na trudno dostępnej skalistej górze. Już dziś planu całości nie można odtworzyć.

Zamek muszyński. Kawałki murów i fundamenty, z których trudno rzut poziomy odtworzyć. Sterczące odłamy rozpadają się z dniem każdym. Znać świeże ślady, że mury burzy ręka zapewne poszukiwaczy skarbu. Dozoru brak.

Muszynka. Szańce z obozu konfederatów barskich na górze Kozeńka albo Zaryeka.

Librantowa. Słup przydrożny wielki murowany w kształcie wieży-czki, odsadzkami podzielonej na pięterka, zakończonej kapliczką, z datą 1632, obok niego mniejsza dzwonnica. Dzwonek z datą 1691.

Tylicz. Ciekawe zabytki w cerkwi ruskiej.

Powiat nowotarski.

Ludzimierz. Sygnaturka, uchodząca powszechnie za najstarszy dzwon w Polsce, ma napis minuskułą gotycką z XV wieku: Jesus Christus Maria i cztery jakieś litery gotyckie, które atoli datą 1209 nie są, raczej wyrazem skróconym o końcówce *us*. Posązek drewniany Matki Boskiej może z XVI wieku, kilka starych ornatów haftowanych.

Czarny Dunajec. Jeden ornat starożytny, aksamit genueński czerwony w owoce granatu. Dzwon duży z 1643 r. z napisem, pochodzi z kościoła zniesionego klasztoru OO. Franciszkanów w Starym Sączu.

Grywałd. Kościółek filialny drewniany, typowy. Wnętrze okryte malowaniem renesansowem. Sufit presbiterium w kasetony, ściany mają w malowanych arkadach postacie świętych, prawie naturalnej wielkości; nad nimi fryz z girland kwiatów i owoców. Na drzwiach do zakrystyi męczyzna brodaty z kluczem w ręku — barwy żywe. W ołtarzu wielkim i bocznym obrazy z dwóch tryptyków z XVI wieku. Kilka rzeźb z przedstawieniem M. Boskiej, jedna z XV wieku, druga późniejsza.

Z miejscowości mniej ważnych, Ostrowsko, Śty Krzyż ad Chabówka, Odrowąż, Pieniążkowice.

Powiat krośnieński.

Miejsce, Iwonicz.

Kons. Tomkowicz kończy oświadczeniem, że już niewiele brakuje, by miał zupełny materiał do inwentaryzacji zabytków w dawnym swoim okręgu.

Prof. Odrzywolski podnosi, że wielki materiał ma zgromadzony kons. Demetrykiewicz.

Nieobecny z powodu choroby konserwator Dr. Demetrykiewicz zawiadamia piśmiennie, że inżynier starostwa w Tarnowie p. Zygmunt Zieliński wygotował projekt postawienia figury kamiennej Matki Bożej poza nowym gotyckim ołtarzem głównym w presbiterium katedry tarnowskiej i przedłożył mu takowy ze stosownem objaśnieniem dla zbadania, czy projektowana statua zgadza się z charakterem historyczno-artystycznym świątyni i zabytkowego presbiterium, ozdobionego czterema wspianymi pomnikami. Ze względu na ważność kościoła uprasza Dr. Demetrykiewicz o wydanie zbiorowej opinii w tej sprawie.

Po dłuższej dyskusyi i przypatrzeniu się projektowi zgromadzeni podnoszą, że projekt przedłożony nie czyni zadosyć wymaganiom estetycznym, bo projektowana figura, skomponowana dosyć niezręcznie, jest pomysłem, właściwym stylowi barokowemu i nie odpowiada gotyckiemu ołtarzowi i stylowemu otoczeniu wielokątnego zakończenia presbiterium katedry. W tym wypadku chodzi więcej o interes artystyczny, niż konserwatorski. Całe bowiem zakończenie presbiterium i ołtarz są nowem i pięknem dziełem prof. Zacharjewicza, on też zapewne sam będzie przeciw projektowi więcej niż konserwator protestował.

Prof. Sokołowski okazuje cztery obrazy sławnego Hansa Suessa von Kulmbach ze scenami z życia św. Katarzyny Aleksandryjskiej, będące własnością kościoła P. Maryi w Krakowie, a odrestaurowane za jego staraniem z funduszów Grona Konserwatorów Galicyi zachodniej przez używającego rozgłośniej sławy prof. Hausera w Monachium, konserwatora pinakoteki monachijskiej. Obrazy te przywrócone do pierwotnego blasku razem z czterema innymi obrazami tegoż samego malarza, należącymi do tegoż samego cyklu, a które już poprzednio p. Bronisław Abramowicz

kosztem funduszów Grona konserwatorów odrestaurował w Krakowie, mają być połączone w jedną całość i ujęte w ramy tryptyku. Wedle życzenia X. Infułata Krzemińskiego, jeden jeszcze obraz Kulmbacha, przedstawiający śmierć św. Jana Ewangelisty, ma być dodany do tamtych jako predela, co znacznie utrudnia konstrukcyę ram. Jest jednak nadzieja, że się trudności dadzą pokonać. Za wzór ram tryptykowych użytym być może rysunek Wita Stwosza z gabinetu archeologicznego Uniwersytetu, ale trzeba go skombinować z innymi ramami tegoż samego rodzaju z epoki przejścia ze średnich wieków w renesans. Z funduszów Grona przed rokiem odrestaurowane już i odpowiednio oprawione były piękne obrazy Kulmbacha w kościele św. Floryana; obecnie uratowane są dzieła tegoż samego mistrza w kościele P. Maryi, tak że razem wszystko, co z utworów jego posiadają krakowskie kościoły, zostało uchronione od zagłady. Koszta ram do obrazów kościoła N. Panny Maryi pokryte będą z funduszów kościelnych.

Dr. Stanisław Krzyżanowski zdaje sprawę z podróży urzędowej, przedsięwziętej w lecie w zastępstwie konserwatorów archiwalnych pp. Piekosińskiego i Ulanowskiego w celu inwentaryzacji zabytków rękopiśmiennych. Dr. Krzyżanowski zwiedził Nowy Sącz, Stary Sącz, Limanowę, Muszynę, Tyliec, Piwniczną, Biecz, Ołpiny, Krosno, Iwonicz, Duklę i Sanok.

W Nowym Sączu uzyskał zapewnienie, że magistrat uwzględni żądania konserwatorów, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa dla lokalu mającego pomieścić archiwum i bibliotekę miejską w nowo budującym się ratuszu. W porozumieniu ze sprawozdawcą przesłał swoje uwagi o tem konserwator architekt p. Stryjeński.

Muszyna odesłała swoje księgi Wydziałowi krajowemu, miasteczko Ołpiny Gronu konserwatorów celem złożenia ich w archiwum krajowem w Krakowie, co też nastąpiło.

W Dukli i Limanowej znalazł Dr. Krzyżanowski dawne księgi ławnicze w urzędach hipotecznych przy sądach. Przy tej sposobności wspomina sprawozdawca, że sąd krajowy wyższy w Krakowie wszedł w porozumienie z Wydziałem krajowym w sprawie złożenia w archiwum krajowem w Krakowie ksiąg rękopiśmiennych, przechowanych po sądach Galicyi zachodniej, Grono wyraża swoje uznanie z powodu tej decyzji.

W Bieczu księgi bardzo cenne wymagają koniecznie oprawy i troskliwszej opieki.

W Piwnicznej i w Sanoku są obecnie tylko przywileje w magistratach; księgi Piwnicznej niektóre są w urzędzie hipotecznym w Starym Sączu, sanockie posłano do Lwowa.

W Krośnie archiwalia są uporządkowane i sporządza się ich dokładny inwentarz, który ma być przesłany Gronu. Niektóre cenne materyały znalazły się w Starym Sączu, w Tyliczu, w Iwoniczu.

Z Bochni nadesłał burmistrz p. Dr. Serafiński dokładny inwentarz archiwum zachowanego w dobrym stanie, dawniejszy inwentarz z Przecławia otrzymał sprawozdawca od prof. Ulanowskiego.

Podróż konserwatorska przyniosła dość okazały rezultat i okazała, że inwentaryzacja archiwaliów i ich ochrona jest konieczną, jeżeli nie mają uleść zagładzie.

Posiedzenie dnia 17 grudnia 1895 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytuje pismo Komisji centralnej z dnia 19 listopada z wyrażeniem podziękowania za sprawozdania roczne konserwatorów Demetrykiewicza, Odrzywolskiego, Tomkowicza i korespondenta Krzyżanowskiego; komisya wspomina z uznaniem o ich działalności konserwatorskiej i o stanowisku kraju, który ją zawsze popiera i niejeden pomnik historyczny od zagłady ratuje.

W piśmie z d. 21 września donosi Komisya centralna o utworzeniu osobnego laboratorium chemicznego przy wyższej szkole przemysłowej w Wiedniu (Kunstgewerbeschule) dla badań pomocniczych w dziedzinie archeologii i historii sztuki.

Na sprawozdanie konserwatora Tomkowicza uchwalono podnieść z funduszów Grona subwencyę na dokończenie renesansowego pomnika błog. Michała Gedroycia w kościele św. Marka do sumy 130 zł. a. i poprzeć wobec Sejmu petycyę OO. Franciszkanów w Krakowie o subwencyę krajową na restauracyę krużganków klasztornych.

Prof. Odrzywolski zawiadamia, że w katedrze na Wawelu rozpoczyna badania wstępne ścian presbiteryum i że w archiwum państwowem w Dreźnie odnalazł plan katedry z czasów Augusta II, który przedstawi na posiedzeniu komisji historii sztuki w Akademii Umiejętności.

Uchwalono przedstawić komisji centralnej wniosek o zamianowanie trzech korespondentów, dwóch dla sekcji sztuki, jednego dla sekcji archiwalnej.

Przystąpiono do wyboru zarządu na rok 1896. Wybrani: Przewodniczącym prof. M. Sokołowski, zastępcą przewodniczącego dyrektor Władysław Łuszczkiewicz, sekretarzem i skarbnikiem Dr. Stanisław Krzyżanowski.

Posiedzenie d. 25 kwietnia 1896 r.

Przewodniczący prof. Dr. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytuje nadeszłe pisma: 1) pismo Wydziału krajowego donoszące o podwyższeniu subwencyi krajowej na cele konserwatorskie z trzech do czterech tysięcy, z czego połowa przypada na Galicyę zachodnią; 2) asygnaty na dalszą restauracyę kościoła w Bieczu na 2000 zł. a., na restauracyę kościoła w Bielinach 500 zł. a. 3) zawiadomienie o asygnacyi 1000 zł. a. na wykupno ruin poddominikańskich w Oświęcimiu. Grono udziela absolutoryum i dziękuje kons. prof. Odrzywolskiemu za pełnienie obowiązków skarbnika od 1891 do 1895. Grono uchwała przesłać podziękowanie p. posłowi Rotterowi za poparcie w Sejmie sprawy podwyższenia subwencyi Grona. Prof. Sokołowski interpeluje czy portrety w Bieczu oddano do restauracyi. Dyr. Łuszczkiewicz radzi, by wszel-

kie wiszące na ścianach obrazy i nagrobki osobno troskliwie przechować. Kons. Demetrykiewicz zawiadamia, iż w Bielinach restauracja samego kościoła prawie ukończona — o ile zaś rzeczy dodatkowe, ołtarze, obrazy są odrestaurowane, należy się na miejscu przekonać.

Kons. Tomkiewicz zdaje sprawę z postępu robót na Skałce — ocembrowanie sadzawki skończono, przystąpiono do stawiania balustrad. Okazało się, że brama była dawniej zniziona, odkryto bowiem jej bazy. P. Knaus wypracował projekt podniesienia bramy odpowiadający dawnej konstrukcyi uwydatniający dobrze dawne szczegóły.

Tenże kons. zawiadamia, że w niedługim czasie mają uleść zburzeniu względnie znacznemu przeobrażeniu dwie ciekawe kamienice w Krakowie: na Kazimierzu, na rogu ulic Kupa i Miodowej — ma ona ciekawy front od ulicy Miodowej, charakterystyczną klatkę schodową i dużo ciekawych szczegółów we wnętrzu; budowaną była w XVI wieku.

Druga w Rynku przed ulicą Grodzką dawna kamienica Delpacych i Bellów ma być przebudowaną przez nowego właściciela, który zamierza dać konstrukcyę żelazną, przez co kamienica swój charakter traci. Na pierwszym piętrze są ciekawe pułapy z roku 1613 o belkach profilowanych, ciekawa również jest profilowana ostrołukowa brama z postacią świętego.

Grono uprasza konserwatora krakowskiego o poczynienie potrzebnych kroków dla ich zachowania. Kons. Tomkiewicz wspomina dalej, że w krużgankach Dominikańskich restaurują się bardzo dobrze witraże kolorowe pod kierunkiem p. Wyspiańskiego.

Następnie wraz z kons. Stryjeńskim zdaje sprawę ze stanu robót restauracyjnych około kościoła św. Krzyża, prowadzonych kosztem 8000 zł. a. dostarczonych przez krakowską Kasę Oszczędności. Prowadzą budowę pp. Stryjeński i Hendl. Obejmuje ona obecnie głównie zewnętrzną stronę gmachu. Zaczęto ją mianowicie od zdjęcia dachu na nawie głównej, który w dawniejszych czasach niewłaściwie znizony, zostanie przywrócony do kształtu spadzistego, wskazanego śladami dawnych linii na murach szczytowych. Poprawi się również kształt hełmu wieży. Pod dawnym dachem wieży znalazł się gzyms kamienny, który będzie uzupełniony i uwidoczniiony. Podobnie doda się kamienny gzyms dokoła kościoła pod dachem, dopełni się mury szczytowe, uzupełni się i nakryje ciosami szkarpy mocno zniszczone, przyczem za wzór służyć będą pokrewne kościoły krakowskie, św. Barbary, św. Marka i t. d. Co do przybudówek od strony północnej, w całości nie dały się utrzymać. Były one z dwóch epok. Korytarzyk wzdłuż kościoła na arkadach był z XVI lub XVII wieku, obecnie zupełnie zrujnowany, a że nie jest potrzebny postanowiono go usunąć.

Przez to wydobyły się na jaw przybudowy średniowieczne, mianowicie klatka schodowa na schody kręcone do galeryi muzycznej, zewnątrz przybudowane schody na ambonę, zakrystya i skarbczyk. To wszystko zostanie na nowo urządzone i do dawnego kształtu przywrócone z małemi zmianami wskazanemi koniecznością praktyczną. Nadto zachowa

się nad zakrystyą i skarbcem później przybudowane malownicze oratorium i karcer klasztorny.

Co do samego kościoła składa się on z dwóch części. Nawa jest ceglana i starannie murowana, presbiterium z dzikiego kamienia nie wapniowego. Cały gmach pozostawi się jako roh-bau Presbiterium się właśnie skrobie z tynku i zostanie starannie wyfugowane wapnem hydraulicznem. — Okna będą na dół przedłużone według dawnych śladów i otrzymają nowe laski, a częściowo nowe obramienie kamienne. Za wielkim ołtarzem znaleziono i wybito zamurowane wielkie okno ostrołukowe, które ma być przywrócone, z dodaniem wyrąbanego laskowania. Gdzie potrzeba, sporządzi się lub uzupełni cokół i kordon gotycki. Do południowej ściany nawy są przybudowane dwie kaplice, dla których wypruto w ścianie kościoła otwory arkadowe. Przytem zniszczono dwa okna ostrołukowe, których ślady z resztami maswerku są jeszcze widoczne od strony kaplic. Ponieważ jedna z tych kaplic (zachodnia) jest bardzo lichą budową późniejszą, przeto jest zamiar znieść ją, przez co uwidoczniłoby się organizm budowy kościoła, a nadto możnaby przywrócić stare okno z jego masswerkem. W ścianie między temi kaplicami, a właściwie w szarpie kościelnej znalazł się ślad schodów niewiadomego użytku.

Wreszcie zrobiono projekt uregulowania całego otoczenia kościoła, obsadzenia go drzewami od strony teatru.

Prof. Sokołowski wskazuje na potrzebę zajęcia się restauracją obrazów w kościele św. Idziego.

Dyr. Łuszczkiewicz zwraca uwagę na obraz Matki Boskiej pędzla Czechowicza u Pijarów.

Prof. Sokołowski zawiadamia o zamiarze ministerstwa oświaty ofiarowania w srebrze rzeźbionego antependyum do ołtarza w kaplicy Jagiellońskiej. Należy tylko sporządzić kosztorys, podać treść, omówić wykonanie — poruczona była myśl odtworzenia Unii Matejki, niewiadomo jednak czy w ołtarzu nie powinien być przedstawionym jaki temat religijny,

Kons. Tomkiewicz radzi dokomponować coś w stylu XVI wieku przypominającego motywy tam użyte.

Z powodu trudności wykonania tego pomysłu, postanowiono szukać tematu choćby między religijnymi obrazami Matejki.

Kons. Demetrykiewicz okazuje akwarelę robione szkice p. Hendla bardzo ciekawych średniowiecznych malowań klejowych, odkrytych przypadkowo pod tynkiem w presbiterium kościoła w Czchowie i stawia wniosek o ich umiejętne odsłonięcie, skopiowanie akwarelę i ofotografowanie.

Wniosek przyjęto i uchwalono wysłać w tym celu do Czchowa jednego z artystów malarzy.

Posiedzenie dnia 19 maja 1896 r.

Przewodniczący prof. Dr. M. Sokołowski.

Prof. Sokołowski wyjaśnia bliżej sprawę antependyum bo kaplicy Jagiellońskiej.

Uchwalono preliminarz budżetu wydatków z otrzymanej subwencji krajowej.

Kons. Tomkowicz zdaje sprawę z czynności urzędowych. W kościele św. Katarzyny dają nową posadzkę w kaplicy brackiej — przy tej sposobności odkryto dwie płyty nagrobkowe z napisami minuskulą gotycką, które zostaną wmurowane w ścianę.

W plebanii kościoła św. Krzyża odnalazł konserwator dwa skrzydła z tryptyku z XVI wieku, ładne malowania. Na jednym 4 sceny z życia Chrystusa, na drugim na całą długość skrzydła Chrystus obnażony w cierniowej koronie i płaszczu i Matka Boska płacząca — św. Stanisław, Wojciech, Floryan i Wacław.

Obrazy po odrestaurowaniu z funduszków kościelnych przez artystę-malarza p. Abramowicza znajdują pomieszczenie w kościele.

Kons. prof. Ulanowski zdaje sprawę z podróży przedsięwziętych w celach konserwatorskich do Wieliczki, Tyńca, Skotnik i Kobierzyna.

W Wieliczce w Magistracie: 2 księgi z XVI wieku, dokumenty Augusta II i Stanisława Augusta. W kościele Regesta copulatorum od 1591 i Regesta baptisatorum od 1620, — z rękopisów głównie kopiarze zawierające dokumenty od XIV wieku do kościoła i ołtarzów często identyczne; inwentarze i kopiarze o charakterze lokalnym do kościoła i bractw górniczych (12—15 rękopisów).

Biblioteka kościelna ma znaczną ilość inkunabułów z XV wieku.

W Tyńcu księga wiejska z XVIII wieku — niektóre miano przewieźć do Niepołomic.

Skotniki bardzo ładna księga wiejska od 1670 r. W Kobierzynie nie ma nic.

W Świątnikach bardzo ciekawa księga — spory o odbywanie służby w kościele katedralnym, ślusarstwo, wyrób ryszunków dla wojska.

Konserwator podnosi gorliwe poparcie, jakiego doznał ze strony p. fizyka powiatowego Dra Kownackiego, który z prawdziwym interesem zwraca uwagę na zabytki przeszłości w mieście i powiecie wielickim.

Kons. prof. Odrzywolski wnosi referat o petycji komitetu wykupna ruin kościoła poddominikańskiego w Oświęcimiu, odesłanej Gronu do opinii przez Wydział krajowy.

Kons. Dr. Demetrykiewicz składa sprawozdanie z swoich podróży urzędowych.

W Starym Wiśniczu obraz Matki Boskiej malowany częścią przez Matejkę, częścią wedle jęgo szkicu, dostaje plam wskutek użycia przy malowaniu nietrwałych farb. Konserwator zalecił odrestaurowanie go w Krakowie.

W Czchowie postanowiono gruntownie odrestaurować tamtejszy gotycki kościół średniowieczny. Konserwator udzielił odpowiednich wskazówek. Dwa figuralne renesansowe pomniki i odrzwia kamienne ostrołukowe niewłaściwie odwrócone mają być odpowiednio odrestaurowane i prawidłowo ustawione.

Na wniosek konserwatora uchwała Grono w całym presbiteryum umiejętnie odsłonić średniowieczne bardzo ciekawe malowania klejowe, odkryte przypadkowo pod tynkiem i skopiować akwarelą.

W Tarnowie pomnik pierwszego biskupa tarnowskiego ks. Floryana Janowskiego postawiony na cmentarzu w r. 1791, który był niegdyś niepospolitem dziełem rzeźbiarskim i wyobrażał grupę zdjęcia z krzyża ustawioną na wspaniałym sarkofagu, został na przedstawienie konserwatora utrwalony i metalową kratą zabezpieczony.

W Pilźnie badał konserwator tamtejszy okazały kościół farny i przekonał się, że ta trójnawowa gotycka świątynia, której czas fundacyi nie jest znany, ma bardzo wiele analogii z katedrą tarnowską i jest prawdopodobnie jej współczesną. Charakter naw bocznych z gwiazdzistymi sklepieniami gotyckimi przypomina zupełnie nawy boczne w Tarnowie. Również nawa główna i presbiteryum mają sklepienie podobnej konstrukcyi i układu jak katedra tarnowska, z tą różnicą, że pozbawione są owych dekoracyjnych żeber późno-gotyckich (Rautengewölbe), które znajdujemy w Tarnowie.

Zewnętrzna strona kościoła dochowała się jako ceglany rohbau. Boczne nawy ubrane dotąd sterczynami ceglanymi i wnękami.

Dochowało się także kilka portali ostrołukowych, kościół ten ma bardzo wiele warunków do stylowej restauracyi.

W Gnojniku poczynił konserwator kroki, aby restauracya jednonawowego gotyckiego kościółka z XIV wieku odbyła się wedle projektu i pod kierunkiem ukwalifikowanego architekta.

W Lipnicy znalazł drewniany średniowieczny kościółek z trzema tryptykami nieźle dochowanymi.

Najwspanialszy przedstawia historycę św. Leonarda i służy za ołtarz wielki. Dwa inne mniejsze były pierwotnie ołtarzami bocznymi, obecnie są na ścianach zawieszzone. Jeden z nich większej wartości przedstawia historycę św. Mikołaja.

W Rzeszowie udzielił konserwator wskazówek przy zamierzonej restauracyi kościoła popijarskiego i bernardyńskiego.

W Dębnie rozpoczęto prace przygotowawcze do umiejętnej restauracyi tamtejszego pięknego zamku z epoki gotyckiej.

W Ryglicach udzielił konserwator wskazówek w sprawie zamierzonej restauracyi dwu starożytnych renesansowych ołtarzyków.

W Jadowniku dochowała się ładna rzeźbiona ambona barokowa w kształcie okrętu i piękna kamienna wczesno-renesansowa chrzcielnica niezwykle szlachetnego rysunku, niestety już bez pierwotnej pokrywy.

W Hyżnem wobec tego, że starożytny z XVI wieku pochodzący

i bardzo zniszczony obraz Matki Boskiej odrestaurować się już prawdopodobnie nie da, radził konserwator sporządzić przynajmniej jego wierną kopię.

Dochowała się tu jeszcze piękna ozdobna kamienna renesansowa chrzcielnica z wypisaną datą 1592.

Posiedzenie dnia 24 czerwca 1896 r.

Przewodniczący dyr. W. Łuszczkiewicz.

Dr. Krzyżanowski zdał sprawę z przeniesienia archiwum kapitulnego z Wawelu do pałacu biskupiego, gdzie ma być uporządkowaniem i zinwentaryzowaniem naukowo. Sprawozdawca wraz z delegatami kapituły X. Tomaszem Bukowskim i X. Skoczyńskim dokonali przeniesienia archiwum i oddali je p. Adamowi Chmielowi, który się podjął uporządkowania i zinwentaryzowania.

Grono wyraża swoje najżywsze uznanie z powodu decyzji Przewielebnej Kapituły i Najprzewielebniejszego Księcia Biskupa.

Na interpelację przewodniczącego wyjaśnia sprawozdawca, że sprawy ustanowienia stałego kustosa i zyskania na archiwum odpowiedniejszego lokalu będą poruszone w czasie właściwym — jest myśl, by uzyskać od wojskowości lokal nad bramką i zyskać przez to bezpośredni dostęp do archiwum, któreby się pomieściło w ładnych salach, gdzie się dziś biblioteka kapitulna znajduje.

Kons. prof. Piekosiński stawia wniosek o rozpoczęcie wydawnictwa obejmującego illustrowany inwentarz zabytków w kraju naszym i udania się do Wys. Sejmu z prośbą o osobną subwencyę na ten cel.

Po dyskusyi, która się nad tym wnioskiem rozwinęła, uchwaliło Grono zaprosić panów konserwatorów, by prace nad inwentaryzacją swoich okręgów pokończyli, a wówczas postara się o ich ogłoszenie.

Kons. prof. Ulanowski zdaje sprawę z swojej wycieczki archiwalnej w okolicach Krakowa. Oprócz miejscowości wymienionych w poprzednim sprawozdaniu znalazł konserwator bogaty materiał rękopiśmienny w klasztorze Zwierzynieckim i ciekawe inkunabuły w Niepołomicach. Konserwator zwracał także uwagę na inwentarze metryk ważne dla statystyki ludności.

Kons. prof. Piekosiński radby doczekać się zinwentaryzowania archiwów i bibliotek klasztornych zwłaszcza w mieście Krakowie.

Kons. Dr. Demetrykiewicz składa sprawozdanie o stanie robót restauracyjnych w kościele w Bielinach. W sprawozdaniu tem stwierdza konserwator, że piękna dekoracja freskowa całego wnętrza została w sposób zupełnie zadowolniający i z należytem pietyzmem odczyszczona i odrestaurowana przez artystę malarza p. Teofila Kopystyńskiego ze Lwowa stosownie do wskazówek konserwatora oraz architekta p. Hendla. Największą trudność przedstawiało odsłonięcie zatynkowanych scen pod chórem przedstawiających piekło i czyściec, lecz i to zupełnie się powiodło.

Inne potrzebne roboty restauracyjne, a mianowicie odrestaurowanie pięknej rzeźbionej ambony rokokowej i odpowiadającej jej chrzcielnicy

z baldachimem oraz ołtarzy bocznych nie mogło dotąd nastąpić głównie z powodu, że p. Majerski z Przemysła, któremu za zgodą konserwatora roboty te powierzone zostały przez architekta p. Hendla i zarząd kościoła, zajęty jest pilnemi robotami w innych miejscach.

Wobec tego, że roboty malarskie wykonane zostały, uchwała Grono zgodnie z wnioskiem kons. Dra Demetrykiewicza wyasygnować za nie kwotę 500 zł. a przesłać przez Wydział krajowy.

Posiedzenie d. 3 lipca 1896 r.

Przewodniczący dyr. W. Łuszczkiewicz.

Grono uchwaliło na wniosek kons. Tomkowieza postarać się o przeniesienie obrazów Kulmbacha w kościele św. Floryana na miejsce suchsze, na wniosek zaś dyr. Łuszczkiewicza o otoczenie opieką obrazów w kościele św. Idziego.

Kons. Odrzywołski zawiadamia, że otrzymał wiadomość z Krosna o odnalezieniu tamże monstrancyi wartościowej — znalazł ją Wojciech Wojtowicz, brakuje jej z wierzchu górnego ukoronowania. Na wniosek dyr. Łuszczkiewicza postanowiono zwrócić się do p. Daniszewskiego z prośbą o wyjaśnienie i porównanie z wyobrażeniem monstrancyi w obrazie w farze w wielkim ołtarzu.

Kons. Odrzywołski przedstawia stan robót w kościele w Bieczu — w zeszłym roku restaurowano stronę wewnętrzną, rozebrano sklepienie, klamry któremi żebra spojone były, usunięto i na nowo zasklepieno, słupy naprawiono, postawiono nowy chór. Należy teraz przystąpić do podobnej roboty w presbiteryum.

Tenże konserwator zdaje sprawę z wycieczki konserwatorskiej do Łazan w sprawie ochrony kościoła i kaplicy Lubomirskich.

Kościół z końca w. XVI Na drzwicach kamiennych do zakrystyi wypisany rok 1590. Okna zamknięte łukiem półokrągłym z herbem Szreniawa. Jakiś herb ma szkarpach. Chociaż budowa w szczegółach renesansowa zdradza jeszcze wpływ gotyki. Żebrowania nadzwyczajnie nikłe — tylko słabo występują — wsparte przy ścianach na kroksztynach. Interesujące bardzo odrzwia z kruchty — renesansowe ale z łukiem ostrym — oprócz tego nie ma w nich nic gotyckiego. — Stalle dobre z malowaniem interesującym, z drzewa miękkiego, renesans z boniami jak często u nas. Na północnej stronie nawy kaplica Lubomirskich z w. XVIII bez wszelkiej wartości artystycznej.

W tej kaplicy pomniki dwóch Lubomirskich i Sebastjana fundatora kościoła, którego też inicjały widnieją przy wszystkich herbach w kluczach okien i drzwi.

Uszkodzenie tej kaplicy bez znaczenia. Odpadł jeden wieniec gipsowy ze sklepienia prawdopodobnie wskutek zaciekania. Płasko zamknięty otwór wchodowy nieco zarysowany, lecz niebezpieczeństwa nie ma żadnego. — Konserwator kazał rzeźby przymocować hakami i otwór poprawić.

Kościół wogóle bardzo schludnie utrzymywany. Był zamiar sprawienia nowego ołtarza — konserwator odradził i polecał zrestaurowanie egzystujących barokowych nieszczególnych — jeden z obrazem Św. Anny, drugi M. Boskiej.

W dalszym ciągu składa kons. Odrzywolski sprawozdanie z restauracji katedry na Wawelu.

Rozpoczęto ją w czerwcu 1895 r. od zewnętrznej strony skarbcza. Ta część budowy wykazała przy badaniu jej następujące braki:

1) Okładka kamienna wapniowa po pierwszy gurt do wysokości około 5 m. już dawniej widocznie zniszczona, została z biegiem czasu zastąpiona inną, z kamienia piaskowego ciemnego, który nie tylko do koloru reszty okładki z kamienia białego zupełnie się nie nadawał, ale nadto zupełnie zwietrzał — oprócz tego, cała ta okładka z ciosu piaskowego, odeszła zupełnie od wewnętrznego wątku murów skarbcza nie stanowiąc już z nim jednej całości. W wysokości gurtu 1go dano tej okładce zupełnie wadliwe profilowanie gotyckie nie odpowiadające pierwotnemu.

2) Mury skarbcza powyżej tej okładki po gzyms główny pokazały liczne zniszczenia. Szkarpy, których poszory niegdyś kamienne zupełnie niszczały, pokryto blachą miedzianą. Wreszcie szczyt zachodni ceglany z pinaklami z kamienia pińczowskiego oraz herbami we framugach między tymi pinaklami znaleziono w stanie nadzwyczajnego zniszczenia, pinakle przedstawiały bezkształtną resztkę gruzów bez żabek, gzymsów i kwiatonów; herby w framugach Odrowąż, Półkozic, herb Polski orzeł, Orzeł z insygniami biskupstwa odnoszący się do Fryderyka arcybiskupa, oraz herb Niczują, wszystkie pięć wykonane z kamienia pińczowskiego mniej lub więcej zniszczone — zwłaszcza pierwszy herb Odrowąż widocznie wskutek pożarów, jakie nawiedzały zamek królewski, był kompletnie spalony i rozsypał się na prosek.

3) Dach o konstrukcyi drewnianej, mocno spruchniałej, o pokryciu miedzią wielokrotnie nieumiejętnie łątanem.

Restauracya zamierzyła przedewszystkiem przytoczone powyżej wadliwości usunąć.

Do zimy r. 1895/6 obłożono przeważną część skarbcza po pierwszy gurt kamieniem znalezionym w Pogorzycach pod Chrzanowem będącym podobnym do użytego przy pierwotnej budowie, przywrócono pierwotne profilowania gzymsów i szkarp; zrestaurowano częściowo ściany i szkarpy. Wreszcie po odtworzeniu w modelu pierwotnych kształtów herbów i pinakli, odtworzono je z kamienia pińczowskiego.

W celu zapewnienia nowo odrestaurowanej katedrze jak największego bezpieczeństwa od ognia wymieniono dawną więźbę drewnianą na żelazną i pokryto dach nową blachą miedzianą.

Z wiosną r. 1896, kiedy roboty na nowo podjęto, dokończono dolną okładkę ścian skarbcza, dokończono restauracyi ścian skarbcza, na całej powierzchni dano nowe poszory szkarp z kamienia, wreszcie zrestaurowano ościeże i laski okienne mocno zniszczone. W celu szybszego postępu

z robotami restauracyjnymi postanowiono w jesieni r 1895 równocześnie z restauracją zewnętrzną przystąpić do restauracji wnętrza. Tutaj rozpoczęto od restauracji wnętrza presbiterium; w tym celu odgrodzono ścianą prowizoryczną w listopadzie r. 1895 presbiterium z obydwoma nawami bocznymi od reszty kościoła. Po postawieniu odpowiedniego rusztowania przedsięwzięto w zimie dokładne pomiary i badania ścian presbiterium. Najważniejsze przeobrażenia, jakich presbiterium w wieku zeszłym doznało, są następujące:

Z okien wyjęto maswerki i wypruto parapety okienne po gzyms kordonowy wewnętrzny — jedynie w ścianie wschodniej presbiterium utrzymały się w dwóch oknach parapety, usunięto jednak gzyms parapetowy oraz maswerk pod niem przebiegający.

We framugach ślepych ujmujących z dwóch stron okna zeiosano z biegiem czasu laski i maswerk, jaki się rozwijał w górnej części framugi.

Po odskrobaniu pobiałą, jaka pokrywała ściany presbiterium od wewnątrz okazało się, że górna część tych ślepych framug mieści w sobie postacie niewieście trzymające w rękach znaki męki Pańskiej. Postacie te zdradzające robotę z końca XVI wieku lub początku XVII pomalowano tam al fresco po usunięciu ślepych maswerków.

Roboty restauracyjne w presbiterium rozpoczęto w marcu 1895 r. od sklepień, które w dwóch polach popękane potrzebowały częściowej wymiany. W innych polach ograniczono się do wyklinowania rysów.

Na żebrach i kluczach odnaleziono po usunięciu pobiałą ślady dawnego złocenia i malowania. Klucze sklepień presbiterium przedstawiają: po nad wielkim ołtarzem postać Chrystusa; dwa mniejsze klucze po bokach dwa aniołki przyklękające, z których jeden ze świecą, drugi z trybularzem. Trzy dalsze klucze sklepienia przedstawiają: postać biskupa, księcia z proporcem i tarczą z piastowskim orłem, wreszcie klucz herb Rawicz odnoszący się zapewne do biskupa Grota. Wszystkie rzeźby i herby kolorowo malowane na złotem tle.

Po wyprawieniu sklepień i zrestaurowaniu nadpsutych żeber i kluczy zabrano się do restauracji ścian ciosowych, a mianowicie:

Wprawiono w 11stu ślepych framugach laski i maswerki odtworzone podług odnalezionych śladów.

W okna, w które mają być wstawione maswerki zaczęto wstawiać w ościeże okienne laski przyścienne, ociosane przy wyjmowaniu parapetów i maswerków okiennych.

Oprócz tego prawie na całej powierzchni górnych ścian presbiterium bardzo wiele sztuk kamienia w łach framug ślepych, ościeży okiennych i łuków przyściennych okazało się tak zwiędzłych, że potrzeba je było wyjąć i zastąpić nowymi. Do tych robót użyto kamienia z łomów w Bieśniku pod Zakluczynem.

Przygotowano w dalszym ciągu projekty do maswerków wszystkich okien presbiterium oraz do ław okiennych, których ślady pierwotnych profilowań udało się jeszcze odszukać na ościeżach okiennych.

Projekt zakończenia wieży Zygmuntońskiej jeszcze nie zupełnie gotowy — w ścianach dużo kamieni profilowanych, części rzeźbionych z gzymsów i okien użytych jako surowy materiał — część wieży była dawniej przebudowana. Znalaziono ciekawe herby.

Kons. Tomkowicz zgłasza zamiar napisania raportu do Komisji centralnej w interesie subwencji dla katedry. — W kamienicy w Rynku L. 14 dawną rzeźbę umieści się na fasadzie. W kamienicy Jabłonowskich niestety nie można przeszkodzić wybiciu z boku wejść do sklepów.

Konserwator wspomina o sprawie murów miejskich około muzeum Czartoryskich, o kamieniach w rondlu floryańskim, dalej zwraca uwagę na ciekawe malowania, sulity i drzwi w Aleksandrowicach.

Posiedzenie dnia 5 listopada 1896 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący interpeluje konserwatora krakowskiego o pismo do Komisji centralnej w sprawie restauracji Wawelu wysłać się mające i pragnie zaznaczyć, że artystyczne i archeologiczno-konserwatorskie względy przemawiały za obniżeniem naw katedry. Jedyne dla względów praktycznych odstąpiono od pierwotnego planu obniżenia naw.

Kons. Tomkowicz pragnie pismo do Komisji centralnej, w którym wyłuszczy powody zmiany pierwotnego planu, zakomunikować Gronu.

Kons. Odrzywolski wyjaśnia, że w ciągu restauracji stara się troskliwie, aby nie zatrzeć nic ale owszem uwydatnić wszystkie ślady pierwotnej budowy katedry.

Dr. Krzyżanowski podnosi, że p. Chmiel znalazł przy porządkowaniu archiwum kapitulnego kilka ciekawych ksiąg z rachunkami odnoszącymi się do napraw i budowy katedry.

Księgi te p. t. *Fabrica ecclesiae Crac. cathedralis*, albo *Liber fabricae impensis*, lub *Regestrum fabricae ecclesiae cathedralis Cracoviensis* dochowały się w archiwum kapitulnym, jak dotychczas odszukano 3. tj. I) z lat 1509 do 1592., II) 1592 do 1686 i III) 1737 do 1798. Między więc II a III jest luka, do której powinna się znaleźć w archiwum odpowiednia księga.

Dawniejszych z w. XV prawdopodobnie nie było, tylko zapisywano wydatki na kościół albo w *Acta Actorum*, lub w regestrach wicekustoszów katedralnych.

Rachunki powyższe obejmują dochody z kamienie katedralnych, z prebend i t. zw. *cappaliów*. Z nich część szła na wszelkie wydatki odnoszące się do potrzeb wewnętrznych kościoła, a więc na sprawianie aparatów kościelnych, naprawę tychże, czyszczenie kościoła, przyozdabianie na różne uroczystości tak kościelne jak i przygodne (ingresy biskupów). Druga zaś część szła na utrzymanie budynków kościelnych, tak samego kościoła jakoteż mieszkań kanoników i ich urządzenie. Naprawa kościoła katedralnego częściowa lub też dobudowania i przebudowania jego części trwała ciągle. — Rachunki podają najszczególowsze wydatki

np. na drzewo, wapno, cegłę, kamień, blachę i t. p. — O ile pierwszy tom, obfitujący w szczegóły tak wydatków t. zw. »na potrzeby kościelne«, jak i na »fabrykę kościoła« — ma przeważnie gołe zapiski zwłaszcza w pierwszej połowie XVI w., o tyle drugi i trzeci uwidacznia gdzie i przez kogo roboty wykonane zostały. A znajdują się tu naprawy kaplic, nawy kościelnej, dawanie posadzki, poprawy okien, przestawiania i umocowywania pomników itd., meblowanie kościoła. — Znajdują się tu wpisane na końcu księgi kontrakty: o budowę nowego kapitulorza, o wykonanie marmurowych schodów przed wielki ołtarz, wystawienie dębowych rzeźbionych stali dla kanoników i tronu biskupiego, o naprawę wieży wikaryjskiej i Zygmuntońskiej, której główna przebudowa przypada od r. 1553, 1558 i nast., do czego są wydatki w t. I.

Oprócz więc tego rodzaju wydatków, jest wielkie mnóstwo wydatków do kategorii pierwszej się odnoszących, tj. na potrzeby kościelne, mające żywy interes i pożytek dla naszego artystycznego przemysłu i często dla historii sztuki.

Sekretarz zdaje sprawę z czynności bieżących, jak przeniesienie obrazów Kulmbacha w kościele św. Floryana, wysłanie subwencji do Biecza i Bielin, wyjaśnia w sprawie monstrancyi znalezionej w Krośnie (liczy odlew bronzowy), o poczynionych krokach na wiadomość o grożących konserwatorstwu uszkodzeniach przy restauracyi ołtarza w Biezdzieży, gdzie miał być wyrzucony kamienny portal i w Kalwaryi w kaplicy cudownej M. Boskiej, wreszcie o zagrożonym tryptyku w Kamionce.

Kons. Tomkowicz sądzi, że tryptyk w Kamionce należy odesłać do Starego Sącza, gdzie był dawniej.

Kons. Tomkowicz zdaje sprawę z podróży konserwatorskiej, którą dla dokończenia inwentaryzacyi dawnego swojego okręgu w powiatach gorlickim, jasielskim i krośnieńskim przedsiębrał. Zwiedził 30 wsi, znajdował liczne przedmioty do poznania przemysłu artystycznego ważne, jak ornaty, tkaniny n. p. w okolicach Jasła w Łężynach i Starym Żmigrodzie dwa ornaty podobne haftowane wełną i jedwabiem — w Tarnowcu drewniana figura M. Boskiej Cudownej od Dominikanów z Jasła, dawniej z Węgier — w Ołpinach dzwon Oswalda Baldnera z ciekawym i ładnym rysunkiem lany w XVI wieku.

Grono uchwała na wniosek konserwatora udzielenie subwencji na umiejętną restauracyę wielkiego ołtarza w kościele w Łącku.

Z urzędowych czynności w Krakowie przedsiębranych omawia konserwator restauracyę dwóch kamienie w Rynku głównym. W jednej p. Eilego dały się uratować tylko szczątki gipsowej płaskorzeźby Jana Nepomucena, zaś brama kamienna gotycka uległa pogruchotaniu — kawałki jej i płaskorzeźby w muruje się w dziedzińcu.

W kamienicy Jabłonowskich na rogu ulicy Brackiej piękny dziedzińiec restauruje się stylowo pod okiem architekta p. Zaremby.

Ukończono restauracyę pomnika Gedroycia w kościele św. Marka, należy tylko dokończyć kawałków sztucznego marmuru i poprawić nie-

które niedokładności napisów. — Nagrobek Rewesli w kościele Dominikanów nie źle odrestaurowany.

Koresp. Dr. Krzyżanowski opowiada co słyszał o losach nagrobka Borkowej w Kalwarii paławskiej — pomnik ten miał uleść częściowemu pogruchotaniu i wmurowanym zostać w mensę ołtarza bocznego w r. 1861 obok dawnego pomnika Kochanowskiego.

Kons. Tomkowicz i p. Hendel wspominają, że ołtarz lewy fundowali Potoccy 1861 lub 1862 — należałoby po otrzymaniu bliższego wyjaśnienia przeprowadzić szczegółowe badania.

Korespondent Dr. Estreicher i Dr. Krzyżanowski składają obszernie sprawozdania z podróży konserwatorskiej odbytej w sierpniu do Przemyśla, który zwiedzili razem, osobno zwiedził Dr. Estreicher Dobromil, Lisko, Brzozów, Dr. Krzyżanowski Jarosław i Niżankowice.

Na wnioszek sprawozdawców uchwalono:

1) Wysłać pismo do Wydziału krajowego z prośbą o przeprowadzenie ścisłego rozdziału archiwaliów i indeksów nadsyłanych przez gminy i odsyłanie do archiwum grodzkiego w Krakowie rzeczy pochodzących z Galicyi zachodniej.

2) Poprzec wobec Rady m. Przemyśla sprawę wydania inwentarza archiwalnego.

3) Wysłać pismo do sądu o zwrot jednej księgi archiwum miejskiemu przemyskiemu (księga boni ordinis).

4) Wysłać pismo do Kapituły łacińskiej w Przemyśle o lepszą pieczę nad archiwum.

5) Do gminy Rybotycz, ewentualnie do starostwa w Dobromilu o wydobywanie ksiąg rybotyckich z rąk prywatnych.

6) Ogłosić obszerny komunikat archiwalny osobno, z funduszów Grona.

Korespondenci wymienieni zgłaszają swój zamiar rozpoczęcia pracy nad inwentaryzacją archiwów klasztornych w Krakowie.

Posiedzenie dnia 15 grudnia 1896 r.

Przewodniczący prof. M. Sokolowski.

Dyr. Łuszczkiewicz zwraca uwagę na potrzebę uporządkowania kaplicy u św. Floryana, do której przeniesiono obrazy Kulmbacha.

Przewodniczący prof. Sokolowski zwraca uwagę na potrzebę istnienia w kościołach, chociażby drukowanych na małych kartkach objaśnień, któreby się sprzedawały publiczności, o znajdujących się w nich zabytkach i radby, by przyszłe Towarzystwo miłośników Krakowa tem się zajęło.

Dalej zaznacza przewodniczący po zbadaniu obrazów z Kościoła św. Idziego, że trudno je restaurować; za dużo w nich braków, za dużo trzeba by dodawać, a w ten sposób zmieniłyby się ich charakter — należy je odczyścić ponaklejać i fotografować.

Egzemplarze fotografii złoży się w Gabinetie archeologicznym.

P. Hendel wyjaśnia, że restauracya ram do obrazów Kulmbacha w kościele N. Maryi Panny pozostaje w związku z restauracyą kaplicy św. Jana i rzuca myśl, czyby tryptyku Kulmbachowskiego nie dać do głównego w tej kaplicy ołtarza.

Grono postanawia myśl tę gorąco poprzeć, zwłaszcza, że sklepienie dochowało się dawniejsze, a obecny ołtarz marmurowy powstał późno w wieku XVIII. Ten ostatni byłby się w takim razie przeniósł do zakrystyi.

Prof. Odrzywolski zapowiada wysłanie pisma urzędowego do probostwa w Tłuczani, gdzie stary z r. 1513 obraz Nawiedzenia Matki Boskiej ma ulec zepsuciu; ma bowiem otrzymać sukienki srebrne.

Prof. Sokołowski podnosi, że otrzymał wiadomość z Pielgrzymki koło Żmigrodu w powiecie jasielskim, iż tamże znajduje się ornat z tkaniny altembasowej z czarnego aksamitu w duże wzory wyszywane.

Odstąpiono właściwemu konserwatorowi.

Kons. Dr. Demetrykiewicz składa obszernie sprawozdanie z swoich podróży urzędowych w powiatach, niskim, bocheńskim i rzeszowskim.

W Ulanowie oglądał konserwator duży drewniany trójnawowy kościół charakteru barokowego z XVIII wieku, niezłe wewnątrz malowany.

Dochowały się tamże dwie chorągwie krzyżowe starożytnie rzekomo z Gdańska w ubiegłym stuleciu przywiezione, wykonane z czerwonego aksamitu i późnorenesansowym haftem złotym ozdobione. Umieszczone w środku obrazy świętych wykonane są wypukło na blasze mosiężnej młotkową robotą t. zw. podbijaną na tle bogatej późnorenesansowej ornamentacyi.

W tej miejscowości znajduje się na cmentarzu ładny starożytny z ubiegłego stulecia drewniany kościółek niezwykłego typu z dwoma malowniczymi wieżyczkami z frontu.

W Łętowni kościół murowany z XVIII wieku jednonawowy nie dochował żadnych zabytków.

W Woli zarzeckiej drewniany kościół z XVII wieku bez wybitnego charakteru prócz dwóch herbów na postumentach kolumn ołtarza wielkiego, nie dochował żadnych pamiątek.

W Pysznicy znajduje się wielki drewniany kościół trójnawowy z XVIII wieku z bardzo charakterystycznymi łozami na piętrze po obu stronach presbiterium. Nawy boczne podparte są od zewnątrz rodzajem jakby drewnianych szkarp.

Dochował się obrazek wotywny bardzo zniszczony z XVII lub XVIII w., koszulka renesansowa ażurowa srebrna na kielichu i nadpsuta ładna renesansowa lampa cynowa.

W Wiśniczu badał konserwator szczegółowo stan tamtejszego zamku i przekonał się, że alarmujące wiadomości dochodzące z różnych stron są w znacznym stopniu uzasadnione. Dotychczasowe zabiegi obecnego właściciela około utrzymania tego zabytku chociaż uznania godne i pożyteczne nie są jednak wystarczające i jest nagląca potrzeba popra-

wienia dachów, postawienia stosownych podpór w różnych zagrożonych punktach i t. p. zarządzenia, aby uchronić ten wspaniały gmach tak ważny pod względem historyczno-artystycznym od ostatecznej ruiny.

Konserwator mniema że kolegialna wycieczka pp. konserwatorów sekeyi II oraz pp. architektów projektowana jeszcze na wiosnę do zamku w Wiśniczu konserwatorowi przez p. architekta Stryjeńskiego, która jednak dotąd nie mogła przyjść do skutku, zdołałaby przynieść dla sprawy rzeczywiście nie mały pożytek przez stwierdzenie stanu rzeczy, wskazanie praktycznych środków ratunku i rozpatrzenie kwestyi potrzebnych kosztów, co powinnyby dać podstawy do szerszej akcji całego Grona wobec kompetentnych czynników.

W Królówce w kościele drewnianym, starej średniowiecznej fundacyi dochowały się gotyckie ostrołukowe na wzór kamiennych profilowane odrzwia z herbem Topor i pięknem okuciem społecznem oraz kamienna ozdobna późno-gotycka chrzcielnica z datą 1540.

W Trzcianie murowany kościół został zbudowany w epoce gotyckiej (koniec XV w.) dla kanoników regularnych. Był to budynek skromny gotycki z presbiterjum prostokątnie zakończonem i nigdy nie sklepiony. Ślady linii gotyckich utrzymały się w tęczy i arkadzie ostrołukowej splecionej, prowadzącej do jedynej kaplicy bocznej dalej w kamiennych obramieniach niektórych okien i fazowanych odrzwi przy zakrystyi dostawionej, jak świadczy współczesny napis w r. 1533. Dochowała się bardzo piękna rzeźbiona gotycka chrzcielnica z licznemi tarczami herbowemi i datą r. 1497.

W Sobolowie jest kościół drewniany z XVIII wieku z resztami wcale dobrej stylowej barokowej malarskiej dekoracyi ścian, z marmurową barokową chrzcielnicą i piękną późno-barokową amboną rzeźbioną.

Dochował się ornat cenny archeologicznie z 16 w. mający na plecach na czerwonym jedwabnym krzyżu wykonane wypukłym haftem figury świętych.

W Pogwizdowie jest drewniany kościółek starej średniowiecznej fundacyi z wieżą u frontu zwężającą się trzema ustępami ku szczytowi. Odrzwia frontowe naśladują w drzewie kamienne portale ze schodowatemi zwężeniami ku górze, a przy zakrystyi odrzwia zakończone t. zw. Eselsrücken.

Dochował się srebrny ozdobny renesansowy nodus z figurkami świętych u jednego kielicha.

W Wieruszycach w Bocheńskim oglądał konserwator reszty zamczku Szreniawitów Wieruskich położone na górze i obecnie na spichlerz użyte. Dochowała się jedna baszta narożna okrągła bez najwyższego piętra i przylegająca do niej część budynku również najwyższego piętra pozbawiona. Wszystko wzniesione z kamienia łamanego nietynkowane z użyciem ciosów na narożniki, obramienia drzwi i okien oraz na cokół, mających formy renesansowe. W lokalności podziemnej na odrzwiach kamiennych data r. 1531. Gdzieniegdzie tarcze herbowe z Szreniawą i lite-

rami S. W. — Baszta ma lokalność parterową i podziemną przeciwnie jak n. p. w Dębnie.

W Tarnowie w kościele murowanym przerobionym w nowszych czasach w guście budowli Józefińskich dochował się piękny renesansowy włoskiego dłuta lecz uszkodzony pomnik Joachima Lubomirskiego † 1571 z pińczowskiego kamienia. Zmarły wyobrażony w postaci leżącego rycerza. Tamże dochowała się kamienna chrzcielnica kształtu kielicha grubej roboty z herbem Szreniawa i datą 1583.

W Łapanowie drewniany kościół z XVII wieku, bez wybitnego charakteru, posiada kamienną chrzcielnicę w kształcie wielokątnego gotyckiego kielicha. W zakrystyi na drzewie na złoconem tle 2 anioły klęczące z predelli jakiegoś ołtarza, malowanie cechowe. Na zewnętrznej murowanej ścianie zakrystyi oszpecony pokostem nagrobek z czerwonego marmuru Marcina de Łapanow Łapki † 1652 z klęczącą figurą zmarłego i herbem Szreniawą.

W kościołach drewnianych w Gromniku oraz Siemiechowie nie spotkał konserwator żadnych uwagi godnych zabytków. Zakrystyi zaś z powodu przypadkowej nieobecności księży zbadać nie mógł.

W Zakliczynie oglądał konserwator wszystkie zabytki spisane niedawno bliżej w »Wiadomościach archeologiczno-numizmatycznych« przez dyr. Łuszczkiewicza, przy czem w kościele parafialnym miał sposobność stwierdzić, że barokowy ołtarzyk marmurowy rzekomo z zamku melsztyńskiego pochodzący stał do niedawna jeszcze przy wschodniej pełnej ścianie kaplicy na swoich dwu marmurowych stopniach, dopiero poprzedni proboszcz ks. Rozwadowski wpadł na pomysł niefortunnego podwyższenia tego ołtarzyka, ustawienia przy ścianie północnej pod oknem, gdzie arkada ściany przecina ołtarz w połowie wysokości; wtedy także »przyozdobiono« ten ołtarz 4-ma drewnianymi posągami i dopełniono rzeźb alabastrowych drzewem.

Oglądał również konserwator drugie biurko rokokowe z wykładanemi scenami z polowania, o którym napomyka dyr. Łuszczkiewicz jako o pochodzącym rzekomo z zamku, a które w istocie znajduje się nie na plebanii lecz u mieszczanina obok probostwa. Zabytek ten pilnego potrzebujący ratunku jest do nabycia.

W kościele OO. Reformatorów oprócz zabytków znanych z opisu prof. Łuszczkiewicza znalazł konserwator ładny barokowy srebrny kielich ozdobny z ażurową koszulką.

W Lusławicach zarządził konserwator w porozumieniu z nowym dzieżdzicem stosowne uporządkowanie zaniedbanego grobowca Fausta Socyna.

W Domosławicach przekonał się konserwator, że tamtejszy tryptyk renesansowy znany z opisu dyr. Łuszczkiewicza pomimo łudzących pozorów dobrego stanu już w niedługim czasie (zwłaszcza obraz środkowy) potrzebować będzie gruntowniejszego ratunku.

W Rzeszowie zaproszony przez starostę p. Fedorowicza oglądał konserwator kończącą się gruntowną restaurację kościoła popijarskiego, przy

której dzięki nader życzliwemu poparciu władzy politycznej trzymano się ściśle wskazówek konserwatorskich i która wypadła bardzo dobrze.

Konserwator oglądał również na zaproszenie gwardyana restaurację zewnętrzną kościoła Bernardynów i odbył z tymże naradę w sprawie zamierzonej restauracji kaplicy Matki Boskiej i presbiterium.

W Borku starym oglądał konserwator restaurację fasady oraz całej strony zewnętrznej kościoła i stwierdziwszy wobec przeora, że takowa głównie wskutek niedbałego dozoru architekta kierującego nie wszędzie wypadła odpowiednio zarządził stosowne poprawki oraz oszalowanie wspaniałych rzeźbionych ołtarzy barokowych przy zamierzonym zasklepieniu nawy.

W Tyczynie znajduje się okazały murowany barokowy kościół parafialny z początku XVIII wieku, trójnawowy z dwoma kaplicami kopułastymi po obu stronach presbiterium ozdobionymi stiukami. Nawy boczne były bardzo niefortunnie restaurowane przez zmarłego proboszcza, który szereg ołtarzy usunął. Na probostwie portrety Branickich.

W tejże miejscowości znajduje się drugi szpitalny drewniany kościółek św. Krzyża z XVI wieku z interesującym stropem dekorowanym klejowo w sploty roślinne i figury. Mimo uporeczywej opozycji proboszcza, który ten kościółek poświęcił na zburzenie udało się konserwatorowi przy nader życzliwym i energicznym poparciu starosty p. Fedorowicza doprowadzić do zupełnie nowego pokrycia dachu i zabezpieczenia na długie lata tej świątyni.

W Czudecu oglądał konserwator okazały kościół parafialny barokowy z początku XVIII w. trójnawowy z dwoma wielkimi kaplicami ośmiobocznymi po obu stronach nawy. Ściany są ozdobione lichymi lecz autentycznymi freskami. W skarbcu ładny barokowy ozdobny kielich srebrny z r. 1616 z wypukłymi medalionami scen z życia Chrystusa. Na wieży dzwon z XV wieku z gotyckimi majuskułami, odlanymi bardzo nieforemnie i rozrzuconymi bezładnie tak, że uchodził za napis jakoby grecki.

W dyskusji nad sprawozdaniem zaznaczyli pp. Sokołowski i Łuszczkiewicz, iż jedyny ratunek dla zamku w Wiśniczu jest wykupienie tych ruin na rzecz kraju.

Kons. Demetrykiewicz stawia wniosek o ewentualne podwyższenie sumy na naprawę figury kamiennej w Radłowie. — Uchwalono.

Dyr. Łuszczkiewicz przedkłada opis kościoła w Komorowicach pod Białą, nadesłany przez X. Fleischera, proboszcza, wykazującego potrzebę niektórych restauracji.

Odstąpiono kons. Odrzywolskiemu.

Posiedzenie dnia 18 lutego 1897 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Kons. prof. Piekosiński pragnie, by równoległe z opisem heraldycznym i genealogicznym powiatu pilźnieńskiego mogły postępować opisy artystyczny i archiwalny.

Kons. Tomkowiez wspomina o niszczących się pomnikach w kościele N. Maryi Panny, zwłaszcza Piotra Kochanowskiego i X. Leśniowolskiego. Postanowiono zbadać stan pomników i porozumieć się z zarządem kościoła.

Na interpelację przewodniczącego wyjaśniają pp. kons. Odrzywolski i Tomkowiez stan napraw dokonanych w Tyńcu. Być może, że sprawa restauracji starożytnego klasztoru wejdzie w nową fazę — toczą się bowiem rokowania, by dawną swoją siedzibę znowu Benedyktyni zajęli.

Prof. Sokołowski zapytuje, ile prawdy jest w wieściach kursujących po mieście o zamiarach zburzenia domu Długosza, na miejsce którego ma być wybudowane seminaryum.

Po dłuższej dyskusji, w której podniesiono między innymi niewłaściwość sąsiedztwa dla seminaryum, popsucie charakteru ulicy Kanoniczej, zasłonięcie Wawelu, tradycję dochowaną w nazwie domu, uchwalono na wniosek prof. Sokołowskiego wybrać komisję mającą zbadać stan tego zabytku i jego wartość.

Na piśmienny wniosek kons. Stryjeńskiego uchwalono wypłacić 1000 zł. a., jako drugą połowę subwencji krajowej z r. 1896 na restaurację kościoła parafialnego w Bieczu.

Korespondent p. Lepszy składa sprawozdanie o swojej wycieczce konserwatorskiej, następującej treści:

Nowa Góra. Ś. p. prof. Józef Łepkowski w swoim Przeglądzie zabytków Przeszłości z okolic Krakowa (druk w Warszawie 1863 r.) powiada na str. 33 o Nowej Górze «Na placu trawą zarosłym stoi zabytek staropolskiej drewnianej budowli ratuszem zwanej». Zaciekawiony tak obiecującą notatką zrobiłem wycieczkę do Nowej Góry i przekonałem się, że budynek taki wcale nie egzystuje, natomiast jest tutaj ratusz zbudowany z cegły, z r. 1801 bezstyłowy.

Na miejscu spalonego kościoła stanął obecnie wspaniały nowy kościół konsekrowany bieżącego roku. Z cenniejszych przedmiotów dawnego kościoła niewiele pozostało, inwentaryzuję następujące zabytki widziane w zakrystyi: Zeszlowiecny portret ks. Jana Zamojskiego, dziekana i kan. katedr., proboszcza tenczyńskiego i nowo-górskiego, na płótnie, dalej nowy portret ks. Gradowskiego i współczesne portrety kolatorów hr. Potockich bez znaczniejszej wartości artystycznej.

Fotel barokowy, biało malowany.

Z kielichów srebrnych złożonych, jeden barokowy z XVII wieku z gruszką i stopą wypukło trybowaną. Na gruszcze 3 główki cherubinów. Drugi kielich, aczkolwiek sprawiony przez obecnego proboszcza X. Jana Polowicza jest wyrobu gdańskiego z XVIII wieku, kształtny, smukły, na stopie znajduje się trybowany ornament muszłowy, na gruszcze dwa skrzydlate cherubiny. Z brzegu podstawy wyciśnięty znak cechu złotniczego m. Gdańska, litera R. oraz 11. Kielich pochodzi z Litwy, skąd przedostał się do sklepu Glixellego a następnie kupiony do Nowej Góry.

Przed laty był tu jeszcze piękny stary kielich, który na życzenie ko-

łatorki i ks. bisk. Dunajewskiego odstąpiony został katedrze krakowskiej.

Z paramentów kościelnych wymieniamy jeszcze:

Piękną kapę ze strzyżonego aksamitu, deseń na niej w sploty arabesk z koronami, wiśniowy na tle szafirowym. Robi wrażenie XVI-towiecznego i jest znakomicie utrzymany. Dalej ornat z pięknym hałtem wypukłym o motywie granatu z XVI wieku. Kapa czerwona, przetykana złotem i srebrem z herbem Tenczyńskich, r. 1630 i literami A,T,P,T,C,C.

Czatkowice. W Czatkowicach znalazłem w przydrożnej kapliczce płaskorzeźbę Narodzenia Pańskiego, szkoły Stwoszewej, o której wyczerpujące sprawozdanie złożyłem w Komisji historii sztuki Akademii Umiejętności.

Paczółtowiec. W kościele drewnianym jednonawowym z dzwonnicyą u frontu, nie wyszczególniającym się od innych niczem, znajdują się cenne zabytki, o których krótko zdajemy sprawę; dodając, że nie wyczerpuję opisu, bo czas pobytu mego w Paczółtowiecach był bardzo krótki.

W głównym ołtarzu uderza przede wszystkim w oczy bardzo piękne antependyum, z marmuru czarnego z ornamentem płaskim, złożonego ze splotu zwojów renesansowych masek i z monogramem imienia Jezus w pośrodku, o bardzo szlachetnym rysunku. Stary organista powiada, że przeniesione ono zostało z katedry krakowskiej. Ś. p. Łepkowski w Przeglądzie zabytków nadmienia, że w kopalniach dembnickich robione. Bądź jak bądź, jest to mistrzowska robota prawdopodobnie Włocha pracującego na zamku krakowskim w XVI wieku, jego pierwszej połowy, tem więcej że Włosi objęli wówczas kamieniołomy w swój zarząd. Członek komisji historii sztuki ś. p. Gebauer na posiedzeniu tejże komisji w dniu 9 czerwca 1888 r. (Sprawozd. t. IV p. XLV) wspominał o antependyum skórzanem, które w kościele paczółtowieckim miało być przechowane. Otóż tego antependyum tutaj już niema. — co udzielam niniejszem p. konserwatorowi dotyczącego okręgu p. Sławomirowi Odrzywolskiemu do wiadomości, z prośbą, by zechciał się tą sprawą zainteresować i gdzieby się podziało, bliżej zbadać.

Ze sprawa godna zajęcia, dowodzą mi resztki antependyum, mianowicie jego części z boków mensy, które znalazłem porzucone na dzwonnicy. Ornament w stylu rokoko wygniatanym jest na skórze, z motywami ptaków, kwiatów i charakterystycznych temuż stylowi skrętów snycerskich i polichromowany jasno i wdzięcznie. Godziłoby się, by przynajmniej te resztki nabyte zostały przez które muzeum do zbiorów.

Boczny ołtarz, stojący z lewej strony nawy zasługuje na uwagę swoją późno renesansową budową, pięknie rozwiniętą z rzezbami śś. Cecylii i Teresy, zaś na attyce śś. Piotra i Pawła. W ołtarzu obraz szkoły cechowej ś. Mikołaja, który za czasów zwiedzania kościoła przez ś. p. Łepkowskiego wisiał osobno i był »nader piękny i starożytny«, dzisiaj, aż do niepoznania, przemaalowany mieści się tutaj. U szczytu ołtarza obraz ś. opata w czarnym habicie z infułą złożoną na stole.

Prof. Łepkowski mówi dalej we wspomnianej książce »w przedsionku kościoła złożono wielce zniszczony z barw obłeciały ołtarz szafiasty staroniemieckiej szkoły, który dawniej mieścił się w wielkim ołtarzu» Wobec tego należy nam stwierdzić, że sam tryptyk dziś już nie istnieje, ale pozostały z niego obrazy; mianowicie obok wielkiego ołtarza w presbiterium wisi na ścianie wysoko obraz z wyobrażeniem Chrystusa nagiego siedzącego na krzyżu (w kształcie litery T), obok zaś Matka Boska bolesna z utkwionym w niej jednym mieczem. Za nią ś. Stanisław z pastorałem gotyckim i Piotrowinem. Z drugiej strony ś. Szczepan. U nóg Chrystusa klęczy fundatorka w sukni długiej zielonej i białej chuście na głowie. Na bocznych obrazach ś. Katarzyna z koncerzem i kołem i ś. Barbara z koncerzem i wieżyczką gotycką w rękę. Malowanie olejne na drzewie miękkie i płynne, rzut draperyi z silnem załamaniem gotykiem. Sądzę że obraz pochodzi z samego początku XVI wieku i może się nie omylić, jeżeli w tej samowtór klęczącej fundatorce będziemy upatrywali bezdzietną wdowę Katarzynę z Grabiów Paczółtowską która r. 1528 sprzedała Paczółtowie Sewerynowi Bonerowi.

W zakrystyi zawieszono widzimy jeszcze dwa skrzydła tryptyku z przedstawieniem, a) koronacyi Matki Boskiej, b) Trzej królowie, c) Zwiastowanie i, d) Familia ś. t. j. ś. Józef jako stolarz, Matka Boska i Dzieciątko Jezus. Skrzydła owe najprawdopodobniej należą do poprzedniego obrazu.

Jeszcze obok ołtarza zawieszony obraz olejny na desce przedstawiający Matkę Boską z Dzieciątkiem, stojącą na księżycu. Wyraz Matki Boskiej jest pełnym słodyczy i łagodności. Obraz też jest jednym z piękniejszych utworów naszego XVII-to wiecznego malarstwa cechowego.

Chrzcielnica spiżowa 84 cm. wys., wielkość średnicy czary 50 cm., ma najprostszą formę kielicha, na którego brzuścu w bas-reliefie Męka Pańska, herb 3 Trąby, napis i rok 1533. U podstawy znajduje się tarcza z herbem, który p. J. Louis w monografii Wsi Paczółtowie (Kraków 1874 p. 92) uważa za herb topór, z czem się jednak nie godzimy, bo wygląd tego nieregularnego trójkąta jest zagadkowy. I jeżeli obok tej tarczy znajduje się napis »Paulus a Wadowice«, czegem nie sprawdził, w takim razie należałoby raczej znak ów uważać za ciosnę odlewnika.



Napisy na chrzcielnicy i dzwonach podaje p. Louis.

W kruchoce kościoła znajduje się 8 figurek rzeźbionych w drzewie, wziętych z dawnego kościoła krzeszowickiego, bez artystycznej wartości.

W zakrystyi znajdują się jeszcze krzyżyk drewniany, cały wykładany płaskorzeźbioną perłową macią, barokowy. Następnie kielich ładny, tombakowy, złożony, w stylu barokowym, z różami i ornamentem na stopie wypukłym, na gruszce wplecione w ornament dwa młotki a na kubku koszulka wypukła trybowana.

Monstrancya drewniana 52 cm. wysoka, tokarskiej roboty. Dwie dalmatyki, w których boki zrobione z pasów słuckich a kolumny nowsze.

Wreszcie ornat haftowany w kwiaty na białym jedwabiu, z kolumnami przetykanymi haftem srebrnym.

Prof. Sokołowski przedkłada obrazy z kościoła św. Idziego, restaurowane pod jego kierunkiem z wielką ostrożnością przez p. Bronisława Abramowicza.

Posiedzenie dnia 6 maja 1897 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Kons. Tomkowicz i p. Hendel składają sprawozdanie z oględzin domu Długosza które brzmi:

1. Brama wchodowa z pierwszej połowy XVI w. z charakterystycznym gzymsem z wołowymi oczami i zębami, oraz napisem łacińskim we fryzie.

2. Wchodzi się do sieni sklepionej beczkowo z herbem późno-renesansowym Jastrzębiec i napisem: *Jacobus Canonicus Cracoviensis extruxit 1571* na środku sklepienia.

3. W podworcu naprzeciw bramy ganek na trzech łukach murowanych wspartych na konsolach kamiennych. W podworcu jak i od zewnątrz, widoczne jest, że dom dzisiejszy składa się z połączonych dwóch kamienic, których piętro w różnych wysokościach.

4. Cały parter domu sklepiony beczkami z wyjątkiem frontowego pokoju, który ma wyprawiony sufit, środkiem którego biegnie siostrzon, silnie fazowany, pod szalówką może są belki doń prostopadłe biegnące.

5. Schody później wbudowane prowadzą na pierwsze piętro i przy ujęciu swem zajmują część dawnej galeryi, której reszta zużytkowaną jest na przedpokój mieszkania I piętra. Galerya ta otwierająca się dawniej na podwórze, wsparta na czterech kwadratowych częściowo fazowanych słupach ma interkolumnia zamurowane i powstawiane w nie drzwi i okna.

6. Z tej galeryi przechodząc przez ciemny alkierzyk, wchodzi się do pokoiku od podworca, którego ściana podworcowa od strony pokoju ma płaskie łuki wsparte na konsolach nieregularnie rozmieszczonych.

7. Na ganku drugiego domu kominiek z drugiej połowy XVI wieku w charakterze francuskiego renesansu; podobno przez ks. Polkowskiego kupiony i tu wstawiony z bocznymi karytydami bardzo pięknej roboty.

8. W tejże części domu na I piętrze dwoje obramień drzwiowych kamiennych fazowanych, lecz chyba nie z czasów średniowiecznych.

Oprócz tych wspomnianych, uwagi godnych fragmentów od czasów pierwszej połowy XVI w., nic tu niema uwagi godnego. Części murów tego domu z kamienia wapiennego mogą pochodzić jedynie z XV wieku. Na fasadzie znana tablica erekcyjna z domu psalterzystów na Wawelu. Za zachowaniem domu przemawiają więcej historyczne niż architektoniczne względy — przy budowie seminarjum niema konieczności burzenia domu Długosza, seminarjum ma stanąć bowiem na jego tyłach na gruncie ogrodów.

W sprawie dalszej restauracyi katedry w Tarnowie uchwalono zażądać planów.

Kons. Tomkowicz zdaje sprawę o piśmie Wydziału krajowego, żądającego opinii o subwencji potrzebnej na dalszą restaurację krużgan-
ków Dominikańskich, uchwalono wysłać odpowiedź motywującą szczegó-
łowo potrzebę subwencji.

Na wniosek konserwatora Odrzywolskiego i korespondenta Hendla
uchwalono odkryć charakterystyczną ścianę refektarza Dominikańskiego.

Uchwalono dodatkowo pokryć przewyżkę kosztów restauracji pom-
nika Gedroycia.

Kons. Tomkowicz zawiadamia, że zniszczoną ławkę w kościele N. P.
Maryi pod nagrobkiem Monteluppih oddano do restauracji rzeźbiarzowi
p. Szczerbule, ławka odtworzoną będzie ściśle według pierwotnego.
X. Infułat polecił także zrobić zdjęcia z Ogrojca i zamierza przystąpić do
jego restauracji.

Na wniosek tegoż konserwatora uchwalono uratować kamienie na-
grobkowe z napisami minuskułą gotycką, odnalezione w stopniach drogi
krzyżowej naprzeciw klasztoru OO. Reformatów.

Starostwu w Jaśle przesłało Grono wykaz zabytków w Jasielskiem
zestawiony przez konserwatora Tomkowicza.

Korespondent Dr. Krzyżanowski zawiadamia, że prezydium Sądu
wyższego uchwaliło przedstawić ministerstwu zgodnie z życzeniem Wy-
działu krajowego projekt oddania wszystkich starych rękopisów archiwum
krajowemu w Krakowie: rękopisy odnoszące się do Krakowa chce oddać do
archiwum miejskiego z uwagi, że główny komplet tam przed kilku laty oddało.
Sprawa archiwum senackiego ugrzęzła w namiestnictwie i może trzeba
będzie udać się do ministerstwa; odpowiednie wnioski przedłoży sprawo-
zdawca Gronu.

Posiedzenie dnia 13 maja 1897 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytuje pismo magistratu miasta Krosna w sprawie
ochrony dzwonu Urbana w farze krośnieńskiej — uchwalono odstąpić
konserwatorowi Stryjeńskiemu.

Konserwator prof. Ulanowski zawiadamia, że z Brzeska nadesłano
kilka ksiąg wiejskich.

Następnie obradowano nad planami dotyczącymi restauracji katedry
tarnowskiej, nie powzięto jednak decyzji ostatecznej. Okazała się bowiem
potrzeba porozumienia się na miejscu zarówno z ks. biskupem i kapitułą,
jak i architektem kierującym. Uchwalono wysłać w tym celu komisję.

Posiedzenie dnia 13 lipca 1897 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Na wezwanie przewodniczącego obecni uczcili pamięć ś. p. Jana
Nep. Sadowskiego, długoletniego członka Grona, przez powstanie.

Na wniosek konserwatora Stryjeńskiego uchwalono wysłać ko-
misję do Biecza w sprawie ochrony powyżmowanych nagrobków i obra-

zów w czasie wakansu probostwa opróżnionego przez śmierć tyle koło sprawy restauracyi zasłużonego X. Ziemiańskiego i odnieść się do księdza biskupa przemyskiego z prośbą o poparcie prac tej komisyi

Kons. Odrzywolski stawia wniosek, by poprzeć wobec Wydziału krajowego prośbę komitetu w Oświęcimiu w sprawie subwencyi na wykupno ruin poddominikańskich. — Uchwalono. Tenże konserwator przedstawia następnie kroki, jakie poczynił w Kalwaryi w sprawie zachowania dawnego charakteru kościoła przy zamierzonej rekonstrukcyi dachu i gzymsu.

Uchwalono na wniosek kons. Tomkowicza pokryć z funduszków Grona resztę kosztów pomnika błog. Michała Gedroycia w kościele św. Marka w Krakowie i przenieść nagrobki gotyckie znalezione na stopniach drogi krzyżowej naprzeciw klasztoru OO. Reformatów do krużganków Franciszkańskich.

Kons. Tomkowicz zawiadamia, że w kościele Bożego Ciała ma się rozpocząć restauracya dachu wieży, z której kopulastego hełmu zaczynają blachy odpadać.

Przewodniczący podnosi potrzebę ratowania szyb kolorowych, sięgających niekiedy XIV w., zabezpieczenia ogrojea zewnętrznego i kilku rzeźb.

W klasztorze Franciszkanów obraz Matki Boskiej Bolesnej restauruje artysta-malarz p. Abramowicz.

W kamienicy pp. Siedleckich w rynku mają być zachowane piękne charakterystyczne obramienia okien.

Kamienica na rogu ul. św. Anny z ciekawym renesansowym dziedzińcem i oficyną ma uleść przebudowaniu — kons. Tomkowicz podnosi kroki, jakie poczynił lub poczynić zamierza, aby uratować co się da; i tak chce się sprzeciwić żelaznej konstrukcyi okien, burzeniu kwadratowego pokoiku i stawianiu na oficynie drugiego piętra. Następnie zastanawiano się nad sprawą restauracyi krużganków Franciszkańskich w Krakowie.

Sekretarz zawiadamia o przygotowaniu sprawozdania finansowego i wysyła sprawozdań do Komisji centralnej.

Kons. Dr. Demetrykiewicz składa sprawozdanie z podróży urzędowych w swoim okręgu.

W Gnojniku badał konserwator ponownie tamtejszy gotycki kościół zbudowany około r. 1382, którego niefortunna restauracya została w ubiegłym roku na żądanie konserwatora przez starostwo wstrzymana. Wielokątnie zamknięte presbiteryum opięte szkarpami, posiada dawne sklepienie i ma ostrołukowe okna. Za rokokowym ołtarzem wielkim kryje się bardzo ładna gotycka szafka w ścianie, z kamienia rzeźbiona, zapewne na oleje, która warta jest starannej restauracyi, lecz rzecz ta musi być na razie odroczonea do chwili dalszych robót w kościele.

Na restauracyę umiejętną zasługiwałby także ładny gotycki portal kamienny z wimpergą w nawie od południa, dziś ukryty w barbarzyńskiej kruchcie.

Kościół posiada 4 piękne bogate ornaty ze złotym haftem wczesno-barokowym, pochodzące z pokarmelickiego klasztoru w Wiśniczu, oraz

pięknie cyzelowany i o szlachetnym rysunku barokowy srebrny kielich z medalionami czterech ewangelistów z tegoż klasztoru.

W Gosprzydowej oglądał konserwator stary modrzewiowy kościółek zbudowany jeszcze w r. 1326, lecz dziś już w znacznej części przekształcony różnemi restauracyami. Dochowało się stylowe gotyckie okucie drzwi głównych, kamienna gotycka chrzcielnica w kształcie ośmiobocznego kielicha z herbem Wielogłowskich. Wielki ołtarz barokowy jest kopią wspólnych ołtarzy w pokarmeliickim kościele w Wisniezu. Inne zabytki, t. j. obraz tryptykowy i antependium skórzane zabrano do muzeum w Tarnowie.

W Jurkowie w małym kościółku drewnianym filialnym znalazł konserwator mały tryptyk malowany z XVI w., wprawiony razem ze skrzydłami w dzisiejszy pseudobarokowy ołtarz główny. W środku na złotym polu Pan Jezus upada pod krzyżem, na drzwiach św. Katarzyna a po drugiej stronie jakiś św. biskup. Tamże w kruście przybite na ścianie dwa skrzydła z innego tryptyku ze scenami męki Chrystusowej i rodzaj predelli z wielkiego ołtarza, malowanie dobre na desce a tempera z XV wieku z widokami zamku i wieloma figurami rycerzy na koniach. Z powodu zabrudzenia i ciemności nie można dobrze kompozycyji tej ocenić i zrozumieć.

W Domosławicach, gdzie ma być wkrótce tamtejszy kościół bezstylowy z gruntu przebudowany, badał konserwator na nowo stan tamtejszego tryptyku, opisanego przez ks. Smoleńskiego i prof. Łuszczkiewicza i znalazłszy, że stan jego jest zły, prawie groźny, uzyskał od proboszcza przyrzeczenie, że przyśle ten zabytek na czas robót w kościele do Krakowa konserwatorom do restauracyi i przechowania.

W Kaleszanach w powiecie tarnobrzeskim oglądał konserwator drewniany kościół parafialny z r. 1616, w którym jest ładny rzeźbiony ołtarz wielki w charakterze niemieckiego renesansu. W zakrystyi przechowuje się bogaty ornat z haftem złotym wypukłym w kwiaty na srebrnym tle z XVIII wieku; zwraca uwagę także obrazek olejny na desce malowany, przedstawiający Matkę Boską z św. Anną i św. Janem, kopia dobra z włoskiego oryginału.

W Grybowie zwiedził konserwator kościół drewniany z połowy XVIII wieku i znalazł tam ładną rzeźbioną rokokową ławkę kolatorską, oraz ornaty i haft z artystycznym haftem i aplikacyą z XVIII wieku. Dalsze projektowane objazdy w tamtej okolicy z powodu uporeczywej słoty musiał przerwać.

W Radłowie na zaproszenie ks. proboszcza udzielił konserwator uwag, w sprawie zamierzonego rozszerzenia względnie rekonstrukcyi ciasnego kościoła i zastrzegł, aby zarówno gotycka tablica erekcyjna z roku 1337 jak i odrzwia kamienne ostrołukowe, oraz marmurowe renesansowe odrzwia w zakrystyi i także kamienne w kruście bocznej z r. 1643 zachowane a względnie stosownie odrestaurowane zostały.

W Żabnie na życzenie ks. proboszcza udzielił konserwator rady w sprawie zamierzonej restauracyi okazałego kamiennego renesansowego

portalu, przy głównem wejściu do kościoła z r. 1684, który przy kilku pożarach, jakie kościół ten w ostatnich latach nawiedziły, wiele ucierpiał.

W Oleśnie na prośbę ks. proboszcza i kolatora bar. Konopki udzielił konserwator wskazówek co do zamierzonej restauracyi okazałego barokowego ołtarza wielkiego, który, jak mówi tradycya miejscowa, nabyty został przed stu laty z jednego z krakowskich kościołów, oraz w sprawie restauracyi bocznej skromnej barokowej kaplicy nakrytej kopułą i latarnią przy tym kościele.

Posiedzenie dnia 12 listopada 1897 r.

Przewodniczący dyr. Łuszczkiewicz.

Koresp. Estreicher przedkłada sprawozdanie z podróży do Czehowa, odbytej wspólnie z członkiem Rady powiatowej brzeskiej prof. Antonim Górskim. Archiwum miejskie wbrew obiegającym pogłoskom, jest w dość dobrym stanie, są nawet niektóre dokumenty cechowe w depozycie. Gmina okazywała się skłonną do oddania go w depozyt archiwum krajowemu albo miejskiemu.

Uchwalono wyrazić podziękowanie prof. Antoniemu Górskiemu i wystosować pismo do Rady gminnej Czehowa dla zachęcenia jej do wykonania powziętego zamiaru.

Konserwator prof. Odrzywolski zdał sprawę z czynności w Gdowie i Sieprawiu przedsięwziętych. W Gdowie zwrócił uwagę na starożytny ornat, w Sieprawiu jest zamiar restauracyi tryptyku.

Kons. radca Stryjeński zdał sprawę z podróży urzędowej, odbytej z kons. Tomkowiczem do Biecza i o zarządzeniach poczynionych celem uratowania fragmentów dawnych rzeźb i pomników celem użycia ich przy dalszej restauracyi kościoła.

Sekretarz zawiadomił, że prezydium Grona już w lipcu podziękowało ks. biskupowi przemyskiemu za poparcie działalności Grona. Uchwalono podziękować także ks. administratorowi w Bieczu.

Kons. Demetrykiewicz wspomina, że w Bieczu przy kopaniu fundamentów kościoła na 2 do 2½ m. znaleziono garnek a w nim dużo szklanych przedmiotów, jakby pieczętek, kilka zachowanych z wyobrażeniem topora z koroną. — Należałoby je zbadać. Dyr. Łuszczkiewicz uważa te szkiełka za znaczki pańszczyźniane; na niektórych »Dominium Bieńczyce«.

Kons. Odrzywolski wyjaśnia, że w Bieczu nie umieścił krzyża na sterczynach, bo pochodzi on z późniejszych czasów, ma podstawę renesansową.

Kons. Demetrykiewicz składa obszerne sprawozdanie z podróży urzędowej do Czehowa, Iwkowej, Wojakowej, Rajbrotu, Rzegociny, Jasienia, Poręby, Brzeźnicy i Rzezan, ilustrując je szeregiem fotografii.

Na wezwanie starostwa w Brzesku wziął konserwator Demetrykiewicz udział w radzie konkurencyjnej nad projektem restauracyi zabytkowego kościoła w Czehowie, wypracowanym przez p. Hendlę. Z powodu opozycyi

parafian obawiających się kosztów, narada ta skończyła się odroczeniem sprawy, pomimo że konserwator objaśniał w interesie poparcia rzeczy, iż na restauracye renesansowych pomników oraz starej średniowiecznej polichromii ścian będzie można prawdopodobnie uzyskać subwencję z funduszków publicznych.

W Iwkowej oglądał konserwator dwa tamtejsze kościoły drewniane. Główny kościół stosunkowo młodszy pochodzić może, jak świadczą późnogotyckie okucia drzwi i odrzwia z Eselsrücken z połowy XVI w. Innych zabytków prócz dzwonu z r. 1585 z napisem gotyckimi minuskułami niema. Natomiast drugi drewniany kościółek na cmentarzu, który był pierwotnie parafialnym, jest nieco od poprzedniego starszy (pochodzi prawdopodobnie z pierwszej połowy XVI w.). Ma piękne i charakterystyczne odrzwia drewniane z Eselsrücken i nosami, naśladowane według kamiennych w rodzaju tych n. p. jakie są w kościele w Łazanach w Wielickim. Posiada dalej chór muzyczny z belkami gotycko profilowanymi i malowanymi postaciami muzykujących aniołków oraz witrażyk figuralny w oknie presbiterium.

W Wojakowej oglądał konserwator murowany gotycki kościół parafialny z XV wieku, dziś już mocno zrujnowany. Presbiterium wielokątnie zakończone ze szkarpami miało sklepienie żebrowane, które przed laty zburzono. Dochowały się dwa skromne lecz piękne portale ostrołukowe kamiennie, szafka renesansowa kamienna w ścianie na oleje, gotycka kamienna chrzcielnica kształtu kolumny, duży lecz podniszczony obraz na drzewie z głównego ołtarza z XVI w., przedstawiający Wniebowzięcie Matki Bożej z mnóstwem figur u dołu, a wreszcie ozdobny srebrny kielich barokowy.

W Rajbocie kościółek drewniany, pomimo swej rzekomo starej fundacyi (przez Bolesława Wstydliwego) stracił wskutek różnych restauracyi zupełnie charakter zabytkowy. Dwa małe tryptyki malowane zabrano do muzeum w Tarnowie, pozostała tylko srebrna puszka na komunikanty z r. 1684 z rytemi ozdobami.

W Rzegocinie, gdzie zbudowano w ostatnich latach nowy kościół murowany w miejsce walącego się drewnianego, przeniesiono do nowego kościoła trzy późnorokokowe ołtarze, dzwon z r. 1536 i piękną ozdobną gotycką chrzcielnicę kamienną.

W Jasieniu kościół murowany z XV w. zachował w presbiterium zamkniętem prostokątnie sklepienie gotyckie żebrowane o dwu przęsłach z ładnymi kamiennymi wspornikami i herbem Leliwa na zworniku. W ścianie południowej presbiterium duża nycha ostrołukowa z obramieniem profilowanym. Zamurowane okno za wielkim ołtarzem ma reszty maswerku i sprossy. Za podstawę uszkodzonej chrzcielnicy barokowej służy płyta nagrobkowa rodziny Otwinowskich z r. 1676. Na bocznych rokokowych ołtarzykach polichromowane herby. W zakrystyi srebrna puszka na komunikanty z ornamentem rokoko i herbem Szreniawą oraz ornat z pasa słuckiego. Na wieży dzwon z napisem gotyckimi majuskułami XV w.

Poręba Spytkonis. Kościół z XVI wieku murowany, dziś prawie bezstylowy. Na okuciu drzwi rok 1585. Dochoowało się jedno skrzydło tryptyku małego z XVI w.; wyobraża po jednej stronie Chrystusa z cierniem a z drugiej strony św. Stanisława. Dochoowało się również stare antependium malowane na desce w sposób naśladowujący tkaninę z r. 1685. Na wieży piękny dzwon fundacyi Stanisława Lubomirskiego, wojewody z r. 1639, w zakrystyi okazały i piękny późnogotycki kielich srebrny.

W Brzeżnicy drewniany kościół z XVIII w. został przed niewielu laty od strony nawy rozszerzony i przedłużony. Wtedy niefortunnie przerobiono piękne boczne ołtarzyki rokokowe, tylko główny ołtarz rokokowy pozostał dotąd niezamieniony. W zakrystyi ozdobny barokowy srebrny kielich i kilka ładnych bogatych ornatów haftowanych z XVIII w. Na wieży dzwon mały z napisem majuskułami XV wieku.

W Rzezawie kościół okazały wymurowany z trzema nawami w r. 1844 jakoby w stylu empire. Z dawnego kościoła dochoował się ładny ołtarzyk z XVIII w. z bogatą rzeźbą gałęzi, z pośród których wyrastają w kielichach kwiatów popiersia świętych, dalej piękna marmurowa chrzcielnica, lavabo cynowe w kształcie orzecha kokosowego ze skrzydełkami i bogato zdobny kielich barokowy srebrny z r. 1608.

Kons. prof. Ulanowski zwraca uwagę na potrzebę konserwowania dawnych drzeworytów przechowanych w drukarni Uniwersyteckiej, ważnych pomników do historii sztuki drukarskiej w Polsce, znanych z rzadkiego wydawnictwa Muczkowskiego; wydawnictwo warto powtórzyć.

Koresp. p. Lepszego uproszono do oglądnięcia drzeworytów.

Kons. Ulanowski wspomina o odnalezieniu ciekawych ksiąg wiejskich w powiecie brzeskim n. p. w Iwkowej z XV w., odnalazł taką p. Bujak. Należałoby podczas wakacyi prowadzić dalsze w tym kierunku poszukiwania.

Komisya centralna w Wiedniu przesłała wyrazy uznania kor. Esterreicherowi i Krzyżanowskiemu za skuteczną działalność przy inwentaryzacyi archiwów a w szczególności za objazd urzędowy do Przemyśla Jarosławia, Dobromila, Liska i Brzozowa. — Sprawozdanie z tej podróży pomieszcza »Archivalische Mittheilungen«.

Kons. Demetrykiewicz wyjaśnia, że słupek w Radłowie będzie z wiosną lub w lecie odrestaurowany.

Kons. Stryjeński wysłał odpowiedź do Krosna w sprawie dzwonu. Kons. Stryjeński proponuje, by odnaleziony fresk w kaplicy lewej w kościele św. Krzyża powierzyć do restauracyi p. Teofilowi Kopystyńskiemu. — Zgodzono się.

Kons. Demetrykiewicz podnosi potrzebę restauracyi kaplicy Ligęzów w Bolesławiu i porusza przytem ogólną zasadniczą kwestyę, aby nieraz Grono poleciło architektom sporządzanie planów restauracyi dawnych zabytków na swój koszt a sumę odtrącało następnie od przyznanej na restauracyę subwencyi; motywuje zapatrywanie swoje tem, że księża polecają niejednokrotnie wykonanie planów ludziom niefachowym, na

czem umiejętna konserwacja źle wychodzi. — Kons. Stryjeński popiera te zapatrywania.

Przewodniczący dyr. Łuszczkiewicz uważa rzecz za tak ważną, za naruszającą lub mogącą naruszyć finansową równowagę wobec szczupłej subwencji Grona, że należy odłożyć ją do większego kompletu.

Posiedzenie dnia 11 stycznia 1898 r.

Przewodniczący dyr. Łuszczkiewicz.

Konserwator Tomkiewicz wyraził tylko obawy swoje, aby kaplicy po lewej stronie w kościele św. Krzyża nie popsuć, nie zbarokować, raczej należałoby ją zostawić taką jak jest. Kons. Tomkiewicz przedkłada referat w sprawie restauracji kościoła Bożego Ciała na podstawie planów i kosztorysów podanych przez XX. Kan. Reg., a opracowanych przez architekta p. Knausa. Kosztorys na 90 tysięcy obliczony za wysoko, zresztą niema możliwości uzyskania od rządu i kraju subwencji bardzo wysokich, dlatego należy i ogólny kosztorys zredukować i w poparciu udzielonem dziełu restauracji ograniczyć do tego, czego interes konserwatorski niezbędnie wymaga. Obciążę dałoby się sumę około 30.000, kosztorys obejmuje tylko zewnętrzną stronę kościoła. Konserwator proponuje: 1) ograniczyć się do restauracji dachu nad nawą główną i presbiterjum, 2) do reparacji okien w presbiterjum, 3) do reparacji hełmu wieży.

Przewodniczący podnosi potrzebę restauracji, a sprawa przedstawia mu się analogiczną do sprawy Biecza — chodzi o kościoły parafialne miast, które straciły dawny charakter.

Konserwator Odrzywolski proponuje wybór komisji celem oglądnięcia kościoła dla oceny możliwych redukcji finansowych i technicznych.

Kons. Hendel powołuje się na przykład Leżajska, gdzie wobec zbyt wysokiego kosztorysu czynniki decydujące od poparcia się zrazu usunęły i dopiero po redukcji je przyrzekają i popiera wnioski kons. Tomkiewicza.

Kons. Stryjeński proponuje rozszerzyć pierwszy wniosek i objąć także restaurację dachów naw bocznych, a natomiast na razie zaniechać reparacji hełmu wieży.

Po poparciu wniosku przez kons. Odrzywolskiego i zgodzenia się kons. Tomkiewicza, uchwalono: Grono popiera podanie XX. Kanoników Regularnych Lateraneńskich do Sejmu o subwencję na restaurację dachów i witraży. Celem oznaczenia kosztorysu zbadają kościół pp. Tomkiewicz i Odrzywolski.

Kons. Tomkiewicz proponuje odrestaurowanie nagrobku Leśniowolskiego w kościele N. P. Maryi; wedle kosztorysu p. Broniszewskiego potrzebna na to suma 1230 zł. a., wedle kosztorysu p. Hendla 900 zł. a., a nadto koszt podniesienia pomnika wyniosą 140 do 150 zł. a.

Po ożywionej dyskusji a na propozycję p. przewodniczącego Grono odkłada rzecz do następnego posiedzenia, na którym konserwatorowie przedstawią swoje postulaty finansowe. Poruszono w toku dyskusji myśl

porozumienia się z Towarzystwem prawniczym i odrestaurowania nagrobka Kirsteina (Cerasina).

Kons. Tomkiewicz zawiadania, że w Nowym Targu wyjęto z ołtarza obraz pędzla Lekszyckiego i przewieziono do Krakowa.

Posiedzenia dnia 8 marca 1898 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz odczytuje pismo kons. Dra Demetrykiewicza z następującymi dezyderatami finansowymi:

1. Aby móżdż posunąć naprzód sprawę restauracji kaplicy renesansowej Ligęzów wraz z ich trzema pomnikami w Bolesławiu nad Wisłą, czyli aby móżdż uzyskać potrzebną na ten cel subwencję od Sejmu, potrzeba mieć koniecznie w pierw plan i kosztorys restauracji wypracowany przez architekta z rzeźbiarzem, którzy muszą zrobić zdjęcie zabytku na miejscu. — To wymaga większych nakładów jeszcze przed uzyskaniem subwencji. Dlatego wnoszę, aby fundusz konserwatorski dał potrzebną zaliczkę na zapłacenie architekta za zdjęcia kaplicy i plany, oraz kosztorys restauracji. Po uzyskaniu subwencji od Sejmu zaliczka owa będzie zwrócona funduszowi konserwatorskiemu z tej subwencji.

2. Na restaurację oraz przeniesienie do kościoła pięknego renesansowego ołtarzyka z marmuru i alabastru znajdującego się w zawilgoconej krypcie rodziny Ligęzów pod kościołem Bernardynów w Rzeszowie, potrzebną jest także subwencya.

3. Na odsłonięcie i skopiowanie, a względnie restaurację malowideł średniowiecznych w kościele w Czchowie potrzeba podwyższenia niedostatecznej kwoty na ten cel dawniej uchwalonej.

Po ożywionej dyskusyi, w której brali udział pp. przewodniczący, Hendel, Łuszczkiewicz, Odrzywolski, Ulanowski, uchwalono: ad 1. przeznaczyć 200 zł. a. na kaplicę Ligęzów w Bolesławiu; ad 2. odłożyć sprawę restauracji ołtarza w Rzeszowie a zarezerwować 50 zł. a. na zdjęcia i narysowanie planu restauracji; ad 3. podnieść subwencję na Czchów do wysokości 300 zł. a. z zaleceniem, by równocześnie z odsłonięciem znaczniejszej przestrzeni n. p. 200 m² malowania odfotografować.

Kons. Tomkiewicz przedstawia odłożoną z poprzedniego posiedzenia sprawę restauracji pomnika Leśniowolskiego w kościele N. P. Maryi i przedkłada wniosek, by Grono pokryło całe koszta restauracji w sumie 1,100 zł. a.

Po ożywionej dyskusyi, w której zabierali głos pp. Odrzywolski, Łuszczkiewicz, Tomkiewicz, Ulanowski, uchwalono przyznać 1100 zł. a. na pomnik Leśniowolskiego i wypłacić odrazu część, mianowicie 800 zł. a., resztę zaś warunkowo po zajęciu się zarządu kościoła restauracją pomnika Cerasina. Postanowiono także porozumieć się z Tow. prawniczym, jakie fundusze zebrało na pomnik Cerasina.

Kons. Ulanowski stawia wniosek, by przygotować wydawnictwo

miniatur, podobizn i rękopisów ciekawszych i przez trzy lata przeznaczać na ten cel 400 zł. a. rocznie. Uchwalono.

Prof. Sokołowskiemu wraz z Drem Krzyżanowskim pozostawiono obmyślenie planu wydawnictwa.

Kons. Piekosiński interpeluje w sprawie zasłonięcia tynkiem ściany kościoła św. Wojciecha, który należałoby także częściowo odsłonić i w sprawie inwentaryzacji zabytków sztuki.

Dyr. Łuszczkiewicz rozszerza wniosek wskazując potrzebę odsłonięcia, względnie zbadania fundamentów kościołów św. Andrzeja, św. Jana i św. Wojciecha.

Kons. Piekosiński chciałby odsłonięcie kościółka św. Wojciecha połączyć z jubileuszem polskiego kościoła.

Kons. Ulanowski stawia wniosek, by Grono zwróciło na to uwagę miasta. Przyjęto.

Prof. Sokołowski zwraca uwagę na potrzebę zebrania napisów na domach krakowskich.

Kons. Tomkiewicz oświadcza, że ma je zebrane.

Uchwalono wydać je w osobnym zeszycie Grona wraz z inwentarzem kościoła św. Mikołaja, jaki pod kierunkiem prof. Sokołowskiego opracował p. Pagaczewski.

Kons. Tomkiewicz podnosi konieczność przygotowania sprawozdań do Komisji centralnej i potrzebę przygotowania komunikatu. Podniesiono w dyskusji myśl wydawania peryodycznych komunikatów i połączenia w nich prac inwentaryzacyjnych z sprawozdaniami z posiedzeń.

Wnioski odpowiednie będą szczegółowo omówione na następnym posiedzeniu.

Na wniosek kons. Tomkiewicza uchwalono w końcu wybrać komisję z pp. Odrzywolskiego, Łuszczkiewicza, Hendla i wnioskodawcy celem zbadania na miejscu domu na rogu ulicy św. Anny i jego olicyny, których przebudowę nowy właściciel p. Rajal ma rozpocząć.

Posiedzenie z d. 5 maja 1898.

Przewodniczący prof. M. Sokolowski.

Przewodniczący stawia po porozumieniu z sekretarzem Krzyżanowskim wniosek wydania Teki konserwatorskiej i przedrukowania w niej wszystkich dawniejszych luźnych komunikatów z uzupełnieniami, a o ile można z ilustracjami, obok tego pomieszczone będą w niej materiały do inwentaryzacji. Uchwalono.

Kons. Tomkiewicz oświadcza, że ma gotowe napisy z domów krakowskich, że pragnie dla nich oznaczyć jako termin ad quem rok 1846. druk winien być zastowany do epigrafiki.

Sekretarz odczytuje list X. Biskupa tarnowskiego w sprawie restauracji kościoła w Dębnie, jak również w odpowiedzi na zapytanie prezydium Grona nadeszły list p. Jastrzębskiego i wyjaśnienie piśmienne p. Demetrykiewicza.

Kons. Prof. Odrzywolski wyjaśnia że na rozprawie konkurencyjnej zażądał p. Jastrzębski zmian, które uchwalono w nieobecności konserwatora i że wówczas jako autor projektu usunął się. Obecnie wnosi odroczenie celem porozumienia się X. proboszczem — p. Hendel radzi zażądać kopii uchwały konkurencyjnej. Odroczenie uchwalono.

Nawiązując do kwestyi poruszonych w liście kons. Demetrykiewicza omawiano sprawę dyecezalnego muzeum w Tarnowie i uchwalono wysłać do X. Biskupa delegację złożoną z pp. Sokołowskiego i Tomkowicza, aby postarać się o zabezpieczenie prawne stanowiska muzeum i dążyć do bezpieczeństwa od ognia. Przedtem pragnie kons. Tomkowicz zażądać statutu muzeum dyecezalnego w Seckau. Delegacja przedstawi również X. Biskupowi potrzebę ochrony zabytków w kościołach miejskich n. p. starożytnych portretów, niejednokrotnie z kościołów usuwanych i należycie nie chronionych (w Kasynie były na strychu).

W ciągu dyskusyi wyjaśnił p. kons. Tomkowicz, że obraz Vivarini'ego jest w muzeum, a w salonie X. Biskupa tarnowskiego tylko jego kopia. W ewentualnej odpowiedzi w sprawie Dębna postanowiono zaakcentować pomijanie opinii Grona w sprawie restauracyi katedry.

Sprawę Radłowa odłożono do większego kompletu.

Przewodniczący przedstawia sprawę założenia muzeum dla historii i kultury krajowej we Lwowie, poruszoną w piśmie Wydziału krajowego i zwraca uwagę na ścisły związek, jaki między sztuką a przemysłem istnieje, który właśnie historia kultury przygotowuje i uzasadnia. Na wniosek prof. Sokołowskiego uchwalono też jednomyślnie potrzebę muzeum dla historii i kultury uznać, nie tworzyć jednak osobnej instytucyi, ale wziąć muzeum dla sztuki i przemysłu za punkt wyjścia.

Na wniosek p. kons. Dydyńskiego uproszono p. kons. Tomkowicza, by do końca czerwca odpowiednio poprawki poczynił i zebrał do ponownego wydania »Handbuch der Kunstpflege in Oesterreich«.

Na wniosek kons. Tomkowicza przeznaczono na zdjęcie planów oficyny w domu Rajala 25 zł. a. Sprawę kościoła Bożego Ciała odłożono do przyszłego posiedzenia.

Kons. Tomkowicz zgłasza do przyszłego wydawnictwa inwentarz swojego dawnego okręgu.

Posiedzenie z d. 18 czerwca 1898 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Przewodniczący podaje wrażenia swoje, z muzeum dyecezalnego w Tarnowie — urosło znacznie, ma hafty, tkaniny niepospolite, obrazy bardzo interesujące. Lokalu odpowiedniego nie ma, — o statut należy się postarać.

Na wniosek przewodniczącego uchwalono odrestaurować Taniec śmierci w klasztorze OO. Bernardynów w Krakowie i przeznaczyć na to 100 do 120 zł. a. Kierownictwo objął prof. Sokołowski.

Kons. Tomkowicz omawia sprawy bieżące.

Na zamku pomalowano brzydtko krużganki arkadowe, na przedstawienie konserwatora zapewniono, że na przyszłość nie bez jego wiedzy dzieć się nie będzie, farby wodne nieszkodliwe usunie się przy sposobności. — Zgodzono się, aby postarać się o to w jesieni i aby odczyszczenie dokonało się pod kierunkiem konserwatora.

Naprzeciw klasztoru OO. Reformatorów są stacye malowania Stachowicza — przy budowaniu sąsiedniej kamienicy zobowiązano się ścianę od dziedzińca podnieść, czego nie uczyniono — skutkiem tego woda zacieka i uszkadza mur, na którym malowane stacye.

Po dyskusyi, w której brali udział pp. Hendel, przewodniczący i referent postanowiono zwrócić uwagę magistratu na ten stan rzeczy.

Kamienica przy ul. św. Jana Nr. 10. ma być przebudowaną — konserwator brał udział w komisji z budownictwa wydelegowanej. Jest tam b. ładna renesansowa brama rzeźbiona z kratą żelazną — ma być zachowaną, podobnie jak i ładne filary renesansowe na I szem piętrze, podobne na II gziem mają być przeniesione do tylnych pokoi — izba od dziedzińca o 3 oknach z 2 kolumnami charakterystycznymi i schody z drzwiami z kraty żelaznej mają być zachowane.

Kor. H e n d e l przedstawia pismo prezydenta do komitetu parafialnego kościoła św. Piotra i przedkłada kosztorys restauracyi — restauracya całego kościoła wyniosłaby 85 tysięcy, fasady głównej około 18 tysięcy.

Po dyskusyi, w której zabierali głos pp. Ulanowski, Sokołowski, Hendel i Tomkowicz uchwalono zalecić w piśmie Grona komitetowi sprawę restauracyi kościoła jako nagłą.

Prof. U l a n o w s k i wskazuje na potrzebę ochrony marmurowego pomnika kanonika Ziemięckiego z r. 1603 wmurowanego w zewnętrzną ścianę kościoła w Bierzanowie napis w katalogu Łętowskiego. — Uchwalono odstąpić kons. Odrzywolskiemu.

Kor. H e n d e l przedstawia aniołka alabastrowego z ołtarza Ligęzów w krypcie kościoła klasztornego OO. Bernardynów w Rzeszowie i napis tamże dochowany.

W szczegółowej dyskusyi uchwalono preliminarz wydawnictwa Teki na 1000 zł. a. (druk 600, honorarya 400 zł. a). Teką ma objąć napisy domów krakowskich, komunikaty, inwentarz kościoła św. Mikołaja, sprawozdania archiwalne, inwentarz zabytków powiatu gorlickiego, kronikę działalności (zestawienie restaurowanych pomników porównane ze sprawozdaniami sejmowemi) indeks.

Kons. T o m k o w i c z przedstawia sprawę projektu zbudowania kawiarni opartej o mury miejskie koło bramy Floryańskiej. Grono uchwaliło całą siłą oprzeć się temu projektowi i prosić o to konserwatora krakowskiego.

Posiedzenie z dnia 6 grudnia 1898 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz zdaje sprawę z wydawnictwa Teki Grona; rozpoczął się druk pracy p. Tomkowicza, dalszą przygotowuje p. Pagaczewski. Fotografie wejdą do opisów inwentaryzacyi.

Kons. Odrzywolski wyjaśnia, że X. Pastor porozumiewał się z nim i z p. Stryjeńskim i wkrótce do dalszej restauracyi kościoła w Bieczu przystąpi.

Sekretarz odczytuje podanie XX. Kan. Reg. w sprawie złego stanu stall — uproszono, aby pp. kons. Tomkowicz i Odrzywolski zaprosili p. Wankulskiego i na miejscu stan stall opatrzyli, a następnie Gronu zdali sprawę.

Kor. Hendel przedstawia kosztorys restauracyi pomnika Cerasina na 750 zł. a., zdaje się, że koszta dojdą do 1000 zł. a. — przy restauracyi pomnik pozostanie nie ruszany, na swoim miejscu.

Kor. Hendel zapowiada także restauracyę ołtarza św. Stanisława.

Kons. Tomkowicz zapytuje o tryptyk Kulmbacha w kaplicy Bonarów — zdaje się, że uzyska się koszta na restauracyę od rodziny Mazarakich, ale pod warunkiem, aby tryptyk przenieść do kaplicy św. Wawrzyńca, którą się ta rodzina teraz opiekuje.

Po dyskusyi, w której zabierali głos pp. Ulanowski, Łuszczkiewicz, Krzyżanowski zgodzono się na wniosek przew. prof. Sokołowskiego, by nie pozwolić na malowanie figur na zewnątrz i dać monumentalny napis łaciński, że obrazy przeniesione — tryptyk winien być za szkłem.

Kons. Odrzywolski okazuje podobiznę cennego sufitu malowanego na drzewie w Kozach w kościele drewnianym, który ma być zburzonym, należałoby go uratować — po dyskusyi uradzono starać się o nabycie i przeniesienie do Muzeum Narodowego.

Posiedzenie z dnia 9 lutego 1899.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Na wniosek przewodniczącego uchwalono: celem fotografowania rzeczy, które dadzą się fotografować w chwili kiedy rusztowania przy restauracyi budynków są wzniesione, otwiera się kredyt z funduszków Grona pp. konserwatorom, jeżeli w inny sposób fundusze na ten cel się nie znajdują i uprasza się, aby konserwatorowie w takim razie składali Gronu fotografie.

Na wniosek przewodniczącego postanowiono na koszt Grona odfotografować fragmenty z ołtarza św. Stanisława w kościele N. P. Maryi.

Na wniosek sekretarza Dr. Krzyżanowskiego postanowiono wszystkie fotografie wykonywać w dwóch egzemplarzach, wszystkie klisze własnością Grona będące zinwentaryzować i po jednym egzemplarzu fotografii w archiwum Grona przechować.

Kons. Odrzywolski okazuje wykonane przez siebie plany przebudowy kościoła w Niepołomicach, wskazując na konieczność uwzględnienia życzenia parafii powiększenia kościoła; skutkiem tej konieczności zastosowuje niejedną rzecz, którą sam za całkiem pożądaną nie uważa.

Kor. Hendel jako referent tej sprawy wskazuje na potrzebę zachowania narożnych szkarp frontu pierwotnego kościoła dla zaznaczenia pokąd sięgała pierwotna gotycka budowa i pragnie, aby fasada frontowa kościoła z dawną wieżą, chórem i maswerkiem ozdobnym powtórzoną została na nowej fasadzie — co rzeczywiście przynosi projekt prof. Odrzywolskiego.

Słupy dzielące dawny korpus kościoła na trzy nawy, pragnąłby widzieć cieńsze, a przede wszystkim przemawia za opuszczeniem naw bocznych, projektowanych w nowo budowanej części kościoła, sądząc, że nie łączą się z budową będącą powtórzeniem starej części — przemawia za zachowaniem ogrojca, podniesienia boku przy krucheie, godzi się na budowę stacyi, radby zachować dawne rzeźby barokowe.

Prof. Odrzywolski podnosi, że nawy boczne dodaje przede wszystkim ze względu na potrzebę kościoła, że kościół w Staniątkach ma słupy o wiele grubsze — sądzi, że przy łukach sklepionych rzeźby barokowe utrzymać się nie dadzą — może jaki fragment da się odciąć.

Kons. Stryjeńskiemu motyw łuku wydaje się zanadto bogaty do małego kościoła, może dałoby się znaleźć niski gotycki łuk zastosowany do architektury XIV w.

Kons. Demetrykiewicz uważa przebudowę naw jako małym necessarium i radby to zaznaczyć w piśmie do konsystorza.

Kons. Odrzywolski podnosi, że w Kalwaryi samowolnie mimo zapewnienia danego konserwatorowi zniesiono konstrukcyę lunet gzymsowych z XVII w. — uradzono, by konserwator wniósł skargę do starostwa.

Kons. Demetrykiewicz podnosi, że w projekcie nowej ustawy budowlanej dla miast i wsi pomieszczono postanowienie, aby kościoły otwierały się od zewnątrz. Grozi zatem niebezpieczeństwo odwrócenia i popsucia starożytnych portali gotyckich i renesansowych przy bezmyślnem wykonywaniu ustawy. Postanowiono w tej sprawie posiedzenie osobne zwołać.

Posiedzenie z dnia 18 marca 1899 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Na interpelacyę kons. Demetrykiewicza w sprawie ochrony starożytnych portali wyjaśniają pp. przewodniczący i sekretarz, że skoro nie udało się zwołać posiedzenia, poczyniono kroki odpowiednie i uproszono posła Rottera, aby w sejmie wniósł odpowiednią poprawkę.

Postanowiono telegraficznie zapytać o rezultat, a zarazem zwrócić się na przyszłość do Wydziału krajowego, aby tenże wszelkie projekty mogące w czemkolwiek wkraczać w sferę konserwatorstwa zabytków udzielał Gronu do opinii.

Kons. Odrzywolski zgłasza do protokołu, że objawiła się dążność w Niepołomicach do wydzielenia pewnej części parafian z okręgu parafialnego, skutkiem czego przy przebudowie kościoła na tak znacznem rozszerzeniu nie zależy i kwestya naw bocznych stała się bezprzedmiotową. Stary kościół zostanie zachowany i powiększony z zachowaniem dawnego charakteru — kruchty przebudowane. W częściach nowych należy architektowi zachować swobodę.

Kons. Demetrykiewicz w swojej opinii powoła się na oświadczenie prof. Odrzywolskiego o nawach bocznych.

Kons. Odrzywolski przedstawia sprawę sufitu drewnianego w Kozach, poruszaną już dawniej — parafia pomieściłaby go w nowym kościele

po zburzeniu obecnego, ale tylko na ścianie jako boazerye, co nie jest właściwem — w muzeum przyszłem dycecyjalnem w Wikarówce na zamku mimo, że utworzą się sale większe, sufit ten się nie zmieści — najodpowiedniejszym miejscem byłaby Langerówka w Sukiennicach — Muzeum Narodowe przyczyniłoby się także ze swojej strony, jak obecny na posiedzeniu p. dyr. Łuszczkiewicz przyznaje.

Kor. Hendel radzi wysłać na miejsce podmajstrzego, któryby dopilnował ostrożnego zdejmowania sufitu. Grono uchwała przyczynić się do zakupna sumą nie przekraczającą bezwarunkowo 150 do 200 zł. a.; w sumę tę wchodzi wysłanie na miejsce podmajstrzego.

Na wniosek kons. Odrzywolskiego Grono uchwała zakupić fotografie kościołów drewnianych na Śląsku i odfotografować kościół w Kozach.

Kons. Odrzywolski zdaje sprawę z planu dalszych prac około restauracji kościoła w Bieczu, jakie z wiosną mają się rozpocząć, obmyślanego wspólnie z X. Pastorem i kons. Stryjeńskim. Potrzeba uzupełnić dach nad zakrystyą i skarbcem, a częściowo i pokrycia nawy głównej, presbiterya pomalować, nowe witraże wprawić i zrestaurować stalle.

Na interpelacyę p. przewodniczącego postanowiono porozumieć się z p. kons. Stryjeńskim i p. kons. Tomkowiczem w sprawie oddania księdzu rzeczy spisanych w inwentarzu — należy się starać, aby nie uległy zatracie, bo kościół dopiero razem z niemi ma olbrzymią wartość.

Kons. Piekosiński zapytuje, czy w Tece będą pomieszczone i opisy archiwów. Sekretarz odpowiada twierdząco i okazuje wyszłą w Tece dotąd pracę p. Tomkowicza. »Napisy domów krakowskich«.

Kor. Hendel przedstawia kosztorys restauracji pomnika Cerasina, do której chce przystąpić X. Infułat Krzemiński, pragnąc aby Grono nad restauracyą tą objęło nadzór.

Grono zgadza się na kosztorys 872 zł. a. i wszystkie roboty uważa za potrzebne ze względów konserwatorskich — jedynie figurkę nową możnaby usunąć, przez co oszczędziłoby się 150 zł. a. — Grono pozostawia wykonanie jej do woli fundatorów — pieczę nad całym dziełem restauracji zostawia właściwemu konserwatorowi Tomkowiczowi.

Kor. Hendel przedstawia sprawę rzeźb ołtarza św. Stanisława w kościele N. Maryi Panny.

Grono uprasza p. kons. Tomkowicza, aby zaprotestował przeciw umieszczeniu rzeźb w miejscach nieodpowiednich i ciemnych, a na ich miejsce w ołtarzu radzi dać nowe rzeźby, pragnie zaś, aby stare weszły w skład nowo projektowanego tryptyku, jakiego rysunek p. Hendel okazuje.

Kor. Hendel zdaje sprawę z zamierzonej w tym roku restauracji kościoła św. Piotra — ma być wzniesione rusztowanie frontowe, zbada się jakich kamieni brakuje, sprowadzi się materyał — rusztowanie ma przez zimę zostać — kamień najodpowiedniejszy będzie aleksandrowski.

Na wniosek kons. Piekosińskiego uchwalono przedstawić Komisji centralnej wniosek o zamianowanie p. Adama Chmiela jej korespondentem.

Posiedzenie z d. 9 maja 1899 r.

Przewodniczący prof. M. Sokołowski.

Sekretarz zdaje sprawę z stosunku kandydatów do korespondentów w innych prowincjach.

Na wniosek prof. Sokołowskiego uchwalono zaproponować Komisji centralnej dwóch kandydatów na korespondentów.

Kons. Tomkiewicz zawiadamia, że pod kierunkiem p. Zubrzyckiego restauruje się kamienica dziekańska przy ul. Kanoniczej.

Hr. Edward Stadnicki ma dać subwencję na restaurację pomnika Stadnickiego w krużgankach Dominikańskich.

Kons. Tomkiewicz wspomina również, że o dalszej restauracji kościoła w Bieczu konferował z p. Odrzywolskim i X. Pastorem, ma się ona obecnie rozpocząć.

Sekretarz Dr. Krzyżanowski wyjaśnia, że 2000 zł. a. złożone na osobną książeczkę są do dyspozycji na ten cel.

Sekretarz zdaje sprawę z postępów Teki, zamówiono szereg nowych rycin. Chromotypie sufitu w Krużlowej i ławki w stylu Ludwika XVI w Ptaszkowej kosztowałyby około 300 zł. a.; potrzeba bowiem 5 tablic dla dla każdej. Po dłuższej dyskusji, w której omawiano ilustracyjną i finansową stronę wydawnictwa uchwalono na wniosek kons. Tomkiewicza zaniechać chromotypii.

Kons. Tomkiewicz proponuje dodać do restauracji barokowego ołtarza św. Stanisława w kościele N. M. Panny dla uzupełnienia go sumą 300 zł. a.

Przewodniczący wyjaśnia, że Grono może uchwalić tylko na samą restaurację tryptyku nie zaś na dodatki. Wniosek z taką poprawką uchwalono.

Dr. Krzyżanowski zdaje sprawę z poszukiwań archiwalnych, jakie z jego polecenia prowadził w Szczyrzycu p. Stan. Zakrzewski, który dał obszerny opis archiwum i biblioteki.

Kons. Piekosiński zapowiada, że zgłosi do Teki prace z zakresu konserwatorstwa archiwów.

Kons. Odrzywolski przedstawia sprawę restauracji kościoła OO. Dominikanów w Oświęcimiu i okazuje projekty wypracowane przez pp. Odrzywolskiego i Pokutyńskiego.

W dyskusji p. Łuszczkiewicz zwraca uwagę, że wypadałoby zbadać system sklepień, jakie ślady pozostały na murach.

Grono przyjmuje przedstawienie prof. Odrzywolskiego do wiadomości.

Posiedzenie z dnia 17 czerwca 1899.

Przewodniczący kons. Dr. Tomkiewicz.

Przewodniczący wita nowego korespondenta p. Chmiela.

Kons. Demetrykiewicz porusza sprawę Wiśnicza, wskazując na potrzebę zajęcia się kwestyą konserwacji — potrzeba na ten cel około 15 tysięcy zł. a.

Dyskusyę uznano za poufną.

Kons. Tomkowicz mówi o rozpoczęciu restauracyi w kościele Bożego Ciała i o restauracyi w kościele św. Piotra.

Sekretarz okazuje Tekę.

Kons. Stryjeński okazuje plany restauracyi kościoła w Jasle — uchwalono, że się do parafii i starostwa odpisze i wskaże na ich braki, radząc, aby zwrócono się do architekta.

Kons. Tomkowicz wspomina, że i tak będzie tam potrzeba postawić drugi kościół.

Kor. Hendel wspomina, że hr. Stadnicki pragnie pomnik Stadnickiego u Dominikanów przenieść do kościoła, na co przeor zgodzić się nie chce.

W dyskusyi o przewlekającej się sprawie krużganków Dominikańskich wyraził kons. Demetrykiewicz zdanie, że na przyszłość należałoby wyraźnie domagać się przy udzieleniu subwencyi zobowiązania ze strony otrzymującego ją, że do żądań konserwatora się zastosuje. Zabierają głos wszyscy obecni i proszą, aby konserwator krakowski energiczną rozwinął akcyę, by pomniki na miejsca wstawić i tak ważny zabytek Krakowa ocalić.

Posiedzenie z d. 28 listopada 1899.

Przewodniczący dyr. Łuszczkiewicz.

Sekretarz zdaje sprawę z postępu wydawnictwa Teki Grona. Uchwalono, poświęcić ją jubileuszowi Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kons. Tomkowicz pod nieobecność kons. Demetrykiewicza omawia sprawę restauracyi, a przedewszystkiem ratowania ruin zamku w Wiśniczu.

Sekretarz odczytuje pismo komitetu w Jasle w sprawie przebudowy kościoła.

Po dyskusyi, w której zabierali głos pp. Stryjeński, Tomkowicz i sekretarz uchwalono wysłać do Jasła komisję z pp. Stryjeńskiego i Odrzywolskiego.

Kons. Stryjeński zdał sprawę z restauracyi fary w Krośnie — presbiterjum z oknami gotyckimi ukończone.

Postępuje także restauracya kościoła Franciszkanów — presbiterya nie bardzo zepsute, tylko zalepione wapnem, ładne maswerki — jest projekt odnowienia frontonu.

Sekretarz oznajmia, że asygnata na subwencyę kraj. nadeszła i zapytuje, co się dzieje z restauracyą Bieczna, na którą subwencya od kilku lat jest nie użyta.

Kons. Odrzywolski wyjaśnia, że X. Pastor zabiera się energiczniej do rzeczy i że przystąpi się do restauracyi drobnych zabytków prowadziwszy je do Krakowa.

Kons. Tomkowicz radzi napierać na ukończenie dachu.

Kons. Odrzywolski wnosi o subwencyą 100 zł. a. na restauracyę ołtarza głównego drewnianego renesansowego w Radziszowie.

Kor. Hendel okazuje rysunek ołtarzyka w podziemiach OO. Bernardynów w Rzeszowie. Uchwalono napisać list o chwilowe wstrzymanie robót.

Przewodniczący dyr. Łuszczkiewicz interpeluje o 5 figur z kościoła Bożego Ciała, które są poza kościołem — postanowiono wpłynąć na ich odebranie przez klasztor.

Kons. Tomkiewicz zdaje sprawę z restauracyi portalu gotyckiego przy ul. Floryańskiej l. 8. dobrze wykonanej, podnosi zaś z żalem, że przy tej samej ulicy portal pod l. 17 został wyrzucony za zezwoleniem budownictwa miejskiego, a także, że o przebudowie domu w tejże ulicy pod l. 23 nie został przez magistrat uwiadomiony.

W końcu stawia wniosek, by do fotografii obrazu »Zdjęcia z Krzyża« wysłać fotografa p. Kriegera do Biecza i przeznaczyć na to 60 zł. a. Uchwalono.

Posiedzenie z dnia 15 marca 1900.

Przewodniczący R. dw. prof. M. Sokołowski.

Sekretarz zdaje sprawę z postępu Teki Grona i porusza sprawę języka dedykacyi Uniwersytetowi. Uchwalono, że dedykacja ma być polska.

Prof. Sokołowski stawia wniosek o wystosowanie podania do Wydziału krajowego o subwencyę na wydawnictwo Teki i przedkłada uwagi co do inwentaryzacyi pow. krakowskiego i powiatów ruskich.

W dyskusyi zabierali głos p. Lepszy, Odrzywolski, Łuszczkiewicz.

Uchwalono wnieść podanie o 3000 koron na cele wydawnictwa Teki do Sejmu.

Uchwalono na wniosek p. kor. Lepszego wnieść także podanie do Komisji centralnej o subwencyę 2000 koron na ten sam cel, a na wniosek kons. Tomkiewicza przesłać sprawozdanie do Komisji centralnej.

Sprawę inwentaryzacyi powiatu krakowskiego rozpoczął kons. Tomkiewicz, proszono zatem, aby ją dalej prowadził — co do inwentaryzacyi powiatów ruskich rzecz odłożono.

Prof. Łuszczkiewicz podnosi potrzebę inwentaryzacyi kościoła Franciszkanów.

Inwentaryzacyę powiatów zachodnich postanowiono dalej prowadzić, inwentaryzacyi archiwów poświęcić osobny tom.

Kons. Tomkiewicz zdał sprawę z projektów restauracyi kościoła św. Katarzyny — celem ich rozpatrzenia wybrano komisycę z pp. Tomkiewicza, Odrzywolskiego i Łuszczkiewicza.

Kons. Odrzywolski okazuje plany przebudowy kościoła w Niepołomicach przez siebie projektowane.

Referent przekonawszy się, że wobec zmienionych stosunków odstąpi komitet parafialny od zamiaru dobudowania naw, opracował nową alternatywę rozwiązania, zaspokajającą wymagania konserwatorskie i potrzeby parafii, opierając się na dawnym projekcie i wobec dłuższej nieobecności kons. Demetrykiewicza przedkłada go wprost Gronu. Grono przyjmuje projekt do wiadomości.

Omawiano dalej sprawę restauracji stacyi w kościele OO. Reformatorów i kościoła św. Mikołaja.

Przewodniczący Prof. Sokołowski zgłasza swoją rezygnację wobec rozlicznych innych zajęć.

Do rezygnacji tej przyłączają się zastępca przewodniczącego p. Łuszczkiewicz i sekretarz Krzyżanowski.

Wobec oświadczenia prof. Sokołowskiego, że uważa rezygnację swoją za nieodwołalną przystąpiono do nowych wyborów. Wybrano: przewodniczącym kons. Dr. Tomkowicza, zast. przew. dyr. Łuszczkiewicza, sekretarzem i podskarbin Dr. St. Krzyżanowskiego.

Prof. Łuszczkiewicz podziękował dotychczasowemu przewodniczącemu prof. Sokołowskiemu w imieniu Grona za tyloletnie kierownictwo.

Posiedzenie z d. 30 marca 1900 r.

Przewodniczący kons. Dr. Tomkiewicz.

Dyr. Łuszczkiewicz w imieniu komisji, na wniosek konserwatora Dra Tomkowicza wybranej na poprzednim posiedzeniu, przedstawił sprawę zamierzonej restauracji kościoła św. Katarzyny w Krakowie, objaśniając sprawozdanie fotografiami i planami, opracowanymi przez architekta p. Knausa. Roboty mają objąć odsłonięcie zasypianych cokołów, naprawę lasek i rozet okiennych, oszklenie okien, uzupełnienie pinakli na szkarpach i gruntowną odnowę zniszczonej ciosowej kruchty, będącej razem z nawą południową najcenniejszym zachowanym zabytkiem ozdobnej architektury gotyckiej w Polsce. Zgodnie z wnioskiem komisji Grono uchwaliło, że można w zasadzie przyjąć za podstawę przedstawiony projekt, w szczegółach jednak należy wymagać jeszcze bliższego zbadania budynku, co możliwem będzie dopiero po wystawieniu rusztowań. Szczególnie co do kruchty uznano za potrzebne żądać w projekcie pewnych zasadniczych zmian, mianowicie co do kształtu dachu i dodatkowego szczytu. Ze względu na wyjątkową doniosłość sprawy polecono konserwatorowi Tomkiewiczowi, aby razem z wybraną komisją osobiście czuwał nad postępowaniem robót, i zastrzeżono, że szczegóły projektowanych dopełnień pinakli osobno jeszcze powinny być zatwierdzone.

Konserwator Dr. Tomkiewicz wniósł sprawę zamierzonej budowy dwóch bocznych wież przy ciosowej fasadzie kościoła XX. Misyonarzy na Stradomiu, przedstawiając projekt naszkicowany i częściowo opracowany przez architekta p. Jana Zubrzyckiego. Po wyczerpującej dyskusji w której udział brali konserwatorowie Stryjeński i Odrzywolski i dyr. Łuszczkiewicz, uznano zgodnie z wnioskiem konserwatora krakowskiego, iż gdy nie brak wskazówek, że w pierwotnym planie kościoła budowa wież nie była zamierzona ani przewidziana, raczej wypadałoby życzyć sobie porzucenia na wykończeniu tylko fasady i dopełnieniu widocznie brakujących jej części, jak np. połączenie architektoniczne wyższych ścian nawy głównej z niższymi nawami bocznymi.

Następnie omawiano obszernie przedłużającą się sprawę osadzenia wyjętych dla restauracyi pomników starożytnych w krużgankach dominikańskich. Ze względu na znaczenie historyczne pomników, na ozdobę, jaką i klasztor przez nie zyska i wobec znacznych ofiar finansowych przez miasto, kraj i państwo na ten cel poniesionych, postanowiono dołożyć starań, aby załatwienie tej piekającej sprawy mogło być przyspieszonym i przeznaczono ze skromnej dotacyi grona zasiłek na ratowanie choć kilku pomników.

Posiedzenie z dnia 9 maja 1900 r.

Przewodniczący kons. Dr. Tomkowicz.

Przewodniczący poświęca słowa gorącego wspomnienia pamięci członka Grona Najprzewielebn. X. Biskupa Łobosa, korespondenta Kom. centralnej wiedeńskiej, który podczas objazdów swoich dyecezyalnych zwracał uwagę na zabytki historyczne i przysyłał o nich informacje, wreszcie założył wzorowe muzeum sztuki dyecezyalne i z wielką gorliwością niem się opiekował. Grono uczciło jego pamięć przez powstanie.

Na petycyę miasta Dobczyce przedstawioną przez kons. p. Dydyńskiego, upoważniono za zgodą konserwatora właściwego p. Odrzywolskiego uprosić pp. kons. Tomkowicza i kons. Dydyńskiego, aby udali się w czerwcu na miejsce dla zbadania ruin zamku i dawnych murów miejskich i udzielenia żądanych wskazówek co do zamierzonej przez reprezentancyę gminną konserwacyi tych zabytków przeszłości.

Kons. Odrzywolski podał wiadomość o kilkunastu średniowiecznych kaflach glazurowanych z modelowanemi postaciami ludzkimi i herbami, które znaleziono w Oświęcimiu przy zakładaniu fundamentów domu XX. Salezjanów, i przyrzekł czynić starania, aby te zabytki dostały się do którego ze zbiorów publicznych krakowskich. Na wniosek tegoż konserwatora uchwalono przychylić się do prośby komitetu parafialnego w Lipowej (w Żywieckiem) i przeznaczyć zapomogę 200 koron na koszta restauracyi dawnego tryptyku malowanego.

Konserwator Tomkowicz podniósł z uznaniem dokonane staraniem X. infułata Krzemieńskiego odtworzenie zniszczonych przez ścisł ludzi części ławy kamiennej rzeźbionej w kościele N. P. Maryi w Krakowie, należącej do grobowców Montelupich, tudzież wspomniął o zamierzonym powiększeniu kościoła parafialnego w Lipnicy wielkiej (pow. grybowski).

Sekretarz zdał sprawę z czynności bieżących i wydawnictwa Teki. Podczas jubileuszu uniwersyteckiego będzie Grono reprezentował przewodniczący.

INDEX OSOBOWY I RZECZOWY.

1875

Index osobowy i rzeczowy

opracował

Władysław Podlacha.

A.

- Aaron obr. 107.
Abakus 143, 217, 287.
Abdank herb zob. Herby--Habdank.
Abraham obr. 108; rzb.: 187, 257.
Abramowicz Bronisław, malarz 389, 425, 430, 446, 448.
Absyda:
 Biecz kośc. paraf. 181, 186.
 Bolesław 411.
 Bruśnik 107.
 Ciężkowice 111.
 Krużłowa 136.
 Szałowa 301, 302.
 Szczyrzyce 359.
Adam bez nazw. epit. 25.
Adam, pleban kośc. paraf. w Rzepienniku bisk. 290 (1386).
Adam, pleban w Krużłowej 143 (po r. 1571).
Administrator
 biskupstwa krak. i księstwa siewierskiego Jerzy Radziwiłł 35 (1596).
 dyec. krak. Zgleniecki Franciszek Ksawery 76 (1836).
 kośc. św. Marka w Krakowie.
 kośc. św. Mikołaja w Krakowie ks. Andrzej Grzymała 59.
Agał ze szabli Pułaskiego 318.
Agnieszka Św. obr.: 64, 114, 131, 280, 360.
Agnieszka bez nazw. epit. 89 (1773).
Akademia krak. zob. Uniwersytet.
Akademia Umiejętności krak. 20; zbiory zob. Zbiory.
Akademia Inżynierów we Wiedniu 274.
Akantu liść mot. orn. 69, 74, 134, 363, 396.
Akroterya 143, 246.
Aksak Gabryel, generał wojsk kor. 273.
Aksakowna Marya Józefa 273.
Akwilejski patrycyusz Marek, kardynał i legat apost. 127 (1472).
Albert z Krakowa rzeźbiarz 373 (1575), nagrobek.
Alby, kośc. w Kobylance 258.
Aleksander, król polski 14, 170 (1505).
Aleksander, imperator Rosyi, król polski 325 (1815).
Aleksandrowice miejsce. 436.
Aleksandryjska Katarzyna zob. Katarzyna.
Alkierze:
 Jeżów, dwór 123.
 Kraków, dom Długosza 446.
 Szymbark, dwór 312.
Altaryści 28; altarysta biecki Wawrzyniec Ditricius 207 (1591); altarystów P. Maryi Kollegium 28.
Altembasowa tkanina 439.
Alwernia 347; klasztor Bernardynów 347, 348; kościół 348, obrazy i nagrobki Korezyńskich 348.
Ambona:
 Biecz, kośc. paraf. 192, 204, 208, 221.
 Bieliny 432.
 Bruśnik 108.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Dukla 396.
 Grybów kośc. paraf. 114.
 Jadownik 431.
 Kamionka w. 126.
 Kraków kośc. św. Krzyża 428; kośc. św. Marka 414; kośc. P. Maryi 365; kośc. św. Mikołaja 75; kośc. św. Tomasza 92.
 Królowa ruska 132.
 Krużłowa 137, 141.
 Mystków 152.
 Sobolów 440.
 Staszkówka 300.

- Szalowa 306, 308.
 Szczyrzyc 359.
 Tarnów katedra 364, 365, 367.
 Wiśnicz kość. pokarmielicki 415.
- Ambrożyński hymn 316.
- Amfiteatr gimnazjum św. Anny w Krakowie 18.
- Amicin Jan, sufragan krak. 114 (1505).
- Ampułki:
 Binarowa 251.
 Bobowa kość. WW. Świętych 103.
 Kraków kość. św. Mikołaja 75.
 Krużłowa 141, 142.
 Mystków 341.
- Andrzej św. obr.: 153, 154, 289, 341;
 rzb.: 222; haft. 103.
- Andrzeja św. kościół w Ciężkowicach 110—111.
 kościół w Krakowie 455.
 kościół w Polnej 153—154.
 kościół w Rozembarku 286—289.
- Andrzeja św. ołtarz w Szalowej 308.
- Andrzej, pleban w Mystkowie 151 (1555).
- Andrzej z Kokorzyna, komendataryusz plebanii w Rozembarku 286 (XV wiek).
- Anglia 199.
- Aniołów Str. kapł. w kość. Panny Maryi 392.
- Anna św. obr.: 90, 106, 117, 118, 135, 141, 148, 151, 242, 260, 264, 298, 307, 316, 360, 361, 383, 388, 411, 434, 449; rzeźby: 73, 160.
- Anny św.: gimnazjum w Krakowie 18.
 kaplica w kość. św. Bernarda w Grybowie 118.
 kaplica Kraków kość. św. Mikołaja 58, 60, 66, 86, 88.
 kaplica w Mogilnie 149, 151.
 kościół w Bieczu 232—235.
 ołtarz w kość. paraf. w Bieczu 230.
 relikwie w kość. św. Mikołaja 75.
 ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Anna, matka św. Jana Kantego 307 (1397).
- Antependya:
 Bobowa, kość. WW. Świętych 103.
 Bruśnik 108.
 Gosprzydowa 449.
 Krużłowa 143.
 Muszyna 394.
 Paczółtowie 444.
 Poręba Spytkonis 452.
 Szalowa 307.
 tynieckie, teraz w Tarnowie 365.
 Wilczyńska 163.
 Wojakowa 356.
 srebrne do kapł. Jagiellońskiej 429, 430.
- Antoni św. obr. 383.
- Antoniego św. kapł. w kość. par. w Bieczu 184, 185.
 kaplica w kość. P. Maryi w Krakowie 375.
- Antykamera, dwór w Szymbarku 312.
- Apollo Febus 31.
- Apollonia św. 116; obr. 360.
- Apostolski syndyk Reformatorów Stanisław Łętowski 234 (1775).
- Apostołowie obr.: 249, 309, 375, 394, 398;
 rzb.: 155, 157; hafty: 68, 69, 70, 308, 381.
- Apostołów ołtarz w kość. paraf. w Grybowie 114.
- Apsyda zob. Absyda.
- Archeologiczny gabinet Uniw. Jagielloń. zob. Zbiory.
- Archidyakoni:
 Andrzej z Kokorzyna 286 (XV w.).
 Krasieński Stanisław 34 (1586).
 Kwaśnicki Jan 393 (1620).
 Suszycki Remigiusz 35 (1724).
 Tomaszewicz Jacenty 86 (1682).
 Wojeński Stanisław 10 (1664).
 Zglenicki Franciszek Ksawery 76 (1836).
- Archikatedra lwowska 272.
- Archipresbiterowie kość. P. Maryi w Krakowie.
 Łańcucki Józef Wincenty 8 (1832).
 Trzcieniecki Krzysztof 8 (1618).
- Architekci-konserwatorowie zob. Konserwatorowie.
- Architekci inni zob. Budowniczości.
- Architekta znak zob. Znaki.
- Architraw 186, 193, 195, 212, 266, 302, 388.
- Archiwa zob. Zbiory.
- Archiwalia:
 Biecz kość. paraf. 170, 185, 190, 191, 230, 247; archiw. miej. 173, 236, 247, 426.
 Biegonice 393.
 Bobowa kość. WW. Św. 103, 104.
 Bochnia magistr. 426.
 Bolesław 411.
 Bruśnik kość. 109; dwór 109.
 Brzesko 447.
 Chrzanów 391, 405.
 Ciężkowice 111.
 Czechów 450.
 Domoślawice 342.
 Dukla 426.
 Gdów 388.
 Gorlice 252.
 Grybów, plebania 119; magistr. 119.
 Hańcza 253.
 Iwkowa 452.
 Izby 120.
 Jazowsko 370, 393.
 Jordanów 405.
 Kamionka w. 126.
 Kobylanka 253, 257, 258.
 Korzena 132.
 Kraków arch. miej. 247, 327, 405;
 arch. kapit. 299, 436, 437; kość. P. Maryi 391; kość. Zwierzyniecki 432.
 Krosno 426.
 Krużłowa 141.
 Limanowa kość. 424; miej. 426.
 Lipnica 147.
 Łużna 278.
 Małastów 279.

- Milówka 405.
Mogilno 149, 150.
Mystków 152.
Myslenice 390—391, 392, 405.
Niedźwiedz 422.
Niepołomice 373.
Nowy Sącz 390, 403, 404, 426.
Nowy Targ 390.
Olesno 372.
Piwniczna miej. 394, 405.
Polna 153.
Przeclaw 426.
Przegonina 282.
Przemyśl 438.
Ptaszkowa 157.
Radomyśl 405.
Rzepiennik bisk. kośc. par. 290.
Rzeszów 405.
Rybotycze 438.
Sękowa 295.
Skotniki 430.
Sokolów 405.
Stary Sącz miej. 405.
Szalowa 307, 308.
Szczyrzyce 461.
Tarnów magistr. 365, 405.
Turza 314.
Tyniec 430.
Wieliczka magistr. 430, kośc. 430.
Wielogłowy 375.
Wilczyńska 163.
Wojnicz 405.
Zborowice 165.
Zywiec 405.
- Arcybiskupi:
gnieźnińscy: Karnkowski Stanisław 38; Michał Ciołek Poniatowski 11 (1787); Fryderyk 444.
Iwowski: Jan Demetryusz Solikowski 34, (15*6).
- Arcybractwo Miłosierdzia w Krakowie 9.
Arendator Korzennej Krzysztof Krobicki 127 (1608).
Aromatarius biecki Marcin Barian 208 XVI w.
Arras 410.
Arsenał król. w Krakowie 12, 13.
Artyleryi król. prefekt Paweł Grodzicki 12.
Aryanie 102, 106, 107, 110, 145, 146, 149, 375; aryańskie skarby 110; zbór 89.
Arystoteles lektoryum 17.
Assesor konsystorza krak. Jacenty Tomaszewicz 86 (1682).
Astragala 143, 217, 287.
Attyka 174, 175, 198, 232, 235, 238, 302, 309—312, 357, 377, 408, 444.
August II, król polski 18, 427, 430.
August III, król polski 18; portr. 399.
Augustyanie w Krakowie 410; w Małej 376.
Augustyn św. 322.
Au petit point zob. Ścieg au petit point.
Au repoussé technika zob. Technika au repoussé.
Aurykularne zakończenie architekt. 187.
Austryackiego domu herb 235.
- Autografy zob. Rękopisy.
Awdaniec herb zob. Herby — Habdank.
- ## B.
- B, godło Biecza 171, 181, 231, 236, 241, 246.
Babieniec zob. Kruchta.
Babiny 378.
Bagienica 371; zamek Ligęzów (Lubomirskich) 371.
Bagiński Jerzy obyw. krak. i podgórski 76.
Bajerowna Anna 280, 362 (1644).
Bakalarz teologii Markowicz Ignacy 250 (1669).
Bakalarze sztuk i filozofii w Bieczu:
Walenty Chodor 211 (1670).
Stanisł. Pawłowski 212 (1692).
Feliks Polowikowski 215 (1616).
Baldachim (suyc.) 62, 65, 220, 221, 224, 226, 266, 267, 302, 304, 363, 424, 432.
Baldachim procesyjny w Ropie 284.
Baldner Oswald, odlewacz dzw. 437 (XVI w.)
Balustrada:
Biecz, ratusz 351.
Korzenna, w. olt. 127.
Kraków, kośc. św. Mikołaja w. olt. 61;
Skalka, sadzawka 374, 375, 386, 421, 428.
Szalowa 302, 306.
Wiśnicz, ambona 415.
Banderole 125, 263, 316, 363, 381, 422.
Banica miejsc. 101, 111, 112; cerkiew św. Kosmy i Damiana 101; banicka kapelana i wikarya 101.
Bank hipoteczny w Krakowie 21.
Baptysta Jan zob. Jan Chrzęciel.
Baranowskiego księdza kamienica w Krakowie 34.
Baranów, miejsc. 377; kośc. paraf. 377; zabytki w kościele 377; zamek 377—378, galeria obrazów 378, piwnice 378.
Barbakan 20.
Barbara św. 116; obr.: 64, 114, 130, 131, 132, 165, 231, 260, 341, 362, 376, 445; rzb.: 156.
Barbary św. kaplica w kośc. paraf. w Bieczu 184;
kościółek dawny w Bieczu 172, 175, 232.
kościółek w Krakowie 357, 390, 428.
Barbara z Rożnowa, pomnik w katedrze tarnow. 365 (1517).
Barcice miejsc. 393; kośc. i zabytki 393.
Baria Piotr, grób w kośc. paraf. w Bieczu 192, 199 (1583).
Barian Marcin, rajca biecki i aromatarius 192, 208 (XVI w.)
Barianowa Anna, żona Marcina, epit. 192, 208.
Baroccio Federigo, malarz 190.
Barska konfederacja zob. Konfederacja.
Bartel Marcin, obyw. i kupiec krak. epit. 88 (1603).

- Bartłomiej św. obr.: 64, 125—126, 298; rzb. 127;
- Bartłomieja św. kościół w Jastrzębi 120—121. kościół w Kamionce w. 125—127. w Wójtowej 315—318.
- Bartne miejsc. 167, 282; cerkiew św. Kosmy i Damiana 167;
- Bartynowskiego kamienica w rynku krak. 357.
- Basztowa ulica zob. Ulice.
- Baszty:
- Baranów zamek 377.
 - Biecz miasto: 173, 174, 175, 231, 233, 238, 247; zamek 243, 245.
 - Dębno pod Wojniczem, zamek 380.
 - Jeżów, dwór 123.
 - Kraków, stolarzy 404; pasamoników 346, 349; Wawel 387.
 - Stary Sącz, klasztor 347.
 - Szymbark, dwór 309.
 - Wieruszycę, zamek 440, 441.
- Batory zob. Stefan Batory.
- Bazyli św. rzb. 61.
- Bączala, miejsc. 277 (i uw.).
- Becz, rozbójnik i założyciel bajeczny Bieczy 171, 241; Biecz dom 241.
- Bednarska Elżbieta z Gębalów 82 (1810).
- Bednarski Marcin Dr. 82.
- Bednarze, cech w Bieczu 247.
- Beg Hossein zob. Hossein.
- Bellów kamienica w rynku krak. 428.
- Beluarda 20.
- Bełzki, kasztelan zob. Kasztelanowie.
- Benedyktyni tyniecy 55, 56, 289, 443.
- Benedyktynki we Lwowie 272; w Staniątkach 373.
- Beniarowa zob. Binarowa.
- z Benoów Magdalena Kisielewska, zob. Kisielewska.
- Berdysz 399.
- Berest miejsc. 101, 152; cerkiew św. Kosmy i Damiana 101.
- Berezyna rz., przeprawa w r. 1812, 275.
- Bergman Herman, budowniczy 15.
- Bernard św. obr. 140.
- Bernardyn św. Sieneński obr. 114, 119.
- Bernardyna św. kościół w Grybowie 114—119, 315, 449; ołtarz 118.
- Bernardyni:
- w Dukli 396,
 - w Krakowie 456,
 - w Łojowie 191.
 - w Rzeszowie 345, 431, 442, 454, 457, 463.
 - w Tarnowie 342, 416.
- Beskidy góry 172.
- Beszcz wieś 55.
- Beym zob. Budowniczość.
- Bezkrólewnia polskie XVI w. 1. 9.
- Bętkowski Józef, Dr. teol., proboszcz i oficjał biecki 177 (1770), 193, 379 (1777).
- Białski powiat zob. Powiaty.
- Biała w pow. grybowski 113.
- Biała w pow. białskim 385, 442.
- Biała rz. 112, 114, 121, 124, 133, 142; bractwo około rzeki Białej zob. Bractwo.
- Białka rz. 106.
- Biblioteka Jagiellońska (Collegium maius) w Krakowie 10, 13—18, 19, 37, 50, 51, 60, 321—322, 332, 412.
- Biblioteki zob. Zbiory.
- Biczowanie Chr. obr.: 360, 395; haft.: 364; Biczowania ołtarz w Staszku 300.
- Biecz 95, 96, 140, 143, 167—247, 279, 285, 286, 315, 319, 334, 374, 393, 399, 427, 433, 437, 443, 447, 450, 453, 458, 460, 461, 462, 463. — Historia miasta 168—171; topografia i dawna postać 171—175; dawna osada 168, 242; widoki z XVII w. 172, 173, 174, 237; Archiwalia zob. Archiwalia.
- Budynki w mieście: Baszty 173, 174, 175, 231, 233, 238, 247; baszty zamku 243, 245. — Bramy 172, 174, 175, 238, 239; brama wyż. 174, 175, 238, 239; brama niższa 172, 174, 175. — Domy 175, 240—242; dom Bieczy 241; Kromerówka 238, 239, 240. — Ratusz 172, 174, 235, 236, 351; ratuszowa wieża 175, 235—236, 350. — Szpital miejski 171, 172, 173, 174, 192, 232, 235, 237—238, 242, 246, 247, 258;
- Budynki drobniejsze 245—246.
- Cechy og.: 170, 185, 247; aromatarii 208; bednarze 247; chmielarze 170; garniarze 191; kapelusznicy 247; malarze 170, 247; miecznicy 170; piwowarzy 246, 247; płóciennicy 170; pszczelarze 170; szewcy 185; szklarze 247; tkacze 185; tłoczący olej 170; zegarmistrze 170; złotnicy 170.
- Herb miasta zob. B. godło Bieczy.
- Kasztelania biecka 168.
- Klasztory: Norbertanek 232 (nieistn.), Reformatorów 172, 173, 174, 232—233, 235, 242, 246.
- Kościóły:
- B. Ciała (paraf.) 143, 171, 172, 173, 174, 175—232, 238, 247, 249, 334, 427, 433, 443, 447, 448, 450, 453, 358, 460, 461, 462; historia 175—177; plan 177—179; układ wnętrza 181—1 4; Kaplice og. 184, 190, 220, 230; kapł. św. Antoniego 184, 185; Chr. miłosiern. (Ligezów i Bonerów, Wielopolskich) 185, 190; Chr. ukrzyżow. (Kromerowska) 184, 202, 204; św. Jana Kantego 185; św. Józefa 185; M. Boskiej Gromnicz. 181; św. Michała (Sułowski) 184, 185, 190; św. Tekli (Hibnerowska) 185, 202, 203. — Zabytki: Ołtarze 185, 186—191, 192, 195, 203, 204, 219, 220, 230, 231, 247, 249, 334; Obrazy 189, 190, 191, 192, 193, 334, 447, 463. Pomniki i epitafia 195—215, 447, 448, 450; Rzeźby 186—190, 193—195, 334, 450; Sprzęty kościelne 215—230. 334. — Archiwum zob. Zbiory. Dzwonnica 172, 175, 231—232, 238. Plebania 175, 231, 232, 238.
- Św. Anny (Reformatów) 173, 232—235, 269; epitafia 233—235.
- Św. Piotra 242, 244.

Biecz (c. d.)

Kościoły dawne:

Św. Barbary 172, 175, 232; św. Du-
cha 172, 173, 174, 175, 235, 237;
św. Jakóba 235; św. Krzyża 235,
237; P. Maryi 235; św. Mikołaja
235; św. Piotra 171, 172, 173, 235.

Księgi miejskie zob. Księgi.

Miecz przedhistoryczny 168, 246.

Mury miejskie 170, 173, 174, 231, 232,
238; zamkowe 174, 243, 245.

Nagrobki zob. Nagrobki.

Napisy zob. Napisy.

Obrazy zob. Obrazy.

Osoby:

Altarysta zob. Ditricius Wawrz.

Aromatarius zob. Barian Marcin.

Bakalarze zob. Bakalarze.

Deputat biecki zob. Stan. Łętowski.

Kanonicy zob. Kanonicy.

Kantor zob. Chelpovius.

Kasztelanowie zob. Kasztelanowie.

Mansyonarze zob. Mansyonarze.

Mieszczanie zob. Mieszczanie.

Oficjal biecki zob. Józef Bętkowski.

Pisarz zob. Jan Januschowie.

Plebani zob. Plebani.

Podwojewodzi biecki zob. Józef
Jordan.

Rajcy zob. Rajcy.

Sędzia zob. Sędziowie.

Starostowie zob. Starostowie.

Szkoły bieckiej uczeń zob. Pindero-
wic.

Wicesgerent biecki zob. Zagórski
Piotr.

Wicestarosta zob. Łętowski Ignacy.

Portrety zob. Portrety.

Starostwo bieckie 198, 282, 285.

Stroje zob. Stroje.

Zabytki ruchome 171, 246—247, 399.

Zamki:

pierwotny 108, 171, 172, 237, 246;

Jadwigi 171, 173, 174, 232, 233,
242—245; trzeci 173, 232, 233.

Ziemia biecka 168, 170, 171, 214.

z Biecza Joachim, malarz 171 (1512).

z Biecza Piotr, opat mogiński 171 (1460).

z Biecza Piotr, szymer 171 (1507).

z Biecza Walentyn, malarz 171 (1512).

Biecza założyciel zob. Biecz.

Biegonice, kościół i zabytki 393.

Bielany pod Krakowem 410; kościół i za-
bytki; kl. Kamedulów; dzwonnica.

Bieliczna 101; cerkiew św. Michała arch.

Bieliny nad Sanem 407, 415, 418, 427, 428,
432, 437; kościół; 407, 415, 418, 427,
428, 432; ambona 432; chrzcielnica 432;
freski 407, 428, 432; obrazy 428; ołta-
rze 428, 433.

Bielowice 127.

Bieniarowa zob. Binarowa.

Bienkiewiczowa Marya z Eichbergierów
epit. 81 (1800).

Bieńczyce, dominium, 450.

Biernartowicz Jan Mateusz, pleban w Ka-
mionce w. 127 (1608).

Teka Grona Konserwatorów.

Bierzanów 457, kościół — pomnik Zie-
mieckiego.

Bierzmowanie obr.: 260, 264.

Biesów piemię 171.

Bieszczady zob. Beskidy

Bieśnik pod Zakluczynem 435, kamienio-
łomy.

Biezdziatka 398; grodzisko, dwór i zbiór
wykopaliisk.

Biezdzięza 397, 437; kościół, kaplica Ro-
merów, dzwonnica, nagrobek, ornat
397; portale i ołtarze 397, 437; fabryka
ornatów (XVIII w.) 397.

Bilecowa zob. Binczarowa.

Bilezarowa zob. Binczarowa.

Biliczna zob. Bieliczna.

Binarowa 167, 248—251, 258, 265, 286;
kościół św. Michała arch. 248—251;
ołtarz 249; obrazy, portret X. Mar-
kowieza, sprzęty 250; chrzcielnica 250,
265; polichromia 248—249; kaplica
248, 249. — Pleban zob. Markowicz
Ignacy.

Binarowska Anna, żona Bartłomieja Kro-
mera epit. 202.

Binczarowa 101, 102.

cerkiew św. Demetriusza 102.

Bironowa Maryanna z Lelonków epit.
84 (1803).

Bironowa Wincencya z Bogdanich epit.
82 (1805).

Biskupi:

jagiński

Tomasz 171 (1410).

joppejski

Ludwik Łętowski 102.

kortyński

Franc. Ksawery Zglenicki 76 (1836).

krakowscy

Bodzanta 290 (1257), 376 (1335).

Chojeński Jan 32.

Dembski Paweł 342 (1588).

Dunajewski Albin 41 (1889), 444.

Gamrat 37.

Gembicki Piotr 8 (1660), 29 (1647).

Grot 151 (1339), 435.

Jan 289 (1336).

Konarski Jan 177, 230 (1511).

Kraśniński Franciszek 112 (1574), 161
(1574).

Małachowski Jan 30 (1692), 42, 119
(1682).

Muskata Jan, 168 (1303), 285.

Myszkowski Piotr 34 (1586), 112
(1589), 124 (1577), 152 (1580).

Nanker 170 (1322).

Padniewski 142 (1575).

Prandota 10.

Puzyna Jan 432.

Radziwiłł Jerzy 161 (1596), 177 (1598)

Softyk Kajetan Ignacy 3 (1784), 152
(1763), 268 (1782), 269 (1782), 270
(1782), 272 (1783).

Stanisław św. zob. Stanisław.

Strzemiński Tomasz 56 (1456).

Tomicki Piotr 56, 102 (1529).

Trzebicki Andrzej 9 (1670), 10, 11,

- 27 (1683 sic!), 48 (1669). 101 (1659), 112 (1659), 376, 394.
 Turcki Fehks 350 (1791).
 Tylicki, wizyta z r. 1608, zob. Dyecezyalna wizyta.
 Woroniecz Jan Paweł 30 (1816), 323.
 Zadzik Jakób 50 (1642), 107 (1642), 111 (1641), 124 (1637), 375, 421.
 Załuski 394.
 laodycejski
 Lipnicki Wojciech 200 (1657), 209.
 płocki
 Erazm Ciołek 37 (1505), 50.
 pruski
 Sierakowski Michał Roman 268 (1783), 272 (1783).
 przemyski 164 og.
 Kazimirski 301 (1595).
 tarnowsey
 Janowski 431 (1794).
 Łobos zob. Konserwatorowie Gal. zach.
 Biskupi pałac zob. Pałace.
 Biskupia ulica zob. Ulice.
 Biskupiec pod Radłowem, figura 407.
 Biurko (Zakliczyn) 441.
 Blandida Wojciech, dziedzic Wilkowiska 360 (1586).
 Blanki murów miej. w Bieczu 174.
 Blokowy system ścian kośc. w Sękowej 297.
 Błogosławieństw siedm obr. 249.
 Boazerya got. 375.
 Bobola Andrzej 265 (1603), 267 (1603); grób w Libuszy 265.
 Bobowa 101, 102—107, 121, 133, 141, 159, 160, 234, 299.
 Budynki dawne: Domy 106—107; Ratusz 107; Synagoga 106; Zamek 106.
 Dekanat bobowski zob. Dekanaty.
 Kanonik bob. zob. Scibor Benedykt.
 Kolegiata zob. Kolegiaty.
 Kościoły:
 WW. świętych (paraf.) 102—104; 164; kaplica i zakr. 102; portale 102; portrety 103; pomnik 104.
 Św. Zofii 104—106.
 Plebani zob. Plebani.
 Złotnik bobowski Mikołaj 141 (1459).
 Bobowsey 102, 121.
 Bobrek miejsc. 198, 206, 236, 240 (zob. Ligeza).
 Bobrownicki Nikodem epit. 192, 200 (1644).
 Bobrownicki Stanisław, ojciec Nikodema, koniuszy W. ks. litewsk. 200.
 Bobrownicki Wiktoryn, brat Nikodema 200.
 de Bobrowniki Nicodemus zob. Bobrownicki.
 Bochnarowie zob. Bonarów kaplica.
 Bochnia 366, 373, 385, 387, 426.
 Dekanat bocheński zob. Dekanaty
 Kościoły:
 parafialny 366, 373, 387; kaplica św. Kingi 373, 387; portal 366; skarbiec i zabytki 366.
 Dominikanów (dawny) 366.
 Powiat bocheński zob. Powiaty.
 Starostowie zob. Starostowie.
 Bodzanta, bp. krak. 290 (1357), 376 (1235 sic.)
 z Bogdanich Wincencya Bironowa zob. Bironowa.
 Bogorya herb zob. Herby.
 Boguchwał, pod Rzeszowem 415, kościół.
 Bogusza 101, 107, 132; cerk. św. Demetr. 107.
 Bokowski Getko, dziedzic Łużnej 277 (XV w.)
 Bolechowski dobra 248, 259 (1786).
 Bolesław Chrobry, król polski, 55 (1105).
 Bolesław Krzywousty, król pol. 172 (1125).
 Bolesław Smiały obr. 131. por. św. Stanisław.
 Bolesław Wstydliwy, król polski, 4 (1257), 5 (1257), 350, 451.
 Bolesław nad Wisłą 410, 411, 416, 452, 454; kościół 410—412, kapl. Ligezów 411, 452, 454; pomniki Ligezów 411, 416, 454; ołtarze 410, 411, 416; zabytki skarba 411—412.
 Bolesta herb zob. Herby.
 Bonarów kaplica w kośc. par. w Bieczu 185.
 Boner Seweryn 445 (1528).
 Bonerów kaplica w kościele Maryackim 458.
 Bonie, mot. arch. 351, 433.
 Bonifacy VIII., papież 56.
 Bonifacy IX., papież 14.
 z Bontanich Maryanna Dembińska zob. Dembińska.
 Bończa herb zob. Herby.
 Boratyn 377.
 Borek pod Rzeszowem 416, 442; kościół Dominikanów i fasada 416, 442; ołt. 442.
 Borkowa, nagrobki: w Krakowie w kośc. Franciszkanów 416 (1373), 438.
 Borowski Franciszek 140 (1681).
 Bortne zob. Bartne.
 Borzęcey 162.
 Borzęcin 56.
 Borzęcki Marcin 162 (1570), 163.
 Botaniczny ogród w Krakowie 19.
 Bożego Ciała kościół w Bieczu zob. Kościoły.
 Bożego Ciała kościół w Krakowie zob. Kościoły.
 Bożej Męki kaplica dawna w Wojnarowej 164.
 Bóg Ojciec obr.: 66, 205, 206, 207, 315, 316, 361, 379; rzb.: 71, 257, 370, 388; haft 381.
 Bóżnice:
 Bobowa (dawna) 106.
 Kraków, B. Izraela 45, 357; cmentarz żydowski i napis 45.
 Bracia S. Mariae de Metro (de poenit. BB. Martyrum) 20.
 Bracia św. Ducha de Saxia 89, 93, 173.
 Bracka kaplica w kośc. św. Katarzyny w Krakowie 430.
 Bracka ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Braclawski wojewoda zob. Wojewodowie
 Bractwa:
 fraternitas contubernii krak. 4 (1566).
 górnicze we Wieliczce 430.

- grybowski 114 zob. nadto Cechy. literatów w Bobowej 104 (1528).
plebanów św. Ducha czyli br. około (z. Białej) 133, 141, 142; skarbiec 133.
- Brahe Tycho, astronom 323.
- Brama:
Bagienica, pałac Ligęzów, 371.
Biecz: Brama miejska dawn. 172, 174, 238, 240; brama kośc. paraf. 232, 233; brama »niższa« 172, 174, 175; »wyższa« 174, 175, 238, 239; zamkowa dawn. 243.
Jeżów, dwór obronny, 121.
Kraków. Bramy bud. publ.: Floryańska 41, 346, 349, 383, 404, 414, 457; klasztor Domin. 408, kośc. Dom. 368; brama św. Mikołaja 327; Bondeł floryański 414; Sławkowska 19, 20; Skalka 375, 386, 421, 428. — Bud. prywat.: Dom Długosza 446; ul. Floryańska 358; ul. św. Jana 457; ul. Kanonicza 409, 410; Rynek 428, 437. Szczyrzyce klaszt. 359; spichlerz 360. Szymbark, dwór, 310, 312.
- Braniecka Kunegunda z Szrednickich epit. 82 (1812).
- Braniecy 336, 442; portrety w Tyczynie 442; zbiory w Sucheju 336.
- Braniecki, kanonik tarnowski, pomnik 372 (1602).
- Braniecki Kasper, kanonik koll. tarn. 399 (1661) portr.
- Branirius, fundator kośc. św. Bernard. w Grybowie 116 (1455).
- Brańscy 277 (1581).
- Brochwic herb zob. Herby.
- Brodowicz Józef, dr. med., prof. i rektor Univ. Jagiell. 15 (1840).
- Broniewski Stanisław 232 (XVI w.)
- Bronisława św., medalion 12.
- Broniszewski, zakł. kamien. 414, 420, 421, 453.
- z Bronowic Maciej Osman 73 (1536).
- Brunary wyżne 101, 107, 111; cerkiew św. Michała i obrazy 107.
- Brunicka Emma bar. zob. Patronowie.
- Bruniecki Karol bar. zob. Patronowie.
- Bruśnik 101, 107—109, 110, 149.
Dwór Fihauzerów 109; archiwalia, portret Chomętowskiego, srebra, porcelana, zegary 109.
Kościół Wniebowzięcia M. B. 107—109, 110; kaplica Fihauzerów 108; obrazy i nagr. Rożna 108; zabytki ruchome 108—109.
- Brühl hr., minister saski i polski 396.
z Brühlów Marya Amelia Mnischkowa zob. Mnischkowa.
- Bryliński Szymon, ob. krak. 45 (1777).
- Brzechwa Jan z Brzostku 165.
- Brzeńscy 163 (XVI).
- Brzeński Adam, właściciel Ropy i Wysowej 282 (1581), 318 (1581).
- Brzeskich kaplica w Jaślanach 378.
- Brzesko 356, 447, 450.
Archiwalia 447.
Dekanat brzeski zob. Dekanaty.
Kościół 356.
Powiat brzeski zob. Powiaty.
z Brzezia Stanisław Wojeński zob. Wojeński.
- Brzezińska Felicya z Boratyna portr. 377 (1681).
- Brzeziński Wojciech Zygm. 377 (XVII w.)
- Brzoźnica 450, 452; kościół, ołtarze i zabytki 452.
- z Brzostku Jan Brzechwa zob. Brzechwa.
- Brzozownicki Józef, oficer piech. polsk. epł. 274—275 (1812).
- Brzozów 438, 452.
- Brzyska 146, 397; kościół i zabytki 397—398; chrzcielnica 146, 397.
- Bueniów 348.
- Budowniczość i architektura:
Bergman Herman 15 (1870).
Beym 421 (1850).
Ekielski Władysław 418, 420.
Hendel Zygmunt zob. Konserwatorowie Galicji zachodniej.
Jan Marya z Padwy 4—5 (1559).
Kremer Karol 15 (1870).
Knaus Karol 382, 403, 421, 428, 453.
Książarski Feliks 15 (1870), 60 (1883).
Lindintolde Marcin 4—5 (XIV w.)
Odrzywołski Sławomir zob. Konserwatorowie Gal. zach.
Pokutyński Józef 461.
Polejowski Kasper 324 (1786).
Pryliński Tomasz 5—6 (1879), 341, 346, 383, 387, 409.
Ronit Piotr, Medyolańczyk 177 (1560).
Stryjeński Tadeusz zob. Konserwatorowie Gal. zach.
Vincentii Tomasz z Raguzy 411 (XVII).
Zacharjewicz Julian zob. Konserwatorowie Gal. wsch.
Zaremba Szcześniy 403, 437.
Zubrzycki Jan 357, 461, 464.
- Bugay, miejsc. 289.
- Bugayska Kunegunda z Szrednickich epit. 82 (1812).
- Bujak Franciszek 452.
- Bukowiec wieś 101, 109—110, 252; zamczysko 110.
- Bukowiec góra 110.
- Bukowski Julian, proboszcz św. Anny w Krakowie 18 (1886).
- Bukowski Tomasz, wikar. katedr. krak., 432.
- Bulle papieskie w arch. konsyst. krak. 367.
Bonifacego VIII i Grzegorza IX, 56.
- Burgrabia krakowski:
Ciekliński Mikołaj 199 (1591).
Święciecki Józef 358 (1757).
- Bursy krakowskie:
akademicka 402.
Długosza 10, 13—14.
Jerozolimska (Oleśnickiego) 13, 32, 48, 50. muzyczna 337.
- Byliccy, nagrobki w Podolu 394 (XVI), we Wilkowisku 361.
- Bylina Marcin, właśc. Wojnarowej (1581) 159, 164.

Bystra wieś 309.
 Bystrzonowski hr. Kajetan, kasztelan
 małopolski, kawaler ord. Orła biał.
 i św. Stanisł., epit. 24 (1807).
 Bzowska Teofila epit. 270.

C.

Cappalia katedry krak. 436.
 Carotto Francesco, malarz, 190 (1547).
 Carskie wrota w Brunarach 107.
 Casula (nieistn.) 127, 163, 308.
 Cechy:
 Aromatarii bieccy 208.
 Bednarze bieccy 247.
 Chmielarze bieccy 170.
 Garbarze grybowscy 114; staro-sa-
 deccy 369.
 Garniarze bieccy 191.
 Hultaje bieccy 170.
 Kapelusznicy bieccy 247.
 Malarze bieccy 170, 247.
 Miecznicy bieccy 170.
 Pasamonicy krak. 41, 346, 349.
 Piwowarowie bieccy 246, 247.
 Płóciennicy bieccy 170.
 Pszczelarze bieccy 170; grybowscy
 114.
 Stolarze krak. 404.
 Szewcy bieccy 185; grybowscy 114;
 krak. 4; st. sądeccy 369.
 Szklarze bieccy 247.
 Tkacze bieccy 185; grybowscy 114.
 Tłoczący olej w Bieczu 170.
 Wielki cech biecki 185, 246, 247.
 Zegarmistrze bieccy 170.
 Złotnicy bieccy 170; gdańscy 443.
 Cecylia św. rzh. 444.
 Cecylia Renata królowa 153.
 Celesta Jan, rajca krak. 9 (1646).
 Centralna Komisya konserwatorska zob.
 Konserwatorskie urzędy.
 Centt Wawrzyniec ks., administrator kośc.
 św. Marka. 408.
 Cerasinus (Kirstein) nagr. 454, 458, 460.
 Cerkwie:
 Banica 101.
 Bartne 167.
 Berest 101.
 Bieliczna 101.
 Binczarewa 102.
 Bogusza 107.
 Brunary 107.
 Czarna 111.
 Czerłyżne 112.
 Czyrna 112.
 Długie 251.
 Doliny 252.
 Florynka 112.
 Halicz: miejska 359; dawn. soborna
 339—340.
 Hańczowa 252.
 Izby 119—120.
 Kamiana 124.

Klinkówka 253.
 Królowa ruska 132.
 Łojów 191.
 Malastów 279.
 Piorunka 152.
 Polany 152.
 Przegonina 282.
 Radocina 282.
 Regetów wyżny 282.
 Ropica ruska 285.
 Rozdziele 285.
 Snietnica 161.
 Stawisza 161.
 Tylicz 424.
 Wysowa 318.
 Cesarski herb 109 (1626).
 Cesarz zob. Patronowie.
 Cesarze:
 austriacki Franciszek Józef I. 15
 (1870), 19 (1855), 20 (1872).
 rzymscy (staroż.) 221; Maksencyzus
 191.
 rzymscy (niemieccy): Karol V, 199;
 Ferdynand II, 109 (1626); Leopold
 I, 16; Józef II, 44 (1772), 272 (1783).
 Chabówka miejsc. 425.
 Chaliński Tad. ks. w Rozembarku 289 (1807).
 Chelповius Stefan, kantor biecki, epit.
 192, 213 (1556), 214.
 Chelmiec pod Sączem, obraz 131.
 Chelmska Anna zob. Rożnowa.
 Chelmski, chorągwy krak. 107 (XVI w.)
 Chmiel Adam zob. Konserwator. Gal. zach.
 Chmielarze zob. Cechy.
 Chmielecki Wawrzyniec Floridus, gene-
 rał kanon. lateran. 327 (1769).
 z Chmielewskich Tekla Krzyżanowska
 zob. Krzyżanowska,
 Choborski Ludwik Possinger, namiestnik
 Morawy, nagr. 318 (1836).
 Chocim, bitwa, 318.
 Chodacki J. Dr., adwokat 366.
 Chodaków 140; zob. Łgocka.
 Chodkiewiczze 200.
 Chodor Walenty, bakałarz sztuk i fil.,
 wikary i mausyonaz biecki, epit. 192.
 211 (1670), 224.
 Chodorowie, rajcy bieccy, 211.
 Chodorówka miejsc. 102.
 Chojeński Jan, bp. krak., 32.
 Chomranice, kościół i obrazy trypt. 375,
 422;
 Chorągwie:
 kościelne: Biecz kośc. par. 204; Gor-
 lice 252; Kolaczyce 398; Tarnobrzeg
 376; Ulanów 439.
 polska z orłem, Ujście solne 399.
 Chorągwy:
 Chelmski krak. 107.
 Kampieski Mikołaj 363.
 Ligeza Mikołaj, star. biecki, nadworny
 198.
 Lubomirski Jerzy kor. 259.
 Łętowski Stanisław krak. 268.
 Chór muzyczny:
 Biecz, kośc. paraf. 184, 186, 213, 214,
 215, 220, 226, 228, 433; chórek 185.

- Bieliny 432.
 Binarowa 249.
 Ciężkowice 111.
 Grybów 114.
 Iwkowa 451.
 Kamionka w. 126.
 Korzenna 130.
 Kraków, kośc. św. Katarzyny 382, 390;
 św. Krzyża 428; św. Mikołaja 75.
 Krużłowa 136, 141.
 Libusza 260, 263.
 Łazany 389.
 Mysłków 152.
 Niepolomice 407.
 Polna 154.
 Ptaszkowa 156.
 Rozebark 288.
 Rzepiennik bpi; kośc. św. Jana Chrzc.
 294, 295.
 Siedliska 160.
 St. Sącz kośc. Klarysek 347; chór za-
 konnic 368.
 Szalowa 304, 306.
 Szczepanów 380.
 Szczyrzyc 359 (zakonny).
 Turza 314.
 Ujanowice 422.
 Wilkowisko 361.
 Zbyszyce 363.
 Chrystus zob. Jezus Chrystus.
 Chryzogon św., relikwie 361.
 Chrzanów 391, 405, 422, 434; archiwalia
 391, 405.
 Chrzciciel Jan św. zob. Jan Chrzciciel.
 Chrzcielnice:
 Barceice 393.
 Biecz kośc. paraf. 192, 228.
 Bieliny 432.
 Biezdzedza 397.
 Binarowa 250, 265.
 Bobowa kośc. W.W. Świętych 103.
 Brnsnik 108.
 Brzyska 146, 147, 397.
 Czechów 341.
 Domosławice 342.
 Gdów 388.
 Gogolów 398.
 Gosprzydowa 449.
 Hyżne 431.
 Jadownik 431.
 Jakubowice 410.
 Jasień 451.
 Just 374.
 Kamionka w. 126.
 Kobylanka 254.
 Kobylany 397.
 Kołaczyce 398.
 Korzenna 128, 130, 137, 162.
 Kraków kośc. św. Mikołaja 66—67.
 Krościenko 395.
 Królówka 356, 440.
 Krużłowa 130, 137, 162, 374, 384.
 Libusza 146, 265, 266.
 Limanowa 424.
 Lipinki 276.
 Lipnica w. 146, 147.
 Łapanów 441.
 Łazany 389.
 Łącko 374, 384, 393—394.
 Mogilno 150.
 Mysłków 151, 375.
 Osiek 397.
 Paczółtówice 445.
 Podole 361, 394.
 Ptaszkowa 157.
 Rzegocina 451.
 Rzezawa 452.
 Sękowa 250, 265, 298, 299, 335.
 Sobolów 440.
 Szalowa 308.
 Szczepanów 66 (uw.), 380.
 Szyk 342, 360.
 Szywałd 366.
 Tarnowo 441.
 Trzciana 356, 440.
 Tymbark 423.
 Wilczyńska 104, 130, 137, 162, 163, 374,
 384.
 Wojakowa 451.
 Zasów 381.
 Zbyszyce 314, 363, 374.
 Zimigród 396.
 Chrzest Chrystusa obr. 254; rzb. 76, 187.
 Cichocki Maryusz, wice-starosta i sędzia
 grodzki krasnostawski, epit. 274 (1752).
 Ciekliński, właściciel Lipinek i Rozdziela
 267, 285 (1581).
 Ciekliński Mikołaj, burgrabia krak., epit.
 192, 199 (1591), 200.
 Ciekliński Piotr, sekretarz król., cześnik
 krak. epit. 215 (1604).
 Ciekliński Stanisław, wnuk Mikołaja, 199.
 Cieniawa wieś, 133, 151, 154.
 Ciepiewski Joachim, rajca krak., 3 (1601),
 4—5 (1601, 1602).
 Cieszek, założyciel Ciężkowic 110.
 Cieszkowice zob. Ciężkowice.
 Cieszkowski starosta zob. Laskowski.
 Ciężkowice 101, 110—111, 164, 341, 383,
 413, 415.
 Archiwa zob. Zbiory.
 Archiwalia zob. Archiwalia.
 Kościół św. Andrzeja 110—111, 341,
 413, 415; obraz cud. 111, 341; dzwon-
 nica 111, 341; plebania 111; ka-
 pllice na cmentarzu 111; zabytki
 ruchome 111.
 Zamek dawny i kaplica 111.
 Cincerlink Mikołaj 237 (1395).
 Ciołek bp. płocki zob. Erazm.
 Ciołek herb zob. Herby.
 Ciosna odlewnika 445.
 Cmentarze:
 Biecz 173, 242, 243, 244, 245.
 Ciężkowice 111.
 Dębica 379.
 Grybów 118, 119.
 Iwkowa 356, 451.
 Jaślany 378.
 Kraków, kośc. św. Flor. 325; św. Wa-
 lentego 77; żydowski 45.
 Mogilno 151.
 Mysłków 152.
 Rzepiennik bpi 291.

Siedliska 160.
 Szymbark 309.
 Tarnów 431.
 Ulanów 439.
 Omentarzyno przedhist. we Furmanach 382.
 Cnót siedm, obr. 249.
 Collationes regiae 175 (1079).
 Collegium Jagellonicum zob. Biblioteka Jagiellońska.
 Collegium juridicum 78, 86.
 Collegium maius zob. Bibliot. Jagiellońska.
 Collegium minus 412.
 Collegium Novum zob. Uniwersytet.
 Collegium Psalteristarum zob. Psalterzyści.
 z Composteli Jakób zob. Jakób z Composteli.
 Constein Justus, odlewacz dzwonów 132.
 Conze Jost, odlewacz dzwonów 360 (1643).
 Cowlonius Paweł epit. 192, 205, 212 (XVII w.)
 Credo, obr. ściennie 249.
 Cudek Kajetan zob. Patronowie.
 Cyborya i tabernakula (por. Sakramentshaus).
 Biecz kośc. paraf. 187, 204.
 Binarowa 250.
 Bobowa kośc. WW. Świętych 103.
 Bolesław 411.
 Bruśnik 108.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Gdów 388.
 Grybów 118.
 Kraków kośc. św. Mikołaja 61.
 Krużłowa 141.
 Lipnica 147.
 Łazany 389.
 Muszyna 394.
 Mystków 152.
 Polna 154.
 Ptaszkowa 157, 159.
 Rzepiennik bpi 290.
 Siedliska 160.
 Sieklówka 399.
 Szalowa 308.
 Wilezyska 163.
 Wójtowa 315, 317.
 Zborowice 165.
 Cyrenberg herb zob. Herby.
 Cyrenejczyk Szymon 154.
 Cýrus Stanisław, rajca krak. 4, 5 (1601, 1602).
 Cystersi w Mogile pod Krakowem 342; w Szczyrzycu 359.
 Czajka Stanisław 66 (1536).
 Czajkowski, major, komendant zamku krak. 387.
 Czaplic Jan, collegiatus kośc. WW. Świętych w Krakowie, kanonik dziekan, prepozyt szpitala bieckiego św. Ducha, portr. 191—192 (1680).
 Czaplic Stanisław Dr. praw, profesor św. Michała na Wawelu, kanonik epit. 40 (1648).
 Czaplicka, żona podstarościego, 300 (1722).
 Czaplicki z Biesny, podstarości 300 (1722).

Czaplicz Andrzej, obywatel i rajca biecki, epit. 192, 208, 209 (1627), 210.
 Czapliczowa Anna z Kutalików, żona Andrzeja 209 (1627).
 Czapskiego hr. zbiór zob. Zbiory.
 Czarna 101, 111, 112; cerkiew 111.
 Czarny Dunajec miejsc. 425, kośc. i zabytki.
 Czarny potok 424.
 Czartoryski Władysław książę 41 (1886).
 Czartoryskich Biblioteka } zob. Zbiory.
 Czartoryskich Muzeum }
 Czaśnikiewicz Łukasz 318 (1585).
 Czatkowice, kapł. przydrożna 444.
 Częstkiewiec A. A. 42 (1861).
 Czechowski kasztelan zob. Ligeza Mikołaj i Ligeza Mikołaj Spytek.
 Czchów 299, 341, 429, 431, 450, 454; Archiwalia 450.
 Kościół 341, 429, 431, 454: malowania ściennie 429, 431, 451, 454; dawna wieża 341; chrzcielnica 341; pomniki 431, 451.
 Czechowicz Stanisław, mieszcz. i rajca biecki, epit. 192, 208—209 (1621).
 Czechowicz Szymon, malarz 66 (1740), 429.
 Czechowiczowa Agnieszka, żona Stanisława, 209 (1621).
 Czepce, strój kobiecy 242.
 Czermińska Agnieszka, żona Grzegorza Kromera epit. 202.
 Czertyżne 101, 111—112; cerkiew św. Michała 112.
 Czerznicka Katarzyna epit. 25.
 Czeski król Wacław 168 (1303), 285 (1303), 286, 404.
 Cześnicy: Ciekliński Piotr 215 (1604); Ligeza Stanisław 411 (1605), 412 (1569).
 Czołowski Aleksander Dr. zob. Konserwatorowie Gal. wsch.
 Czorsztyn zamek i wykopaliska, 395.
 Czorsztyńska starościna zob. Potocka Elżbieta.
 Czudziec, kościół i zabytki 442.
 Czyrna 101, 112, 152; cerkiew św. Parascewii 112.
 Ćwikliński Ludwik Dr. zob. Konserwatorowie Gal. wsch.

D.

Dach:

Biecz kośc. paraf. 179, 186, 460, 462; dzwonnica 231; wieża ratuszowa 350.
 Dębno pod Wojniczem 385.
 Kalwarya 448.
 Kraków: BCiało wieża 448, 453; św. Katarzyny 464; Katedra skarbiec 421, 434; św. Krzyża kośc. 428; św. Mikołaja kośc. 60; św. Tomasza kośc. 92.
 Libusza 259.
 Łazany, wieża kośc. 389.
 Rozenbark, wieża kośc. 286.
 Sękowa kośc. 296, 297; wieża 297.
 Staszkówka 300.

- Szymbark, dwór 310, 312.
 Tyczyn, kość. św. Krzyża 442.
 Wiśnicz, zamek 440.
- Dajgenowa Zofia, mieszczka, epit. 49 (1767).
 Dajwór ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Dalmatyki:
 Bobowa kość. WW. Świętych 103.
 Kobylanka 258.
 Kruźłowa 142.
 Paczółtowiec 445.
- Dama orderu zob. Ordery.
 z Damaszku Jan zob. Jan z Damaszku.
- Damian św. zob. Kosma i Damian.
- Dania 172.
- Daniel prorok med. 126.
- Daniszewski 433.
- Darguna Lotara zbiór zob. Zbiory.
- David prorok rzb. 190; medalion 126.
- Dąbie wieś 55.
- Dąbrowa, miasto figura (obelisk) 371—372.
- Dąbrowa herb zob. Herby.
- Dąbrowski powiat zob. Powiaty.
- Dekanaty:
 bobowski 99, 100, 133, 141.
 bocheński 356.
 brzeski 356.
 dobczycki 277.
 nowosądecki 375.
 nowotarski 99.
 sądecki 279 (1326, 1328).
 starosądecki 99.
 szczyrzycki 277.
- Delpacych kamienica w rynku krak. 428, 436, 437.
- Dembińska Maryanna z Bontanich epit. 25 (1796).
- Dembińska Maryanna z Jaworskich epit. 26 (1803).
- Dembińska Urszula z Morsztynów 318 (1800).
- z Dembińskich Kryst. Remer zob. Remer.
- Dembnik, kopalnia marmurów, 30.
- Dembowiec, prebenda XVII w., 204.
- Dembowski Władysław zob. Patronowie.
- Dembski Paweł, sufragan biskup krak. 342 (1588).
- Demetrykiewicz Włodzim. Dr. zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
- Demetryusza św. cerkiew
 w Binczarowej 102.
 w Boguszy 107.
 w Czarnej 111.
 w Długiem 251.
 w Przegoninie 282.
 w Snielnicy 161.
 w Stawiszy 161.
- Deputat biecki zob. Łętowski Stanisław.
- Deutsch-Wagram, bitwa 1809, 26.
- Dębica, kościół i kapliczka 379.
- Dębni, zbiory hr. Lasockich, 336.
- Dębno herb zob. Herby.
- Dębno w Nowotarskiem, kościół 116, 249, 315, 385.
- Dębno pod Wojniczem 377, 379—380, 385, 415, 431, 441, 455, 456.
 Kościół 379—380, 385, 415, 455, 456;
 ołtarze i obrazy 379; wieża 379.
- Zamek szlachecki 377, 380, 431, 441;
 baszty 380, 441. fig. św. Jana Nep. 380.
- Dicolos, tetrastrophos 213.
- Dietl Józef Dr., burmistrz krak. 4, 5 (1869).
- Dietłowska ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Distichon 214.
- Ditricius Wawrzyniec, altarysta biecki, epit. 192, 207—208.
- Dives Jan zob. Jan Dives.
- Długa ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Długie, wieś 167, 251, 282; cerkiew św. Demetr. 251.
- Długosz Jan, kanonik krak., 10, 13 (1471), 14, 36 (1480), 361, 380, 397, 398, 443, 446.
- Długosza budowle og. 361, 397.
- Długosza bursa zob. Bursy.
- Długosza dom 36, 443, 446.
- Długoszewski Bolesław zob. Patronowie.
- Długoszewski Floryan zob. Patronowie.
- Długoszowie bracia 36 (1450).
- Długoszowskie obramienie 361, 398.
- Dniepr rz. 191.
- Dniestr rz. 340.
- Dobczyce 465, zamek i mury miejskie.
- Dobczycki dekanat zob. Dekanaty.
- Dobek Jan Łowczowski epit. 417 (1628); pomnik 417, 418.
- Dobkowa Zofia z Marcinkowskich epit. 417.
- Dobra wieś, kościół 259.
- Dobrków kość. 376.
- Dobromil 438, 452.
- Dobrzański, generał Kanoników later. 326 (1776).
- Doktorowie kościoła rzb. 190, 294; Chr. między doktorami 114, 257.
- Dolabella, malarz, 378.
- Dolański Stanisław, właśc. zamku w Baranowie 378.
- Doliny 167, 251—252; cerkiew Narodz. MBoskiej 252.
- Doliwa herb zob. Herby.
- Dolhe wieś zob. Długie.
- Dominia: Bieńczyce 450; Rabka 405; Spytkowice 405.
- Dominik św. obr. 150.
- Dominika św. kaplica w kość. Dominikanów w Krakowie 343.
- Dominikanie:
 Borek pod Rzeszowem 366, 416.
 Jasło 437.
 Kraków 87, 153, 335, 343, 346, 348, 366, 367, 368, 370, 400, 401, 408, 409, 412, 413, 419, 423, 438, 462.
 Oświęcim 385, 407, 461.
 Rubieszów 271, 274.
 Tarnobrzeg 376.
 zob. nadto Kościoły i Klasztory.
- Dominikańskie krucyganki w Krakowie zob. Krucyganki.
- Domosławice 342, 441, 449; kościół 449; tryptyk 342, 441, 449; chrzcielnica 342.
- Domy bieckie zob. Biecz; krakowskie zob. Kraków.
- von Donnersmark hr. Henckel 418.
- Dorota św. 64, 114, 116; obr. 64, 114.
- Drażek na dzwonki w Binarowej 250.

- Drewicz, komend. ros. 170 (1770).
 Drezno, archiwum państwowe 427 (plan katedry krak.)
 Drożdziejew Jan ks., prob. św. Mikołaja w Krakowie 62 (1880), 63.
 Drukarsz krak. Hochfeder Kasp. 247(XV w.)
 Drużyna herb zob. Herby.
 DRYA herb zob. Herby.
 Drzewo genealogiczne MB. w Bieczu 190.
 Drzeworyty 247, 452.
 Drzwi (wrota; por. Okucie).
 Baranów, kościół 377.
 Biecz, kośc. paraf.: główne 228, 230; boczne pln. 230; zakrystyi 230; kośc. św. Anny skarbiec 233. dzw. w mieście og. 241.
 Binarowa 251.
 Bruśnik (z zamku z Bukowca), 109, 110.
 Bukowiec, zamek 109, 110.
 Gosprzydowa 449.
 Iwkowa 451.
 Kołaczyce 398.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja 59; Ron-del Flor. 414.
 Krościenko 397.
 Królówka 440.
 Krużłowa 141.
 Libusza 251, 267.
 Lubla 398.
 Nawojowa 410.
 Podole 394.
 Poręba Spytkonis 452.
 Przydonica 362.
 Rogi 395.
 Szczyrzyce 359.
 Zmigród 396.
 z Dubalskich Katarzyna Nowakowska zob. Nowakowska.
 Dubiecki Mateusz, kanclerz kat. krak. 43 (1813), 48 (1829).
 Duc Razeuilius Albert zob. Radziwiłł.
 Duch św. obr. 66, 379, 397; rz. 71, 237, 257; haft 381.
 Duchy św. (de Saxia) bracia zob. Bracia.
 Duchy św. (de Saxia) Kanoniczki zob. Kanoniczki.
 Duchy św. bractwo plebanów zob. Bractwa.
 Duchy św. kościół szpitalny w Bieczu 172, 173, 174, 192, 210, 235, 237; kościół szpitalny w Krakowie 89.
 Duchy św. plac w Krakowie zob. Place.
 Duchy św. szpital w Bieczu i Krakowie zob. Szpitale.
 Duchacy zob. Bracia św. Duchy de Saxia.
 Duchaczki zob. Kanoniczki.
 Duchaków krzyż podwójny 93.
 Dukla 95, 235, 395, 426.
 Kościół Bernardynów 396.
 Kościół paraf. 395—396; kaplice, sarkofagi Mniszechowej i Stadnickiego; epitafia 396.
 Dunajec rz. 341, 347, 395.
 Dunajewski Albin, biskup krak. 41 (1889), 44.
 Dunin Jan, malarz szalowski, 306 (1796).
 Dussius Jan, pleban w Mystkowie 151 (1608).
 Duval Jan, oficyał generalny dyec. krak., prepozyt kolegiaty wojnickiej i kośc. w Radłowie 272 (1783).
 Dwory:
 Baranów 377 (obronny).
 Biezdziatka 398 (zbiory).
 Bruśnik, dwór Fihauzerów i zbiory 109.
 Dębno pod Wojniczem 377, 380, 431, 441 (obronny).
 Gawłuszowice 378 (dawny).
 Gieraltowice 289.
 Jazowsko 109.
 Jeżów (obronny) 121—124, 377.
 Kobylanka 254.
 Przyszowa 422.
 Szymbark 309—313, 377 (obronny).
 Tegoborza 374.
 tynieckiego opactwa 365.
 Dworzani królewski Ligęza Mikołaj, kaszt. biecki, 198.
 Dworzani królowej polskiej zob. Ligęza Jan.
 Dworzański Jan, prof. gimn., członek kom. archiw. 404.
 Dyakon gnieźnieński Stanisław, rektor koll. bobowskiej 104 (1475).
 Dydyński Maryan zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
 Dyecezyalna wizyta
 z r. 1595, Kazimirskiego 301.
 z r. 1596—98 Radziwiłłowska 107.
 z r. 1608, Tylickiego 99, 100, 104, 106, 109, 113, 114, 118, 120, 121, 125, 127, 130, 133, 143, 145, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 159, 161, 163, 164, 165, 301, 308.
 z r. 1767 (w dyec. przem.) 268.
 z r. 1814 (w dyec. przem.) 286, 301.
 z r. 1890 Łobosa 163, 341.
 z r. 1891 Łobosa 356.
 z r. 1892 Łobosa 375.
 Dymitr, wojewoda ruski 191.
 Dynów 272.
 Dyssydenci 252.
 Dywany:
 Gawłuszowice 378.
 Mielec 379.
 Szalowa 307.
 Dzbany gdańskie w Tarnowie 399.
 z Dziańottych Magdalena Mierzejewska zob. Mierzejewska.
 Dziedzic Jan 76.
 Dziedzinniec:
 Baranów, zamek 378.
 Kraków: Bibl. Jagiell. 412; ul. św. Anny dom narożny 448.
 Dziekańska kamiénica ul. Kanonicza w Krakowie 461.
 Dziewie 11.000 ołtarz w Krużłowej 141.
 Dzików, zbiory hr. Tarnowskich 336.
 Dzwonki mszalne i sygnaturki:
 Biecz kośc. paraf. 230.
 Bobowa kośc. św. Zofii 106.
 Boguchwał 415.
 Kobylany 397.

Librantowa, dzwonnica 424.
 Ludzimierz 424.
 Rzepiennik Bpi kość. paraf. 291.
 Dzwonnice (por. Wieże).
 Biecz kość. paraf. 172, 175, 231, 232,
 238.
 Bielany pod Krakowem 410.
 Biezdzedza 397.
 Ciężkowice 341.
 Jastrzębia 120.
 Kamionka w. 126.
 Kraków kość. św. Mikoł. 60.
 Krościenko 397.
 Królowa ruska 132.
 Krużłowa 139.
 Librantowa 424.
 Łużna 278.
 Paczółtowice 444.
 Pisarzowa 422.
 Szalowa 308.
 Dzwony:
 Baranów 377.
 Barcice 393.
 Biecz kość. paraf. 231—232.
 Binarowa 251.
 Bobowa 103, 104.
 Bruśnik 108.
 Brzeźnica 452.
 Chomranice 422.
 Ciężkowice 110.
 Czarny Dunajec 425.
 Czchów 341.
 Czudziec 442.
 Czarna 112.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Długie 241.
 Frysztak 398.
 Gdów 388.
 Gogolów 398.
 Góra św. Jana 360.
 Ivkowa kość. główny 451.
 Izby 120.
 Jakubowice 410.
 Jasień 451.
 Jasło 277 (uw.)
 Jastrzębia 121.
 Jodłownik 423.
 Kamionka w. 126.
 Korzenna 130.
 Kraków kość. św. Mikołaja 76.
 Krosno 447 452,
 Królowa ruska 132.
 Krużłowa 140.
 Lipinki 276—277.
 Lipnica 147.
 Lubla 398.
 Łużna 278.
 Miechocin 377.
 Moszczenica (pow. gorl.) 280.
 Niedźwiedź 422.
 Olszyny 281.
 Olpiny 437.
 Paczółtowice 445.
 Pisarzowa 422.
 Podkościele 372.
 Polna 153.
 Poręba Spylkonis 452.

Rogi 395.
 Ropa 284.
 Równe 395.
 Rzegocin 451.
 Rzepiennik bisk. 290.
 Sękowa 299, 335.
 Siedliska 160—161.
 Skrzydlna 359.
 Snietnica 161.
 Staszkówka 300.
 Szalowa 308.
 Szczyrzyc 359.
 Szymbark 309.
 Tenczynek 49.
 Turza 315. 3
 Tylmanowa 394.
 Tymbark 423.
 Ujanowice 422.
 Wilkowisko 361.
 Wrocanka 395.
 Zborowice 165.
 Żeleźnikowa 393.

E.

Ecce homo obr.: 154, 341, 394, 430; rzb.:
 257, 288, 294.
 z Eichbergierów Bienkiewiczowa zob.
 Bienkiewiczowa.
 Eilego kamienica w Krakowie zob. Rynek.
 Ekielski Władysław zob. Budowniczo wie.
 Ekonomie królewskie 391.
 Eljasz Walery, malarz 109.
 Elzewirowy druk 213.
 Elżbieta św. 114, 344, 316, 360.
 Elżbieta Turyngska św. rzb. 73.
 Elżbieta Łokietkówna, król. weg. 171,
 289 (1382).
 Emalia 256, 257, 356, 366, 373.
 Emeryci księża przy kość. św. Marka
 w Krakowie 20, 414; dom 20.
 Empora 252, 379.
 Eperies, odlewnia dzwonoń 112, 120,
 161, 284.
 Epigrafy zob. Napisy.
 Epitafia zob. Nagrobki.
 Erazm Ciołek, bisk. płocki 37 (1505), 50.
 Eselsrücken mot. arch. 259, 281, 291,
 297, 362, 369, 389, 393, 398, 440, 451.
 Estreicher Stanisław Dr. zob. Kon-
 serwatorowie Gal. zach.
 Estreicher Tadeusz Dr. 322, 323.
 Eustachy św. obr.: 64, 360.
 Ewangeliści og. obr. 114; rzb. 163, 187,
 289, 449.
 Ewangelistów ołtarz w Grybowie
 (paraf.) 114; godła 127, 236, 362, 380.
 Ezdrasz prorok (medalion) 126.

F.

Fabian św. obr. 114.
 Fabritius Wojciech, jezuita, epit. 192, 202
 (1637).

- Fadhrons Wacław zob. Patronowie.
 Falkowice 388; dziedzic zob. Wieyski.
 Fasada:
 Biecz: kość. paraf. 174, 177, 179, 180,
 231; brama 232; domy w rynku 241.
 Bobowa kość. św. Zofii 104.
 Boguchwał 415.
 Borek pod Rzeszowem 416, 442.
 Ciężkowice 110.
 Dębno pod Wojniczem: kość. 415;
 zamek 380.
 Dukla, kość. Bernardynów 396.
 Grybów, kość. św. Bernardyna 116.
 Kraków
 Kościoły: Dominikanów, furta 408;
 Franciszkanów 462; św. Miko-
 łaja 60, 85; Misyonarzy 464; św.
 Piotra 457; św. Tomasza 90.
 Synagoga na Kazimierzu 357.
 Domy pryw. w Rynku 321, 357, 375,
 436; dom Długosza 446. -- Domy
 ul. Floryańska 358; ul. Grodzka,
 Sąd 9; ul. Kanonicza 33; ul. Ka-
 pucyńska 39 ul. Krakowska 44;
 ul. św. Marka 22; ul. Szpitalna,
 Szpital św. Rocha 27.
 Łuźna 277.
 Miechocin 376.
 Niepołomice 458.
 Olszyny 281.
 Radomyśl 381.
 Rozembark 286.
 Rzepiennik, kość. św. Jana 291.
 Rzeszów, kość. popijarski 416.
 Szalowa 302.
 Szymbark, kość. 309; dwór 309, 310, 312.
 Fedorowicz Adam Dr., starosta rzeszo-
 wski 345, 441, 442.
 Feledyn, malarz 393.
 Felicyanki w Krakowie 388.
 Ferdynand II cesarz 109 (1626).
 Feretron w Łuźnej 277; w Tegoborzy 374.
 Fetter Karol 382.
 Fiałkowska Józefa z Warzykiewich, żona
 Bazylego, 85.
 Fiałkowska Józefa, córka Bazylego 85.
 Fiałkowski Bazyl, dr. med. i obyw. krak.
 epit 85 (1840).
 Figury i szopy architektoniczne:
 Biecz 246.
 Biskupice pod Radłowem 407.
 Dąbrowa, rynek 371—372.
 Kraków, ul. Dietłowska 43; ul. Ko-
 pernika 42; ul. Loretańska (Kapu-
 cyni) 324; fig. św. Jana Nep. 39, 325;
 kości. św. Mikołaja (latarnia zmarł.)
 76—77.
 Kruźłowa 142, 143, 147, 181.
 Librantowa 424.
 Mogiła, kopiec Wandy 343.
 Radłów 442, 452.
 Rzędzin 366.
 Siedliska, cmentarz 160.
 Figuryczne deski w Kruźłowej 134.
 Fihauzer Eugeniusz zob. Patronowie.
 Fihauzer Konrad, sekret. król. 109
 (1638).
 Fihauzer Zygmunt 109 (1626).
 Fihauzerów dwór w Bruśniku 109,
 w Jazowsku 109 (1831).
 Fihauzerów kaplica w Bruśniku 108.
 Filipa i Jakoba śś. kość. w Mystkowie
 zob. Kościoły.
 Filippi, rzeźbiarz 349.
 Filomena św. obr. 260.
 Firlejowie 381 (XVI w.)
 Flandrya 199.
 Fleckenberg Tekla zob. Patronowie.
 Fleischer ks., proboszcz w Komorowi-
 cach 442.
 Floryan św. obr.: 114, 365, 369, 430; rzb.:
 42, 190.
 Floryana św. kość. w Krakowie zob. Ko-
 ścioly.
 Floryana św. cmentarz w Krakowie zob.
 Cmentarze.
 Floryana św. relikwie 35.
 Floryańska brama zob. Bramy.
 Floryańska ulica w Krakowie zob.
 Ulice.
 Florynka 101, 112; cerkiew św. Michała
 112.
 Fortalicja rusko-litewska w Olesku 344.
 Fortepiany dawne w Krakowie 337.
 Fortyfikacje z wojen szwedzkich w Ole-
 snie 372.
 Fotel w Nowej Górze 443.
 Fotografowie zob. Krieger i Rzewuski
 Walery.
 Franciszek św. 10, 29, 137; obr. 131, 150,
 206.
 Franciszek Xawery św., relikwie 75.
 Franciszek Józef I, cesarz austr. 15 (1870),
 19 (1855), 20 (1872).
 Franciszkanie og. 137.
 Kraków 28, 29, 348, 349, 350, 367, 415,
 416, 418, 420 427, 448 462, 463.
 Krosno 337.
 Stary Sącz 425.
 zob. nadto Klasztory i Kościoły.
 Franciszkanki krak. 10.
 Franciszkańska ulica w Krakowie zob.
 Ulice.
 Franciszkańskie krużganki zob. Kruż-
 ganki.
 Francowicz Antoni, rajca krakowski 27
 (1694).
 Francya, »liste de monuments classés« 98,
 355.
 Fraternitas contubernii zob. Bractwa.
 Fredro 301 (1238).
 Fryderyk August, król saski i ks. war-
 szawski 18 (1810).
 Fryderyk Jagiellończyk, kardynał i ar-
 cybiskup 127 (1494), 434.
 Frysztak, kość. i zabytki 398.
 Furmankowicz Paweł epit. 192, 210
 (1637).
 Furmankowiczowa Katarzyna z Mączków
 210 (1637).
 Furmany, cmentarzysko 382.
 Fusorius Bartłomiej, kustosz kolleg. są-
 deckiej 125 (1608).
 Führieh, malarz 277 (styl).

G.

- Gabinet archeolog. uniw. Jagiell. zob. Zbiory.
- Galena lektoryum 17.
- Galerya (por. Ganek)
Baranów zamek 377; t. zw. gal. obrazów 378.
Biecz: kośćc. paraf. 185 (dawna); wieża ratusz. 175, 235, 350.
Kraków, dom Długosza 446.
Szyk, wieża 360.
- Galicyi wschodniej konserwatorowie zob. Konserwatorowie.
- Galicyi zachodniej Konserwatorowie zob. Konserwatorowie.
- Gamrat, biskup krak. 37.
- Ganek (por. Galerya).
Baranów, zamek 377, 378.
Biecz, wieża ratusz. 235.
Jeżów, dwór 122.
Kraków, dom Długosza 446; Rondel bramy Flor. 414.
Tęgorozza, pałac 362.
- Garbarze, cech } zob. Cechy.
Garncarze, cech }
- Gawłuszowice: kościół, dywany, dwór 378.
- Gawrony miejsc. 137—138.
- Gawronski z Gawron Franciszek, kanonik wojnicki, dziekan bobowski, pleban krużłowski 137, 138 (1715).
- Gawronski z Gawron Hieronim, ojciec Franciszka, epit. 137—138 (1715).
- Gąsiorowscy, fundatorowie 66.
- Gąsiorowski 391.
- Gdańsk 399, 439, 443; cech złotniczy 443.
- Gdów 387, 450; kościół 387—388; archiwalia 388; obrazy 388, kielichy 388, ornat 388, 450.
- Gebauer Aleksander, inżynier 444.
- Gedroyé Michał błog., nagrobek 414, 417, 421, 427, 437, 447, 448; epit. 421.
- Gembicki Piotr, bisk. krak. 8 (1660), 29 (1647).
- Genealogiczne drzewo M. Boskiej 190.
- Generał Kanoników later. krak.
Chmielecki Wawrzyniec Floridus 327 (1769).
Dobrzański 326 (1776).
- Generał małopolski
Wielopolski Jan 254.
Wodzicki Eljasz z Granowa 324 (1786).
- Generał oberstl. Reg. Kon. B., Łętowski Stanisław 270.
- General wojsk kor., Aksak Gabryel 273.
- Gerlachowski Szymon 64 (1617).
- Gertrudy św. kościół w Krakowie zob. Kościoły.
- Getko Bokowski 277 (XV w.)
- Gezowska Jadwiga z Gezowa 136.
- z Gębłów Elżbieta 1^o Kromerowa 2^o Bednarska epit. 82 (1810).
- Giebułtowscy, właśc. Małostowa 279 (1440).
- Gieralt herb zob. Herby.
- Gieraltowice (pow. bialski), dworek 289.
- Giersza Szymon epit. 83 (1836).
- Gierszowa Maryanna z Rózańskich, żona Szymona, epit. 83 (1842).
- Gilański sultan 11.
- Gilczewska Józefa epit. 255 (1824).
- Gimnazjum św. Anny w Krakowie 16, 18—19.
- Girtler Jan, obyw. krak. epit. 87 (1800).
- Glabovius Aleksy ks., wikary biecki, epit. 215 (1560).
- Glixelli, jubiler krak. 443.
- Gloryeta kośćc. w Turzy 314.
- Gloryfikacya M. Boskiej zob. Koronacya.
- Gładysz Erazm, właśc. Szymbarku 309 (1552, 1553).
- Gładysz Jan, dziedzic w Szymbarku 308 (1359).
- Gładysz Jan z Kowalowy, dziedzic Szymbarku, 309 (1513).
- Gładysz Jan, pleban w Grybowie 113 (1608).
- Gładysz Mikołaj, właściciel Polnej 153 (początek XVII w.)
- Gładysz Stanisław, właściciel Szymbarku 309 (1552, 1553).
- Gładysz Szymon, właściciel Polnej 153 (1481).
- Gładysz Szymon, właściciel Szymbarku 309 (1581).
- Gładyszowa Elżbieta z Jordanów, nagr. 380 (XVI w.)
- Głąbinów 55.
- Głębocki St. zob. Patronowie.
- Gmerki zob. Znaki.
- Gnatowie Franciszek, snycerz (?) 157 (1706).
- Gniezno 95.
- Gnieźnińscy arcybisk. zob. Arcybiskupi.; Gnojnik 319, 431, 448; kościół 431, 448 szafka i portal 448; ornaty i kielich 448—449.
- Godziemba, herb zob. Herby.
- Goetz Juliusz Dr. zob. Patronowie.
- Gogolów 398; kośćc., chrzcielnica, dzwony.
- Goldfinger, właściciel pałacu w Bagienicy 371.
- Golgota zob. Pochód na Golgotę.
- Golecki Jan, tenutaryusz Sękowej 295 (XVI w.)
- Gołębski Jacenty, obyw. krak. 43 (1813).
- Gołbia ul. w Krakowie zob. Ulice.
- z Gorajskich Zygmunta Tarnowska zob. Tarnowska.
- Gorlice 167, 168, 242, 243, 248, 251, 252, 253, 258, 267, 277, 279, 280, 282, 285, 289, 295, 299, 301, 308, 313, 315, 318, 319.
Kościół Narodz. N. P. Maryi 252; choraław 252.
- Lanus w mieście, archiwalia i ruśznice 252.
- Powiat gorlicki zob. Powiaty.
- z Gorlic Jan 252 (1475).
- Gorzycie 377; kościół, obraz i ornaty.
- Gosprzydowa 449; kościół, chrzcielnica, ołtarz, antependium.
- Gostyńska podeczaszyzna zob. Leszczyńska Barbara.

Gozdawa, herb zob. Herby.
 Góra św. Jana, wieś 360; kościół dawny i zabytki.
 Góra św. Jerzego 368 (Mons S. Georgii).
 Górska Jadwiga, epit. 284 (1584).
 Górski Antoni prof. 450.
 Górski ksiądz w Kobylance 258.
 z Grabiów Paczółtowska Katarzyna zob. Paczółtowska.
 Grabowski Ambroży 21 (1823).
 Grabówka, przedmieście Tarnowa, 400 (pieczęć).
 Grabscius Stanisław, kustosz kolegiaty sądeckiej 125 (1602).
 Gradowski ksiądz 443, portret.
 Graniczny kamień Kleparza i Pędzichowa 41 (1782); na górze Śnieżnicy 423 (1789).
 z Granowa Wodzicki Eljasz zob. Wodzicki.
 Groble plac zob. Place w Krakowie.
 Groblewski zob. Patronowie.
 Grobowce zob. Nagrobki.
 Grochowskiego księdza kamienica w Krakowie 34.
 Grodzicki Paweł, prefekt artylerii król. 12.
 Grodzisko w Biezdziatce 398; nad Dniestrem 340.
 Grodzka ulica w Krakowie zob. Ulice.
 Gromnik, kościół 441.
 Grono Konserwatorów Galicyi wschodniej i zachodniej zob. Konserwatorskie urzędy.
 Grot Jan, biskup krak. 151 (1339), 435.
 Grotkowski Prokop epit. 283 (1529).
 Groły, Biezdziatka 398.
 Grody w Bieczu zob. Zauki.
 Gród w Krylosie 340.
 Gródek (pow. grybowski) 101, 112.
 Gródek (pow. nowosądecki) 361.
 Grybów (pow. grybowski), 101, 102, 107, 109, 110, 111, 112—119, 120, 121, 124, 125, 127, 132, 143, 149, 151, 152, 154, 157, 159, 161, 163, 164, 315, 399.
 Archiwalia 119.
 Kościoły: św. Katarzyny i Mikołaja (paraf.) 113—114; posąg MB. 113; dawne zabytki 113—114. — Kościół św. Bernardyna 114—119, 315; odrzwia 114—116; kruchta i jej polichromia 116—117, 315; obrazy 117—118; nagrobek Liehoniów 118; zabytki dawne 118—119. — Dawne kościoły: św. Anny 118; św. Krzyża 118, 119.
 Plebani zob. Plebani.
 Plebania 119.
 Powiat grybowski zob. Powiaty.
 Tynły grybowskie 113.
 Grybów 449; kościół, ławka, hafty.
 Gryf herb zob. Herby.
 Gryfina, żona Leszka Czarnego 149 (1299), 404 (dyplom).
 Grywald 425; kościół i polichr., obrazy i rzeźby.
 Grzebień średniowieczny 349.
 Grzegorz z Nazyanzy, ojciec wsch. kośc. rzb. 61.

Grzegorz św. obr. 64, 114; Grzegorza św. msza 64.
 Grzegorz św., papierz, rzb. 294.
 Grzegorz bez nazw. i daty 322.
 Grzegorz IX, papież 56 (XIII w.)
 Grzegorz XVI, papież 73 (XIX w.)
 Grzegorz, pleban Nowej Lipnicy 145 (1378).
 Grzegorz, służący obserwatorium krak. 42 (1812).
 Grzegórzki w Krakowie 55.
 Grzymalina Marta, księci Duchaczek 89 (1425).
 Grzymala herb zob. Herby.
 Grzymala Andrzej, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie 59 (XV w.)
 Grzymisława, księżniczka ruska, żona Leszka Białego 10.
 Gucci, rzeźbiarz 380.
 Guz metalowy 267 (1603).
 Gwoździkowie Melchior epit. 325 (1667).
 Gwoździkowie Zofia, żona Melchiora, 325.

H.

Habas, włóścianin w Rzepienniku Strzyżewskim 295.
 Habdank herb zob. Herby.
 Haczów 252.
 Haft »au petit point« zob. Ścieg »au petit point«.
 Halicz 10, 339—340; cerkiew miejska 339—340; cerkiew soborna, Uspienia Bogarodzicy (dawna) 339; Kryłos pod Halczem (grodz.) 340.
 Hałatówka, rola we wsi Łosie 253.
 Han tatarski 191.
 Handel w Gorlicach 252; w Bieczu 168—170, drogi handlowe 168.
 Hanko, mieszczanin sądecki 112 (1340).
 Hańczowa 167, 252—253, 318; cerkiew Opieki M. Boskiej 252; plebania 253.
 Harkłowa, kościół 116.
 Harta, miejsce w Bieczu 242.
 Hauser, prof. malarstwa w Monachium 190, 389, 425.
 Helena św. obr. 64, 118, 360.
 Hełm wieży:
 Biecz, ratusz 235.
 Bielany, dzwonnica 410.
 Kraków: B. Ciało (dzwonnica) 448, 453; św. Krzyż 428.
 Henckel hr. von Donnersmark, właśc. Lipowca 418.
 Hendel Zygmunt, architekt zob. Konserwatorowie Gal. zach.
 Henryk Walezy, król polski 14.
 Henryk, opat tyniecki 164 (1345).
 Heraldyczny styl 70 (uw.)
 Herbut (sic!) Daniel 132.
 Herby:
 Belina 139.
 Bogorya 299.
 Bolesta 134.
 Bończa 411.
 Brochwie 181, 241, 322.
 Ciolek 139, 281, 326.

- Cyremberg 241.
 Dąbrowa 104.
 Dębno 102, 363, 380.
 Doliwa 388, 389, 411, 423.
 Drużyna 139.
 Drya 36, 37, 126.
 Gierałt 362.
 Godziemba 395.
 Gozdawa 133, 281.
 Gryf 108, 128, 130, 135, 150, 162, 181,
 301, 309, 359, 362, 363, 378, 389,
 398, 411, 423.
 Grzymała 59, 397.
 Habdank 44, 108, 126, 130, 199, 217,
 363, 395, 411.
 Hołobok 200.
 Janina 235.
 Jastrzębiec 36, 139, 143, 159, 187, 190,
 228, 285, 411, 446.
 Jednorożec 28, 411.
 Jelita 397.
 Junosza 32, 33, 139, 281, 389.
 Kietlicz 388.
 Kinitów 373.
 Korab 50, 372.
 Koreczak 73, 360.
 Korzbok 119.
 Kościeszka 19.
 Kozłarogi 376.
 Kroje 181.
 Kur 103.
 Lanckorońskich 380.
 Lełwa 73, 130, 198, 206, 240, 265,
 267, 281, 322, 365, 371, 376, 379, 380,
 395, 398, 411, 451.
 Leszczyc 35.
 Ligęzów 342, 411, 412.
 Lis 102, 109, 380, 389.
 Lubomirskich 371, 407.
 Łabędź 9.
 Nałęcz 139, 181, 317, 395.
 Nieczuja 198, 275, 371, 376, 434.
 Niesobia 134, 363.
 Nowina 388.
 Obuch 126.
 Odrowąż 127, 130, 133, 134, 135, 136,
 137, 138, 143, 146, 179, 181, 217,
 358, 379, 389, 423, 434.
 Ogończyk 123, 162, 411, 423.
 Ostoja 380.
 Ośła głowa = Półkoziec.
 Pilawa 210.
 Pobóg 393.
 Poraj 130, 137.
 Półkoziec 104, 162, 198, 206, 235, 236,
 240, 81, 360, 3623, 371, 374, 380, 434.
 Prus 161.
 Prus I 86, 126, 162, 374, 376, 388.
 Rałud 135, 143.
 Rawicz 193, 208, 435.
 Rogala 126, 136, 394, 411.
 Saszor 380.
 Starykoń 254.
 Strzemię 121, 127, 130, 135, 136, 139,
 143, 145, 146, 161, 162, 164, 195, 374.
 Sulima 37, 198, 371.
 Syrokomla 211.
 Szreniawa 126, 130, 139, 181, 277, 285,
 358, 389, 393, 395, 411, 423, 433,
 440, 441, 451.
 Słepowron 109, 389.
 Słizień 125.
 Swinka 137.
 Tarnawa 232.
 Tenczyńskich 349.
 Tepla podkowa 134, 361.
 Topacz 363.
 Topór 130, 247, 281, 361, 374, 388,
 411, 440, 445.
 Trąby 109, 181, 240, 281, 371, 380.
 Trzy gwiazdy 9.
 Turzyna = Prus I.
 Warnia 162, 389.
 Wczele 139.
 Wielogłowskich 449.
 Wieniawa 13, 145, 377.
 Zadora 219, 388.
 austriackiego domu 235.
 Biecza zob. B, godło Biecza.
 biskupów 394, 434.
 cesarski wielki 109.
 Kromera 235.
 Montelupich 357.
 Orzeł polski zob. Orzeł.
 profesorskie uniw. krak. 70.
 Tarnowa 400.
 uniwersytetu Jagiell. 75.
 Herby (bez oznaczenia, jakie) 47, 48, 140,
 150, 193, 228, 241, 281, 378, 424,
 436, 439, 465.
 Herman, soltys 248 (1347).
 Hermy 221, 223, 238; hermowane kary-
 tydy 186.
 Hetmani:
 Lubomirski Jerzy 191.
 Radziwiłł Janusz 191 (1649).
 Sarnowski Jan 373 (XVI w.)
 Tarnowski Jan 347, 365.
 Hibner Bartłomiej epit. 192, 203 (1663).
 Hibnerowska kaplica w Bieczu 185, 202, 203.
 Hickl Aniela zob. Patronowie.
 Hieronim św. obr. 64, 66, 103, 114.
 Hipparch z Rodos, astronom 323 (120 przed
 Chr.)
 Hochfeder Kasp., drukarz krak. 247 (XV w.)
 Hołobok herb zob. Herby.
 Horodyszcze zob. Grodzisko.
 Hossein-beg, syn sułtana gilańskiego 11
 (1676), 531.
 Hotel »pod Różą« w Krakowie 7 (napisy);
 Saski (napisy) 19, 21.
 Huberta św. order zob. Ordery.
 Hultai cech w Bieczu 170 (XVII w.)
 Humiecki Stefan, wojewoda podolski, star.
 libuski 259 (1777).
 Humnicki 259.
 Hungarus Paulus Benedictus (r. 1339)
 102, 145.
 Hurdyce zob. Soboty.
 Hynko 175 (1361).
 Hysberg Piotr z Biecza, opat mogiński
 171 (1460).
 Hłyżne 431; obraz 432.

I.

Idzi, kardynał 55 (1105).
 Idzigo św. kościół w Krakowie zob. Kościoły.
 Ikonostas
 Długie 251.
 Izby 120.
 Królowa ruska 132.
 Łącko 383.
 Imbryk w Nawojowej kośc. 410.
 Imperator Rosyi, Aleksander, 325 (1815).
 Infuły opakie (Cystersów) w Szczyrzycu 359.
 Ingresy biskupów krak. 436.
 Inkorporacya kośc. w Ptaszkowej 154.
 Inkrustacya 62, 113.
 Inkunabuły
 Niepołomice 432.
 Wieliczka, kośc. paraf. 430.
 Innocenty X, papież 10 (1673).
 Innocenty XI, papież 254.
 Innsbruck, arhiwum historyczne 405, 406.
 Inskrypcye zob. Napisy.
 Instrumenty muzyczne 307.
 Instrumenty muzyczne zob. Fortepiany, Szpinet, Teorban.
 Intarsya 165, 191, 220, 221, 226, 334, 379, 389.
 Inwentarze:
 Biecz kośc. paraf. 185, 191, 230; miejskie 236.
 Biegonice 393.
 Bobowa kośc. WW. Świętych 103.
 Bochnia arch. miej. 426.
 Bolesław 411.
 Gorlice, lamus 252.
 Grybów kośc. św. Bernardyna 119.
 Jastrzębia 120.
 Karyntya, inwentarz zabytków 340.
 Kobylanka 257.
 Kraków, konsystorskie archiwum 99—100 (Wizyta Tylickiego z r. 1608); kośc. św. Mikołaja 65, 66; senackie archiwum 418.
 Nowy Sącz 400.
 Olesno 372.
 Przecław 426.
 Tarnów, ratusz 365.
 tyńckiego opactwa zob. Tarnów, ratusz.
 Wieliczka kośc. 430.
 Iserls Moses, rabin 45.
 Iwkowa 356, 450, 451, 452.
 Archiwalia 452.
 Kaplica ementarna 356, 451; odrzwia, chór, witraż 451.
 Kościół paraf. 451; drzwi i dzwon
 Iwo Odrowąż, biskup krak. 27.
 Iwoniec 425, 426; archiwalia 426.
 Izabella, król. węgierska 412 (XVI w.)
 Izby, miejsc. 101, 119—120, 170, 318; cerkiew św. Łukasza 119—120; kapliczka Opieki M. Boskiej cud. i malowidła dawne 120; dzwony 120; archiwum cerkiewne.

J.

Jabłon zob. Laskowski.
 z Jabłonowskich Anna hr. Lanekorońska zob. Lanekorońska.
 Jabłonowskich kamienica w Rynku krak. 436, 437.
 Jacek św., kanonik krak. 12.
 Jacka św. dom w Krakowie (malarnia) 10—12; napisy istniejące i zagubione.
 Jacka św. kaplica w Oświęcimiu i w kośc. Dominikanów w Krakowie zob. Kaplice.
 Jadownik, miejsc. 431; ambona i chrzcielnica.
 Jadwiga św. obr. 114.
 Jadwiga żona Łokietka 102 (1339), 125 (1336), 145 (1339).
 Jadwiga, żona Jagielly 14, 36, 40 (1390), 149, 171 (1396), 172 (1395), 237 (1395), 242, 280 (1391).
 Jadwigi oratorium w Bieczu zob. Oratorium.
 Jadwigi szpital w Bieczu zob. Szpitale.
 Jadwigi zamek w Bieczu zob. Zamki.
 Jagiellonowie 17, 19.
 Jagiellończyk Fryderyk, kardynał i arcybiskup 127 (1494), 434.
 Jagiellońska biblioteka zob. Biblioteka i Zbiory.
 Jagiellońska kaplica na Wawelu zob. Kaplice.
 Jagiełło zob. Władysław Jagiełło.
 Jagielly chrztu rocznica 40 (1886).
 Jagierski biskup Tomasz 171 (1410).
 Jakóba św. cytat z listu 221.
 kościół dawny w Bieczu 235,
 kościół w Mystkowie zob. Kościoły.
 Jakób św. z Composteli obr. 64; rzb. 75.
 Jakób, kanonik krak. zob. Montanus.
 Jakób, podkomorzy sandom. 319 (1319).
 Jakób ze Staszówki 299 (1450).
 Jakób, pleban w Grybowie i Korzennej 113 (1555), 157 (1555).
 Jakób, pleban w Libuszy 259 (1321).
 Jakób, sołtys 258 (1348).
 Jakób z Winiar 279 (1402).
 Jakób z Włodzisławia, pleban Staszówki 299 (1549).
 Jakubkowice 145, 375; pas słucki 375.
 Jakubkowski las 102, 145.
 Jakubowice 410; chrzcielnica, lichtarze, dzwon.
 Jan św. Chrzecieliel 29, 142; obr.: 64, 66, 90, 126, 130, 150, 165, 254, 300, 360, 361; rzb.; 67, 130, 131, 132, 147—148, 292, 375.
 Jana św. Chrzeciela kościół w Kobylance zob. Kościoły.
 w Korzennej (dawny tytuł) zob. Kościoły.
 w Mogilnie (dawny) 149, 151.
 w Rzepienniku bisk. zob. Kościoły.
 Jan z Damaszku rzb. 61.
 Jan św. ewang. obr.: 64, 114, 126, 141, 150, 292, 359, 360, 389, 392, 408, 426,

- 449; rzb.: 71, 73, 193, 295, 304; haft.: 165, 422, 423.
- Jana św. kaplica w koście. P. Maryi w Krakowie zob. Kaplice.
- Jana św. kościół w Jarosławiu i w Krakowie zob. Kościoły.
- Jana św. kościół w Lipinkach (tytuł poboczny) zob. Kościoły.
- Jana św. ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Jan św. Jahuźnik obr.: 118, 141.
- Jan Kanty św. obr. 306, 307.
- Jana Kantego akt kanonizacji 308.
kaplica w koście. paraf. w Bieczu 185;
w Krakowie w Bibl. Jagiell. 15–16.
mieszkanie w Bibl. Jagiell. 16.
ołtarz w Szalowej 306, 307.
pomnik w Bibl. Jagiell. 16.
- Jan Nepomucen św., figury w Dębnie pod Wojniczem 380; w Krakowie 39, 325; rzb. 437.
- Jan Złotousty rzb. 61.
- Jan XXII papież 14, 177 (1415).
- Jan Kazimierz, król polski 11, 191.
- Jan Olbracht, król polski 14, 33.
- Jan III. Sobieski 10, 11 (1676), 16, 20 (1683), 21, 31.
- Jan, biskup krak. 289 (1386).
- Jan bez nazw. i daty epit. 88.
- Jan Benedykt z Wrocławia 373 (XVw.).
- Jan Dives, mieszczanin sądecki 149 (1299).
- Jan z Gorlic 252 (1475).
- Jan Marya z Padwy, architekt 4, 5 (1559).
- Jan z Melsztyna 342 (1470).
- Jan Mikołaj ze Siemichowa 165 (ok. 1518).
- Jan z Opoczna 120 (1600).
- Jan, pleban w Libuszy, r. 1523 str. 259, 262.
- Jan z Rozembarku, dziedzic 285 (1428, 1441).
- Jan z Sanoka, prepozyt koście. św. Mikołaja w Krakowie 76 (1549).
- Jan, soltys Kobylanki 253 (1381).
- Jan Strzemięczyk 164 (ok. 1450).
- Jan z Zagorzan, podstoli i marszałek król. Zofii 319 (1442, 1443, 1446, 1447).
- z Janikowskich Joanna Peszke zob. Peszke
- Janina herb zob. Herby.
- Janislaus, pleban w Bieczu 177 (1378).
- Janislaus, pleban w Bieczu i kanonik krak. 177 (1397, 1400).
- Janowski Floryan, biskup tarnowski, pomnik 431 (1794).
- Janowski M., prepozyt koście. św. Mikołaja w Krakowie 61 (1825–31), 65, 71.
- Janusewicz Jan, rajca i pisarz biecki epit. 215.
- Janussius, pleban i starosta biecki 171 (1383).
- Januszowski ksiądz, wizytator Tylickiego 100 (1608).
- Januś Antoni, plenipotent 153 (1805).
- Jarmarki w Bieczu 170, 171; w Rzepieniku bisk. 291.
- Jarosław 272, 399, 438, 452.
Kościół św. Jana (Jezuitorów) 272.
Zabytki ruchome 399.
- Jarosławski wójt Jan Metlant portr. 399 (1708).
- Jarzyna, fundator koście. w Skrzydłnej 358 (1315).
- Jasienna miejsc. 109, 145.
- Jasień 450, 451; kościół i zabytki 451.
- Jaśło 133, 246, 272, 277, 301, 400, 437, 447, 462.
Dominikanie 437 (fig. M. Boskiej).
Kościół Karmelitów 272.
Kościół paraf. 462.
Monety 400.
Powiat jasielski zob. Powiaty.
- Jastrzębia 101, 120–121; kościół św. Bartłomieja 120–121; obrazy dzwon, ornaty 121; dzwonnica 120.
- Jastrzębiec herb zob. Herby.
- Jastrzębski w Dębnie 455, 456.
- Jaszczor ks., proboszcz biecki 191 (1877), 195 (1877), 243 (1876).
- Jaślany (pow. mielecki) kościół i zabytki 378; kaplica Brzeskich na cmentarzu 378.
- Jatki solne w Bieczu 170 (1361).
- Jatki szewskie w Krakowie 4, 5.
- Jaworski Bolesław, właśc. Woli Rafałowskiej 336.
- z Jaworskich Maryanna Dembińska zob. Dembińska.
- Jazowsko 109, 368, 369, 393, 396; dwór Fihauzerów 109; kościół 369–370; ołtarz 369–370, 393, 396; kronika paraf. Owińskiego 370, 393.
- Jednorożec herb zob. Herby.
- Jelesna miejsc. 348.
- Jemielnicki Andrzej z Jemielnika epit. 215 (1638).
- Jemielnik zob. Jemielnicki.
- Jeremiasz, prorok 126 (medalion).
- Jerozolima 92, 154, 155.
- Jerozolimka bursa Oleśnickiego zob. Bursa.
- Jerozolimski żołnierz, Krzysztof Pieniążek 140, 146 (1554).
- Jerzmanowski 96.
- Jerzy św. obr.: 64, 260, 362, 394; haft 103.
- Jerzego św. góra 368.
- Jerzego św. koście. na Wawelu 86.
- Jesco, dziedzic Kruźlowej 133 (1370).
- Jezuici:
Jarosław 272.
Kraków 9, 357.
Nowy Sącz 404, 418.
- Jezuitor zob. Fabricius Wojeiech.
- Jezuitorów superior zob. Załęski.
- Jezus Chrystus og. obr.: 111, 139, 140, 160, 231, 249, 260, 263, 306, 315, 361, 399, 422, 423, 430, 435, 436, 445; rzb.: 76, 90, 257, 279, 289, 291, 359, 366, 374, 392, 442.
Sceny z życia og. 160, 430, 442; nadto zobacz:
Marya, matka Chrystusa.
Niepokalane poczęcie.
Narodzenie.
Trzej królowie.
Ucieczka do Egiptu.
Doktorowie (Chrystus między dokt.)
Chrzest Chrystusa.

Jezus w studni.
 Wjazd do Jerozolimy.
 Męka pańska.
 Wieczera pańska.
 Ogrojec.
 Judasza zdrada.
 Jezus przed Piłatem.
 Ecce homo.
 Biczowanie.
 Ukoronowanie cierniem.
 Krzyża robota.
 Pochód na Kalwaryę.
 Upadek pod Krzyżem.
 Zdjęcie szat.
 Ukrzyżowanie.
 Zdjęcie z krzyża.
 Oplakiwanie ciała.
 Złożenie do grobu.
 Zmartwychwstanie.
 Wieczera w Emaus.
 Wniebowstąpienie.
 Jezus, krewni Jezusa obr. 422.
 Jezus przed Piłatem obr.: 154, 317, 360.
 Jezus w studni obr. 15, 362; rzb. 73.
 Jezusa miłosiernego i ukrzyżowanego kaplice w Bieczu zob. Kaplice; ołtarz w kośc. Franciszkanów w Krakowie 417, w Staszówce 300.
 Jeżowscy 121. 136 (uw.), 161.
 Jeżowski Janusz, właśc. Wilezysk 161 (ok. 1450)
 Jeżów 101, 121—124, 136, 161, 162, 164, 299, 377.
 Baszta 123.
 Dwór obronny 121—124, 377.
 Napis nad wejściem gł. 123, 162.
 Pokoje 123—124.
 Zameczysko (zamek pierwotny) 121, 124.
 Joachim św. obr.: 66, 298.
 Joachim z Biecza, malarz 171 (1512).
 Jodłownik: kościół, tryptyki, portr. Nie-wiarowskiego, dzwon, teza 423.
 Joppejski biskup zob. Łętowski Ludwik.
 Jordan rzeka, zob. Chrząst Chr.
 Jordan Achacy, kasztelan biecki, właściciel Bobowy 102 (1529), 103.
 Jordan Achacy, właściciel Bobowy, wnuk poprzedniego 103 (1608), 104.
 Jordan Adam, kasztelan wojnicki, kawaler ord. Orła Białego epit. 268.
 Jordan Auctus Zbożny, kollator kośc. w Lipnicy 145 (1608), 148.
 Jordan Józef, podwojew. biecki epit. 270.
 Jordan Mikołaj, właśc. Szalowej 301 (1581).
 Jordan Piotr z Zakliczyna 7 (1674).
 Jordan Spytek, kasztelan krak. 164.
 Jordan Stanisław Spytek ze Steżycy, podkomorzy krak. epit. 215.
 Jordan Stefan, wojewoda braclawski epit. 268
 Jordan Wawrzyniec Spytek, kasztelan krak. 190 (XVI w.)
 Jordanowa, żona Spytka, kaszt. krak. 164.
 Jordanowa Anna, właścicielka Siedlisk 103, 159 (1608).
 Jordanowa Beata z Pieniążków, córka Krzysztofa 133 (XVI w.)

Jordanowa Katarzyna Gabryelowa ze Stanisławie 301 (1608), 308.
 Jordanowa Konstancja epit. 269.
 Jordanowie 96, 133, 159.
 z Jordanów Gładyszowa Elżbieta zob. Gładyszowa.
 z Jordanów Łętowska Konstancja zob. Łętowska.
 Jordanów miejsc. 399 (pieczęć).
 Józef św. obr.: 66, 90, 254, 263, 341, 374, 445.
 Józefa św. klasztor w Krakowie zob. Klasztorzy.
 kościół w Sękowej zob. Kościoły.
 ulica w Krakowie zob. Ulice.
 Józef II, cesarz rzym. i austr. 44 (1772), 272 (1783).
 Józefińskie budowle 441.
 Jubileuszowy rok (1670) 211, 212.
 Jubki, strój kobiecy 242.
 Juda św. 164.
 Judasza zdrada obr.: 114, 154, 360; haft 364.
 Junosza herb zob. Herby.
 Jurecki Zygmunt, pleban w Wójtowej i Moszczenicy 315, 317 (1611).
 Jurków 449; kościół i obrazy.
 Jus patronatus zob. Prawo patronatu.
 Just pustelnia 374; kaplica, ołt. i chrzciel-nica.

K.

Kaczorowie Franciszek, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie, dziekan, profesor teologii, epit. 80—81 (1689).
 Kadzielnice (turybularze):
 Bobowa 103.
 Nawojowa 410.
 Skalnik 396.
 Zmigród 396.
 Kalle:
 Biezdziatka 398.
 Czorsztyn 395.
 Oświęcim 465.
 Kaleszany miejsc. 449; kościół, ornat, obraz.
 Kalikst III, papież 56.
 Kalinowski Stanisław Samuel, łowczy podlaski, nagr. 389 (1679).
 Kalwarya, pochód na Kalwaryę zob. Pochód.
 Kalwarya miejsc. 437, 448, 459.
 Kaplica cud. M. Boskiej 437.
 Kościół 448, 459.
 Kamea porcelanowa 109.
 Kameduli w Bielanach pod Krakowem 410.
 Kamiana miejsc. 101, 124; cerkiew św. Parascewii 124.
 Kamieniarskie znaki zob. Znaki.
 Kamienica wieś (dzisiejszy N. Sącz). 168, 285.
 Kamienica (pow. limanowski) 422; ornat
 Kamienieccy Piławici 96.
 Kamienna zob. Kamiana.
 Kamienna zob. Kamiana.

- Kamienne kule 246.
 Kamil św. de Lellis 206.
 Kamionka mała (pow. limanowski) 375, 422, 437; obrazy tryptyków.
 Kamionka wielka (pow. grybowski) 101, 125—127, 383; archiwalia 126, kościół 125—127; chrzcielnica 126; tryptyk św. Bartłomieja 125—126. — Pleban zob. Plebani.
 Kampieski Mikołaj, chorąży, nagr. 363 (XV w.)
 Kanclerze:
 Dubiecki Mateusz (katedry krak.) 43 (1813), 48 (1829).
 Schpiek Stefan, proboszcz biecki, kancl. król. 177 (1447).
 Wielopolski Jan w. koronny 254.
 Kancynały w Bieczu 221.
 Kanonicy:
 biecki, Czaplic Jan 191—192 (1680).
 bobowski, Scibor Benedykt 140.
 krakowscy
 Czaplic Stanisław 40 (1648).
 Długosz Jan 13 (1471), 36 (1480).
 Jacek św. 12.
 Janislaus, pleban biecki 177 (1397, 1400).
 Karnkowski Jan 33 (1504).
 Lidzbiński Michał 86 (1605).
 Lipnicki Wojciech 200 (1657).
 Łętowski Adam 270.
 Montanus Jakob 36 (1571), 446 (1571).
 Olszowski Andrzej 35 (1724).
 Piotrowiczus Jakób 171.
 Schindler Jan 35 (1840).
 Sierakowski Michał Roman 11 (1787).
 Skarszewski Stanisław 35 (1592).
 Wojeński Stanisław 10 (1664), 11.
 Zamojski Jan 443.
 plocki
 Skarszewski Stanisław 35 (1592).
 tarnowscy
 Branicki Kasper 372, 399.
 Leśniak 364, 372.
 warszawscy
 Kromer Marcin 202.
 wojniński
 Gawroński Franciszek 137, 138.
 wrocławski
 Marcin z Pilzna 85 (1591).
 Kanonicy regularni
 Grobu Chr., Wolniewicz Antoni 76 (1845).
 laterański w Krakowie 46, 326, 327, 356, 453, 459; w Trzcielanie 440.
 Kanoników later. generałowie: Chmielecki Wawrz. Floridus 327 (1769); Dobrzański 326 (1776).
 Kanoniceza ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Kanoniczki św. Ducha de Saxia w Krakowie 89.
 Kanonizacya św. Jana Kantego (akta) 307.
 Kantor biecki zob. Chelpovius Stefan.
 Kapelusznicy, cech zob. Cechy.
 Kapitularze:
 Kraków, krążganki dominikańskie 419; katedra 437.
 Stary Sącz, Klaryski 368.
 Trzcielana 356.
 Kaplice:
 Biecz, kośc. B. Ciała, og. 177, 184, 190, 220, 230; św. Antoniego 184, 185; Chr. miłosiernego (Ligezów i Bonerów, Wielopolskich) 185, 190; Chr. ukrzyżowanego (Kromerowska) 184, 202, 204; św. Jana Kantego 185; św. Józefa 185; M. Boskiej Gromn. 184; św. Michała (Sułowski) 184, 185, 190; św. Tekli (Hbnerowska) 185, 202, 203. — Kapliczka za miastem 244, 245—246; kapliczka (ruiny) 243, 246.
 Biezdzedza, Romerów 397.
 Binarowa 248, 249, 250.
 Bobowa kośc. Ww. Świętych 102.
 Bochnia, kośc. paraf. św. Kingi 366, 373, 387.
 Bolesław, Ligezów 411, 416, 452, 454.
 Ciężkowice, cmentarna 111; zamek dawny 111.
 Czatkowice 444, przydrożna.
 Czudziec 442.
 Dębica 379, cmentarna.
 Dukla kośc. paraf. 396.
 Grybów, kośc. św. Bernardyna 118.
 Iwkowa 356.
 Izby, M. Boskiej cud. 120.
 Jaślany, Brzeskich 378, cmentarna.
 Just, pustelnia 374.
 Kalwarya, M. Boskiej 437.
 Kraków: Bibl. Jagiell., św. Jana Kantego 15—16. — Dominikanie, św. Piusa 420; św. Dominika 343; św. Jacka 408; Myszkowski 343; Zbarskich 408. — Ś. Floryan 390, 408, 438. — Franciszkanie, M. Boskiej Bolesnej 348, 349, 367. — Kanoniceza ul. I. 19, św. Stanisł. 34—35. — Kapucyni, Loretańska 39, 324, 325. — Św. Katarzyna, bracka 430. — Katedra 437; Jagiellońska 429, 430; Zygmuntońska 336, 343, 348, 356, 383, 384, 387. — Św. Krzyż 401, 429, 452, 453. — Kośc. P. Maryi: Aniołów Stróżów 392; św. Antoniego 375; Bonerów 458; św. Jana 439; M. Boskiej Czestoch. 392; św. Wawrzyńca 458. — Św. Mikołaj, kapl. św. Anny 58, 60, 66, 86, 88. — Pałac bisk. 32. — Sąd karny 33. — Wieża Floryańska 41.
 Krosno, Oświecimów 159, 336.
 Krużłowa 133, 136, 138, 139, 141.
 Librantowa 424, przydrożna.
 Łazany, Lubomirskich 389, 433.
 Łużna 277, 278.
 Melsztyn, zamek 342.
 Męcina, kościelna 375, 394; zamkowa dawna 375.
 Mielec 378.
 Mogilno, św. Anny dawna (cmentarna) 149, 151; obecna przy kośc. 150.
 Moszczenica, cmentarna 280.
 Niepołomice 407.

- Nowy Sącz, kość. paraf. 424; kapł.
 Lubomirskich (osobna) 417.
 Olesno 372, 450.
 Oświęcim, św. Jacka 407.
 Posadowa, osobna 150, 154.
 Regetów wyżny 282.
 Ropa 283.
 Rzepiennik bisk., osobna 295.
 Rzepiennik suchy, dawna 294, 295.
 Rzeszów, kość. Bernardynów, M. Bo-
 skiej 442; popijarski 367.
 Skrzydlna 358.
 Słupnica król. 341.
 Stary Sącz 368.
 Szalowa 305.
 Szczepanów, kość. paraf. 380.
 Tyczyn 442.
 Tylmanowa, św. Kunegundy 394.
 Ujanowice 376.
 Wojnarowa, Bożej Męki 164.
 Wilczyńska, Matki B. 162.
 Wojnarowa, Bożej Męki 164.
 Wysowa 318.
Kapucyni:
 Kraków 38, 324, 325.
 Krosno 230.
Kapucyńska ul. w Krakowie zob. Ulice.
Kapy (liturgiczne):
 Bobowa 103.
 Dukla, kość. paraf. 396.
 Kamionka w. 127.
 Kraków, kość. św. Mikołaja 71.
 Łużna 278.
 Mielec 379.
 Nawojowa 410.
 Nowa Góra 444.
Karasiński, były właściciel Kromerówki
w Bieczu 240.
Karcer klasztorny w kość. św. Krzyża
w Krakowie 429.
Karczma w Rzepienniku bisk. 291.
Kardynałowie:
 Fryderyk Jagiellończyk 127 (1494).
 Idzi 55 (1105).
 Marek, legat apost. 127 (1472).
 Oleśnicki Zbigniew 13 (1453), 48 (1453).
 Radziwiłł Jerzy 35 (1596), 177 (1598).
 Senbratowicz, metropolita 318.
Karmelici obr. 92, 93.
 Jasło 272.
 Kraków 39, 89, 325.
 Zagórz 256.
Karmelicka ul. w Krakowie zob. Ulice.
Karmelitanki bosc w Krakowie 42.
Karmelitów zakonu święci obr. 93.
Karnkowski Jan, kanonik krak., sekretarz
Olbrachta, 33 (1504).
Karnkowski Stanisław, arcybisk. gnieźn.,
kanclerz 38.
de Karnkow Joannes zob. Karnkowski.
Karol V, cesarz rzymski (niem.) 199.
Karpackie podgórze 285.
Karucki Marek 143 (1825).
Karyatydy, orn. arch. 187, 208, 221, 289, 446.
Karyntya, inwentaryzacja zabytków 340.
Kasetony 134, 136, 221, 306, 358, 361, 362,
394, 425.
- Kasina 424.**
Kasina wielka 423, 456; rzeźby i tryptyk
423; portret Niewiarowskiego 423, 456.
Kaszów, 120.
Kasztelanowie:
 bełski, Ewaryst Kuropatnicki 234, 274.
 bieccy
 Jordan Achacy 102 (1529), 103.
 Kluszewski Wojciech 326 (1776).
 Kuropatnicki Andrzej Michał 273.
 Kuropatnicki Jan 273.
 Kuropatnicki Józef 271 (1742).
 Mikołaj 171 (1243).
 Zborowski Jędrzej 190 (XVI) w.
 ezechowski
 Ligęza Mikołaj Spytek 206 (1591).
 kijowski
 Kuropatnicki Hieronim 272.
 krakowscy
 Jordan Spytek 164.
 Jordan Wawrzyniec Spytek 190
 (XVI w.)
 Tarnowski Jan Amor 56, 73.
 Weżyk Franciszek 20 (1857).
 małogoscy
 Bystrzonowski hr. Kajetan 24.
 Lubomirski Sebastyan 388 (1586,
 1590).
 podlaski
 Leśniowolski Marcin 37.
 rozpierski
 Mikołaj 397.
 sądecki
 Wydźga 110 (1240).
 wiślicki
 Ligęza Mikołaj 198 (1578), 206, 240.
 wojnicki
 Jordan Adam 268.
Katarzyna św. obr.: 114, 118, 130, 131, 154,
191, 361, 362, 376, 392, 445, 449.
Katarzyny św. kość. w Krakowie, w Tu-
rzy i w Wilkowie zob. Kościoły.
Katarzyny i Mikołaja śś. kość. w Gry-
bowie zob. Kościoły — Grybów, par.
Katarzyna aleksandryjska obr. 64, 341,
362, 425.
Katarzyna, żona Klemensa dziedzica Ko-
rzennej 128 (XV w.)
Katedra krakowska } zob. Kościoły.
Katedra tarnowska }
Katów szkoła w Bieczu 170 (XVII w.)
Kawaler orderu zob. Ordery.
Kawalierzy:
 Olesno, 372.
 Rzeszów, zamek 345, 403.
Kazalnica zob. Ambona.
Kazimierz św. obr.: 365, 383.
Kazimierz I, król polski 55.
Kazimierz Wielki, król polski 4, 5 (1358),
14 (1364), 19, 102 (1365), 110 (1348),
111, 112 (1340), 113 (1365), 119 (1340),
127 (1348), 145 (1359), 154 (1359), 157
(1359), 170 (1361, 1368), 171, 172, 175
(1361), 242 (1363), 248 (1347), 258
(1348), 259 (1348), 285 (1354), 289 (1354),
295 (1346), 309, (1369), 315 (1363), 356,
373.

- Kazimierz Jagiellończyk, król polski 14, 171, 258 (1470), 319 (1456).
- Kazimierz, przedmieście w Krakowie zob. Przedmieścia.
- Kazimirski 301 (1595), wizyta dyeceza.
- Kąclowa 113.
- Kąśnia 120.
- Kąska Dorota, ksieni Norbertanek w Krakowie 47 (1600), 322.
- z Kent Jan zob. Jan Kanty.
- Kielichy
- Bobowa, kość. WW. Świętych 103, 104.
 - Bochnia, kość. paraf. 366.
 - Bolesław 412.
 - Bruśnik 108.
 - Brzeźnica 452.
 - Czudziec 442.
 - Gdów 388.
 - Onojnów 449.
 - Kamionka w. 127.
 - Kraków, kość. św. Mikołaja 72—74; kość. św. Tomasza 93.
 - Krościenko 395.
 - Krużłowa 133, 141, 142.
 - Libusza 267.
 - Lipnica w. 148.
 - Łącko 384.
 - Mielec 378.
 - Niepolomice 373.
 - Nowa Góra 443.
 - Paczółtowice 445.
 - Partyni 372.
 - Podkościele 372.
 - Pogwizdów 440.
 - Poręba Spytkonis 452.
 - Pysznica 439.
 - Radomyśl 381.
 - Rzepiennik bisk., kość. paraf. 290.
 - Rzezawa 452.
 - Sękowa 296, 335.
 - Skrzydlna 358.
 - Sromowce niżne 395.
 - Staniątka 373.
 - Szałowa 307, 308.
 - Szczepanów 381.
 - Szynwałd 366.
 - Wojakowa 451.
 - Zakliczyn, Reform. 441.
- Kietlińska Maryanna z Ligęzów Niewiarowskich, starościna niechorowska epit. 25 (1767).
- Kijowski kasztelan zob. Kuropatnicki Hieronim.
- Kilian 396 (1747).
- Kinga św., królowa polska, obr. 376; rzb.: 368, 422.
- Kingi św. dyplomy 404; jubileusz 368; kaplica w Bochni i Tylmanowej zob. Kaplice.
- Kirehmajerów kamienica w Rynku krak. 375.
- Kisielewska Magdalena z Benoów 26.
- Kisielewski Seweryn, pułkownik wojsk. austr. epit. 26 (1809).
- Kiwiek Jakób, pleban w Mogilnie 149 (1552).
- Klara św. 10.
- Klaryski w St. Sączu 102, 334, 335, 347, 368, 422.
- Klasztory:
- Alwernia, Bernardyni 347.
 - Biecz, Norbertanki (dawny) 232; Reformacji 172, 173, 174, 232—233, 235, 242, 246.
 - Bielany, Kameduli 410.
 - Kraków: Augustyanów (św. Katarzyny) 337; Benedyktynów (dawny) 40; Bernardynów 456; Braci św. Ducha de Saxia 20; Dominikanów 346, 400, 408, 413, 419, 420, 465 (por. Krużganki); Franciszkanek św. Andrzeja 10; Franciszkanów 28, 29, 350, 448 (por. Krużganki); Kanonickich de Saxia 89, 90, 92; Kanoników laterańskich B. Ciała 46, 326, 463; Kapucynów 38—39, 324, 325; Karmelitów na Piasku 39, 89 — przy kość. św. Tomasza (dawny) 89; św. Michała i Józefa (sąd karny) 32—33; Norbertanek na Zwierzyńcu 47, 322, 432; Reformatorów 22—26, 447, 448, 457; Wizytek 40.
 - Nowy Sącz, Jezuitów 404.
 - Oświęcim, poddominikański 418, 427.
 - Stary Sącz, Klarysek 347, 422; po-franciszkański 425.
 - Szczyrzyc, Cystersów 359.
 - Tarnobrzeg, Dominikanów 376.
 - Tarnów, Bernardynów 342.
 - Tyniec, pobenedyktynski 56, 164, 168, 319, 443.
 - Wiśnicz, pokarmielicki 415, 448.
- Klecensis zob. Czaplic Stanisław.
- Klemens św. 291.
- Klemens XII, papież 93 (XVIII w.)
- Klemens Stępa, dziedzic Korzennej 127, 128 (XV w.)
- Klemens z Turzy (Pstrocha, Pstroski) 313 (1443, 1444, 1475, 1486).
- Kleofas św. obr. 65, 117.
- Kleparz, przedmieście zob. Przedmieścia krak.
- de Kleparz Stanisław zobacz Stanisław z Kleparza.
- Kleparza granica 41.
- Klęczany 175, 253.
- Klęczniki:
- Biecz, kość. paraf. 220, 223.
 - Binarowa 250.
 - Ptaszkowa 156.
- Klimkówka 167, 253; cerkiew Zaśnięcia M. Boskiej 253.
- Klimuntowicz, mąż właścicielki Wójtowej 317.
- Klimuntowiczowa, właścicielka Wójtowej 317.
- Kluszevska Anna, kasztelanowa wojnicka epit. 270.
- Kluszevski Wojciech, kasztelan biecki, kawaler ord. św. Stanisława 326 (1776).
- Kłoczyński Marcin, prepozyt Kanoników laterańskich 47 (1627).
- Kłódki w Nawojowej 410; w Szczepanowie 381.

- Kmity Piotr 393 (1535).
 Kmity ornat na Wawelu 396.
 Knaus, architekt zob. Budowniczości.
 Knotz Maciej, patrycyusz krak. 19 (1818),
 21 (1802), 49.
 Kobjeryn 430.
 Kobylanka 167, 253—258, 291.
 Archiwalia 258.
 Dwór 254.
 Kościół paraf. 253—258; chrzcielnica
 254; monstrancya 256—258; ołtarz
 253; obrazy 253—254; ornaty 258;
 zwierciadło 258; nagrobki i epitafia
 254—256; odrzwi 253, 291.
 Kobylany 397; kościół, chrzcielnica, na-
 grobek Mikołaja, kasztelana rozpie-
 rskiego 397 (XVI w.)
 Kochanowski, pomnik w kościele Fran-
 ciszkanów w Krakowie 438.
 Kochanowski Piotr, pomnik w kośc. Ma-
 ryackim 443.
 Kociolki zob. Kotły.
 z Kokorzyna Andrzej zob. Andrzej.
 Koleczuga (Biecz) 246.
 Kolejowa ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Kuletek ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Kollegiata:
 bobowska 102, 104.
 Kraków, św. Anny 18; WW. Świę-
 tych 192.
 nowosądecka 78.
 sądecka 125, 177.
 tarnowska 399.
 wojnicka 272.
 Kollegium zob. Collegium.
 Kollegium Jezuitów w Krośnie 202.
 Koloman, król węg. i halicki 10.
 Kolonia poznańska 86; jej dyrektor To-
 maszewicz Jacenty 86.
 Kołaczyce 398; kościół; ołtarze, obrazy,
 chrzcielnica, ryngraf, chorągiew, or-
 naty, puszka na komunikanty, kro-
 pielnica.
 Kolo szczęścia (rota fortunae) w Bieczu
 228.
 Kołowrotowy przyrząd w Rozembarku
 288.
 Kominki:
 Biecz, dom Bicza 241 (dawny).
 Jeżów, dwór 123.
 Kraków, ul. Krakowska l. 20 str. 44;
 dom Długosza 446.
 Komisarz olipeński zobacz Laszkowski
 Albin.
 Komisya centralna konserw. we Wiedniu
 zob. Konserwatorskie urzędy.
 Komoda w Zborowicach 165.
 Komorowice, kościół 442.
 Konarski Jan, biskup krak. 177, 230 (1511).
 Koncierz w Tarnowie 399.
 Konfederaci barscy 101, 170, 318, 424.
 Konfederacya barska zob. Konfederaci.
 Konfederacya łomżyńska 120.
 Konfesyonały:
 Binarowa 250.
 Bobowa, kośc. WW. Świętych 103.
 Bruśnik 108.
 Dukla, kośc. paraf. 396.
 Krużłowa 141.
 Libusza 266, 267.
 Rzepiennik, bisk. kośc. paraf. 290.
 Kongresowe królestwo 31.
 Koniecpol, grób Teresy Wielopolskiej 255.
 Koniuszy W. ks. litewsk., Bobrownicki
 Stanisław 200.
 Koniuszyn, kościół 86; kustosz kurator
 Jacenty Tomaszewicz 86 (1682).
 Konopka baron z Brnia 371.
 Konopka, proboszcz i kollator kościoła
 w Olesnie 450.
 Konopka Tadeusz, zbiory w Krakowie 335.
 Konserwatorowie Galicyi wschodniej:
 Czołowski Aleksander Dr. 338, 340, 384.
 Cwikliński Ludwik Dr. 338, 339.
 Dzieduszycki Wojciech hr. 338, 339,
 340.
 Kętrzyński Wojciech Dr. 338.
 Łoziński Władysław 334, 338, 339,
 340, 351, 353, 354, 355, 384.
 Przybybsławski Władysław 338, 339,
 340.
 Szaraniewicz Izidor Dr. 338, 340, 351.
 Szeptycki Jan hr. 338.
 Wierzbicki Ludwik 338, 353.
 Wojciechowski Tadeusz Dr. 338, 339.
 Zacharjewicz Julian 338, 339, 340,
 364, 416, 425.
 Konserwatorowie Galicyi zachodniej:
 Chmiel Adam 379, 432, 436, 460, 461.
 Demetrykiewicz Włodzimierz Dr.
 333, 334, 336, 338, 340, 346, 349, 351,
 353, 354, 355, 356, 364, 367, 370, 371,
 373, 375, 376, 382, 384, 385, 386, 387,
 391, 400, 402, 403, 407, 410, 412, 415,
 416, 418, 419, 425, 427, 428, 429, 430,
 432, 433, 439, 442, 448, 450, 452, 454,
 455, 456, 459, 461, 462, 463.
 Dydyński Maryan 413, 414, 415, 456,
 465.
 Estreicher Stanisław Dr. 438, 450, 452.
 Hendel Zygmunt 408, 415, 420, 428,
 429, 432, 438, 439, 446, 447, 450, 453,
 454, 455, 456, 457, 458, 460, 462, 463.
 Krzyżanowski Stanisław Dr. 333, 351,
 355, 367, 379, 390, 391, 392, 403, 404,
 405, 406, 407, 412, 418, 419, 426, 427,
 432, 436, 438, 447, 452, 455, 458, 461,
 464.
 Lepszy Leonard 443, 452, 463.
 Łepkowski Józef Dr. 334, 336, 337,
 340, 342, 343, 346, 349, 350, 351, 357,
 360, 361, 364, 366, 367, 370, 371, 374,
 375, 382, 383, 385, 390, 395, 396, 399,
 401, 402, 403, 408, 443, 444, 445.
 Łobos Ignacy, biskup 335, 341, 342,
 346, 351, 356, 365, 367, 375, 455,
 456, 465.
 Łuszczykiewicz Władysław 335, 337,
 341, 343, 345, 346, 347, 348, 350, 351,
 353, 354, 357, 365, 366, 367, 368, 370,
 373, 374, 375, 379, 380, 393, 417, 427,
 429, 432, 433, 438, 441, 442, 449, 450,
 453, 454, 455, 458, 460, 461, 462, 463,
 464.

- Odrzywolski Sławomir 96, 100, 334, 336, 341, 343, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 356, 366, 367, 368, 370, 382, 383, 384, 385, 387, 390, 392, 402, 407, 409, 412, 415, 418, 419, 422, 425, 427, 430, 433, 436, 439, 442, 443, 444, 447, 448, 450, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465.
- Ossowski Gotfryd 337, 351.
- Pickosiński Franciszek Dr. 335, 379, 401, 404, 406, 407, 426, 432, 442, 455, 460, 461.
- Połocki Mieczysław 96.
- Rogawski Karol 96, 334.
- Sadowski Jan Nepomucen 351, 367, 447.
- Sanguszko Eustachy ks. 343, 344, 345, 385, 386.
- Skrochowski Eustachy Dr. ks. 336, 338, 339, 343, 346, 351.
- Smolka Stanisław Dr. 335, 337, 401, 451.
- Sokołowski Maryan Dr. 334, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 346, 347, 348, 349, 351, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 366, 370, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 392, 400, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 412, 413, 414, 415, 418, 419, 421, 425, 427, 429, 430, 436, 438, 439, 442, 443, 446, 447, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 461, 463, 464.
- Stryjeński Tadeusz 100, 387, 412, 414, 415, 421, 422, 426, 428, 440, 447, 450, 452, 453, 458, 459, 460, 462, 464.
- Tomkiewicz Stanisław Dr. 95—100, 334, 336, 337, 338, 346, 347, 351, 354, 357, 358, 361, 365, 366, 367, 368, 370, 373, 374, 375, 382, 383, 384, 386, 387, 390, 392, 393, 399, 400, 401, 402, 403, 406, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 418, 419, 421, 425, 427, 428, 429, 430, 433, 436, 437, 438, 443, 446, 447, 448, 450, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 465.
- Ulanowski Bolesław Dr. 491, 402, 403, 406, 414, 426, 430, 432, 447, 452, 454, 455, 457, 458.
- Konserwatorskie urzędy:
- Grono Konserwatorów Galicyi wsch. 334, 337, 338, 340, 351—355; konserwatorowie i korespondenci zob. Konserwatorowie Galicyi wschod.; zjazdy zob. Konserwatorskie zjazdy.
- Grono Konserwatorów Galicyi zach.: członkowie zob. Konserwatorowie Galicyi zachod.; posiedzenia Grona 333—465; zawiązanie się Grona 333—334; zjazdy zob. Konserwatorskie zjazdy.
- Komisya centralna wiedeńska 100, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 341, 347, 352, 354, 356, 374, 375, 419, 427, 436, 448, 452, 455, 460, 461, 463, 465; pisma i reskrypty: z r. 1887 str. 354; 2 kwietnia 1890 l. 368 str. 334; 335; 15 lipca 1890 l. 549 str. 338; 24 sierpnia 1890 l. 966 str. 340; 9 stycznia 1891 l. 1476 str. 347; 19 listopada 1895 str. 427; 452.
- Konserwatorskie zjazdy:
zjazd I w Krakowie 24 i 25 maja 1888 str. 333.
zjazd II we Lwowie 20 lipca 1890 str. 338—340.
zjazd III w Krakowie 31 maja 1891 str. 351—355.
- Konstytucya:
z r. 1580 str. 170.
z r. 1616 str. 170.
Trzeciego maja 350.
z r. 1815 str. 325.
- Kontrakty z budowniczymi katedry krak. 437.
- Kopciowie Jan Dr., protonot. apostolski, prepozyt kollegiaty nowosąd. i kośc. św. Mikołaja w Krakowie 57; epit. 78 (1684).
- Kopernika pomnik (projekt) 412.
Kopernika ul. w Krakowie zob. Ulice.
- Kopiarze:
Grybów, kośc. św. Bernardyna 119.
Limanowa 424.
Mogilno 149, 150.
Olesno 372.
Wieliczka 430.
- Kopuła:
Biecz, wieża ratusz. 175; słup przydrożny 246.
Bolesław, kaplica 411.
Dukla, kośc. paraf., kaplice 396.
Kraków: Katedra, kapł. Zygmuntowska 357; kośc. Dominikanów, kapł. Myszkowskich 343.
Olesno, kapł. 372, 450.
Sękowa, kośc. 297.
- Kopyciński Adam Dr., proboszcz w Radomyślu 382.
- Kopystyński Teofil, malarz 432, 452.
- Korab herb zob. Herby.
- Korczak herb zob. Herby.
- Korzyna wieś 175.
- Korczyńscy, nagrobki w Alwerni 348.
- Korczyński Edward Dr. zob. Patronowie.
- Koronaeya Małki Boskiej obr.: 64, 131, 315—316, 318, 411, 445; rzb.: 114, 190.
- Koronaeya króla polskiego 11.
- Kortyński biskup zob. Zglenicki Franc. Ksawery.
- Korytarz w klaszt. Dominikanów krak. 400, 401; w kośc. św. Krzyża 428.
- z Korytna Regina zob. Morawiecowa.
- Korzbok herb zob. Herby.
- Korzenna 101, 113, 127—132, 137, 157, 341; kościół paraf. 127—132, 341; ołtarz 127; nagrobki 128, 341; chrzcielnica 128—130, 137; kropielnica, misa bronz., dzwony 130; tryptyki 130—132; archiwalia kośc. 132.
- z Korzenny Stasco 127 (1383).
- Korzeńscy Strzemięczycy 127.
- Korzeński Andrzej*, właściciel Korzennej 127 (1608).
- Kosmy i Damiana śś. cerkwie w Banicy 101.

- w Bartnem 167.
 w Bereście 101.
 w Małastowie 279.
 w Pioruncie 152.
 w Radocinie 282.
 Kostrubacz Jan Albert z Jasła, pleban Szalowej 301 (1607).
 Kostiumy zob. Stroje.
 Koszary artylerii w Krakowie 37.
 Koszyczek filigranowy, Bruśnik, dwór 109.
 Kościelna ul. w Bieczu zob. Ulice.
 Kościeszka herb zob. Herby.
 Kościoły:
 Alwernia, Bernardyni 348.
 Baranów 377.
 Barcice 393.
 Biecz: B. Ciała (paraf.) 143, 171, 172, 173, 174, 175 - 232, 238, 247, 249, 334, 427, 433, 443, 447, 448, 450, 453, 458, 460, 461, 462; św. Anny (Reformatów) 173, 232—235, 269; św. Piotra 242, 244. — Kościoły dawne: św. Barbary 172, 175, 232; św. Ducha 172, 173, 174, 175, 235, 237; św. Jakóba 235; św. Krzyża 235, 237; P. Maryi 235; św. Mikołaja 235; św. Piotra 171, 172, 173, 235.
 Biegonice 393.
 Bielany pod Krakowem 410.
 Bieliny 407, 415, 418, 427, 428, 432.
 Bierzanów 457.
 Biezdzedza 397, 437.
 Binarowa 248—251.
 Bobowa: WW. Świętych 102—104, 164; św. Zofii 102, 104—106.
 Bochnia, parafialny 366, 373, 387; Dominikanów (dawny) 366.
 Boguchwał 415.
 Bolesław 410—412, 416, 452, 454.
 Borek stary 416, 442.
 Bruśnik 107—109, 110.
 Brzesko 356.
 Brzeźnica 452.
 Brzyska 397—398 (stary i nowy).
 Chomranice 375, 422.
 Ciężkowice 110—111, 341, 413, 415.
 Czarny Dunajec 425.
 Czehów 341, 429, 431, 450, 454.
 Czudziec 442.
 Dębica 379.
 Dębno w Nowotarskiem 116, 249, 315, 385.
 Dębno pod Wojniczem 379—380, 385, 415, 455, 456.
 Dobra 259.
 Dobrków 376.
 Domosławice 342, 441, 449.
 Dukla, kośc. paraf. 395—396; Bernardynów 396.
 Frysztak 398.
 Gawluszowice 378.
 Gdów 387, 388, 450.
 Gnojnik 431, 448.
 Gogolów 398.
 Gorlice 252.
 Gorzycy 377.
 Gosprydowa 449.
 Góra św. Jana 360.
 Gromnik 441.
 Grybów (pow. grybowski), kośc. paraf. 113—114; kośc. św. Bernardyna 114—119, 315. — Kościoły dawne: św. Anny 118; św. Krzyża 118, 119.
 Grybów 449.
 Grywałd 425.
 Harkłowa 116.
 Hyżne 431—432.
 Iwkowa 451.
 Jadownik 431.
 Jakubowice 410.
 Jarosław, św. Jana 272.
 Jasień 451.
 Jasło 462; kośc. Karmelitów 272.
 Jastrzębia 120.
 Jaślany 378.
 Jazowsko 369, 393.
 Jodłownik 423.
 Jurków 449.
 Kaleszany 449.
 Kalwarya 448.
 Kamienica 422.
 Kamionka mała 422.
 Kamionka wielka 125.
 Kasina wielka 423.
 Kobylanka 253.
 Kobylany 397.
 Kołaczyce 398.
 Komorowice 442.
 Koniuszyn 86.
 Korzenna 127, 341.
 Kozy 385, 407, 458, 459—460.
 Kraków, św. Andrzeja 455; św. Anny 16; Barbary 357, 390, 428; Bożego Ciała 46, 114, 383, 393, 448, 453, 456, 462, 463; Dominikanów 335, 343, 346, 348, 366, 367, 368, 370, 419, 438; św. Ducha (dawny) 89; św. Floryana 56, 62, 325, 374, 386, 389, 390, 408, 426, 433, 437, 438; Franciszkanów 348, 349, 350, 367, 415, 416, 418, 420, 462, 463; św. Gertrudy (dawny) 64, 65, 71; św. Idziego, 429, 433, 438, 446; św. Jana 455; św. Jerzego (na zamku, dawny) 86; Kapucynów 38; św. Katarzyny 346, 360, 382, 390, 400, 408, 410, 430, 463, 464; Katedra na Wawelu 48, 335, 401, 427, 430, 434, 435, 436, 444; św. Krzyża 89, 374, 401, 417, 428, 429, 430, 452, 453; św. Marka 127, 408, 414, 421, 427, 428, 437, 448; N. P. Maryi 8, 27, 111, 280, 281, 325, 335, 337, 348, 357, 365, 367, 390, 391, 392, 425, 426, 439, 443, 447, 453, 454, 458, 460, 461, 465; św. Michała (na zamku, dawny) 40; św. Mikołaja 55—89, 455, 457, 464; Misyonarzy 325, 464; Paulinów na Skalce 374; Pijarów 429; św. Piotra 9, 457, 460, 462; Reformatorów 464; Słowiański św. Krzyża 40; św. Szczepana na Piasku 39, 325; św. Tomasza 89—94; św. Wojciecha 455; WW. Świętych (dawny) 85, 86, 192.

- Krosno, Kapucynów 230; paraf. 95,
 159, 336, 447, 462.
 Krościenko nad Dunajcem 395.
 Krościenko (powiat krośnieński) 397.
 Królówka 356, 440.
 Krużłowa 133—143, 385, 392.
 Krzeszowice 445.
 Książ 86.
 Libusza 248, 259—267.
 Limanowa 106, 424.
 Lipinki 268—277.
 Lipnica w. 143—148, 431, 465.
 Lubla 398.
 Ludzimierz 118, 318, 424.
 Łwów, katedra 272.
 Łapanów 441.
 Łapczyca 385.
 Łazany 388, 433, 434, 451.
 Łącko 383, 393, 437.
 Łętowia 439.
 Łojów, kośc. Bernardynów 191.
 Łososina 423.
 Łużna 277—279; kośc. dawny 278,
 279.
 Mała 376.
 Męcina 394.
 Miechocin 376, 377.
 Mielec 378.
 Mogilno, św. Marcina 149—151; św.
 Jana Chrzc. 149, 151.
 Moszczenica (pow. gorlicki) 279—280.
 Moszczenica pod Sączem 369.
 Mszana dolna 341, 423.
 Muszyua 394.
 Mystków 151.
 Nawojowa 410.
 Niepołomice 373, 407, 458, 459, 463.
 Nowa Góra 443.
 Nowe Rybie 341, 423.
 Nowy Sącz 247; pofranciszkański
 417—418, 424; Jezuitów 418.
 Olesno 372, 450.
 Olszówka 422.
 Olszyny 280—281.
 Oświęcim, poddominikański 385, 407,
 430, 448, 461.
 Paczółtowice 444—446.
 Partyń 372.
 Pilzno 431.
 Pisarzowa 422.
 Piwniczna 394.
 Podkościele 372.
 Podole 361, 394.
 Pogwizdów 440.
 Polna 153.
 Poręba Spytkonis 452.
 Przydonica 361, 394.
 Przyszowa 422.
 Ptaszkowa 154.
 Pysznica 439.
 Radłów 272, 449.
 Radomyśl 381.
 Radziszów 462.
 Rajbrot 451.
 Rogi 395.
 Rokitno 148.
 Ropa 282—284.
 Rozembark 286—289.
 Równie 395.
 Rubieszów, dominikański 271, 274.
 Ryglice 431.
 Rzegocina 451.
 Rzepiennik bisk., paraf. 290—291; św.
 Jana Chrzciciela 291—295.
 Rzeszów, kośc. Bernardynów 345, 431,
 442, 454, 457; popijarski 416, 431,
 441; kośc. przy starostwie 345.
 Rzezawa 452.
 Samokłeski 396.
 Sewilla, katedra 206.
 Sękowa, stary 296—299; nowy 296,
 335.
 Siedliska 159.
 Sieklówka 388—389.
 Siemichów 441.
 Sieprawie 450.
 Skalnik 396.
 Skalka zob. wyżej Kraków, kośc. Pau-
 linów.
 Skrzydlina 358, 347, 367.
 Skrzyszów 365.
 Słopnica król. 423.
 Sobolów 440.
 Sromowce niżne 395.
 Staniątki 373, 459.
 Stary Sącz, Klarysek 102, 334—335,
 347, 368; paraf. 369; pofranciszkań-
 ski 425.
 Stary Wiśnicz 356.
 Staszkówka 299—301.
 Strzyżów 412, 416.
 Studenka 300.
 Szalowa 301—308.
 Szczawnica 424.
 Szczyrzc, Cystersów 359.
 Szczepanów, kośc. paraf. 380—381;
 filialny 381.
 Szyk 360.
 Szymbark 309.
 Szywnald 365.
 Tarnobrzeg 376.
 Tarnowiec 273.
 Tarnów, Bernardynów 416; dre-
 wniany 441; katedralny 335, 363,
 364, 365, 367, 372, 378, 402, 403, 410,
 416, 419, 421, 425, 431, 446, 447, 456.
 Tęgoborza 362, 374.
 Tropie 341.
 Trzciana 356, 440.
 Turza 314.
 Tyczyn, św. Krzyża 442; paraf. 442.
 Tyłmanowa 394.
 Tymbark 342, 385, 423.
 Ujanowice 422.
 Ulanów 439 i kośc. na ementarzu 439.
 Warzyce 397.
 Wawel zob. wyżej Kraków, Katedra.
 Wieliczka 335, 370, 430.
 Wielogłowy 375.
 Wielopole 376.
 Wilczyńska 153, 161, 341.
 Wilkowisko 360.
 Wiśnicz 415, 449 (pokarmelicki).
 Wojakowa 356, 451.

- Wojnarowa 159, 161.
 Wola Rafałowska 336, 343.
 Wola zarzecka 439.
 Wójtowa 315—318, 335.
 Wrocanka 395.
 Zagorzany 319.
 Zagórz 256.
 Zakliczyn 441.
 Zasów 381.
 Zborowice 164—165.
 Zbyszyce 286, 363, 375.
 Zabno 449—450.
 Żdżarzec 381.
 Żeleźnikowa 393.
 Żmigród 396.
 Żółkiew 277.
- Kościuszko Tadeusz 39 (1794), 321 (1794).
 Kot, budowniczy cerkwi w Długiem 251.
 Kotkowska Eufrozyna, sędzina ziemiska epit. 270.
 Kotkowska Konstancja epit. 269.
 Kotły:
 Binarowa 251.
 z Kunisowiec (horodyszcze) 340.
 Lipnica w. 147.
 Kótówka, miejsce we wsi Długie 251.
 Kotulicjas Szymon, proboszcz w Mogilnie 149 (1608).
 Kowalowa miejsc. 309.
 Kownacka Anna z Trzebińskich epit. 24 (1760).
 Kownacki Dr., fizyk powiatowy 430.
 Kozackie wojny 191 (1618).
 Kozęńka, góra w Muszynie, szczyt konf. barskich 421.
 Kozerski Kornel 342.
 Koziegłowy 270.
 Kozierowska Stefania zob. Patronowie.
 Kozy 385, 407, 458, 459, 460; kościoł i sufit polichromowany.
 z Krakowa Albert, rzeźbiarz 373 (1575), nagrobek.
 Krakowska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Kraków 1—94, 95, 100, 109, 111, 113, 130, 131, 139, 146, 149, 153, 154, 171, 202, 210, 218, 230, 236, 240, 247, 280, 281, 321—332, 335 i nast. passim.
 Akademia Umiejętności 20, napisy; zbiory zob. Zbiory.
 Amfiteatr gimn. św. Anny 18, napisy.
 Antependya zob. Antependya.
 Archiwaia zob. Archiwaia.
 Archiwum hipoteczne, kapitulne, klasztoru zwierzynieckiego, konserwatorskie, konsystorskie, kościoła P. Maryi, kościoła św. Mikołaja, krajowe, miejskie, senackie zob. Zbiory.
 Arsenał królewski, 12—13, napisy.
 Balustrada na Skalce zob. Balustrada.
 Bank hipoteczny 21.
 Barbakan przed bramą Sławkowską, napisy dawne 20—21.
 Baszty, stolarzy 404; pasamoników 346, 349; zamkowe 387.
 Biblioteka Jagiellońska zob. Biblioteka, Napisy, Rzeźby, Zbiory.
 Biblioteki: Akademii Umiej., Czartoryskich, kapitulna zob. Zbiory.
 Bożnica Izraela na Kazimierzu 45, 357; cmentarz przy niej i napis 45.
 Bramy budynków prywatnych, dom Długosza 446; ul. Floryańska 358; ul. św. Jana 457; ul. Kanonicza 409, 410; Rynek główny 428, 437.
 Bramy budynków publicznych, Floryańska 41, 346, 349, 383, 404, 414, 457; klasztoru Dominikanów 408; kościoła Dominikanów 368; św. Mikołaja (miejska dawna) 327; Ronda floryańskiego 414; Sławkowska, dawna 19, 20; na Skalce 375, 386, 421, 428.
 Budynki krakowskie zob. Place, Rynek, Ulice.
 Bursy, akademicka 402; Długosza 10, 13—14; Jerozolimka 13, 32, 48, 50; muzyczna 337.
 Cechy, pasamonicy 41, 346, 349; stolarze, 404; szewcy 4.
 Cmentarze, kośc. św. Floryana 325; św. Walentego 77; żydowski 45.
 Collegium iuridicum 78, 86.
 Collegium minus 412.
 Długosza dom 36, 443, 446.
 Domy krakowskie og. 241; zob. Place, Rynek, Ulice.
 Dzwonnica kośc. św. Mikołaja 60.
 Fasady domów i kośc. zob. Fasada.
 Figury przydrożne zob. Figury.
 Kamienice krakowskie zob. Place, Rynek, Ulice.
 Kaplice zob. Kaplice.
 Klasztor Augustyanów, fortepian dawny 337.
 Klasztor Benedyktynów, dawny, przy ulicy Długiej i Słowiańskiej 40.
 Klasztor Bernardynów 456, obraz »Taniec śmierci«.
 Klasztor Bożego Ciała 46, 326—327, tablice z napisami; og. 463.
 Klasztor Braci de poenitentia BB. Martyrum 20.
 Klasztor Dominikanów 346, 400, 408, 413, 419—420, 465; furta 400, 408; krużganki 346, 407, 408, 412, 413, 414, 418, 419, 420, 428, 447, 461, 462, 465; kaplica św. Piusa 420; nagrobek Stadnickiego 420, 461, 462; nagrobki inne w krużgankach 346, 407, 408, 413, 419, 465; obrazy ścienne 409, 420.
 Klasztor Franciszkanek św. Andrzeja 10, napisy.
 Klasztor Franciszkanów 28, 29, 350, 448; kolekeya portretów 350; krużganki 350, 407, 417, 427, 448; nagrobki 407; napis 29; szczytki Bolesława Wstydlwego 350.
 Klasztor Kanoniczek de Saxia dawny 89; obecny 90, 92.
 Klasztor Kapucynów 38, 324, 325; figura św. Jana Nepomucena 39, 325; nagrobki 38, 324.

Kraków (c. d.)

- Klasztor Karmelitów na Piasku 39, 89; napisy 39.
 Klasztor Karmelitów przy kośc. św. Tomasza (dawny) 89.
 Klasztor św. Michała i Józefa dawny, dziś Sąd karny 32, napis.
 Klasztor Norbertanek w Krakowie dawny, dziś Zakład chem. 322—323, napisy.
 Klasztor Norbertanek na Zwierzyńcu 47, 432; napis 47; archiwalia 432.
 Klasztor Reformatorów 22, 447, 448, 457; nagrobki gotyckie 447, 448; napisy nagrobkowe między stacyami 23—26; obrazy Stachowicza w stacyach 457, 464.
 Klasztor Wizytek 40, napis nad bramą.
 Kollegiaty zob. Kollegiaty.
 Kościół św. Andrzeja 455.
 Kościół św. Anny 16.
 Kościół św. Barbary 357, 390, 428; ogrojec 357—358, 366, 447.
 Kościół Bożego Ciała 46, 114, 383, 393, 448, 453, 456, 462, 463; ołtarz w. 383, 393; tigiury 463; sceny z życia Chr., rzeźby dawne 114.
 Kościół Dominikanów 335, 343, 346, 348, 366, 367, 368, 370, 419, 438; ambona (projekt) 343; kaplica św. Dominika (Myszkowskich) 343; kaplica św. Jacka i Zbaraskich 408; nagrobek Rewesli 438; portal kaplicy Myszkowskich 343; portal kościelny 346, 348, 366—367, 368, 370—371, 412; skarbiec 335.
 Kościół św. Ducha (dawny) 89.
 Kościół św. Floryana 56 uw., 62, 325, 374, 386, 389, 390, 408, 426, 433, 437, 438; cmentarz i nagrobek 325—326; obrazy Kulmbacha 374, 386, 389—390, 408, 426, 433, 437, 438.
 Kościół Franciszkanów 348, 349, 350, 367, 415, 416, 418, 420, 462, 463; fronton 462; grób Bolesława Wstydlivego 350; obrazy wotywno 348, 349, 367, 448; ołtarz Chrystusa Ukrzyżowanego 417; polichromia 418, 420; pomniki: Borkowej 416, 417, 438, Kochanowskiego 438, schodki i odrzwia 421; wnętrze 420—421.
 Kościół św. Gertrudy, dawny 64, 65, 71.
 Kościół św. Idziego 429, 433, 438, 446, obrazy.
 Kościół św. Jana 455.
 Kościół św. Jerzego na Wawelu 86.
 Kościół Kapucynów 38; kaplica Loretańska 39, 325.
 Kościół Karmelitów na Piasku 325.
 Kościół św. Katarzyny 346, 360, 382, 390, 400, 430, 463, 464; chór muzyczny 390; kruchta 464; obrazy 360, 400, 408; pinakle 390, 464; płyty nagrobkowe 430; portal 346; szczegóły architektoniczne 464.
 Teka Grona Konserwatorów.

Kraków (c. d.)

- Kościół katedralny 1, 48, 111, 335, 401, 427, 430, 434—435, 436, 444; kaplice i zabytki zob. Wawel — Katedra.
 Kościół św. Krzyża 89, 374, 401, 417, 428, 429, 430, 452, 453; dach 428; fresk 452; kaplice 401, 429, 452, 453, karcer 429; oratorium 429; skarbiec 428; zasklenie 401.
 Kościół św. Marka 127, 408, 414, 421, 427, 428, 437, 448; epit. Gedroycia 421; obraz 421; ołtarz Matki Boskiej 408, 414, 421; ołtarz wielki 127, 408, 414, 421; polichromia 408; pomnik Gedroycia 414, 417, 421, 427, 437, 447, 448.
 Kościół P. Maryi w Rynku 8, 27, 56, 111, 280, 281, 325, 335, 337, 348, 357, 360, 367, 390, 391, 392, 425, 426, 439, 443, 447, 453, 454, 458, 460, 461, 465; ambona 365; archiwum na wikarowce 391; arkady i przybudowania między szkarpami 390; fortepian dawny 337; kaplica Aniołów Stróżów 392; kaplica św. Antoniego 375; kaplica Bonerów 458; kaplica św. Jana 439; kaplica Matki Boskiej Czesłochowskiej 392; kapl. św. Wawrzyńca 458; kruchta połud. 392; ława kamienna rzeźbiona 447, 465; nagrobek Cerasina 454, 458, 460; nagrobek Piotra Kochanowskiego 443; nagrobek ks. Leśniowolskiego 443, 453, 454; nagrobek Montelupich 447, 465; nagrobki og. 390, 418, 443; obraz Lenca 281; obrazy Kulmbacha 392, 425—426, 439, 458, 461; ogrojec zob. wyżej kośc. św. Barbary; ołtarz kapl. św. Jana 439; ołtarz św. Antoniego 375; ołtarz św. Stanisława 392, 458, 460, 461; ołtarz wielki Stwosza 348, 418; ornat Bajerówniej 280, 362; skarbiec 335, 362; stalle 365, 408; tryptyk Kulmbacha (projekt) 392, 426, 439, 458, 460, 461; wieża Maryacka 375, 392.
 Kościół św. Michała na zamku, dawny 40.
 Kościół św. Mikołaja 55—89, 455, 457, 464; ambona 75; ampulki 75; chór muzyczny 75; chrzeźelnica 66—67; cmentarz kościelny 76; dzwony 76; fasada 60; groby prepozytów 58; kaplica św. Anny 58, 60, 66, 86, 88; kielichy 72—75; Latarnia zmarłych 76—77; monstrance 71—72; nagrobek prepozyta Krupki 61, 62; nagrobki inne zob. Nagrobki; ołtarz wielki 60—61, 64, 65; ołtarze boczne 61; organy 75; ornaty 70—71; portal 60; prezbiterium 58, 60, 62, 78; polichromia nawy 57; puszka na komunikanty 75; relikwiarze 75; rzeźby 62; stalle 75; świece 67—68; zakrystya 58, 60.

Kraków (c. d.)

Kościół Misyjonarzy na Nowej wsi 325, posąg św. Jana Nepomucena z ul. Karmelickiej.
 Kościół Misyjonarzy na Stradomiu 464, fasada i wieże.
 Kościół Pijarów 429, obraz Czechowicza.
 Kościół św. Piotra 9, 457, 460, 462.
 Kościół Reformatów 464; zob. wyżej klasztor Reformatów.
 Kościół na Skalce, balustrada i brama sadzawki 374, 375, 386, 403—404, 417, 421, 428; widok na drzeworycie z XV w. 247.
 Kościół słowiański św. Krzyża, dawny 40.
 Kościół św. Szczepana 39, 325.
 Kościół św. Tomasza 89—94; ambona 92; fasada 90, 92; kielichy 93; monstrancja 93; obrazy 93; ołtarze 92; ornaty 94; polichromia 90; portal 90; rzeźby snycerskie 92—93.
 Kościół Ww. Świętych (dawny) 85, 86, 192.
 Krużganki zob. wyżej klasztor Dominikanów i klasztor Franciszkanów.
 Księgi zob. Księgi.
 Langerówka w Sukiennicach 460.
 Latarnia zmarłych przy kośc. św. Mikołaja 76—77.
 Malarmia, napisy 10—12.
 Mały Rynek, domy, zob. Rynek mały.
 Mury miejskie 46, 346, 349, 404, 436, 457; rondla 414; zamku 392.
 Nagrobki krakowskie zob. Nagrobki.
 Napisy krakowskich budynków zob. Napisy.
 Obrazy zob. Obrazy.
 Ogrojec zob. wyżej Kościół B. Ciała i kośc. św. Barbary.
 Ołtarze zob. Ołtarze.
 Osoby, zobacz:
 Administrator
 Altaryści
 Archipresbiterowie
 Biskupi
 Burgrabia
 Chorąży
 Drukarz krak.
 Kanonicy
 Kasztelanowie
 Konserwatorowie Gal. zach.
 Ksieni
 Kustoszowie
 Mansyonarze
 Pasamonik
 Plebani
 Pisarz (Łętowski Michał)
 Poborea (Pieniążek Jan)
 Podkomorzowie
 Podśódek (Rożen Adam)
 Prezydent
 Psalterzyści
 Rajcy
 Senatorowie

Kraków (c. d.)

Sędziowie
 Starostowie
 Strzelec
 Wielkorządca
 Wojewodowie
 Złotnik
 Pałac biskupi w mieście 29—32, 432.
 Pałac biskupi dawny na Prądniku 1, 48.
 Pałac królewski 346, 383, 384, 387, 407, 409.
 Pałac Wielopolskich, przedtem Zborowskich (dziś Magistrat) 28.
 Place krakowskie i domy zob. Place.
 Plepania kośc. św. Anny 18; św. Krzyża 430, obrazy tryptykowe; kośc. P. Maryi 8; św. Szczepana 325.
 Portale domów i kościołów zob. Portale.
 Portrety zob. Portrety.
 Powiat krakowski 463.
 Półwieś zwierzynieckie 47; napisy w klasztorze Norbertanek i szkole.
 Przedmieścia zob. Przedmieścia i dzielnice.
 Ratusz 3, 17; napisy.
 Rondel bramy Florjańskiej zob. Rondel i Ulice — Basztowa.
 Rynek główny, domy, zob. Rynek główny.
 Rynek mały, domy, zob. Rynek mały.
 Rzeźby zob. Rzeźby.
 Sale krakowskie zob. Sale.
 Senat rządzący Rzeczypospolitej krak. 35, 41 (1841), 57 (1824), 73, 325 (1815).
 Skalka zob. wyżej Kościół na Skalce.
 Skarbee zob. Skarbice.
 Stalle zob. Stalle.
 Sukiennice 3—6, 460; Langerówka 460; Muzeum narod. zob. Zbiory; napisy 3—6.
 Szkoła cechowego malarstwa i rzeźbiarstwa 95.
 Szpital św. Ducha 27—28, 89; napis zagubiony 27—28.
 Szpital św. Łazarza 85.
 Szpital św. Rocha (dziś kościoła Panny Maryi) 22, 27, kaplica św. Rocha i napisy.
 Szpital św. Walentego 77.
 Tryptyki zob. Tryptyki.
 Ulice, domy i budynki zob. Ulice.
 Uniwersytet, herb 14, 75; herby profesorskie 70; prawo patronatu do kośc. św. Mikołaja 55, 56 (1456); zob. nadto Biblioteka Jagiell. i Collegium.
 Uniwersytet, Gabinet archeologiczny zob. Zbiory.
 Wawel, katedra, kościoły dawne, pałac król., zabudowania i zamek zob. Wawel.
 Wieża Maryacka 154, 375, 392.
 Wieża ratuszowa 3, 321.
 Wieże kościelne zob. Wieże.

- Wisła, wylewy, zob. Wisła.
 Zabytki ruchome w zbiorach krajowych, miejskich i prywatnych zob. Zabytki.
 Zamek na Wawelu zob. Wawel.
 Zbiory zob. Zbiory.
- Krakus 11, 331.
 Kral Wacław zob. Patronowie.
 Kramnitz Kasper von Krompach, odlewacz dzwonów 277 (1781), 359 (1765, 1767).
 Kramy w Bieczu 170 (1363).
 Krasieński Franciszek, biskup krak. 112 (1574), 161 (1574).
 Krasieński Stanisław, archidyakon krak. 34 (1586).
 Krasnostawski sędzia grodzki i starosta zob. Cichocki Maryusz.
- Krata:
 Baranów 378.
 Biecz, zamek 245.
 Dukla, kości. 396 (bronzowa).
 Kraków, brama w ulicy św. Jana 457.
 Szymbark, dwór 311.
 Krążki szklane zob. Szklane krążki.
 Krcmer Karol Dr. fil., architekt 15 (1870).
 Krenelaz w kościele w Zborowicach 165.
 Krieger, fotograf krak. 348, 463.
 Krobicki Krzysztof, arendator Korzennej 127 (1608).
 Kroje herb zob. Herby.
 Kroksztyny 102, 123, 231, 248, 259, 297, 300, 310, 314, 365, 379, 389, 433.
 Kromer Bartłomiej, dziad Marcina bisk., rajca biecki 202.
 Kromer Fryderyk, obyw. krak. 82.
 Kromer Grzegorz, ojciec Marcina biskupa, rajca biecki 202.
 Kromer Marcin 202.
 Kromer Marcin, biskup warmiński i sekretarz król. 171 (1512), 184, 191 (1589), 192, 202, 214, 235 (1578), 239, 240. — Kromera dom w Bieczu 238 — 239, 240; herb 235; portret 191, 202.
 Kromer Mikołaj, 202.
 Kromerowa Agnieszka, żona Grzegorza epit. 202.
 Kromerowa Anna, żona Bartłomieja epit. 202.
 Kromerowa Elżbieta z Gębałów epit. 82 (1810).
 Kromerowie, rodzina mieszczańska w Bieczu epit. 202.
 Kromerowska kaplica w Bieczu zob. Kaplice.
 z Kromerów Tekla Wołowska zob. Wołowska.
 Kromerówka zob. Kromer Marcin, biskup warmiński (dom).
- Kropielnice:
 Binarowa 251.
 Bobowa, kości. św. Zofii 104.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Kołaczycze 398.
 Korzenna 130.
- Krużłowa 137.
 Libusza 398.
 Lipnica w. 147.
 Miechocin 376.
 Staszkówka 300.
 Turza 314.
 Zmięród 396.
- Krosno 95, 96, 159, 230, 285, 336, 337, 393, 426, 433, 437, 447, 452, 462.
 Archiwalia 426.
 Kollegium jezuickie 202.
 Kościoły: Kapucynów 230. — Parafialny 95, 159, 336—337, 437, 447, 452, 462; kaplica Oświęcimów 159, 336—337; dzwon 447, 452; monastancya 433, 437; ołtarz kaplicy Oświęcimów 159, 336; obraz w tym ołtarzu 159.
 Powiat krośnieński zob. Powiaty.
 z Krosna Piotr zob. Piotr, wójt z Krosna.
 Krościenko nad Dunajcem 395; ołtarze, obraz w. ołt., chrzcielnica.
 Krościenko (powiat krośnieński) 397; kościół, dzwonnica, drzwi zakr., hafty, biblioteka.
 Królestwo kongresowe 31.
 Królewscy kanclerze zob. Kanclerze.
 Królewscy sekretarze zob. Sekretarze.
 Królowa ruska 101, 107, 132; cerkiew Narodzenia M. Boskiej 132; obrazy z ikonostasu, ołtarze i dzwony 142.
 Królowe i księżniczki:
 Cecylia Renata 153.
 Elżbieta Łokietkówna, król. węg. 171, 289 (1382).
 Gryfina, żona Leszka Czarnego 149 (1299), 404.
 Grzymisława, żona Leszka Białego 10.
 Izabella, król. węg. 412.
 Jadwiga, żona Łokietka 102 (1339), 125 (1336), 145 (1339).
 Jadwiga, żona Jagiełły 14, 36, 40 (1399), 149, 171 (1396), 172 (1395), 237 (1395), 242, 280 (1391); zob. nadto Jadwiga.
 Kinga św., żona Bolesława Wstydliwego 368, 404; zob. nadto Kinga św.
 Marya Józefina, żona Augusta III 399.
 Salomea, królowa halicka 10 (1268).
 Zofia, królowa 171, 319 (1447), 258 (1447).
- Królowie i księżta panujący (por. Cesarze):
 Aleksander król polski 14, 170 (1505).
 Aleksander, imperator Rosyi, król polski 325 (1815).
 August II, król polski 18, 427, 430.
 August III, król polski 18.
 Bolesław Chrobry 55 (1005).
 Bolesław Krzywousty 172 (1125).
 Bolesław Śmiały 131.
 Bolesław Wstydlivy 4, 5 (1257), 350, 451.
 Franciszek Józef I, król węg. 20 (1872).
 Fryderyk August, król saski 18 (1810).
 Henryk Walezy, król polski 14.

- Jan Kazimierz, król polski 11, 191.
 Jan Olbracht, król polski 14, 33.
 Jan III, Sobieski, król polski 10, 11 (1676), 16, 20 (1683), 21, 31.
 Kazimierz I, król polski 55.
 Kazimierz Jagiellończyk, król polski 14, 171, 258 (1470), 319 (1456)
 Kazimierz Wielki, król polski 4, 5 (1358), 14 (1364), 19, 102 (1365), 110 (1348), 111, 112 (1340), 113 (1365), 119 (1340), 127 (1348), 145 (1359), 154 (1359), 157 (1359), 170 (1361, 1368), 171, 172, 175 (1361), 242 (1363), 248 (1347), 258 (1348), 259 (1348), 285 (1354), 289 (1354), 295 (1346), 309 (1369), 315 (1363), 356, 373.
 Koloman, król halicki 10.
 Leszek Biały 10.
 Leszek Czarny 164 (1288), 404.
 Ludwik węgierski, król polski 14, 149, 171.
 Michał Korybut Wiśniowiecki, król polski 10, 11, 400.
 Stanisław August Poniatowski, król polski 11 (1787), 15 (1787), 18 (1777), 31, 326 (1776), 350, 399, 430.
 Stefan Batory, król polski 14, 34 (1586).
 Wacław czeski, książę krakowski i i sandomierski 168 (1303), 285, 286, 404.
 Władysław Jagiello 4, 5, 14 (1400), 36, 40 (1390), 120 (1412), 149, 170 (1399), 171 (1410), 173 (1399), 286 (1389).
 Władysław Łokietek 4, 5 (1306), 102, 110 (1324), 125, 145, 170 (1306), 177, 289, 319 (1319).
 Władysław III Warneńczyk 14, 171 (1439), 285 (1441), 384.
 Władysław IV, król polski 12 (1643), 14, 18 (1643), 109 (1638), 153, 388.
 Włodzimierz, książę przemyski 172 (1125).
 Wołodar, książę przemyski 172 (1125).
 Zygmunt August, król polski 14, 170 (1557), 236 (1570), 241.
 Zygmunt I Stary 12 (1533), 13 (1533), 14, 21, 32, 70 (1535 uw.), 132 (1544), 241.
 Zygmunt III Waza 14, 37, 38, 132 (1590), 199 (1591).
 Królowie trzej zob. Trzej królowie.
 Królówka 356, 440; chrzcielnica 356, 440; odrzwia 440; ornaty 356.
 Kruchta:
 Biecz, kość. paraf. 179; św. Anny 234.
 Biegonice 393.
 Boguchwał 415.
 Chomranice 422.
 Cieżkowice 110.
 Dębno pod Wojniczem 379, 385.
 Gnojnik 448.
 Grybów, kość. paraf. 113; kość. św. Bernardyna 116, 117, 118, 315.
 Just 374.
 Kamionka mała 422.
 Kołaczyce 398.
 Korzenna 131.
 Kraków, kość. Dominikanów 346; św. Katarzyny 464; P. Maryi 392.
 Krużłowa 137, 139, 140.
 Libusza 267.
 Lipinki 275.
 Łazany 389, 433.
 Łuzna 277.
 Męcina 394.
 Miechoem 376.
 Mielec 378, 379.
 Niepolomice 459.
 Olszówka 422.
 Olszyny 281.
 Paczółtowice 445.
 Podole 394.
 Przydonica 362.
 Ptaszkowa 154, 155.
 Radłów 449.
 Rożembark 286.
 Rzepiennik, bisk. kość. paraf. 290.
 Skrzyszów 365.
 Strzyżów 412.
 Szczepanów 380.
 Turnów, katedra 373.
 Wilkowisko 361.
 Wójtowa 315.
 Znigród 396.
 Krupa Józef, zakrystyan w Staszówce 300 (1707).
 Krupka Klemens, prepozyt kość. św. Mikołaja w Krakowie nagr. 61, 62 (1604).
 Krupnicza ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Krużganki:
 Kraków, kość. Dominikanów 346, 407, 408, 412, 413, 414, 418, 419, 420, 428, 447, 461, 462, 465; kość. Franciszkanów 350, 407, 417, 427, 448; zamek na Wawelu 457.
 Szalowa, kość. 305.
 Szczyrzyc, klasztor 359.
 Krużłowa wyżna 101, 130, 132—143, 147, 181, 286, 335, 374, 384, 385, 392, 393, 461.
 Archiwalia 141.
 Dzwonnica 139.
 Figura przydrożna 142, 143, 147, 181.
 Kościół paraf. 133—143, 286, 385; chrzcielnica 130, 137, 374, 384; drzwi 141; dzwony 140; kaplica 133, 138, 139; nagrobek Gawrońskiego 137—138; nagrobki inne 138; nagrobek Scibora 140; obrazy 139—140; odrzwia 134, 135; okno 133, 134; ornat 141; polichromia wnętrza 134—137; rzeźby snycerskie (ołtarze i figura M. Boskiej) 139; sufit polichr. 134—136, 335, 392, 461.
 Plebani zob. Plebani.
 Zameczko na górze Rosohatce 141.
 Kryg, soltystwo, 258.
 Kryłos, gród dawny 340.
 Krypta Ligzów w kość. Bernardynów w Rzeszowie 454, 457.
 Kryszkier Antoni epit. 38 (1831).
 Kryszkier Ignacy epit. 38 (1833).
 Kryszkierowa Katarzyna z Zawadzkich 38.

- Kryszkierowie 324.
 Krzemieński Józef ks., infulat kośc. P. Maryi w Krakowie 408, 426, 460, 465.
 Krześło w Bieczu 226; w Gawluszowicach 378.
 Krzeszowice, kościół dawny 445; zbiory hr. Potockich 335.
 Krzycki Andrzej, poeta 12, 13.
 Krzysztof św. obr. 141, 147, 152, 292; rzb. 165, haft 103.
 Krzyż św. ad Chabówka (miejsce.) 425.
 Krzyż św.
 drzewo 103, 257.
 kaplica w domu karnym w Krakowie 33.
 kościoły w Bieczu, w Grybowie, w Krakowie, w Tyczynie zob. Kościoły
 ołtarz w Grybowie w kośc. paraf. 114.
 Krzyż maltański 371.
 Krzyż podwójny Duchaków 93.
 Krzyża gwiazdowego order zob. Ordery
 Krzyża robota obr. 395.
 Krzyżanowska Anna z Przyłęckich, obyw. krak. epit. 80 (1829).
 Krzyżanowska Tekla z Chmielewskich epit. 79 (1804).
 Krzyżanowski Jan Kanty, obyw. krak., sędzia pokoju, radca municypalny Krakowa epit. 79 (1804), 80 (1804).
 Krzyżanowski Stanisław Dr. zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
 Krzyże:
 Biecz, krucyfiks z r. 1597, rzeźbiony 236, 399.
 Binarowa, krzyżyk mosiężny, dziś w Muzeum Czartoryskich 251.
 Bobowa, kośc. par., krzyże dawne 103.
 Ciężkowice, krucyfiks drewn. 111.
 Frysztak, rzeźbiony 398.
 Kamionkawa, dawny z relikwiami 127.
 Kobyłanka, krzyże dwa srebrne 257.
 Krużłowa, srebrny dawny 142.
 Libusza, krucyfiks drewn. w krucheie 267.
 Lipinki, metalowy z relikwiami 276.
 Mogilno, srebrny dawny 151.
 Mszana dolna, krucyfiks drewn. rzeźbiony 423.
 Paczółkowice, drewniany z rzeźbioną macią 445.
 Przeworsk, krucyfiks 399.
 Rozembark, krzyż miedziany 289.
 Tarnów, krucyfiks srebrny 400.
 Tegoborza, krucyfiks drewn. rzeźbiony 374.
 Wielopole, krucyfiks rzeźbiony 376.
 Wilczyńska, krzyż srebrny dawny 163.
 Książ, kościół 86 (por. Tomaszewicz).
 Książę krak. i sandom. zob. Wacław czeski.
 Książęta polscy zob. Królowie; i książęta panujący.
 Książęta ruscy zob. Włodzimierz i Wołodar.
 Ksieni
 Benedyktynek we Lwowie, Kuropatnicka Magdalena 272.
 Franciszkanek w Krakowie, Lidwina Salomea Zamojska 10 (1693).
 Kanoniczek św. Ducha w Krakowie, Marta Grzymalina 89 (1425).
 Norbertanek na Zwierzyńcu, Dorota Kątska 47 (1600), 322; Eufemia Otfinowska z Jaksów 47 (1813).
 Esięga »boni ordinis« w Przemyślu 438.
 Księgi katedry krak. 436—437.
 Księgi miejskie i włościańskie:
 Biecz 236, 247, 426.
 Bruśnik, dwór 109.
 Brzesko 447.
 Chrzanów 405.
 Dukla 426.
 Grybów 119.
 Iwkowa 452.
 Kraków (radzieckie) 327, 405.
 Limanowa 426.
 Miłowka 405.
 Muszyna 426.
 Mysłenice 405.
 Nowy Sącz 390, 404.
 Nowy Targ 390.
 Olpiny 426.
 Piwniczna 405, 426.
 Radomyśl 405.
 Rybotycze 438.
 Skotniki 430.
 Sokolów 405.
 Stary Sącz 405.
 Świątki 430.
 Tarnów 405.
 Tyniec 430.
 Wieliczka 430.
 Wojnicz 405.
 Żywiec 405.
 Księstwo warszawskie 31.
 Książarski Feliks, architekt 15 (1870), 60 (1883).
 Kujawy 377.
 Kukulka Jan, włościanin 103 (1713).
 Kule kamienne w Bieczu 246.
 Kulmbach Hans Suess von, malarz 316, 374, 386, 389, 392, 408, 425, 426, 433, 437, 438, 439, 458.
 Kułakowski, inżynier 341.
 Kunisowce nad Dniestrem 340, horodyszczce.
 Kupp (liturgiczna) kośc. św. Tomasza 93.
 Kur, herb zob. Herby.
 z Kurdwanowskich Teresa Zuzanna Kuropatnicka zob. Kuropatnicka.
 Kurdwanów, wieś 89.
 Kurek Jakób, ksiądz, fundator kościoła WW. Świętych w Bobowej portr. 103 (1529).
 Kurek strzelecki w Tarnowie 400.
 Kurkowski, właśc. lamusa w Gorlicach 252.
 Kuropatnicka Antonina z Wilczewskich, żona Jana epit. 273.
 Kuropatnicka Katarzyna z Łętowskich, żona Ewarysta 234; epit. 274, 275—276 (1789).
 Kuropatnicka Konstancya, córka Ewarysta 234, 274; epit. 275 (1803).

- Kuropatnicka Magdalena, córka Hieronima, księżki Benedyktynki we Lwowie epit. 272.
- Kuropatnicka Marybella z Łaszczów, żona Andrzeja kaszt. epit. 273.
- Kuropatnicka Teofila z Wybranowskich, żona Mikołaja epit. 272.
- Kuropatnicka Teresa Zuzanna z Kurdwanowskich, żona Józefa, kaszt. bieckiego epit. 271 (1759).
- Kuropatnicki Andrzej, syn Hieronima, dziekan archikatedrały lwowski epit. 272.
- Kuropatnicki Andrzej Michał, kasztelan biecki, epit. 273.
- Kuropatnicki Ewaryst Andrzej, kasztelan belzki, geograf i heraldyk, syn Józefa, kasztelana bieckiego 234, 267 (1786), 268 (1782), 274, 275, 285; epit. 275—276 (1788).
- Kuropatnicki Hieronim (Jarosz), kasztelan kijowski epit. 272 (XVII w.)
- Kuropatnicki Jan, kasztelan biecki, syn Andrzeja Michała epit. 273.
- Kuropatnicki Józef, kasztelan biecki, ojciec Ewarysta epit. 271 (1742).
- Kuropatnicki Józef, syn Ewarysta, szambelan król, kawaler ord. Leopolda i św. Stanisława 234, 274, 275 (1812); epit. 275 (1832).
- Kuropatnicki Mikołaj, syn Hieronima epit. 272.
- Kurza stopa na zamku w Krakowie 387.
- Kustoszwowie:
 krakowscy
 Kaczorowic Franciszek 81 (1689).
 Rozdrażewski hr. Stanisł. 33 (1676).
 kollegiaty sądeckiej
 Fusorius Bartłomiej 125 (1608).
 Grabscius Stanisław 125 (1602).
 komuszwowski
 Tomaszewicz Jacenty 86 (1682).
- Kuszczyk Albert, rzeźbiarz 373 (XVI w.)
- Kutalikówna Anna zob. Czapliczowa.
- Kwiatonowice 175, 247.
- Kwieciński, kanonik i proboszcz w Lipinkach 268.
- L.**
- Laboratorium chem. dla celów sztuki w Wiedniu 427.
- Lambert św. z Maastricht obr. 360.
- Lampy: Biecz, kości. paraf. 230; Pysznica 439.
- Lanus w Gorlicach 252.
- Lanckorońscy og. 308 (1359), 318.
- Lanckorońska hr. Anna z Jabłonowskich, wojewodzina braclawska 380 (1775).
- Lanckoroński hr. Maciej, wojewoda braclawski 380 (1775).
- Langerówka w Sukiennicach krak. 460.
- Laodycejski biskup zob. Wojciech Lipnicki.
- Larysz-Niedzielski zob. Niedzielski.
- Laska rzeźbiona w Skalniku 396.
- Laska bracka procesyjna ze Zbyszye (dziś w Tarnowie) 374, 375.
- Laskowska Maryanna z Zimnej wody, żona Jana 104.
- Laskowski Jan Jabłon z Łaskowej, starosta cieszkowski nagr. 104 (1698).
- Lasoccy hr., zbiory w Dębniakach 336.
- Lassatowicz Franciszek, autor pamiątknika w Cieżkowicach 111 (XVIII w.)
- Laszkowski Albin, komisarz olpiński 160 (1822).
- Latarnia (architektoniczna):
 Biecz, wieża rat. 175.
 Bolesław, kaplica 411.
 Kraków, katedra: kaplica Zygmuntońska 336, 383.
 Olesno, kaplica 372, 450.
 Rożembark, wieża kości. 286.
 Sękowa, wieża 297.
 Turza, wieża 314.
- Latarnia zmarłych przy kości. św. Mikołaja w Krakowie 76—77.
- Latarnie procesyjne w Wójtownej 317, 318.
- Laterańscy kanonicy zob. Kanonicy.
- Lavabo:
 Radomyśl 382.
 Rzezawa 452.
 Zdżarzec 381.
- Lebrun Piotr, malarz 388.
- Lecherer Frank z Eperies, odlewacz dzwonów 284 (1810).
- Lechewer Ignacy, odlewacz dzwonów 379 (1777).
- Lechewer Jan, odlewacz dzwonów 379 (1777).
- Legat apostolski zob. Marek, kardynał.
- Legat króla perskiego zob. Hossein beg.
- Legenda (literary) 249, 251, 316, 393, 394, 398.
- Legion nadwiślański 324.
- Leha (nazwisko) 290 (1581).
- Lekszycki, malarz 451.
- Lektorya w Bibl. Jagiell. 17.
- Leliwa herb zob. Herby.
- Leliwici Tarnowscy 96.
 z Lellis Kamil św. 206.
- z Lelonków Maryanna Bironowa zob. Bironowa.
- Lenz Michał, malarz 281.
- Leonard św. 116; obr. 64, 431.
- Leopold, cesarz austr. i niem. 16 (XVII w.).
- Leopolda order zob. Ordery.
- Leopolda zob. Frankowicz.
- Leopolda Jan 17 (1582), 18; mieszkanie 17—18.
- Leopolski Wilhelm, malarz 350.
- Lepszy Leonard zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
- Leszczyce herb zob. Herby.
- Leszczyńscy 377.
- Leszczyńska Barbara z Linczewskich, podczaszyna Gostyńska 133, 137 (1785).
- Leszczyński Rafał z Leszna, wojewódzic w Brześciu kujawskim 377 (1608).
- Leszek Biały 10.
- Leszek Czarny 164 (1288), 404.

- Leśniak, kanonik tarnowski 364, 372.
 Leśniowski Marcin, kasztel. podlaski, 37.
 Leśniowski ks., pomnik w koście. Maryackim w Krakowie 443, 453, 454.
 Leżajsko 226, 453; stalle 226.
 Leżajska starościna zob. Opalińska Anna.
 Lgocka Joanna z Chodakowa, żona Jana 140 (1681).
 Lgocki Jan, starosta piński 140 (1681).
 Liberale da Verona, malarz 190.
 Librantowa, figura przydrożna 424.
 Librowska Apolonia epit. 84 (1815).
 Librowska Salomea 67 (1833).
 Librowski Jan 67 (1833), 77 (1871).
 Libusza (miejsce.) 146, 167, 175, 215, 248, 251, 258—267, 286, 316, 398.
 Historia 258—259.
 Kościół paraf. Narodz. N. Panny Maryi 248, 259—267, 286; chrzcielnica 146, 265—266; drzwi boczne 251, 267; konfesyjonał 266—267; kropielnica 398; nagrobek Boboli z roku 1603 str. 26; napis z r. 1523 (gotycki) 262; obrazy 263—264; ołtarze 263—264; polichromia pułapu 260—263; pułap 248, 260—263; tryptyk 263—264, 316.
 Plebani zob. Plebani.
 Starostowie zob. Starostowie.
 Zabytki z Libuszy 267.
 Zamek libuski 258.
 Libusza rz. 258, 259.
 Lichoniówna Jadwiga epit. 118 (1644).
 Lichoń Marcin 118 (XVII w.)
 Lichoń Marcin, syn poprzedniego epit. 118 (1645).
 Lichtarze (por. Świeczniki):
 Biecz, kość. paraf. 230.
 Bruśnik, dwór 109.
 Dębno pod Wojniczem 380.
 Jakubowice 410.
 Rozembark 289.
 Tęgoborza 374.
 Lidzbiński Michał, kan. krak. epit. 86 (1605).
 Liga święta 30.
 Ligeza Jan z Bobrku, dworzanin królowej polsk., epit. w Bieczu 192, 206 (1591).
 Ligeza Mikołaj z Bobrku, kasztelan wiślicki, dworzanin, chorąży nadworny, starosta biecki i żydaczowski 170 (1570), 192, 198—199 (1578), 206 (1591), 208, 215 (1603), 236 (1570), 239—240 (1570); epit. 192, 206, 215 (nieistn.); napis pamiątkowy na wieży rat. w Bieczu 236; alabastrowy pomnik 192, 198—199, 200, 201, 203, 206, 208; tablica pamiątkowa 170, 239—240.
 Ligeza Mikołaj Spytek z Bobrku, dziedzic na Rzeszowie, kasztelan czchowski 192, 206 (1591), 345 (1620); epit. 192, 206; zamek rzeszowski 345.
 Ligeza Stanisław, cześnik królowej weg. Izabelli, starosta opoczyński, 411 (1605), 412 (1569).
 Ligezianka zob. Kietlińska.
 Ligezowa Katarzyna z Broniowskich, żona Stanisława 411 (1605).
 Ligezowie og. 185, 190, 192, 206, 235, 236, 360, 371, 376, 411, 416, 452, 454, 457; herb zob. Herby (Półkozie); kaplica w Bieczu i Bolesławiu zob. Kaplice; nagrobek w Bieczu 192, 206; pomnik i nagrobki w Bolesławiu 411, 416, 454.
 Ligue sainte 30.
 Limanowa 424, 426; archiwalia 424, 426; kościół 106, 424; chrzcielnica, ornaty, portrety, zegar 424.
 Limanowski powiat zob. Powiaty.
 z Linczewskich Barbara Leszczyńska zob. Leszczyńska.
 Lindintolde Marek, architekt 4, 5 (XIV w.)
 Lipinki 167, 267—277, 285, 315.
 Kościół paraf. 268—277; chrzcielnica 276; dzwony 276—277; krzyż z relikwiami 276; nagrobki rodziny Jordanów, Kuropatnickich i Łętowskich 268—276; obrazy 263; ornat 276; portrety 268.
 Pleban zob. Pęcherkiewicz i Kwieciński.
 Lipnica 431; kościół i tryptyki.
 Lipnica niemiecka zob. Lipnica wielka.
 Lipnica wielka 101, 143—148, 465.
 Archiwalia 147.
 Kościół 145—148, 465; chrzcielnica 146, 147; dzwony 147; kociołek miedziany 147; misa drewniana rzeźb. 147, 148; obrazy dawne 147—148; ołtarze 147—148; pomnik Trzyckiego 144, 145—146; tryptyk 147.
 Lipnicki Wojciech, biskup laodycejski, sufragan i kanonik krak., prepozyt sandomirski epit. 192, 200 (1657), 209.
 z Lipnika Piotr zob. Piotr.
 Lipowa (w Zywieckiem), tryptyk 465.
 Lipowiec 366, 367, 407, 418; zamek; turma więzienna 367.
 Lipski Jędrzej 32.
 Lis herb zob. Herby.
 Lisko 438, 4-2.
 Literatów bractwo w Bobowej 104 (1528).
 Litwa 11, 14, 162, 443.
 Longinus, rycerz św. obr. 360, rzb. 193.
 Loretańska kaplica w Krakowie zob. Kaplice — kość. Kapucynów.
 Loretańska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Louis J. 445.
 Łoża:
 Kraków, katedra 387.
 Pysznica 439.
 Stary Sącz, Klaryski 347.
 Stary Wiśnicz 356.
 Szalowa 302, 304, 306.
 Lubelskie 377.
 Lubla 398; drzwi, dzwon, obrazy, ornaty.
 Lubomirscy og. 200, 335, 371, 372, 377, 381, 389, 403, 407, 415, 417, 433; Lubomirskich fortyfikacje w pobliżu Olesna 372; kaplica w Łazanach i N. Sączu zob. Kaplice; pałac w Bagienicy 371; pomniki w Łazanach 389, 433; portrety 381; zbiory w Krakowie 335.

- Lubomirska Joanna, chorążyna kor. 248 (1739), 259 (1739, 1771).
- Lubomirska Maryanna, chorążanka kor. zob. Jordanowa.
- Lubomirski Franciszek 251.
- Lubomirski Grzegorz (?), starosta libuski 259 (XVIII w.)
- Lubomirski Henryk ks. 21 (1823).
- Lubomirski Jerzy, chorąży koronny 259 (XVIII w.).
- Lubomirski Jerzy 345 (ok. 1750).
- Lubomirski Jerzy, marszałek i hetman 191.
- Lubomirski Jerzy Paweł, wojew. sandom., grób w Podkościelu 372 (1735).
- Lubomirski Jerzy Sebastyan 345 (1658).
- Lubomirski Joachim, pomnik w Tarnowie 441 (1571).
- Lubomirski Józef Karol 422 (1696).
- Lubomirski, kawalter maltański 372 (XVIII w.)
- Lubomirski ks. 348.
- Lubomirski Sebastyan, kasztelan małogoski 388 (1590), 433; pomnik w Łazanach 433.
- Lubomirski Stanisław, wojewoda ruski, starosta spiski 107 (1627), 452 (1639).
- Luboszowski Andrzej, pleban w Krużlowej 143 (po r. 1571).
- Lubowiecki Stanisław 49 (1814).
- Lubus, strumień 237.
- Ludwik węgierski, król polski 14, 149, 171.
- Ludwik XVI, styl 396, 461.
- Ludzimierz (pow. nowotarski) 118, 318, 424; kościół 424, ornaty 424; posąg M. Boskiej 424; sulit 118, 318; sygnatura 424.
- de Lundoc Władysław 171 (1410).
- Lusławice 120, 441; grób Fausta Socyna 441.
- Lutosławski Marcin, sędzia grodzki, sądecki, pleban w Mystkowie 151 (II poł. XVI w.)
- Lwów 198, 236, 238, 246, 253, 272, 337—350 (passim), 352, 353, 384, 418, 426, 432, 456.
- Archikatedra 272.
- Archiwa zob. Zbiory.
- Arcybiskup zob. Solikowski.
- Benedyktynki 272; ksieni zob. Kuropatnicka Magdalena.
- Domy lwowskie XVI—XVII w. 241.
- Dziekan archikatedralny zob. Kuropatnicki Andrzej.
- Konserwatorowie zob. Konserwatorowie Galicyi wsch.
- Malarze zob. Malarze.
- Muzeum miejskie zob. Zbiory.
- Muzeum Ossolińskich zob. Zbiory.
- Prokuratorya skarbu 253.
- Ł.**
- Łabędź, herb zob. Herby.
- Łańcucki Józef Wincenty, archipresbiter i infułat kośc. P. Maryi w Krakowie 8 (1832).
- Łapanów 441; kościół, chrzcielnica, nagrobek Marcina Łapki, obrazy cechowe.
- Łapeczyca, 385, kościół.
- Łapka Marcin z Łapanowa, nagrobek 441 (1652).
- Łańcuch złoty, kośc. WW. Świętych w Bobowej 103.
- z Łaszczów Marybella Kuropatnicka zob. Kuropatnicka.
- Ławki:
- Biecz, kośc. paraf. 204, 220, 221, 223, 224, 226, 334.
- Dukla, kośc. paraf. 396.
- Grybów 449.
- Kraków, kośc. P. Maryi, kamienna 447, 465.
- Mystków 152.
- Ptaszkowa 156, 157, 158, 461.
- Rogi 390.
- Siedliska 161.
- Szałowa 302, 304, 306.
- Tylmanowa 394.
- Łazany 387, 388, 433, 451.
- Kościół 388—389, 433—434, 451; chrzcielnica 389; kaplica Lubomirskich 389, 433; nagrobek Kalinowskiego 389; odrzwia 389, 433, 451; ołtarze 434; pomniki Lubomirskich 389, 433; stalle 389, 433; tabernakulum 389.
- Wieża przy kościele 389.
- Łazarza św. szpital w Krakowie zob. Szpitale.
- Łąznia na zamku król. w Bieczu 237.
- Łącko 127, 383, 393, 437.
- Kościół 383—384, 393—394; chrzcielnica 384, 393; hafty 384, 394; kielich 384; monstrancya 384, 394; obrazy 383—384, 393; odrzwia 383; ołtarz w. 127, 383, 393, 437; skrzynia żel. 384.
- Łęg, wieś 55.
- Łętownia 439, kościół.
- Łętowska Anna z Łubieńskich, stolnikowa krak. 271.
- Łętowska Helena ze Zborowskich (z Rytwian), żona Stanisława, chorążego krak. 268.
- Łętowska Józefa, stolnikówna krak. epit. 271.
- Łętowska Katarzyna, stolnikówna krak. epit. 271.
- Łętowska Konstancya z Jordanów, córka wojewody bracl., żona Stanisława, podkomorzego krak. epit. 234 (1760), 269 (1760).
- Łętowska Maryanna z Wasowiczów starościanka budziszewska, stolnikowa krak. 271.
- Łętowska Maryanna, podkomorzanka krak., córka Stanisława epit. 270.
- Łętowski Adam, kanonik katedr. krak., syn Stanisława, podkomorzego krak. epit. 270.
- Łętowski Aleksander, starosta owrucki, syn Stanisława, chorążego krak. epit. 268.

- Łętowski Aleksander, stolnik krak., kawaler orderu św. Stanisława, syn Stanisł., chorążego krak., epit. 269.
- Łętowski Aleksy, syn poprzedniego, epit. 270.
- Łętowski Andrzej, syn Stanisława podkomorzego krak., epit. 270.
- Łętowski Antoni, syn Stanisława, chorążego krak., podstoli wileński, epit. 268.
- Łętowski Damian, Reformata, prowincyał małopolski epit. 268.
- Łętowski Franciszek, syn Stanisława podkomorzego krak., epit. 270.
- Łętowski Ignacy, wicestarosta grodzki biecki, epit. 270.
- Łętowski Jan, sędzia grodzki owrucki, syn Stanisława chorąż. krak., epit. 269.
- Łętowski Jan, syn Aleksandra stolnika krak., epit. 270.
- Łętowski Józef, syn Stanisława chorążego krak., epit. 269.
- Łętowski Ludwik, biskup joppejski 102.
- Łętowski Michał, pisarz ziemski krak., syn Stanisława podkomorzego, epit. 270.
- Łętowski Roman, syn Aleksandra, stolnika krak. epit. 270.
- Łętowski Stanisław, chorąży krak. 268.
- Łętowski Stanisław, generał oberstl. reg. konf. b., syn Stanisława, podkomorzego krak. epit. 270.
- Łętowski Stanisław, podkomorzy i wielkorządca krak., starosta bocheński i wielicki, regimentarz partyi małopol., rotmistrz husarski, sędzia generalny wojsk kor., kawaler orderu św. Stanisława, poseł na sejmy walne, deputat powiatu bieckiego, syndyk apost. Reformatów bieckich 102; epit. 233—234 (1775), 269 (1775).
- Łętowski Tomasz, starosta staszkowski, syn Stanisława, chorążego krak., epit. 269.
- z Łętowskich Kuropatnicka Katarzyna zob. Kuropatnicka.
- z Łętowskich Antonina Puszetowa zob. Puszetowa.
- z Łętowskich Miroszewska Helena zob. Miroszewska.
- Łężyny 437.
- Łobos, biskup tarnowski zob. Konserwatorowie Galicji zach.
- Łoje kozackie zob. Łojów.
- Łojów 191 (obraz ruski M. Boskiej, teraz w Bieczu).
- Łokietek zob. Władysław Łokietek.
- Łomżyńska konfederacya 120 (1771).
- Łosie, wieś 253.
- Łososina 423; obrazy tryptykowe i ornaty.
- Łowczowski zob. Dohok.
- Łowczy podlaski zob. Kalinowski.
- Lubińska Anna, starościanka lelowska zob. Łętowska.
- Łucka, inię 290 (1581).
- Łukasz św. obr. 65. 114; og. 126, 280.
- Łukasza św. cerkiew w Izbach zob. Cerkwie.
- Łukowica, miejsc. 424.
- Łuszczkiewicz Władysław zob. Konserwatorowie Galicji zachodniej.
- Łuźna 167, 277—279.
- Archiwalia 278.
- Dzwonnica dawna 278.
- Kościół dawny 277, 278, 279; kaplice 278.
- Kościół obecny 277—279. dzwony 278; feretron 277; kaplice 277; obrazy i ołtarze 277; ornaty 278; rzeźby 277.
- Proboszcz zob. Nowakowski, infułat.
- Szpital miejscowy, obrazy i rzeźby 279.
- Łzawnica z Biezdziatki 398.

M.

- Maco Andrea, rzeźbiarz 364.
- Magdalena św., obraz 163, 165, 280, 292, 308, 380, 386; rzb. 193, 423.
- Magdaleny św. kośc. w Zborowicach zob. Kościoły; plac w Krakowie zob. Place krakowskie.
- Magdeburgskie prawo zob. Prawo.
- Magistrat grybowski zob. Patronowie.
- Majerski z Przemysła 433.
- Majoliki w Skalniku 396.
- Majuskuły 231, 388, 395, 398, 442, 451, 452.
- Maków 119, 348, 391; kurator makowski zob. Ziebrowski.
- Maksencyusz, cesarz rzymski obr. 191.
- Malarnia (dom św. Jacka) w Krakowie 10—12, napisy.
- Malarze, cech w Bieczu 247.
- Malarze:
- Abramowicz Bronisław 425, 430, 446, 448.
- Baroccio Federigo 190.
- Carotto Francesco 190 (1547).
- Czechowicz Szymon 66 (1740), 429.
- Dolabella 378.
- Dunin Jan (szalowski) 306 (1796).
- Eljasz Walery 109.
- Hauser 190, 389, 425.
- Joachim z Biecza 171 (1512).
- Kopystyński Teofil 432, 452.
- Kulmbach Hans Suess von 316, 374, 386, 389, 392, 408, 425, 426, 433, 437, 438, 439, 458.
- Lebrun Piotr 388.
- Lencz Michał 281.
- Leopolski Wilhelm 350.
- Liberale da Verona 190.
- Maratta Carlo 66.
- Matejko Jan 343, 373, 387, 429, 430.
- Medycki Jan 300 (1722).
- Mehofer 97.
- Murillo 206.
- Niziński Piotr 57.
- Palma 190.
- Rafael 317.
- de Ryszerz Feliks Antoni 140 (1776).
- Solimena Francesco 317.
- Stachowicz Michał 30, 66, 107, 374, 457.
- Van Dyck 162.

- Veronese Paolo 190.
 Vivarini 456.
 Walentyn z Biecza 171 (1512).
 Wolff Andrzej 395.
 Wyspiański 97, 420, 428.
 Maltański kawaler, Lubomirski 372.
 Maltański krzyż 371.
 Mała, miejscowość, 376, kościół.
 Małachowski Jan, bisk. krak. 30 (1692), 42, 119 (1682).
 Małachowski Stanisław, referendarz w kor. 423 (1789).
 Małachowskich epit. w Mielcu 378 (XVIII w.)
 Małastów 167, 279, 285; cerkiew 279; metryki paraf. 279.
 Małe Piaski 265, 267; zob. Bobola Andrzej.
 Małgorzata św. obr. 64, 114, 131.
 Małgorzata, żona Piotra, wójta z Krosna 285 (1390).
 Małogoski kasztelan zob. Bystrzonowski.
 Małopolska 269, 324.
 Małopolska partya 234, 269; regimentarz part. małop. zob. Łętowski Stanisław.
 Małopolski generał zob. Wielopolski Jan.
 Małostów 279.
 Mały Rynek w Krakowie zob. Rynek.
 Mansyonarze:
 bieccy 177; zob. nadto Chodor Walenty i Pawłowski Stanisław.
 krakowscy kośc. P. Maryi 8; kośc. św. Mikołaja 56.
 Mansyonarzy kaplica na Wawelu 111.
 Maratta Carlo, malarz 66.
 Marchwicki Zdzisław 384.
 Marcjan, rzebiarz 374.
 Marcin św., obr. 64, 140, 150, 159, 161, 260, 279 rzb. 154; og. 272, 278.
 Marcina św. kościół w Krakowie, Łużnej i w Możliźnie zob. Kościoły; ołtarz w Szal; owej 308.
 Marcin V, papież 14.
 Marcin, bez nazwiska epit. 89 (1773).
 Marcin z Pilzna, dr. teolog., kanonik krak. i wrocł., prepozyt kośc. św. Mikołaja, rektor uniw. epit. 85 (1591).
 Marcin, softys w Rzepienniku bisk. 289 (1382, 1395).
 Marcin z Wrocimowic 279 (1402).
 z Marcinkowskich Zofia Dobkowa zob. Dobkowa.
 Marek św. obr. 114; og. 126, 280; Marka św. kościół w Krakowie zob. Kościoły; ulica zob. Ulice.
 Marek, kardynał, legat apost. i patrycyusz akwilejski 127 (1472).
 Marenniusz Stanisław (wiersze) 17—18.
 Markowicz Ignacy, bakałarz św. teol., notaryusz apost., pleban w Binarowej 249, 250 (1669); portret 250.
 Maronis lectorium w Bibl. Jagiell. 17.
 Marstella Andrzej, złotnik krak. 142 (1515); schedula Marstelli 142.
 Marszałkowie:
 konfederacyi łomż. zob. Pułaski Kazimierz.
 koronni zob. Lubomirski Jerzy i Jan Stanisław Mielecki.
 królowej Zofii zob. Jan z Zagorzan.
 Marta św. obr. 92.
 Marxen ks., prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie (1767—1807), 58, 61, 75.
 Marya Magdalena zob. Magdalena.
 Marya, matka Chrystusa obr.: 35, 103, 114, 120, 130, 132, 141, 150, 153, 154, 157, 165, 190, 191, 242, 249, 277, 290, 292, 300, 306, 308, 317, 341, 342, 344, 358, 361, 362, 369, 374, 376, 377, 379, 380, 381, 383, 388, 395, 397, 430, 432, 434, 445, 448; rzb.: 19, 71, 103, 108, 127, 130, 141, 154, 228, 251, 288, 291 (odl.), 295, 304, 359 (odl.), 395, 423, 424, 425, 437; hafty: 114, 142, 143, 154, 252, 380, 384, 422, 423, 449.
 Marya z dzieciami obr.: 64—65, 92, 93, 131, 140, 231 (sgraf.), 260, 263, 315, 359, 361, 362, 383, 386, 411, 445; rzb.: 62, 63, 113, 139, 294, 359 (odl.), 424.
 Maryi życia sceny (por. Jezus Chr.) zob.:
 Zwiastowanie
 Niepokalane poczęcie
 Narodzenie
 Nawiedzenie
 Ofiarowanie w świątyni
 Rodzina św.
 Koronacja M. Boskiej
 Śmierć Maryi
 Wniebowzięcie.
 Maryi P. Gromniczej kaplica w Bieczu zob. Kaplice.
 Maryi Panny kościół w Bieczu, Krakowie, Moszczenicy i Ptaszkowej zob. Kościoły.
 Marya Józefina, żona Augusta III, króla polsk., portret w Tarnowie 399.
 Maryacki kośc. w Krakowie zob. Kościoły.
 Maryacki plac w Krakowie zob. Place w Krakowie.
 z Maastricht Lambert św. obr. 360.
 Matejko Jan, malarz 343, 373, 387, 429, 430.
 Mateusz św. og. 126; obr. 64, 114.
 Matka Boska zob. Marya, matka Chrystusa.
 Matki Boskiej kaplica w kośc. Bernardynów w Rzeszowie zob. Kaplice.
 Matki Boskiej Bolesnej kapl. w kośc. Franciszkanów w Krakowie zob. Kaplice.
 Matki Boskiej cudownej kapl. w Kalwarii zob. Kaplice.
 Matki Boskiej Częstochowskiej kapl. w kościele Maryackim zob. Kaplice.
 Matki Boskiej Loretańskiej kapl. w kośc. Kapucynów w Krakowie zob. Kaplice.
 Mazarakiach rodzina 458.
 Mączko Stanisław, rajca biecki epit. 192, 210 (1637).
 Mączkowa Helena, żona poprzedniego epit. 192, 210 (1637).
 Mączynski Maciej zob. Patronowie.
 Medaliony 12, 21, 74, 75, 78, 79, 80, 125, 153, 187, 190, 193, 209, 221, 228, 241, 257, 268, 289, 302, 306, 322, 344, 345, 379, 397, 398, 422, 449.

- Medyceki Jan 300 (1722).
 Mehofer, szkice 97.
 Melchizedeka ofiara rzb. 187.
 Melsztyn, zamek (dawna kapł. i ołtarz) 342.
 z Melsztyna Spytko, wojewoda krak. 280 (1391).
 z Melsztyna Wisław 153 (1297).
 Memoriale misyi 119 (1766, 1776).
 Menza:
 Biecz, kośc. paraf. 186.
 Kobylanka 253.
 Kraków, kapł. św. Piusa u Dominikanów 420.
 Krużłowa 141.
 Radomyśl 381.
 Szalowa 308.
 Zmigród 396.
 de Mestza Mikołaj 154 (1359).
 Metlant Jan, wójt jarosławski, portr. 399 (1703).
 Metryki i akta parafialne:
 Biecz 190, 230, 247.
 Biegonice 393.
 Bobowa 103, 104.
 Bruśnik 109.
 Ciężkowice 111.
 Grybów 119.
 Hańczowa 253.
 Izby 120.
 Jazowsko 393.
 Kamionka w. 126.
 Kobylanka 253, 258.
 Korzenna 132.
 Lipnica w. 147.
 Łużna 278.
 Małastów 279.
 Mogilno 149, 150.
 Mystków 152.
 Niedźwiedź 422.
 Polna 153.
 Przegonina 282.
 Ptaszkowa 157.
 Sękowa 295.
 Szalowa 308.
 Turza 314.
 Wieliczka 430.
 Wilezyska 163.
 Zborówice 165.
 Męcina 285.
 Męcina (pow. limanowski) 375, obrazy i ornat w kościele.
 Męcina (pow. nowosąd.) 394; obrazy, ołtarz, ornaty i świeczniki w kościele.
 Męczyńskiego dwór w Krakowie 34.
 Męka Pańska (por. Jezus Chrystus i Ukrzyżowanie) obr. 114, 130, 141, 152, 154, 155, 163, 249, 292, 334, 362, 398, 435, 449; rzb.: 91, 92, 93, 103, 106, 108 (odl.), 111, 114, 118, 126, 127, 134, 142, 143, 147, 149, 151, 152, 154, 157, 160, 163, 165, 181, 193—195, 237, 248, 251, 267, 288, 302—303, 306, 314, 445; hafty: 130, 165, 308, 382.
 Męki Pańskiej kaplica w Wojnarowej 164.
 Męki Pańskiej stacye zob. Stacye.
- Miaczowa dziedzic zob. Fihauzer Konrad.
 Michalcowski Jan 140 (1681).
 Michalczewski Kazimierz epit. 25.
 Michał św. obr.: 254, 369, 423; rzb. 190, 359; haft 103, 308.
 Michała św. cerkiew w Bielicznej, Brunarach, Czertyżnem, Florynce, Polanach, Regetowie wyżnym, Ropicy ruskiej, Wysowej zob. Cerkwie.
 Michała św. kaplica w Bieczu zob. Kaplice.
 Michała św. kościół w Binarowej, Krakowie (dawny), Ropie, Szalowej zob. Kościoły.
 Michała św. i Józefa klasztor (dawny), w Krakowie zob. Klasztory.
 Michał Korybut Wiśniowiecki, król polski 10, 11, 400.
 Michałowska Tekla z Morstinów epit. 23 (1828).
 Michałowski Józef, senator Rzeczyposp. krak. epit. 24 (1837).
 Miechocin 376—377; kościół 376; w. ołtarz 376; kropielnica 376—377; namiocik na monstrancję 377.
 Miecze:
 katowskie
 Biecz 236, 399.
 Jarosław 399.
 Nowy Sącz 413.
 Tarnów 399, 400.
 przedhistoryczny w Bieczu 168, 246.
 Miecznicy, cech w Bieczu 170.
 Miedzioryt w Sromowcach 395.
 Miejsce (pow. krośnieński) 425.
 Mielec 378, 399.
 Kościół 378—379; kielich 378; monstrancja 378; nagrobki Małachowskich i Ossolińskich 378; obraz 378 ornaty 379; pomniki Mieleckich 378 portal 378, pulpity 379.
 Pieczęć srebrna 399.
 Powiat mielecki zob. Powiaty.
 Mielecki Jan Stanisław, wojewoda podolski, marszałek kor., nagrobek w Mielcu 378 (1561).
 Mieleckich pomniki w Mielcu 378.
 Mierzejewska Magdalena z Dzianottych, żona Benedykta, epit. 23 (1841).
 Mierzejewski Benedykt Ignacy, kupiec i obyw. krak. epit. 23 (1825).
 Mieszczanie:
 bieccy 170, 173; przedmieszczanie 170, 175.
 krakowscy 95.
 zob. nadto Cechy i Rajcy.
 Mieszkańskie gmerki i monogramy zob. Znaki.
 Mieszkanie św. Jana Kantego w Krakowie 16.
 Mikołaj św. og. 79; obr. 64, 65, 114, 118, 141, 292, 298, 307, 341, 342, 358, 362, 366, 369, 399, 431, 444; rzb. 72, 76, 154.
 Mikołaja św. brama w Krakowie 327.
 Mikołaja św. kaplica w Regetowie wyżnym 382.
 Mikołaja św. kościoły:

- Biecz (dawny) 235.
 Grybów zob. Kościoły — Grybów, pa-
 rafialny.
 Kraków zob. Kościoły.
 Siedliska zob. Kościoły.
 Mikołaja św. młyn (za św. Mikołajem)
 w Krakowie 327.
 Mikołaja św. ołtarz w Bieczu 219; w Kró-
 lowej ruskiej 132; w Krużłowej 141.
 Mikołaja św. relikwie 75.
 Mikołaj Cincerlink, sołtys (?) biecki 237
 (1395).
 Mikołaj, dziedzic Kleczan 253 (1381).
 Mikołaj, kamieniarz 137 (1486).
 Mikołaj, kasztelan biecki 171 (1243).
 Mikołaj, kasztelan rozpierski, dziedzic Ko-
 bylan 397 (XVI w.)
 Mikołaj de Mestza 154 (1359).
 Mikołaj ze Starego Sącza 110 (1348).
 Mikołaj Vłosniczar 248 (1347).
 Mikołaj z Winiar 279 (1402).
 Mikołaj, wójt sądecki 125 (1336).
 Mikołaj z Zagorzan 319 (1494).
 Mikołaj z Zagorzan, syn Piotra z Zago-
 rzan, notaryusz publ. 319 (1395,
 1399).
 Mikołaj, złotnik bobowski 141 (1459).
 Mikołajska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Milówka, archiwalia 405.
 Miłkowski Edward zob. Patronowie.
 Minard ze St. Sącza 110 (1348).
 Miniatury 109, 257, 261, 45a.
 Minister Brühl zob. Brühl.
 Miniszewski Jan, tow. husar. chorągwi 191.
 Minuskuły 51, 108, 116, 126, 127, 147, 163,
 228, 237, 262, 263, 276, 280, 296, 372,
 373, 377, 379, 384, 395, 398, 422, 424,
 430, 447, 451.
 Miodowa ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Miroszewska Helena, ordynatowa my-
 słowska, generałowa wojsk kor. epit.
 270.
 Misy i czarki:
 Biecz, kośc. paraf. 230.
 Binarowa 251.
 Bobowa, kośc. WW. Świętych 103.
 Korzenna 130, 341.
 Libusza 267.
 Lipnica 147—148 (drewn.)
 Mystków 151 (rzeźbiona).
 Rzepiennik bisk., kościół św. Jana,
 ołtarz 292 (rzeźbiona drewn.).
 Misyonarze w Nowej wsi 325; na Stra-
 domiu w Krakowie 42, 51, 464.
 Młocki Karol, starosta pinczowski 133
 (1674).
 Młodecki Stanisław, pomnik 380 (1605).
 Młyny Kanoników later. w Krakowie
 326—327; młyn górny 327; młyn
 za św. Mikołajem 327; piaseczny 327.
 Mniszchowa Marya Amelia z hr. Brühlów,
 córka ministra, generałowa wielkopol-
 ska epit. 234—235, 256; sarkofag
 w Dukli (kośc. paraf.) 396.
 Mniszchowie, nagrobki w Dukli 396; po-
 mnik w Radzynie 377.
 Modlitwa o św. Stanisławie 247 (XV w.).
 Mogilno 101, 149—151, 154, 342.
 Kaplica św. Anny (dawna) 151; ka-
 plica obecna 150.
 Kościół św. Jana Chrzc. (dawny) 149,
 151.
 Kościół parafialny 149—150; archi-
 walia 150; chrzcielnica dawna 450;
 krzyż sr. dawny 151; nagrobki Ro-
 żnów 149—150, 342; obrazy dawne
 150—151; ornaty 151; rzeźby 149,
 150; tryptyki dawne 150—151.
 Plebani zob. Plebani.
 Mogiła (pod Krakowem) 149, 342—343;
 Chrystus ukrzyż. 149; Cystersi 342;
 figura przydrożna 343; fortyfikacye
 342; kopiec Wandy 342—343.
 Mohacz, bitwa 272.
 Mojżesz obr. 107; rzb. 190, 396.
 Mokszo Maciej, pleban w Łazanach 389
 (XVI w.)
 Monachium 190, 395, 425; zob. Hauser,
 profesor malarstwa.
 Monety, Biecz 231; Jasło 400.
 Mongolowie zob. Tatarzy.
 Monogramy zob. Znaki.
 Monstrancye:
 Binarowa 25.
 Bobowa, kośc. WW. Świętych 103, 104.
 Bolesław 411.
 Grybów kośc. paraf. 114.
 Jastrzębia 120.
 Kamionka w. 127.
 Kobylanka 256, 257.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja 71, 72,
 74; kośc. św. Tomasza 93.
 Krosno 433, 437.
 Krużłowa 141, 142.
 Łącko 384, 394.
 Mielec 378.
 Paczółtowice 445.
 Polna 153.
 Ptaszkowa 157.
 Siedliska 159, 161.
 Skalnik 396.
 Stronowce 395.
 Staniatki 373.
 Szalowa 302, 308.
 Tarnobrzeg 376.
 Wieliczka 373.
 Żmigród 396.
 Montanus Jakób Dr., kanonik krak. 36
 (1571), 446 (1571).
 Montelupich rodzina 357, 465; dom zob.
 Rynek; herb 357; nagrobki w kośc.
 Panny Maryi w Krakowie zob. Na-
 grobki.
 Monuments classés zob. Francya.
 Morawy namiestnik zob. Choborski Lu-
 dwik Possinger.
 Morawiec Andrzej (de Mysłów) epit.
 meistn. 215 (XVII w.)
 Morawiecowa Regina z Korytna, żona
 poprzedniego, epit. meistn. 215
 (XVII w.)
 Morowa zaraza w Bieczu 170 (1572, 1709).
 z Morstinów Tekla Michałowska zob. Mi-
 chałowska.

z Morsztynów Wiktorya Wielopolska zob. Wielopolska.
 z Morsztynów Urszula Dembińska zob. Dembińska.
 Morsztyn Ludwik 318 (XIX w.)
 Moskale 57 (1768).
 Moskwa 396.
 Moszczanica zob. Moszczenica (pow. gorł.)
 Moszczenica dolna i górna 258, 279; polska i niemiecka 279.
 Moszczenica (pow. gorlicki) 167, 279—280.
 Kaplica cmentarna 280.
 Kościół paraf. 279—280; dzwony 280; obrazy tryptykowe 280; ornaty 280.
 Moszczenica pod Sączem 368, 369, 370, 374, 386, 392, 396.
 Kościół 369; obraz w. ołt. 369; w. ołt. 369, 370, 374, 386, 392, 396; pozytyw 369; szyba malowana 369; tryptyk 369.
 Moszyński Jerzy hr., zbiory w Krakowie 335.
 Moździerz w Słopnicy król. 423.
 Mroczo z Polnej 153 (1378).
 Mruk, osoba 290 (1581).
 Mszalnica 133, 154.
 Mszał w Tarnobrzegu 376.
 Mszana dolna 341, 423; krucyfiks 423; obrazy cechowe 341, 423.
 Mścisławski wojewoda zob. Sapicha Ksawery.
 Municypalny radca krak. zob. Krzyżanowski Jan Kanty.
 Murillo, malarz 206.
 Mury:
 Biecz, miejskie 170, 173, 174, 231, 232, 238; zamkowe 174, 243, 245.
 Czorsztyń, zamek 395.
 Dobczyce, miejskie 465.
 Kraków, miejskie 46, 346, 349, 404, 436, 457; rondla 414; zamku 392.
 Muszyna, zamek 424.
 Nowy Sącz, miejskie 424.
 Pieniny, zamek św. Kingi 424.
 Rzeszów, zamek 345.
 Muskata Jan, biskup krak. 168 (1303), 285 (1295, 1320).
 Muszyna 394, 426.
 Archiwalia 426.
 Kościół: Antependyum, druki, obrazy, ornaty, portret Trzebieckiego i Załuskiego, rytuał słowiański, tabernakula 394.
 Zamek 424.
 Muszynka, szafice konf. barsk. 424.
 Muzea zob. Zbiory.
 Muzyczna bursa w Krakowie zob. Bursa.
 Muzyczna wystawa w Wiedniu 337.
 Muzyczne instrumenta w Szalowej 307; por. Fortepian. Szpinet i Teorban.
 Muzyczny chór zob. Chór.
 de Mysłow Andrzej Morawiec zob. Morawiec.
 Mysłowska ordynatowa zob. Miroszewska.
 Mysłków (pow. grybowski) 101, 151—152, 375.
 Kościół 151, 152; ambona dawna 152; chrzcielnica 151, 375; ławki dawne

152; misa eynowa 151; odrzwia 151; ołtarz dawny 152; ornaty dawne 152; ołtarz polichromia dawna 152; relikwiarze dawne 152.
 Plebani zob. Plebani.
 Myszkowski Piotr, biskup krak. 34 (1586), 112 (1589), 124 (1577); 152 (1580).
 Myszkowskich kaplica w kośc. Dominikanów w Krakowie 343.
 Myślenie, archiwalia 390—391, 392, 405.

N.

Naczynie na kadziło w Bieczu (paraf.) 230.
 Nagody (czy Nagory) proklamacya 285.
 Nagrobki:
 Alwernia, Bernardyni 348, Korczyńskich.
 Baranów, Orlinowskich 377.
 Biecz: Kościół św. Anny, Stanisława i Konstancyi Łętowskich 234; Mniszchowej 234—235. — Kościół paraf. og. 140, 185, 204, 242, 423; Baria (grób) 199; Barianowa 192, 208; Bobrownicki 192, 200; Chelpovius 192, 213—214; Chodor 192, 211—224; Ciekliński Mikołaj 192, 199; Ciekliński Piotr 215 (dawny); Cowałowius 192, 205, 212—213; Czaplisz 192, 208, 209, 210; Czechowicz St. 192, 208—209; Ditricius 192, 207—208; Fabritius 192, 202—203; Farmankowicz 192, 210; Glambovius 215 (dawny); Hibner 192, 203; Januschowie 215 (dawny); Jemielnicki 215 (dawny); Jordan St. Spytak 215 (dawny); Kromerów 192, 202; Ligeza Mikołaj epit. 215 (dawne); Ligeza Mikołaj pomnik 192, 198—199; Ligezów epit. 192, 206; Lipnicki bisk. 192, 200; Mączkowie 192, 210; Morawiecowie 215 (dawny); Nigritius 192, 205, 206, 208, 211, 212; Pawłowski 192, 211—212; Pindero-wie 215 (nieistn.); Piotrowicz Wawrz. 192, 214—215; Piotrowicz Piotr i żona 192, 209—210; Russek 192, 204—205; Sarnecka 192, 203—204; Sarnecki 192, 204, 221; Sliwowscy 215 (nieistn.); Sułowski, pomnik 192, 195; Wielopolski Jan 215 (nieistn.); Wolski 215 (nieistn.). — Kościół św. Piotra, pomnik Paulinowej 242.
 Biegonice, płyta 393.
 Bierzanów, Ziemięcki 457.
 Biezdzięda, płyta 397.
 Bobowa, kośc. W.W. Świętych, grób Laskowskiego 104 (dawny).
 Bolesław, pomniki Ligezów 441, 416, 454.
 Bruśnik, uagr. Rożna 108.
 Czechów, nagr. 431, 451.
 Dukla: Kośc. Bernardynów, epit. Mniszchów i Potockich 396. — Kośc. paraf.: sarkofagi Mniszchowej i Franciszka Stadnickiego 396; epit.

Nagrobki (c. d.)

- Mniszechów, Ossolińskich, Ponińskich, Potockich, Stadnickich 396. Gdów, epit. Jakóba Wieyskiego 388. Grybów, kości. św. Bernardyna nagr. Lichoniów 118. Jasiień, nagr. Otwinowskich 451. Jasłany, grób 378. Kobylanka, epit. Gilezewskiej 255, epit. Mniszechowej Maryi Amelii 256; epit. Ossolińskiej Teresy 256; epit. Potockiej Elżbiety 254; epit. Wielopolskiej Teresy 255; epit. Wielopolskiej Wiktorii 254; pomnik Wielopolskiej Krystyny 255. Kobylany, płyta 397. Korzenna, grób Katarzyny Strepowej 127, 128, 341. Kraków, og. 240: Biblioteka Jagiell. 51, 321—322; pomnik św. Jana Kantego 16. — Dominikanie: kapł. św. Piusa, nagr. Stadnickiego 420, 461, 462; krążanki nagr. 346, 407, 408, 413, 419, 465; nagr. Rewesli 438. — Florjana św. omentarz, Gwoździkowców 325. — Franciszkanie, krążanki 407; Borkowej 416, 438; Kochanowskiego 438. — Kapucynów klaszt. epit. Kryszkierów 38, 324; Świderskiego 324. — Karmelitów klaszt. nagr. Czaplica St. 39—40. — Katarzyny św. kości., płyty 430. — Katedra, pomniki 437. — Marka św. kości., pomnik Gedroycia 414, 417, 421, 427, 437, 447, 448; epit. Gedroycia 421. — Marci P. kości. nagrobki og. 390, 418, 443; nagr. Cerasina 454, 458, 460; Kochanowskiego 443; ks. Leśniowolskiego 443, 453, 454; Montelupich 447, 465. — Mikołaja św. kości., epit.: Agnieszka 89, Bartel 88, Bednarska 82, Bienkiewiczowa 81, Bironowa Maryanna 84, Bironowa Wincenya 82, Bugajska 82, Fijałkowski 85, Gierszowie 83, Girtler 87, Jan 88, Kaczorowic 80—81, Kopciowic 78, Krzyżanowska Anna 80, Krzyżanowska Tekla 79, Krzyżanowski 80, Librowska 84, Lidzbiński 86, Marcin 89, Marcin z Pilzna 85, Peszke 82—83, Piątkowska 84, Piątkowski 84, prepozyci 58. Sucharska 87, Świderska 87, Tesznanowicz 79, Tokarski 83, Tomaszewicz 86, Wołowska 81, Zabrzecki 87, Zawadzki 87, Zofia 88; pomnik Krupki 61—62. — Reformaci, stacye Męki P., nagr. got. 447, 448; epitafia: Adam 25, Bystrznowski 24, Czerznicka 25, Dajgenowa 49, Dembińska z Bontanich 25, Dembińska z Jaworskich 26, Kietlińska 25, Kisielewski 26, Kownacka 24, Michalczewski 25, Michałowska 23, Michałowski 24, Mierzejewska 23, Mierzejewski 23, Napierkowski 26, Napierkowska 24, Niemiryczowa 24, Radomyski 23, Remer 26, Remerowa 26, Remokowa 23, Stachiewiczowa 26, Szembekowa 25, Trzebińska 23, Włodkowsey 49. — Synagoga, grobowce rabinów 45. — Uniwersytet 51. — Wolska ul. 38. Krężłowa wyżna, nagr. Gawrońskiego 137—138; Scibora 140; płyta 138. Libusza, nagr. Boboli 265. Lipinki, nagr. rodziny Jordanów, Kuropatnickich i Łętowskich 268—276; pomnik Konstancji i Józefa Kuropatnickich 275; nagr. Brzozownickiego 274—275; nagr. Brzozowskiego 274; nagr. ks. Pęcherkiewicza 276; nagrobek Straszewskich 271. Lipnica w., pomnik Trzyckiego 145—146, 147. Lusławice, grób Fausta Socyna 441. Łazany, nagr. St. Samuela Kalinowskiego 389, pomniki Lubomirskich 389, 433; pomn. Sebastjana Lubomirskiego 433. Mielec, epit. Małachowskich i Ossolińskich 378; pomniki Mieleckich 378. Mogilno, nagr. Rożnów 149—150, 342. Nawojowa, nagr. Nawojowskiego 410. Nowy Sącz, kaplica Lubomirskich (kości. pofranciszkański) epit. Dobków 417, 418, 424; pomnik Dobka 417. — Kości. paraf., nagr. rajcy sądeckiego 424. Olesno, płyta 372. Podkościele, pomnik 372; grób Lubomirskiego Jerzego Pawła 372. Podole, epit. Bylickich 394. Radzyń, pomn. Mniszechów 377. Ropa, nagr. Górskiej 284; Grotkowskiego 283; Siemińskiego 283. Siedliska, nagr. Nowakowskich 160. Skrzydlna, pomn. Prokopa Pieniążka 342, 346, 347, 358, 367, 370. Skrzyszów, nagr. 365. Strzyżów, nagr. Stanisławskiego 412. Szczepanów, kości. paraf., nagrobek Gładyszowej 380; St. Młodeckiego 380. Tarnobrzeg, epit. Silnickiego 376. Tarnów, nagr. Joachima Lubomirskiego 411. Tarnów: Omentarz, pomn. Janowskiego biskupa 431. — Katedra, pomniki og. 367, 372, 425; nagr. Alberta rzeźbiarza 373; pomn. Brannickiego 372; Ostrogskich 364, 372, 373; Sarnowskich 373; Tarnowskich 364, 411; Tarnowskiej z Rożnów 365; Tarnowskiej z Tęczyńskich 372; Zięby ks. nagr. 373. Warzyce, nagr. Valentinidy 397. Wilczyca, nagr. 162—163. Wilkowisko, Bylickich i Posadowskiej 361. Zbyszyce, pomn. Kampieskiego 363. Zmigród, nagr. Stadnickich 396.

- Nałęcz, herb zob. Herby.
 Namiestnik Morawy. Ludwik Possinger
 Choborski 313 (1836).
 Namjotki ołtarzowe, Bobowa kość. WW.
 Świętych (dawne) 103; Miechocin 377.
 Nanker, biskup krak. 170 (1322).
 Napierkowski Marcin epit. 26 (1768).
 Napiorkowska Maryanna epit. 24 (1785).
 Napisy:
 Baranów, dzwon 377; nagr. Otfinow-
 skich 377.
 Barcice, dzwon 393.
 Biecz: Dony pryw., Becza 241 (da-
 wny); Kromera 240. — Kościół św.
 Anny, epit. Łętowskich 234; Mni-
 szchowej 234—235. — Kościół paraf.:
 na belce w tęczy 193—195; chrzciel-
 nica 228; nad drzwiami nieistn. 177,
 179; dzwony 231—232; nagrobkowe
 195—215; nagrobkowe dawne 215;
 ołtarz w. 187; portret Czaplica 191—
 192; portret Kromera 191; stalle 221;
 szafka w zakr. 219. — Miecz katow-
 ski 236. — Puchar »Willkom« 246. —
 Ratusz 236. — Tablica Ligęzy 240.
 Bierzanów, nagr. 457.
 Biezdzedza, kapł. Romerów 397.
 Binarowa, belka 248; dzwon 251; krzy-
 żyk 251; obrusy 251; restauracyjny
 249.
 Bobowa, kościół WW. Świętych,
 dzwony 104; kielich 103; nagr. 104;
 portret 103.
 Bolesław, pomnik Ligezów 411.
 Bruśnik, dzwony i nagr. 108.
 Brzeźnica, dzwon 452.
 Brzyska, chrzcielnica 397—398.
 Czarny Dunajec, dzwon 425.
 Czudziec, dzwon 442.
 Dębno pod Wojniczem, kość., dzwon
 379—380; tabernakulum 379. — Fi-
 gura św. Jana Nepomucena 380.
 Długie, cerkiew 251 (ścienne).
 Frysztak, dzwon 398.
 Gdów, dzwon 388; tabernakulum 388.
 Gogółów, dzwony 398.
 Gorlice, chorągiew 252.
 Góra św. Jana, dzwony 360 (dawne).
 Grybów, kość. św. Bernardyna, erek-
 cyjny 115, 116; nagr. 118. — Ple-
 bania 119.
 Izby, dzwony 120 (dawne).
 Iwkowa, kość. główny, dzwon 451.
 Jasień, dzwon 451.
 Jastrzębia, dzwon 121.
 Jazowsko, ołtarz 393.
 Jeżów, dwór 123.
 Just, chrzcielnica 374.
 Kamionkawy 125; chrzcieln. i obr. 126.
 Kasina w., portret Niewiarowskiego
 423.
 Kobyłanka, nagrobkowe 254—256.
 Kobyłany, nagr. 397.
 Korzezna, dzwony 130; nagr. 127—128.
 Kraków
 Akademia Umiejętności 20.
 Anny św. probostwo 18.
 Anny św. ul. 13—19, 321—322.
 Arcybractwo Miłosierdzia 9.
 Arsenal król. 12—13.
 Basztowa ul. 41.
 Beluarda dawna 20—21.
 Biblioteka Jagiell. 13—18, 321—322
 Biskupia ul. 40.
 Bożego Ciała ul. 326—327.
 Bożnica Izraela 45.
 Brama Floryańska 41.
 Bursa Jeruzalem 13, 32, 48, 50.
 Chemiczny zakład 322—323.
 Dietłowska ul. 43.
 Długa ul. 40.
 Długosza dom 36, 446.
 Emeryci księży 20.
 Floryańska ul. 7—8, 358.
 Franciszkańska ul. 29—32.
 Gimnazjum św. Anny 18—19.
 Gołębia ul. 32.
 Groble, plac 37.
 Grodzka ul. 9—13.
 Hotel pod Różą 7.
 Hotel Saski 19, 21.
 Jagiellońska ul. 322—323.
 Jana św. ul. 21.
 Kanonicza ul. 33—37, 323.
 Karmielicka ul. 39—40.
 Kazimierz 44—46.
 Klasztor Bożego Ciała 46, 326—327.
 Klasztor Franciszkanek 10.
 Klasztor Franciszkanów 29.
 Klasztor Kapucynów 38, 39, 324, 325.
 Klasztor Karmelitów, nagr. 39—40.
 Klasztor śś. Michała i Józefa zob.
 Sąd karny.
 Klasztor Norbertanek 47.
 Klasztor Reformatów 22.
 Klasztor Wizylek 40.
 Kolejowa ul. 42.
 Koletek ul. 42—43.
 Kopernika ul. 42.
 Koszary artylerji 37—38.
 Koszary pociągów wojsk. 324.
 Kościół św. Marka, epit. Gedroycia
 421, 438.
 Kościół P. Maryi 390.
 Kościół św. Mikołaja, chór 76;
 chrzcielnica 66; dzwony 76; kie-
 lichy 73, 75; Latarnia zmarłych
 77; nagr. 62, 78—89; obraz 65;
 ołtarz w. 60; ornat 71; świecznik
 67; tryptyk 63—64.
 Kościół św. Tomasza, przy krucy-
 fiksie 93.
 Krakowska ul. 44.
 Krupnicza ul. 39, 325.
 Loretańska ul. 38—39, 324—325.
 Magistrat 28—29.
 Malarnia 10—12.
 Mały Rynek 28.
 Marka św. ul. 22.
 Maryacki plac 8.
 Maryi P. probostwo 8.
 Mikołajska ul. 28.
 Misyonarze księży 42, 51.
 Pałac biskupi krak. 29—32.

Napisy (c. d.).

Pałac biskupi na Prądniku, 48.
 Pędzichów ul. 40—41.
 Poselska ul. 32.
 Prądnik 48.
 Psalterzystów dom 36.
 Ratusz 3.
 Reformacka ul. 22—26.
 Rondel brany Flor. 41.
 Rybaki 43.
 Rynek 3—7, 321.
 Sąd karny 32—33.
 Sąd przy św. Piotrze 9—10.
 Senacka ul. 32—33.
 Sienna ul. 9.
 Sławkowska ul. 19—21.
 Słup przy ul. Kopernika 42.
 Stacje Męki P. 23—26, 49—50.
 Stradomska ul. 42.
 Sukiennice 3—6.
 Szczepeński plac 22.
 Szeroka ul. 45.
 Szkoła przemysłowa 49—50.
 Szkoła zwierzyniecka 47.
 Szpital św. Ducha 27—28.
 Szpital św. Rocha 27.
 Szpitalna ul. 27—28.
 Tow. Dobroczyńności 43.
 Uniwersytet 50—51.
 Warszawska ul. 325—326.
 Wawrzyńca św. ul. 46.
 Wielopole ul. 42.
 nad Wisłą ul. 324.
 Wolnica plac 45.
 Wolska ul. 38.
 WW. Świętych plac 28—29.
 Zwierzyniecka ul. 37—38.
 Zwierzynieckie Półwście 47.
 Królowa ruska, ołtarz, ambona,
 dzwony 132.
 Krużłowa wyżna, chrzcielnica 137;
 dzwony 140; erekcyjny 134; fig.
 przydrożna 143; kielichy 141, 142;
 Linzewskiej 133, 137; nagrobkowe
 137—138, 140; obraz 140; sufit i tę-
 cza 136.
 Libusza, belka 262; guz Boboli 267;
 nagr. Boboli 265; poliehr. 262; try-
 ptyk 263.
 Lipinki, nagr. i konsekuracyjny 268—
 276; dzwony 277.
 Lipnica w., chrzcielnica 146; dzwon
 147; nagr. 145, 146.
 Ludzimirz, sygnatura 424.
 Łazany, monstr. i tabernakulum 389.
 Łącko, skrzynia 384.
 Łużna, dzwony 278.
 Miechocin, dzwon i portr. Brzeziń-
 skiej 377.
 Mielec, pieczęć 399.
 Mogiła, nagr. 150; za ołtarzem w. 149.
 Mogiła, projekt 343.
 Moszczenica (pow. gorł.), dzwony 280.
 Moszczenica (pod Sącem), szyba 369.
 Muszyna, fundacyjny 394.
 Mysłków, chrzcielnica 151.
 Niedźwiedź, dzwon 422.

Niepołomice, kielich 373.
 Nowy Sącz, kośc. paraf., nagr. 424;
 kośc. pofranciszkański, drzwi 417.
 Olszyny, dzwon 281; konsekuracyjny
 280.
 Paczółtowice, chrzcieln. i dzwony 445.
 Podole, nagr. 394.
 Podkościele, dzwon 372.
 Polna, monstr. 153.
 Przydonica, drzwi 362.
 Przyszowa, spiechrz 422.
 Ptaszkowa, chrzcielnica i ławki 157.
 Radłów, kośc., erekcyjny 449.
 Rogi, dzwon 395.
 Ropa, dzwony 284; nagr. 283—284.
 Rozembark, lichtarze i szyba 289.
 Równe, dzwon 395.
 Rzepiennik bisk., kośc. św. Jana
 Chrzc., drzwi (nieistn.) 292; sio-
 strzan zakr. 292; tęcza 291. — Kośc.
 paraf., dzwony 290—291.
 Rzeszów, Bernardyni, krypta Ligę-
 zów 457.
 Sękowa, chrzcielnica i dzwony w sta-
 rym kośc. 299; kielich w nowym
 kośc. 296.
 Siedliska, dzwony i nagr. 160.
 Skalnik, laska 396.
 Skrzydlna, dzwony 359; kielich i nagr.
 Pieniążka 358.
 Skrzyszów, nagr. 365, portal 365.
 Stary Sącz, Klaryski — szpinet 368.
 Staszkówka, dzwony i obr. 300.
 Szalowa, kielich 307; obr. 306—307.
 Szecepanów, nagr. Gładyszowej 380.
 Szezyrzyce, dzwon 359; krużganek 359.
 Szywnwałd, drzwi kośc. 365.
 Śnieżnica góra, kamień graniczny 423.
 Tarnów, katedra, nagr. Alberta z Kra-
 kowa 373; pomniki Ostrogskich i
 Tarnowskich 364.
 Trzeiana, kośc., odrzwia 440.
 Turza, kośc., nad drzwiami 314 (da-
 wny).
 Ujanowice, erekcyjny 422.
 Warzyce, na medalionie i nagr. Va-
 lentinidy 397.
 Wilczyńska, chrzcielnica 162; nagr.
 162—163.
 Wilkowisko, drzwi 360.
 Wójtowa, tryptyk 316; tabernakulum
 317.
 Wrocanka, dzwon 395.
 Zborowice, dzwony 165.
 Zbyszyc, chrzcielnica 374; nagr. 363;
 stalle 363.
 Zmigród, portatyle 396.
 Narodzenie Chrystusa obr. 90, 108, 114
 141, 148, 151, 154, 242; rzb. 444, haft
 70, 103.
 Narodzenie Matki Boskiej og. 262.
 Narodzenia Matki B. cerkwie w Dolinach,
 Królowej ruskiej, Rozdzielu zob. Cer-
 kwie; kościoły w Gorlicach, Krużło-
 wej, Libuszy zob. Kościoły; ołtarz
 w Królowej ruskiej 132.
 Narzędzia torturowe w Bieczu 235.

- Nawiedzenie Maryi og. 116; obr.: 108, 141, 148, 151, 260, 263, 316, 439; haft 103.
- Nawiedzenie Maryi kości. w Lipnicy zob. Kościoły; ołtarz w. w Lipnicy 148.
- Nawojowa (pod N. Sączem) 410; kościół stary: drzw. i, imbryczek, kadzielnica, kapa, orn., pomnik Piotra Nawojowskiego.
- Nawojowski Piotr, nagr. w Nawojowej 410 (1593).
- Nawrócenie św. Pawła obr. 281.
- Nazyznan zob. Grzegorz z Nazyznan.
- Nemsyno, miejsce w Rozenbarku 289, 291.
- Niczko, dziedzie Kruźlowej 133 (1370).
- z Niebyleckich Małgorzata Stachiewiczowa zob. Stachiewiczowa.
- Niechorowska starościna zob. Kietlińska.
- Nieczuja herb zob. Herby.
- Niedzielski Stanisław Larysz, prezes Rady pow. w Wieliczce 336, 382, 387.
- Niedźwiedz (miejsc.) 422, archiwalia i dzwon.
- Niemcy, inwentaryzacje zabytków 98.
- Niemieckie prawo zob. Prawo magdeburskie.
- Niemirycz Antoni, wojski województwa sandom. 24 (XVIII w.).
- Niemiryczowa Urszula z Remerów epit. 24 (1787).
- Niepokałane poczęcie M. B. obr. 66, 254.
- Niepolowice 368, 373, 388, 407, 430, 458, 459, 463.
- Kościół paraf. 373, 407, 458—459, 463; archiwalia 373; chór muzyczny 407; fasada 458; inwentarze 373; kapliczka 407; kielich got. 373; kruchoła 459; nawy boczne 459; ogrojec 407, 459.
- Księgi tynieckie 430.
- Widok miasta na obrazie 388.
- Niesobia herb zob. Herby.
- Nieśwież 35.
- z Niewiarowskich Ligęzów Kietlińska zob. Kietlińska.
- Niewiarowski Przeclaw 423 (1590); portret w Jodłowniku i Kasinie w. 423.
- Nigritius Wojciech, doktor med. z Płocka, epit. 192, 205—206 (158.), 208, 211, 212.
- Nikodem z Bobrownik zob. Bobrownicki.
- Niski powiat zob. Powiaty.
- Niziński Piotr, malarz 57.
- Niżankowice 438.
- Norbert św. obr. 64; og. 322.
- Norbertanki w Bieczu 232; w Krakowie 47, 322.
- Notaryusze apostołscy:
Markowicz Ign. 250 (1669).
Zięba Stan. 373 (1622).
- Notaryusz publ. zob. Pisarz.
- Nowa Góra 443.
- Kościół paraf. 443—444; fotel 443; kapy 444; kielichy 443—444; ornaty 444; portrety Gradowskiego, Potockich i Zamojskiego 443.
- Ratusz 443.
- Nowa wieś, kości. Misyonarzy i fig. św. Jana Nepomucena 325.
- Nowakowska Katarzyna z Dubalskich, żona Tomasza epit. 160 (XIX w.).
- Nowakowski Feliks epit. 160 (1825).
- Nowakowski Jan epit. 160 (1792).
- Nowakowski Kazimierz 47 (1813).
- Nowakowski, proboszcz w Łuźnej i Żółkwi 277 (uw.).
- Nowakowski Tomasz epit. 160 (XIX w.).
- Nowakowski Wincenty, epit. 160 (1813).
- Nowe Rybie 341, 423; drzwiczki z tryptyku 341; obrazy cechowe 341; odrzwia 423.
- Nowodworskie gimnazjum w Krakowie 18—19, napisy.
- Nowy Sącz 95, 100, 151, 168, 247, 285, 369, 390, 399, 400, 403, 404, 407, 410, 413, 417—418, 424, 426.
- Archiwalia 390, 403, 404.
- Archiwum miejskie 390, 403, 404, 407, 426.
- Dyplomy Gryfiny, Kingi i Wacława 404.
- Ewangelicka gmina 417, 418.
- Fragmenty architekt. z kości. pofranc. 417—418, 424; z plebanii starej 424.
- Inwentarz archiwum 390, 400.
- Kaplica Lubomirskich 417.
- Kollegiata zob. Kollegiata.
- Kościół: Jezuitów 418. — Parafialny 424; kaplice i nagr. rajcy sad. 424. — Pofranciszkański 417; epit. Dobków i pomnik Dobka 417, 424.
- Księgi miejskie 404.
- Malarze 95, 369.
- Miecze katowskie 413.
- Mur miejski (fragm.) 424.
- Muzeum pamiątek hist. 399.
- Plebania nowa i stara 424.
- Podstarości zob. Pieniążek Jan.
- Powiat zob. Powiaty.
- Przemysł artyst. 95, 247.
- Wizyta dyec. Tylickiego 100 (1608).
- Zabytki ruchome 399, 413.
- Nowy Sącz; Kamienica, wieś 168, 285.
- Nowy Targ 390, 454.
- Archiwalia 390.
- Dekanat zob. Dekanaty.
- Obraz Lekszyckiego 454.
- Powiat zob. Powiaty.
- Starosta nowotarski zob. Pieniążek Jan.
- Wizyta dyec. Tylickiego 99 (1608).
- Nowy Wiśnicz 356, ornaty.

O.

- Obejście, kości. w Szalowej 302.
- Obeliski zob. Figury.
- Obicia (tapety):
Kraków, z ul. Floryańskiej 358.
Szalowa 304.
Wieliczka 400.
- Obiedzińskiego sala w Bibl. Jagiell. 17.

Obrazy (por. Polichromia i Portrety):

- Alwernia 348.
 Banica 101, ruskie.
 Barcice, oltarz 393.
 Biecz, kość. paraf., nagrobkowe 140, 202, 203, 205—213, 428, 447—448; oltarz w. 186, 187—190, 334, 463; oltarze boczne 190, 191; og. 192, 334, 428, 447—448. — Kość. św. Piotra 242.
 Berest, ruskie 101.
 Biegonice, cechowe trypt. 393.
 Bielny zob. Polichromia.
 Binarowa, obr. ol. 250; por. Polichromia.
 Bobowa, kość. paraf., ruskie dawne 103; kość. św. Zofii obr. w. olt. dawn. 106.
 Bolesław, obr. oltarzyka w kapł. 411.
 Brunary, ruskie i Stachowicza 107.
 Bruśnik, kość. 108; dwór 109.
 Brzyska, oltarz 397.
 Chomranice, tryptykowe 375, 422.
 Ciężkowice, w. olt. 111, 341.
 Czertyżne, ruskie 112.
 Czerna, ruskie 112.
 Dębica, kapł. na cmentarzu 379.
 Dębno pod Wojniczem, obr. za w. olt. 379; predella oltarza połudn. 379.
 Długie, ruskie 251 (ikonostas).
 Domosławice, tryptykowe 342, 441, 449.
 Gdów, w. oltarz 388; Lebruna 388.
 Gorzyce 377.
 Gosprzydowa, tryptykowy, dziś w Tarnowie 449.
 Góra św. Jana, dawne 370.
 Grybów, kość. paraf., dawne 114; kość. św. Bernardyna, tryptykowe (cechowe) 116—118, nagrobkowy 118; kapł. św. Anny, dawne 118; kość. św. Krzyża, dawne 118.
 Grynwałd, tryptykowe 425.
 Hyżne 431—432.
 Izby, ruskie dawne 120.
 Jastrzębia, w. olt. 121.
 Jaślany, obr. z kaplicy Brzeskich 378.
 Jazowsko, boczny olt. 370.
 Jodłownik, tryptykowe 423.
 Jurków, tryptykowe 449.
 Kaleszany, kopia włoskiego obr. 449.
 Kamionka mała 375; tryptykowe 375—376, 422, 437.
 Kamionka wielka, obr. tryptykowe 125—126; dawne 126—127.
 Kasina w., tryptykowe 423.
 Kobylanka, w. olt. 253—254; boczne olt. 254; obrazy w prezbiterium 254.
 Kołaczyce, sceny Męki P. 398.
 Korzenna, cechowe i trypt. 131—132; ruskie 131; dawne 130 (część obr. z Korzennej jest obecnie w Muzeum narod. w Krakowie).
 Kraków: Bernardyni, taniec śmierci 456. — Biblioteka Jagiell., kapł. św. Jana Kantego 15. — Dominikanie, obr. ścienny 409, 420. — Floryana św. kość., obr. Kulmbacha 374, 386, 389—390, 408, 426, 433, 437, 438. — Franciszkanie, wotywny 348, 349, 367, 448. — Idziego św. kość. 429, 433, 438, 446. — Katarzyny św. kość. 360, 400, 408. — Krzyża św. plebania, tryptykowe 430. — Marka św. kość. 421. — Maryacki kość., Kulmbacha 392, 425—426, 439, 458, 461; Lencza 281. — Mikołaja św. kość. 63—66; Czechowicza (?) 66. — Pijarów kość., Czechowicza 429. — Reformaci, stacye Stachowicza zob. Stacye. — Tomasz św. kościół 92, 94.
 Krosno, Franciszkanie, kapł. Oświecimów 336; kość. paraf., w. olt. 433.
 Krościenko nad Dunajcem, w. olt. 395.
 Królowa ruska, ikonostas 132.
 Krużłowa 139 140; dawne 141.
 Libusza, tryptykowe i obr. św. Anny 263—264.
 Lipinki 268.
 Lipowa, tryptykowe 465.
 Lipnica, tryptykowe 431.
 Lipnica w., tryptykowe 147; obrazy dawnego tryptyku z Rokitna 148.
 Lubla 398.
 Łapanów 441.
 Łazany, obr. św. Anny i M. Boskiej 434.
 Łącko, tryptykowe i ruskie 383, 393.
 Łososina, tryptykowy 423.
 Łużna, kość. 277; szpital miejscowy 279.
 Męcina (pow. limanowski) tryptykowe, z dawniej kaplicy zamkowej i św. Stanisława Kostki 375.
 Męcina (pow. nowosądecki), tryptykowe i inne 394.
 Mielec 378.
 Mogilno, kość. paraf., dawne 150—151; kość. św. Jana Chrzc. (dawny) 151.
 Moszczenica (pow. gorlicki), tryptykowe 280.
 Moszczenica (pow. nowosądecki) tryptykowe, na szczybie, cechowe, obr. w. oltarza 369.
 Mszana dolna, tryptykowe 341, 423.
 Muszyna 394.
 Mystków, dawne 152.
 Nowe Rybie, cechowe 341.
 Nowy Targ, Lekszyckiego 454.
 Olesno, dawny obr. M. Boskiej 372.
 Olszówka 342, 422.
 Olszyny, w. olt. 281.
 Osiek, tryptykowe 396—397.
 Paczółtowie, oltarzowe, cechowe i tryptykowe 444—445.
 Piorunka, ruskie 152.
 Podole, obr. w zakrystyi 361; nagrobkowy 394.
 Polany, ruskie 152.
 Polna, tryptykowe (dziś we Lwowie i Krakowie) 153.

- Poręba Spytkonis, tryptykowe 452.
 Przydonia, tryptykowe 362, 394.
 Ptaszkowa, tryptykowe 154, 155.
 Pysznicza, wotywny 439.
 Radomyśl, ołtarz 381.
 Rajbrof, tryptykowe (dziś w Tarnowie) 451.
 Rzepiennik bisk., kość. paraf. 290;
 kość. św. Jana, tryptykowe 292.
 Rzędzin, obr. cechowy z tryptyku
 (dziś w Tarnowie) 366.
 Sękowa, kość. stary, ołtarzowe i trypt.
 298.
 Siedliska, obr. św. Marcina 159, 161;
 obrazy dawne 160.
 Siekłowska, tryptykowe 398—399.
 Sieprawie, tryptykowe 450.
 Skalnik, tryptykowe 396.
 Skrzydlna, w. ołtarz 342, 358.
 Skrzyszów, cechowy, tryptykowe i
 nagrobkowy 365.
 Słopnica król., w. ołt. 341, 423; ka-
 plica 311.
 Snietnica, ruskie 161.
 Sromowce niżne, tryptykowe 395.
 Stary Sącz, obrazy tryptykowe w oł-
 tarzach 369.
 Stary Wiśnicz 430.
 Staszówka, obr. w. ołt. i nad am-
 boną 300.
 Szalowa 302, 306—307.
 Szczepanów, kość. paraf., wotywny
 i tryptykowe 380, 386; kość. drugi,
 tryptykowe i predella 381.
 Szczyrzyce, obrazy w klasztorze i ko-
 ściele 359.
 Szyk, tryptykowe 360.
 Szymbark, kość. 309.
 Szynwałd, tryptykowe 365.
 Tarnobrzeg 376.
 Tarnów, obr. Vivariniego 456 (por.
 Zbiory).
 Tegoborza, Stachowicza 374.
 Tłuczania 439.
 Tropie, ołt. boczny 341.
 Turza, staroniemiecki i w. ołt. bocz-
 nych dawne 315.
 Tymbark, tryptykowe 342, 423.
 Warzyce, w. ołtarz 397.
 Wilczyńska, w. ołtarz 162, 163, 341;
 dawne i tryptykowe 163.
 Wilkowsko, tryptykowe i inne 361.
 Wojakowa, w. ołtarz 451.
 Wola Rafałowska, w. ołtarz i tryp-
 tykowe 344.
 Wójtowa, tryptykowe 315—317, 318,
 335; cechowy 317; Solimieny 317.
 Wrocanka, holenderski 395.
 Zasów, 381.
 Zborowice, dawne tryptykowe 165.
 Zbyszyce, na lasce procesyjnej 374,
 375.
 Żeleźnikowa 393.
 Obrusy kość. w Binarowej 251.
 Obserwatorium w gimn. św. Anny w Kra-
 kowie 19.
 Obserwatorium krakowskie 42.
 z Obserwatorium krak. służący Grze-
 gorz 42 [1812].
 Ochotnica, miejsc. 424.
 Odrowąż herb zob. Herby.
 Odrowąż Iwo zob. Iwo Odrowąż.
 Odrowąż, miejsc. 425.
 Odrzykoń 231.
 Odrzywolski Sławomir zob. Konserwato-
 rowie Gałęzi zachodniej.
 Odsadzki 104, 110, 179, 231, 235, 310, 312,
 424.
 Ofiara Abrahama obr. 187; rzb. 257.
 Ofiara Melchizedeka obr. 187.
 Ofiarowanie w świątyni obr. 90, 103, 114;
 og. 116.
 Oficyał biecki zob. Bętkowski Józef.
 Oficyał generalny dyec. krak. zob. Duval
 Jan.
 Ogończyk herb zob. Herby.
 Ogończycy 121, 215.
 Ogrojec, Chrystus w Ogrojecu obr. 154, 254,
 317, 394; rzb. trypt. 381, złotn. 257.
 Ogrojec:
 Kraków, kość. św. Barbary 357—358,
 366, 447; kość. B. Ciała 448.
 Niepołomice 407, 459.
 Ptaszkowa 154, 155 157.
 Ogród botaniczny w Krakowie 19.
 Ojcowie wschodniego kość., figury 62.
 Ojcie nasz, obr. ściennie 249.
 Okienica żel. w zakr. w Jastrzębi 121.
 Okucie drzwi:
 Baranów, kość. 377.
 Biecz, kość. św. Anny, skarbiec 233. —
 Kość. paraf., drzwi główne 228, 230;
 boczne i z zakrystyi 230.
 Binarowa, drzwi boczne 251.
 Bruśnik, drzwi zakrystyi 109.
 Gosprzydowa, drzwi 449.
 Iwkowa, drzwi kość. gł. 451.
 Kolaczyce, drzwi 398.
 Kraków, drzwi zakr. kość. św. Mi-
 kolaja 59.
 Krościenko (pow. krośnieński), drzwi
 zakr. 397.
 Królówka, odrzwia 440.
 Krużłowa, drzwi 141.
 Libusza, drzwi boczne 251, 267.
 Lubla, drzwi 398.
 Nawojowa, drzwi 410.
 Podole, drzwi zakr. 394.
 Poręba Spytkonis, drzwi 452.
 Rogi, drzwi 395.
 Zmigród, drzwi gł. 396.
 Olearska, właścicielka grzebieńia średnio-
 wiecznego 349.
 Olecka Małgorzata 75 (1650).
 Olesko 341, zamek i dawna fortalicya ru-
 sko-litewska.
 Olesno 372, 450; kaplica 372, 450; krata ka-
 plicy 372; ołtarz gł. 450; płyta nagr. 372.
 Oleśnicki Zbigniew, kardynał 13 (1453),
 48 (1453), 420.
 Oleśnickiego bursa w Krakowie zob.
 Bursa jerozolimska.
 Oliwna góra zob. Ogrojec.
 Olpiński komisarz zob. Laszkowski.

- Olsza, wieś 55.
 Olszewski Marcin, odlewacz dzwonów w Rozembarku 160 (1822).
 Olszowska kaplica w Bieczu 185.
 Olszowski Andrzej, kanonik krak. 35 (1724).
 Olszówka 342, 422; obraz M. Boskiej 342, 422; ołtarz w. 422; polichr. kruchty 422; sufit 422.
 Olszyny 167, 280—281.
 Kości. filialny 280—281; dzwon 281; obraz 281; ornat 281.
 Zabytki z Olszyn : 81.
 Ołpiny 246, 280, 313, 426, 437.
 Archiwalia 426.
 Dzwon 437.
 Zbiór Rogawskiego zob. Zbiory.
 Ołtarze (por. Tryptyki):
 Barcice, w. ołt. 393.
 Biecz, kości. paraf., w. ołt. 185, 186—190, 220, 230, 231, 247, 334, 463; boczne 190—191, 195, 203, 219. — Kości. św. Anny 233. — Kości. św. Piotra nieistn. 242.
 Bieliny 428, 433.
 Biezdźiedza 437.
 Binarowa, ołt. w. 249.
 Bobowa, kości. W.W. Świętych, w. ołt. 102, 103, 104.
 Bolesław, w. ołt. 411; ołtarzyk w kaplicy Ligęzów 411, 416.
 Borek stary 416, 442.
 Bruśnik, w. ołt. 108.
 Brzeźnica, w. ołt. 452; boczne 452.
 Brzyska, ołtarze z dawnego kościoła 397.
 Chomranice, szafasty fragm. 375.
 Ciężkowice, w. ołt. 111, 341.
 Dębica, kości. paraf. 379.
 Dębno pod Wojniczem, w. ołt. 379, 380; południowy 379.
 Dukla, kości. paraf. 396.
 Gnojnik, w. ołt. 448.
 Gosprzydowa, w. ołt. 449.
 Góra św. Jana, w. ołt. 360.
 Grybów, kości. paraf., dawne ołtarze 114; kości. św. Bernardyna, w. ołt. dawny 118, 119; kapl. św. Anny (nieistniejąca) 118; kości. św. Krzyża (nieistn.) w. ołt. 118.
 Grywałd 425.
 Jasień, boczne 451.
 Jastrzębia, w. ołt. 121.
 Jazowsko, ołt. boczny 369—370, 393, 396.
 Jurków, w. ołt. 449.
 Just, kaplica 374.
 Kaleszany, w. ołt. 449.
 Kamionka mała, w. ołt. 375, 422.
 Kamionka wielka, w. ołt. 125; dawne boczne 126—127.
 Kobylanka, w. ołt. 253; boczne 254.
 Kołaczyce 398.
 Korzenna, w. ołt. 127, 129, 131; w. ołtarz dawny 130, 131; ołt. boczne 130, 131, 132.
 Kraków: Biblioteka Jagiell., ołtarz w kapl. św. Jana Kantego 15. —
 B. Ciała kości., w. ołt. 383, 393. — Franciszkanie, ołt. Chrystusa ukrzyż. 417; ołt. w kapl. M. Boskiej Bolesnej 349. — Kanonicza ul., ołt. św. Stanisława 35. — Katedra, w. ołtarz 437; ołt. kapl. Jagiell. 429. — Krzyża św. kości., w. ołt. 401. — Marka św. kości., w. ołt. 127, 408, 414, 421; ołt. M. Boskiej 408, 414, 421. — Maryi P. kości., w. ołtarz 348, 48; ołt. św. Antoniego 375; ołt. kapl. św. Jana 439; ołt. św. Stanisława 392, 458, 460, 461. — Mikołaja św. kości., w. ołtarz 60—61, 64, 65; ołtarze boczne 61, 66; pentaptyk 63—64. — Tomaszka św. kości., w. ołt. 92, 93; boczne ołt. 91, 92, 93.
 Krosno, kości. paraf., w. ołt. 433; ołtarz kapl. Oświęcimów 159, 336.
 Krościenko nad Dunajcem, w. ołt. 395; boczny ołtarzyk 395.
 Królowa ruska, ołtarzyki św. Mikołaja i Narodzenia M. Boskiej 132.
 Krużłowa, w. ołt. 133, 136, 139; ołt. kapl. 138; ołt. boczne 139; ołtarze dawne 141.
 Libusza, w. ołt. 260, 263; boczne 263, 264.
 Lipinki, w. ołt. 271.
 Lipnica wielka, w. ołt. 145; w. ołt. dawny 147—148.
 Lubla 398.
 Łazany 434.
 Łącko, w. ołt. 127, 383, 393, 437; boczne 383, 393.
 Łuzna, boczne 277.
 Melsztyn, zamek 342 (r. 1588).
 Męcina, ołtarz w kaplicy 394.
 Mielec, w. ołt. 378.
 Mogilno, w. ołt. 149; ołtarze dawne 150—151.
 Moszczemca (powiat gorlicki) zob. Tryptyki.
 Moszczenica pod Sączem, ołtarz w. 369, 374, 386, 392, 396; boczne 369, 392.
 Mszana dolna, ołt. boczny 423.
 Muszyna 394.
 Mystków, w. ołt. dawny 152.
 Olesno, w. ołt. 450.
 Olszówka, w. ołt. 422.
 Olszyny, w. ołt. 281.
 Paczółtowice, w. ołt. 444, 445; boczny 444.
 Radomyśl, w. ołt. 381.
 Radziszów, w. ołt. 462.
 Rozembark, w. ołt. 288; boczny 289.
 Rygllice 431.
 Rzegocina 451.
 Rzepiennik bisk., kości. św. Jana, w. ołt. 291, 292; boczny 294—295.
 Rzeszów, Bernardyni, krypta Ligęzów 454, 457, 463.
 Rzezawa 452.
 Samokłęski, boczny 396.
 Sękowa, kości. stary, ołt. w. i boczne 298.

- Siedliska, olt. boczny 159; oltarze dawne 160—61.
 Skalmik, w. olt. 396.
 Skrzydlina, w. olt. 342, 358.
 Słopnica król., w. olt. 341, 423.
 Sromowce niżne, w. olt. 395.
 Stary Sącz, kość. paraf., w. oltarz i boczny 369.
 Staszekowka 300.
 Szalowa, w. olt. 301, 302, 305, 306; oltarze boczne 30, 305, 306; św. Jana Kantego 306; dawne 308.
 Szczepanów, kość. filialny, w. olt. 381.
 Szczyrzec, w. olt. 359; olt. w kruzganku 359.
 Szyk, w. olt. 360.
 Tarnów, katedra, w. olt. 365, 425.
 Tropie, boczny 341.
 Turza, w. olt. 314, boczne 315.
 Tyczyn, kość. paraf. 442.
 Tyłmanowa, boczny 394.
 Tymbark, w. olt. 342.
 Warzyce, w. olt. 397.
 Wilezyska, w. olt. 162, 163, 341.
 Wilkowisko, w. olt. 361.
 Wiśnicz, kość. pokarmielicki 449.
 Wola Rafałowska, w. olt. 336, 343, 344, 386.
 Wola zarzecka, w. olt. 439.
 Wójtowa, w. olt. 317.
 Zakliczyn 441.
 Zborowice, w. olt. 164; dawny 165.
 Ołyka, dobra Radziwiłłów 13.
Opaci:
 mogiński Piotr z Biecza 171 (1460).
 tynieccy 164 (1288), 170 (1322), 319 (1319); Henryk 164 (1345).
Opactwo
 Benedyktynów w Tyńcu 55 (1105), 319, 365; inwentarz dóbr 365.
 Cystersów w Szczyrzycu 359.
Opat św. obr. 444.
Opatrzność, odl. 76.
Opalińska Anna z Pilezy, starościna leżajska 343.
Opieki Matki Boskiej cerkiew w Hańczowej zob. Cerkwie; kapliczka w Izbach 120.
Opłakiwanie ciała Chrystusa (Pietà), obr. 162, 163, 341, 369; rzb. 237, 289.
Opoczno zob. Jan z Opoczna.
Opoczyński starosta zob. Ligęza Stanisław.
Oracewicz Marcin, mieszcz. i pasamonik krak. 41 (1768).
Oratorya:
 Biecz, orat. Jadwigi w kość. paraf. 171, 179, 181, 185, 186, 230.
 Kraków, kość. św. Krzyża 429; ul. Kanonicza 34—35.
 Ptaszkowa 157.
 Stary Sącz, Klaryski 422.
Ordery:
 św. Huberta 273; kawaler ord. zob. Sapicha Ksawery.
 Krzyża gwiazdowego 273; dama ord. zob. Sapieżyna Teresa.
 Leopolda 275; kawaler ord. zob. Kuropatnicki Józef.
 Orła białego 24, 234, 268, 270, 274, 372; kawalerowie ord. zob. Bystrzowski Kajetan, Jordan Adam, Kuropatnicki Ewaryst, Sołtyk bisk. św. Stanisława 24, 234, 269, 274, 275, 326; kawalerowie ord. zob. Bystrzowski Kajetan, Kluszewski Wojciech, Kuropatnicki Ewaryst, Kuropatnicki Józef, Łętowski Stanisław.
Ordynatowa myśłowska zob. Miroszewska.
Organy:
 Binarowa 248.
 Kraków, Franciszkanie 421; kość. św. Mikołaja 75.
 Szalowa 306.
Orla białego order zob. Ordery.
Orłowski Wojciech, rzeźbiarz 364 (1633).
Ornaty:
 Baranów, kość. 377.
 Barcice 393.
 Biecz 204, 230.
 Biezdzięda 397.
 Bobowa, kość. W.W. Świętych 103.
 Bochnia, kość. paraf. 366.
 Bruśnik 108, 109.
 Brzeźnica 452.
 Ciężkowice 111.
 Czarny Dunajec 425.
 Dukla, kość. Bernardynów 396.
 Fryszlak 398.
 Gdów 388, 450.
 Gnojnik 448.
 Gorzyce 377.
 Grybów, kość. paraf. (dawne) 114.
 Grybów 449.
 Jasień 451.
 Jastrzębia 121.
 Jaślany 378.
 Kaleszany 449.
 Kamienica 422.
 Kamionka w. 127.
 Kobylanka 258.
 Kołaczyce 398.
 Korzenna 130.
 Kraków: Katedra 396 (Kmity). — Kość. P. Maryi, Bajerówniej 280, 362. — Kość. św. Mikołaja 70—71. — Kość. św. Tomasza 94.
 Krościenko nad Dunajcem 395.
 Krościenko (pow. krośnieński) 397.
 Królówka 356.
 Krużłowa 141, dawne 142—143.
 Limanowa 424.
 Lipinki 276.
 Lipnica w. 148.
 Lubla 398.
 Ludzimierz 424.
 Łącko 384, 394.
 Łężyny 437.
 Łososina 423.
 Łużna 278.
 Męcina (pow. limanowski) 375.
 Męcina (pow. nowosądecki) 394.
 Mielec 378, 379.
 Mogilno 151.

- Moszczenica (pow. gorlicki) 280.
 Muszyna 394.
 Mystków 152.
 Nawojowa 410.
 Nowa Góra 444.
 Nowy Wiśnicz 356.
 Olszyny 281.
 Paczółtowiec 446.
 Partyń 372.
 Pielgrzymka 439.
 Piwniczna 394.
 Podole 361.
 Pogwizdów 356.
 Polna 153, 154.
 Przydonica 362, 394.
 Przyszowa 422.
 Ptaszkowa 157.
 Radomyśl 381, 382.
 Rogi 395.
 Ropa 284.
 Równe 395.
 Rzepiennik bisk., kośc. paraf. 290.
 Sękowa 299.
 Skrzydlna 359.
 Sobolów 440.
 Stary Żmigród 437.
 Staszkówka 301.
 Szalowa 307.
 Szczepanów 380, 381.
 Szczyrzyc 359.
 Szyk 312, 360.
 Szymbark 309.
 Szynwałd 366.
 Tarnobrzeg 376.
 Trzciana 356.
 Turza 314.
 Tyłmanowa 394.
 Warzyce 397.
 Wielopole 376.
 Wilczyńska 163, 341.
 Wilkowsko 361.
 Wrocanka 395.
 Zasów 381.
 Zborowice 165.
 Zbyszyce 363, 375.
 Zdżarzec 381.
 Żeleźnikowa 393.
 Żmigród 396.
 Ornatów fabryka w Biezdzieży 397.
 Orzeł polski, herb 14, 150, 233, 235, 237, 241, 326, 376, 395, 399, 434; orzeł piastowski 435.
 Osiek 396—397; chrzcielnica 397; tryptyki 396—397.
 Osman Jadwiga, żona Macieja 78 (1536).
 Osman Maciej z Bronowic 73 (1536).
 Ossoliński epit. w Dukli 396, w Mielcu 378.
 Ossolińska Teresa z hr. Stadnickich, wojewodzina wołyńska epit. 256 (1776).
 Ossolińskich muzeum zob. Zbiory lwowskie.
 Ostrog z okolic:
 Biecza 247.
 Biezdziatki 398.
 Rozembarku 289.
 Szymbarku 313.
 Ostrog-cy, książęta, pomniki w Tarnowie 364, 372, 373.
 Ostrogska Zofia z Tarnowskich, pomnik w Tarnowie 365 (1570).
 Ostrogi Janusz, portret w Tarnowie 399 (1620).
 Ostrowski, starosta dąbrowski 371.
 Ostrowsko 425.
 Ostrzyhom zob. Strigonium.
 Oszklenie:
 Kraków, kośc. B. Ciała 448; Dominikanów, krążganki 420; św. Katarzyny 464; św. Krzyża 401.
 Moszczenica (szyba) 369.
 Rozembark (szyba) 289.
 Ośła głowa, herb zob. Herby.
 Oświęcimów kapł. w Krośnie zob. Kaplice.
 Oświęcim 385, 407, 418, 427, 430, 448, 461, 465.
 Dom XX. Salezjanów 465.
 Kafele średniow. 465.
 Kaplica św. Jacka 407.
 Kościół poddominikański 385, 407, 418, 427, 430, 448, 461.
 Otfinowscy epit. 377.
 Otfinowska Eufemia z Jaksów, ksieni Norbertanek 47 (1813).
 Otwinowscy, nagr. w Jasieniu 451 (1676).
 Owieczki Sebastyan, pleban w Mystkowie 151 (ok. 1600).
 Owrucki sędzia grodzki zob. Łętowski Jan.
 Owrucki starosta zob. Łętowski Aleksander.
 Owiński ks., pleban w Jazowsku 370, 393; kronika.

P.

- Pacyfikały:
 Bobowa, kośc. WW. Świętych 103.
 Bochnia 366.
 Kamionka w. 127.
 Krużłowa 141, 142.
 Paczółtowiec, kościół 444—446; antependyum marm. 444, skórzane 444 (nieistn.); chrzcielnica 445; dalmatyki 445; kielich 445; krzyż 445; monstrancja 445; obrazy 444, 445; obrazy tryptykowe 445; ołtarz boczny 444; ornat 446; rzeźby 445; tryptyk (rozebrany) 445.
 Paczółtowska Katarzyna z Grabiów, dziedziczka Paczółtowiec 445 (1528).
 Padniewski, bisk. krak. 142 (1575).
 Padovano zob. Jan Marya.
 Pagaczewski Julian 455, 457.
 Palle:
 Krościenko (pow. krośnieński) 397.
 Piwniczna 394.
 Podkościele 372.
 Palma, malarz 190.
 Pałace:
 Bagienica, Ligęzów 371.
 Baranów 377—378.

- Kraków, biskupi 29—32, 432; biskupiego pałacu kaplica 32; królewski na Wawelu 346, 383, 384, 387, 407, 409; Wielopolskich, przedtem Zborowskich (dziś Magistrat) 28.
Prądnik, biskupi 1, 48.
Ropa, Siemieńskiego 282.
Tęgoborza, Stadnickich 362, 374.
- Pałacy 126
- Pamiętniki:
Biecz, kość paraf. 191.
Bruśnik 109.
Ciężkowice, Lassatowicza 111.
Jazowsko, Owsińskiego 370.
Krużłowa 141.
Limanowa 424.
Wielogłowy 375.
Zborowice 165.
- Panneaux, malowania w Szalowej 305.
- Papieże:
Bonifacy VIII, 56.
Bonifacy IX, 14.
Grzegorz IX, 56.
Grzegorz XVI, 73.
Innocenty X, 10 (1673).
Innocenty XI, 254.
Jan XXIII, 14, 177 (1415).
Kalikst III, 56.
Klemens XII, 93 (1730—1740).
Marcin V, 14.
Pius II, 56.
Pius VI, 272 (1783).
Sykstus V, 34 (1586).
Urban V, 14 (1364).
Urban VIII, 111 (1632), 254, 341.
- Parapel:
Biecz, chór muz. 226; stalle 223.
Kraków, Bibl. Jagiell., okna 322; Dominikańskie krużganki 418, 419; Hotel saski 21; katedra na zamku, okna 435; kościół św. Mikołaja chór 75.
Libusza, chór 263.
Szalowa, chór 304; lawy 302.
Turza, chór 314.
- Parascewii św. cerkiew w Czyrnej i Kamianie zob. Cerkwie.
- Park Siemieńskiego w Ropie 282 (pocz. XIX w.).
- Partya małopolska 234, 269; regimentarz partyi małop. zob. Łętowski Stanisław.
- Partyni 372; kościół: kielich i ornat.
- Paryż, Akademia średn. 14.
- Pasamonik krak. zob. Oracewicz.
- Pasamoników baszta w Krakowie zob. Baszty.
- Paschek Franciszek zob. Patronowie.
- Pasy polskie:
Biecz, stroje mieszkańców 242.
Jakubkowice, słucki 375.
Jasłany, słuckie (ornat) 378, 451.
Łużna, słuckie i żalobne (ornaty) 278.
Miechocin (namiocik) 377.
Mielec, słuckie (ornat) 378.
Paczółtowice, słuckie (dalmatyki) 445.
Partyni (ornat) 372.
Wielopole, słuckie (ornat) 376.
- Pastor ksiądz, proboszcz w Bieczu 458, 460, 461, 462.
- Paszyński Ferdynand, właściciel Kromerówki w Bieczu 240.
- Patronowie cerkwi i kościołów:
Brunicka Emma bar., Grybów 113.
Brunicki Karol bar., Mysłków 151.
Cesarz, Banica 101, Berest 101, Biecz 175, Brunary 107, Czyrna 112, Florynka 112, Izby 119, Kamiana 124, Snietnica 161.
Cudek Kajetan, Korzenna 127.
Dembowski Władysław, Sękowa 296.
Długoszewski Bolesław, Bobowa 102.
Długoszewski Floryan, Lipnica w. 145.
Fadhrons Wacław, Jastrzębia 120.
Fihauzera Eugeniusza spadkobiercy, Bruśnik 107.
Fleckenberg Tekla, Grybów 113.
Głębocki Stanisław, Mogilno 149.
Gmina miejscowa, Binczarena 102, Hańczowa 252, Wysowa 318.
Goetza Juliusza Dra spadkobiercy, Klimkówka 253.
Groblewski Henryk, Szymbark 309.
Groblewski Kazimierz, Szymbark 309.
Groblewski Marceł, Doliny 252.
Hickl Aniela, Grybów 113.
Korczyński Edward Dr., Kamionka w. 125.
Kozierowska Stefania, Turza 314.
Kral Wacław, Jastrzębia 120.
Magistrat grybowski, Grybów 113.
Maczyński Maciej, Siedliska 159.
Milkowski Edward, Gorlice 252.
Paschek Franciszek, Grybów 113.
Potulicka hr. Franciszka, Radocina 282.
Potulicki hr. Franciszek, Bartne 167.
Racieski Wincenty, Mogilno 149.
Ramult Kazimierz, Wilezyska 161.
Reklewskiego Eustachego spadkobiercy, Krużłowa 133.
Rogójska Ludwika, Szymbark 309.
Rumińskiej Maryi spadkobiercy, Szymbark 309.
Rylska Sydonia, Szalowa 301.
Schimmer Leopold, Moszczenica 279.
Schwarz Henryk, Staszkówka 299.
Siemieński hr. Wilhelm, Małastów 279.
Skrochowski Feliks, Regetów wyżny i Ropa 282.
Skrzyńska hr. Oktawia, Kobylanka 253 i Łużna 277.
Skrzyński hr. Adam, Libusza 259 i Zagorzany 319.
Spieszny Franciszek, Jastrzębia 120.
Spółka mieszkańców Białej, Kąclowej i Siołkowej, Grybów 113.
Straszewska Jadwiga, Lipinki 268.
Szołajski Jan Adam, Rzepiennik bisk. 290.
Trzecińska Anna z Fihauzerów, Ciężkowice 110.
Więckowski Stanisław, Rozembark 286.

- Właściciel dóbr Jasienna w Sądeckiem, Lipnica w. 145.
 Włodek Stanisław, Binarowa 248.
 Wysocky Alfred i Rozalia, Polna 153.
 Patyna, kość. św. Mikołaja w Krakowie 73.
 Paulini na Skałce w Krakowie zob. Kościoły.
 Paulinowa Marya, nagr. w kość. św. Piotra w Bieczu 242 (1839).
 Paweł św. obr. 64, 114, 242, 281, 292, 396, 400; rzb. 60, 90, 150, 152, 187, 222, 444; haft 68.
 Paweł św., jarmarki na Piotra i Pawła w Bieczu i pieczęć z obr. św. Pawła zob. Piotr i Paweł.
 Pawła św. cytaty 211, 214.
 Pawła św. nawrócenie obr. 281.
 Paweł, cieśla 362 (1527).
 Paweł z Wadowic, odlewnik 445 (1533?).
 Pawłowski Stanisław, bakalarz sztuk i filozofii, wikary i masyonarz biecki epit. 192, 211—212 (1692).
 Penitencjaryusz kość. P. Maryi w Krakowie 28.
 Pentaptyk w kość. św. Mikołaja w Krakowie 63—64.
 Pehonina zob. Przegonina.
 Perskiego króla legat zob. Hossein beg.
 Peruna posąg dawny w Piorunce 152.
 Perunka zob. Piorunka.
 Peszke Joanna z Janikowskich 83.
 Peszke Maciej, obyw. krak. epit. 82 (1838).
 Petyhorskiego znaku rotmistrz zob. Sapięha Ksawery.
 Pęcherkiewicz Wojciech, pleban w Lipinkach 268 (1782), 273 (1783), 276 (1792); epit. 276.
 Pędzichowa granica 41.
 Pędzichów ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Piaseczny młyn Kanoników later. w Krakowie 327.
 Piasek, przedmieście krak. zob. Przedmieścia.
 Piaski, wieś 55. 327.
 Piątkowska Małgorzata z Wesółowskich epit. 84 (1803).
 Piątkowski Wojciech, obyw. krak. epit. 84 (1826).
 Pieczęcie:
 Biecz, pieczęcie średniow. (odbitki) 171, 242, 247; jaspisowa 236, 399.
 Bruśnik, dwór (odbitki) 109.
 Grybów, mosiężna 399.
 Jarosław, mosiężna 399.
 Jordanów, mosiężna 399.
 Mielec, srebrna 399.
 Sokołów 399.
 Stary Sącz, tłok 405.
 Tarnów, pieczęć gromady Grabówki mosiężna 400; gromady Strusina mosiężna 400; sądu ławniczego tarnowskiego srebrna 400, miedziana 400.
 Ujście Zielone, tłok 399.
 Pielgrzymka, wieś koło Żmigrodu 439, ornat.
 Pieniądze zob. Monety.
 Pieniążek 341 (pomnik?).
 Pieniążek Jan, dziedzic Krużlowej, podstarości nowosądecki 133 (pocz. XVI w.).
 Pieniążek Jan, sędzia ziemski i poborca krak., starosta sądecki i nowotarski, dziedzic Krużlowej 133 (1520, 1532), 136 (1520).
 Pieniążek Jan, sędzia ziemski krak., syn poprzedniego 133 (XVI w.).
 Pieniążek Jan, dziedzic Krużlowej, syn Krzysztofa, wnuk poprzedniego 133 (1608, 1625, 1629), 140 (1605), 142 (1608).
 Pieniążek Jan, dziedzic Mogiła 149 (XV w.).
 Pieniążek Karol Dr., adwokat krak. 367.
 Pieniążek Krzysztof, dziedzic Krużlowej, żołnierz jerozolimski, rządca starosądecki, syn Jana sędziego ziemsk. krak. 133, 134, 140, 142 (1575), 143 (155.), 146 (1554), 398 (1563).
 Pieniążek Prokop z Krużlowej 133 (1437, 1464), 149.
 Pieniążek Prokop, pomnik z r. 1587 w Skrzydłnej 342, 346—347, 358, 367, 370.
 Pieniążek Przeclaw, dziedzic (Horlic 252 (1630).
 Pieniążkowa 143.
 Pieniążkowa Agnieszka z Trzycieskich, żona Krzysztofa 143, 146 (1554).
 Pieniążkowa Beata ze Skrzydłnej, żona Jana, poborca krak. 136.
 Pieniążkowiec 425.
 Pieniążkowie og. 133, 140, 149.
 Pieniążkówna Beata, córka Krzysztofa 133.
 Pieniny 424, zamek św. Kingi.
 Pierścień w Bobowej (dawny) 103; burmistrza tarnowskiego 400.
 Pięciu ran ołtarz w Grybowie 114.
 Pijarzy krakowscy 429; zob. nadto Kościoły.
 Pilawa herb zob. Herby.
 Pilawicy kamieniecy 96
 Pileza 343, zob. Opalińska.
 z Pilzna Marcin zob. Marcin z Pilzna.
 Pilzno 431; kościół, portale.
 Pilznieńska podstolina zob. Siedlecka.
 Pilznieński powiat zob. Powiaty.
 Piłat, Chrystus przed Pilatem obr. 154, 317, 360.
 Pinczowski starosta zob. Młocki Karol.
 Pinderowie Jakób, studiosus scholae Bieccensis, epit. nieistn. 215.
 Piński starosta zob. Lgocki.
 Piorowicz Sebastyan, proboszcz w Kobylance 253 (1638).
 Piorunka 101, 112, 152; cerkiew śś. Kosmy i Damiana 152; obrazy ruskie 152.
 Piotr św. obr.: 64, 114, 126, 141, 242, 292, 396, 400; rzb.: 60, 90, 150, 152, 187, 222, 444; haft 69; wizerunek na pieczęci Biecza 171, 247.
 Piotr św. i Paweł, jarmarki w Bieczu 170, 171; wizerunek na pieczęci Biecza 171, 247.
 Piotra św. kościoły w Bieczu i Krakowie zob. Kościoły.
 Piotr z Biecza, opat mogiński 171 (1460).

- Piotr z Bieczu, opat mogiński 171 (1460).
 Piotr z Bieczu, snycerz 171 (1507).
 Piotr, dziedzic Mogiła 149 (1383).
 Piotr, illuminator królowej Jadwigi 171 (1396).
 Piotr z Lipnika 164 (1345).
 Piotr, wójt Krosna 285 (1390).
 Piotr z Zagorzan 319 (XIV w.).
 Piotrowic Wawrzyniec epit. 192, 214—215 (1616).
 Piotrowicius Andrzej, mieszczanin i rajca biecki 210 (1635).
 Piotrowicius Jakób, Dr. teol., proboszcz kości. św. Ducha w Bieczu, prof. Akademii krak., dziekan WW. Świętych i kanonik św. Floryana w Krakowie 171 (1641), 210 (1635).
 Piotrowicius Piotr, rajca biecki, epit. 192, 209—210 (1621), 224.
 Piotrowiciusa Piotra żona Anna epit. 192, 209—210 (1629).
 Piotrowiczy 210 uw.
 Piotrowin obr. 131, 260, 263, 445; drzeworyt 247.
 Pisarz biecki zob. Janusehowie.
 Pisarz, (sądowy?) zob. Mikołaj z Zagorzan i Świętosław z Zagorzan.
 Pisarz ziemski krak. zob. Łętowski Michał.
 Pisarzowa 422: dzwoni i obrazy tryptykowe.
 Piscina w oratorium Jadwigi w Bieczu 186.
 Pius św., kaplica w kości. Dominikanów w Krakowie zob. Kaplice.
 Pius II, papież 56.
 Pius VI, papież 272 (1783).
 Pivnice:
 Bagiennica, pałac Ligęzów 371.
 Baranów, zamek 378.
 Biecz, Rynek 235, 241; zamek 243.
 Gorlice 252.
 Jeżów 122.
 Kraków, Dominikanie 409, 420.
 Olesno, zamek 372.
 Szymbark, dwór 310.
 Wysowa 318.
 Piwniczna 394, 405, 426.
 Archiwalia 394, 405, 426.
 Kościół 394, ornaty 394.
 Piwowarowie, cech w Bieczu zob. Cechy.
 Plac miejski w Dąbrowej 371.
 Place krakowskie:
 Ducha św. 27; szpital 27—28.
 Groble 37, 324, napisy.
 Magdaleny św. 10, 11, 12; napisy.
 Maryacki 8, 37, 414; dom Mansyonnarzy kości. Maryackiego 8; probostwo P. Maryi 8, 37; kamienica »malowana« 8, 37 (Leśniowski); kamienica z rzeźbą W. Stwosza 414.
 Szczeptański, dom narożny ul. Szczeptańskiej, napisy 22.
 Wolnica, napis zagubiony 45.
 Wszystkich Świętych 28—29; klasztor Franciszkanów (napisy) 29; magistrat (napisy) 28—29.
 Plakiety 75, 276.
 Teka Grona Konserwatorów.
- Platona lektorium w Bibl. Jagiell. 17.
 Plebani, prepozyci i proboszczowie:
 Biecz: Kości. paraf., bez nazw. 177 (1326); bez nazw. 211 (1670); Bętkowski Józef Dr. 177 (1770), 193, 379 (1777); Janislaus 177 (1378); Janislaus 177 (1397, 1400); Janussius 177 (1383); Jaszczoł 191 (1877), 195 (1877), 213 (1876); Pastor 458, 460, 461, 462; Rudolf 177 (1326); Schpiek Stefan 177 (1447); Szmoniewski 177 (1683, 1770); Wolski Erazm 177 (1553) 215, (1553); Ziemiański 233 (1896), 448. — Kości. św. Ducha: Jakób Piotrowicius 171, 210 (1635).
 Biegonice, bez nazw. 393 (1573).
 Binarowa, Ignacy Markowicz 249, 250 (1669).
 Bobowa, kości. WW. Świętych, Podlewski Kasper 102 (1529), 103 (1529); Przybianka Mikołaj 237 (1447), 258 (1447). — Kości. św. Zofii, Stanisław 104 (1475).
 Grybów, Gładysz Jan 113 (1608); Jakób 113 (1555), 157 (1555); Stanisław z Kleparza 114; Andrzej Ziebrowski 119 (1699).
 Jazowsko, Owsiński 370, 393.
 Kamionka w., Jan Mateusz Biernatowicz 127 (1608).
 Kobylanka, Piorowicz Sebastian 253 (1638); Ryznerski Hipolit. 253, 254 uw., 258.
 Komuszyn, Tomaszewicz Jacenty 86 (1682).
 Korzenna, Jakób 113 (1555), 157 (1555).
 Kraków: Kości. św. Anny, Julian Bukowski 18. — B. Ciała, Marcin Kłoczynski 46 (1627). — Maryi P. Krzemieński Józef 408, 426, 460, 465. — Sw. Mikołaja: Drozdziwicz Jan 62 (1880), 63 (1871, 1888); Grzymała Andrzej 59 (XV w.); Jan ze Sauoka 76 (1549); Janowski M. 61 (1825, 1831), 65, 71; Kaczorowicz Franc. 81 (1689); Kopciowicz Jan 57 (1677, 1684), 78 (1684); Marcin z Pilzna 85 (1591); Marxen (1767, 1808) 58, 61, 75; Schindler Jan 73 (1839), 76 (1837); Skalski Andrzej 71; Strzelichowski Piotr 57 (1893); Teszmarowicz M. Zacharyasz 79 (1712); Tokarski Franc. 83 (1693); Wilkoszowski F. 60 (1754, 1762); Wojciechowski Antoni 76 (1763); Wolniewicz Antoni 76 (1845).
 Krużłowa, Adam 143 (po r. 1571: Gawronski Franc. 137, 138 (XVIII w.); Luboszowski Andrzej 143 (po r. 1571); Rzeczy Albert 143 (1603), 164; Seibor Benedykt 140, 143 (1571).
 Książ, Tomaszewicz Jacenty 86 (1682).
 Libusza, Jakób 259 (1321); Jan 259 (1523), 262 (1523).
 Lipinki, Kwieciński 268; Pecherkiwicz Wojciech 268 (1782), 273 (1783), 276 (1792).
 Lipnica w., Grzegorz 145 (1378).

- Łazany, Maciej Mokszo 389 (XVI w.).
 Łużna, Nowakowski 277.
 Maków, Ziebrowski Andrzej 119 (1699).
 Mogilno, Kiwek Jakób 149 (1552); Kottulicjus Szymon 149 (1608), 150 (1608); Rożen Jakób 149 (1552).
 Moszczenica, Jurecki Zygmunt 315, 317 (1611).
 Mystków, Andrzej 151 (1555); Dussius Jan 151 (1608); Lutostawski Marcin 151 (XVI w.); Owieczki Sebasyan 151 (ok. 1600).
 Myślenie, Ziebrowski Andrzej 119 (1699).
 Nowa Góra: Polowicz Jan 443; Zamojski 443.
 Olesno, Konopka 450.
 Pobiedz, Tokarski Franc. 83 (1693).
 Polna, Proszowski Sebasyan 306 (1796).
 Radłów, Duval Jan 272 (1783).
 Radomyśl, Kopyciński Adam 382.
 Rozembark, Chaliński Tadeusz (?) 289 (1807).
 Rzepiennik bisk., Adam 290 (1386).
 Sandomierz, Wojciech Lipnicki 200 (1657).
 Sącz, kolegiata, Dr. Bętkowski Józef 177 (1770).
 Staszkówka, Jakób z Włodzisławia 299 (1549).
 Szalowa, Jan Albert Kostrubacz z Jasła 301 (1607); Proszowski Sebast. 306 (1796); Stefanowski Wojciech 301 (1750); Walawender A. 308 (1893).
 Tarnów, Leśniak 364.
 Tenczynek, Siuoczyński 349; Zamojski 443.
 Wilczyńska, Jan Zuchowski 161 (1608).
 Wojnicz, Jan Duval 272 (1783).
 Wójtowa, Zym. Jurecki 315, 317 (1611).
 Zakliczyn, Rozwadowski 441.
 Zółkiew, Nowakowski 277 uw.
- Plebanie i probostwa:**
 Biecz 173, 231, 232, 238.
 Biegonice 396.
 Ciężkowice 111.
 Hańczowa 253.
 Grybów 119.
 Kraków, kośc. św. Anny 18; św. Krzyża 430; P. Maryi 8; św. Szczepana 325.
 Krościenko (pow. krośn.) 397.
 Nowy Sącz, dawna 424.
 Rozembark 286, 289.
 Sękowa 296.
 Szynwald 366.
 Zakliczyn 441.
- Plebanów bractwo zob. Bractwa.**
 Pluviale (dawne): Grybów 114; Mystków 152; Ptaszkowa 157.
 Płaza ks. 170 (1572), 202, 235 (1578).
 Płocki biskup zob. Erazm.
 Płocki kanonik zob. Skarszewski Stanisław.
- Plóciennicy, cech zob. Cechy.
 Plótna wyrób w Gorlicach 252.
 Płyty nagrobkowe zob. Nagrobki.
 Pobiedz, miejsce. 83; proboszcz w Pobiedrze zob. Tokarski Franciszek.
 Poborea krakowski zob. Pieniążek Jan.
 Pobudkiewicz ksiądz 29.
 Pochód na Golgotę obr. 114, 154, 191; rzl. 114, 289.
Podczaszy:
 liwski, Saryusz Silnicki 376 (1705).
 wołyński, Ignacy Radomyski 23 (1792).
 Podest domu Kromera w Bieczu 240; kamienicy Bouerowskiej w Krakowie 6.
 Podgórze karpackie 285.
Podkomorzowie:
 krakowscy: Jordan St. Spytek ze Stężycy 215; Łętowski Andrzej 270; Łętowski Stanisław 102, 233, 234, 269.
 sandomirski, Jakób 319 (319).
 Podkościele 372; kościół: dzwony, fragment pomnika, grób Jerzego Pawła Lubomirskiego, kielich, palla i velum calicis haftowane.
 Podkowa tatarska kryta z Olszyn 281.
 Podlancki Gaspar zob. Podlewski.
 Podlaski kasztelan zob. Leśniowski Marcin.
 Podlewski Kasper, pierwszy proboszcz kolegiaty bobowskiej 102 (1529); portret 103 (1529).
 Podole, wieś 361, 394.
 Kościół 361; chrzcielnica 361, 394; drzwi zakr. 394; nagrobek Bylickich 394; obraz M. Boskiej 361; ornat 361; relikwie św. Chryzogona 361; sufit 361.
 Podole galicyjskie 383, zabytki w Łącku.
 Podolski wojewoda zob. Huniecki Stefan i Mielecki Jan Stanisław.
 Podsedek krak. Adam Rożen 150.
 Podstarości z Biesny zob. Czaplicki; nowosądecki zob. Pieniążek Jan.
 Podstoli królowej Zofii, Jan z Zagorzan 319 (1442, 1443, 1446, 1447).
 Podstoli wileński zob. Łętowski Antoni.
Podścienia:
 Bobowa, domy dawne 106, 107.
 Krużłowa kośc. 133, 141.
 Mystków 152.
 Ptaszkowa 157.
 Sękowa 296, 297.
 Podwojewódzi biecki zob. Jordan Józef.
 Podwyższenia św. Krzyża kościół w Grybowie zob. Kościoły.
 Podzamecze w Krakowie 36.
 Pogorzycze pod Chrzanowem 422, 434.
 Pogwizdów 356, 440.
 Kościół 440; kielich (nodus) 440; odrzwia frontowe i zakr. 440; ornat skórzany 356.
 Pokój towarzystwa w pałacu biskupim w Krakowie 30.
 Pokutyński, architekt zob. Budowniczo-
 wie.
 Polany 101, 152; cerkiew św. Michała 152.
 Polejowski Kasper, budowniczy 324 (1786).

Polichromia i obrazy ściennie:

Aleksandrowice, sufity i drzwi 436.
 Biecz, Kromerówka 240, 241; kość. paraf., chór 226.
 Bieliny, freski 407, 428, 432.
 Binarowa, pułap i ściany 248—249; kaplica i zakrystya 249.
 Bobowa, kość. św. Zofii, obr. ścienny nieistn. 106.
 Czehów 429, 431, 451, 454.
 Czudziec, freski 442.
 Dębno w Nowotarskiem 116, 249, 315.
 Grybów, kość. paraf., obr. ściennie dawne 114; kość. św. Bernardyna, kruchta, dekoracya i obraz 116, 315; polichromia dawna sufity w prezbiteryum 118.
 Grywałd, figuryczna polichr. 425.
 Harkłowa 116.
 Iwkowa, chór 451.
 Izby, obrazy ściennie 120.
 Jeżów, malowania dekoracyjne pokojów 123—124.
 Kamionka w., dawna polichr. 126.
 Kozy, sufit 383, 407, 459, 460.
 Kraków, Dominikanie, obrazy ściennie w krużgankach 409, 420; Franciszkanie, kościół 418, 420; katedra, zworniki i żebra 435; Krzyża św. kość., freski 452; Marka św. kość. 408; Mikołaja św. kość. 57; Szewska ul., dom przy plantacyach 406; Tomasza św. kość. 90.
 Królowa ruska, chór 132.
 Krużłowa, sufit 134—136, 335, 392, 461; obrazy ściennie 136, 141; opis dawny 141.
 Libusza, figuryczna polichr. 260—263.
 Lipnica w., sufit 145; obrazy ściennie dawne 147.
 Ludzimierz, sufit 118, 318.
 Mystków, obrazy ściennie dawne 152.
 Olszówka, kruchta i sufit 422.
 Polna, obrazy ściennie dawne 153—154.
 Przydonica, obrazy ściennie 362.
 Przyszowa, spichrz we dworze 422.
 Rozembark, dekoracya wnętrza 288.
 Rzepiennik bisk., kość. św. Jana Chrzciciela, ściany 291.
 Sobolow, ściany 440.
 Stary Sącz, Klaryski kość. 347.
 Szalowa, dekoracya wnętrza 301—304.
 Szczyrzyc, kość., 359.
 Tęgorz, pałac, malowania figuryczne (Stachowicza?) 363, 374.
 Turza, chóru dekoracya 314.
 Tyczyn 442.
 Ulanów 439.
 Wilezyska, sufit dawny 163.
 Wójtowa 315, 318.
 Polkowski, ksiądz 446.
 Polna 101, 152—154 306.
 Kościół 153—154; dzwony 153; monstrancya 153; obrazy 153; obrazy tryptykowe 153, 154; obrazy ściennie (dawne) 153; ornaty 153, 154; pałak 153; rzeźby (dawne) 154.

Pleban zob. Proszowski Sebastyan.
 z Polnej Mroczo zob. Mroczo.
 Polowikowski Feliks, bakałarz sztuk i filozofii 215 (XVII w.).
 Polowicz Jan, proboszcz w Nowej Górze 443.
 Polscy królowie zob. Królowie.
 Polskie stroje zob. Stroje.
 Polskie zamki zob. Zamki.
 Pomniki zob. Nagrobki.
 Poniatowski Michał Ciołek, prymas 11 (1787).
 Poniatowski Stanisław August, król zob. Stanisław August.
 Ponińscy, epit. w Dukli 396.
 Popielnice z Furman 382.
 Popiołkowie Michał, mieszczanin krak. 65 (1662).
 Popiołkowicowa 65 (1662).
 Poraj herb zob. Herby.
 Porcelanowe serwisy w Bruśniku (dwór) 109.
 Poremba, zbiory hr. Szembeków 336.
 Poreba Spytkonis 450, 452.
 Kościół 452; antependyum, dzwon, kielich, obrazy tryptykowe, okucie drzwi 452.
 Portale:
 Biecz, kość. paraf. 179.
 Biedziedza 397, 437.
 Bobowa, kość. WW. Świętych 102, 104.
 Boehnia, kość. paraf. 366.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Gnojnik 448.
 Kraków: Budynki świeckie, Bartyńskiego kamienica 357; Floryańska ul. 358, 463; Maryacki plac 414; Pałac biskupi 29; Szpitalna ul. 403.—
 Kość. Dominikanów, kaplica Myszkowskich 343; kościół 346, 348, 366, 367, 368, 370, 412; refektarz 419.—
 Kościół św. Katarzyny 346.—
 Kość. św. Mikołaja 60.—
 Kość. św. Tomasza 90.
 Lipnica, główny i boczny 145.
 Mielec 378.
 Pilzno 431.
 Przydonica 362.
 Rzeszów, kość. popijarski 416.
 Skrzyszów 365.
 Strzyżów 412.
 Szalowa 302, 306.
 Szczyrzyc 359.
 Tarnów, katedra 372.
 Wielogłowy 104.
 Wojakowa 451.
 Zbyszyce 363.
 Zabno 450.
 Portale w Bruśniku 108 (dawne), w Żmigrodzie 396.
 Portrety według miejscowości:
 Biecz, kościół paraf. og. 427; Bętkowskiego 193; Chodora 211 (nagr.); Czaplca Jana 191—192; Ditriciusa 208 (nagr.); Kromera Marcina 191, 192, 202; Nigritiusa 206 (nagr.); Pawłowskiego 211—212 (nagr.); Wie-

- łopolskich 192, 193. — Dom Beczka, Zygmunta Augusta i Zygmunta Staro-
rego, medaliony 241.
- Binarowa, Ignacego Markowicza, ple-
bana 250.
- Bobowa, kość. WW. Świętych, ks.
Jakóba Kurka i ks. Kaspra Podlew-
skiego 103.
- Bruśnik, dwór Fihauzerów, portret
Chomętowskiego i inne 109.
- Izby, cerkiew, Pułaskiego dawny
(ścienny) 120.
- Jarosław, magistrat, Jana Metlanta
399.
- Jodłownik, kość., Przeclawa Niewia-
rowskiego 423.
- Kasina w. 423, 456; Przeclawa Nie-
wiarowskiego 423.
- Kołańczyce, portret na blasze 398.
- Kraków: Akademia Umiej., Feliksa
Turskiego 350. — Kość. św. Miko-
łaja, portety nagr. na blasze: Ka-
czorowica Franciszka 80, Kopcio-
wica Jana 78, Tesznarowicza Za-
charyasza 79.
- Limanowa 424.
- Lipinki kość., prałata i szlachcica 268.
- Miechocin, kość., Felicjanny z Bora-
tyna Brzezińskiej (z grobu, na bla-
sze) 377.
- Muszyna, biskupów Trzebieckiego i
Zaluskiego 394.
- Nowa Góra, księdza Gradowskiego,
Potockich kollatorów i księdza Za-
mojskiego 443.
- Przeworsk, gmina, króla Stanisława
Augusta 399.
- Szczepanów, kość. filialny, Lubomir-
skich 381.
- Tarnów, miasto: Augusta III, Kaspra
Branickiego, Maryi Józefiny i Ja-
nusza Ostrogskiego 399.
- Tyczyn, kość. paraf., Branickich 442.
- Portrety według osób:
- August III, król polski, Tarnów 399.
- Bętkowski, proboszcz biecki, Biecz 193.
- Branicey, Tyczyn 442.
- Branicki Kasper, kanonik, Tarnów
399.
- Brzezińska Felicjanna z Boratyna,
Miechocin (na blasze) 377.
- Chodor Walenty, wikary biecki, Biecz
211.
- Chomętowski, dwór w Bruśniku 109.
- Czaplic Jan ks., Biecz 191—192.
- Ditricius Wawrzyniec ks., Biecz 208.
- Gradowski ks., Nowa Góra 443.
- Kaczorowie Franciszek, prep. św. Mi-
kołaja, Kraków, kość. św. Mikołaja
(na blasze) 80.
- Kopciowie Jan, prep. św. Mikołaja,
Kraków kość. św. Mikołaja (na
blasze) 78.
- Kromer Marcin, bisk. warski, Biecz
191, 192, 202.
- Kurek Jakób ks., Bobowa 103.
- Lubomirscy, Szczepanów 381.
- Markowicz Ignacy, pleban w Bina-
rowej, Binarowa 250.
- Marya Józefina, żona Augusta III,
Tarnów 399.
- Metlant Jan, wójt jarosławski, Jaro-
sław 399.
- Niewiarowski Przeclaw, Jodłownik
423; Kasina w. 423.
- Nigritius Wojciech Dr., Biecz 206.
- Ostrogski Janusz, książę, Tarnów 399.
- Pawłowski Stanisław, wikary biecki,
Biecz 211, 212.
- Podlewski Kasper, proboszcz bobow-
ski, Bobowa 103.
- Potocey, kollatorowie, Nowa Góra 443.
- Prałat, Lipinki 268.
- Pułaski Kazimierz, wódcz konf. barsk.,
ścienny, Izby 120 (nieista.).
- Stanisław August, król polski, Prze-
worsk 399.
- Szlacheic, Lipinki 268.
- Tesznarowicz Zacharyasz, prep. św.
Mikołaja (na blasze nagr.) 79.
- Trzebiecki, biskup, Muszyna 394.
- Turski Feliks, biskup, Kraków, Akad.
Umiej. 350.
- Wielopolscy, Biecz 192, 193.
- Zaluski, biskup, Muszyna 394.
- Zamojski pleban Nowej Góry, Nowa
Góra 443.
- Zygmunt August, król p., medalion,
Biecz, dom Beczka 241.
- Zygmunt Stary, król p., medalion,
Biecz, dom Beczka 241.
- Portyki:
- Kraków, klasztor Franciszkanów 29.
- Ropa 283.
- Szalowa 304.
- Posadowa 101, 150, 151, 154; Kaplica
filialna 150, 154.
- Posadowska Jadwiga nagr. 361 (XVI w).
- Poselska ul. w Krakowie zob. Ulice.
- Posel na sejim r. 1569, Sułowski Piotr
195.
- Posel na sejmy walne zob. Łętowski Sta-
nisław.
- Postrzygalnie w Bieczu 170 (1361); w Kra-
kowie 4, 5 (1257, 1358).
- Potkański Karol 99.
- Potocey, fundat. ołtarza w Kalwaryi pacl.
438 (1861, 1862).
- Potocey, nagrobki w Dukli 396.
- Potocey, portrety w Nowej Górze 443.
- Potocey pod Baranami w Krakowie, zbiory
335.
- Potocka hr., właścicielka Tenczynka 349.
- Potocka hr. Adamowa 418.
- Potocka Elżbieta z Wielopolskich, staro-
ścina halicka i czorsztyńska epit. 254
(1771), 255.
- Potocki hr. Joachim 248 (1786), 279 (1786).
- Potocki Wacław, poeta 277.
- Potulicka hr. Franciszka }
Potulicki hr. Franciszek } zob. Patronowie.
- Powiaty polityczne w Galicyi:
białski 259, 385.
biecki 234, 279, 300, 309.

- bocheński 356, 371, 439.
brzeski 342, 356, 380, 452.
dąbrowski 371, 410.
gorlicki 95, 146, 163, 167—319, 333, 474, 383, 437, 457.
grybowski 95—165, 170, 181, 315, 318, 333, 335, 341, 342, 374, 383, 465.
jasielski 95, 146, 280, 397, 437, 439, 447.
krakowski 463.
krośnieński 95, 395, 425, 437.
limanowski 95, 341, 342, 358, 375, 376, 422.
mielecki 378, 381.
niski 439.
nowo-sądecki 95, 104, 109, 127, 286, 341, 358, 361, 374, 375, 383, 393, 410, 424.
nowotarski 95, 116, 118, 249, 315, 394, 424.
pilźnieński 376, 381, 442.
ropezycki 376.
ruskie 463).
rzeszowski 439.
tarnobrzeski 371, 377, 382, 449.
wielicki 382, 430, 451.
żywiecki 465.
- Pozdrowienie anielskie zob. Zwiastowanie.
Poznań 337, zob. Surzyński.
Poznańskiej kolonii dyrektor, Jacenty Tomaszewicz 86.
Pozytyw muzyczny w Rzepienniku bisk., kośc. św. Jana 295; w Moszczenicy 369.
Pożar Krakowa w r. 1850, 321.
Półdworzyszcza wołoskie w Przegoninie 282.
Półkozie herb zob. Herby.
Półmiski, dwór w Bruśniku 109.
Półwsie Zwierzynieckie 47; napisy w klasztorze Norbertanek i szkole.
Praga czeska 168.
Prafat papieżki zob. Schindler Jan.
Prafatówka P. Maryi w Krakowie 37, 403.
Prandota, biskup krak. 10.
Prawo magdeburskie 110, 112, 125, 151, 154, 164, 170, 248, 258, 279, 315.
Prawo miecza, Biecz 170 (1616).
Prawo niemieckie zob. Prawo magdeburskie.
Prawo patronatu 14, 56, 177, 285.
Prawo poboru opłat celnych, Biecz 170 (1557).
Prawo prezenty 164.
Prawo wołoskie 102, 112, 132, 161, 318.
Prądnik 1, 48, 87; dawny pałac biskupi 1, 48.
Prądnik czerwony 55.
Prebenda w Dembowcu 204; w Wielopolu 376.
Prebendarze bieccy 230.
Prebendy katedry krak. 436.
Predelle:
 Biecz 190, 191.
 Bolesław 411.
 Dębno pod Wojniczem 379.
 Jurków 449.
 Kamionka w. 126.
 Korzenna 131.
 Kraków, kośc. Maryacki 426; św. Mikołaja 63.
 Łapanów 441.
 Łuźna 279.
 Moszczenica 369.
 Przydonica 362.
 Rzepiennik bisk. kośc. św. Jana 292.
 Stromowce 395.
 Staszkówka 300.
 Szczepanów, kośc. Lubomirskich 381.
 Prefekt artylerji Paweł Grodzicki 12.
 Prefekt krak. Ełiasz Wodzicki 324 (1786).
 Premancovius zob. Gabryel Władysławski.
 Premonstratenski zakon zob. Norbertanki
 Prezbiterjum:
 Baranów 377.
 Biecz, kośc. paraf. 171, 177, 179, 181, 184, 185, 186, 190, 193, 209, 221, 223, 226, 230, 231, 232, 238, 433, 460.
 Binarowa 248, 249, 250.
 Bobowa, kośc. paraf. 102; św. Zofii 104, 105.
 Bruśnik 107.
 Ciężkowice 110.
 Czechów 341, 431.
 Dębica 379.
 Dębno pod Wojniczem 379, 415.
 Gdów 388.
 Gnojnik 448.
 Grybów, św. Bernardyna 116; paraf. 113.
 Grywałd 425.
 Iwkowa, kościół mniejszy 451.
 Jasień 451.
 Jastrzębia 120.
 Kamionka w. 125, 126.
 Kobylanka 253, 254.
 Korzenna 127, 128.
 Kraków, kośc. B. Ciała 453; Dominikanów 420; Franciszkanów 420, 421, 462; katedra 427, 435; św. Krzyża 401, 429; Maryacki 408; św. Mikołaja 58, 60, 62, 67, 78, 89.
 Krosno 462.
 Krużłowa 133, 134, 135, 136.
 Libusza 259, 260, 262.
 Lipnica w. 145.
 Lipinki 268.
 Łazany 388, 389.
 Łuźna 277, 278.
 Męcina 375.
 Miechocin 376.
 Mielec 378.
 Muszyna 394.
 Mystków 152.
 Niepołomice 407, 458.
 Olszyny 281.
 Paczółtowice 445.
 Pilzno 431.
 Przydonica 362.
 Płaszkowa 154, 155, 157, 158.
 Pysznica 439.
 Ropa 282, 283.
 Rożembark 286, 287, 288, 289.

- Rzepiennik bisk., kość. św. Jana 291, 292, 294.
 Rzeszów, kość. Bernardynów 442; kość. przy starostwie 345.
 Sękowa 296, 297.
 Siedliska 159, 161.
 Skrzydlina 358.
 Skrzyszów 365.
 Staszkówka 300.
 Szalowa 301, 302, 304.
 Szczepanów 380 (główny).
 Szczyrzyce 359.
 Szynwałd 365.
 Tarnów, katedra 364, 365, 373, 402, 425, 431.
 Trzciana 440.
 Turza 314.
 Tyczyn, kość. paraf. 442.
 Wojakowa 451.
 Wójtowa 315, 318.
 Zborowice 164.
 Zhyszyc 363.
 Prezbiterium ewangelickiej gminy w Nowym Sączu 418.
 Prezydent krakowski Zyblikiewicz Mikołaj 5.
 Proboszczowie zob. Plebani.
 Profesorskie herby uniwersytetu krak. 70.
 Proklamacja Nagody zob. Nagoda.
 Prokosz, właściciel Kruźlowej 133 (1364).
 Prokurator zamku krak., Wojciech Kluszewski 326 (1776).
 Proroocy obr. 125, 375; rzh. 187, 190.
 Proszowice 319.
 Proszowski Sebastian, pleban w Szalowej i Polnej 306 (1796).
 Protestacja konfederacji barskiej w archiwum paraf. bieckiem 170.
 Protonotaryusze apostołscy:
 Kopeciowie Jan 78 (1684).
 Radymiński Marcin 14.
 Tomaszewicz Jacenty 86 (1682).
 Ziebrowski Andrzej 119 (1699).
 Prowincyał małopolski Reformatów, Damian Łętowski 268.
 Prowizor krakowski Antoni Franckowicz 27 (1694).
 Pruchnik, miejscowość 140.
 Prus, herb zob. Herby.
 Pruski bisk. Sierakowski Michał Roman 272 (1783).
 Pryliński Tomasz, architekt 5, 6 (1879), 341, 346, 383, 387, 409.
 Prymasi zob. Arcybiskupi gnieźnieńscy.
 Przeclaw św. obr. 423.
 Przeclaw miejsc. 426; inwentarz archiwalny.
 Przedhistoryczne zabytki 415.
 Przedhistoryczny miecz w Bieczu zob. Miecze.
 Przedmieszczanie bieccy 170, 175.
 Przedmieścia i dzielnice krakowskie (dzisiejsze):
 Kazimierz 14, 30, 44, 114, 326, 327, 357.
 por. Place — Wolnica i Ulice:
 Bożego Ciała.
 Dajwór.
 Dietłowska.
 Józefa.
 Krakowski a
 Kupa.
 Miodowa.
 Przemysk.
 Szeroka.
 Wawrzyńca św.
 Kleparz 30, 41, 77, 114; por. Ulice:
 Basztowa.
 Długa.
 Pędzichów.
 Słowiańska.
 Warszawska.
 Nowy Świat, por. Place — Groble i Ulice:
 Kapucyńska.
 Loretańska.
 Podzamecze nad Wisłą.
 Wolska.
 Zwierzyniecka.
 Piasek 39, 89, 325, 327; por. Ulice:
 Basztowa.
 Biskupia.
 Dolnych Młynów.
 Kapucyńska.
 Karmelicka.
 Krupnicza.
 Loretańska.
 Stradom 464; por. Ulice:
 Dietłowska.
 Kołetek.
 Rybaki.
 Stradomska.
 Śródmieście por. Place: św. Ducha, św. Magaleny, Maryacki, Szczepański i WW. Świętych.
 por. Rynek główny i Rynek m. por. Ulice:
 św. Anny.
 Bracka.
 Floryańska.
 Franciszkańska.
 Gołębia.
 Grodzka.
 Jagiellońska.
 Jana św.
 Kanonicza.
 Krzyża św.
 Marka św.
 Mikołajska.
 Poselska.
 Reformacka.
 Senacka.
 Sienna.
 Sławkowska.
 Stolarska.
 Szczepańska.
 Szewska.
 Szpitalna.
 Tomasza św.
 Wawel (Zamek) 12, 13, 30, 36, 48, 111, 336, 349, 356, 383, 384, 387, 392, 393, 396, 401, 402, 407, 409, 413, 414, 421, 427, 432, 434, 436, 443, 446.

- Budyki na Wawelu, zob. Wawel.
 Wesola 55; por. Ulice:
 Dietłowska.
 Kolejowa.
 Kopernika.
 Wielopole.
 Przedpiersie zob. Parapet.
 Przedśionki boczne kośc. paraf. w Bieczu 185.
 Przegonina 167, 282, 285; cerkiew św. Demetriusza 282.
 Przełożęństwo stowarzyszenia prawdziwej dobroczynności, żydowskie 45.
 z Przemankowa Gabriel zob. Władysławski.
 Przemienienia Pańskiego oltarz (dawny) w Grybowie 114.
 Przemysł tkacki w Bieczu 170; w Libuszy 259.
 Przemysł 433, 438, 452.
 Archiwum 438.
 Inwentarz archiwalny 438.
 Książęta przemyscy zob. Włodzimierz i Wołodar.
 Sufragan przemyski zob. Sierakowski.
 Przesmyk ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Przeworsk 21, 399; zabytki ruchome: krucyfiks i portret Stanisława Augusta 399; napis z beluardy dawnej krak. 21.
 Przybianka Mikołaj, pleban bobowski r. 1447 str. 237, 258.
 Przyłonica 361, 394.
 Kościół 361—362; drzwi boczne i zakrystya 362; krucyfiks na belce 362; obrazy ściennie 362, tryptykowe 362, 394, ornat 362, 394; portal 362; pułap 362; tryptyki 362, 394.
 Przygródek w Bieczu 173; w Jeżowie 121.
 Przyłianka zob. Przybianka.
 z Przyłęckich Krzyżanowska Anna zob. Krzyżanowska.
 Przysięgłych izba konferencyjna w Sądzie karnym krak. 32.
 Przyszowa 422.
 Kościół: ornaty.
 Spięchrz we dworze: odrzwia i pokoje.
 Psalterzystów dom na Wawelu (nieistn.). 36, 446; tablica erekcyjna z domu psalt., obecnie w domu Długosza 36, 446.
 Psalterzystów kolegium w Krakowie 36.
 Pstrocha zob. Pstroński.
 Pstroński Klemens z Turzy 313 (1443, 1444, 1475).
 Ptaszkowa, rzeka 154.
 Ptaszkowa 101, 107, 119, 132, 141, 151, 154—159.
 Archiwalia odnoszące się do Ptaszkowej 119.
 Kościół filialny 154—159; chrzcielnica 157; ławki 156—157, 158, 461; monstrancye (dawne) 157; obrazy tryptykowe 154—155; Ogrojec 155—156, 157; oltarze (dawne) 157; ornaty (dawne) 157; tabernakulum (dawne) 157; tryptyk rzeźbiony (dawny) 157.
 Rosohatka, góra przy Ptaszkowej 141.
 Ptasznikowa, wieś 154.
 Ptolomeusza lektoryum w Bibliotece Jagiellońskiej 17.
 Puchary:
 Biecz, szklany »Wilkomm« 246.
 Bruśnik, dwór, srebrny 109.
 Puciłowski A., fabrykant pasów polskich 372.
 Pulpity:
 Biecz, kośc. paraf., barokowy 171, 221—222, 224, 225; gotycki 218.
 Binarowa 250.
 Mielec 379.
 Szczyrzyce 359.
 Pułap zob. Sufit.
 Pułaski Kazimierz, marszałek konfed. łomżyńskiej, regimentarz konfed. barskiej 120, 170, 318 (1769); portret ścienny nieistn. w Izbach 120.
 Pułaski Rafał, prapradziad Kazimierza 318.
 Pułkownik legionu nadwiślańskiego zob. Świdzki Piotr.
 Pułkownik wojsk austr. zob. Kisielewski Seweryn.
 Puśłowski Zygmunt hr. 406; willa przy ul. Kolejowej w Krakowie 406.
 Pustelnia w Just 374.
 Pustelnicy św. obr. 422.
 Puszet Ludwik 139.
 Puszelowa Antonina z Łętowskich 275.
 Puszka na cukier, dwór w Bruśniku 109.
 Puszka na komunikanty:
 Jasień 451.
 Kołaczyce 398.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja 74, 75.
 Lipnica w 148.
 Rajbrot 451.
 Wilezyska 163.
 Puzyna Jan, książę biskup krak. 432.
 Pysznicza 439; kościół: koszulka na kielichu, lampa, łożo na piętrze, obrazek wotywny.

R.

- Rabin Moses Iserls 45.
 Rabinów i uczonych żydowskich groby na ementarzu żyd. w Krakowie 45.
 Rabka, dominium 405.
 Racieski Wincenty zob. Patronowie.
 Raclawska góra 171.
 Raczynskiego Augusta dom na ul. Kanoniczej w Krakowie 409.
 Radłów 272, 407, 419, 452, 456.
 Figura 407, 452.
 Kościół 272, 449; odrzwia i tablica erekcyjna 449.
 Prepozyt zob. Duval Jan.
 Radocina 167, 251, 282; cerkiew św. Kosmy i Damiana 282.
 Radocyna zob. Radocina.
 Radomyski Ignacy, podczaszy wołyński, epit. 23 (1792).
 Radomyśl 381, 405.

- Archiwalia miejskie 405.
 Kościół 381—382; kielich 381; lavabo 382; obrazy 381; ołtarze 381; ornaty 381—382.
 Proboszcz zob. Kopyciński Adam Dr.
 Radymiński Marcin, protonotaryuszapost., prof. Uniw. Jagiell. 14.
 Radziśzów 462; kościół: ołtarz w.
 Radziwiłł Albert, książę 7 (dom w Krakowie).
 Radziwiłł Janusz, hetman polny 191 (1649).
 Radziwiłł Jerzy, kardynał, biskup krak. i książę siewierski, olicki i nieświezki 35 (1596), 161 (1596), 177 (1598).
 Radziwiłł Karol Stanisław, książę 394.
 Radziwiłł Konstanty, książę 408.
 Radzyń w Lubelskiem 377, pomnik Mniszchów.
 Rafael, malarz 317.
 Rajala dom w Krakowie 455, 456.
 Rajbrot 450, 451; kościół 451; puszka na komunikanty i tryptyki 451.
 Rajcy:
 biecey, og. 237 (1470), 258.
 Barian Marcin 208 (XVI w.).
 Chodorowie 211.
 Czaplicz Andrzej 209 (1627).
 Czechowicz Stanisław 208—209 (1621).
 Januschowie Jan 215.
 Kromer Bartłomiej 202.
 Kromer Grzegorz 202.
 Mączka Stanisław 210 (XVII w.).
 Piotrovicius Andrzej 210 (1635).
 Piotrovicius Piotr 210 (1621).
 Szarnecki Marcin 204 (1697).
 Śliwowski Paweł 215 (1563).
 krakowscy:
 Celesta Jan 9 (1646).
 Ciepielowski Joachim 3 (1601), 4, 5 (1601, 1602).
 Cyrus Stanisław 4, 5 (1601, 1602).
 Franckowicz Antoni 27 (1694).
 nowosądecki:
 bez nazw., nagr. 424 (1565).
 tarnowscy og. 399 (XVII w.).
 Rakoczy 170 (1656), 309 (1656).
 Rakowice 55.
 Ramił Kazimierz zob. Patronowie.
 Rastawiecki bar. 50.
 Ratuł Marek ze Skrzydłej 133 (XVI w.).
 Ratuł herb zob. Herby.
 Ratusze:
 Biecz 172, 174, 235—236, 350, 351 (wieża zob. Wieże).
 Bobowa (dawny) 107.
 Kraków 3, 17 (wieża zob. Wieże).
 Nowa Góra 443.
 Sandomierz 357.
 Tarnów 365.
 Raut domu w ul. św. Jana w Krakowie 21.
 Rauty wieży ratuszowej w Bieczu 236.
 Rawicz herb zob. Herby.
 Razuillius Albert Duc, dom w Krakowie zob. Radziwiłł.
 Refektarze klasztorów krak.:
 Dominikanów 408, 409, 419, 420, 447.
 Kanoników laterańskich 326.
 Norbertanek, dawny w Zakładzie chem. univ. 322.
 Referendarz w. kor., Małachowski Stanisław 423 (1789).
 Reformaci, epit. 25 (1795).
 Reformaci:
 Biecz 172, 173, 174, 232, 233, 234, 235, 242, 246, 269.
 Kraków 22—23, 447, 448, 457, 464.
 Zakliczyn 441.
 por. nadto Klasztory i Kościoły.
 Reformacka ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Reformackie kościoły 233.
 Reformata, ks. Piotr Skoczynski 308 (1745).
 Reformatów prowincyał, Łętowski Damian 268.
 Reformatów syndyk apost. zob. Łętowski Stanisław.
 Regelów wyzny 167, 282; cerkiew św. Michała 282; kaplica św. Mikołaja 282.
 Regimentarz konfederacyi barskiej, Pułski Kazimierz 318.
 Regimentarz partyi małopolskiej, Stanisław Łętowski 234 (1775), 269 (1775).
 Regularni kanonicy laterańscy zob. Kanonicy.
 Reklewski Eustachy zob. Patronowie.
 Relikwiarze:
 Bochnia 366.
 Kraków, Dominikanie 153; kośc. św. Mikołaja 75.
 Lipinki 276.
 Mystków 152.
 Skrzyszów 365.
 Szalowa 302.
 Relikwie:
 Grybów, kośc. paraf., (dawne) 114.
 Kamionka (dawne) 127.
 Korzenna (dawne, z Ziemi św.) 130.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja (śś. Anny, Franciszka i Mikołaja) 75.
 Remer Aleksander 24.
 Remer Józef Karol, epit. 26 (1745).
 Remerowa Franciszka, epit. 26 (1757).
 Remerowa Krystyna z Dembińskich, żona Aleksandra 24.
 z Remerów Urszula Niemiryczowa zob. Niemiryczowa.
 Remerówna Maryanna 269.
 Remokowa Apollinara epit. 23 (1767).
 Remu zob. Iserls Moses.
 (au) Repoussé technika, zob. Technika.
 Retabula:
 Biecz, kośc. paraf., w. ołt. 186, 187; ołt. Niepokalanego Poczęcia 190.
 Binarowa, w. ołt. 249.
 Kobylanka, w. ołt. 253.
 Libusza, w. ołt. i boczne 263.
 Rzepiennik bisk., kośc. św. Jana, w. ołt. 292.
 Szalowa, ołt. w. 302; ołt. bocz. 306, 307.
 Retinger Dr., adwokat 407.
 Rewesli nagr. w kośc. Dominikanów krak. 438.

Rękopisy:

- Akt kanonizacji św. Jana Kantego w Szalowej 307 (1754?).
 Consignatio documentorum z r. 1799 w Izbach 120.
 Cracoviensia Grabowskiego 11, 12, 13, 21.
 Kopiarze zob. Kopiarze.
 Łępkowskiego noty rękopism. 96—97.
 Memoriał misji w Grybowie (plebania) 119.
 Miracula św. Jana Kantego w Szalowej (nieistn.) 308 (1687).
 Missalia Jana Mikłaja ze Siemichowa w Zborowicach (nieistn.) 165.
 Opis konsekracji kośc. paraf. w Grybowie, Grybów 119.
 Pamiętniki zob. Pamiętniki.
 Protestacja i opis rabunku żołnierzy ros. z r. 1770 w Bieczu 170, 230.
 Protokół obrad magistr. krak. z roku 1683, 20.
 Revisiones Quartaliensium krak. 34.
 Rękopisy wielkie 430.
 Rogawskiego noty 250.
 Wizyta dycezyjna Tylickiego z roku 1608, archiwum konsyst. krak. 99—100.
 Roch św. obr. 383.
 Rocha św. kaplica i szpital w Krakowie zob. Kaplice, Szpitale.
 Rocznica chrztu Jagiełły 40 (1886).
 Rody szlacheckie na podgórzu karpackiem, ich udział w budownictwie i sztuce 96.
 Rodzina Chrystusa obr. 422.
 Rodzina Matki Boskiej obr. 247.
 Rodzina św. obr. 66, 90, 93, 117—118, 131, 187, 298, 359, 445.
 Rogala herb zob. Herby.
 Rogawski Karol, konserwator 334; noty 230; zbiory w Olpinach zob. Zbiory.
 Rogi, miejsc. 395; kościół: drzwi połud., dzwon, ławki, obrazki ze scenami alegorycznymi.
 Rogajska Ludwika zob. Patronowie.
 Roguski Jakób, uczeń i przyjaciel Fabritiusa 203 (1637).
 Rok jubileuszowy 211 (1670).
 Rokitno, kościół 148.
 Romerów kaplica grobowa w Biezdzie-dzy 397.
 Ronchi zob. Ronlt Piotr.
 Rondel bramy Floryańskiej w Krakowie 28, 41, 349, 383, 387, 414, 436.
 de Ronghe zob. Ronlt Piotr.
 Ronlt Piotr, Medyolańczyk, murarz 177 (1560).
 Ropa miejsc. 167, 253, 282, 318.
 Kościół 282—284; baldachim procesyjny 284; dzwony 284; grób Stan. Wilhelma Siemieńskiego 283; nagrobek Grotkowskiego (dawny) 283; nagrobek Górskiej (dawny) 284; ornaty 284.
 Pałac Siemieńskiego i park 282.
 (Portrety w pałacu 282).
 Ropa rz. 168, 171, 174, 175, 235, 243, 246, 308, 309.
 Ropica ruska 167, 285; cerkiew św. Michała 285.
 Ropy źródło w Ropie 282.
 Rosohatka, góra przy Krużlowej 141; drzwi z zamczyska w kośc. w Krużlowej 141.
 Rotmistrz znaku husarskiego zob. Łętowski Stanisław.
 Rotmistrz znaku petyhorskiego zob. Sapięha Ksawery.
 Rotter Jan, dyrektor szkoły przemysłowej, poseł na sejm kraj. 419, 427, 459.
 Rozdrażew zob. Rozdrażewski.
 Rozdrażewski hr. Stanisław z Rozdrażewa, kustosz krak. 33 (1676).
 Rozdziele 167, 285; cerkiew Narodz. M. Boskiej 285.
 Rożembarscy 285.
 Rożembark 160, 167, 259, 285—289, 383.
 Kościół 286—289; dekoracja wnętrza 288; kołowrotowy przyrząd w. ołt. 288; krzyż ołtarzowy 289; lichtarze 289; rzeźby snc. 288—289; szyba kolorowa 289; wieża 286.
 Plebania dawna 289.
 z Rożembarku Jan, dziedzic, 285 (1428, 1441).
 Rozga Walenty 64 (1617).
 Rozwadowski ks., proboszcz w Zakliczynie 441.
 Rożen (bez imienia) 145.
 Rożen Adam, iudex palatini krak., współdziedzic Mogilna 149, 150 (1615).
 Rożen Adam 206 (158. .).
 Rożen Albert, właściciel Wilczyk 121 (1608), 161 (1608).
 Rożen Jakób, proboszcz w Mogilnie 149 (1552).
 Rożen Jan Piotr, pomnik w Mogilnie 342.
 Rożen Klemens na Rożnowie 107 (1370), 110 (1370).
 Rożen Piotr z Bruśnika 149 (1595, 1608), 150 (1608).
 Rożen Piotr z Rożnowa 107 (1370), 110 (1370).
 Rożen Rafał, nagr. w Bruśniku 108.
 Rożen Stanisław, dziedzic Bruśnika 107, 109 (1608), 120.
 Rożen Sulisław, właściciel Jastrzębi 120 (1412).
 Rożnowa Anna z Chełmskich, żona Stanisława 107, 109 (1608).
 Rożnowa Zofia z Kaśni 120.
 Rożnowie, nagr. w Mogilnie 149—150.
 z Rożnow Elżbieta Tęgoborska zob. Tęgoborska.
 Rożnow, miejsc. 107, 110, 150, 347.
 Budowle wojenne 347.
 z Rożnowa Barbara zob. Tarnowska. por. Rożen.
 Równie 395; dzwon, ornaty.
 z Różańskich Maryanna Gierszowa zob. Gierszowa.
 Rubieszów, kośc. Dominikanów 271, 274.

- Rudawa rz. 39, 325; ul. nad Rudawą w Krakowie zob. Ulice.
- Rudolf, pleban biecki 177 (1326).
- Rumińska Marya zob. Patronowie.
- Rusey książęta zob. Włodzimierz i Włododar; por. Koloman i Salomea.
- Rusey książęta og. 161.
- Rusiecz; scholastyk rusiecki zob. Ścihor Benedykt.
- Ruski wojewoda:
Dymitr 191.
Lubomirski Stanisław 107 (1627).
- Ruskie cerkwie zob. Cerkwie; obrazy zob. Ikonostas i Obrazy.
- Russek Józef, mieszczanin biecki nagr. 192, 204 205 (1885).
- Rusznice stare w Gorlicach (lanus) 252.
- Rybaki ul. w Krakowie zob. Ulice.
- Rybie nowe zob. Nowe Rybie.
- Rybotyce 438; księgi rybotyckie.
z Rycht Stefan Humiecki zob. Humiecki.
- Ryglice 431; ołtarzyki.
- Ryńska Sydonia zob. Patronowie.
- Ryński Stanisław, dziedzic Gorlic 252 (1630).
- Rymanów 256.
- Rynek biecki 175, 232, 235—236, 240—241.
Dawna postać 175.
Domy prywatne w Ryнку: dom Becza i dom na południu rynku 241.
Ratusz zob. Ratusze.
- Rynek bobowski i dawne zabudowania 106.
- Rynek główny w Krakowie 3—7, 21, 321, 332, 357, 375, 428, 436, 437, 448.
Budynki w rynku:
Bonarowska kam. (l. 9), napisy 6.
Delpacych i Bėllów kam. (l. 14, dziś Eilego), brama 428; pułapy 428; rzeźby 436, 437.
Jabłonowskich kam. (l. 20) 436; dziedziniec 437.
Kirchmajerów kam. (l. 44), rzeźba 375.
Komornieckiego (l. 17), napis na pamiętkę pożaru 321; stropy i data 6.
Montelupich (l. 7, dziś Bartynowskiego), napis 6; obramienia i portale 357.
Siedleckich (l. 45), obramienia okien 448.
Sukiennice, napisy 3—6.
pod »ściętą głową« kamienica zob. wyżej Kirchmajerów kam.
Tablica Kościuszki 321.
Wieża ratuszowa, napis 3.
Zagubione napisy 6—7.
- Rynek mały w Krakowie 28, 42.
Dom l. 6, nadproże zob. Ul. Kolejowa, dom ś. p. W. Rzewuskiego.
Dom XX. Penitencyarzy P. Maryi, napis 28.
- Ryngraf, Kołaczyce 398.
- de Ryszerz Feliks Antoni, malarz 140 (1776).
- Rytuał słowiański w Muszynie 394.
z Rytwian Helena Zborowska zob. Łętowska.
- Ryznerski Hipolit, kanonik, proboszcz w Kobylance 254, 258.
- Rządca starosądecki, Pieniążek Krzysztof 142 (1575).
- Rzeczyc Albert Jakób, pleban w Krużłowej 143 (1608), 164.
de Rzeczyc Albert Jakób zob. Rzeczyc.
- Rzegocina 450, 451.
Kościół 451; chrzcielnica, dzwon i ołtarze 451.
- Rzepiennice, wieś 259.
- Rzepiennik 258, 291.
- Rzepiennik biskupi 167, 289—295.
Kapliczka przy gościńcu 295; rzeźby snc. 295.
Kościół św. Jana Chrzciciela 291—295; dekoracya wnętrza 291; napis dawny 292; ołtarz boczny 294; ołtarz w. z rzeźbą 292; rzeźby snc. z dawnej kaplicy w Rzepienniku suchym 292—294; szafa z pozytywu 295; tryptyk 292; zakrystya 292.
Kościół parafialny 290—291; cyboryum 290; dzwony 290—291; kielich, konfesyjonał 290; obraz cud. M. Boskiej 290; ornaty 290; pergaminowy dokument 290.
- Rzepiennik marciuszewski 290.
- Rzepiennik strzyżewski 167, 290, 295; dawny zamek i reszty murów 295.
- Rzepiennik suchy 290, 291, 295; dawna kaplica 294, 295.
- Rzeszów 206, 336, 343, 345, 367, 405, 412, 415, 416, 431, 441, 454, 457, 463.
Archiwalia 405.
Dziedzic na Rzeszowie zob. Ligęza Mikołaj Spytek.
Kościół Bernardynów 345, 431, 442, 454, 457, 463; kaplica M. Boskiej 441; krypta Ligęzów 454, 457, 463; napis w krypcie 457; ołtarz krypty 454, 457, 463; rzeźba z ołtarza krypty 454.
Kościół popijarski 367, 416, 431, 441—442; fasada 416; kaplica 367, 416; podwoje 416; rzeźby 416.
Kościół przy starostwie 345, stiuki.
Zamek Ligęzów 345, 403; fortyfikacye systemu Vaubana, mury zamkowe, rzeźby na słupach, wieża wjazdowa.
- Rzewuski Walery, fotograf 348.
- Rzezany 450, 452; kościół 452; chrzcieln. kielich, lavabo, ołtarz rzeźbiony 452.
- Rzeźbiarze i sncerze:
Albert z Krakowa 373 (1575).
Broniszewski 414, 420, 421, 453.
Gnatowie Franciszek 157 (1706).
Gucci 380.
Kuszcziez Albert 373 (ok. 1575).
Maco Andrea 364.
Marcian 374.
Mikołaj 137 (1486).
Orłowski Wojciech 364 (1633).
Piotr z Biecza 171 (1507).
Staniecki Adam 364 (1637).
Stwosz Wit 113, 155, 238, 294, 295, 348, 414, 426, 444.

Stwosza syn 113.
Szerzyk Szczęsny 396 (1558).
Wisł 393.

Rzeźby:

Alwernia, pasy drewn. 348.
Bagienica, pałac Ligęzów 371.
Baranów, odrzwia kościelne i w zamku 377.
Biecz: Dom Bicza, medaliony Zygmunatów i herby 241. — Kościół paraf., fig. Chryst. w epit. Czaplicza 209; krzesło barokowe w zakr. 226; Męka Pańska na belce w tęczy 181, 193—195; ołtarz wielki i boczny zob. Ołtarze; pomnik Ligęzy 192, 198—199; pomnik Sułowskiego 192, 195; pulpit barokowy 171, 221—222, 224, 225; pulpit gotycki 218; ramy nagrobków rzeźbione 199 i nast.; stalle barokowe 223—226, 227, 229, 334; stalle gotyckie 192, 214, 215—217, 460; stalle małe 192, 213, 220—221, 226; świeczniki ołtarzowe drewn. 217—218; świecznik wiszący mos. 228—230; zawieszenie na dzwonek barok. 226; zawieszenie na dzwonek got. 192, 219, 220. — Kościół św. Piotra, pomnik Paulinowej 242. — Ratusz, herby 255. — Szpital miejski, figury drewn. i płaskorzeźby 237—238. — Tablica pamiątkowa Ligęzy 170, 238—239. — Zamek, rzeźby dawne 243.
Bieliny, ambona 432.
Bierzanów, pomnik marm. Ziemięckiego 457.
Binarowa, belka z Męką Pańską 248; chrzcielnica kam. 250—251; klęcznik drewn. 250; krzyż mos. 251; ołtarz w. drewn. 249.
Biskupice, figura got. 407.
Bobowa, kośc. WW. Świętych, rzeźby dawne w belce i w. ołtarzu 103, 104; kośc. św. Zofii, krypta 105, Męka Pańska w belce (dawna) 106, portal gł. 104, 106.
Bochnia, kośc. paraf., relikwiarz drewniany 366.
Bolesław, pomniki Ligęzów 411, 416, 454; pomnik w kościele 411; ołtarzyk kapł. Ligęzów 411, 416; rzeźby ornam. kaplicy 411; ramy epitaf. Ligęzów 411.
Borek pod Rzeszowem, ołtarze drewn. 416, 442.
Bruśnik, kościół, dawne rzeźby 108.
Brzeźnica, ołtarze 452.
Brzyska, ołtarze z dawnego kośc. 397; chrzcielnica 146, 147, 397—398.
Ciężkowice, krucyfiks drewn. 111.
Czatkowice, płaskorzeźby w przydrożnej kapliczce 444.
Czechów, odrzwia 341, 431.
Dębno pod Wojniczem, kościół, fragmenta w prezbiterium 379, lichtarz drewn. 380; zamek, figura św. Jana Nep. i płaskorzeźby 380.

Dukla, kościół paraf.: ambona, konfesyjonał, ławki i ołtarze 396, sarkofag Mniszchowej i Stadnickiego 396.

Frysztak, krzyż 398.

Gdów, tabernakulum 388.

Gnojnik, szafka i portal gł. z wimpergą 448.

Grybów, kośc. paraf.: posąg drewn.

M. Boskiej (dziś w Krakowie) 113;

rzeźby dawne 113—114. — Kośc.

św. Bernardyna, belka z Męką Pańską, dawna 118; posąg św. Bernarda dawny 119. — Kośc. dawny

św. Krzyża, belka w tęczy 118.

Grybów, ławka kollatorska 449.

Grywałd, rzeźby figuryczne 425.

Hyżne, chrzcielnica kam. 432.

Jadownik, ambona i chrzcielnica 431.

Jakubowice, chrzcielnica drewniana

i lichtarze drewn. 410.

Jasień, maswerki okien 451.

Jazowsko, ołtarz boczny 369—370,

393, 396; płaskorzeźba Boga Ojca

w nim 370.

Jeżów, herb i płaskorzeźby 123.

Just, chrzcielnica kam. 374.

Kaleszany, w. ołtarz 449.

Kamionka mała, półfigury Świętych

422 (figura św. Kingi zob. Stary

Sącz).

Kamionka wielka, chrzcielnica 126;

tarcza herbowa 125; dawna belka

z Męką Pańską 126.

Kasina w., płaskorzeźby i posąg św.

Magdaleny (?) 423.

Kobylanka, menza w. ołt. 253; nagrobek

Krystyny Wielopolskiej 255.

Korzenna, chrzcielnica 128, 129—130,

137, 162; nagrobek 127—128; ołtarz

w. 127, 129, 131; tryptyk dawny

rzeźbiony 130.

Kraków:

Domy: Anny św. ul., Bibl. Jagiell.,

pomnik św. Jana Kantego 16;

tablica z bursy Jeruzalem 15, 48.

— Floryańska ul., odrzwia 7,

portale 358. — Jagiellońska ul.,

Zakład chem., medaliony w dawnym

refektarzu Norbertanek 322—323. —

Jana św. ul., brama domu l. 10 str. 457;

medalion dawny Zygmunta I w domu l. 3

str. 21. — Kanonicza ul., dom

Długosza, kominek marmurowy 446,

tablica psalterzystów 36, 446;

dom A. Raczyńskiego, obramienie

okien i odrzwia 409; meda-

lion św. Jacka na rogu placu św.

Magdaleny 12. — Karmelicka ul.,

fig. św. Jana Nep. (dawna) na

mostku Rudawy 325. — Kolejowa

ul. l. 11, odrzwia z Małego Rynku

28, 42. — Krakowska ul. l. 10,

płaskorzeźba na fasadzie 44. —

Plac św. Magdaleny, medaliony

św. Bronisławy i św. Jacka 12.

Rzeźby (c. d.):

- Plac Maryacki, rzeźba W. Stwosza i okna 414. — Rynek główny, Delpacych i Bellów dom, brama 428, rzeźby 428, 436, 437; Kirchmajerów dom 375; Montelupich, obramienia i portale 357; Siedleckich, okna 448; Sukiennice, kartusze rzeźbione 3, 4. — Rynek mały, nadproże zob. Kolejowa ul. 1 11. — Sławkowska ul., beluarda dawna i płaskorzeźba 21; dom I. 4, figurka M. Boskiej 19. — Słowiańska ul., Latarnia zmarłych zob. niżej kościół św. Mikołaja. — Wielopole ul., fig. św. Floryana 42.
- Klasztor Dominikanów zob. Krużganki.
- Klasztor Franciszkanek, odrzwia marm. 10.
- Klasztor Franciszkanów, zob. Krużganki.
- Klasztor Kapucynów, figura św. Jana Nepomucena 39, 325.
- Klasztor Karmelitów, obramienie epit. Czaplica 39.
- Klasztor Norbertanek, rama 47.
- Kościół św. Barbary, Ogrojec 357 — 358, 366, 447.
- Kościół B. Ciała, Ogrojec 448; ołtarz w. 383, 393; stalle 458; rzeźby og. 463.
- Kościół Dominikanów, portal kaplicy Myszkowskich 343; kościelny 346, 348, 366, 367, 368, 370, 412.
- Kościół Franciszkanów, laski okien 420, 421; maswerki 462; pomnik Borkowej 416—417.
- Kościół św. Katarzyny, portal 346; szczegóły architektoniczne 464.
- Kościół katedralny, stalle 437; szczegóły architekt. w kościele, kaplicy Zygm. i wieży Zygm. 383, 384, 387, 421, 422, 434, 435, 436.
- Kościół św. Krzyża, szczegóły architektoniczne 429.
- Kościół św. Marka, ołtarz w. 127, 408, 414, 421; ołtarz M. Boskiej 408, 414, 421; pomnik Gedroycia 414, 417, 421, 427, 437, 447, 448.
- Kościół Maryacki, ambona 365; fragmenty rzeźbione 390; ława kamienna 465; ławka drewn. 447; w. ołtarz 348, 418; nagrobki zob. Nagrobki; posąg Chrystusa siedzącego 392; stalle 363, 408.
- Kościół św. Mikołaja, ambona drewniana 75; Latarnia zmarłych na dawnym ementarzu 76—77; nagrobek prepozyta Krupki 61—62; odrzwia zakr. 58—59; ołtarz w. kam. 60—61, 64, 65; ołtarze boczne 61, 66; posąg drewn. M. Boskiej 62, 63; posągi Ojców kościoła 61; posągi Piotra i Pawła
- w fasadzie 60; stalle drewn. 75; świecznik drewn. 68.
- Kościół Paulinów na Skalce zob. Balustrada i Brama.
- Kościół św. Tomasza, ambona drewniana 92; krycyfiks drewn. 91, 92, 93; ołtarz w. drewn. 92, 93; posągi Chrystusa, Piotra i Pawła w niszach fasady 90.
- Krużganki Dominikanów, nagrobki zob. Nagrobki; szczegóły archit. 412, 413, 419.
- Krużganki Franciszkanów, pomnik 407.
- Pałac królewski na Wawelu, loggia renes. 387.
- Królówka, chrzcielnica i odrzwia kam. 440.
- Krużłowa, figura przydrożna i rzeźby na niej 143, 181. — Kościół paraf., belka w tarczy 134; chrzcielnica 130, 137, 162, 374, 384; kasetony rzeźbione 136; odrzwia zakr. 134; ołtarzyki 139 (jeden w Tarnowie); płyty nagrobkowe 138; posąg drewniany M. Boskiej, dziś w Krakowie 139.
- Libusza, chrzcielnica kam. 146, 265, 266; konfesyonał drewn. 266—267; krucyfiks w kruchoie 267; ołtarzowe rzeźby 263.
- Limanowa, chrzcielnica drewn. 424.
- Lipinki, chrzcielnica kam. 276; płaskorzeźby na pomniku Kuropatnickich 275.
- Lipnica w., belka dawna z Pasyą 147; chrzcielnica kam. 146, 147; misa drewn. z głową św. Jana 147, 148; pomnik kam. Trzycieskiego 144, 145—146, 147.
- Lubla, ołtarze 398.
- Ludzimierz, posądek drewn. M. Boskiej 424.
- Łapanów, nagrobek Łapki marmur. 441.
- Łazany, chrzcielnica 389; odrzwia zakr. 389; pomniki Lubomirskich 389, 433; stalle 389, 433.
- Łącko, chrzcielnica 374, 384, 393—394, odrzwia główne i do zakr. 383; ołtarz w. 127, 383, 393, 437.
- Łużna, kościół, feretron 277; rzeźby z Zółkwi 377. — Szpital miejscowy 279.
- Męcina, ołtarz w kapł. 394; świeczniki drewn. 394.
- Miechocin, kropielnica 376—377.
- Mielec, pomniki Mieleckich dawne 378; portal 378.
- Mogilno, kościół paraf., rzeźba Chrystusa w wielkim ołt. 149; Pasya dawna na belce 150; dawny opis rzeźb 150. — Kościół dawny Jana Chrzyciela, belka z Męką Pańską 151.
- Moszczenica pod Sączem, w. ołtarz drewn. 369, 374, 386, 392, 396.

Rzeźby (c. d.).

- Mszańa dolna, krucyfiks drewniany w ołt. bocznym 423.
- Muszyna, tabernakulum większe 394.
- Mystków, chrzcielnica 151, 375; odrzwia 151; dawne rzeźby 152.
- Nowojowa, pomnik marm. Nowojowskiego 410.
- Niepołomice, Ogrojec 407, 459; rzeźby fasady 458; barokowe 459.
- Nowy Sącz, kośc. paraf., nagrobek rajcy sądeckiego i rzeźby w ogrodzie plebanii 424. — Kośc. pofranciszkański, nagrobki i fragmenty architekt. 417—418, 424.
- Olesno, w. ołtarz 450.
- Olszówka, w. ołtarz 422.
- Paczątkowice, antependyum marmur. 444; boczny ołtarz 444; figury drewniane w kruście 445; krzyżyk z rzeźbioną macią perłową 445.
- Pilzno, portale 431.
- Podkościele, fragmenty pomnika 372.
- Podole, chrzcielnica 361, 394.
- Pogwizdów, figurki złotnicze 430.
- Polna, rzeźby dawne 154.
- Przydonica, belka z Męką Pańską i portal 362.
- Ptaszkowa, chrzcielnica drewn. 157; ławki 156, 157, 158, 461; Ogrojec 154, 155—157; tryptyk rzeźbiony dawny 157.
- Radłów, figura kam. 442, 452; odrzwia marm. kośc. 449.
- Radziszów, w. ołt. 462.
- Ropa, baldachim procesyjny 284.
- Rozenbark, belka z Męką Pańską 288; figury w. ołt. 288; rzeźby snycerskie 288—289.
- Ryglice, ołtarzyki 431.
- Rzegocina, chrzcielnica kam. i ołtarze 451.
- Rzepiennik bisk., kośc. św. Jana, w. ołt. z misą św. Jana u góry 292; snycerskie rzeźby szkoły Stwosza 292—294. — Kaplica przy gościńcu, rzeźby snycerskie 295.
- Rzeszów, Bernardyni, ołtarzyk w krypcie Ligęzów 454, 457, 463. — Kośc. popijarski, portale i rzeźby fasady 416. — Zamek, rzeźby medalionowe 345.
- Rzezawa, ołtarzyk 452.
- Samokleski, ołtarz boczny kamienny 396.
- Sękowa, chrzcielnica 250, 265, 298, 299, 335.
- Siedliska, belka z Męką Pańską dawna 160.
- Skalnik, Sakramentshaus 396.
- Skrzydlna, pomnik Pieniążka 342, 346, 347, 358, 367, 370.
- Skrzyszów, relikwiarz drewn. 365; stalle 365.
- Słopnica król, w. ołtarz 341, 423.
- Sobolów, ambona 440.
- Sromowce niżne, figura M. Boskiej w tryptyku 395.
- Stary Sącz, Klaryski, posąg drewn. św. Kingi 368, 422.
- Strzyżów, nagrobek Stanisławskiego i portale got. kam. 412.
- Szalowa, belka z Męką Pańską 302—304; posąжки Świętych na gzymsach 304; rzeźby dawne 308.
- Szczawnica, tryptyk rzeźbiony, fragmenty 424.
- Szczepanów, kościół paraf., nagrobki 380.
- Szczyrzyce, ambona, lwy przy stalach i stalle 359.
- Szyk, chrzcielnica 342, 360.
- Szymbark, drzwi wchodowe 310, 311.
- Szynwald, chrzcielnica kam., fragment 366; ornamentacja okien 365.
- Tarnów, pomnik Lubomirskiego 441.
- Tarnów, Bernardyni, stalle 416. — Cmentarz, pomnik bisk. Janowskiego 431. — Katedra, ambona 364, 365; pomniki zob. Nagrobki; portale 372; stalle 363; szczegóły architektoniczne 402.
- Tęgorozza, kościół, feretron 374; lichtarze drewn. i krucyfiks 374.
- Turza, w. ołtarz 314.
- Tylmanowa, posąg drewn. M. Boskiej w bocznym ołtarzu i rama obrazu w. ołtarza 394.
- Wielopole, krucyfiks 376.
- Wieruszycze, zamek, szczegóły, architekt. 440.
- Wilczyńska, anioły—świeczniki drewn. 163; chrzcielnica kam. 104, 130, 137, 162, 163, 374, 384; płyta grobowa dawna 163; krzyż srebrny dawny 163.
- Wola Rafałowska w. ołt. 336, 343, 344, 386.
- Wójtowa, latarnie procesyjne 317—318.
- Zakliczyn, kościół, ołtarzyk 441.
- Zasów, tryptyk rzeźbiony 381.
- Zborowice, rzeźby figur. 165; rzeźby dawne 165.
- Zbyszyce, chrzcielnica 314, 363, 374; herby na zwornikach i konzalach 363; pomnik Kampieskiego 363; portale kam. 363.
- Zabno, portal główny 449—450.
- Zmigród, kropielnica 396.
- Rzędzin pod Tarnowem 366; obraz z kaptelki (tryptykowy).
- Rzym 78, 86, 111, 254.
- Cesarze rzymscy zob. Cesarze.
- Obraz z Rzymu w Ciężkowicach 111, 341.
- Obraz watykański, Chrystus na krzyżu 254.
- Obrazu watykańskiego kopia w Kobyłance 253—254.
- Papieże zob. Papieże.
- Rzymska literatura, wpływ jej na epigrafikę polską 329—332.

S.

- S.... Adam, herbu Ogończyk, nagr. w Wilczyskach 163 (156.).
- Sadowski Jan Nepomucen 447.
- Sadzawka na Skalce w Krakowie 375, 386, 403, 417, 421, 428; por. Brama i Balustrada.
- Sakowicz Kazimierz 204 (ok. 1697).
- Sakramentshaus:
Jastrzębia 121.
Skalnik 396.
Zborowice 164.
- Salaterki, dwór w Bruśniku 109.
- Sale:
Baranów, pałac 378.
Biecz, dom Becza 241.
Jeżów 123.
Kraków: Bibl. Jagiell. og. 412; Jagiellońska 321; Obiedzińskiego 17. — Pałac bisk., sala Krakowska i Trzech monarchów 30. — Ratusz, sala Pańska 17. — Szewska ul., dom przy plantach 406. — Wikaryuszów dom na zamku 401.
Szymbark, dwór 312, 313; jadalna 312.
Tęgorz, pałac 363.
Salezjanów dom w Oświęcimiu 465.
Salomea błog., córka Leszka Białego, królowa halicka, żona Kolomana węg. 10 (1268).
- Salomon na tronie, kantata 11.
- Sambor, portret Kromera 191 (teraz w Bieczu).
- Samokleski 396; ołtarz boczny z dawnego kościoła.
- San rz. 407.
- Sandomierz 357, 378.
Kasztelanowa sandom. zob. Sobkowa.
Książę zob. Wacław czeski.
Podkomorzy Jakób 319 (1319).
Ratusz 357.
Wojewoda zob. Lubomirski Jerzy Paweł.
Wojski zob. Niemirycz.
- Sanguszko Eustachy, książę zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
- Sanguszkowie, książęta 257.
- Sanok 76, 426.
Księgi sanockie we Lwowie 426.
Przywileje 426.
- z Sanoka Jan zob. Jan z Sanoka.
- Sapieha Ewaryst, książę, syn Ksawerego 273.
- Sapieha Janusz, syn Ksawerego 273.
- Sapieha Mikołaj, syn Ksawerego 273.
- Sapieha Ksawery, książę, wojewoda mściłowski, kawaler ord. św. Huberta, rotmistrz znaku petyhorskiego 273.
- Sapiehówna Anna, córka Ksawerego 274.
- Sapiehówna Barbara, córka Ksawerego 274.
- Sapiehówna Tekla, córka Ksawerego 274.
- Sapieżyna Teresa z Suffczyńskich, żona Ksawerego 273.
- Sare, nadinżynier 410.
- Sarnecka Agnieszka, żona Marcina (?) epit. 192, 203—204 (1673).
- Sarnecki Marcin, rajca biecki, epit. 192, 204 (1697), 221.
- Sarnowski Jan, hetman, pomnik w Tarnowie 373 (XVI w.).
- Sarnowski Krzysztof, pomnik w Tarnowie 373.
- Saski hotel zob. Hotel.
- Saski król, Fryderyk August 18 (1810).
- de Saxia bracia św. Ducha zob. Bracia.
- de Saxia kanoniczki zob. Kanoniczki.
- Sącz zob. Stary Sącz.
- Sącz Nowy zob. Nowy Sącz.
- Sącz Stary zob. Stary Sącz.
- Sąd karny w Krakowie, napisy 52.
- Sąd ostateczny obr. 136, 154, 361.
- Sądecki powiat zob. Powiaty — nowosądecki.
- Sądeczyzna 96, 127, 133, 145, ród Pieniążków og. 133 (zob. Pieniążek); zabijki w okolicy og. 96.
- Schedula Marstelli 142 (1545).
- Schimner Leopold zob. Patronowie.
- Schindler Jan Chrzecieli Dr., kanonik, prałat domowy pap., prezes senatu rządzącego Rzeczyposp. Krak., prepozyt kościoła św. Mikołaja, profesor Uniw. Jagiell. 35 (1840), 73 (1834), 76 (1837).
- Schnitz Paweł, odlewacz dzwonów 284 (1810).
- Schneider Jan, odlewacz dzwonów 120 (1699).
- Schody:
Baranów, zamek 377.
Biecz, kościół par. (kręcone) 184, 185, 228.
Kraków: Długosza dom 446; Franciszkanie (w murze) 421; katedra (w. ołtarz) 437; Krzyża św. kościół (kręcone) 428; Skalka 374.
Szymbark, dwór (kręcone) 312.
Wiśnicz (kręcone) 415.
- Schola biecka 170, 212, 215; uczeń zob. Pinderowic.
- Scholarze Krak. 27; scholarzów szpital zob. Szpitale — św. Rocha.
- Scholastyk krakowski zob. Szyszkowski; rusiecki zob. Seibor Benedykt.
- Scholtze Samuel, odlewacz dzwonów 76 (1763).
- Schönborn hr., minister sprawiedl. 337.
- Schpiek Stefan z Biecza, pleban biecki, kanclerz kurii król. 177 (1447).
- Schwarz Henryk zob. Patronowie.
- Sebastian św. obr. 114, 369 (na szybie); rzb. 75; haft 103.
- Sebastjana św. ołtarz dawny w Grybowie 141.
- Seckau, muzeum dyecezyjne 456.
- Sejmy polskie 31 (1818), 195 (1569), 234 (1775); Rzeczyposp. Krak. 325.
- Sekretarze królewscy:
Ciekiński Piotr 215 (1604).
Fihauzer Konrad 109 (1638).
Karnkowski Jan, sekretarz Olbrachta 33 (1504).

- Kromer Marcin 202.
 Sembratowicz, kardynał 318.
 Sembratowicze 318.
 Semeniuk, urzędnik Kasy zaliczkowej 238.
 Senacka ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Senat rządzący Rzeczypospolitej krak. 35, 41 (1841), 57 (1824), 73, 325 (1815).
 Senatorowie krakowscy:
 Michałowski Józef 24 (1837).
 Schindler Jan Dr., ksiądz 35 (1840), 73 (1839).
 Wężyk Franciszek 20 (1785, 1857, 1862).
 Serafiński Dr., burmistrz bocheński 426.
 Serwis porcelanowy, dwór w Bruśniku 109.
 Setinum, bitwa 16.
 Sewilska katedra 206, obraz Murilla (Wizya św. Franciszka).
 Sędziimirowa Helena, sędzina sądecka, epit. 270.
 Sędziowie:
 bieckiego powiatu, Łętowski Stanisław 234 (1775).
 generalny wojsk kor., Łętowski Stanisław 234, 269.
 grodzcy:
 Cichocki Maryusz, krasnostawski 274 (1752).
 Lutosławski Marcin, sądecki 151 XVI w.).
 Łętowski Jan, owrucki 269.
 Sułowski Piotr, biecki 195 (1569).
 pokoju:
 Krzyżanowski Jan Kanty 80 (1845).
 wojewódzki:
 Rozeń Adam 150 (1615?).
 ziemscy krakowscy:
 Pieniążek Jan 133 (1520, 1532).
 Pieniążek Jan, syn poprzedniego 133.
 Sękowa 167, 250, 265, 279, 282, 285, 295 — 299, 335, 374.
 Kościół paraf. nowy 296, 335; kielich 296, 335; skrzydło tryptyku 298, 335.
 Kościół stary 296—299, 335; chrzcielnica 250, 265, 298, 299, 335; dzwon 299, 335; obrazy w ołtarzach 298; odrzwia boczne i zakr. 297—298; ornaty 299; podścienia 296—297; wieża 297.
 Sgraffito, obrazy i ornamenty:
 Biecz, wieża rat. 231, 236, 351.
 Dębno pod Wojniczem, zamek 380.
 Sidzina 119, proboszcz zob. Ziebrowski.
 Siedleccy 309 (XVIII w.).
 Siedlecka Joanna, podstolina pilźnieńska, epit. 270.
 Siedleckich kamienica w Rynku krak. 448.
 Siedliska 101, 102, 103, 159—161.
 Kościół paraf. 159—161; dzwony 160, dawne 161; ławy dawne 161; monstrancja 159—160; obraz św. Marcina 159, 161; obrazy dawne 160—161; tabernakulum dawne 160.
 Obelisk, nagr. Nowakowskich na cmentarzu 160.
 Sieklówka 398—399; kościół i obrazy tryptykowe, tabernakulum w zakrystyi.
 Siemiechów 441, kościół.
 z Siemiechowa Jan Mikołaj 165 (1518).
 Siemieński-Lewicki hr. we Lwowie 246.
 Siemieński Stanisław Wilhelm, właśc. Ropy 171 (1776), 282, 283 (1722, 1802); grób w kośc. w Ropie 283.
 Siemieński hr. Wilhelm zob. Patronowie.
 Siemieńskiego pałac i park w Ropie 282.
 Sienna ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Siepietnica 258.
 Sieprawie 450, tryptyk.
 Sierakowski Michał Roman, biskup pruski, sufragan i dziekan katedry przemyskiej, prepozyt w Dynowie 268 (1783), 272 (1783).
 Sierakowski Wacław, kanonik katedry krak. 11 (1787).
 Siewierz 8, 27, 29, 30, 35, 48, 50, 270, 272.
 Siewierskiego księstwa administrator zob. Radziwiłł Jerzy.
 Siewierz, książęta-biskupi, wymienieni w napisach:
 Gembicki Piotr 29 (1647).
 Małachowski Jan 30 (1692).
 Sołtyk Ignacy Kajetan 270 (1782), 272 (1783).
 Trzebiecki Andrzej 9 (1670), 27 (1683), 48 (1669).
 Zadzik Jakób 50 (1642).
 Silnicki Saryusz, podczaszy liwski, epit. 376 (1705).
 Siolkowa 113.
 Sitnica rz. 248.
 Sitowski Błażej, pomocnik płatnerski w Wójtowej 318.
 Skacorski z Tuchowa 278 (1701).
 Skalnik 396; kościół: laska, majoliki, monstrancja, obrazki z tryptyku, Sakramentshaus, turybularz.
 Skalski Andrzej, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie 71 (1777).
 Skałka w Krakowie, balustrada i brama sadzawki 374, 375, 386, 403—404, 417, 421, 428: widok na drzeworyciez XV w. 247.
 Skarbce:
 Baranów 377.
 Biecz, kośc. św. Anny 233; kośc. paraf. 179, 186, 460.
 Bobowa (dawny) 103.
 Bochnia, kośc. paraf. 366.
 Bolesław 411.
 Cieżkowice 111.
 Czudziec 442.
 Grybów, kośc. paraf. 113.
 Kobylanka 253, 254.
 Kraków, Dominikanie 335; Franciszkanie 335; katedralny 335, 421, 422, 434; św. Krzyża 428, 429; P. Maryi 335, 362.
 Krużłowa, plebanów (dawny) 133.
 Łużna 277, 278.
 Miechocin 377.
 Olesno 372.
 Rozembark 288.
 Staniatki 373.
 Szalowa 302, 306, 307.

- Szczepanów, kośc. główny 381.
 Szczyrzyc 359.
 Tarnów, katedralny 355, 381.
 Trzciana 356.
 Wiehczka, kośc. paraf. 335, 370.
 Zmigród 396.
- Skarby aryańskie 110.
 Skarszewski Stanisław, kanonik krak. i plocki 35 (1592).
 Skawina 56.
 Sklepienie:
 Biecz, kośc. paraf. 181, 184, 185, 186, 433; kaplice 184—185. — Kromera dom 241.
 Bobowa, kośc. paraf. 102.
 Bochnia, kośc. paraf. 366.
 Ciężkowice 110—111.
 Dukla, kośc. paraf. 396.
 Gnojnik 448.
 Grybów, kośc. paraf. 113.
 Jasień 451.
 Jeżów, dwór 122.
 Kamionka w. 125.
 Kraków, Dom Długosza 446; Dominikanie (krużganki) 419, 420; Franciszkanie 420, 421; katedra 435; P. Maryi kośc., kapl. św. Jana 439, wieża 375; Mikołaja św. kośc. 58; Sukiennice 3; Tomasza św. kośc. 90; Zakład chemiczny uniw. (refektarz Norbertanek) 322.
 Lipnica 145.
 Łazany 388; kapl. Lubomirskich 389, 433.
 Miechocin 376.
 Nowy Sącz, kośc. paraf. 424.
 Oświęcim, kośc. podominik. 461.
 Pilzno 431.
 Rozenbark 287 (drewn.), 288.
 Rzeszów, kośc. przy starostwie 345.
 Stary Sącz, Klaryski 368.
 Szałowa 301.
 Wojakowa 451.
- Sklepy sukiennicze w Krakowie 4 (1257).
 Sklepy w Bieczu 241.
 Składy win w Bieczu 170, 241; w Wysowej 318.
 Skoczyński Piotr, Reformata 308 (1745).
 Skoczyński Stefan, notar. kons. krak. 432.
 Skobel Fryderyk Kazimierz Dr. med., rektor Uniw. Jagiell. 15 (1870).
 Skołyszyn 195, 313; dziedzic Skołyszyna zob. Sułowski Piotr.
 Skotniki, księga wiejska 430.
 Skrochowski Eustachy Dr., ksiądz zob. Konserwatorowie Gal. zach.
 Skrochowski Feliks zob. Patronowie.
 Skrzydlna 133, 136, 342, 347, 358, 367, 370. Kościół 358; dzwony 359; kielich 358; obraz w. ołt. 342, 358; ornat 359; pomnik Pieniążka 342, 346—347, 358, 367, 370; sufit kośc. 358.
 Skrzynia dębowa w Łącku 384; w Słopnicy król. 341, 342, 384.
 Skrzyńska Józefa 37 (1813).
 Skrzyńska Oktawia } zob. Patronowie.
 Skrzyński Adam }
- Skrzyński Kazimierz, obyw. krak. 37 (1813).
 Skrzyszów pod Tarnowem 365; kościół: nagrobek niewiasty, obraz w. ołt., relikwiarz rzeźbiony, stalle, tryptyk.
 Sławkowska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Sławkowska brama 19, 20.
 Słoneczna tarcza w Szalowej 302.
 Słopnica królewska 341—342, 423.
 Kościół: moździerzki 423; obraz w. ołtarza 341, 423; obraz w kaplicy 341; skrzynia żelazna 342, 423; Śmigownica 423.
 Słowakówna Agnieszka zob. Sarnecka.
 Słowiańska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Słowiański kościół w Krakowie, dawny 40.
 Słowiański rytuał w Muszynie 394.
 Słowik, osoba, 290 (1581).
 Słuckie pasy zob. Pasy.
 Słupy przydrożne zob. Figury.
 Służący obserwatorium krak., Grzegorz 42 (1812).
 Smoczyński Wincenty Dr., pleban w Teneczynku 349.
 Smoleński, ksiądz 449.
 Snietnica 101, 161.
 Cerkiew 161; dzwoni i obrazy ruskie 161.
 Snycerze zob. Rzeźbiarze.
 Sobieski zob. Jan III Sobieski.
 Sobkowa Helena, kasztelanowa sandomirska 164 (1608).
 Sobolów 440; kościół: ambona, chrzcielnica, dekoracya ścian, ornat.
 Soboty (hurdyce):
 Gawłuszowice, kośc. 378.
 Jaślany, kośc. 378.
 Kamionka, kośc. 126.
 Kraków, mury miejskie 346, 349.
 Krościenko (pow. krośn.) 397.
 Libusza, kośc. 259.
 Sękowa, kośc. 297.
 Skrzyszów, kośc. 365.
 Staszkówka 300.
 Turza kośc. 314.
- Sobótka (obchód) obr. 30.
 Socyn Faust, grób w Lusławicach 441.
 Sokal 259; na Sokalu Humiecki zob. Humiecki.
 Sokolów 399, 405.
 Księgi 405.
 Pieczęć miejska 399.
 Sokratesa lektoryum w Bibl. Jagiell. 17.
 Solikowski Jan Denetryusz, arcybiskup lwowski 34 (1586).
 Solimena Francesco, malarz 317.
 Sołtyk Kajetan Ignacy, biskup krak., ksiązę siewierski 3 (1784), 152 (1763), 268 (1782), 269—270 (1782), 272 (1783).
 Spichlerz we dworze w Przyszowej 422; w Szczyrzycu (klasztorny) 360.
 Spieszny Franciszek zob. Patronowie.
 Spiska ziemia 95.
 Spiski starosta, Lubomirski Stanisław 107 (1627).
 Spółka mieszkańców Białej, Kąclowej i Siolkowej zob. Patronowie.
 Spytko z Melsztyna, wojewoda krak. 280 (1391).

- Spytkowice, dominium 405.
 Sromowce niżne 395; kościół, kadzielnica, kielich, monstrancya, rzeźba w tryptyku, teza, tryptyk i tryptykowe skrzydła.
 Stachewiczowa Małgorzata z Niebylec-
 kich epit. 26 (1822).
 Stachowicz Michał, malarz 30, 66, 107, 374, 457.
 Stacye Męki Pańskiej przy kość. Reform-
 matów w Krakowie 23—26 (napisy), 49 (napisy), 457 (obr.), 464 (obr.).
 Stadniccy, nagrobki w Dukli 396, w Żmi-
 grodzie (dawny) 396; pałac w Tego-
 borzy 362.
 Stadnicki Andrzej Piotr, brat Djabła,
 nagr. u Dominikanów w Krakowie
 420 (1608), 461, 462.
 Stadnicki Djabł 420.
 Stadnicki Edward hr. 461, 462.
 Stadnicki Franciszek, sarkofag w Dukli
 396.
 ze Stadnickich Teresa Ossolińska zob.
 Ossolińska.
 Stalle:
 Biecz, barokowe 223—226, 227, 229,
 334; gotyckie 192, 214, 215—217,
 460; małe 192, 213, 220—221, 226.
 Bruśnik (dawne) 108.
 Kraków, kość. B. Ciała 458; katedra
 437; Maryacki kość. 365, 408; św.
 Mikołaja kość. 75.
 Leżajsko 226.
 Łazany 389, 433.
 Skrzyszów 365.
 Szczyrzyce 359.
 Tarnów, Bernardyni 416; katedra 363.
 Zbyszycze 363.
 Staniatki 373, 459.
 Kościół klasztorny 373, 459; kielichy
 373, monstrancya 373, skarbiec 373,
 taca 373.
 Staniecki Adam, rzeźbiarz 364 (1637).
 Stanisław ze Szczepanowa, biskup krak.
 175 (1079), 177 (1079), 323.
 Stanisław ze Szczepanowa (jako święty)
 obr. 64, 65, 114, 130, 131, 141, 150,
 190, 205, 260, 263, 292, 298, 342, 358,
 361, 362, 365, 366, 370, 375, 380, 381,
 386, 430, 445, 452; figury 73, 150, 190;
 haft 380; drzeworyt 247.
 Stanisława św. dom w Krakowie 34—35
 (napisy).
 Stanisława św. kościół (dawny) w Bie-
 czu 232, we Wilczyskach zob. Ko-
 ścióły; herb uniw. 14; modlitwa (druk)
 247; ołtarz (dawny) w Grybowie 114;
 ołtarz (dawny) w Krużlowej 141; oł-
 tarze w Krakowie: Kanonicza ul.
 35, kość. Maryacki 392, 458, 460, 461;
 oratoryum w ul. Kanoniczej 34; or-
 der zob. Ordery.
 Stanisław Kostka św. obr. 375.
 Stanisław August, król polski 11 (1787),
 15, 18 (1777), 31, 326 (1776), 350, 399
 (portret), 430.
 Stanisław, bez nazw. 290 (1581).
 Stanisław z Kleparza, rektor kość. w Gry-
 bowie 114.
 Stanisław, ojciec św. Jana Kantego 307
 (1397).
 Stanisław, rektor kolegiaty bobowskiej,
 dyakon gnieźnieński 104 (1475).
 Stanisław z Turzy 313 (1486).
 Stanisławice 301, zob. Jordanowa Kata-
 rzyzna.
 Stanisławski Kasper, nagr. 412 (1656).
 Stara wieś (pod Krużlową) 142, 143.
 Starekonie 96.
 Starostowie:
 bieccy
 Janussius 171 (1383).
 Ligęza Mikołaj 198 (1578), 206 (1591),
 215 (1603), 236 (1570), 240 (1570).
 Wielopolski Jan 268 (XVII w.).
 bocheńscy
 Łętowski Stanisław 102, 234 (1775),
 269 (1775).
 Wielopolski Jan 268 (XVII w.).
 cieszkowski
 Laskowski Jan Jabłon 104 (1698).
 krakowscy
 Wielopolski Jan 254.
 Wodzieki Eljasz 381 (1784).
 krasnostawski
 Cichoeki Maryusz 274 (1752).
 libusey
 Humiecki Stefan 259 (1777).
 Lubomirski Grzegorz (?) 259.
 nowotarski
 Pieniążek Jan 133 (1520, 1532).
 opoczyński
 Ligęza Stanisław 411 (1605).
 owrucki
 Łętowski Aleksander 268.
 pieczowski
 Młocki Karol 133 (1674).
 piński
 Lgocki Jan 140 (1681).
 sądecki
 Pieniążek Jan 133 (1520, 1532).
 spiski
 Lubomirski Stanisław 107 (1627).
 wielicki
 Łętowski Stanisław 102, 234 (1775),
 269 (1775).
 żydaczowski
 Ligęza Mikołaj 198 (1578), 206 (1591).
 Starykoń herb zob. Herby.
 Stary Sącz 95, 102, 109, 110, 145, 149, 151,
 153, 252, 279, 334—335, 347, 368,
 369, 384, 393, 405, 422, 425, 426,
 437.
 Archiwalia 405, 426.
 Dekanat zob. Dekanaty.
 Garbarze sądecy zob. Cechy.
 Kasztelan sądecki zob. Wydzga.
 Kolegiata sąd. zob. Kustosowie kol-
 legiaty sądeckiej.
 Kościóły og. 95.
 Kościół Franciszkanek 425.
 Kościół i klasztor Klarysek 102, 334—
 335, 347, 368, 422; chór zakonnice
 368; kapitułarz 368; kaplica św.

- Kingi 368; posąg św. Kingi 368, 422; szpinet 368; zabytki og. 347.
 Kościół parafialny 369; obraz w. olt. (Pietà) i skrzynia cechowa 369.
 Księgi miejskie 109, 405; księgi z Piwnicznej 405, 426.
 Mieszczanstwo sądeckie 95.
 Rządca star. sąd., Pieniążek Krzysztof 142 (1575).
 Sędzia grodzki sądecki, Lutosławski Marcin 151 (XVI w.).
 Starosta sądecki Pieniążek Jan 133 (1520, 1532).
 ze Starego Sącza Mikołaj zob. Mikołaj.
 ze Starego Sącza Minard zob. Minard.
 Stary Wisniew 356, 430; kościół 356; łoże w kościele 356; obraz M. Boskiej 430.
 Stary Zmigród 437, ornaty.
 Staszko z Korzennej 127 (1383).
 Staszkowscy 299.
 Staszkowski Hieronim, tenentaryusz Staszówki 299 (1581).
 Staszkowski Stanisław, właściciel Polnej 153 (XV w.).
 Staszówka 167, 299—301, 383.
 Kościół św. Wojciecha 299—301; belka w tęczu 300; dzwony 300; kropielnica 300; obrazy i ołtarze 300; ornaty 301.
 Stawisza 101, 161; cerkiew 161.
 Stefan Batory, król polski 14, 34 (1586).
 Stefanowski Wojciech, pleban Szalowej 301 (1750).
 Steżycza 215; zob. Jordan Stanisław Spytek.
 Stiborius, sołtys w Rozembarku 285 (1390).
 Stuki 345, 415, 421, 442.
 Stolarze, cech zob. Cechy.
 Stolarzy baszta zob. Baszty.
 Stółki, Biecz 247; Jastrzębia 121. (Por. Krzesło).
 Stowarzyszenie żydów. »gemilat hasodem szel emet«, czyli stow. prawdziwej dobroczynności 45.
 Stradom, przedmieście zob. Przedmieścia.
 Stradomska ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Straszewska Helena, epit. 271 (1878).
 Straszewska Jadwiga zob. Patronowie.
 Straszewski Franciszek epit. 271 (1859).
 Straszewski Jan 271 (1878).
 Strepa Jan, właściciel Szalowej 301 (XV w.).
 Strepa Klemens, właściciel Korzennej 127, 128 (XV w.).
 Strepa Mikołaj właściciel Szalowej 301 (XV w.).
 Strepa Stanisław, właściciel Szalowej 301 (XV w.).
 Strepowa Katarzyna, żona Klemensa, nagr. 127—128 (XV w.).
 Stropowie, ród 127 (XV w.).
 Strigonium, bitwa 16.
 Stroje kobiece w Bieczu 242.
 Stroje mężczyzn w Bieczu 242.
 Stroje w obrazach lub rzeźbach: francuskie 268, 395.
 góralskie 395.
 hiszpańskie 373.
 mieszczkańskie i polskie 65, 118, 190, 209, 213, 222, 237, 246, 268, 281, 305, 316, 348, 362, 379, 394, 395, 397.
 Strojnowscy 109.
 Stróże, stacya kolejowa 121.
 Strusina, gmina przy Tarnowie 400, pieczęć.
 Stryjeński Tadeusz, architekt zob. Konserwatorowie Galicyi zach.
 Strzelecy krakowscy 30.
 Strzelichowski Piotr, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie 57 (1893).
 Strzelnice:
 Biecz 174, 231.
 Szybark, dwór 309
 Strzemięńczycy 96, 127, 164.
 Strzemięńczyk Jan 164 (XV w.).
 Strzemię herb zob. Herby.
 Strzemię szwedzkie (Biecz) 247.
 Strzemiński Tomasz, bisk. krak. 56.
 Strzeszyn przy Bieczu 175, 242.
 Strzyżów 412, 416.
 Kościół 412, 416; nagrobek Stanisławskiego 412; portale 412.
 Studenka 300, kościół.
 Studiosus scholae bieccensis zob. Pinderowie.
 Stuła, kośc. św. Mikołaja w Krakowie 68—69; Szczyrzyce 359.
 Stwosz Wit, rzeźbiarz 113, 155, 238, 294, 295, 348, 414, 426, 444.
 Stwosza syn 113.
 Stwosza szkoła zob. Szkoła.
 Styl heraldyczny 70 uw.
 Substrukcyje murów miejskich w Bieczu 238, 241.
 Sucha, zbiory Branickich 336.
 Sucharska Franciszka epit. 87 (1804).
 Suffczyńska Domicella Zofia epit. 273.
 Suffczyński Kazimierz 273.
 z Suffczyńskich Teresa Sapieżyna zob. Sapieżyna.
 Sufit:
 Aleksandrowice 436.
 Biecz, dom Beza 241.
 Binarowa 248.
 Bobowa, kośc. paraf. 103; kośc. św. Zofii 105.
 Ciężkowice 111.
 Grybów, kośc. św. Bernardyna 116, 117, 118.
 Grywałd 425.
 Jastrzębia 120.
 Jeżów, dwór 124.
 Kamionka w. 125.
 Kobylanka 253.
 Kołaczyc 398.
 Korzenna 130.
 Kozy 407, 458, 459, 460.
 Kraków: Floryańska ul. (l. 35) 358.
 Krakowska ul., domy 44; Plac Maryacki 414; Rynek: Delpacych i Belłów dom 428, Komornickiego 6; Szewska ul., dom przy plantach 406; Wawel, domy Wikaryuszy 392, 401.
 Krużłowa 133, 134, 136, 335, 392, 461.

- Libusza 259, 260.
 Lipnica 145, 147.
 Mysłków 152.
 Olszówka 422.
 Podole 361.
 Przydonica 362.
 Ptaszkowa 157.
 Rozembark 288.
 Rzeplewnik bisk., kośc. św. Jana 291.
 Siedliska 159.
 Skrzydlina 358.
 Staszkówka 300.
 Szalowa 301, 304, 305.
 Turza 314.
 Tyczyn, kośc. św. Krzyża 442.
 Wilczyńska 163.
 Wójtowa 315, 318.
 Zborowice 164.
 Zbyszyce 363.
- Sufragani:**
- Amiein Jan, krakowski 114 (1505 sie!).
 Dembski Paweł, krakowski 348 (1588).
 Lipnicki Wojciech, krakowski 192, 200 (1657).
 Sierakowski Michał Roman, przemyski 268 (1783), 272 (1783).
 Szpot Andrzej, krak. 157 (1558).
- Sukiennice w Krakowie 3—6, 460.**
- Langerówka 460.
 Muzeum narodowe zob. Zbiory.
 Napisy 3—6.
- Sulina herb zob. Herby.**
- Sułowski Piotr, dziedzic Skolyszyna, sędzia grodzki biecki, poseł na sejm 1569 nagr. 192, 195—197, 226; og. 319 (1581).
- Sułowskich kaplica w Bieczu 184, 185, 190.
 Sultán gilański 11.
- Superior Jezuitów zob. Załęski.**
 Surzyński ksiądz w Poznaniu 337.
- Suszycki Remigiusz, archidyakon krak. 35 (ok. 1724).
- Sutereny w Jeżowie 122.**
- Sygnatura:**
- Boguchwał (projekt) 415.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja 60; św. Tomasza 92.
 Ludzimirz 424.
 Sękowa 297.
- Sykstus św. 35.**
- Sykstus V, papież 34 (1586).
- Symeon św. obr. 114.
- Synagoga zob. Bóźniec.**
- Syndyk apost. Reformatorów w Bieczu, Stanisław Lętowski 234 (1775).**
- Syndykówka w Krakowie 3.**
- Syrokomla, znak herbowy zob. Herby.**
- Szafy:**
- Biecz, kośc. paraf. 218—219.
 Binarowa 250.
 Gnojnik (kamienna) 448.
 Łazany (kamienna) 389.
 Rzeplewnik bisk., kośc. św. Jana 295.
 Wójcikowa (kamienna) 451.
- Szalewscy 301.**
- Szalowa 153, 167, 301—308.**
- Kościół 301—308; akt kanonizacyi św. Jana Kantego 307—308; antependium 307; biblioteka 307—308; casulae (dawne) 308; dywan wschodni 307; kielich 307; łoża 302, 304, 306; Męka Pańska na belce 302—304; muzyczne instrumenta 307; nawa główna 304; nawy boczne 304—306; obrazy 306—307; ołtarz w. 302, dawny 308, św. Jana Kantego 306—307, boczne 305, 306; ornat 307. prezbiterium 301, 302; świeczniki procesyjne (dawne) 308; wela 307; wnętrze i dekoracya 301—306.
- Szalowscy 121, 277, 301.**
- Szalowski Krzysztof 301 (1608).**
- Szalowski Serafin 301 (XVI w.).**
- Szalowscy 301.**
- Szalowski Krzysztof 301 (1581).**
- Szambelan król., Józef hr. Kuropatnicki 275 (1832).**
- Szańce konfederatów barskich w Muszynie 424.**
- Szczawnica 424, tryptyk rzeźbiony.**
- Szczepan św. obr. 64, 114, 131, 360, 445; fig. 190.**
- Szczepana św. kościół w Krakowie zob. Kościoły.**
- Szczepan bez nazw. 290 (1581).**
- Szczepanów 66, 380—381.**
- Kościół paraf. 380—381; chrzcielnica 66, 380; kielich 381; kruchta 380; nagrobek Gładyszowej i Młodeckiego 380; obraz wotywny 380; obrazy tryptykowe na chóru i w kruchcie 380; ornaty 380, 381; skarbiec 381.
- Kościół Lubomirskich 381; obrazy tryptykowe, portrety rodziny Lubomirskich, predella w. ołtarza.**
- Szczepańska ulica w Krakowie zob. Ulice.**
- Szczepański plac w Krakowie zob. Place.**
- Szczerbula, snycerz 447.**
- Szczyrzyce 358, 359—360, 461.**
- Archiwum klasztorne 461.**
- Klasztor Cystersów 359—360; brama obok spichlerza 360; dzwon 359; obrazy 359; ołtarzyk w krużgangu górnym 359; siedzenia w krużganku dolnym 359; spichlerz 360; zegar 359.**
- Kościół 359; b. ama dziedziczna kośc. 359, 360; odrzwia i portale 359; wnętrze 359.**
- Szczyrzycki dekanat zob. Dekanaty.**
- Szembekowa Zofia epit. 25.**
- Szembekowie, zbiory w Porembie 336.**
- Szeroka ul. w Krakowie zob. Ulice.**
- Szerzyk Szczęsny, snycerz (?) 396.**
- Szewcy, bractwo zob. Bractwa; cech zob. Cechy; kaplica w Bieczu zob. Antoniego św. kaplica.**
- Szewska ul. w Krakowie zob. Ulice.**
- Szkarpy:**
- Baranów, kośc. 377.
 Biecz, brama kośc. 232; kośc. paraf., absyda 181, nawy 179, zakrystya

- 186; mur obronny 174, 175, 238; wzgórze 241.
 Biedziedza 397.
 Bobowa, kość. paraf. 102; kość. św. Zofii 104.
 Bochnia, paraf. 366.
 Bruśnik, kość. 107.
 Ciężkowice 110, 111.
 Grybów, kość. paraf. 113.
 Kraków, Dominikanie (kruźganki) 418, 419; Katarzyny św. kość. 390, 464; Katedra, skarbiec 434; Maryacki kość. 390; Mikołaja św. kość. 58, 59; Synagoga 357.
 Lipnica w. 145.
 Łazany 388, 433.
 Niepołonice 458.
 Pyszniça 439.
 Szymbark, dwór 309.
 Wojakowa 451.
 Zborowice 164.
 Zbyszyce 363.
 Szklane krawki z Biecza 231, 247, 450.
 Szklarz biecki, Trzonkowski 247.
 Szklarze, cech zob. Cechy.
 Szkocya 199.
 Szkoła czeska (obrazy) 263.
 Szkoła katów w Bieczu 170.
 Szkoła krakowska cechowego malarstwa i rzeźbiarstwa 95.
 Szkoła nadreńska zob. Szkoła niemiecka.
 Szkoła niemiecka malarstwa 153 (XVII w.); nadreńska 191; staroniemiecka 445; starosaska 247.
 Szkoła przemysłowa wyższa w Krakowie 49, napis 49—50.
 Szkoła przemysłowa wyższa w Wiedniu (Kunstgewerbeschule) 427, laboratorium chem. dla historii sztuki.
 Szkoła sienińska zob. Szkoła włoska.
 Szkoła staroniemiecka | zob. Szkoła
 Szkoła starosaska | niemiecka
 Szkoła Stwośza, snycerska 113, 155, 294, 295, 444.
 Szkoła tarnowska katedralna 370.
 Szkoła włoska malarstwa 187, 334; sienińska 132.
 Szkoła zwierzyniecka w Półwsiu Zwierzynieckim 47, napis.
 Szlacheckie rody na podgórzu karpakiem, ich udział w budownictwie i sztuce 96.
 Szlachectwo profesorów uniwersytetu 70.
 Szmoniewski ks., proboszcz w Bieczu 177 (1683, 1770).
 Szolajski Adan 295.
 Szolajski Jan Adam zob. Patronowie.
 Szpalery dywanowe w Gawłuszowicach 378.
 Szpinet w Starym Sączu, Klaryski 368.
 Szpitala św. Ducha (Jadwigi) w Bieczu prepozyt, Jan Czaplic 192 (1680).
 Szpitala św. Ducha w Krakowie przełożona, Marta Grzymalina 89 (1425).
 Szpitala św. Łazarza w Krakowie fizyk, Dr. Bazyli Fiałkowski 85 (1840).
 Szpitale:
 Biecz, miejski (Jadwigi, przy kość. św. Ducha) 171, 172, 173, 174, 192, 232, 235, 237—238, 242, 246, 247, 258; herby i odrzwia 237, rzeźby figuralne 237—238.
 Kraków: Ducha św. 27—28, 89; napis zagubiony 27—28. — Łazarza św. 85. — Rocha św. (dziś kość. P. Maryi, dawniej scholarzy) 22, 27, kaplica św. Rocha i napisy. — Walentego św. 77.
 Łężna, miejskowy 279, rzeźby i obraz św. Marcina.
 Szpitalna ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Szpot Andrzej, sufragan krak. 157 (1558).
 z Szrednickich Kunegunda 1° Branecka 2° Bugajska epit. 82 (1812).
 Szreniawa herb zob. Herby.
 Szytych (por. Miedzioryt) w dziele Brauna, widok Biecza 172, 174.
 Szweccya 12; Szweccyi król zob. Władysław IV.
 Szwedzi, szwedzkie wojny 43, 56 (1655, 1656), 58, 78, 170 (1657), 235 (1657), 237 (1657), 372, 378.
 Szyk, miejsc. 342, 358, 360.
 Kościół 360; chrzcielnica 342, 360; obrazy tryptykowe 360; ornaty 342, 360.
 Szymbark, wieś 167, 251, 308—313, 377. Dwór obronny 309—313, 377; drzwi wchodowe 310, 311; pokoje i sale 312—313; zewnętrzny widok i opis 309—312.
 Kościół paraf. 309; dzwony, obrazy, ornaty.
 Ostroga z Szymbarku 313.
 Szymon św. obr. 150.
 Szymon Cyrenejczyk obr. 154.
 Szymona i Judy śś. kość. dawny w Wojnarowej 164.
 Szynwałd 365—366.
 Kościół 365; drzwi 365; kielich 365—366; ornaty 366.
 Plebania, reszty chrzcielniczy 366.
 Szyszak z okolicy Biecza 246.
 Szyszkowski Andrzej ksiądz, scholastyk krak. 44 (1625).
 Szyszkowskiego kamienica w Krakowie 34.
 Ściany ciosowe katedry krak. 435.
 Ścibor Benedykt, kanonik bobowski, pleban Kruźlowej 140, 143 (1571); nagrobek 140.
 Ścieg »au petit point« 69, 70, 71, 94.
 Ścięta głowa, kamienica »pod ściętą głową« w Krakowie 375.
 Śląsk 252, 460; kościoły drewniane 460.
 Śledziejowice, zbiory Stan. Larysz-Niedzielskiego 336.
 Ślepowron herb zob. Herby.
 Śliwowska Felicya epit. (nieistn.) 215 (1562).
 Śliwowski Paweł, rajca biecki epit. (nieistn.) 215 (1563).

Ślzień, herb zob. Herby.
 Śmierć Matki Boskiej obr. 154, 423; rzb. 190.
 Śmigownica w Słopnicy król. 423.
 Śnieżnica, góra w Kasinie w., kamień graniczny z r. 1789 i napis 423.
 Świątlniki, księgi 430.
 Świdarska Katarzyna z Zawadzkich epit. 87 (1806).
 Świdorski Piotr, pułkownik (pułku 3-go?) legii nadwiślańskiej epit. 324 (1796).
 Świeczniki:
 Biecz, ołtarzowe 217—218; wiszący 228—230.
 Grybów, kośc. paraf., procesyjne (dawne) 114.
 Kraków, kośc. św. Mikołaja 62, 67—68, 69.
 Męcina 394.
 Polna 153.
 Szalowa, procesyjne #04, #08; żyrandole 304, 306.
 Wilczyńska 163 (anioły).
 Świejkowski Józef w Bieczu 239, 240.
 Święcany, wieś 280.
 Święci (ogólnie, por. Święte) obr. 93, 117, 134, 152, 160, 381, 394, 397, 399, 423, 425, 439; rzb. 209, 223, 228, 237, 288, 304, 356, 366, 377, 422, 440; hafty 114, 165, 252, 361, 364, 394, 440.
 Święci zakonu Karmelitów obr. 93.
 Święcicka Salomea, żona Józefa 358 (1757).
 Święciecki Józef, burgrabia zamku krak. 358 (1757).
 Święte (ogólnie, por. Święci) obr. 126, 131, 395; rzb. 424; haft 114, 154, 381.
 Świętosław z Zagorzan 319.
 Świętosław z Zagorzan, syn poprzedniego, notaryusz publ. 319 (1386).
 Świętych WW. kośc. w Bobowej i Krakowie zob. Kościoły.
 Świętych WW. ołtarz w Grybowie (dawny) 114; w Krużlowej (dawny) 141.
 Świnka herb zob. Herby.

T.

Tabernakula zob. Cyborya i tabernakula.
 Tablica pamiątkowa Ligezy w Bieczu 170, 238—239 (1570).
 Taca kruszcowa w Korzennej 130, 341; w Staniątkach 373.
 Tadeusz św., obraz 150.
 Talerze w Bruśniku (dwór) 109.
 Tambur kopuły w Sekowej 297.
 Taniec śmierci, obr. u Bernardynów krak. 456.
 Targ zbożowy na Kleparzu, obr. 30.
 Tarło Antoni, właśc. Olszyn 281 (XVI w.).
 Tarlowie 281.
 Tarnawa herb zob. Herby.
 Tarnobrzeg 376.
 Kościół i klasztor Dominikanów: chorągiew (labarum), monstrancya, mszał, nagrobek Saryusza Silnickiego, obrazy, ornaty.

Tarnopol 348.
 Tarnowiec 437; kościół 273; figura M. Boskiej 437.
 Tarnowscy Leliwici 96.
 Tarnowscy, zbiory w Dzikowie 336.
 Tarnowska Barbara z Rożnowa, pomnik w Tarnowie 365 (1517).
 Tarnowska Barbara z Tęczyńskich, sarkofag w Tarnowie 372 (1521).
 Tarnowska Zofia, córka Jana, kasztelana 56 (1529), 73 (1529).
 Tarnowska Zygmunta z Gorajskich, żona Jana 73.
 Tarnowski Jan Amor, kasztelan krak. 56, 73.
 Tarnowski Jan, hetman 347, 365.
 Tarnowski Jan Stanisław 376 (1676).
 Tarnowskich pomniki w Tarnowie, wielki 364, w nawie bocznej 411.
 z Tarnowskich Zofia Ostrogska zob. Ostrogska.
 Tarnów 441; kościół: chrzcielnica i pomnik Joachima Lubomirskiego.
 Tarnów (pow. tarnowski) 107, 109, 110, 112, 335, 336, 341, 360, 363, 364, 365, 367, 370, 372, 375, 377, 378, 381, 399, 401, 402, 403, 405, 411, 416, 419, 425, 431, 446, 447, 449, 451, 456.
 Archiwalia 405.
 Biskupi tarnowscy zob. Biskupi.
 Cmentarz, pomnik bisk. Janowskiego 431.
 Herb miasta (blaszana) 400.
 Katedra 335, 363, 364—365, 367, 372, 378, 402, 403, 411, 416, 419, 425, 431, 446, 447, 456. Ambona 364—365, 367; antependyum tyńskie 365; kielich bar. 378, 381; mury szczytowe 402, 416; nawy 431; ołtarz w. 425; pomniki i nagrobki zob. Nagrobki; prezbiterium 402, 425, 431; portale 372; skarbiec 335, 381; stalle 363.
 Kościół Bernardynów 416, stalle.
 Księgi ławnicze, wójtowskie i radzieckie 405.
 Magistrat zob. Zbiory.
 Muzeum dyecezyjne zob. Zbiory.
 Nagrobki zob. Nagrobki.
 Portrety zob. Portrety.
 Rzeźby zob. Rzeźby.
 Szkoła katedralna 370.
 Zabytki ruchome miejskie 399—400.
 Taszycki Achacy 147 (1523).
 Taszycki Mateusz, właśc. Jastrzębi 120 (1608).
 Taszycki Stanisław, ojciec Mateusza 120.
 Taszycki Stanisław 147 (1523).
 Tatarzy, napad 164, 258.
 Technika au repoussé 72, 73, 74, 75, 93, 256.
 Technika w Krakowie zob. Szkoła przemysłowa.
 Tekla św. obraz 360, 378.
 Tekli św. kaplica w Bieczu 185, 202, 203.
 Tenczyn 236.
 Tenczynek 349, dzwon.

- Tenczyński Andrzej, brat Jana kasztel. 421 (1461).
 z Tenczyńskich Barbara Tarnowska zob. Tarnowska.
 Teorban w zbiorach Akad. Umiej. 337.
 Tereyarka zak. św. Franciszka zob. Leszczyńska.
 Teresa św. obr. 317; rzb. 444.
 Tesznarowicz Zacharyasz, dr. praw, prof. Akademii krak., prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie epit. 79 (1712).
 Teza w Jodłowniku 423 (1765); w Sromowcach 395 (1721).
 Tęgorz 361, 362, 374.
 Kościół 374; feretron, krucyfiks, lichtarze, obrazki Stachowicza, Pałac Stadniekich 362—363; pokoje i sale 363; sztukaterye 363; malowania dekoracyjne (Stachowicza?) 363, 374.
 Tępa podkowa, herb zob. Herby.
 Timocharus aleksandryjski, astronom 323 (300 przed Chr.), 332.
 Tkacze, cech zob. Cechy.
 Tkaczy kaplica w Bieczu 185.
 Tłoczący olej zob. Cechy.
 Tłuczania 439, obraz M. Boskiej.
 Toborki, miejsce w Rzepienniku suchym 295.
 Tokarski Franciszek, dr. fil., prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie i proboszcz w Pobiedrze, epit. 83 (1693).
 Tomasz św. obr. 92, 423; odl. 76.
 Tomasza św. kośc. w Krakowie zob. Kościoły.
 Tomasza św. ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Tomasz, biskup jagierski 171 (1410).
 Tomaszewicz Jacenty, dr. praw, asesor konsyst. krak., archidyakon, dyrektor kolonii poznańskiej, pleban w Książu i Koniuszynie, protonotaryusz apost. epit. 86 (1682).
 Tomiecki Piotr, biskup krak. 56, 102 (1529).
 Topór herb zob. Herby.
 Tornar Adam 365 (1555).
 Torturowe narzędzia w Bieczu (ratusz) 235.
 Towarzystwo Dobroczyńności w Krakowie, ogród i napis na słupie 43.
 Towarzystwo literackie, prezes zob. Wężyk Franciszek.
 Towarzystwo naukowe krak. 350.
 Towarzystwo numizmatyczno-archeologiczne 100, 335; zbiory 335.
 Towarzysz husarskiej chorągwi zob. Miniszewski.
 Traktat święty z r. 1815, napisy 30.
 Trąby herb zob. Herby.
 Trembeckich zakład kamieniarski 368.
 Troja 30.
 Trojanów (?) 200.
 Tron biskupi, katedra krak. 437.
 Tropie 341, kościół i obraz bocznego ołtarza.
 Trójca św. obr. 344, 374, 375, 379, 397; rzb. 190, 423.
 Trójcy św. kościół w Woli Rafałowskiej zob. Kościoły.
- Tryptyki i fragmenty tryptyków:
 Biecz, kośc. paraf. 191, 192, 334; kośc. św. Piotra, dawny tryptyk 242; srodek tryptyku z okolicy Biecza, dziś w Muzeum narod. krak. 247.
 Biegonice 393.
 Chomranice 375, 422.
 Domosławice 342, 441, 449.
 Gosprzydowa 449.
 Góra św. Jana, dawny 360.
 Grybów, kośc. św. Bernardyna 117—118.
 Grywałd 425.
 Jodłownik 423.
 Jurków 449.
 Kamionka mała 375—376, 422, 437.
 Kamionka wielka 125—126; tryptyki dawne 126—127.
 Kasina w. 423.
 Korzenna, dawny rzeźbiony 130; fragmenty (malowane) w Muzeum narodowym 131—132.
 Kraków, kośc. P. Maryi zob. Ołtarze (wielki) i Obrazy Kulmbacha. — Plebania św. Krzyża 430.
 Krużłowa, fragment, dziś w Muzeum narod. 140; dawne 141.
 Libusza 263—264, 317.
 Lipnica 431.
 Lipnica w., tryptyk dawny z Rokitna 148.
 Lipowa 465.
 Łącko 383, 393.
 Łososna 423.
 Męcina 375, 394.
 Mogilno, dawne 150—151.
 Moszczenica (pow. gorlicki) 280.
 Moszczenica pod Sączem 369, dziś w Muzeum narod. krak.
 Mszana dolna 423.
 Nowe Rybie 341.
 Osiek 396—397.
 Paczółtowice 445.
 Polna 153, dziś częścią w Krakowie, częścią we Lwowie.
 Poręba Śpytkonis 452.
 Przydonica 362, 394.
 Ptaszkowa 154, 155; tryptyk rzeźbiony dawny 157.
 Rajbrot 451.
 Rzepiennik bisk., kośc. św. Jana 292.
 Rzędzin, kapliczka przydrożna 366, dziś w Tarnowie.
 Sękowa 298.
 Sieklówka 398—399.
 Sieprawie 450.
 Skálnik 396.
 Skrzyszów 365.
 Sromowce niżne 395.
 Stary Sącz, kośc. paraf. 369.
 Szczawnica, tryptyk rzeźbiony 424.
 Szczepanów, kościół paraf. 380, 386; kościół drugi 381.
 Szyk 360.
 Szynwałd 365.
 Tarnów, Muzeum dyecezyjne zob. Zbiory.

- Tymbark 342, 423.
 Wąrzyce 397.
 Wilezyska, dawny tryptyk 163.
 Wilkowisko 361.
 Wola Rafałowska 344.
 Wójtowa 315—317, 318, 335.
 Zasów, tryptyk rzeźbiony 381.
 Zborowice, tryptyk dawny 165.
 Tryumf kościoła obr. 249.
 Trzciana 356, 440.
 Kościół (Kanoników laterańskich) 356, 440; chrzcielnica 356, 440; kapitułarz 356; kaplica 440; odrzwia zakr. 440; ornaty 356.
 Trzeciński Krzysztof, archiprezbiter kość. P. Maryi w Krakowie 8 (1618).
 Trzebicki Andrzej, biskup krak., książę siewierski 9 (1670?), 10, 11, 27 (1683 sic!), 48 (1669), 101 (1659), 112 (1659), 376; portret w Muszynie 394.
 Trzebińska Elżbieta epit. 23 (1762).
 z Trzebińskich Anna Kownacka zob. Kownacka.
 Trzeblin góra 164.
 Trzebieska Anna zob. Patronowie.
 Trzej królowie, hold Trzech króli obr. 90, 103, 108, 114, 148, 151, 154, 155, 242, 263, 316, 317, 360, 366, 445; haft 70.
 Trzonkowski, szklarz biecki 247.
 Trzycies zob. Trzycieski.
 Trzycieska Agnieszka zob. Pieniążkowa.
 Trzycieski Stanisław (r. 1552); nagr. w Lipnicy w. 144, 145—146 (1554), 147.
 Trzy gwiazdy, herb 9.
 Tuchów 278.
 Turna zamku w Lipowcu 367.
 Turski Feliks, biskup krak., portret 350.
 Turybularz zob. Kadzielnic.
 Turza 167, 313—315, 383.
 Kościół paraf. 314—315; kropielnica 314; obraz dawny M. Boskiej 315; obrazy dawne ołt. bocznych 315; ornaty 314; wieża frontowa 314.
 Turzyna herb zob. Herby.
 Tuczyn 344, 442.
 Kościół paraf. 442; kaplice kopułaste, ołtarze dawne, stiuki.
 Kościół szpitalny św. Krzyża, dekoracja stropu 442.
 Probostwo, portrety Branickich 442.
 Tylicki, biskup 100 (1608); zob. nadto Dyecezyalna wizyta z r. 1608.
 Tylicz 119, 424, 426; archiwalia 426, cerkiew i zabytki ruskie 424.
 Tylmanowa 394; kościół; dzwony, lawka, ornaty, rama obrazu w kapł. św. Kunegundy, rzeźba.
 Tymbark 342, 385, 423.
 Kościół 385; zabytki: chrzcielnica 423; dzwony 423; części tryptyku 342, 423.
 Tympanon 143, 179.
 Tynfy grybowski 113.
 Tynieć pod Krakowem 56, 430, 443.
 Benedyktyni tynieccy 55, 56, 289, 443.
 Klasztor 56, 164, 168, 443; naprawy ruin 443.
 Księga wiejska 430.
 Opaci 164 (1288), 170 (1322), 319 (1319); Henryk opat 164 (1345).
 Opactwo 55 (1105), 319, 365; inwentarz dóbr 365.
 Zamek 365.
 Tyrol 87, 277.

U.

- Ubiory zob. Stroje.
 Ucieczka do Egiptu, haft 70.
 Ujanowice 376, 422; dzwon 422; napis erekcyjny 422; zamek ślusarski 376.
 Ujście Solne, chorągiew polska 399.
 Ujście Zielone, pieczęć 399.
 Ukoronowanie cierniem obr. 121, 260, 263, 264, 317, 423, 452; haft 364.
 Ukrzyżowanie obr. 114, 130, 131, 132, 140, 141, 162, 191, 210, 264, 304, 359, 360, 380, 409; rzb. 76 (odl.), 114, 291 (odl.); 381, 445; hafty 165, 364, 396, 422, 423.
 Ulanów 439.
 Kościół główny; chorągwie i obrazy w nich.
 Kościółek na cmentarzu; wieżyczki.
 Ulice w Bieczu, dawne (układ) 175.
 Ulice w Bieczu i domy przy nich:
 Biecka 23*, 241. — Bieca dom przy ul. Bieckiej 241; obramienia, kominek dawny, medaliony i pułap (dawne). — Brama i baszta przy końcu ulicy 238.
 Kościelna 232.
 Ulice w Krakowie i domy przy nich:
 Anny św. 13—19, 321, 448, 455. — Biblioteka Jagiellońska (por. ul. Jagiellońska), napisy 13—18, 50, 51, 321—322, 332; odrzwia 60; podwórze i sale 412; herb Gamrata 37. — Gimnazjum św. Anny, napisy 18—19. — Probostwo kość. św. Anny, napisy 18. — Rajala dom, dziedzińiec i oficyna 448, 455.
 Basztowa 41, 325. — Rondel bramy Floryańskiej, architektura i drzwi 414; fragmenty architekt. 28, 349, 383, 387, 436; napisy 41. — Wieża nad bramą Floryańską, napisy 41; brama Floryańska 41, 346, 349, 383, 404, 414, 457; mury miejskie zob. Mury.
 Biskupia 40, klasztor Wizytek, napisy.
 Bożego Ciała 3:6. klasztor Kanoników reg. laterańskich 326—327, napisy (por. nadto Klasztory i Kraków — Kościoły).
 Bracka 437; kamienica Jabłonowskich zob. Rynek główny.
 Dajwór 46.
 Dielowska, koryto starej Wisły 57; słup z napisem w ogrodzie Tow. Dobroczyńności 43.
 Długa 40, 76; Latarnia zmarłych (dziś przy kość. św. Mikołaja) 76—77; napis w miejscu kość. Słowiańskiego 40.
 Dolnych Młynów, napis dawny 325.

- Floryańska 7—8, 22, 32, 358. — Hotel »pod Różą«, napis 14. — Kamienica l. 35, napis 22, 358; portal, resztki obić, strop 358. — Napisy z ul. Poselskiej 7—8, 32. — Napisy na domach l. 9 i 15 str. 7.
- Franciszkańska 29—32. Pałac biskupi 29—32; napisy nad portalem bramy 29, nad drzwiami w parterze 30, napisy i dekoracje zagubione w salach i kaplicy 30—32.
- Gołębia 32, 49, 50, 322. — Bursa Jeruzolimka (dawna), napis erekcyjny 13, 32, 48, 50. — Napis w domu l. 14 str. 32. — Szkoła przemysłowa, napis 49—50. — Uniwersytet Jagiell., zbiór fragmentów z napisami 50—51 (por. Uniwersytet).
- Grodzka 9—13, 34, 428. — Arsenal król., napis 12. — Arsenal pod Wawelem dawny, napis zagubiony 12—13. — Bursa Długosza, napis 10, 13—14. — Dom św. Jacka, napisy 10—11. — Dwór Męczyńskiego 34. — Klasztor Franciszkanek św. Andrzeja, napisy 10. — Napisy na domach l. 1 i 43 (Jezuici) str. 9. — Sąd wyższy zob. wyżej Bursa Długosza.
- Jagiellońska 321, 322, 412. — Biblioteka Jagiellońska (por. ul. św. Anny), napis w sali Jagiellońskiej 321—322; sale od tej ulicy 321, 412. — Zakład chemiczny, napisy i ozdoby w dawnym refektarzu Norbertanek 322—323.
- Jana św. 4, 19, 21, 49, 457. — Dom l. 10, brama rzeźbiona, drzwi, filary na pięttrze, schody 457. — Hotel Saski (por. ul. Sławkowska), napis 21, 49. — Napisy i daty na domach l. 12, 14, 16 str. 21.
- Józefa św. 44, 357; Synagoga, facjata 357 (por. ul. Szeroka).
- Kanonicza 6, 11, 12, 33—37, 50, 323, 383, 409, 410, 443, 461. — Ancyca drukarnia (dawna), apartamenta 383. — Długosza dom 36, 443, 446; brama, galeria, ganek, kominek, schody 446; tablica erekcyjna z domu psalterzystów 36, 446; inne napisy 36. — Dziekańska kamienica 461. — Jacka św. dom zob. wyżej ul. Grodzka. — Kamienice nieozn. Kapituły krak.: l. 7, napisy 33; l. 15 zob. Ancyca drukarnia; l. 18 (dom Szyszkowskiego w r. 1625), napis istn. i zagubiony 34; l. 19, napisy w dawnym oratoryum i ołtarz 34—35, obraz M. Boskiej 35; l. 20 (dom ks. Baranowskiego w r. 1625) 34; l. 21 og. 34, fragmenty napisów 323, napis na domu 35; l. 25 zob. wyżej Długosza dom. — Koszary policyjne, brama 409. — Napis zagubiony na rogu placu św. Magdaleny 12. — Raczyńskiego Augusta dom (l. 16, w r. 1625 księdza Grochowskiego) napis 34, odrzwia bramy głównej i obramienia okien 409. — Skarb państwa (l. 17), napis zagubiony (obecnie w Uniw. Jagiell.) 36—37, 50.
- Kapucyńska 39, tablica pamiątkowa Kościuszki.
- Karmelicka 39, 325; klasztor Karmelitów 39, napis nad drzwiami i epitafium Czaplicia 39—40. — Mostek na Rudawie, dawna fig. św. Jana Nepomucena z napisami 325.
- Kolejowa 28, 42, 406. — Dom ś. p. Rzewuskiego, nadproże z Małego rynku i napis 28, 42. — Willa hr. Pusłowskiego: dekoracje ścienne, okna i sufit z ul. Szewskiej (zob. niżej).
- Koletek 42—43, tablica wylewu Wisły.
- Kopernika 42, słup przydrożny.
- Krakowska 44, 326. — Napisy w domach (l. 10, 13, 17, 20, 30), w domu l. 20 komiń marmurowy, w domu l. 10 płaskorzeźba.
- Krupnicza 39, 325; napis w domu Groszego (l. 18) 39; napis zagubiony w domu l. 21 str. 325.
- Krzyża św. 89: pierwotny klasztor Kanoniczek de Saxia.
- Kupa 428, kamienica na rogu Miodowej ul. i szczegóły architektoniczne.
- Loretańska 38—39, 324—325. — Dom narożny ul. Kapucyńskiej, tablica pamiątkowa Kościuszki 39. — Klasztor Kapucynów, figura św. Jana Nepomucena 39, 325; nagrobek Kryszkierów 38; nagrobek pułkownika Świdzkiego 324.
- Marka św. 22, 27, 89. — Dom narożny ul. Floryańskiej, napis 22, 358. — Klasztor dawny Kanoniczek de Saxia 89. — Szpital św. Rocha, napisy 22, 27.
- Mikołajska 28, napisy w domu narożnym ul. św. Krzyża i w domach l. 10 i 14.
- Miodowa 428, dom narożny ul. Kupa i szczegóły archit. wnętrza.
- Pędzichów 40—41, dom narożny ul. Długiej, kamień graniczny Kleparza i Pędzichowa.
- Poselska 8, 32; tablice z domu zburzonego l. 8, obecnie ul. Floryańska 7—8, 32.
- Przesmyk 45; napis na belce z domu naroż. Placu Wolnica, obecnie w Archiwum miejskiem.
- Reformacka 22—26. — Klasztor Reformatów, napis 22. — Stacye Męki Pańskiej, napisy nagrobkowe 23—26; nagrobki gotyckie 447, 448; obrazy Stachowicza w nich 457, 464.
- Rybaki 43, tablica pamiątkowa wylewu Wisły.

Senacka 32; napis erekcyjny w sądzie karnym (dawnym klasztorze śś. Michała i Józefa) 32—33.
 Sienna 9; napis na domu Arcybractwa Miłosierdzia.
 Sławkowska 19—21. — Belnarda dawna przed bramą Sławkowską i napis na niej 20—21; płaskorzeźba dawna 21. — Emerytów dom, napis 20. — Gmach Akademii Umiejętności, napisy 20. — Hotel Saski, napis nad bramą 19. — Kamienica l. 4, figurka M. Boskiej i napis dookoła niej 19.
 Słowiańska 40, 77; róg ul. Długiej, tablica pamiątkowa zburzonego kościoła słowiańskiego 40; latarnia zmarłych zob. wyżej ul. Długa.
 Stolarska 408; klasztor Dominikanów zob. Klasztory i Krużganki.
 Stradomska 42, 51; napis na bramie seminarium XX. Misyjonarzy 42, tablica pamiątkowa wylewu Wisły w ogrodzie 51.
 Szczepańska 22, napis na domu naróżnym Placu Szczepańskiego.
 Szeroka 45; bóżnica Izraela 45, 357; cmentarz żydowski i napis hebrajski 45.
 Szewska 3, 321, 406. — Kamienica l. 20, kolumny, sale od dziedzica, ściany ozdobne i sufit (obecnie część na ul. Kolejowej, dom hr. Pułowskiego) 406. — Kamienica l. 22, framugi 406.
 Szpitalna 22, 27—28, 49, 89, 92, 403. — Klasztor Kanoniczek de Saxia 92. — Kościół św. Tomasza zob. Kraków. — Portale domów 403. — Szpital dawny św. Ducha, napis 27—28. — Szpital św. Rocha (Szpital ubogich kość. P. Maryi), napisy 22, 27.
 Tomasza św. 89, 92. — Kościół św. Tomasza zob. Kraków.
 Warszawska 325; cmentarz kość. św. Floryana i nagrobek Gwoździkowców 325—326.
 Wawrzyńca św. 46; dawny kościół św. Wawrzyńca, tablica graniczna siedzib żydowskich i budynków plebańskich (dziś w klasztorze B. Ciała).
 Wielopole 42, figura św. Floryana i napis na niej.
 nad Wisłą 37, 324. — Dom naróżny ul. Zwierzynieckiej, tablica pamiątkowa wylewu Wisły 37. — Koszary pociągów wojsk., napis restauracyjny 324.
 Wolska 38; dom hr. Czapskiego, napis nagrobkowy.
 Zwierzyniecka 37; koszary artylerji, tablica pamiątkowa wylewu Wisły.
 Umiński Piotr, zbiory w Krakowie 335.
 Uniwersytet krakowski herb uniwersytecki 14, 75. herb profesorskie 70.

prawo patronatu do kość. św. Mikołaja 55, 56 (1456).
 zob. nadto Biblioteka Jagiellońska i Collegium.
 Uniwersytet krakowski, Gabinet archeologiczny w Collegium novum zob. Zbiory.
 Upadek pod krzyżem, obr. 254, 263, 281, 285, 317, 449; rzb. 381.
 Urban V, papież 14 (1364).
 Urban VIII, papież 111 (1632), 254, 341.
 Urszula św., obr. 130, 131.
 Urszuli św. Kościół w Korzennej zob. Kościoły.
 Uspienia Bogarodzicy cerkiew soborna w Haliczu (dawna) 339, 340; cerkiew w Klukówce 253.
 Uspienie Matki Boskiej obr. 423.

V.

Valentinida Maciej, ksiądz, nagr. w Warzycach 397 (1684).
 Valentinus, odlewacz chrzcielnic 228 (XV w.).
 van Dyck, malarz 162.
 da Verona Liberale, malarz 190.
 Veronese Paolo, malarz 190.
 Vieheuser Zygmunt zob. Fihauzer.
 Vincentii Tomasz z Raguzy, architekt 411 (XVII w.).
 Vivarini, malarz 456.
 Vlosniczar Mikołaj 248 (1347).

W.

W. W., litery nazwiska na domu ul. Grodzka l. 1, 9 (1852).
 Wacław św. obr. 64, 131, 231, 383, 430; fig. 190.
 Wacław czeski, król polski 168 (1303), 285, 286, 404.
 Wadowice, Paweł z Wadowie, odlewnik 445 (1533).
 Waga miejska w Bieczu 170 (1361).
 Wagram, bitwa 26 (1809).
 Wakulski 453.
 Wałachy Daniel 368 (1786).
 Walawender A., proboszcz w Szalowej 303 (1893).
 Walenty św., cmentarz i szpital trędowatych w Krakowie (dawny) 77.
 Walentyn z Biecza, malarz 171 (1512).
 Wandy kopiec w Mogile 342—343.
 Warmia 214; warmiński biskup zob. Kromer Marcin.
 Warmia herb zob. Herby.
 Warszawa 348.
 Warszawski książę, Fryderyk August, król saski 18 (1810).
 Warszawskie księstwo 31.
 Warzyce 397; kościół: nagr. Macieja Valentinidy, napis konsekracyjny, obraz w ołt., ornaty.
 z Warzyckich Józefa Fiałkowska zob. Fiałkowska.

- Wawel 1, 12—13, 30, 36, 48, 111, 336, 349, 356—357, 383, 384, 387, 392, 393, 396, 401, 402, 407, 409, 413, 414, 421—422, 427, 432, 434—435, 436—437, 443, 446.
 Archiwum kapitulne zob. Zbiory.
 Arsenal pod Wawelem, napisy zagubione 12—13.
 Baszty 387.
 Katedra 1, 48, 111, 335, 336, 401, 427, 430, 434—435, 436, 444. — Antependyum (z katedry) w Paczółtowicach 444, antependyum do kapł. Jagiell. 429, 430. — Freski w prezb. 435. — Kaplica Jagiellońska 429, 430. — Kaplica mansjonarzy 111. — Kaplica Zygmuntońska 336, 343, 348, 356, 383, 384, 387; anioł u szczytu 357; wewnątrz 356—357. — Nawy 435, 436. — Ornat Knity w skarbcu 396. — Plan katedry w Dreźnie 427. — Prezbiterjum 427, 435. — Skarbiec 335, 421, 422, 434; herby 421, 434; mury, pinakle, szczyty, szkarpy, ściany 434—435. — Spory o odbywanie służby w kośc. katedr. 430. — Tablica z pałacu bisk. w Prądniku 1, 48. — Wieża wikaryjska 437; wieża Zygmuntońska 436, 437. — Zabytki og. 335.
 Kościół św. Jerzego (dawny) 86.
 Kościół św. Michała (dawny) 40.
 Pałac królewski 346, 383, 384, 387, 407, 409; loggia 387.
 Psalterzystów dom (dawny) 36, 446; tablica erekcyjna 36, 446.
 Wikaryjuszy domy 336, 392, 393, 401—402, 460; sala ze stropem średniowiecznym 392, 401.
 Zamek 86, 326, 353, 392, 409, 413, 434, 444, 457.
 Wawro J. W. 165.
 Wawrzyniec św. obr. 64, 66, 114, 131, 298, 360; rzb. 190, 222.
 Wawrzyńca św. kaplica w kośc. P. Maryi w Krakowie zob. Kaplice; kościół w Krakowie i Zagorzaniach zob. Kościoły; ulica w Krakowie zob. Ulice.
 Wazy we dworze w Bruśniku 109.
 Wąsowiczówna Maryanna, starościanka budziszewska zob. Łętowska.
 Wąż miedziany rzb. 257.
 Wczele herb zob. Herby.
 Weigart Józef z Tarnowa, zegarmistrz (?) 109.
 Welon:
 Krościenko pod Krosnem 397.
 Łącko 384.
 Piwniczna 394.
 Podkościele 372.
 Szalowa 307.
 Zborowice 165.
 Werona zob. Liberale da Verona i Veronese Paolo.
 Weronika św. rzb. 73, 289; chusta Weroniki obr. 279, 306, 369.
 Wesola, przedmieście krak. 55; por. Przedmieścia.
 z Wesołówskich Małgorzata Piątkowska zob. Piątkowska.
 Węgry 95, 170, 318, 412, 437.
 królowa węgierska zob. Izabella.
 królowie węgierscy zob. Franciszek Józef i Koloman.
 Węgrzy w służbie król. 170 (1306).
 Węzyk Franciszek, senator, kasztelan król. polsk., prezes tow. literackiego 20 (1857).
 Wicesgerent grodzki w Bieczu zob. Zagórski.
 Wicestarosta biecki zob. Łętowski Ignacy.
 Wieczera w Einaus obr. 65.
 Wieczera Pańska obr. 141, 154, 379, 394; rzb. 187, 257.
 Wiedeń 16, 20, 100, 272, 274, 333 i nast. pass.
 Akademia Inżynierów zob. Akademia.
 Komisja centralna konserw. zob. Konserwatorskie urzędy.
 Wiedeń stary 109.
 Wielicki starosta Łętowski Stanisław 102, 234 (1775), 269 (1775).
 Wieliczka 30, 335, 370, 382, 400, 430.
 Archiwalia kośc. i miejskie 430.
 Bractwa górnicze 430.
 Gmach zarządu salinarnego, tapety 400.
 Inkunabuły w bibl. kośc. 430.
 Inwentarze 430; inwentarze zabytków 382.
 Kopalnie soli, obraz 30.
 Kościół paraf. 335, 370; skarbiec i zabytki.
 Powiat wielicki zob. Powiaty.
 Tapety z gnaclu salinarnego 400.
 Wielki ceh w Bieczu zob. Cechy.
 Wielkie Piaski 265, 267; zob. Bobola.
 Wielkopolska generałowa zob. Marya Amelia Mniszehowa.
 Wielkorządca krak. Łętowski Stanisław 234 (1775), 269 (1775).
 Wielogłowy 104, 375.
 Kościół 375; liber memorabilium 375; portal 104.
 Wielopole 376; kościół krucyfiks i ornaty; kościół prebendarski.
 Wielopole ul. w Krakowie zob. Ulice.
 Wielopolscy 71 (1763), 192, 193, 253; portrety w Bieczu 192, 193.
 Wielopolska Krystyna epit. 255 (1800), 257.
 Wielopolska Teresa epit. 255 (1811).
 Wielopolska Wiktoria z Morsztynów 254 (1800).
 Wielopolski hr. Ignacy, właśc. Kobylanki 253 (XVIII w.).
 Wielopolski Jan epit. 215 (1640).
 Wielopolski Jan, dziedzic Kobylanki 253 (1581).
 Wielopolski Jan, kanclerz w. kor., generał małopolski, starosta krak. 254.
 Wielopolski Jan na Żywcu i Pieskowej Skale, starosta bocheński i biecki 268 (II połowa XVII w.).

- Wielopolski Jan, wojewoda krak. 233 (ok. 1642).
- Wielopolskich herb 29.
- Wielopolskich kaplica w Bieczu 185; por. Kaplice.
- Wielopolskich pałac w Krakowie (dziś magistrat) 28—29, napisy.
- z Wielopolskich Elżbieta Potocka zob. Potocka.
- Wieniawa herb zob. Herby.
- Wierd Grzegorz z Eperies, odlewacz dzwonów 112 (1600), 161 (1648).
- Wierd Jerzy (? Georg) 120 (1631).
- Wieruskich zameczek w Wieruszycach 440.
- Wieruszycy 440—441; zamek Wieruskich: baszta, odrzwia w podziemiu.
- z Wierzbicy Remerowna zob. Łętowska.
- Wieyski Jakób z Witkowic, dziedzic Fal-kowic 388 (1683) epit.
- Wieża:
- Baranów, kościelna i zamkowa 377.
- Biecz, wieże miejskie dawne 174; ratuszowa 175, 235, 350, 351.
- Biegonice 393.
- Biezdziatka, obronna dawna 398.
- Binarowa 248.
- Bobowa, kośc. WW. Świętych 102, 104.
- Braśnik 108.
- Brzeźnica, kośc. 452.
- Ciężkowice, kośc., frontowa 110, 111.
- Czehów, kośc. 341.
- Czudziec, kośc. 442.
- Dębica, kośc. 379.
- Dębno pod Wojniezem, kośc. 379, 380.
- Gdów, kośc. 388.
- Grybów, paraf. 113.
- Jasień 451.
- Korzenna, kośc. 127, 131.
- Kraków, B. Ciała kośc. 453; Floryan-ska 41; Franciszkanów kośc. 421; Krzyża św. kośc. 401, 428; Marya-cka 154, 375, 392; Misyonarzy kośc. (Stradom) 464; Ratusz dawny 3, 321; Sukiennee 4, 5 (wieżyczki); Wawel, wikaryjska 437, Zygmun-towska 436, 437.
- Krużłowa, kośc. 133.
- Libusza, kośc. 259.
- Lipiuki, kośc. 268.
- Łazany, kośc. 389.
- Łącko, kośc. 383.
- Łużna, kośc. 278; dawnego kośc. 278.
- Mielec, kośc. 378.
- Niepolonice 458.
- Olszyny 281.
- Pogwizdów, kośc. 440.
- Ptaszkowa 151.
- Ropa, kośc. 283.
- Rozebark, kośc. 286, 287.
- Rzepiennik bisk., kośc. św. Jana 291.
- Rzeszów, zamek 345.
- Sękowa 296, 297, 299.
- Stary Sącz, klasztor, wjazdowa 347.
- Staszkówka, kośc. 300.
- Szałowa, kośc. 301.
- Szczawnica, kośc. 424.
- Szyk, kośc. 360.
- Tarnów, katedra 373.
- Turza 314.
- Ulanów, wieżyczki kośc. na cmen-tarzu 439.
- Zbyszyce, kośc. 286.
- Więckowski Stanisław zob. Patronowie.
- Wikarówka kośc. P. Maryi w Krakowie 391; archiwum zob. Zbiory.
- Wikaryuszy domy na Wawelu 336, 392, 393, 401—402, 460; sala ze stropem średniowiecznym i belkami profilo-wanemi 392, 401.
- Wiktor Sebastian 191
- Wiktorya św. obr. 64.
- z Wilczewskich Antonina Kuropatnicka zob. Kuropatnicka.
- Wilczyńska 101, 104, 121, 130, 137, 153, 161—163, 341, 374, 384.
- Kościół paraf. 153, 161—163; casula dawna 163; chrzcielnica 104, 130, 137, 162, 163, 374, 384; kaplica M. Boskiej 162; krzyż sr. dawny 163; nagrobki 162—163; obraz w. olt. (Pietà) 162, 341; obrazy dawne 163; ornaty 163, 341; strop malowany dawny 163; świeczniki-anioly 163; tabernakulum dawne 163; tryptyk dawny 163.
- Proboszcz zob. Zuchowski Jan.
- Wileński podstoli, Łętowski Antoni 268.
- Wilkoszowice zob. Wilkoszowski.
- Wilkoszowski Franciszek z Wilkoszowie, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Kra-kowie 60 (1754, 1762).
- Wilkowisko 319, 358, 360—361.
- Kościół 360—361; dzwony 361; na-grobki Bylickich i Posadowskiej 361; napis nad drzwiami 360; obraz w. olt., obrazy inne, odrzwia i or-nat 361.
- Willkomm, puchar szklany biecki 246—247.
- z Winiar Jakób 279 (1402).
- z Winiar Mikołaj 279 (1402).
- Winnica Chrystusowa 157.
- Wirydarz:
- Biecz, Reformaci 233.
- Kraków, Dominikanie 419.
- Szczyrzyce, Cystersi 359.
- Wisła rz. 37, 43, 47, 51, 57, 65, 324, 325, 410, 454.
- nad Wisłą ulica w Krakowie zob. Ulice.
- Wisła wylewy w r. 1593 str. 47; w r. 1671 str. 43; w r. 1697; str. 47 wr. 1813 str. 37, 43, 47, 51, 325.
- Wisław z Melsztyna 153 (1297).
- Wisł, rzeźbiarz 393.
- Wiślicki kasztelan zob. Ligęza Mikołaj.
- Wiśnicz 415, 439, 448, 449, 461, 462.
- Klasztor pokarmielicki, ornaty i kie-lich, obecnie w Gnojniku 448—449.
- Kościół 415; ambona i balustrada am-bony.
- Zamek 439, 461, 462.
- Wit św. obr. 360.
- Wit Stwosz zob. Stwosz.
- Witalis św. obr. 360.

- z Witkowie Jakób Wieyski zob. Wieyski.
Witraże:
Biecz 460.
Iwkowa 451.
Kraków, kośc. Bożego Ciała 453; Dominikanie 420, 428.
Wizya św. Franciszka, obr. Murilla 206.
Wizytek klasztor w Krakowie 40.
Wjazd do Jerozolimy obr. 154, 360.
Władysław św. obr. 64.
Władysław Jagiełło 4, 5 14 (1400), 36 (1386), 40 (1390), 120 (1412), 149, 170 (1399), 171 (1410), 173 (1399), 286 (1389).
Władysław Łokietek 4, 5 (1306), 102, 110 (1324), 125, 145, 170 (1306), 177, 319 (1319).
Władysław III. Warneńczyk 14, 171 (1439), 285 (1441), 388.
Władysław IV. 12 (1634), 14, 18 (1643), 109 (1638), 153, 388.
Władysław de Lundoc 171 (1410).
Władysławski Gabryel z Przemankowa, preceptor króla Władysława IV, 18 (1643).
Władysławsko - Nowodworskie gimnazjum zob. Gimnazjum św. Anny.
Włodek Stanisław zob. Patronowie.
Włodkowska Maryanna, epit. 49.
Włodkowski Jan epit. 49.
Włodzimierz, ks. przemyski 172 (1125).
z Włodzisławia Jakób, proboszcz w Staszówce 299—300 (1549).
Włoskie szkoły malarstwa zob. Szkoła włoska.
Wniebowstąpienie obr. 151, 187.
Wniebowzięcia M. Boskiej kościoły w Brunśniku, w Lipinkach i Rzepienniku bisk. zob. Kościoły.
Wniebowzięcie obr. 65, 108, 114, 148, 451; rzb. 114, 150; haft 103.
Wodzieki Eljasz z Granowa, generał małopolski, prefekt krak. 324 (1783, 1786).
Wodziekich pałacyk w Krakowie 39.
Wojakowa 356, 450, 451.
Antependyum 356.
Kościół paraf. 451; chrzcielnica, kielich, obraz w. ołt., portale, szafka na oleje.
Wojciech św. obr. 150, 151, 153, 154, 205, 260, 292, 344, 361, 375, 430; rzb. 150, 154, 190; og. 300.
Wojciecha św. kościoły w Krakowie, Staszówce i Szymbarku zob. Kościoły.
Wojciechowscy 318 (1836).
Wojciechowski M. Antoni, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie 76 (1763).
Wojęński Stanisław z Brzezia, kanonik krak., archidyakon 10 (1664), 11 (1676).
Wojewodowie:
braclawscy
Jordan Stefan 268.
Lanckoroński Maciej 380 (1775).
krakowscy
Spytko z Melsztyna 280 (1391).
Wielopolski Jan 233.
lubelski 285 (1581).
mścisławski
Sapieha Ksawery 273.
podolscy
Humiecki Stefan 259 (1777).
Mielecki Stanisław 378.
ruscy
Dymitr 191.
Lubomirski Stanisław 107 (1627).
sandomirski
Lubomirski Jerzy Paweł 372 (1735).
Województwa sandomirskiego wojski zob. Niemirycz Antoni.
Wojkowski Mikołaj, grób w Wilczyskach 163 (1544?).
Wojnarowa 101, 124, 159, 163—164; kościół dawny 159, 164; kaplica dawna 164; opis Tylickiego 164; Zameczysko, folwark 124, 164.
Wojnarowski 290 (1581).
Wojnicka kasztelanowa zob. Kluszevska.
Wojnicki kanonik zob. Gawroński Franciszek.
Wojnicki kasztelan zob. Jordan Adam.
Wojnicz 164, 272, 379, 385, 405.
Archiwalia (księgi) 405.
Kollegiata 272; prepozyt kollegiaty zob. Duval Jan.
Wojny kozackie zob. Kozackie wojny.
Wojny szwedzkie zob. Szwedzi.
Wojska koronne:
generał zob. Aksak Gabryel.
generałowa zob. Miroszewska.
sędzia generalny zob. Lętowski Stanisław.
Wojski województwa sandomirskiego Niemirycz Antoni 24 (XVIII w.).
Wojtowicz Wojciech 433.
Wola Rafałowska 336, 343—344, 386.
Kościół 343—344; ołtarz w. 336, 344, 386; obrazy w. ołt. 344; obrazy tryptykowe 344.
Wola zarzecka 439, herby na kolumnach w. ołtarza.
Wolff Andrzej 395 (XVIII w.).
Wolnica, plac w Krakowie zob. Place.
Wolniewicz Antoni, kanonik reg. Grobu Chr., magister teologii, prepozyt kośc. św. Mikołaja w Krakowie 76 (1845).
Wolska ul. w Krakowie zob. Ulice.
Wolski Erazm, pleban w Bieczu 177 (1553), 215 (1553); nagr. 215.
Wołodar, książę przemyski 172 (1125).
Włoskie półdworzyszcza 282.
Włoskie prawo zob. Prawo włoskie.
Wołowice, miejsc. 285.
Wolowska Tekla z Kromerów, ławnikowa krak. epit. 81 (1796).
Wołyńska wojewodzina zob. Ossolińska Teresa.
Wołyński podczaszy Ignacy Radomyski 23 (1792).
Woroniec Jan Paweł, biskup krak. 30 (1816), 323.
Wota w kośc. św. Mikołaja w Krakowie 75.
Wójtowa 167, 315—318, 335.
Kościół filialny 315—318; kruchta

polichromowana 315; latarnie procesyjne 317—318; polichromia sufitu dawna 318; tabernaculum 317; tryptyk 315—317, 335.

Wrocanka 395; dzwon, obraz holenderski, ornaty.

Wroceński Remianus 215 (XVII w.).

z Wrocimowic Marcin 279 (1402).

z Wrocławia Jan Benedykt 373 (XV w.).

Wrocławski kanonik zob. Marcin z Pilzna.

Wróblowie (?), właśc. Łużnej 277 (1581).

Wróblowscy (?), właśc. Łużnej 277 (1581).

Wschodniego kościoła ojcowie zob. Ojcowie.

Wszystkich Świętych kościół w Bobowej i Ptaszkowej (wezwanie dawniejsze) zob. Kościoły.

Wszystkich Świętych ołtarz w Krużlowej (dawny) 141.

Wszystkich Świętych plac w Krakowie zob. Place.

z Wybranowskich Teofila Kuropatnicka zob. Kuropatnicka.

Wydźga, kasztelan sądecki 110 (1240).

Wykopaliska przedhistoryczne 98, 354.

Wylewy Wisły zob. Wisły wylewy.

Wysocey Alfred i Rozalia zob. Patronowie.

Wysowa 163, 167, 318.

Cerkiew paraf. 318; kaplica mur. 318; grób Choborskiego, namiestnika Morawy.

Cerkiew stara 318.

Wyspiański 97, 428.

Wyszynki wina w Bieczu 170 (1363).

Z.

Zabrzesci Stanisław epit. 87 (1802).

Zabytki ruchome kościelne i gminne, znajdujące się po zbiorach krajowych, miejskich i prywatnych:

Baranów zob. Tarnów, Muzeum dyec.

Bieckie zabytki zob. niżej Kraków, Archiwum miejskie, Gabinet archeolog., Muzeum Czartor., Muzeum narod.; Lwów, Muzeum Ossolińskich i Siemieński hr.; Olpiny, Rogawskiego zbiór.

Biecz, krucyfiks, pieczęć jaspisowa, miecz katowski 236, 399.

Binarowa i zob. Olpiny, zbiór Rogawskiego.

Furmany zob. Kraków, Gabinet archeologiczny.

Gosprzydowa zob. Tarnów, Muzeum dyec.

Grybów, pieczęć mosiężna 399.

Grybów zob. Kraków, Muzeum narod.

Jakubkowice zob. Tarnów, Muzeum dyec.

Jarosław, miecze katowskie 399; pieczęcie mosiężne i portret wójta Metlanta 399.

Jordanów, pieczęć metalowa 399.

Korzenna zob. Kraków, Muzeum narodowe.

Kraków: Akademia Umiej., portret Turskiego 350; teoban 337. — Archiwum miejskie, belka ze stropu domu z placu Wolnica 45; odciski pieczęci bieckich 171, 247. — Biblioteka Jagiell., herb Sułima Gamrata 37; dawne fragmenty napisów 50—51. — Czapskiego zbiór, fragment epitafium 38. — Drukarnia uniwersytecka, drzeworyty 452. — Gabinet archeologiczny Univ. Jagiell., akwara Zwiastowania z krążanków Dominikanów 409; fragmenty napisów krak. 50—51; popielnice ze wsi Furmany 382; rysunek Wita Stwosza 426; stół ze szpitala bieckiego 247; tablica z bursy Jeruzalem 50; tapety z Krakowa 358; tapety z Wieliczki 400. — Muzeum Czartoryskich, agat ze szabli Pułaskiego z Wójtowej 318; krzyżyk mosiężny z Binarowej 251; kula kamienna z zamku bieckiego 246; modlitwa o św. Stanisławie z Biecza 247; szyba malowana z Moszczenicy 369; Willkomm, puchar z Biecza 246—247. — Muzeum narodowe w Sukiennicach, obrazy tryptykowe z okolicy Biecza 247, z Korzennej 131—132, z Krużlowej 140, z Moszczenicy pod Sączem 369, z Polnej 153; posąg drewn. M. Boskiej z Grybowa 113; posąg drewn. M. Boskiej z Krużlowej 139; świecznik got. z Biecza 218; rzeźby ze szpitala w Łużnej 279.

Krużłowa zob. Kraków, Muzeum narod. i Tarnów, Muzeum dyec.

Kwiatonowice zob. Olpiny.

Libusza zob. Olpiny.

Lwów: Muzeum Ossolińskich, popiersie świętego i herma relikwiarzowa z Biecza 238; skrzydła tryptyku z Polnej 153. — Siemieński hr., miecz przedhistoryczny z Biecza 246.

Łużna zob. Kraków, Muzeum narod.

Mielec, pieczęć srebrna 399.

Moszczenica pod Sączem zob. Kraków, Muzeum Czartoryskich i narodowe.

Nowe Rybie, zob. Tarnów, Muzeum dyec.

Nowy Sącz, zabytki 399, 413 (miecz katowski).

Olszyny zob. Olpiny.

Olpiny, zbiór dawny Rogawskiego: agat ze szabli Pułaskiego 318 (dziś w Muz. Czartor.); główka rzeźbiona z Biecza 246; guz metalowy Boboli i inne pamiątki z Libuszy 267; koleczuga z Biecza 246; krzyżyk z Binarowej 251 (dziś w Muz. Czartor.); kule kamienne z zamku bieckiego 246 (dziś jedna w Muz. Czartor.); modlitwa o św. Stanisławie 247 (dziś w bibl. Czartoryskich); ostroga

- ze wsi Bugay 289; ostroga z Kwiatonowic 247; ostroga z Szymbarku 313; podkowa z Olszyn 281 (tatarska); puchar Willkommen z Biecza 246 (dziś w Muz. Czartor.); stołek ze szpitala bieckiego 247 (dziś w Gabinetie archeologic.); strzeńszwedzkie z Kwiatonowic 247; szyszak z okolic Biecza 246; tryptyku środek z okolicy Biecza 247 (dziś w Muz. narod.).
- Pogwizdów zob. Tarnów, Muzeum dyec.
- Polna zob. Kraków, Muzeum narod. i Lwów, Muzeum Ossol.
- Przeworsk, krucyfiks i portret Stanisława Augusta 399; tablica ze zburzonej beluardy krak. 21.
- Rajbrot zob. Tarnów, Muzeum dyec.
- Rogawskiego zbiory zob. wyżej Olpiny.
- Rzędzin zob. Tarnów, Muzeum dyec.
- Sokołów, pieczęć miejska 399.
- Szyk zob. Tarnów, Muzeum dyec.
- Szymbark zob. Olpiny.
- Tarnów: Magistrat, berdysz (hala-barda) 399; dzbany gdańskie 399; herb 400; koncerze 399; krucyfiks 400; kurek strzelecki 400; miecze 399—400; pieczęć gromady Grabówka i pieczęć gromady Strusina 400; pieczęcie tarnowskie 400; pierścień burmistrza 400; portrety Branickiego kan., Ostrońskiego, króla Augusta III i Maryi Józefiny 399. — Muzeum dyeczyalne, antependyum skorzané z Gosprzydowej 449; drzwiczki od szafki na anipułki z Nowego Rybia 341; laska procesyjna ze Zbyszyc 374, 375; obrazy tryptykowe z Gosprzydowej 449, z Rajbrota 451, z Rzędzina 366; obraz Vivarinięgo 456; ołtarzyk barok z Kruźlowej 139; ornat z Baranowa 377; ornat z Pogwizdowa 346; ornat z Szyku 360; ornat ze Zbyszyc 375; pas słucki z Jakubkowie 375.
- Ujście Solne, chorągiew polska 399.
- Ujście Zielone, pieczęć 399.
- Wieliczka zob. Kraków, Gabinet archeolog.
- Wójtowa zob. Kraków, Muzeum Czartoryskich i Olpiny.
- Zator, insygnia gminy 399.
- Zbyszyc zob. Tarnów, Muzeum dyec.
- Zachajewicz Julian zob. Konserwatorowie Galicyi wsch.
- Zacherla Jan Gaudenty 20 (1683).
- Zadora herb zob. Herby.
- Zadzik Jakób, biskup krak. 50, 107 (1642), 111 (1641), 124 (1637), 375, 421.
- Zagorzany 167, 319; kość. paraf. 319.
- z Zagorzan Jan zob. Jan.
- z Zagorzan Mikołaj zob. Mikołaj.
- z Zagorzan Piotr zob. Piotr.
- z Zagorzan Świętosław zob. Świętosław.
- Zagórski Piotr, wicesgerent biecki 191 (1675).
- Zagórz, kość. Karmelitów 256.
- Zagrodzki, inspektor szkół, członek komisji archiwalnej 404, 405.
- Zakliczyn 313, 441.
- Buurko 441.
- Kościół parafialny, ołtarzyk i rzeźby w nim 441.
- Kościół Reformatorów 441, kielich Proboszcz zob. Rozwadowski.
- z Zakliczyna Piotr Jordan zob. Jordan.
- Zakluczyn 435.
- Zakład chemiczny Uniw. krak. 322—323, napisy.
- Zakrystya:
- Baranów 377.
- Biecz, kościół św. Anny 233; kościół paraf. 179, 181, 184, 185, 193, 204, 209, 218, 226, 230, 460.
- Binarowa 248, 249, 250, 251.
- Bobowa, kość. paraf. 102; kość. św. Zofii 104.
- Bolesław 411.
- Bruśnik 109, 110.
- Brzeźnica 452.
- Ciężkowice 110, 111.
- Czechów 341.
- Frysztak 398.
- Gdów 388.
- Grywałd 425.
- Jasień 451.
- Jaślany 378.
- Jastrzębia 121.
- Kaleszany 449.
- Kohylanka 253, 258.
- Korzenna 128, 130, 341.
- Kraków, Franciszkanie 421; Krzyża św. kość. 401, 428, 429; Maryacki kość. 392, 439; Mikołaja św. kość. 58, 60.
- Krościenko pod Krosnem 397.
- Kruźłowa 133, 134, 136, 137, 138, 141.
- Libusza 259, 267.
- Limanowa 424.
- Lipinki 268.
- Lipnica w. 145.
- Łapanów 441.
- Łazany 433.
- Łącko 383, 384, 393.
- Łuźna 278.
- Męcina 375, 394.
- Miechocin 377.
- Mielec 378.
- Moszczenica (pow. gorł.) 280.
- Mystków 151, 152.
- Nawojowa 410.
- Niepołomice 373.
- Nowa Góra 443.
- Nowe Rybie 341.
- Osiek 396.
- Paczołtowice 444, 445.
- Podkościele 372.
- Podole 361, 394.
- Pogwizdów 440.
- Poręba Spytkonis 452.
- Przydonica 362.

- Ptaszkowa 155.
 Radłów 449.
 Radomyśl 381.
 Ropa 284.
 Rożembark 288.
 Rzepiennik bisk., kość. św. Jana 291, 292; kość. paraf. 290.
 Sękowa, kość. stary 296, 297.
 Skrzydlna 358.
 Skrzyszów 365.
 Słopnica król. 341.
 Sromowce niżne 395.
 Stary Sącz, Klaryski 368; kość. paraf. 369.
 Strzyżów 412.
 Szalowa 302, 306.
 Szczepanów, kość. paraf. 380, 381.
 Szynwałd 365.
 Tarnobrzeg 376.
 Trzciana 356, 440
 Wilczyńska 163, 341.
 Wilkowisko 361.
 Wójtowa 317.
 Zborowice 164, 165.
 Zmigród 396.
 zewski Stanisław 461.
 sie 344.
 ski Stanisław ks., superior Jezuitów 457, 418.
 i biskup, portr. w Muszynie 394.
 ysko w Bukowcu 110; przy Jeżowie 121, 124, 164; na górze Rosohatka 141.
 ki (budowle):
 Bagienica, Ligęzów 371.
 Baranów 377—378.
 Biecz, pierwotny 168, 171, 172, 237, 246; Jadwigi 171, 173, 174, 232, 233, 242—245; trzeci 173, 232, 233.
 Pobowa 106.
 Bukowice, dawny 109.
 Ciężkowice, dawny 111.
 Czorsztyn 395.
 Dębno pod Wojniczem 377, 380, 431, 441.
 Dobczyce 46a.
 Jeżów 121—124, 377.
 Kraków, Wawel 86, 326, 358, 392, 409, 413, 434, 444, 457.
 Krużłowa, dawny 141.
 Libusza, dawny 258.
 Lipowice 366, 367, 407, 418.
 Melsztyn 342, 441.
 Muszyna 424.
 Olesko 341.
 Pieniny, św. Kingi 424.
 Rożembark, dawny 285.
 Rzepiennik Strzyżewski 295.
 Rzeszów, Ligęzów 345, 403.
 Tyniec 365.
 (Wieliczka 400).
 Wieruszycy, Wieruskich 440.
 Wiśnicz 439—440, 442, 461—462.
 ki ślusarskie:
 Kraków, kość. św. Mikołaja 59.
 Łazany 389.
 Słopnica król. 342, 423.
 Ujanowice 376.
 Zamojska Lidwina Salomea, przelożona PP. Franciszkanek w Krakowie 10 (1693).
 Zamojski Jan ksiądz, dziekan i kanonik katedr., proboszcz tenczyński i nowogórski, portret 443.
 Zaremba Szczęsny, architekt 403, 437.
 Zarycka, góra w Muszynie 424.
 Zasławska Prudencya Anna z Ligęzów 345.
 Zasów 381.
 Kościół: chrzcicielnica, obrazy, ornaty tryptyk rzeźbiony.
 Zaśnięcie Matki Boskiej zob. Uspienie.
 Zator 335, 399.
 Insignia gminne 399.
 Zbiory Potockich 335.
 Zawadzka Teofila epit. 270.
 Zawadzki Kasper, wikaryusz katedr. krak. epit. 87 (1802).
 z Zawadzkiej Katarzyna Kryszkierowa zob. Kryszkierowa.
 z Zawadzkiej Katarzyna Świderska zob. Świderska.
 Zawichost 10, klasztor.
 Zawichostski starosta(?) zob. Ligęza Mikołaj.
 Zawieszenie na dzwonek w Bieczu, barok. 226; gotyckie 192, 219, 220.
 Zbaraskich kaplica w kość. Dominikanów krak. 408.
 Zbiory archiwalne (por. Archiwalia, Księgi, Metryki):
 Biecz, archiwum grodzkie 236; archiwum parafialne 170; archiwum miejskie 170, 236, 247, 426.
 Bochnia, archiwum miejskie 426.
 Chrzanów, archiwum hipoteczne 391.
 Ciężkowice, archiwum kościelne 110; miejskie 111.
 Czehów, archiwum miejskie 450.
 Drezno, archiwum państwowe 427.
 Gdów, archiwum kościelne 388.
 Grybów, kościelne i miejskie 119.
 Innsbruck, archiwum historyczne 405, 406.
 Izby, archiwum cerkiewne 120.
 Korzenna, archiwum kościelne 132.
 Kraków, archiwum hipoteczne 90; kapitulne 337, 432, 436; klasztoru zwierzynieckiego 432; konserwatorskie 403, 458; konsystorskie 99, 367, 391; kościoła P. Maryi 391; kościoła św. Mikołaja 56 uw., 57, 61; krajowe 247, 391, 405, 426, 438, 447, 450; miejskie 34, 45, 171, 335, 337, 357, 403, 404, 406, 438, 447, 450; senackie 406, 418, 447.
 Lwów, archiwum miejskie 384.
 Mysłenice, archiwum miejskie 390, 392.
 Nowy Sącz, archiwum miejskie 390, 403, 404, 406, 426.
 Piwniczna, miejskie 394.
 Przecław 426.
 Przemyśl, archiwum kapitulne 438; miejskie 438.

- Rzepiennik bisk., archiwum parafialne 290.
 Stary Sącz, archiwum hipoteczne 405, 426; miejskie 405.
 Szczyrzyc, archiwum klasztorne 461.
 Tarnów, miejskie 365.
 Wiedeń, historyczne 406.
- Zbiory biblioteczne:
 Biecz, kośc. paraf. 185, 230.
 Kobylanka 258.
 Kraków, bibl. Akademii Umiej. 350; Czartoryskich 247; Jagiellońska 37, 50, 51, 247; kapitulna 432.
 Krościenko pod Krosnem, plebania 397.
 Łużna, kośc. 278.
 Muszyna 394.
 Nowy Sącz, bibl. miejska 426.
 Szalowa, bibl. kościelna 307—308.
 Szczyrzyc, bibl. klasztorna 461.
 Wieliczka, bibl. kościelna 430.
 Zborowice, bibl. kościelna 165.
- Zbiory kościelne zob. Skarbce.
- Zbiory muzealne i kolekcje prywatne:
 Bruśnik, dwór 109.
 Dębniki, hr. Lasockich 336.
 Dzików, hr. Tarnowskich 336.
 Kraków, Akademia Umiej. 335, 337, 350; hr. Czapskiego 38; Franciszkanie, kolekcja portretów 350; Gabinet archeologiczny Uniw. Jagiell. 50, 247, 335, 337, 358, 382, 400, 409, 426, 438; Konopki Tadeusza 335; Lotara Darguna 335; Lubomirskich 335; Moszyńskiego Jerzego 335; Muzeum Czartoryskich 246, 247, 251, 267, 281, 289, 313, 318, 337, 349, 369, 436; Muzeum narodowe w Sukienicach 4, 113, 130, 131, 132, 139, 140, 153, 218, 247, 279, 335, 337, 369, 458, 460; Muzeum techniczno-przemysłowe 335; Potocey pod Baranami 335; Umiński Piotr 335; Uniwersytecka drukarnia 452.
 Krzeszowice, Potockich 335.
 Lwów, Muzeum miejskie 384; Muzeum Ossolińskich 153, 238; Siemieński hr. 246.
 Olpiny, dawny zbiór Rogawskiego 246, 247, 251, 267, 281, 289, 313, 318.
 Poremba, hr. Szembeków 336.
 Ropa, dawny zbiór portretów 282.
 Seckau, Muzeum dyecezyjne 456.
 Sucha, hr. Branickich 336.
 Śledziejowice, St. Larysz-Niedzielskiego 336.
 Tarnów, Magistrat 336, 365, 399; Muzeum dyecezyjne 139, 335, 341, 356, 360, 366, 375, 377, 449, 451, 456, 465.
 Zator, Potockich 335.
- Zborowice 101, 164—165.
 Kościół 164—165; archiwalia 165; dzwony 165; komoda, manipularz, ornaty, rękopisy dawne, rzeźby, rzeźby dawne 165; Sakramentschrank 164—165; skrzynia, szafka, tryptyk dawny, welon 165.
 Zborowsky 28, 190; pałac w Krakowie 28.
- Zborowska Helena zob. Łętowska.
 Zborowski Jędrzej, kasztelan biecki 190 (XVI w.).
 Zbór aryański dawny w Krakowie 89.
 Zbór ewangelicki w N. Sączu 418, 424.
 Zbyszyce 286, 361, 363, 374, 375.
 Kościół 364; chrzcielnica 314, 363, 374; gzyms drewniany 363; laska bracka 363, 374; ornaty 363—364, 375; pomnik Kampieskiego 363; portale 363; stalle 363; wieża 286; zworniki 363.
 Zdjęcie z krzyża, obr. 152, 189—190, 463; rzb. 381, 431.
 Zdjęcie szat, obr. 154.
 Zegarmistrze, cech zob. Cechy.
 Zegary:
 Bruśnik, dwór 109.
 Limanowa 424.
 Szczyrzyc, wielki 359; mały 359.
 Zesłanie Ducha św. rzb. 237, haft 381.
 Zglenicki Franciszek Ksawery, biskup kortyński, administrator dyec. krak., archidyakon 76 (1876).
 Zgorzelice 252, osadnicy.
 Ziebrowski Andrzej, protonotaryusz apost., prepozyt w Grybowie i Myślenicach, proboszcz w Makowie i Sidzinie 119 (1699).
 Zieliński Zygmunt, inżynier starostwa w Tarnowie 425.
 Ziemia św. 130, relikwie.
 Ziemiański ks., proboszcz w Bieczu 233 (1896), 448.
 Ziemięcki, kanonik, pomnik w Bierzanowie 457 (1603).
 Zięba Stanisław, notaryusz, nagr. w kat. tarnowskiej 373 (1622).
 Zimnawoda 104, zob. Laskowska.
 Złotnicy, cech zob. Cechy.
 Złotnik bobowski Mikołaj 141 (1459); krakowski Marstella Andrzej 142 (1545).
 Złoto w Ropie 282.
 Złotousty Jan zob. Jan.
 Złożenie do grobu obr. 108, 114; rzb. 381.
 Zmartwychwstanie obr. 187, 242, 360; rzb. 288, 364.
 Znak husarski zob. Łętowski Stanisław.
 Znaki, gmerki i monogramy:
 Biecz, Kromerówka 240. — Kościół paraf., belka w tęczu, mieszczkańskie 193; epitafia 209, 210, 211; kaplica Kromerowska, na zworniku 184; kaplica św. Michała, na sklepieniu 184; pulpity barok., mieszczkańskie 221—222; stalle, gmerki 224; szafka w zakr. 219. — Szpital miejski, drzwi (kamieniarza?) 237.
 Binarowa, chrzcielnica 251; pułap, gmerki 249.
 Kamionka w., chrzcielnica 126.
 Kraków, ul. Grodzka, dom l. 43 (mieszczkański?) 9; kośc. św. Mikołaja, kielichy 73, 74 — puszka na komunikanty 75; ul. Krakowska, dom l. 17, kaligraficzny 44; Muzeum

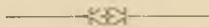
Czartoryskich, puchar Willkomm z Bieczu 246; Sukiennice, mieszczań-
ski 3, cechu szewskiego 4.
Lipnica w., drzwi główne 145, kamie-
niarza.
Nowa Góra, kielich, znak cechu zło-
tników 443.
Paczółtowiec, chrzcielnica (ciosna) 445.
Tarnów, nagrobek Alberta z Krakowa,
gmerk 373.
Turza, kropielnica 314.
Znamirowskiego willa w Bieczu 173.
Zofia św. og. 116; obr. 105, 106, 117, 118,
131, 165, 344, 369.
Zofii św. kościół w Bobowej zob. Kościoły.
Zofia, żona Jagiełły 171, 258 (1447), 319
(1447).
Zofia bez nazw. epit. 88.
Zubrzycki Jan, architekt 357, 461, 464.
Zuchowski Jan z Zuchowa, proboszcz
w Wilczyskach 161 (1608).
Zuzanna obr. 141.
Zwiastowanie obr. 108, 114, 135, 141, 148,
151, 154, 187, 260, 263, 316, 360, 362,
409, 423, 445; rzb. 130, 165; haft 103.
Zwierch Szymon, popowicz w Wysowej
318 (1585).
Zwierciadło w Kobylance 258.
Zwierzyniecka ul. w Krakowie zob. Ulice.
Zwierzynieckie Półwie zob. Półwie.
Zwierzyniecki konwent zob. Norbertanki.
Zwyczaj wołoski zob. Prawo wołoskie.
Zyblikiewicz Mikołaj, prezydent miasta
Krakowa 5.

Zygmunt I Stary, król polski 12 (1533),
13 (1533), 14, 21, 32, 70 (1535), 132
(1544), 241; medalion 241.
Zygmunt August, król polski 14, 170 (1557),
236 (1570), 241; medalion 241.
Zygmunt III Waza 14, 37, 38, 132 (1590),
199 (1591).
Zygmuntowska kaplica na Wawelu zob.
Kaplice i Wawel.

Z.

Zabno 449—450, portal główny.
Zdżarzec 381; kościół: lavabo i ornaty.
Zębraczka, wieś 252.
Żeleźnikowa 393; dzwon, obrazy, ornaty.
Żmigród 256, 396, 439.
 Kościół 396; chrzcielnica, kadzielnica,
 kropielnica, monstrancja, nagr.
 Stadniekich, odrzwia zakr., okucie
 drzwi gł., ornat, portatile.
Żmigród nowy 282.
Żółkiew 277 uw.; rzeźby z kościoła, obe-
 nie w Łużnej; proboszcz żółkiewski
 zob. Nowakowski.
Żydaczowski starosta zob. Ligeza Mikołaj.
Żydowskiego miasta granica na Kazi-
 mierzu 46.
Żyrandole zob. Świeczniki.
Żywiec 308, 405.
 Archiwalia 405.
 Mapka okolic (z r. 1754) w Szalowej
 308.

SPIS ILLUSTRACYI I TABLIC.



Napisy domów krakowskich.

	str.
Tablica rzeźbiona erekcyjna ze zniszonej bursy Jeruzalem, fundacji Zbigniewa Oleśnickiego z r. 1453	48

Inwentaryzacja zabytków m. Krakowa.

Fig. 1. — Kościół św. Mikołaja. Rzut poziomy i przekrój poprzeczny	57
» 2. — Kościół św. Mikołaja. Drzwi do zakrystyi	59
» 3. — Kościół św. Mikołaja. Nagrobek prepozyta Klemensa Krupki	61
» 4. — Kościół św. Mikołaja. Drewniany posąg Matki Boskiej	63
Tabl. I. — Kościół św. Mikołaja. Ołtarz składany	63
Tabl. II — Kościół św. Mikołaja. Święta Rodzina (heliogravura)	66
Fig. 5. — Kościół św. Mikołaja. Chrzcielnica bronzowa z 1536 r.	67
» 6. — Kościół św. Mikołaja. Świecznik mosiężny.	68
Tabl. III — Kościół św. Mikołaja. Stula z XIII wieku (heliogravura).	68
Fig. 7. — Kościół św. Mikołaja. Świecznik w stylu empire	69
» 8. — Kościół św. Mikołaja. Haftowana kolumna z ornatu	70
» 9. — Kościół św. Mikołaja. Herb z ornatu.	70
» 10. — Kościół św. Mikołaja. Gotycka monstrancja i kielichy	72
» 11. — Kościół św. Mikołaja. Monstrancja w stylu empire i kielichy	74
» 12. — Kościół św. Mikołaja. Latarnia zmarłych	77
» 13. — Kościół św. Tomasza. Boczny ołtarz z krucyfiksem	91
» 14. — Kościół św. Tomasza. Głowa Chrystusa	94

Powiat grybowski.

Fig. 1. — Bobowa. Kościółek św. Zofii, widok strony południowej	105
» 2. — Bołowa. Portal główny kościołka św. Zofii od zewnątrz	106
» 3. — Ciężkowice. Kościół parafialny. Okrój węgaru wejścia głównego	110
» 4. — Grybów. Posąg drewniany M. Boskiej (rys. Wyspiański)	113
» 5. — Grybów. Kościół św. Bernardyna. Gotyckie odrzwia drewniane wejścia głównego z r. 1455 z napisem erekcyjnym (rys. Wyspiański)	115
» 6. — Grybów. Kościół św. Bernardyna. Część malowanego pułapu kruchty wejścia głównego, oraz wiszące tamże obrazy śś. Zofii i Anny samotrzcziej	117
» 7. — Jeżów. Widok dworu szlacheckiego z pierwszej połowy XVI w. (z teki rysunków Wyspiańskiego).	122
» 8. — Jeżów. Dwór szlachecki z XVI w. Okno I piętra (rys. Wyspiański).	122
» 9. — Jeżów. Dwór szlachecki z XVI w. Herb rzeźbiony nad drzwiami (rys. Wyspiański)	123
» 10. — Jeżów. Dwór szlachecki z XVI w. Wnętrze izby I piętra z dawnym malowaniem ścian (rys. Wyspiański).	124

	str.
Fig. 11. — Korzenna. Kościół parafialny. Widok od strony południowo-wschodniej (według fotografii)	128
» 12. — Korzenna. Kościół parafialny. Wielki ołtarz	129
» 13. — Muzeum nar. w Krakowie. Obraz z Korzennej z XV w.	130
» 14. — Muzeum nar. w Krakowie. Obraz z Korzennej z XV w.	131
» 15. — Krużłowa. Kościół parafialny. Widok i okrój okna drewnianego	134
» 16. — Krużłowa. Kościół parafialny. Widok kamiennych odrzwi zakrystyi.	135
» 17. — Krużłowa. Posąg drewniany M. Boskiej (rys. Wyspiański)	139
» 18. — Krużłowa. Kościół parafialny. Drzwi żelazne do zakrystyi, pochodzące z »Zamczyska«	141
» 19. — Krużłowa. Słup kamienny przy drodze do Starej wsi, postawiony około roku 1550	142
» 20. — Lipnica wielka. Kościół parafialny. Nagrobek Stanisława Trzycieskiego z r. 1554	144
» 21. — Lipnica wielka. Chrzcielnica w kościele parafialnym	147
» 22. — Lipnica wielka. Misa drewniana z głową św. Jana	148
» 23. — Ptaszkowa. Zamknięcie skrzydła tryptyku w kruchoce kościoła	155
» 24. — Ptaszkowa. Ogrojec, rzeźba drewniana we framudze od zewnątrz kościoła.	156
» 25. — Ptaszkowa. Figura Apostoła z Ogrojca	157
» 26. — Ptaszkowa. Ławka rokokò, polichromowana w presbiteryum kościoła.	158
» 27. — Siedliska. Monstrancya srebrna	159
» 28. — Wilczyńska. Chrzcielnica z piaszkowca (rys. Wyspiański)	162

Powiat gorlicki.

Fig. 1. — Biecz. Widok miasta (z fotografii)	169
» 2. — Biecz. Widok miasta z XVI w.	172
» 3. — Biecz. Widok kościoła parafialnego i jego otoczenia (z fotografii)	176
» 4. — Biecz. Rzut poziomy kościoła parafialnego (według Zacharjewicza)	178
» 5. — Biecz. Fasada kościoła parafialnego (według Łuszczkiewicza)	180
» 6. — Biecz. Okrój węgaru drzwi głównych (według Łuszczkiewicza)	181
» 7. — Biecz. Przekrój poprzeczny kościoła parafialnego (według Łuszczkiewicza)	182
» 8. — Biecz. Przekrój podłużny kościoła parafialnego (według Zacharjewicza)	183
» 9. — Biecz. Splyw żeber presbiteryum kościoła parafialnego (według Kowalczuka)	184
» 10. — Biecz. Wejście z presbiteryum kościoła parafialnego do zakrystyi (z fotografii)	184
» 11. — Biecz. Profil łuku tęczy kościoła parafialnego (według Łuszczkiewicza)	185
» 12. — Biecz. Baza filaru kościoła parafialnego (według Łuszczkiewicza)	185
» 13. — Biecz. Układ żeber i gurtów w nawie kościoła parafialnego (według Kowalczuka)	185
Tabl. I. — Kościół farny w Bieczu. Zdjęcie z krzyża (heliograwura)	—0
Fig. 14. — Biecz. Ołtarz wielki kościoła parafialnego (z fotogr. Kriegera) str. 188—	189
» 15. — Biecz. Ołtarz boczny drewniany w presbiteryum kościoła parafialnego. Drzewo Jessego (z fotografii)	190
» 16. — Biecz. Ołtarz boczny drewniany w nawie północnej z r. 1675 (z fotografii Kriegera)	190
» 17. — Biecz. Widok na nawy i tęczę kościoła z belką dźwigającą posągi Męki Pańskiej (z fotografii)	194
» 18. — Biecz. Pomnik t. zw. Piotra Sułowskiego w kościele parafialnym (z fotografii)	196
» 19. — Biecz. Postać rycerza leżącego, z nagrobku tak zw. Piotra Sułowskiego w kościele parafialnym (fig. 18)	197
» 20. — Biecz. Widok boczny nagrobku Ligęzy (fig. 21)	200
» 21. — Biecz. Nagrobek Mikołaja Ligęzy w kościele parafialnym	201
» 22. — Biecz. Szczegół z pomnika Ligęzy (fig. 21)	203
» 23. — Biecz. Epitafium drewniane Dra Nigritiusa (z fotografii)	205
» 24. — Biecz. Epitafium drewniane ks. Ditriciusa w kościele paraf. (z fotografii)	207
» 25. — Biecz. Epitafium drewniane Andrzeja Czaplicza w kościele parafialnym (z fotografii)	208
» 26. — Biecz. Epitafium drewniane Pawła Cowałowiusa (z fotografii)	212
» 27. — Biecz. Stalle gotyckie w kościele parafialnym (z fotografii Kriegera)	216

Fig. 28.	— Biecz. Gotycki świecznik drewniany w kościele parafialnym	217
» 29.	— Biecz. Pulpit gotycki w kościele parafialnym (szkic Wyspiańskiego)	218
» 30.	— Biecz. Płyta skośna pulpitu gotyckiego (fig. 29)	218
» 31.	— Biecz. Górna część ramy szafki w zakrystyi parafialnej	218
» 32.	— Biecz. Gotyckie zawieszenie do dzwonka w kościele parafialnym	219
» 33.	— Biecz. Ławka malowana w kościele parafialnym	220
» 34.	— Biecz. Szczegół z figury 33	221
» 35.	— Biecz. Szczegół Nr. 1 z figury 34	221
» 36.	— Biecz. Szczegół Nr. 2 z figury 34	221
» 37.	— Biecz. Szczegół Nr. 3 z figury 33	223
» 38.	— Biecz. Szczegół Nr. 4 z figury 33	224
» 39.	— Biecz. Szczegół Nr. 5 z figury 33	224
» 40.	— Biecz. Pulpit drewniany z r. 1633 w kościele parafialnym (z fotografii)	225
» 41.	— Biecz. Stalle w presbiteryum kościoła parafialnego. Szereg północny (z fotografii Kriegera)	227
» 42.	— Biecz. Stalle w presbiteryum kościoła parafialnego. Fragment szeregu południowego z bramką (z fotografii Kriegera)	229
» 43.	— Biecz. Brama obejścia kościoła parafialnego, widziana od strony kościoła (z fotografii)	233
» 44.	— Biecz. Ratusz dawny (z fotografii)	236
» 45.	— Biecz. Orzeł polski ze szpitala miejskiego	237
» 46.	— Biecz. Brama i baszta fortyfikacyjna (z fotografii)	238
» 47.	— Biecz. Tablica pamiątkowa Ligezy (z fotografii Kriegera)	239
» 48.	— Biecz. Sytuacja »Zamku Jadwigi« na południowy zachód od miasta	244
» 49.	— Biecz. Rzut poziomy ruin »Zamku Jadwigi« z przed r. 1877	245
» 50.	— Biecz. Kapliczka na górze za miastem, między »Zamkiem Jadwigi« a cmentarzem (według szkicu Wyspiańskiego)	246
» 51.	— Pieczęć ławników m. Biecza z XV w. Z aktu z 1566 r. w archiwum m. Krakowa	247
» 52.	— Pieczęć m. Biecza z XV w. Z aktu z 1567 r. w archiwum m. Krakowa	247
» 53.	— Binarowa. Chrzcielnica kamienna (rys. Wyspiański)	250
» 54.	— Kobylanka. Monstrancja srebrna w stylu rokoko	256
» 55.	— Libusza. Kwaterna malowanego sufitu drewnianego w kościele (według Wzorów sztuki średniowiecznej)	261
» 56.	— Libusza. Szczegół z polichromii sufitu kościelnego	262
» 57.	— Libusza. Malowany tryptyk w kościele (z fotografii)	264
» 58.	— Libusza. Chrzcielnica kamienna z XVI w.	265
» 59.	— Libusza. Boczny widok baldachimu konfesyonału (szkic Wyspiańskiego)	266
» 60.	— Libusza. Malowany zaplecek konfesyonału (szkic Wyspiańskiego)	266
» 61.	— Libusza. Okucie drzwi bocznych kościoła (z fotografii)	267
» 62.	— Lipinki. Ornament haftowany (z fotografii)	276
» 63.	— Ropa. Baldachim procesyjny w kształcie parasola (szkic Wyspiańskiego)	284
» 64.	— Rozembark. Fasada kościoła parafialnego drewnianego z r. 1756	286
» 65.	— Rozembark. Rzut poziomy drewnianego kościoła parafialnego z r. 1756	287
» 66.	— Rozembark. Przekrój poprzeczny kościoła parafialnego z r. 1756	287
» 67.	— Rozembark. Wnętrze kościoła parafialnego drewn. z r. 1756 (z fotografii)	288
» 68.	— Rzepiennik biskupi. Trzy rzeźby drewniane z XVI w. w kościółku filialnym św. Jana Chrzciciela (z fotografii)	293
» 69.	— Sękowa. Stary kościół parafialny drewniany (według szkicu Wyspiańskiego)	296
» 70.	— Sękowa. Odrzwia wejścia do zakrystyi kościoła drewnianego	297
» 71.	— Sękowa. Chrzcielnica kamienna z XVI w. (rys. Wyspiański)	298
» 72.	— Szalowa. Wnętrze drewnianego kościoła parafialnego. Widok na tęczę i presbiteryum (z fotografii)	303
» 73.	— Szalowa. Wnętrze drewnianego kościoła parafialnego. Widok na ścianę nawy głównej i nawę boczną (z fotografii)	305
» 74.	— Szymbark. Dwór z XVI w. Widok od strony rzeki	310
» 75.	— Szymbark. Drzwi wchodowe do dworu z XVI w. (według Łuszczkiewicza)	311
» 76.	— Szymbark. Obramienie kamienne okna parterowego we dworze z XVI w. (według Łuszczkiewicza)	312
» 77.	— Szymbark. Szczegół attyki i koronki dworu z XVI w. (według Łuszczkiewicza)	312
» 78.	— Szymbark. Rzut poziomy dworu z XVI w. (według Łuszczkiewicza)	313
» 79.	— Wójtowa. Latarnia procesyjna gotycka drewniana	318

Skład Grona konserwatorów i korespondentów Galicyi zachodniej.

ADAM CHMIEL, korespondent

Dr. WŁODZIMIERZ DEMETRYKIEWICZ, konserwator

MARYAN DYDYŃSKI, konserwator

Dr. STANISŁAW ESTREICHER, korespondent

ZYGMUNT HENDEL, korespondent

Dr. STANISŁAW KRZYŻANOWSKI, korespondent, sekretarz Grona

LEONARD LEPSZY, korespondent

SŁAWOMIR ODRZYWOLSKI, konserwator, zastępca przewodniczącego Grona

Dr. FRANCISZEK PIEKOSIŃSKI, konserwator

Dr. MARYAN SOKOŁOWSKI, korespondent

TADEUSZ STRYJEŃSKI, konserwator

Dr. STANISŁAW TOMKOWICZ, konserwator, przewodniczący Grona

Dr. BOLESŁAW ULANOWSKI, konserwator.

Adres: *Kraków, Sienna 16 (Archivum).*

TREŚĆ TOMU PIERWSZEGO.



	str.
Przedmowa prof. Dra Maryana Sokołowskiego	VII—XV
Dr. Stanisław Tomkowicz :	
Napisy domów krakowskich.	1—48
Errata i dopełnienia	49—51
Spis alfabetyczny osób, miejsc i rzeczy	51—54
Inwentaryzacya zabytków m. Krakowa :	
I. Kościół pod wezwaniem św. Mikołaja opracował Julian Pagaczewski	55—89
II. Kościół pod wezwaniem św. Tomasza apostoła opracował Julian Pagaczewski	89—94
Inwentaryzacya zabytków Galicyi zachodniej :	
I. Powiat grybowski opracował Dr. Stanisław Tomkowicz	95—165
II. Powiat gorlicki opracował Dr. Stanisław Tomkowicz	167—319
Napisy domów krakowskich. Dopełnienia i poprawki	321—327
Uwagi o napisach domów krakowskich podał Leon Sternbach.	329—332
Z protokołów posiedzeń Grona (w opracowaniu sekretarzy Grona, Dra Demetrykiewicza i Dra Krzyżanowskiego)	333—465
Indeks osobowy i rzeczowy opracował Władysław Podlacha	469—553
Spis ilustracyi i tablic	555—557
Lista konserwatorów Galicyi zachodniej	558

